

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Rigorózní práce

Vít Koula

Aleš a Petr Holičtí, dvě generace Šternberků a jejich působení na
české politické scéně v první polovině 15. století

Aleš and Petr Holicky, two generations of Sternberks and their impact
on Czech political scene in the first half of the 15th century

Praha 2018

konzultant: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc., bez jejíž podpory a podnětných rad by tato práce nevznikla, za což jí patří dík.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Vdnepodpis.....

Abstrakt

Rigorózní práce se zabývá dvěma představiteli rodu Šternberků Alešem Holickým a jeho synem Petrem. Nejprve je pozornost věnována Alešovi a jeho činnosti v Zikmundově táboře. Mapuje Šternberkův politický program, jeho naplňování a cíle. Dále sleduje Alešovu politickou orientaci po konverzi ke kalichu na počátku třicátých let 15. století a snaží se postihnout východiska Alešova vzestupu, včetně vlivu v politických uskupeních, jichž byl členem. V tomto kontextu je pak vysvětlena Alešova role v Ptáčkově a Poděbradově straně a jeho podíl na formulování a prosazování jejích požadavků. Na základě získaných poznatků se práce v závěru snaží zodpovědět otázku, komu vlastně Alešova politika přinesla prospěch, zda pouze jemu, potažmo jeho rodu, kališnickým uskupením, v nichž působil, nebo i zemi. Práce se také snaží revidovat některé závěry starší historiografie, v níž je podceněn Alešův vliv ve stranách, k nimž patřil i jeho schopnost samostatného jednání. V Alešově úspěšné kariéře v převratné a nelehké době jakou byla první polovina 15. století, vidí opodstatnění, proč jej zařadit mezi významné, i když ne právě zásadové postavy tohoto období, jimž náleží naše pozornost. Práce se věnuje jak Alešovu politickému programu, tak jeho vztahům ke spojencům a protivníkům. Současně se zabývá Alešovými majetkovými poměry, jejich vývojem a teritoriálním rozvržením. Stejnými okruhy témat se práce zabývá i v případě Alešova syna Petra Holického.

Klíčová slova:

Aleš Holický ze Šternberka, Petr Holický ze Šternberka, Hynce Ptáček z Pirkštejna, Jiří z Poděbrad, Oldřich z Rožmberka, Ptáčkova strana, poděbradská strana, utrakvismus, interregnum

Abstract

The exam for the doctorate thesis deals with two representatives of the Sternberk dynasty: Ales Holicky and his son Petr. Firstly, it focuses on Ales and his activities in Zikmund's camp. It surveys Sternberk's political programme, its fulfilment and goals. Further, it follows Ales's political orientation after the conversion to chalice in the beginning of the 30s of the 15th century and tries to cover the grounds for Ales's rise including the influence of the political coalitions of which he was a member. In that context, Ales's role in Ptacek's and Podebrad's party is explained as well as his part in formulating and promoting their demands. On the basis of the required findings, the thesis attempts to show who in fact profited from Ales's policy. Was it only Ales, respectively his dynasty, the utraquist coalitions of which he was a member, or the country as well? The thesis also tries to revise some conclusions of previous historiography, in which Ales's influence in the parties he was a member of as well as his ability of an independent conduct have been under evaluated. Having made a successful career in the revolutionary and difficult period of the first half of the 15th century, Ales should rightly rank among the significant, although not cardinal personalities of the period who deserve our attention. The thesis deals with both Ales's political programme and his relations with his allies and opponents. At the same time it looks into Ales's property relations, their development and territorial allocation. As for Ales's son, Petr Holicky, the thesis is concerned with the same topics.

Keywords:

Aleš Holický of Šternberk, Petr Holický of Šternberk, Hynce Ptáček of Pirkštejn, Jiří of Poděbrady, Oldřich of Rožmberk, Ptáček's party, Poděbrad's party, utraquism, interregnum

Obsah

Úvod	9 – 11
I. Zhodnocení pramenů a literatury, metodologie	12 – 24
II. Politický vývoj v Čechách (1420 – 1455)	25 – 32
III. Alešův původ a majetkové zázemí před vstupem do politiky (do 1420)	33
IV. Aleš Holický a husitské války (1420 – 1431)	34 – 53
V. Přestup ke straně pod obojí a politická činnost do lipanské bitvy (1432 – 1434)	54
V.1. Alešova konverze a její příčiny	54
V.2. Hledání spojenců v kališnickém táboře a politický boj za přijetí první verze kompaktát (1433 – 1434)	55 – 56
V.3. Alešův podíl na lipanských událostech (1434)	56 – 58
VI. Alešova participace na jednáních o kompaktátech a přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále (1434 – 1436)	59 – 62
VII. Rozchod se Zikmundem a odboj proti Albrechtu Habsburskému (1436 – 1439)	63 – 75
VIII. Aleš Holický ve víru událostí let 1439 – 1453	76 – 124
IX. Krátký epilog Alešova dlouhého života (1453 – 1455)	125 – 127
X. Alešovy vztahy s předními politiky doby	128
X.1. Od Zikmundova straníka k nenásilnému odporu proti poslednímu Lucemburkovi na českém trůně	128 – 129
X.2. Spojenec Hynce Ptáčka z Pirkštejna	130 – 134
X.3. S Jiřím Poděbradským i proti němu	135 – 139
X.4. (Ne)přátelství s Oldřichem z Rožmberka	139 – 143
XI. Majetková základna Aleše Holického ze Šternberka (1420 – 1455)	144
XI.1. Alešův alodní majetek v Čechách	144 – 154
XI.2. Alešův zástavně držený majetek v Čechách	154 – 168
XI.3. Alešův zástavně držený majetek na Moravě	168 – 169
XI.4. Alešova poručnická správa na Moravě	169 – 172
XI.5. Alešovi nominální nároky v Dolní Lužici	172 – 173
XII. Původ Petra Holického, jeho mládí a první kroky v politice a na válečném poli (do 1438)	174 – 177
XIII. Politik a válečník (do 1454)	178 – 204
XIV. Petrovy vztahy s předními politiky doby	205

XIV.1. Pevné pouto mezi otcem a synem	205 – 209
XIV.2. Krátce ke vztahu Petra a Ptáčka z Pirkštejna	209 – 210
XIV.3. Proměnlivý vztah k Jiřímu Poděbradskému	210 – 213
XV. Majetková základna Petra Holického ze Šternberka	214
XV.1. Petrův alodní majetek v Čechách	214 – 215
XV.2. Petrův zástavně držený majetek v Čechách	216 – 218
Závěr: zodpovězení otázek	219 – 229
Seznam pramenů a literatury	230 – 236

Seznam zkratek

AČ	Archiv český čili staré písemné památky české i moravské
AČK	Archiv Koruny české
AV ČR	Akademie věd České republiky
CDB	Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae
ČMM	Časopis Matice Moravské
ČNM – A	Časopis Národního muzea – řada historická
DaS	Dějiny a současnost
DRTA	Deutsche Reichstagsakten
ed(d).	vydal(i)
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze
FHB	Folia historica Bohemica
FRAD	Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta
FRAS	Fontes rerum Austriacarum. Scriptores
FRB	Fontes rerum Bohemicarum
Hrsg.	Vydavatel
HusT	Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea
KPVHAS	Katedra pomocných věd historických a archivního studia
LC	Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensium per archidioecesim
LL	Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka
MCG	Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti
OSN	Ottův slovník naučný
RBM	Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae
RC	Rosenberg'sche Chronik
RI	Regesta imperii
RT	Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum
s. d.	bez data
SLČ	Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydání
SLČK	Staré letopisy české z rukopisu křižovnického
SLČV	Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem
UB	Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges

ÚČD	Ústav českých dějin
ZR	Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480

ÚVOD

V české historiografii dosud chybělo soustavnější zpracování osudů a politické činnosti Aleše Holického za husitských válek a v polipanském období i jeho vztahů k významným činitelům tehdejšího dění. Stalo se tak neprávem. Tento pán se už od počátku husitských válek těšil úctě, vážnosti a autoritě v zemské šlechtické obci. Měl vlohy pro politické a diplomatické působení, a z toho důvodu se aktivně zúčastnil desítek vypjatých jednání, ve kterých se rozhodovalo o náboženském uspořádání země, nebo o obsazení trůnu. Stejně tak jeho syn Petr se prozatím nedočkal větší pozornosti, ačkoli i on byl přítomen důležitým politickým jednáním a často i mečem hájil program důsledných kališníků. Proto jsem se rozhodl prozkoumat činnost obou Šternberků na české politické scéně ve dvacátých až padesátých letech 15. století s cílem zaplnit dosavadní mezery.

Sledované období, nebo jeho výseče, byly z hlediska politického vývoje v Čechách již mnohokrát zpracovány v literatuře a studiích. Alešem a Petrem Holickým se však tyto publikace zabývaly pouze dílčím způsobem v rámci mapování českých politicko-vojenských dějin. Stejně okrajově se jich dotýkají i monografie o šlechticích a šlechtických rodech. Většinou se tak dovídáme, jak se ve výsledku zachovali na oficiálních fórech, nebo s kým válčili. Podrobné studium pramenů však osvětluje mnohem více. Umožňuje zodpovědět otázky ohledně jejich politického programu, postavení, vlivu a role v uskupeních, jichž byli členy. Pomáhá tak pochopit, proč se mohli jako jedny z hlavních postav účastnit většiny významných jednání, zasahovat do nich, a proč si tedy zaslouží naši pozornost. Postavy obou Šternberků jsou zajímavé i tím, že se na jejich postojích promítají politické, konfesijní a sociální změny, jimiž česká společnost ve sledovaném období procházela.

Práce je rozdělena do patnácti kapitol. První se věnuje zhodnocení pramenů a literatury. Ve druhé je nastíněn politický vývoj v Čechách v letech 1420 – 1455. Třetí kapitola se stručně zabývá Alešovým rodovým původem, rodinnými vazbami a jeho majetkovou základnou do roku 1420. Čtvrtý oddíl osvětluje důvody, jež Aleše přivedly ke vstupu do Zikmundova tábora. Poté věnuje pozornost Alešově politické a vojenské činnosti, která měla podpořit Lucemburkovu reinstalaci na Pražském hradě. Pátá kapitola je rozdělena do tří podkapitol. V první jsou osvětleny důvody jeho konverze ke kalichu, přičemž je akcentována situace katolíků v Českém království i stav spojenecké základny v Alešově okolí. Druhá podkapitola se zabývá hledáním spojenců v kališnickém táboře a prvními aktivitami na straně utrakvistů. Poslední popisuje Šternberkovu roli při lipanských událostech. Šestá kapitola se věnuje náročným jednáním s legáty basilejského koncilu o náboženském uspořádání země a

Zikmundem o přijetí na český trůn po lipanské bitvě. Všimá si šlechticovy aktivní a přínosné účasti směrem k jejich zdárnému završení. Na požadavcích předkládaných Zikmundovi sleduje Alešův politický program a v rámci jednání s legáty si všimá postoje k obnovení pozic římské církve v Čechách.

Sedmý oddíl se krátce zabývá příčinami vzestupu Šternberkovy moci a vlivu v obnoveném království po nástupu Zikmunda Lucemburského. Největší pozornost však zaměřuje na Alešův odklon od panovníka směrem ke spojení s Barborou Celskou, plánu na nástup Jagellonců po císařově smrti a nakonec i na odboj proti Albrechtu Habsburskému. Zvláště v případě jeho přijetí si všimá, že šlechtic již chrání zachování právních výsledků revoluce jako hráze proti katolické restauraci. Osmá kapitola líčí politické i válečné události doby interregna a Alešovu úlohu v nich. Tou je předně jeho vytrvalá snaha dosáhnout, aby domácí katolíci respektovali výsledky revoluce. Sleduje, jak se v rámci jednání snaží zajistit dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů, a později list mírného. Je patrné, že k těmto položkám v době bezkráloví připojuje i snahu obsadit trůn či alespoň utvořit zemskou správu. Na množství zaznamenaných jednání je doloženo, jak mu na těchto otázkách velmi záleželo, a jak osobu panovníka coby důsledný kališník vnímal.

V deváté kapitole jsou podchyceny hlavní důvody Šternberkova předního postavení v Českém království poté, co se Ladislav Pohrobek ujal vlády. Tento oddíl se také snaží zodpovědět otázku, kde tento politik skončil a proč našel poslední spočinutí v Sázavském klášteře, který k jeho rodu postrádal jakékoli vazby. Desátá kapitola se zabývá Alešovými vztahy s významnými osobnostmi veřejného dění. To se týká poměru ke králi Zikmundovi, Ptáčkovi z Pirkštejna, jehož významným spojencem byl, Jiřímu z Poděbrad, kterého podporoval a posléze s ním soupeřil a k Oldřichovi z Rožmberka. Ten byl původně Alešovým přítelem, ale po Šternberkově konverzi ke kalichu se stal jeho hlavním politickým oponentem při prosazování důsledně kališnického programu. Jedenáctá kapitola se věnuje rekonstrukci podoby majetkové základny šlechty. Klade se důraz také na širší souvislosti nabytí, případně ztráty nemovitého majetku. Pro přehlednost je poslední oddíl rozdělen do podkapitol podle teritoriálního a zároveň majetkoprávního kritéria.

Dvanáctý oddíl se vedle původu Petra Holického zabývá tím, kdo nebo co v jeho mládí zásadně ovlivnilo Petrovu náboženskou orientaci i politické postoje a nasměrovalo tak jeho působení na straně důsledných kališníků. Oddíl se dále věnuje prvním krůčkům Petra na politickém a vojenském kolbišti. Třináctá kapitola pojednává o jeho politických i vojenských aktivitách, jež měly zajistit dodržování právních výsledků revoluce, ale také ukončit bezvládu v Českém království. Čtrnáctá kapitola mapuje Petrovi vztahy s předními osobnostmi doby

včetně jeho otce. Poslední kapitola rekonstruuje Šternberkovu majetkovou základnu. Stejně jako v Alešově případě se i zde klade důraz na souvislosti nabytí, ale i ztráty pozemkového majetku. Proto kapitola krátce přesahuje vymezené téma a stručně věnuje pozornost osudu Petrových držebností, tedy jejich ztrátě a opětovnému nabytí, za jeho syna Petra mladšího.

V závěru jsou shrnuty a zhodnoceny poznatky o Alešově a Petrově politickém programu, vztahy k hlavním osobnostem doby a vývoj i úspěšnost vytváření a udržení jejich pozemkové domény.

I. Zhodnocení pramenů a literatury, metodologie

Z pramenů byly využity různé typy dokumentů, zejména sněmovní usnesení, usnesení stranická (Ptáčkova strana, poděbradská strana), landfrýdní, sjezdovní (sjezdy mezi stranami), kapitulační požadavky, a v neposlední řadě také dobová korespondence ad. Tyto dokumenty jsou edičně zpřístupněny. Základní edicí použitelnou pro vykreslení postavy Aleše a jeho doby je *Archiv český*. Stejnou měrou lze využít *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*, jenž až na některé výjimky obsahuje všechnu magnátovu dochovanou korespondenci a písemnosti. Z mladších edic je možné použít v registrové podobě zpracovaný *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526*. Čornejova antologie *Království dvojího lidu* zase obsahuje vybranou a komentáři opatřenou korespondenci dobových aktérů včetně Holického. Alešovu politickou činnost v Čechách zaznamenává též *Archiv Koruny české*. Další zprávy o Šternberkovi mají *Fontes rerum Austriacarum*, Palackého *Urkundliche Beiträge*, *Regesta imperii* a *Deutsche Reichstagsakten*. *Monumenta conciliorum generalium* pak ústy legátů basilejského koncilu podrobně informují o jejich jednáních o kompaktátech s husitskými představiteli včetně Aleše ze Šternberka. Důležitý je *Listář královského města Plzně*, jenž částečně osvětluje, kde Holický, mimo své statky, získával peníze na politickou a vojenskou činnost.¹

Pro rekonstrukci šlechticovy majetkové základny je nezbytný výše zmíněný *Archiv český*, v němž jsou otištěny zástavní listiny krále Zikmunda v Alešův prospěch za vojenské služby panovníkovi. Ze stejného důvodu jsou nepostradatelné *Zbytky register králův římských a českých*. Rodový majetek i statky nabyté během revoluce částečně osvětlují *Libri confirmationum*. Další záznamy o rodových statcích, majetkových přích a transakcích přinášejí *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae*. Obdobnou hodnotu mají *provolací knihy*, informující nás o odumřelých statcích, které Holický získal od českých králů za věrné služby. I zde jsou zaznamenány spory, které Aleš musel o dary svěst, ale i obchody s těmito

¹ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I – XXXVII/3*, edd. Palacký, František – Friedrich, Gustav, Praha 1840 – 1944. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – IV*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954. *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 – 1/2 (1378 – 1471)*, edd. Beneš, František – Beránek, Karel a spol., Praha 1974. Čornej, Petr: *Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci*, Praha 1989. *Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378 – 1437*, ed. Haas, Antonín, Praha 1947. Archiv je též digitálně zpřístupněn na adrese: <http://monasterium.net/mom/CZ-NA/ACK/fond>. *Fontes rerum austriacarum. Scriptores. Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta. Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I – II (1419 – 1436)*, Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873. *Regesta imperii XI, XIII. Deutsche Reichstagsakten VIII, IX, XIII/2, XVI*, Hrsg. Kerler, Dietrich – Beckmann, Gustav – Herre, Hermann – Quidde, Ludwig, Gotha 1883 – 1912. *Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I*, edd. Palacký, František – Birk, E., Vindobonae 1857. *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad I*, ed. Strnad, Josef, Plzeň 1891.

komoditami. Velmi okrajově vypovídají o jeho majetku a příjmech *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium* a *Stavovské listiny*. Zprávy o nejstarších rodových majetcích pánů ze Šternberka (13. – 14. století), které se dostaly do Alešova držení, nebo o ně alespoň usiloval, přináší *Codex diplomaticus Bohemiae* a *Regesta Bohemiae et Moraviae*.²

O Alešově osobnosti, politickém programu, prostředcích jeho naplňování, intrikách, poměru i vztazích k jiným šlechticům se dovídáme z jeho korespondence. Ta se však netýká pouze politiky, válečných událostí či veřejného dění, ale i jeho finanční situace, statků a rodových záležitostí, sporů s jinými šlechtici, ubrmanských výroků nebo diplomatické aktivity tohoto pána. Jak se jeví naopak Alešovi politické a válečné aktivity zase odráží korespondence současníků, kteří nepatřili na stejnou stranu barikády jako on. Ačkoli mluvíme o korespondenci, nejde o novověké osobní dopisy. Jedná se spíše o uzavřené listy, jimiž se informovali doboví aktéři o politice, válce a jiných důležitých záležitostech.³

V největší míře se dochovala bohatá Alešova korespondence s vůdcem českých katolíků Oldřichem z Rožmberka z let 1436 – 1451. O některých nedochovaných listech se dozvídáme až z odpovědí na ně. Holický zve magnáta např. ke společným jednáním, vyzývá jej, aby se nevyhýbal zemským sněmům, kritizuje jej za neúčast na nich, nabádá ho, aby se zasadil o stabilitu země, prosí jej o radu nebo přimluvu ve sporech či naopak odmítá být oprávcem v jeho přích. Pisatelé se vzájemně obviňují z rozdmýchávání konfliktů a vedení země do záhuby, obhajují se, ale i intrikují. O korespondenci s vůdci českých utrakvistů Hyncem Ptáčkem a Jiřím Poděbradským víme pouze z Alešových listů třetím osobám.⁴

² Pro majetkovou základnu z archivu českého zejména *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I, II, VII*, edd. Palacký, František – Kalousek, Josef Praha 1840–1887. *Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480*, ed. Sedláček, August, Praha 1914. *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensium per archidioecesim VI, VIII – X*, ed. Emler, Josef, Pragae 1883, 1889. *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II*, ed. Emler, Josef, Pragae 1872. *Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha svolací z let 1411 – 1448 (=AČ XXXVI)*, ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941. *Čtvrtá kniha svolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/1, AČ XXXVII/2, AČ XXXVII/3)*, ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941 – 1944. *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437)*, ed. Nováček, V. J., Praha 1903. *Stavovské listiny 1212 – 1847*, ed. Švábenský, Mojmír, Brno 1965. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I*, ed. Erben, Karel, Jaromír, Pragae 1855. Konkrétně se jedná o hrad Český Šternberk, o němž je první zmínka z roku 1242. Tamtéž, s. 504, č. 1064. O Českém Šternberku se k tomuto roku zmiňuje také *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV*, edd. Šebánek, Jindřich – Dušková, Sáša, Praha 1962, s. 75, č. 13. Rodu Šternberků potvrdil Jan Lucemburský roku 1327 hrad a panství Konopiště. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae III*, ed. Emler, Josef, Pragae 1890, s. 486, č. 1248. *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II*, ed. Friedrich, Gustav, Pragae 1912. Konkrétně se jedná o tvrz Divišov, o němž je první zmínka z roku 1218. Tamtéž, s. 144, č. 153.

³ O tom, že se ještě nejednalo o novověké osobní dopisy *Pátý, Lukáš: Strakonická jednota z řádu o moc v Českém království v polovině 15. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013, s. 10.

⁴ Alešovu korespondenci s Rožmberkem z let 1436 – 1451 uchovává Palackého *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské II*, Praha 1842. Vzájemnou korespondenci obou mužů obsahuje také *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – V*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954.

Ke korespondenci mezi aktéry ze znepřátelených táborů je tedy třeba zejména v politických a veřejných záležitostech přistupovat kriticky. V písemnostech mezi Holickým a Rožmberkem se skutečné názory a postoje magnáta ukáží teprve ve styku s katolickými spojenci, kurií, římským králem, resp. na jeho činech. Stejně tak i jiní katoličtí páni mohou navenek s kališníky jednat korektně a naoko vyvíjet snahu řešit problémy, avšak v dopisech straníkům vyjeví, co si opravdu myslí. To se však týká i kališníků, kteří si vzájemnou nedůvěru k nepřátelům neváhají sdělit, ačkoli navenek s nimi jednají. Reálné napětí však dokumentuje korespondence zachycující vzájemné invektivy, obviňování, urážky, neochotu účastnit se sněmů, sjezdů či jednání na hraděch a v městech v moci nepřítelé.

Na politický program šlechtice upozorňují vedle korespondence sněmovní, sjezdovní (ze sjezdů mezi stranami), stranická, landfrýdní či jednotnická usnesení (zápisy), k nimž přivěsil svou pečeť. I zde je však třeba být opatrný. Zejména v případě sněmovních a sjezdovních usnesení mohl urozenec souhlasit, přivěsit pečeť, avšak ve skutečnosti usiloval o opak a dohoda se mu přičila. Tak mohl ten, kdo měl početní převahu na zemském sněmu či sjezdu mezi stranami, prosazovat svůj program na úkor nepřítele. V případě Aleše Holického se dá konstatovat, že za obsahem dokumentů stál a snažil se, aby věci na papíře přešly ve skutečný život. Vlastní politický program a cíle dokládají také kapitulační požadavky na kandidáty českého trůnu, na jejichž sestavení měl dotýčný podíl.

Z narativních pramenů byly využity zejména *Staré letopisy české* a *Fontes rerum Bohemicarum*. V menší míře pak *Denkwürdigkeiten* Zikmundova životopisce Eberharda Windeckeho a *Rosenberg'sche Chronik*. Prvně jmenované informuje stručným způsobem hlavně o politických a válečných událostech. Slabinami jsou chyby v datování. *Fontes rerum Bohemicarum* se předně zabývají politickými a válečnými událostmi. Proto nás zpravují o Alešově kariéře v Zikmundových službách i jeho politickém programu před konverzí ke kalichu. Z pramene se dá též vysledovat Alešův podíl na lipanských událostech nebo přítomnost na významných politických jednáních, jež vedla k dohodě s koncilem a přijetí Zikmunda za krále. To nám umožňuje udělat si dobrý obrázek o tom, jakým způsobem si Holický zajišťoval přední pozice a vliv v obnoveném království. Alešovu kariéru v Zikmundových službách i vliv na panovníka v důležitých politických záležitostech dokládají také *Denkwürdigkeiten*. Při práci s česky psanými dokumenty je možné využít služeb *Vokabuláře webového Ústavu pro jazyk český AV ČR*, který může pomoci s osvětlením významu staročeských slov.⁵

⁵ *Staré letopisy české z rukopisu křižovnického*, k vydání připravili Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959. *Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše*

Souhrnně můžeme konstatovat, že jsme na základě dochované pramenné základny dobře zpraveni o politické činnosti, programu, majetku i poměru Aleše Holického k významným činitelům tehdejšího dění. To je dáno zejména jeho celoživotním, neutuchajícím a vytrvalým zájmem o věci veřejné i Šternberkovou snahou je ovlivňovat a spoluvytvářet. Určité mezery ohledně Alešovy osoby se však v pramenech přece jen objevují. Týkají se let 1428 – 1430. V tomto časovém intervalu můžeme Holického doložit pouze jednou. Tuto absenci v dobových záznamech lze vysvětlit možným finančním vyčerpáním předního Zikmundova válečníka. Prameny však chybí i k mnohem zajímavější době před rokem 1420. Zde by mohly osvětlit, jakým způsobem Aleš na sebe upozornil tak, že si ho Lucemburk vybral do svojí rady (1420).⁶

Době, v níž je sledováno Alešovo působení, se věnují zejména syntetická díla zpracovávající české dějiny. Z těch starších patří k základním Palackého *Dějiny národu českého*, Tomkův *Dějepis města Prahy* a Urbánkuv *Věk Poděbradský*. Prvně jmenovaný považuje dobu husitství za vrchol českých dějin a vyzdvihuje jeho přínos. Tomek si v tomto ohledu zachovává odstup. Více tato práce využívá monumentální dílo Urbánkovo, jež je enormním bohatstvím faktů a podrobností nepřekonatelné. Ačkoli se primárně věnuje českým dějinám, přináší mnoho poznatků o Šternberkově osobě, politickém působení, majetku, a to vše s množstvím zajímavých postřehů a úvah. Všichni tři autoři se také shodují, že tento pán náležel mezi přední osobnosti království i uskupení, v nichž působil. Hlouběji Tomkovo hodnocení Šternberkovy postavy nezachází, na rozdíl od Palackého a Urbánka, kteří jej hodnotí o poznání kritičtěji.⁷

Z novějších syntéz lze pro sledované období využít Bartošovu *Husitskou revoluci*, v níž autor oceňuje politický a církevněsprávní přínos husitských válek. Přehledný a ucelený obraz doby podává Šmahelova *Husitská revoluce*. Urbánkovo a Šmahelovo dílo dnes doplňují *Velké dějiny zemí Koruny české*, které nejsou tak podrobné. Komplexně však

z Hořovic z rukopisů starých vydání, ed. Charvát, Jaroslav, Praha 1941. *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*, ed. Šimek, František, Praha 1937. *Fontes rerum Bohemicarum V, VII*, edd. Emler, Josef – Gebauer, Jan, Praha 1893, s. d. Eberhart Windeckes *Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds*, Hrsg. Altmann, Wilhelm, Berlin 1893. Norbert Heermann's *Rosenberg'sche Chronik*, Hrsg. Klimesch, Matthäus, Prag 1897. Internetová adresa *Vokabuláře webového*: vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx.

⁶ Jediný záznam o Alešovi z let 1428 – 1430 *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské III*, ed. Palacký, František, Praha 1844, s. 502, č. 266.

⁷ Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III – IV*, Praha 1939. Konkrétně k názorům Palackého na Aleše např. Týž: *Dějiny národu III*, s. 618–619. Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV, VI*, Praha 1899, 1906. Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1, 2. Věk poděbradský*, Praha 1915, 1918. Konkrétně k názorům Urbánka na Aleše např. Týž: *ČD III/1*, s. 202–203.

zpracovávají dané období, a to s přihlédnutím k širším dobovým souvislostem. Příčiny, význam a dopady bitvy u Lipan zpracoval v *Lipanské křižovatce* P. Čornej.⁸

Polipanské době věnuje pozornost J. Macek, a to na pozadí líčení vzestupu Jiřího z Poděbrad k českému trůnu. Autor v práci osvětluje také příčiny proměny vztahu mezi budoucím králem a Alešem Holickým. Pro celkový pohled na vývoj poměru tohoto pána ke králi Zikmundovi jsou přínosné práce F. Kavky *Strana Zikmundova v husitské revoluci* a *Poslední Lucemburk na českém trůně*. Zejména v první práci řeší autor otázku, zda byla Zikmundova strana do jisté míry samostatným politickým činitelem nebo jen pouhým jeho nástrojem.⁹

Informace o Holických Šternbercích i jiných rodech lze dohledat v *Ottově slovníku naučném*, kde jejich genealogii sestavil F. Palacký. Další povědomí o rodových příslušnících, jejich osudech, politické, válečnické činnosti a rodokmen, přináší Sedláčkovi *Hrady, zámky a tvrze Království českého*. Důležité poznatky můžeme získat z monografií věnovaných šlechtickým osobnostem a rodům. V tomto ohledu se ukazuje jako velmi cenná kniha a studie M. Šandery o Ptáčkovi z Pirkštejna. Ten sehrál klíčovou roli v počátcích bezkráloví při konsolidaci a sjednocování českých utrakvistů, přičemž Aleš byl jeho důležitý spojenec. Z jejich spolupráce, jak ji Šandera nastínil, pak více vysvítá Holického politický program a aktivita na straně důsledných kališníků od poloviny třicátých let až do první poloviny let čtyřicátých. Další poznatky k Alešově osobě přináší práce Z. Berana, A. Kubíkové, M. Plačka a P. Futáka, T. Baletky nebo Pokludovi *Moravští Šternberkové*.¹⁰

⁸ Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl 2. Část 8. Husitská revoluce. 2. část. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437*, Praha 1966. Šmahel, František: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*, Praha 1996. Týž: *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996. Dalšími Šmahelovými pracemi využitými v této práci jsou *Dějiny Táboru. Díl 1. Svazek 2*, České Budějovice 1988. *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, Praha 2011. Čornej, Petr: *Velké dějiny země Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000. Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI*, Praha – Litomyšl 2007. Čornej, Petr: *Lipanská křižovatka: příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*, Praha 1992. Týž: *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výběr z úvah a studií*, Praha 2011. Týž: *Jiří Poděbradský a severní Čechy*, in: *Osobnosti v dějinách regionu 1. Přednáškový cyklus*, Liberec 2004.

⁹ Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967. Kavka, František: *Strana Zikmundova v husitské revoluci*.

Disertační práce, Praha 1947. Týž: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce*, Praha 1998.

¹⁰ *Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905, s. 779–780. Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII XIV, XV*, Praha 1993 – 1998. Genealogii východočeských Šternberků přináší autor v I. díle na straně 63. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011. Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, *Marginalia historica* 7, 2003, s. 109–198. Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Raději první mezi kacíři než prostřední mezi katolíky*, *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 1, s. 6–10. Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: *Šlechta, moc a reprezentace ve středověku*, Praha 2007, s. 251–299. Týž: *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky?*, Praha 2008, s. 106–115. Týž: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládku, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, *Východočeské listy historické*, 2001, č. 17 – 18, s. 89–116. Šanderaova práce, která se věnuje opočenské straně v době husitských válek: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci*, České Budějovice 2005. Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)*, České

Majetkovou základnu Aleše Holického umožňuje nejlépe zmapovat Sedláčkovovo dílo *Hrady, zámky a tvrze království českého. Místopisný slovník historický* od téhož autora stručně osvětluje minulost držebnosti a lokalizuje je. Východočeské državy rodu zmiňuje práce J. Kurky týkající se církevní správy. O vlastních Holících pojednává A. Šafařík a O. Pospíšil. Obšírně a vyčerpávajícím způsobem se zabývá příslušenstvím Křivoklátu, který Aleš zástavně držel, zejména M. Lašťovka a dále V. Kočka. F. Levý se z hradního příslušenství zaměřuje na Rakovník a vzájemný vztah měšťanů a pana Aleše. O moravských statcích šlechtice a poručenských správách pojednávají velmi stručně práce o dějinách Slavkova u Brna a Pokludovi *Moravští Šternberkové*.¹¹

Majetkové poměry šlechty, panovníka a církve skrze držbu hradů rekonstruuje M. Prokop. Práce se tedy týká i Holického, přičemž výčet držených hradů umožňuje porovnat, jak si vedl v porovnání s příslušníky jiných panských rodů. Rozdíl je propastný na počátku revoluce. Sekularizaci církevního majetku a zástavám se věnuje J. Čechura a M. Moravec. Vývojem pohusitské aristokracie a její skladbou se zabývá J. Petráň. Autor si všímá, že Aleš vstupuje do husitských válek zcela zchudlý a sleduje jeho majetkový vzestup skrze žoldnéřskou službu králi. Uvádí také přehlednou tabulku držebností Zděnka Konopišťského, přičemž neopomíná dodat, od koho je získal. Dovídáme se tak o dalších nemovitostech pana Holického.¹²

Stejně jako u Aleše, tak i v případě zpracování politické činnosti jeho syna, byly použity různé typy dokumentů. Jedná se hlavně o usnesení stranická (Ptáčkova strana,

Budějovice 2010. Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004. Plaček, Miroslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006. Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*, Praha 2003. Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.

¹¹ Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII, XIV, XV*, Praha 1993 – 1998. Týž: *Místopisný slovník historický Království českého*, 2. vydání, Praha 1998. Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914. Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otokar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911. Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské*. Diplomová práce na KPVHAS FFUK, Praha 1991. Týž: *Křivoklátská léna v době předhusitské*, Středočeský sborník historický 21, 1995. Kočka, Václav: *Dějiny Rakovnicka*, Rakovník 2009. Levý, František: *Dějiny královského města Rakovníka*, Rakovník 2010, 2. vydání. Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987. Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou minulostí*, Slavkov u Brna 2007. Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.

¹² Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty panovníka a církve*, Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147–219. Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454*, Časopis Národního muzea 177 – řada historická, 2008, č. 1 – 2, s. 1–25. Týž: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421 – 1454*, Časopis Národního muzea 165 – řada historická, 1996, č. 1 – 2, s. 1–16. Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, FHB 9, 1985, s. 89–166. Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: *Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalizmu* (Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1976), s. 9–75. Z kapacitních důvodů jsem uvedl stěžejní literaturu. Zbytek cituji v průběhu práce.

poděbradská strana), sjezdovní (mezi stranami; poděbradská, rožmberská), sněmovní a naprosto nepostradatelná je korespondence mezi dobovými aktéry aj. Zmíněné dokumenty jsou zpřístupněny v edicích. Základní edice, které lze využít pro uchopení Petrovy osoby i doby, jsou *Archiv český* a *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*. Využít lze také *Fontes rerum Austriacarum*, jež přináší zprávy o Petrově účasti na taženích, loupežných výpadech a politických jednáních v Říši, ale také informace k vojensko-politickým aktivitám tohoto pána v Českém království. V menší míře je možné čerpat z *Deutsche Reichstagsakten*, které zpravují o Šternberkově zajetí po bitvě u Želenic (1438). Jako cenný doplněk poslouží i *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae*, z nichž se můžeme dozvědět, koho Petr na konci života určil za poručníky svých dětí, nebo kdy zemřel.¹³

Pro rekonstrukci podoby majetků, které měl Petr v zástavní držbě, jsou nezbytné *Fontes rerum Austriacarum*, *Archiv český* a *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka*. *Archiv* a *Listář* přináší povědomí i o některých statcích, které patřily k příslušenství zápisně drženého majetku. V *Archivu* je možné nalézt také údaje o ztrátě a opětovném nabytí některých dílů tohoto příslušenství panem Petrem. *Listář* zase zpravuje o pokusech členů plzeňského landfrýdu zbavit Holického zapsaných držebností. Alodní majetky, jež Petr získal, a které po jeho smrti načas vypadly ze šternberských rukou, mapují *Fontes rerum Austriacarum* a *Archiv český*.¹⁴

O Petrovi nejvíce vypovídá korespondence Holického současníků. Vlastní šlechticova korespondence se, na rozdíl od jeho otce, téměř nedochovala. Zachoval se pouze Holického dopis otci a naopak, dále opis Petrova listu, odpověď na Petrův list a o další Šternberkově korespondenci víme z listů druhých osob třetím osobám. Dopisy informují o Petrově politickém programu, účastech na zemských sněmech nebo diplomatických misích. Dále zpravují o Šternberkových sporech s říšskými knížaty a českými pány. Korespondence umožňuje nahlédnout také do Petrova vztahu s otcem a jinými předáky rozhodných utrakvistů.

¹³ *Archiv český* a *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka* jsem již charakterizoval výše v případě Aleše Holického. Zde uvádím jejich díly, s nimiž jsem pracoval v Petrově případě. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I, II, III, IV, XIV*, edd. Palacký, František – Kalousek, Josef, Praha 1840, 1842, 1844, 1895. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III, IV*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1937, 1954. *Fontes rerum Austriacarum. Scriptores II, VII*, Hrsg. Höfler, Konstantin, Wien 1856, 1866. *Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta XX, XLII, LXVIII*, Hrsg. Palacky, Franz – Bachmann, Adolf – Wolkan, Rudolf, Wien, 1860, 1879, 1918. *Deutsche Reichstagsakten XIII/2*, Hrsg. Beckmann, Gustav, Gotha 1916. *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II*, ed. Emler, Josef, Pragae 1872.

¹⁴ K zápisným majetkům Petra Holického *Fontes rerum austriacarum. Diplomataria et Acta XX*, Hrsg. Palacky, Franz, Wien 1860. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské II*, ed. Palacký, František, Praha 1842. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III, IV*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1937, 1948. K alodnímu majetku Petra Holického *Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta XX, XLII*, Hrsg. Palacky, Franz – Bachmann, Adolf, Wien, 1860, 1879. *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské IV, VII*, edd. Palacký, František – Rezek, Antonín, Praha 1846, 1887.

Ohledně Holického financí vypovídá o dluzích a snaze je mořit. A konečně přináší i střípky z Petrova soukromí, konkrétně z mimomanželského života.¹⁵

Korespondenci členů rivalizujících táborů je třeba hlavně v politických záležitostech posuzovat kriticky. Petr a další předáci důsledných kališníků jednají s Rožmberkem a jeho straníky navenek uctivě a taktně, ale magnát se až ze spojeneckých dopisů dozvídá, co si o něm opravdu myslí, a jak ho vnímají. Tato nedůvěra, jak je zřejmé z korespondence Oldřicha s jeho jednotníky, je však obaplná. Klíčové tahy na politickém kolbišti před sebou soupeři tají. Přesto se objevují okamžiky, kdy jsou šlechtici k sokům z nepřátelského uskupení velmi upřímní. Nejedná se však o politickou problematiku, nýbrž o vzájemné spory. V takových případech ukřivděný často od plic sděluje druhému, jak o něm smýšlí a proč. Každý se pak považuje za oběť, nikoli iniciátora násilí a pomluv. Petrův politický program vysvítá vedle korespondence také ze sjezdovnic (sjezdy mezi stranami; rožmberská, poděbradská), stranických, jednotnických nebo sněmovních usnesení, jež se týkaly zájmů důsledných kališníků.

Z narativních pramenů bylo čerpáno zejména ze *Starých letopisů českých a Fontes rerum Bohemicarum*. V nepatrné míře pak z *Rosenberg'sche Chronik*. *Staré letopisy* i přes chyby v datování stručným způsobem informují o politických a válečných událostech. V Petrově případě zpravují o zapojení do odboje proti Albrechtovi Habsburskému a o jeho podpoře jagellonské kandidatury. Z doby bezkráloví zmiňují Šternberkovu účast na Poděbradově volbě do čela spojených východočeských landfrýdů nebo na tažení do Vestfálska a v této souvislosti připomínají i spory s jemu podřízenými hejtmany. Zprávy týkající se domácích záležitostí pak nepřímou vypovídají o Petrově politickém programu. *Fontes rerum Bohemicarum* se stejně jako *Staré letopisy* zabývají politicko-válečnými událostmi a *Staré letopisy* doplňují např. v tom, že Holický byl v boji za obranu hodnot důsledných kališníků zajat Albrechtovými spojenci.¹⁶

Souhrnně lze konstatovat, že jsme na základě dochovaných pramenů dobře zpraveni o politickém programu, postojích a činnosti Petra Holického ze Šternberka. Rekonstruovat můžeme i podobu šlechticovy majetkové základny. Popsat můžeme také jeho vztahy k předním činitelům doby, což se týká Petrova otce a Jiřího z Poděbrad. Méně toho lze

¹⁵ Korespondence Petra Holického a současníků *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské II, III, IV*, ed. Palacký, Praha 1842, 1844, 1846. *Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka III, IV*, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1937, 1948. *Fontes rerum Austriacarum. Diplomataria et Acta XLII*, ed. Bachmann, Adolf, Wien 1879.

¹⁶ *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*, k vydání připravili Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959. *Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem*, ed. Šimek, František, Praha 1937. *Fontes rerum Bohemicarum V, VII*, edd. Emler, Josef – Gebauer, Jan, Pragae 1893, s. d. Norbert Heermann's *Rosenberg'sche Chronik*, Hrsg. Klimesch, Matthäus, Prag 1897.

řící ke vztahu Holického a Ptáčka z Pirkštejna. Zde citelně chybí pramenná základna, kdy se nezachovala vzájemná korespondence. Důležitý je rovněž fakt, že Petr byl od roku 1438, kdy se poprvé objevuje v pramenech, vězněn tři léta v Sasku. Po propuštění je zmiňován až roku 1443, přičemž Ptáček umírá již následujícího léta.

Dobu, ve které je sledována Petrova činnost, zachycují hlavně syntetická díla o českých dějinách. Ke starším a základním náleží Palackého *Dějiny národu českého*, Tomkův *Dějepis města Prahy* a *Věk Poděbradský* R. Urbánka. Faktograficky nejbohatší je k osobě Holického nepochybně Urbánkova práce. Ve srovnání s Tomkovým a Palackého dílem podrobněji zpravuje o Petrových politicko-vojenských aktivitách v Čechách a Říši. Navíc informuje o jeho finančních problémech. Urbánek s Tomkem rovněž polemizuje v některých otázkách týkajících se pána ze Šternberka. Z novějších syntéz lze použít *Velké dějiny zemí Koruny české* od P. Čorneje a M. Bartlové. Práce se komplexně, s přihlédnutím k širším souvislostem, věnuje Šternberkově době.¹⁷

Informace o Petrovi přináší *Ottův slovník naučný*. Ten díky Palackému mapuje jeho rodinné vazby, zmiňuje válečnické aktivity nebo zdůrazňuje účast na veřejném dění. *Ottův slovník* doplňuje Sedláček. Autor ve svém díle *Hrady, zámky a tvrze Království českého* vyzdvihuje Petrovu participaci na důležitých politických jednáních a oceňuje ochotu hájit zájmy kališníků s mečem v ruce. Dotýká se také vztahu Petra a otce. Dílčí poznatky o Petrovi Holickém můžeme, stejně jako v případě Aleše Holického, načerpat z monografií a studií zabývajících se šlechtickými osobnostmi a rody. V tomto ohledu dobře poslouží práce M. Šandery. Díky němu se dozvídáme o Petrově působení v Ptáčkově straně a Šternberkově neústupnosti v prosazování stranického programu vůči adeptům na český trůn. Další povědomí o Petrově osobě a spříznění s Jiřím Poděbradským nabízí Futák s Plačkem a Z. Beran.¹⁸

Petrovu majetkovou základnu nejlépe postihují *Hrady, zámky a tvrze Království českého* A. Sedláčka. Spolu s *Místopisným slovníkem historickým* od téhož autora osvětlují souvislosti, jak Holický nabytí alodní i zápisný majetek. *Místopisný slovník* také

¹⁷ Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV*, Praha 1939. Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1899. Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1, 2. Věk Poděbradský*, Praha 1915, 1918. Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny zemí Koruny české VI*, Praha – Litomyšl 2007.

K charakteristice Palackého, Tomkova a Urbánkova díla jsem již hovořil ve vztahu k Aleši Holickému, proto ji nyní neopakuji.

¹⁸ *Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905. Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, VIII, XIV, XV*, Praha 1993, 1996, 1998, 1998. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, *Marginalia historica* 7, 2003, s. 109–198. Plaček, Miroslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006. Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic. Jan IV (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)*, České Budějovice 2010.

zpravuje, v čí prospěch a kdy se Šternberk zástavy vzdal. Společně s *Hrady* informuje též o osudech Petrových alodů, kdy je jeho syn na čas ztratil. Zprávy o pozbytí těchto držebností nepatrně doplňuje *Ottův slovník*. A konečně *Kronika česko-bavorské hranice* popsáním výhodné strategické polohy Petrova zápisného majetku nepřímo odpovídá na otázku, proč zvolil za své sídlo Bečov nad Teplou.¹⁹

Předkládaná rigorózní práce o Aleši a Petru Holickém má formu rozšířené kolektivní biografie. Při studiu výše uvedených pramenů mne inspirovaly následující práce a přístupy. Na prvním místě to byly práce o Hynci Ptáčkovi z Pirkštejna od M. Šandery, jenž se zabývá především vůdčími osobnostmi českých dějin pozdního středověku. Ve své biografii o Ptáčkovi čtenáři nejprve představuje rod a předky zkoumaného šlechtice, tedy jeho původ, a krátce zmiňuje i dobu, kdy vstupuje na politickou scénu a první aktivity dotyčného. Následně se zabývá příčinami jeho politického i kariérního vzestupu a dále mapuje Ptáčkovu politickou činnost prostřednictvím účastí na množství sněmů, sjezdů a nejrůznějších schůzek. Nezapomíná ale rovněž na vykreslení Hyncovy povahy, zabývá se vztahy se spojenci, protivníky, „podřízenými“ v rámci Ptáčkovy strany, se služebníky a konečně také rekonstruuje podobu Hyncovy hospodářsko-mocenské základny. Práce J. Petráně a M. Prokopa zabývající se majetkovými poměry české šlechty upozorňuje na to, že rekonstrukce velikosti podoby šlechtické domény v předvečer husitských válek je velmi přínosná, neboť může pomoci osvětlit důvody urozců, proč se během konfliktu orientovali na podporu Zikmunda Lucemburského.²⁰

Než tedy bylo přistoupeno ke zmapování politického programu, a s tím spojené politické činnosti Aleše Holického, byl stručně zpracován jeho původ a majetkové poměry v předvečer husitských válek. Pomocí těchto dvou proměnných bylo posléze možné interpretovat příčiny Alešova vstupu do služeb římského krále proti husitům, v nichž

¹⁹ Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIII, XV*, Praha 1998, 1998. Týž: *Místopisný slovník historický Království českého*, 2. vydání, Praha 1998. *Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905. Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl III. (1437 – 1457). Od rozbujelých pohraničních válek za českého bezkráloví k velké pacifikaci za krále Ladislava Pohrobka*, Domažlice 2003. Další literaturu uvádím z kapacitních důvodů dále v textu.

²⁰ Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011. Studie téhož autora, jež se zabývá převážně příčinami Ptáčkovy politického i kariérního vzestupu a mapují jeho politickou činnost skrze účastí na sněmech, sjezdech a schůzkách Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 251–299. Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, *Marginalia historica* 7, 2003, s. 109–198. Šandera se vedle vůdčích osobností českého pozdního středověku specializuje i na správně-politické struktury husitské revoluce, polipanského bezvládí a poděbradské éry. Petrán, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalismu (= *Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica* 1, 1976), s. 9–75. Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve*, Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147–219.

odstartoval majetkový vzestup i politickou kariéru. Protože Holického lze považovat za profesionálního politika, navíc velmi činnorodého, byly jeho politické aktivity podrobně chronologicky sledovány prostřednictvím účastí na jednáních na zemských a říšských sněmech, sjezdech mezi stranami, neformálních rozhovorech nebo diplomatických misích. Tento přístup umožnil postihnout vývoj šlechticova politického programu i postojů ke konkrétním bodům tohoto programu a ve výsledku jej také interpretovat v souvislosti s rodovými nebo stavovskými zájmy dotyčného, případně v souvislosti se zájmy stran, v nichž působil. Prameny rovněž dovolily odhalit některé rysy Alešovy povahy, což pomohlo vysvětlit Holického počínání v politicky vypjatých situacích.

Při zpracování vztahů Aleše Holického s významnými aktéry tehdejšího dění byl brán akcent na dobu, kdy se konkrétní vazba začala utvářet, jaké k tomu byly důvody nebo motivace, jak se vztah vyvíjel, co jej tmelilo, co působilo destabilizačně, případně co vedlo k jeho zániku. Takto získané poznatky umožnily ve výsledku daný vztah charakterizovat, potažmo určit hlavní rysy. Nashromážděná data z Alešových vztahů s různými osobnostmi umožnila rovněž žádoucí vzájemnou komparaci, jenž pomohla plastičtěji osvětlit proč pán ze Šternberka vycházel s některými šlechtici dobře a s jinými měl naopak neshody. Výsledky zkoumání Alešova vztahu s předním katolíkem Oldřichem z Rožmberka byly komparovány se závěry soudobého bádání, jež v mnoha ohledech potvrzují. Například ve faktu, že odlišná konfesní příslušnost se nemusela promítnout do léta utvářených osobních vztahů nebo v tom, že úlohu věroučných postojů v hodnotovém žebříčku šlechty v pozdním středověku netřeba přeceňovat. A konečně výše uvedený zvolený přístup ke zkoumání vztahů mezi dobovými aktéry na příkladu Aleše Holického a Oldřicha z Rožmberka odhalil mnohohvrstevnatost kontaktů mezi důslednými kališníky a katolíky v první polovině 15. století.²¹

Majetková základna Aleše Holického byla mapována v letech 1420 – 1455. Zvolené období vymezuje Alešův vstup do husitských válek na straně jedné a doba jeho úmrtí na straně druhé. Pro přehlednost byly Šternberkovy majetkové akvizice rozděleny do kapitol a podkapitol podle zemí, případně krajů, v nichž se nacházely, a podle toho, zda se jednalo o majetek alodní, zápisně držený, o šlechticovu poručnickou správu cizího majetku nebo o nominální nároky tohoto pána.

Pro rekonstrukci podoby šlechticovy majetkové základny bylo nezbytné nejprve oživit její obraz v předvečer husitských válek. To znamenalo shromáždit data, která po

²¹ Ke vztahům mezi kališnickou a katolickou šlechtou Novotný, Robert: „*Sloup království*“ v počátcích revoluce. Oldřich z Rožmberka 1417 – 1420, in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje, Praha 2011, s. 60–72.

vyhodnocení umožnila udělat si představu, jak Alešova doména vypadala ve výchozím bodě výzkumu. K tomu byla využita např. patronátní práva poukazující na spoluvlastnickou vazbu ke konkrétní držebnosti. Poté již bylo možné sledovat, jak si Aleš počínal při tvorbě majetkové základny. V případě nabývání i ztráty alodních statků bylo nutné brát v úvahu šlechticovu žoldnéřskou službu panovníkovi, odkazy majetku mezi příslušníky šternberského rodu, přikupování, ale i odprodej jednotlivých komodit. U zisku zástav mělo zásadní význam sledovat Alešovu vojenskou službu panovníkovi. Studium prezentace farářů k jednotlivým farním obvodům, tedy faktického uplatňování patronátních práv z titulu držitele zástavy, pak posloužilo jako kontrolní nástroj, zda Holický zastavená panství skutečně ovládal. Jaké způsoby následně používal k udržení těchto statků vyplynulo z dalšího studia žoldnéřských služeb králi Zikmundovi nebo z analýzy důvodů, jež ho vedly k opakovaným změnám konfesních stran. Příčiny ztráty zastavených panství bylo možné určit prostřednictvím sledování dlouhodobých zájmů zástavních pánů, tedy českých panovníků. Ohledně zisku a ztráty poručnictví nad svěřenými majetky bylo zapotřebí sledovat soudní nálezy v Alešův prospěch, ale i změnu politicko-mocenské situace v zemi a panovnických zájmů. A konečně při určení, zda se jedná o nominální majetkové nároky šlechtice, se vycházelo ze základního předpokladu, jestli dotyčný skutečně ovládá držebnosti, na něž má legální dispozice či nikoli.²²

V závěru práce byly poznatky získané z let 1420 – 1455 porovnány se stavem Alešovy pozemkové domény v předvečer husitských válek. Komparace tak přinesla přehledný obrázek o průběžném vývoji šlechticovy majetkové základny až do jeho smrti. Výsledky bádání umožnily zodpovědět rovněž další otázky spojené s touto problematikou, konkrétně zda si Holický vedl úspěšně nejen při utváření pozemkové domény, ale zda ji dokázal v rodovém vlastnictví následně udržet a předat další generaci. A konečně umožnily taktéž konstatovat, zda usiloval o scelování svých držebností, nebo se jednalo o roztržistý majetek.

Obdobně jako u Aleše Holického tak i v případě Petra Holického ze Šternberka byl nejprve stručně zpracován původ dotyčného a mezi Petrem a Alešem zdůrazněn blízký příbuzenský poměr syn – otec. V kontextu této vazby bylo následně možné vysvětlit shodu Petrovy konfesní orientace i politického programu (preferencí) s Alešem Holickým. Stejně jako u otce byla chronologicky sledována Petrova účast a aktivity na zemských sněmech nebo stranických sjezdech, což ve výsledku umožnilo např. porovnat, který ze Šternberků byl

²² K rekonstrukci podoby pozemkové držby na základě patronátních práv Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na počátku husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátního práva)*, Folia historica Bohemica 7 (dále jen FHB), 1984, s. 8–27.

v prezenci na jednáních více aktivní, nebo zda Petr preferoval účast na zemských sněmech nebo mimosněmovních jednáních.

Při zpracování vztahů Petra Holického s významnými osobnostmi dobového dění, bylo postupováno stejným způsobem jako v případě jeho otce Aleše. Získaná data posléze umožnila vzájemné porovnání mezi oběma Šternberky. Komparace při stanovení konkrétních kritérií, velikost hospodářsko-mocenské základny, nabídka kontaktů na vůdčí osobnosti opozičního tábora, pomohla například osvětlit, kdo z Holických byl v kališnických uskupeních, v nichž působili, vlivnější osobností. Prostřednictvím komparace se dalo též názorně doložit, který ze Šternberků byl úspěšnější při získávání úřadů v zemských vládách a postů ve správčích radách, tedy při budování politické kariéry. Na základě získaných poznatků bylo možné porovnat také některé rysy Petrovy a Alešovy povahy anebo u Petra poukázat na vrozené schopnosti pro politiku, jež získal od otce.

Podoba majetkové základny Petra Holického byla rekonstruována zhruba v období od poloviny čtyřicátých let 15. století do roku 1454. Někdy od poloviny čtvrtého decennia se počínají možné první majetkové zisky šlechtice a v roce 1454 umírá. Stejně jako v případě Aleše ze Šternberka byly i nemovité statky jeho syna pro přehlednost rozděleny do kapitol a podkapitol podle zemí a krajů, ve kterých se rozprostíraly, a rovněž dle toho, jestli šlo o alodní majetky nebo o zástavy. V případě nabývání svobodného majetku bylo nutné sledovat koupě těchto komodit z Petrovy strany. U zisku zápisů bylo zapotřebí sledovat zejména sňatkovou politiku Holických Šternberků a z ní plynoucí příbuzenské vazby. Ztrátu zástavně drženého majetku bylo možné vysvětlit spory Petra Holického s nepřáteli. Nashromážděné poznatky ve výsledku umožnily zhodnotit, zda dotýčný šlechtic usiloval o utvoření koncentrované majetkové držby, nebo se jednalo o roztržštěný majetek. Ohledně ztráty alodního majetku za Petrova syna Petra mladšího Holického ze Šternberka bylo třeba ozřejmit, kdo se ujal poručnictví nad Petrem mladším a jaké byly jeho politické úmysly na celozemské úrovni. Při navrácení alodních statků do rukou Petrova potomka bylo konečně nutné sledovat soudní rozhodnutí českých panovníků.

II. Politický vývoj v Čechách (1420 – 1455)

Než se budeme věnovat postavám Aleše a Petra Holického, je dobré přiblížit dobu, ve které žili a působili. V březnu 1420 byla zveřejněna papežská bula, jež vyhlášovala křížáckou výpravu proti českým husitům. Do čela kruciáty se postavil římský král Zikmund, který si chtěl vojensky vynutit korunovaci na českého krále. V reakci na to byl pod záštitou předního kališnického pána Čeňka z Vartenberka vydán přelomový manifest (duben 1420). Přijatému a legitimnímu dědici se v něm upíral nárok na trůn a podmiňoval se volbou, na níž si činilo nárok české panstvo. Dokument však signovala pouze část domácí politické obce. Po prvních Zikmundových úspěších Vartenberk na hájení husitského programu rezignoval a vydal králi Pražský hrad. Do čela revoluce se postavili pražané, kteří po jednání v Kutné Hoře (15. května) odmítli přistoupit na Lucemburkův požadavek bezpodmínečné kapitulace a začali se připravovat na boj.²³

V červenci už stála před hlavním městem kompletní křížácká armáda. Střetnutí však skončilo porážkou části interventů na Vítkově (14. července 1420), což předurčilo výsledek tažení. Zikmund se však ještě před odjezdem z Prahy nechal za přítomnosti zahraničních spojenců a nejméně 24 českých a moravských pánů korunovat (28. července 1420). Porážky husitské Prahy a obecného uznání v Českém království však nedosáhl. V následujícím roce (1421) začala velká ofenziva táborů, pražanů a jejich spojenců (orebité) na severu a východě království. Pod nadvládu husitů se dostal Chomutov, Louny, Slaný, Kouřim, Kolín, Nymburk, Čáslav, Kutná Hora, Polička, Vysoké Mýto, Jaroměř ad. Tažení tak zcela změnilo poměr sil v Čechách.²⁴

Vlastním odrazem změněné mocenské situace byl sněm svolaný do Čáslavi na 3. červen (1421). Zúčastnili se ho zástupci husitských stran, kališníci i někteří katoličtí šlechtici a zástupci Moravy. Hlavním bodem jednání bylo odmítnutí právoplatnosti Lucemburkova přijetí a korunovace. Účastníci se také nakonec usnesli nepřijmout a nemít Zikmunda za svého krále, což se v podstatě rovnalo jeho sesazení. Nepříznivý vývoj pro Zikmunda nezvrátilo ani druhé křížové tažení, jež zakončila králova porážka u Německého Brodu (8. leden 1422).²⁵

²³ K tomuto odstavci Čornej, Petr: *Velké dějiny zemí Koruny české V* (dále jen *Velké dějiny V*), Praha – Litomyšl 2000, s. 227–230, 241–243, 245–246. Kavka, František: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce* (dále jen *Poslední Lucemburk*), Praha 1998, s. 46–58. Šmahel, František: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let* (dále jen *Husitská revoluce III*), Praha 1996, s. 36–40.

²⁴ K tomuto odstavci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 71–72, 89–90. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 259–264 284–288. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 70–71, 79–81.

²⁵ K tomuto odstavci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 91–94. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 85–88. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 296–299, 303–307, 308–311.

Přímým důsledkem Žižkových výbojů na úkor pražského svazu (zisk Hradce Králové, Jaroměře, Dvora Králové, Čáslavi) byl svatohavelský zemský sněm (1423). Zúčastnili se ho pražané i katoličtí páni, znepokojení růstem jeho moci. Ti se dohodli na programu hospodářské a politické obnovy země, který nepřímo Žižku, jeho svaz a tábory stavěl mimo zákon. Za účelem plnění sněmovního usnesení byla zvolena dvanáctičlenná zemská vláda. V ní získali po šesti členech katolíci i kališníci. Svatohavelská koalice se však zakrátko rozpadla (leden 1424).²⁶

V první polovině roku 1424 došlo k dalšímu vzrůstu Žižkovy moci. Následkem toho došlo k opětovnému sbližování obou náboženských složek někdejší koalice. Ke společným poradám se znesvářené strany (katoličtí páni, pražané, nově i táboři) sešly ve dnech 7. – 10. října ve Zdicích, aby zde obnovily úmluvy svatohavelského sněmu. Bylo uzavřeno půlroční příměří a přistupující vyjadřovali vůli konsolidovat poměry ukončením válek. S úmluvami vyjádřil předběžný souhlas i Žižka, čímž se zastavovaly jeho další akce na území Čech. Signatáři se dokonce zavázali k vzájemné pomoci proti cizím vojskům i ke kooperaci při ofenzivě vůči nim. Dohody však nevstoupily v život.²⁷

Boje mezi husity a katolíky proto začaly už z kraje následujícího roku a skončily v říjnu ročním příměřím (do 1426), o něž požádali katolíci. Sami kališníci však nehodlali snášet blízkost saské enklávy v severních Čechách (Ústí nad Labem, Most, Duchcov, hrady Blansko, Střekov, Osek), která představovala stálou hrozbu. Čtyři husitské svazy (pražský, táboři, sirotci, žatecko-lounský svaz) proto oblehly Ústí nad Labem (asi 28. května). Zde se střetly s pomocí vyslanou ze Saska (III. kruciáta), která však byla poražena, (16. červen) a město posléze dobyt. Ani čtvrté měření sil pro křižáky neskončilo lépe. Výprava, kterou vedl trevírský arcibiskup, byla poražena u Tachova 4. srpna 1427. Čeští katoličtí páni, proto museli v září s vítězi dohodnout příměří (do 1428).²⁸

Po porážce poslední kruciáty u Domažlic (srpen 1431) převážil mezi účastníky právě probíhajícího koncilu v Basileji názor o nutnosti s husity jednat. V Chebu se proto sešli zástupci husitů a koncilu (1432), aby se sjednaly podmínky, za kterých vystoupí jejich delegace v Basileji. Obě strany dospěly k dohodě o účasti husitů na koncilu. Dokument

²⁶ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 327–328, 331–332. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 143–146. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 125–126.

²⁷ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 333–336, 338, 340, 343. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 126–127. Týž: *Strana Zikmundova v husitské revoluci* (dále jen Strana Zikmundova). Disertační práce, Praha 1947, s. 55, 57. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155–156.

²⁸ K tomuto odstavci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 169–170. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 353–356. Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl II. (1427 – 1437). Od bouří velkých bitev a spanilých jízd k bazilejským kompaktátům* (dále jen Kronika II), Domažlice 2001, s. 11–13, 24.

vstoupil do historie pod názvem „Soudce chebský“. Tvořil základ pro rokování na církevním shromáždění o čtyřech artikulech pražských. Soudcem v disputacích neměl být koncil ani jiná církevní autorita, ale boží zákon, praxe Kristova a prvotní církve.²⁹

Avšak teprve porážka husitských radikálů kališnicko-katolickou koalicí u Lipan definitivně otevřela cestu k jednání husitů s basilejským koncilem o náboženském uspořádání země i se Zikmundem o přijetí za krále. Na následujícím sněmu se představitelé táborského a sirotčího svazu konečně podrobili zemskému správci. Politický vliv radikálních vojsko – konfesijních uskupení na rozhodování vrcholného zemského fóra se stával minulostí. V rámci sněmu se začaly rýsovat obrysy porevolučního stavovského členění. Vyšší šlechta, nižší šlechta a zástupci královských měst se chopili moci, již udrželi dvě století. Svatovaletinský sněm (1435) byl pak prokazatelně prvním českým zemským sněmem, na němž jednání probíhala v oddělených stavovských kuriích. Rozdělení účastníků na vyšší šlechtu, nižší šlechtu a reprezentanty měst odráželo stavovskou krystalizaci, jak ji v politické sféře vytvořila husitská revoluce.³⁰

V lednu 1436 vydal Zikmund ve Stoličném Bělehradě bez ohledu na legáty zlistiněné a zpečetěné náboženské svobody, dojednané a přislíbené v Brně (1435). Pro dokument se vžilo označení císařská kompaktáta. Zikmund uznal územní vázanost kalicha, souhlasil, aby arcibiskupa a sufragány volil spolu s duchovními stavovský výbor, a aby mu bylo podřízeno veškeré duchovenstvo pražské arcidiecéze. Lucemburk se také zavázal, že tato ustanovení bude dodržovat a zasadí se o jejich schválení koncilem a papežem. Kališníci se však potvrzení a konsekrace Rokycany a sufragánů ze strany koncilu a papeže nikdy nedočkali. K dohodě mezi husity a koncilem však přece došlo. Až v Jihlavě byly v červenci 1436 před císařem vyhlášeny kompaktátní listiny.³¹

Kompaktáta, sjednaná mezi kališnickými představiteli a basilejským koncilem, se stala základním textem, od něhož se odvíjely poměry ve vnitropolitické i zahraničněpolitické rovině. Dokument se stal středobodem českého náboženského a politického života. Jejich platnost se vztahovala pouze na území Čech a Moravy. Husity pojímala zpět do lůna katolické církve. Kompaktáta však čtyři artikuly se souhlasem kališnických vyjednavců definovala v oslabené podobě. Přijímání pod obojí způsobou

²⁹ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 547–548, 552–557, 558–565. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 167.

³⁰ K tomuto odstavci Čornej, Petr: *Velké dějiny V*, s. 619–620, 623.

³¹ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 631–632, 634. Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI* (dále jen *Velké dějiny VI*), Praha – Litomyšl 2007, s. 16. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 199.

povolovala pouze dospělým, aniž by laický kalich prohlašovala za závazný a nutný ke spasení.³²

Dohodou kališníků s koncilem se Zikmundovi zároveň otevírala cesta k uznání českého královského důstojenství českými a moravskými stavy. Už 13. července (1436) vydal listinu, jíž postoupil (velmi sporné) královské právo volby pražského metropolity českým stavům, a zároveň stvrzoval platnost zvolení Rokycany i dalších biskupů. O týden později je datováno velké privilegium stavovských svobod, faktická Zikmundova kapitulace, která podmiňovala jeho přijetí za českého krále od pánů, města Prahy, rytířů, panoší a jiných měst Českého království a Moravského markrabství. Stavové slibovali v císaři vidět pravého dědice a přirozeného pána. Uznávali tak princip dědičnosti českého trůnu a zatím upouštěli od možnosti volby českého panovníka. Poté, co Lucemburk nechal přivést korunovační klenoty, byl 14. srpna v Jihlavě českými a moravským stavy přijat za českého krále.³³

Prosincový sněm (1436) byl spojen s památnou událostí, kdy téměř po dvaceti letech byla obnovena činnost zemského soudu a zároveň splněn požadavek stavů – jeho reforma. Týkala se zejména složení sboru přísedících, jmenovaných dosud jen ze starých panských rodů, tzv. kmetů zemských, a obsazování nejvyšších zemských úřadů. Zde se o svá práva hlásila i nižší šlechta. Páni a rytíři se dohodli na rozhodčím výroku panovníka, který jej vynesl 26. ledna 1437. Z řad pánů měl být obsazován úřad nejvyššího komorníka a nejvyššího sudího, z řad rytířů pak nejvyššího písaře. Počet přísedících zemského soudu byl stanoven na dvacet, z čehož mělo být dvanáct pánů a osm rytířů. Král však nevyhověl požadavku, aby úřady byly obsazovány výhradně kališníky. Nejvyšším komořím byl za utrakvisty jmenován Aleš Holický, nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka a nejvyšším písařem Aleš Vřešťovský (kališník). Protože byl Menhart z Hradce už dříve dosazen do úřadu nejvyššího purkrabího, náležejícího rovněž mezi nejvyšší zemské úřady, mírně v zemské vládě převažovali utrakvisté. Mezi dvanácti přísedícími z panského stavu však měli jasnou převahu katolíci.³⁴

Díky politice krále Zikmunda získal v letech 1436 – 1437 nevlivnější postavení blok umírněných kališníků a katolíků. Patřili sem přední šlechtici z řad panstva (Rožmberk a Menhart z Hradce), část nižší šlechty a celý plzeňský landfrýd. Konfesijní příslušnost zde nebyla homogenní, neboť členové vnímali kompaktata jako dohodu, jež pojímala kališníky do lůna obecné církve. Program kališnicko – katolického uskupení nesměřoval proti panovnické

³² K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 12–13.

³³ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 18. Týž: *Velké dějiny V*, s. 637–638. Blíže k velkému privilegiu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 202.

³⁴ K tomuto odstavci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230.

moci, ale k její kontrole relativně úzkou skupinou šlechticů, ztotožňujících své zájmy se zájmy země. Legitimistické smýšlení a názor o dědičnosti českého trůnu měly v tomto bloku mocné zastánce, ačkoli zde nechyběli ani názory o volitelnosti. V revolučních dobách mnozí členové získali majetek na úkor církve a krále. Cílem bloku proto nebyla restaurace předrevolučních poměrů, ale posílení vlastní dominantní pozice na politickém kolbišti. V náboženské rovině inklinovali členové uskupení k osobnostem, jež kompaktáta vykládaly jako obnovení církevní jednoty (Filibert, Jan Papoušek ze Soběslavi, Jan Příbram, Prokop z Plzně).³⁵

Vedle zmíněného bloku v Čechách existovalo také uskupení důsledných kališníků, (resp. husitský střed), vedené Ptáčkem z Pirkštejna. Respekt ke změnám, které přinesla revoluce, včetně posílení politických pozic nižší šlechty a měst, i odmítání restauračních tendencí, sbližoval tuto skupinu s předáky východočeské nižší nobility. Duchovním vůdcem uskupení se stal Rokycana, usilující o sjednocení všech proudů českého kališnictví (liturgicky, věroučně). Dodržování kompaktát a brněnsko – jihlavských dohod tomuto směru nestačilo. Usiloval o začlenění podávání pod obojí způsobou dětem, nezbytnost laického kalicha ke spáse a českou bohoslužbu do kompaktát.³⁶

Třetím uskupením byl oslabený tábořský svaz na čele s Bedřichem ze Strážnice (do 1439). Politický postup tábořské strany na zemské úrovni určovala snaha uchovat si do budoucna církevní a náboženskou výjimečnost, existující díky králi Zikmundovi v rozporu s kompaktáty. Uchování vlastní církevní organizace (v čele Mikuláš z Pelhřimova) bylo pro Tábor klíčové z hlediska udržení politické autonomie a mocenského vlivu. Rozložení politických sil do tří hlavních bloků, tedy konzervativního (kališnicko – katolický), východočeského kališnického (důslední kališníci) a tábořského, přetrvalo od roku 1438 do září 1452 (podmanění Tábora Poděbradem). Uskupení však nezůstala konstantní. Časté byly přechody z jednoho do druhého, uzavírání různých aliancí, podmíněných osobními zájmy, příbuzenskými vztahy a jinými okolnostmi. Základní rozdělení na tři bloky se ale nezměnilo.³⁷

Zikmundův ostrý konzervativní kurz, jenž nastoupil po usednutí na trůn, začal ohrožovat postavení strany podobojí. Hynce Ptáček se svojí stranou proto přerušil podporu císařovy politiky, a začal se orientovat na Barboru Celskou (Zikmundova manželka) a plán nástupu Jagellonců na český trůn. Po císařově smrti přivedl politický vývoj tuto skupinu

³⁵ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 44–46.

³⁶ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 46–47.

³⁷ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 48–49.

k odboji proti Albrechtu Habsburskému, a to ve prospěch polské kandidatury. Její předáci byli ochotni přijmout Albrechta a později i Fridricha III., avšak jen na základě svobodné volby a po přijetí kapitulačních požadavků, jež by pro české kališníky byly odpovídající zárukou v politických a náboženských záležitostech. Albrechtův postoj k pražským kapitulačním podmínkám však ohrožoval hlavní výsledky husitské revoluce. Ptáčkova strana se sice snažila konflikt s Albrechtem řešit diplomaticky, ten ale nereagoval podle jejích představ. Spojenectví s Jagellonci však po vojenské stránce selhalo a odbojníci se trvale od polské kandidatury odvrátili.³⁸

Albrechtova smrt usnadnila vnitropolitickou situaci, neboť jeho osoba nejvíce ztěžovala rozhovory českých katolíků a umírněných kališníků s Ptáčkovým uskupením. Následné jednání Ptáčkovy skupiny s rakouskou stranou (Oldřich z Rožmberka) vedla k vyhlášení tzv. listu mírného (1440), který odstraňoval bezprostřední příčiny napětí a tím i nebezpečí konfliktu. Dokument trval na dodržování kompaktát a signatáři se vyslovovali pro uznání Rokycany jako pražského arcibiskupa. Na list mírný navázala opatření, jejichž účelem bylo vytvořit funkční správu po dobu bezkráloví. Řešení našli představitelé hlavních stran v instituci landfrýdů. Tyto organizace na principu krajského členění měly zabráňovat soukromým válkám, loupežím a dalším destabilizačním jevům.³⁹

Volba Albrechta Bavorského za českého panovníka (červen 1440) byla přelomovou událostí v politickém myšlení české společnosti. Volební princip, který poprvé uplatnila Ptáčkova strana na jaře 1438 (Kazimír Jagellonský), nyní jednoznačně zvítězil nad tradičním stanoviskem (legitimismus), a to hlasy představitelů celé zemské stavovské obce. Jevem zásadního dosahu byla přímá volební účast nejvýznamnějších měst, jak pražských a krajských, tak dvou obcí tábořské strany (Tábor, Klatovy). Tento posun v uvažování byl důsledkem husitské revoluce, jež otevřela podíl na politické moci i královským městům. Albrechtovo odmítnutí české koruny následně obrátilo pozornost soupeřících uskupení k osobě římského krále Fridricha a jeho synovce Ladislava Pohrobka. Ptáček mu na jaře 1443 nabídl korunu nebo úřad správce Českého království, avšak neuspěl. Stejně si vedlo i poselstvo konzervativců (1443), jemuž král sdělil, že Ladislava do Čech nevydá, a pokud přijme úřad správce, tak jen na dálku. O rok později Ptáčkova strana uznala Pohrobka jako jediného

³⁸ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 38, 40. Týž: *Velké dějiny V*, s. 546, 645. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 238–240. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Raději první mezi kacíři než prostřední mezi katolíky* (dále jen Hynce II), *Dějiny a současnost* 22, 2000, č. 1, s. 8.

³⁹ K tomuto odstavci Šandera, M.: *Hynce II*, s. 8–9. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 58–60.

kandidáta na český trůn. Po jeho smrti byl do čela spojených landfrýdů zvolen Jiří z Poděbrad, ale ani ten během čtyřicátých let nedosáhl Ladislavova vydání.⁴⁰

V květnu 1448 pobýval v Čechách legát Carvajal. Za jeho pobytu odpadl od kalicha nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce. Přechod nejvyššího představitele státní moci, který ovládal Prahu ke katolictví, zásadně vychýlil rovnováhu sil. Z reakce na nebezpečí katolické restaurace byla ustavena tzv. Poděbradská jednota, jež zahrnovala většinu kališnických stavů i sympatizující katolíky. Program uskupení byl dodržování kompaktát, listu mírného a boj proti všem, kdo by je chtěli porušovat. Hlavním cílem však bylo dobýt Prahu, což se zdařilo 3. září 1448. Dobyť Prahy, politicky nejdůležitějšího místa v zemi, přišlo v pravou chvíli. Sbližování umírněných kališníků s katolíky totiž nemohlo skončit jinak, než jejich splynutím s římskou církví. Ovládnutí města však tyto tendence zvrátilo.⁴¹

V reakci na Jiřího vzestup byla ustavena tzv. Strakonická jednota usilující o obnovení stavu před dobytím Prahy. V jejím čele stanul Oldřich z Rožmberka se synem Jindřichem. Strakoničtí uzavřeli smlouvu o vojenské pomoci s Fridrichem Saským, poděbradští se orientovali na jeho bratra Viléma, Hohenzollerny Fridricha a Albrechta a Otu Bavorského. Konflikt skončil porážkou Strakonické jednoty u Rokycan (1450) a následnou vildštejnskou dohodou, jež ukončila násilí (11. června 1450). Dokument proklamoval nutnost dodržovat kompaktáta, list mírný a stanovil podmínky příměří. Stabilizace poměrů v zemi byla předpokladem, aby český sněm zvolil vyslance k dalšímu jednání s Fridrichem o vydání Ladislava Pohrobka do Čech. I tento pokus však skončil jako ty předchozí neúspěchem (1451).⁴²

O rok později byl na sněmu (1452), jehož se zúčastnili představitelé Poděbradské jednoty i mnozí stoupenci strakonických, zvolen zemským správcem Poděbrad. Jiří posléze (1453) ve Vídni složil Ladislavovi propuštěnému z Fridrichova poručnictví přísahu věrnosti. Na základě toho Pohrobek potvrdil kapitulací požadavky, na jejichž schválení záviselo jeho přijetí a korunovace v Čechách. Navíc přikázal všem úřadům v zemi, aby Poděbradského poslouchaly a prodloužil dobu jeho správcovství o šest let. V říjnu byl pak Ladislav korunován na českého krále. Pohrobkův asi roční pobyt v Čechách přispěl ke stabilizaci poměrů i k posílení právních jistot, které narušilo dlouhé bezvládní. Nejzásadnější změnou v porovnání s interregnem byl zánik landfrýdního systému, který měl původně trvat ještě čtvrt roku po obsazení trůnu. Smysl ztratila existence správčí rady, takže opět stoupl význam

⁴⁰ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 68, 88–92. Šandera, M.: *Hynce II*, s. 10.

⁴¹ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95–100.

⁴² K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105–107.

nejvyšších zemských a dvorských úřadů. V suchých dnech adventu (1453) zahájil po třináctiletém přerušení činnost zemský soud, jehož první řádné zasedání v březnu 1454 manifestovalo návrat právních poměrů.⁴³

⁴³ K tomuto odstavci Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 109–110, 112–113, 115–116, 124.

III. Alešův původ a majetkové zázemí před vstupem do politiky (do 1420)

Aleš Holický byl příslušníkem panského rodu, který v Českém království náležel mezi nejstarší. Jeho předek Zdeslav založil před rokem 1241 na levém břehu Sázavy na klesajícím hřebeni hrad. Nově zbudované pevnosti dal v souvislosti s tehdejší módou a v souladu s rodovým erbovním znamením, zlatou osmicípou hvězdou na modrém poli, jméno Šternberk. S predikátem, poukazujícím na nové rodové sídlo, jej v pramenech můžeme doložit již roku 1242. V první polovině padesátých let získal majetek také na severní Moravě na Olomoucku. Ještě předtím se mu ve třicátých letech podařilo rozšířit vlastní državy o východočeský Chlumeck nad Cidlinou. Úspěšná majetková expanze šlechtice tak skrze jeho potomky vytvořila předpoklady pro rozdělení rodu na českou a moravskou odnož. Prvně jmenovaná se rozdělila na středočeskou linii sídlící na Šternberku a východočeskou se sídlem na Chlumci. Jejím představitelem byl Aleš Holický.⁴⁴

Tento významný politik se narodil (ca 1392 – 1394) jako jedno ze tří známých dětí Oldřicha Holického ze Šternberka a Markéty ze Žeberka. Měl bratra Smila a sestru Kateřinu. Spolu se svými sourozenci patrně vyrůstal a byl vychováván na rodové tvrzi v Holicích. Dospělosti dosáhl nejpozději roku 1408, kdy jej můžeme doložit jako jednu ze sporných stran, která vystoupila na zemském soudu. Jeho rodina byla velmi zchudlá. K tomu došlo v důsledku četných rozrodů, jimiž byla větev holických Šternberků zatížena. Aleš proto před rokem 1420 nedisponoval žádným pozemkovým majetkem. Pouze spoluvlastnil se svým bratrem a strýcem Jaroslavem tvrz a město Holice (Chrudimsko) a s příbuzným z chvojenské linie východočeských Šternberků Janem ze Zaječic na Chvojně, svojí matkou a bratrem městečko Chvojno. Do veřejného života vstoupil nejpozději v 19 letech (1411), kdy se jako přísedící kmet zúčastnil zasedání zemského soudu.⁴⁵

⁴⁴ K době založení hradu Český Šternberk Durdík, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999, s. 108. Zdeslava ze Šternberka k roku 1242 dokládají RBM I, s. 504, č. 1064. Zdeslavovu expanzi na severní Moravu dokládá CDB IV, s. 583, č. 465. K jeho majetkům na Olomoucku též Koudela, Miroslav – Kaňák, Bohdan: *K počátkům města Šternberka*, Střední Morava. Kulturně historická revue 1996, č. 2, s. 5. Zdeslav je na listinách z let 1235 – 1236 psán *de Hlumech, de Hulmez, de Hilmez*, tedy z Chlumce. RBM I, s. 411, č. 872. RBM I s. 418, č. 889. CDB III, s. 140, č. 113. Ke vzniku moravské a české odnože Šternberků Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové. Panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům* (dále jen Moravští Šternberkové), Praha 2012, s. 44. K dobové módě (13. století) pojmenovávat nově vystavěné hrady podle vlastního erbovního znamení Žemlička, Josef: *Počátky Čech královských*, Praha 2002, s. 509.

⁴⁵ K Alešovým rodinným vazbám Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I* (dále jen Hrady I), Praha 1993, s. 63. *Ottův slovník naučný XXIV* (dále jen OSN XXIV), Praha 1905, s. 779. Záznam dokládající, že Aleš roku 1408 vystoupil jako jedna ze sporných stran na zemském soudu AČ II, s. 369, č. 123. Dokument nás upozorňuje, že Holický musel být roku 1408 minimálně čtrnáctiletý. To byl věk, který ve středověku činil chlapce dospělými a tedy způsobilými k právním úkonům. Protože zemřel roku 1455, zasazuje dobu jeho narození odhadem do let 1392 – 1394. O zchudnutí holických Šternberků vlivem četných rozrodů mluví Petrůň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách* (dále jen Skladba), in: *Proměny feudální třídy v Čechách*

IV. Aleš Holický a husitské války (1420 – 1431)

Aleš Holický se od samého počátku husitských válek postavil na stranu Zikmunda Lucemburského (1420). K tomuto kroku ho nevedly zájmy katolické církve vyzývající k potření kacířů a snažící se před nimi ochránit svůj majetek. Už krátce po započetí bojů totiž od krále přijímal zastavené církevní statky (1420) a v rámci polipanských jednání (1434) vystupoval proti restituci hospodářsko-mocenských pozic římské církve v Čechách. Vyloučit můžeme i vlastní šlechticovo náboženské zanícení či dokonce fanatismus. Šternberkův vztah k víře byl v revolučních letech zřetelně pragmatický, jak dokládají tři pozdější konverze. Hlavní motivaci tak představoval hmotný profit. Aleš byl sice příslušníkem starého, v Čechách váženého panského rodu, náležel však, jak již řečeno, ke zchudlé odnoži. Jeho cílem tedy bylo pozvednutí svého společenského, majetkového i mocenského postavení tak, aby odpovídalo Šternberkovu původu. Nastalý konflikt proto vnímal jako příležitost, jež mu umožní splnění vlastních záměrů, a to v Zikmundových službách proti husitům. Holického prokatolický postoj byl tedy namnoze účelový. Kromě Alešových hospodářsko-mocenských zájmů, to byly ve druhém sledu politické názory, které ho řadily mezi králový spojence. Holický zastával legitimistické stanovisko a Lucemburk tak pro něho představoval přijatého, legitimního dědice trůnu, jenž má právo ujmout se vlády z Pražského hradu, čemuž husité brání. I z této příčiny se stal Zikmundovým straníkem.⁴⁶

v pozdním feudalismu (Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica I, Praha 1976), s. 46, 58. Petráňovi názory potvrzují moje badatelské závěry, jež zevrubně mapují majetkovou základnu Aleše Holického a jeho rodiny. Ohledně Alešova spoluvlastnictví tvrze a města Holice a městečka Chvojna proto odkazují na kapitolu o jeho majetku na stranách 146–147. O rozdělení východočeských Šternberků na linii holickou a chvojenskou Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otakar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911, s. 26. Záznam dokládající, že se Aleš roku 1411 zúčastnil zasedání zemského soudu jako přísedící kmet AČ II, s. 376, č. 142. Členy zemského soudu byli panovník, nejvyšší komorník, nejvyšší sudí, zemský písař a přísedící pánové, jimž se říkalo kmeti. Vaníček, Vratislav: *Velké dějiny zemí Koruny české III*, Praha 2002, s. 212–213.

⁴⁶ Že hmotný profit představoval Alešovu hlavní motivaci ke vstupu do Zikmundova tábora, dokazují četné královské zápisy na korunním, ale i církevním majetku, jež si u něho vysloužil. Jimi se obšírně zabývám v kapitole o jeho majetkové základně na stranách 154–168. V tomto ohledu jsou přínosné a inspirativní práce R. Novotného a R. Šimůnka. Dle Novotného, a chování Aleše to potvrzuje, bojovaly příslušníci Zikmundovy strany především za žold a jejich pohnutky válčit tak byly spíše hmotné než věroučné. Novotný, Robert: „*Sloup království*“ v počátcích revoluce. Oldřich z Rožmberka 1417 – 1420 (dále jen Sloup království), in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje, Praha 2011, s. 67. Šimůnek na příkladu Oldřicha z Rožmberka ukazuje, a stejné rysy můžeme pozorovat i u Aleše, že konfesní otázky představovaly pro magnáta okrajový problém. Navenek proklamovaná oddanost věci katolické církve bývala pro Oldřicha primárně účelovou argumentací, aby na konto bojovníka proti kacířům získal peníze od krále a koncilu. Šimůnek, Robert: „*Táboři versus Rožmberkové*“. *Konfesní tolerance z nutnosti?* (dále jen Táboři), in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje, Praha 2011, s. 92. K Alešovu vystupování proti restituci hospodářsko-mocenských pozic římské církve v Čechách strana 59. Legitimisté respektovali dosavadní zvyklosti, kdy byl královský trůn považován za dědičný v panujícím rodu a k přijetí nového krále stačil souhlas se stavovské obce. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 243. Pražští husité, opuštění až na dvě výjimky vyšší šlechty, se v květnu 1420 postavili do čela revoluce a započali otevřenou vzpouru proti legitimnímu panovníkovi s cílem zamezit Zikmundovi v ovládnutí Českého království. Týž: *Velké dějiny V*, s. 246.

Šternberk se od vypuknutí husitské revoluce v pramenech poprvé objevuje až po vyhlášení křížového tažení proti odbojné Praze (březen 1420). Poté, co Zikmund 1. května vstoupil s vojskem ze Slezska do Čech, dosadil Aleše jako hejtmána Hradce Králové, který se mu vzdal o dva dny později. Ze strany krále to bylo nepochybně vyjádření důvěry mladému Šternberkovi, který měl pevnost hájit proti husitům a udržet pro Zikmunda důležitý opěrný bod na východě země. Aleš však nebyl pouze válečníkem. Nejpozději v červenci 1420 se stal také rádcem římského krále. Jakým způsobem se na tento prestižní post dostal, nevíme. Roli patrně sehrály jeho schopnosti, tedy politické vlohy, panský původ, který mu otevíral dveře ke dvoru, znalost českého prostředí a šlechty (od r. 1411 zasedal jako kmet na zemském soudu) a jistě zásah nějakého vlivného přímluvce.⁴⁷

⁴⁷ K okolnostem vypuknutí husitské revoluce Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 202–215. Zikmund vstoupil ze Slezska na půdu Čech 1. května. Hradec Králové ovládl 3. května 1420. Týž: *Velké dějiny V*, s. 245. Zprávu o tom, že Zikmund dosadil Aleše Holického do H. Králové jako hejtmána, přináší Windecke. *Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds* (dále jen *Denkwürdigkeiten*), Hrsg. Altmann, Wilhelm, Berlin 1893, s. 109–110, č. 126. Údaj od něho převzal Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 52. Šandera, Martin: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci* (dále jen *Zikmundovi věrní*), České Budějovice 2005, s. 40. K tomu, že Aleš zasedal roku 1411 na zemském soudu jako přísedící (kmet) AČ II, s. 376, č. 142. Ohledně Alešova postu rádce římského krále Zikmunda se domnívám, že se jím musel stát někdy mezi druhou polovinou srpna 1419 a červencem 1420. Červenec 1420 je jako nejpozdější datum naprosto průkazné. Po bitvě na Vítkově (14. červenec 1420) totiž Eberhard Windecke, Zikmundův životopisec, označuje Aleše Holického za králova rádce. Uvádí: „Nü hette der Romsch konig in sinem rat her Alsick von Sternberg, her Wenslaw von der Tuben, Niclaus von Gemenitz“. *Denkwürdigkeiten*, s. 133, č. 156. Údaj od něho posléze přejal Palacký, František.: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III* (dále *Dějiny III*), Praha 1939, s. 219. Druhá polovina srpna 1419 se pak jeví jako další, vcelku pochopitelná hranice. 16. srpna zemřel Zikmundův bratr, král Václav IV., a poslední Lucemburk se tak stával dědicem českého trůnu. Z logiky věci proto nyní potřeboval rádce znalé českého prostředí a požívající náležitě vážnosti, což Aleš Holický nepochybně splňoval. Domnívám se, že nejvhodnější dobou, kdy král Aleš do úřadu mohl dosadit, je prosinec 1419. Tehdy Zikmund zavítal do Brna, kde ho česká a moravská šlechta (kališníci, katolíci) i zástupci královských měst přijali za českého krále a moravského markraběte. Při té příležitosti mimo jiné Lucemburk jmenoval zemské i dvorské úředníky. A právě zde tedy mohl panovník učinit Šternberka svým radcem (ke sněmu v Brně Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 225–227. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 38–42). Alešova prezence ve městě se však bohužel nedá prameny spolehlivě doložit. Vavřinec z Březové pouze uvádí, že přítomni byli „...omnes quasi barones regni Bohemie et marchionatus Moravie, civitates quoque regales et castrorum regionum purgravi, ceterique regni officiales...“. FRBV, s. 353. Na takto důležitém sněmu bych však jeho účast předpokládal. Ať už Zikmund dosadil Aleše do úřadu rádce v Brně či později, muselo to být díky přímluvě, nikoli na základě osobní zkušenosti panovníka se šlechticem. Lucemburk se totiž od počátku 15. století v Čechách objevil pouze roku 1402 (k tomu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 72–73, 76–77) a o dva roky později přibyl i na Moravu (k tomu Týž: *Velké dějiny V*, s. 81). V této době však Aleš ze Šternberka nebyl ještě ani dospělý (narozen ca 1392 – 1394). Znovu pak Lucemburk na Moravu zavítal až ve zmiňovaném roce 1419 (Brno). Na druhou stranu nemáme žádné zprávy, že by Holický před rokem 1419 navštívil Uhry, kde Zikmund panoval. A nejsou ani doklady, že by se zúčastnil kostnického koncilu, na němž Lucemburk v letech 1414 – 1418 pobýval (k tomu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 202). Pokud tedy Aleš v Brně roku 1419 skutečně byl, a došlo k osobnímu setkání, bylo to poprvé, kdy si oba hleděli do očí. Král se tak v Alešově případě musel spolehnout skutečně jen na dobré reference od přímluvců, nejspíše z řad příbuzných nebo přátel. Na tom však není nic výjimečného, vždyť i Holického blízký příbuzný, bojovný katolík Petr Konopišťský ze Šternberka (padl u Vyšehradu 1420), byl vzat do Zikmundových služeb na přímluvu a díky dobrému hodnocení. Když mu král oznamoval (prosinec 1418), že jej přijímá za služebníka, pochválil ho za jeho věrnost, a neopomněl zdůraznit, že tak činí „s dobrú radú“. AČ I, s. 147, č. 10. Právě Petr Konopišťský by přicházel v úvahu jako možný Alešův přímluvce u římského krále. Lucemburk mu důvěřoval a Petr byl až do konce života jeho věrným straníkem, takže na Zikmunda mohl mít určitý vliv. Na druhou stranu Aleš byl Petřův blízký příbuzný, jak již řečeno výše, a oba Šternberkové se osobně znali a dobře spolu vycházeli. Příkladem může být Alešova schůzka s Petrem a

Nový hejtman Hradce Králové následně pokračoval se Zikmundovým vojskem ku Praze, na jejímž obležení se svými oddíly participoval. Po porážce křížového tažení na Vítkově (14. červenec 1420) Holický na panovníka naléhal, aby nepřipustil odstřelování hlavního města, jak to navrhovali někteří královi velitelé. Chtěl tak zabránit devastaci metropole Českého království, a Lucemburk, s ohledem na Šternberka a další loajální české pány, na tento požadavek přistoupil. Místo opětovné konfrontace Aleš Zikmundovi naopak radil navázat s husity jednání o jejich náboženských požadavcích. Usiloval tím o dosažení přijatelného kompromisu mezi Lucemburkem a vzbouřenci, jenž by Zikmundovi zajistil přijetí a uznání jako českého krále v širších husitských kruzích (pražané). Úspěšná dohoda by navíc zajistila, že země nebude více pustošena cizími vojsky, jejichž přítomnost ztratí svůj smysl. Holický se proto dostával do rozporů s říšskými knížaty a veliteli křížáckých houfů, kteří chtěli pokračovat v boji proti kacířské Praze.⁴⁸

Zikmund si nicméně uvědomoval výhodnost návrhů svého rádce a někdy po 20. červenci (1420) dal Alešovi a dalším důvěrníkům souhlas, aby s husity dojednali rokování o čtyřech artikulech. Rozhovory, jimž Šternberk jako světská osoba nebyl přítomen, však ztroskotaly (asi 25. července). Holický se poté alespoň zúčastnil Zikmundovy korunovace na Pražském hradě (28. července). Zcela spokojený však být nemohl, neboť husitská Praha nebyla pokořena a Lucemburk nedosáhl obecného uznání v Českém království, jak se o to

několika dalšími příslušníky rodu z konce září 1415 na Českém Šternberku (tehdy patřil Petrovi Konopišťskému). Tam se spolu s nimi zaručil za věnný dluh konopišťského pána. AČ I, s. 145–146, č. 9. Petrovi tedy nic nebránilo v intervenci ve prospěch Aleše Holického. Přímé důkazy však chybí.

⁴⁸ 9. července 1420 byla křížácká armáda obléhající Prahu kompletní. Čeští a moravští páni, mezi kterými se nacházel i Aleš Holický ze Šternberka, se utábořili u potoka Brusnice v severním sousedství Pražského hradu. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 259. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 46. K průběhu bitvy na Vítkově (14. července 1420) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 259–262. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 67–69. Alešův odpor k odstřelování Prahy dokládá Eberhard Windecke. Po porážce na Vítkově kritizoval Windecke špatný vliv českých rádců Aleše Holického, Václava z Dubé a Mikuláše Divůčka z Jemniště na krále těmito slovy: „*das waren die, die den konig Sigemont verderpten in allen sachen, wann man zeich sie, sie werent daran schuldig, das konig Sigemont nit ende gap mit den Hussen von Proge, wanne sie hetten ouch us dem kelch getrunken*“. *Denkwürdigkeiten*, s. 133, č. 156. Podle králova životopisce patřil tedy Aleš mezi hlavní osoby, které králi vše zkazili a měli vinu na tom, že to s pražskými husity nemohl vojensky skoncovat. Holický se chtěl tedy nyní raději dohodnout po dobrém, což znamenalo přimět krále jednat s husity o čtyřech artikulech. K tomu též Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 68. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 219. K návrhům některých Zikmundových velitelů na odstřelování Prahy a odporu české šlechty Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 68. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 47. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 262–263. O napětí mezi českou a moravskou šlechtou, která chtěla smířící jednání mezi Zikmundem a husity a říšskými knížaty a veliteli křížáckých oddílů, kteří žádali nový úder na Prahu Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 47. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 68–69, 73. K tomu, že Aleš, resp. čeští páni, usílím o dohodu mezi králem a husity sledovali také odchod křížáckých vojsk ze země, aby nebyla „*zkažena*“ FRB V, s. 390. O vydrancovaném pražském okolí od křížáků hovoří Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 262–263.

Aleš snažil. S králem proto následně opustil město (počátek srpna), zanechav na Hradě alespoň svoji žoldnéřskou posádku.⁴⁹

Chut' si Holický zpravil zakrátko v Kutné Hoře, kam se dostavil, aby vyinkasoval odměnu za vojenské služby panovníkovi (srpen 1420). Král mu zde v obrovské sumě 5 200 kop grošů zapsal opatovické klášterství (Hradecko) s veškerým příslušenstvím. Z hlediska výše získané odměny za právě skončené tažení se tak Alešovi, kromě bratrů se Švamberka, nemohl rovnat žádný jiný pán. Částka pak zřetelně dokládá, jak silně se Holický přiklonil na Zikmundovu stranu, a jak Lucemburk eminentně stál o další Šternberkovy služby. Aleš si ovšem zástavní úpis neponechal, vrátil jej, a za další vojenské aktivity proti husitům, i utrpěné škody, mu král (spolu s Půtou z Častolovic) zapsal roční berni na opatovickém klášteře v objemu 300 kop grošů. Do dluhu v hodnotě 3 000 kop, který vznikl vůči oběma pánům, je snad možné započítat možnou kooperaci obou šlechticů ve východních Čechách proti

⁴⁹ Prameny uvádějí, že po bitvě na Vítkově vedli čeští páni s Pražany rozhovory. Při nich je přesvědčovali, aby se s králem dohodli a země tak nadále nebyla od cizozemců ničena a Zikmund mohl se ctí v království zůstat. FRB V, s. 390. Aleš a další vyjednávači tak již měli od Lucemburka povolení sjednat rokování o čtyřech artikulech. Za hlavní iniciátory jednání s husity o jejich náboženských požadavcích považuje Holického, pána z Dubé a Mikuláše Divůčka vedle Windeckeho (k tomu pozn. č. 48) také Kavka. Ten uvádí, že jim dal Zikmund po 20. červenci povolení navázat s pražany jednání a nabídnout jim rokování o náboženských otázkách (artikuly). Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 69. Důvody ztroskotání rozhovorů mezi kališnickými a katolickými teology o čtyřech artikulech (asi 25. července) rozebírá např. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 263–264. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 69–71. O Zikmundově korunovaci na Pražském hradě (28. července) velmi stručně Vavřínek z Březové. FRB V, s. 393. Autor ohledně účasti pánů uvádí: „...rex Sigismundus in castro Pragensi presentibus non omnibus baronibus...in regem Boemie coronatur...“. FRB V, s. 393. Čornej uvádí, že korunovaci byli přítomni míšeňští vévodové, Albrecht Rakouský, bavorští vévodové, několik slezských vévodů, tři uherští magnáti, další zahraniční šlechticové a nejméně 24 českých a moravských pánů. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 264. Kavka přidává ještě četné biskupy z Říše a mluví o početných zástupcích vyšší šlechty z Čech i Moravy, katolicích i kališnicích. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 71. Prameny ani literatura tedy jména korunovaci přítomných českých pánů neuvádějí. Já se domnívám, že jí Aleš Holický přítomen byl. K tomu mě vede několik indicií. Zaprvé byl přítomen na prvním křížovém tažení proti Praze, které skončilo porážkou na Vítkově (14. července). Aleš dále náležel mezi přední královské straníky a byl jeho rádcem, což předpokládá, že se pohyboval v jeho těsné blízkosti. To dokládá i Alešova intervence u Zikmunda ohledně navázání jednání s pražany o artikulech. K rozhovorům s nimi, které je měly přivést za jednací stůl, mu dal panovník svolení po 20. červenci a „námluvy“ probíhaly samozřejmě v Praze (k tomu poznámka č. 49). Když se tedy podařilo i jeho zásluhou dojednat hádání katolických a kališnických kněží, neměl důvod z Prahy odjíždět a jistě očekával, zda dojde k dohodě a Zikmund bude husity přijat a uznán za českého krále. I když se kněží obou stran nakonec nedohodli (25. července), což Aleše nepochybně z uvedených důvodů mrzelo, stále neměl důvod metropoli opouštět. Ve hře totiž ještě byla neméně důležitá Zikmundova korunovace, která ho v souladu s domácími zvyklostmi měla učinit právoplatným českým králem (k těmto zvyklostem Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 264). A tomuto slavnostnímu aktu chtěl být Zikmundův spojenec proti husitům nepochybně přítomen. Proto soudím, že se Aleš v Praze ještě zdržel a byl 28. července 1420 ve Svatovítské katedrále přítomen Lucemburkově korunovaci. O králově odchodu z Prahy 2. srpna (1420) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 264. Šternberk hlavní město opustil zřejmě nejpозději do Zikmundova odjezdu (2. srpen), protože poté už jej tam nic nedrželo. Domnívám se, že v Praze vyčkal do 2. srpna, panovníka doprovodil do Kutné Hory, kde si zřídil rezidenci (do 4. října 1420, k tomu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 73), a následně mohl pokračovat domů do Holic. Před odjezdem z metropole zanechal Aleš na Hradě ještě své žoldnéře. Pramen, který nás o tom informuje, pochází až z března 1421. Zikmund tehdy Holickému zapsal 750 kop grošů, mimo jiné za to, že „*před tím na hradě Praském...lidi choval*...“. AČ VII, s. 579, č. 24. Vhodná doba k takovému umístění šternberské posádky však nastala právě za Alešova pobytu v Praze spojeném s kruciátou a následnými jednáními o čtyřech artikulech. Rok 1420, jako dobu, od kdy Šternberk vydržoval na Hradě své vojáky, uvádí též *OSN XXIV*, s. 779.

orebitům, a zcela vyloučit nelze ani Šternberkovu účast na bitvě u Vyšehradu (1. listopadu), protože zápis na berni pochází z 26. listopadu 1420.⁵⁰

Pokud se tedy Aleš neúčastnil křížových výprav (I. kruciáta), bojoval proti kacírům ve východních Čechách, kde sídlil (Holice, Chrudimsko). V této oblasti, jež byla nejpозději do roku 1421 téměř úplně pod husitskou kontrolou, se však nemohl obejít bez partnerů. Proto se orientoval na spojení s hrstkou králových straníků, kteří se udrželi na severním cípu hradeckého kraje. Jednalo se o skupinu silně protihusitsky smýšlejících pánů, k níž náležel výše zmíněný Půta z Častolovic, dále Jan Městecký z Opočna a Hynek Červenohorský z Dubé. Půta s Janem Městeckým později tvořili železné jádro Opočenské strany.⁵¹

Možnosti Alešovy spolupráce s Pútou jsem již nastínil výše, ačkoli se pro nedostatek pramenů nedá konkretizovat. Zřetelněji se však jeví Holického kooperace s druhým základním kamenem Opočenské strany Janem Městeckým a jejím příležitostným spojencem

⁵⁰ Zikmund si po odjezdu z Prahy (2. srpna) zřídil do 4. října 1420 sídlo v Kutné Hoře. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 73. K Alešovu zápisu na opatovické klášterství v hodnotě 5 200 kop grošů ZR, s. 127, č. 906. Vedle Holického už pouze Švamberkové (Bohuslav, Hynek) získali zástavu v tak obrovské sumě. Konkrétně klášterství nepomucké (5 200 kop grošů), Bohuslav v sumě 1000 kop též klášterství manětínské. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 272. Další pány i jejich odměny za pomoc králi při I. kruciátě uvádí Týž: *Velké dějiny V*, s. 272. Kavka uvádí pány, jejich odměny, ale i hodnotu zástav. Čornej uvádí hodnotu zápisů jen v případě Švamberků. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 74. List, ve kterém Zikmund Alešovi a Pútovi z Častolovic zapisuje berni z opatovického kláštera (300 kop grošů), neboť oběma pánům dlužil 3 000 kop grošů, AČ XVI, s. 97–98, č. 36. V latinsky psaném dokumentu se též uvádí, že dluh vznikl za vojenské služby Aleše a Půty proti husitům, i za utrpené škody v těchto službách. K tomuto zápisu též AČ I, s. 539–540, č. 242. Ve stručné podobě dále ZR, s. 127, č. 906; s. 155–156, č. 1091. Sedláček však v č. 1091 mylně uvádí výši berně (200 kop grošů), již Aleš s Pútou měli vybírat, ačkoli odkazuje také na AČ XVI (viz. výše), kde je uvedena Zikmundova listina, v níž se jasně uvádí 300 kop grošů. Stručně k zápisu také RI XI, l č. 4336. Na základě zápisu berně na opatovickém klášteře hovoří o Alešově vrácení zápisu na celé klášterství Sedláček. ZR, s. 127, č. 906. Dále Nohejlová, Emanuela: *Příběhy kláštera Opatovického*, Praha 1925, s. 39. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 158, pozn. č. 15. Půta z Častolovic měl statky na Hradecku, Aleš zatím pouze na sousedním Chrudimsku (k jeho statkům obšírně v kapitole týkající se majetku na stranách 144–173). K Půtově pozemkové základně Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 29. Oba páni tedy sídlili ve východních Čechách, mohli tedy společně postupovat proti orebitům, a za to si poté od krále vysloužit onen zápis v hodnotě 300 kop grošů (orebské bratrstvo se začalo utvářet od léta 1419, ale branný charakter nabylo až po smrti Václava IV. Týž: *Zikmundovi věrní*, s. 36). Aleš si zástavu berně (300 kop) mohl vysloužit i účastí v bitvě u Vyšehradu (26. listopadu 1420), kde bojovalo české i moravské panstvo, včetně Holického kolegy ze Zikmundovy rady Mikuláše Divůčka z Jemniště. Jeho účast přímo zmiňuje Windecke. *Denkwürdigkeiten*, s. 134–135, č. 157. K bitvě např. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 81–83. Aleš se však do písemných pramenů nedostal, takže jeho přítomnost v boji nelze s jistotou potvrdit. Přednost v záznamech dostali především padlí. K nim patřil Holického blízký příbuzný Petr Konopišťský ze Šternberka, Jaroslav ze Šternberka a na Veselí, dále Jindřich Plumlovský z Kravař nebo Vok z Holštejna aj. FRB V, s. 440–441. Mikuláš Divůček je zmiňován proto, že se dal se svým oddílem na útěk (k tomu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 82), což Windecke hodnotil jako zradu. *Denkwürdigkeiten*, s. 134–135, č. 157. I Aleš se však nakonec do písemných zpráv dostal. Windecke ho totiž zaměnil s jeho příbuzným Jaroslavem ze Šternberka a na Veselí a uvedl jej mezi padlými právě místo Jaroslava. *Denkwürdigkeiten*, s. 135, č. 158a.

⁵¹ K tomu, že východní Čechy se ocitly nejpозději od roku 1421 takřka úplně pod husitskou kontrolou Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454* (dále jen *Sekularizace II*), Časopis Národního muzea – řada historická 177, 2008, č. 1 – 2, s. 3. O tom, kde se na Hradecku udrželi nečetní Zikmundovi straníci Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 116. Šandera uvádí, že železné jádro Opočenské strany tvořili Jan Městecký z Opočna a Půta z Častolovic. K němu se při jednotlivých akcích připojovali další katoličtí šlechticové. To vedlo prý některé badatele mylně k začleňování Aleše Holického a dalších pánů mezi příslušníky Opočenské strany. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 43.

Hynkem Červenohorským z Dubé. Právě spolu s těmito pány vsadil Aleš už roku 1420 svoji posádku do opatovického kláštera. Jejím úhlavním nepřítelem se stal kališnický Hradec, kde Šternberk býval hejtmanem. Alešovi žoldnéři se v prosinci (1420) následně podíleli na odražení hradeckých orebitů a klášter před nimi uhájili. Na jaře následujícího roku (22. březen) pak proti nim vytrhli a porazili je u Podůlšan. Ale ani Šternberkovi lidé spolu s Janovými i Hynkovými nedokázali čelit velké jarní husitské ofenzivě, které začala v dubnu 1421. Klášter opustili a ten byl následně vypálen. Aleš se zánikem konventu přišel o roční berni, kterou mu mniši byli povinni vyplácet. Zcela smutnit však nemusel. Zikmund jej totiž už v březnu (1421) odškodnil za vydržování zbrojnošů v Opatovicích a na Pražském hradě zápisem berně na Slavkově u Brna.⁵²

V jarních měsících (1421) si Lucemburk svého rádce povolal k sobě do Uher (Trenčín), kam se Holický dostavil pravděpodobně někdy v květnu. Král ho zde seznámil s významným a důležitým posláním, které se rozhodl svěřit právě jemu a Půtovi z Častolovic, protože mu důvěřoval. Aleš měl jako králův vyslanec odjet na čáslavský sněm a přesvědčit účastníky, aby upustili od záměru sesadit Zikmunda z českého trůnu. Lucemburk se s Alešem na schůzce patrně radil také o koncepci poselství, jež měl Holický přednést na sněmovním plénu. Šternberk nepochybně souhlasil, anebo to sám přímo navrhoval, aby panovník slíbil husitům slyšení o čtyřech artikulech, což mu doporučoval už po bitvě na Vítkově. Když tedy bylo mezi králem a posly vše vyjasněno, vydal se Aleš a Půta na konci května (1421) do Čáslavi. Jejich úkol byl však nadmíru obtížný, dokonce i samotné slyšení na fóru (sněm začal 3. června) si vymohli jen ztěžka. Proto Alešovo přednesení Zikmundova listu, kde sliboval

⁵² K možnostem Alešovy spolupráce s Půtou z Častolovic strany 37–38. Šternberkovo vydržování žoldnéřské posádky v opatovickém klášteře dokládá AČ VII, s. 579, č. 24. Podle OSN vsadil Holický svoje vojáky do Opatovic už roku 1420. *OSN XXIV*, s. 779. S tím se dá souhlasit, protože k tomu měl důvod. V srpnu 1420 mu Zikmund zapsal celé klášterství, a poté, co Aleš zápis vrátil, mu zastavil (26. listopadu spolu s Půtou z Častolovic) berni na tomto církevním ústavu. ZR, s. 127, č. 906. AČ XVI, s. 97–98, č. 36. AČ I, s. 539–540, č. 242. Podle Nohejlové posádku kláštera tvořila zejména čeleď Holického. Nohejlová, E.: *c. d.*, s. 40. Kalousek jako posádku zmiňuje lidi Jana Městeckého a Hynka Červenohorského. Kalousek, Josef: *Záští ve východních Čechách (1402 – 1414) a přepadení kláštera Opatovického (1415)*, Časopis musea Království českého 77, 1903, s. 281. Podle Šandery posádku museli tvořit lidé všech tří šlechticů, tedy Aleše, Jana Městeckého a Hynka Červenohorského. Nevylučuje však, že po část roku vojáky vydržoval Aleš, a pak jeho muže vystřídal žoldnéři pana Opočenského a pána z Dubé. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 158, pozn. č. 14. O tom, že hlavním nepřítelem katolických vojáků byl husitský Hradec Králové Týž: *Zikmundovi věrní*, s. 44. K odražení Hradeckých od opatovického kláštera (prosinec 1420), k porážce husitů u Podůlšan (22. březen 1421), k jarní husitské ofenzivě (1421), k útěku posádky z Opatovic, i o vypálení kláštera AČ III, s. 300, č. 21. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42, 48, 49. Kalousek, J.: *c. d.*, s. 281. Nohejlová, E.: *c. d.*, s. 40. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 3, 10. Zikmund za svůj dluh Alešovi v hodnotě 750 kop grošů, kam spadalo i vydržování posádky na Opatovicích a na Pražském hradě, zapsal (4. března 1421) berni na městě Slavkově u Brna. V úpisu se přímo uvádí, že „*JMtí před tiem na hradě Praském a na klášteře Opatovice lidi choval*“, AČ VII, s. 579, č. 24. ZR, s. 162, č. 1157. RI XI, 1 č. 4472.

slyšení o čtyřech artikulech, ani zákulisní jednání s předními představiteli panstva (Čeněk z Vartenberka) nepřineslo kýžený výsledek, a husitský sněm Lucemburka sesadil.⁵³

Čáslavská jednání musela být pro Šternberka zklamáním. Kam se však ubíraly jeho kroky poté (sněm skončil 7. června), nelze až do podzimu kvůli absenci dokladů říci. Lze se domnívat, že v úvahu připadají dvě varianty. Buď odjel z Čáslavi domů do Holic, anebo se vydal na východní Moravu. Tato možnost se jeví jako pravděpodobnější a v její prospěch mluví několik okolností. Opočenská strana, s níž Aleš spolupracoval, přestala po tažení husitů do východních Čech (jaro 1421) až do podzimních měsíců existovat. Na druhou stranu orebité, proti nimž Holický bojoval, přišli o svého vůdce a zmítali se ve vnitřních sporech, takže neměli zájem na konfrontaci s paralyzovanými východočeskými katolíky. Tyto okolnosti tedy v součtu Šternberkovi uvolňovaly ruce, takže mohl odjet na Moravu. Tam jeho přítomnosti bylo skutečně zapotřebí, neboť už na počátku roku 1421 vysoudil správu velkých panství Světlova a Veselí po Jaroslavovi ze Šternberka, který padl u Vyšehradu (1420). Zde tedy mohl osobně dohlížet a pečovat o sirotčí statky a vyčkávat příchodu krále, jenž se chystal vytáhnout z Uher přes Moravu do Čech proti husitům (II. křížová výprava). Alešovu přítomnost v markrabství pak s jistotou dokládá jeho pečeť, kterou 17. listopadu (1421) přivěsil v Brně k protihusitskému landfrýdu. Vzhledem k tomu, že uzavření landfrýdu

⁵³ Čáslavský sněm byl reakcí na husitské úspěchy, které dosáhli v prvních pěti měsících roku 1421. Pod jejich mocí se ocitla města Kouřim, Kolín, Kutná Hora, Čáslav, Nymburk, Chrudim, Jaroměř, Mělník, Louny, Slaný, Český Brod, Polička, Trutnov nebo Dvůr Králové. Tím se změnil poměr sil v Čechách a vítězni táboři, pražané, orebité a jejich šlechtičti spojenci pomýšleli na politické využití dosavadních úspěchů. Proto svolali sněm do Čáslavi, kde bylo hlavním bodem jednání sesazení Zikmunda z českého trůnu. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 284, 285–286, 287. Zikmund o tom, že má být v Čáslavi sesazen věděl, proto tam vyslal spolehlivého poradce Aleše Holického a Půtu z Častolovic, aby tomu zabránili. V listu určenému účastníkům sám uvádí, „že sme srozuměli, že by měl sněm panský a obecný nyní v Čechách býti, a protož sme urozené Alše z Šternberka alias z Holic a Puotu z Častolovic, raddu naši a věrné milé, k vám vyjednali, aby naše poselství tu k vám dáli, žádajíce na vás, ... abyšte k tomu radili a pomohli, aby ta země při řádu spravedlivém a u pokoji muohla zuostati ... a zvláště proti těm, kteřížby nás chtěli od našeho dědictvie tisknutí ...“. FRB V, s. 488. FRAS II, s. 467. AČ III, s. 225–226, č. 23. V registrové podobě RI XI, 1. č. 4535. Zikmund na Alešovu radu či přitakání dále sněmovníkům vzkazuje: „Pak o ty čtyři kusy, jako ste s námi častokrát mluvili a vzkazovali, žádajíce ot nás, abychom vám toho pomocni byli, abyšte o to mohli řádné slyšenie mieti, jenž sme k tomu vám vždycky svolovali, ne (b)i sami sme vám toho často podávali a ještě vám toho podáváme ...“. FRB V, s. 488–489. FRAS II, s. 467. AČ III, s. 226, č. 23. O tom, že Aleš radil po vítkovské bitvě králi, aby s husity jednal o jejich náboženských požadavcích strana 36. Tomu, že Aleš s Půtou odcestovali z Uher do Čáslavi na konci května, napovídá datace Zikmundova listu účastníkům sněmu, ježž měli přednést na plénu. List byl dán 27. května 1421 v uherském Trenčíně. AČ III, s. 225, č. 23. RI XI, 1 č. 4535. FRB V, s. 489. O Alešovu pobytu v Trenčíně a době odjezdu též Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 52. Vavřinec z Březové nás informuje, že Aleš a Půta si jen těžko v Čáslavi vymohli slyšení. „Item ad eandem iam dictam baronum et civitatum congregacionem venerunt Also Holiczsky et Puota de Czastalowicz, barones regni Bohemie, regis Sigismundi ambasiatores, qui cum difficultate audienciam impetraverunt ...“. FRB V, s. 48. Podle Šandery Aleš s Půtou jednali s předními účastníky sněmu (Čeněk z Vartenberka) i v kuloárech. Opírá se při tom o citovaný Zikmundův list, v němž říká: „... jakož vás toho všeho i jiných věcí našeho úmysla svrchupsaný Aleš a Puota plnějie mají zpravit. Protož ot vás žádáme, což takoví k vám našim jménem dieti budú, abyšte jim ... toho úplně svěřili, jako nám samým“. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 52. FRB V, s. 489. K jednání poslu krále na sněmu též Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 298. K sesazení Zikmunda z trůnu a ustavení dvacetilenné prozatímní vlády AČ III, s. 228, č. 24. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 297–299. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 91–94.

předcházela pacifikace moravské kališnické šlechty ze strany krále, nelze zcela vyloučit, že se na ní Aleš podílel. V úvahu by pak přicházela participace na pokoření Haška z Valdštejna bránícího se na hradě Uherském Ostrohu, jenž se nacházel ca čtyři kilometry severně od Veselí.⁵⁴

Prameny mlčí, zda se Aleš po porážce moravských kališníků zúčastnil králova tažení do Čech. Ať už ano či ne, neúspěch křižáků (leden 1422) mu ve vztahu k vlastním hospodářsko-mocenským ambicím paradoxně prospěl. Králi, který po krachu kruciáty potřeboval zpevnit pozici na Moravě, odstoupil Veselí a Světlov. V zemi tak ztratil hlavní opěrné body, nemusel už prezenčně dohlížet na správu sirotčího majetku, a nezbývalo, než vrátit se na východ Čech. Zde však situace pro Šternberka nebyla příznivá. Po ztroskotání křížového tažení se opočenští předáci, jeho spojenci, stáhli na své hrady a po celý rok 1422 neslyšíme, že by se zapojili do větší akce proti husitům. Mizérie tamních katolíků předního králova válečníka jistě deptala a nutila přemýšlet, co si dál počít v silně kališnickém prostředí. Aleš se navíc patrně cítil i nespokojen, že za vojenské služby panovníkovi nebyl dosud, na rozdíl od jiných, náležitě odměněn. Rozhodl se tedy najít a získat si lepší výchozí podmínky, jež by vylepšily jeho perspektivu v boji s husity. Proto odešel z východních Čech.⁵⁵

⁵⁴ Jan Městecký z Opočna se při jarní husitské ofenzivě do východních Čech vzdal 27. dubna (1421) při obléhání Chrudimi. Zavázal se stát na straně husitů a hájit čtyři artikuly. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 50. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 287. Při pádu Jaroměře byl také zajat Hynek Červenohorský z Dubé, který byl následně odvezen do vězení na Staré Město Pražské. Šandera hovoří o dočasném konci Opočenské strany v souvislosti právě s touto situací. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 51–53. Ke krizi orebitů, kdy neměli zájem na střetech s otřesenými katolíky Týž: *Zikmundovi věrní*, s. 58–59. O Alešově zisku Světlova a Veselí pod svoji kontrolu, resp. správu, více v kapitole týkající se majetku na stranách 169–172. Dle Pokludy Aleš při správě obou panství osvědčil pevnou ruku a obratnost. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Šternberkova pečeť přivešena k protihusitskému landfrýdu Švábenský, Mojmír: *Stavovské listiny*, s. 98–99, č. 318. II. křížová výprava byla vyhlášena na konci května 1421 a křižáci vstoupili na české území v srpnu. Zikmund přitáhl na Moravu až v říjnu (1421). Křižáci už ale naopak, protože se krále nemohli dočkat, ustupovali z Čech. Na Zikmundovu výzvu, aby se moravská šlechta hotovila k tažení do Čech, téměř nikdo nereagoval. Chtěl-li mít král zajištěný tyl před vpádem do Českého království, musel pacifikovat Moravu (Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 303–306. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102). V tomto momentě mohl tedy Aleš Holický, který ve východní části země spravoval majetek příbuzných, nabídnout králi své služby proti kališnické nabilitě. Podle Kavky se na jihovýchodní Moravě bránil nejdéle Uherský Ostroh Haška z Valdštejna. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102. Aleš si pak nenechal ujít zemský sněm v Brně v polovině listopadu 1421. Odehrála se tam totiž událost, na níž měl patrně svůj podíl. Moravští šlechtici zde museli znovu obnovit přísahu věrnosti králi, a ve sněmovním zápise, datovaném 17. listopadu, se vzdali čtyř artikulů, kališnictví, Husova i Wiclifova učení. Zároveň byl také ustaven protihusitský landfrýd na dobu pěti let. Alešovu pečeť přivešenou k dohodě o landfrýdu uvádějí *Stavovské listiny*, s. 98–99, č. 318. Sněmovní usnesení, kde se moravská šlechta zříká kalicha, oznamuje vytvoření landfrýdu AČ X, s. 246–250, č. 5. AČ III, s. 234–237, č. 27. K zemskému sněmu v Brně (listopad 1421) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 306–307. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102–103. Týž uvádí, že brněnský sněm potvrdil králův odvrát od dosavadní taktiky slibování svobody čtyř artikulů až do verdiktu budoucího slyšení, což navrhoval ještě v poselství čáslavskému sněmu. Byl to návrat k vojenskému zúčtování s utrakvismem. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 103.

⁵⁵ K tomu, že porážka II. kruciáty oslabil Zikmundovu pozici na Moravě a on ji nyní chtěl upevnit přebíráním hradů (i těch, co spravoval Aleš) a měst pod svoji kontrolu Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310 – 1423* (dále jen *Lucemburská Morava*), Praha 1999, s. 421–422. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Obšírněji k Alešovu správcovství na Veselí a Světlově v kapitole týkající se majetku na stranách 169–172. O tom, že se

Nikoli náhodou Aleš přitáhl ke Křivoklátu (srpen 1422), k němuž se vázaly četné komorní i manské statky, a o němž věděl, že není dosud v zástavě. Proto neváhal spojit se s Hanušem Kolovratským, jenž z hradu vytlačoval pražany, a pomohl mu ho dobýt. Po dohodě mezi oběma pány byla pevnost osazena Šternberkovými lidmi. Hanuš Holickému ustoupil snad proto, že hrad byl po požáru poničený, neobyvatelný, obtížně hájitelný a pro Kolovrata, který už disponoval solidní majetkovou základnou, by byl jen starostí navíc. Na druhou stranu protřelý Aleš snad ani nepočítal s panovníkovým odporem kvůli obsazení královského hradu, a to vzhledem k částce, kterou mu Zikmund dlužil. Očekával také Lucemburkovu konečnou akceptaci daného stavu věci a oficiální potvrzení kontroly předního královského straníka nad klíčovou pevností rakovnického kraje.⁵⁶

Aleš se ve svých předpokladech skutečně nemýlil a na říšském sněmu v Norimberku mu byl od krále ke Křivoklátu zapsán i Týřov (září 1422), to vše za Šternberkovy pohledávky ve výši 3 960 kop grošů. Holický tak získal obě domény Rakovnicka, kde se stal majetkovým i mocenským hegemonem a pilířem strany pod jednou. Alešova přítomnost v Říši však byla nutná z jiného důvodu. Nechtěl připustit ztrátu významné katolické pevnosti Karlštejna, jíž právě obléhali husité (Korybutovič, pražané). Proto bylo nutné se dohodnout s knížaty na

opočenští předáci po pádu II. kruciáty stáhli na svoje hrady, a po celý rok 1422 se nezapojili do větší akce proti husitům Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 56–57. K Alešovu odchodu z východních Čech na západ po ztroskotání křížového tažení se vyjádřil Šandera. Zaměňuje však Rakovnicko, kam Holický odešel, za sousední Podbrdsko. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 63. Čechura uvádí, že život ve východních Čechách byl pro katolické pány obtížný, proto je někteří opouštěli a hledali uplatnění jinde. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 4. Královské hrady byly žádanou protihodnotou za služby, které šlechta králi v boji s husity poskytovala. Už v roce 1420 jich bylo zastaveno 18. Významný představitel panstva, jako byl např. Aleš Škopek z Dubé, získal Kostelec nad Labem, Jan z Hradce Lomnici, Půta z Ilburka Loket. Erkinger ze Seinsheimu získal následujícího roku zápisy na hrady Točnick a Žebrák (Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve* (dále jen *Držba hradů*), Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea (dále jen *HusT*) 14, 2004, s. 171, 173). Je tedy docela dobře možné, že tento stav věci u Aleše, jako předního králova straníka a žoldnéřského hejtmana, vyvolával netrpělivost i nespokojenost. Obavy z toho, aby nebyl při rozdělování odměny Zikmundem opomenut, pak nejspíše přispěly k odchodu z východu země a ke snaze vydobýt si “provizi” za služby sám. K tomu více další odstavec v textu.

⁵⁶ K příslušenství Křivoklátu blíže v kapitole týkající se Alešova majetku na stranách 162–163. O dobývání Křivoklátu Alešem Holickým a Hanušem z Kolovrat z rukou pražanů (srpen 1422) Bartošek z Drahonice. FRB V, s. 625–626. Zprávu od něho přejal Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 126. Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII* (dále jen *Hrady VIII*), Praha 1996, s. 23. Levý, František: *Dějiny královského města Rakovník* (dále jen *Dějiny*), 2. vydání, Rakovník 2010, s. 11–12. Kočka, Václav: *Dějiny Rakovnicka*, 2. vydání, Rakovník 2009, s. 27. Mylně však uvádí, že hrad nejprve (10. srpna 1422) dobyl Aleš. Nejdříve pevnost získal Kolovrat a po její ztrátě mu ji Aleš pomáhal dobýt zpět. FRB V, s. 625–626. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 126. Levý, F.: *Dějiny*, s. 11–12. K poničení Křivoklátu požárem, jeho neobyvatelnosti a špatné hájitelnosti Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 27. Levý, F.: *Dějiny*, s. 11. Čechura uvádí, že Kolovratové začali už roku 1419 velkoryse budovat své panství kolem Krašova a Libštejna. Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421 – 1454* (dále jen *Sekularizace I*), Časopis národního muzea – řada historická 165, 1996, č. 1 – 2, s. 6. Roku 1422 jim pak Zikmund zastavil hrady Točnick a Žebrák, takže se stávají nejmocnějšími muži plzeňského landfrýdu. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 114, 122. Kočka míní, že se Aleš Křivoklátu ujal jako válečné kořisti. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 27. Nepřímo hovoří o osazení dobytého Křivoklátu Alešovými lidmi Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1899, s. 254.

vojenské a diplomatické kooperaci v rámci nadcházejícího tažení, které mělo hrad zachránit. Šternberk se pak přímo zavázal výpravu podpořit, když slíbil postavit do pole 200 jezdců na dobu jednoho roku.⁵⁷

Podle norimberských dohod se měl Holický a další najatí páni dostavit do Plzně, kde se měli spojit s vojskem plzeňského landfrýdu a předvojem Fridricha Braniborského. Velitel tažení Fridrich Braniborský však musel na českém území řešit nečekané obtíže, proto Aleše a Jindřicha z Plavna dočasně jmenoval svými zástupci (28. října). Rozkazům nových hejtmanů měli být podřízeni jak Němci, tak oddíly českých pánů účastnících se tažení, čímž kurfiřt Holickému projevoval důvěru. Když tedy Aleš dorazil na přelomu října a listopadu 1422 k Plzni, kde očekával další část vojska, bylo to už v prestižní a zodpovědné funkci velitele výpravy. Vavříny za záchranu Karlštejna však nezískal, neboť kontingent, jenž vedl, někde u Hořovic zastihla zpráva o příměří, jež 8. listopadu posádka uzavřela s obléhateli (Korybutovič, pražané). Další bojové aktivity proto už nevyvíjel. Místo toho se nyní snažil zprostředkovat jednání o příměří mezi Braniborským a Korybutovičem na Žebráku. Podle všeho však neúspěšně, protože do vánoc 1422 k žádné dohodě nedošlo.⁵⁸

⁵⁷ K zástavě Křivokláta a Týřova Aleši Holickému (5. září 1422, Norimberk) jako protiváze za Zikmundův dluh v hodnotě 3 960 kop grošů ZR, s. 125, č. 882. Srov. s. 119, č. 835. AČ I, s. 522, č. 152. RI XI, 1 č. 5140. Zprávu přejal Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27. Kavka uvádí, že Křivoklát a Týřov vévodily rakovnickému kraji. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 114. Alešovu přítomnost na říšském sněmu v Norimberku, který se konal od července do září 1422, dokládá DRTA VIII, s. 223. Litevský kníže Zikmund Korybutovič přijel do Prahy v květnu 1422. Jako svého zástupce ho do Čech vyslal velkokníže Vitold Alexander, jehož si část husitů přála za svého panovníka. Korybutovi bojovníci spolu s pražany obléhali Karlštejn od května 1422. K záchraně významné pevnosti mělo přispět vojsko organizované v německých oblastech Říše. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 317. Všichni sněmovníci (Norimberk) se shodovali na neodkladném zákroku, jenž měl Karlštejn zachránit. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 129. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 61. Přítomnost Holického i dalších pánů v Norimberku byla nezbytná, neboť bez jejich diplomatické a vojenské součinnosti by se připravované tažení dost dobře nemohlo obejít. Jánský, Jiří: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl I. (1400 – 1426). Od války Václava IV. s Ruprechtem Falckým k počátkům husitské ofenzivy* (dále jen Kronika I), Domažlice 2001, s. 154. Aleš se v Norimberku k tažení zavázal, když slíbil rok vydržovat 200 koní, za což mu bylo připsáno (na Křivoklát a Týřov) 14 400 zlatých rýnských. AČ I, s. 523, č. 157. ZR, s. 125, č. 883. RI XI, 1 č. 5141. Alešův zisk obou hradů nás obloukem vrací k otázce, proč si neponechal zápis na doménu opatovického kláštera. Domnívám se, že odpověď souvisí z velké části s nabytím Týřova a Křivokláta. Starší i novější literatura (ZR, s. 127, č. 906. Nohejlová, E.: *c., d.*, s. 39. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 158, pozn. č. 15) zmiňuje, že si Aleš nenechal zápis na klášterství a spokojil se pouze se zápisem berně. Nesnaží se však už osvětlit, co k tomu Holického vedlo. Předkládám tedy následující vysvětlení. Když obdržel zápis na Opatovice, obratem jej vrátil a ponechal si jen berni. Když však obdržel do zástavy Křivoklát a Týřov, úpis si ponechal, odstěhoval se na Rakovnicko a nejprve pobýval na Týřově, a pak desítky let na Křivoklátu. Prostým porovnáním si tak lze povšimnout, že v centru jeho pozornosti stály především hrady, o jejichž zisk na prvním místě usiloval, nikoli kvalitně opevněné kláštery. To byl tedy hlavní důvod, proč zápis na opatovické klášterství vrátil. Jeho uvažování pak zapadá do obecného trendu mezi šlechtou, u níž hrady představovaly velmi žádanou odměnu za služby králi (k tomuto trendu Prokop, M.: *Držba hradů*, s. 171). Roli pak zřejmě sehrála i neochota katolického pána vázat se na prostředí východních Čech (Opatovice, Hradecko), které se stávaly baštou utrakvismu a po roce 1421 přešly téměř úplně pod kontrolu husitů (k tomu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 116. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 3).

⁵⁸ K tomu, že se měl Aleš a další najatí páni dostavit se svými oddíly k Plzni UB I, s. 251–252, č. 225. Jánský, J.: *Kronika I*, s. 156–158. Že se Fridrich Braniborský stal vrchním velitelem výpravy, uvádí UB I, s. 261, č. 235. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 318. Ke jmenování Aleše Holického a Jindřicha z Plavna na Kynžvartě zástupci

V říjnu následujícího roku se Aleš zúčastnil pražského svatohavelského sněmu. Hlavním důvodem byly obavy ze vzestupu Žižkovy moci. S dalšími sněmovníky (pražané, katolíci) proto podpořil usnesení namířené proti němu, ale i jihočeským táborům. Ambiciózní Šternberk dosáhl také osobní pocty, když jej přítomní zvolili do dvanáctičlenné vlády s paritním zastoupením katolíků a kališníků. Ve vztahu k Alešovi to dokládá, že v Zikmundově straně byl vlivnou a respektovanou osobností požívající náležité autority. Utrakvisté vedle toho oceňovali jeho vůli jednat a řešit společné problémy. V jeho prospěch mluvila i loňská iniciativa dohodnout schůzku o příměří mezi Korybutem, pražany a braniborským kurfiřtem na Žebráku. Aleš byl navíc předním královým spojencem, žoldnéřským hejtmanem a v neposlední řadě i poradcem. K Zikmundovi měl tedy velmi blízko, takže mohl představovat pojítko mezi prozatímní vládou a panovníkem. Jistě i proto byl pro umírněné husity přijatelným kandidátem do vládního tělesa. Sám Holický si od své volby sliboval větší vliv na dění v zemi, neboť jako jeden z dvanácti hejtmanů obdržel od sněmu plné moci ke správě a řízení Českého království.⁵⁹

V rámci závěrečného usnesení Aleš podpořil veřejnou disputaci kališnických a katolických teologů, jež se měla konat před laickou komisí v Brně. Spolu s několika

braniborského kurfiřta UB I, s. 261–262, č. 235. O potížích Fridricha Braniborského, jež vedly k dosazení Aleše a Jindřicha do čela tažení Jánský, J.: *Kronika I*, s. 156–158. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 129–130. Předání plné moci nad vojskem do rukou Aleše a Jindřicha oznámil Fridrich Braniborský listinou. Píše, že ustanovil oba pány hejtmany a prosí všechny Němce i Čechy, aby jim ve všem zcela důvěřovali, jako by to byl sám Fridrich. UB I, s. 261–262, č. 235. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 262. Podle Jánského dorazil Holický k Plzni někdy na přelomu října a listopadu (1422). Jánský, J.: *Kronika I*, s. 158. Zpráva o uzavření příměří mezi karlštejnskou posádkou a obléhateli UB II, s. 501–502, č. 13. Jánský, J.: *Kronika I*, s. 158. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 318. K tomu, že Aleš obdržel zprávu o příměří někde u Hořovic Jánský, J.: *Kronika I*, s. 158. O Alešově převzetí vedení výpravy ke Karlštejnu také Bezold, Friedrich: *König Sigmund und Reichskriege gegen die Husiten bis zum Angang des dritten Kreuzzugs*, München 1872, s. 117. Ke snaze Aleše a jeho nového spojence Fridricha z Kolovrat uspořádat jednání o příměří na Žebráku UB I, s. 268, č. 244. s. 272, č. 248. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 122, 124. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 130–131. Podle Jánského do vánoc 1422 k žádné dohodě nedošlo. Jánský, J.: *Kronika I*, s. 158–159.

⁵⁹ K Alešově účasti na svatohavelském sněmu (1423) AČ III, s. 240, č. 31. Sněmovní usnesení, které Holický podpořil, a jež bylo nepřímo namířeno proti Žižkovi, jeho východočeskému bratrstvu, a táborům AČ III, s. 242, č. 31. Podle Čorneje Žižkovy úspěchy způsobily, že byl pražany svolán tento sněm, kde se poprvé sešli umírnění politici z obou stran, tj. katolíci a pražané i jejich šlechtičtí spojenci. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 331–332. Šmahel se domnívá, že Holický a další katolíci byli ochotni s pražany jednat, neboť se již smířili s nábožensky rozdělenou zemí a navíc nic nenásvědčovalo tomu, že by se král v brzkou pokusil o zvrat válečnou cestou. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 143. O Alešově volbě jedním z dvanácti zemských hejtmanů (správců) AČ III, s. 242, č. 31. Pražané na katolických účastnících sněmu oceňovali, vedle toho, že se s nimi chtějí vypořádat s radikály, i ochotu „neřády w řád, búrre w poklid a swornost uwesti...w konečný mír a w upokojenie sworné...“. AČ III, s. 241, č. 31. Tj., že jim jde také o hospodářskou a politickou konsolidaci válkou zkoušené země. Čornej též míní, že závěrečné usnesení svatohavelského sněmu (1. listopad 1423) směřovalo k politické a hospodářské obnově království. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 332. Alešova snaha zorganizovat jednání o příměří na Žebráku (1422) viz. strana 43. Podle Šmahela nebyla náhoda, že se Aleš a Fridrich z Kolovrat, kteří vyvíjeli snahu o sjezd na Žebráku (1422), objevili ve smíšené prozatímní vládě. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 135. Autor tím patrně míní, že si oba páni u husitů získali důvěru a respekt. O pravomocích zemských správců (hejtmanů) AČ III, s. 242, č. 31. Od hejtmanů, tedy i od Aleše, se očekávalo nastolení pořádku, a zejména pacifikace radikálů (táboři, Žižka). Sněmovníci slibovali poslouchat jejich příkazy. AČ III, s. 242, č. 31. Jukl, Jakub, Jiří: *Jan Smiřický ze Smiřic: vzestup a pád zakladatele slavného rodu* (dále jen Jan Smiřický), České Budějovice 2012, s. 45.

katolickými pány se také zavázal poskytnout ochranu a doprovod mistrům, pražanům a pánům jejich strany do města a zpět. K rozhovorům však nedošlo, protože se svatohavelská koalice rozpadla (1423). Tím padlo příměří z 1. listopadu, jež Aleš a ostatní katolíci uzavřeli s pražany a jejich šlechtickými spojenci v Praze (1423). V důsledku toho se rozhořely boje mezi Holickým a pražským svazem, z geopolitického hlediska přirozeným nepřítelem. Šternberkovi v nich hrozila porážka a ztráta Křivoklátu. To by jej hospodářsky i mocensky citelně oslabilo a přišel by o hlavní oporu a dominantní postavení v rakovnickém kraji. Ztráta důležité pevnosti byla však pro významného katolíka nepřijatelná. Proto okolo Hromnic 1424 konvertoval a přestoupil na husitskou stranu.⁶⁰

Listina, jíž Aleš oznámil první přestup ke kalichu, je v podstatě diktátem pražanů. Jejich požadavky prolínají celým dokumentem a nenechávají na pochybách, kdo je vítěz, a kdo poražený. Katolický pán musel deklarovat přestup ke čtyřem artikulům „*a zvláště ku přijímání welebné swátosti těla a krwe pána našeho Jesu Krista pod obojí způsobu*“. Měl být ku pomoci proti jejich nepřátelům a musel slíbit, že zejména z Křivoklátu nebude dále napadat města pražského svazu (Slaný, Louny, Žatec, Beroun). Nejen Aleš, ale i husité si tedy uvědomovali strategickou polohu hradu, umožňující ohrožovat jejich zájmy a pozice. Proto

⁶⁰ K Alešově podpoře laického slyšení v Brně, i jeho závazku doprovodit kališníky do města AČ III, s. 241–242, č. 31. Podle Kavky si katoličtí páni na tomto kroku cenili spíše jeho politického aspektu, tedy získání kališnické šlechty na svoji stranu. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 124. Brněnská jednání, na nichž závisel osud svatohavelské koalice, se neuskutečnila. Zikmund kvůli katolické církvi nemohl akceptovat, aby náboženské otázky rozhodovala komise laiků. Pražané proto odmítli dále jednat a koalice se rozpadla. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 71, 73. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 145–146. Oznámení ročního příměří od sv. Martina (1423) mezi katolíky a pražany uvádí závěrečné usnesení svatohavelského sněmu z 1. listopadu 1423. AČ III, s. 245, č. 31. Regest AČ III, s. 496, č. 233. Listina, jíž Aleš oznamuje svou konverzi ke kalichu a přestup na stranu pražanů AČ I, s. 151–152, č. 15. Dokument je nedatován, panuje však shoda o jeho vydání kolem Hromnic (tj. kolem 2. února) 1424. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Čornej, Petr: *Lipanská křižovatka: Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy* (dále jen Lipanská křižovatka), Praha 1992, s. 56. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 146. Boje, které po zániku svatohavelské koalice mezi Alešem a pražany vzplanuly, dokládá následující text. Aleš se vítězům zavazuje „*že s mých se všech zámkůw...jim pánóm Pražanóm ani městóm jich...ani komu z jich strany, nemá překáženo býti ani škozeno w nižádné mieře...*“. AČ I, s. 151, č. 15. Zajímavý je obrat, kde se Aleš zavazuje pražanům neškodit „*zvláště s Hrádku hory [tj. Křivoklátu] mně od swrchupsaných pánów Pražan postúpené...*“. AČ I, s. 151, č. 15. Jak si slovo „*postúpené*“ ve vztahu k Alešově držbě Křivoklátu a v závislosti na právě proběhlých bojích vlastně vyložit? Staročeské slovo „*postúpit*“ má mnoho významů, např. ve smyslu učinit krok, odejít, přesunout se, ustoupit, zřici se něčeho apod. V kontextu Alešovy porážky od pražanů v boji se pak jeví jako adekvátní obsah slova ve smyslu odevzdat nebo přenechat (K obsahu staročeských slov Vokabulář webový AV ČR. Internetová adresa: vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx). Situace tedy byla asi taková, že poté, co Holický z Křivoklátu napadal spojence pražanů, jejich vojsko přitáhlo do jeho blízkosti a plenilo okolí (příslušenství). Následovat mělo dobývání samotné pevnosti. Buď po jeho započetí, anebo ještě předtím, Aleš, aby si hrad podržel, uzavřel s pražany dohodu. Slíbil konvertovat, přestoupit na jejich stranu, a oni mu výměnou zato ústně „*postúpili*“, tj. přenechali Křivoklát. Souhlasím tedy se Sedláčkem, který píše: „*Boje se [tj. Aleš], aby skrze mocnou stranu kališnickou z držení Hrádku vyveden nebyl, zavřel s nimi smlouvu okolo hromnic r. 1424 a přistoupil ke čtyřem článkům Pražským slibuje, že „ze všech zámků svých, které drží...a zvláště Hrádku hory jemu od svrchupsaných Pražan (slovem) postoupené, jim Pražanům ani městům jich...nemá překáženo býti...*“. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. O dobytí hradu tedy nemůže být ani řeč. Kdyby byla takto významná pevnost pražany získána, neuniklo by to dobovým pozorovatelům a odrazilo by se to v pramenech. Navíc potom by už husité neměli potřebu ji Alešovi pod nějakou podmínkou přenechávat a prostě by si ji ponechali. Šternberk tedy ani na okamžik o Křivoklát nepřišel a uhájil ho.

mu zúžili manévrovací prostor, kdyby chtěl pevnost prodat či jinak postoupit. Nesmělo to být katolíkům ani kališnickým rivalům pražanů. Pokořený Šternberk byl také nucen se zavázat, že na svých statcích povolí čtyři artikuly, zvláště přijímání z kalicha, a povolá kněží, kteří budou podávat pod obojí způsobou. Listina je tak cenným svědectvím, že Aleš na vlastních i zapsaných panstvích do roku 1424 kalich nepovoloval. Nelze však doložit, zda slib skutečně dodržel a jeho poddaní mohli přijímat pod obojí, neboť už na podzim 1424 od pražanů odpadl.⁶¹

Už v létě jednal Holický jako čelný spojenec pražského svazu na Karlštejně s katolickým pánem Hanušem z Kolovrat. Důvodem byl další růst Žižkova vlivu, jímž se cítily ohroženy obě složky někdejší svatohavelské koalice (katolíci, kališníci). Kolem 20. srpna byly vyhotoveny smluvní listy blíže neznámého obsahu. Na konci září k Alešovi na Křivoklát přijel karlštejnský purkrabí Zdeslav Tluksa z Buřenic a přinesl mu zprávy o vztazích mezi pražany a slepým vojevůdcem. Rozhovory se také jistě týkaly pokračujícího sbližování husitských svazů (táboři, pražané) s pány Zikmundovy strany. Dne 19. října pak Aleš na Karlštejně ve společnosti Kolovrata a jiných hostů mohl vínem oslavit dohody uzavřené ve Zdicích (7. – 10. října). Holický přístupem k úmluvám vyjadřoval souhlas s disputací kněží před sborem laiků, jehož většinovému výroku se sliboval podřídit. Vzhledem k tomu, že hádání mělo, na rozdíl od Brna, proběhnout bez prostřednictví krále, dával Aleš nyní přednost vnitřnímu narovnání bez zásahů zvenčí. Nastolené příměří, snad půlroční, vítal jako cestu k oddechu válkami vyčerpané země. Neváhal se proto ani zavázat ke společnému postupu proti případným interventům, ale i k pomoci při ofenzivě. Souhlasem Žižky se smlouvami se v dané chvíli zastavovala jeho expanze.⁶²

⁶¹ Údaje obsažené v tomto odstavci čerpám z AČ I, s. 151, č. 15. Více také pozn. č. 60. Podle Sedláčka Aleš už na podzim (1424) od pražanů odpadl (Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 24). Z toho lze vyvodit, že není jisté, zda slib o podávání pod obojí způsobou na jeho panstvích dodržel.

⁶² K pobytu Aleše a Hanuše z Kolovrat na Karlštejně *Účty hradu Karlštejna z let 1423 – 1424* (dále jen *Účty*), ed. Pelikán, Josef, Praha 1948, s. 43, 45, 58, 64. Šmahel také uvádí přítomnost Aleše Holického a Kolovrata na Karlštejně v srpnu a září na základě výše citovaných účtů. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156. O tom, že obavy z Žižky oživovaly pouta mezi složkami někdejší svatohavelské koalice (katolíci, kališníci) Týž: *Husitská revoluce III*, s. 155. Podle Čorneje probíhala po celé léto (1424) intenzivní jednání mezi pražany, katolíky, ale i tábory. Cílem připravované dohody bylo vybudování hráze proti Žižkovu mocenskému vzestupu, ohrožujícímu všechny zmíněné strany. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 338. Šmahel uvádí, že kolem 20. srpna (1424) byly vyhotoveny smluvní listy blíže neznámého obsahu. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156. K návštěvě Tluksy z Buřenic na Křivoklátu u Aleše Holického (24. září 1424) *Účty*. Píše se v nich: „Item equitante d. Zdeslao [tj. Zdeslav Tluksa z Buřenic] in Hradek...“. *Účty*, s. 59. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156. Že se Tluksa s Alešem bavil o vztazích mezi pražany a Žižkou je patrné opět z karlštejnských účtů. Už 17. září totiž vyslal (Tluksa) služebníka do Prahy „pro novitatibus inter Zizkam et Pragenses“. *Účty*, s. 58. Tyto novinky pak na Křivoklátě Holickému jistě neopomněl sdělit. Žižka se objevil už kolem 10. září (1424) před Prahou, odhodlán se jí zmocnit. Podnět mu k tomu zavedla právě letní jednání pražanů s katolíky a tábory namířená proti němu. K rozhodnému úderu však neměl dost sil, proto se s pražany 14. září (1424) smířil. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 338–339. K Alešovu pobytu na Karlštejně (19. září 1424), kde ve společnosti Hanuše Kolovratského a jiných hostů slavil uzavření zdických dohod *Účty*. Ty mluví o slavení vínem „in presencia d. Hanussii et d. Holiczsky et

Dohody však nevstoupily v život. Lucemburk, který chtěl s husity skoncovat vojensky, od nich katolické pány odklonil. Zaměřil se i na Aleše, jenž pro něj stále představoval vítanou posilu. Šternberk rád využil jeho tísně a nechal se koupit příslibem vysoké finanční částky připsané na hrady v povodí Berounky (Křivoklát, Týřov). Někdy na podzim 1424 tak přestoupil zpět do katolického tábora. Obrat mu vedle tučné zástavní sumy usnadnil také pragmatický přístup k víře. A roli konečně sehrálo i citelné oslabení pražského svazu po Žižkových výbojích, kdy mu odňal města v severozápadních Čechách (Louny, Žatec), z nichž pražané mohli Aleše ohrožovat.⁶³

Nové střety začaly zakrátko (únor 1425). Holický oprášil spojenectví s osvědčenými Kolovraty a znovu obnovil boje proti pražskému svazu. Už na jaře ale musel čelit invazi táborů do sousedního Podbrdská. Jejich oddíl čítající zhruba sto dvacet mužů se tam zmocnil opuštěného Nižboru. Aleš v kritické chvíli bleskově zareagoval a s Hanušem Kolovratským byli již druhého dne (29. dubna) s brannou mocí u hradu. Vzali jej útokem, dobyli a většinu posádky zajali. Dvacet obránců však Holický s Hanušem nechali bez milosti pobít. Z pohledu

aliorum hospitum...“. Účty, s. 70. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156. Celý text zdických dohod AČ III, s. 248–251, č. 33. Jména přistupujících nejsou v zápise uvedena. Šmahel nepochybuje o Alešovu přistoupení k těmto smlouvám (tehdy byl spojenec pražského svazu). Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156. Podle Kavky je nepochybné, že dohoda se účastnila převážná část katolických straníků Zikmunda Lucemburského. Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 43. Pasáž zdických dohod, v níž přistupující souhlasí s laickým slyšením, jemuž se slibují podřídit AČ III, s. 248–249, č. 33. Kavka připomíná, že hádání kněží mělo proběhnout bez prostřednictví krále. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Zikmund však kvůli církvi nemohl akceptovat, aby náboženské otázky rozhodoval sbor laiků. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 73. Zdické dohody o délce příměří mezi stranami nemluví. Šmahel proto píše o bližší neurčeném příměří. Kavka hovoří o jeho uzavření na půl roku. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156–157. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Článek, ve kterém se přistupující zavazují ke společné obraně, ale i ofenzivě proti interventům AČ III, s. 250, č. 33. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Konkrétně to znamenalo, že ani pomoc proti Zikmundovi či Albrechtu Habsburskému na Moravě není vyloučena (zůstalo jen u proklamací). Král byl tedy zdickými dohodami velmi pobouřen, neboť směřovaly proti jeho zájmům. Týž: *Strana Zikmundova*, s. 55. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Lucemburkův hněv se patrně týkal i Aleše, přestože byl tehdy spojencem pražanů a přestoupil ke kalichu. Král s ním však nadále počítal a Šternberkova pomoc pro něho zůstávala klíčovou. O tom více další odstavec v textu. Ještě však doplním, že panovník po roce 1422 poskytoval zástavy pouze sporadicky, a to osobám, jejichž věrnost pro něho byla životně důležitá. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 119. Holický mezi tyto šlechtice patřil. Dokazují to další královi zápisy na Týřově, Křivoklátu, ale i na Moravě. Žižka se zdickými dohodami vyjádřil předběžný souhlas, neboť potřeboval mít krytý týl při tažení na Moravu (vytáhl 28. září 1424). V danou chvíli se tak zastavovala jeho expanze v Čechách. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 340, 343.

⁶³ Šmahel uvádí, že zdické dohody nevstoupily v život. Zikmundovi se podařilo zvíkat nejen Rožmberka, ale i další pány, kteří s nimi vyjádřili souhlas. Zmiňuje Alešovu ochotu nechat se koupit za příslib vysoké zástavní sumy na Křivoklátu a Týřově. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 156, 161–162. Podle Kavky i na straně husitů převážily hlasy dávající přednost pokračování bojů. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Přípis 1 500 kop grošů Holický od krále obdržel (na Týřov a Křivoklát) až 26. září 1425. AČ I, s. 523, č. 154. ZR, s. 125, č. 880. RI XI, 2 č. 6434. Od pražanů však odpadl již v listopadu 1424. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 24. Citelné oslabení pražského svazu v severozápadních Čechách ztrátou Loun a Žatce (20. května 1424) zmiňuje Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 334. O oslabení Prahy výboji sirotků a táborů hovoří také Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127.

Aleše byl tento zásah nezbytný. Nižbor ležel v blízkosti Týřova a Křivoklátku a v rukou táborů představoval trvalé nebezpečí pro jeho statky.⁶⁴

Šternberkův a Kolovratův úspěch přinutil spojené táborsko-sirotčí vojsko ukončit obležení Roudnice a vydat se do středních Čech. Holický jim v poli konkurovat nemohl, proto se stáhl na svoje pevnosti. Musel tak oželeť ztrátu Nižboru a nakonec si oddechl, když téměř osmitisícový nepřítel jeho statky vynechal a vylámal si zuby na hradech jeho souseda i spolubojovníka Hanuše z Kolovrat (Žebrák, Točnick; Podbrdsko). Aleš už proto o další konfrontaci neusiloval a klonil se k uzavření příměří. Táboři, sirotci a pražané katolíkům vyšli vstříc a od sv. Havla 1425 v něj na rok opravdu vstoupili. Za Šternberka ho signovali týřovský purkrabí Petr Kapoun ze Smiřic a křivoklátský purkrabí Závíše z Jimlína a Rous ze Svinné. Holický musel mimo jiné už podruhé slíbit, že nebude bránit příchodu kališnických kněží do svých vesnic a měst, kde budou moci podávat bez překážek pod obojí způsobou všem, kdo o to požádají. Na jeho panstvích si procházející husitské oddíly mohly podle potřeby brát zásoby i obrok pro koně a Alešovi poddaní mohli svobodně odejít bojovat proti „cizozemcům“.⁶⁵

Zda Holický v praxi skutečně přistoupil k plnění pro něho nepříjemných podmínek, je nejisté. A pokud ano, tak na velmi krátkou dobu, maximálně čtvrt roku. Krále totiž jeho počínání velmi rozčílilo. Ani ne měsíc před uzavřením příměří Alešovi zapsal 1 500 kop na Křivoklátku i Týřově (26. září), a za to přirozeně očekával, že bude válčit proti kacířům. Husité

⁶⁴ K obnovení bojů na počátku roku 1425 Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Podle Sedláčka Alešovi lidé Závíše z Jimlína a Rous ze Svinné (křivoklátský purkrabí) s Kolovraty, Ondřejem ze Slatiny a jinými pány Rakovnicka a Podbrdka válčili s pražany. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 24. Sedláček v tomto ohledu vychází z příměří uzavřeného západočeskými a středočeskými katolíky s husity, a to od sv. Havla 1425. V dohodě o něm jsou uvedena jména signatářů. AČ III, s. 254, č. 35. K tomuto příměří více v následujícím odstavci v textu. O zmocnění se Nižboru tábory a jejich pacifikaci Alešem a Kolovratem Bartošek z Drahonice. Píše, že husité 28. dubna obsadili Nižbor, ale „*mox in crastino dominico Also de Holicz et Hanus de Kolowrat per sturm lucraverunt et dictos captivarunt et viginti eorum interfecerunt*“. FRB V, s. 593. Vedle mne si také Tomek povšiml, že Alešův zásah byl nutný, neboť táboři mohli z Nižboru bezprostředně ohrožovat jeho držebnosti. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 320. Podle Kočky byl Nižbor svěřen Alešovu purkrabímu na Týřově Petru Kapounovi ze Smiřic. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 573–574.

⁶⁵ Podle Šmahela zpráva o dobytí Nižboru Alešem a Hanušem zřejmě přiměla velitele spojeného táborsko-sirotčího vojska k odchodu od Roudnice a vytrhnutí proti Žebráku a Točnicku (držel je Hanuš z Kolovrat). 29. dubna husité získaly Nižbor, 2. května už obléhaly hrady pana Hanuše, které však odolaly. Šmahel, František: *Organizace a skladba táborské strany v letech 1420 – 1434*, HusT 9, 1986 – 1987, s. 29. Týž: *Husitská revoluce III*, s. 165. Roční příměří uzavřené mezi katolíky ze západních a středních Čech a husity (od sv. Havla 1425) AČ III, s. 254–256, č. 35. Pasáž, z níž je patrné, že za Aleše k němu přistupovali purkrabí Týřova a Křivoklátku AČ III, s. 254, č. 35. V podmínkách příměří, na něž Holický musel přistoupit, se např. uvádí: „...*aby knězie...z strany Pražské, Táborské a Orebské z jich měst neb posádek k nám na zbožie našeho drženie kamžkoli přišli, plnú swobodu měli a dobrowolnost slowo božie kázati...tělo a krew pána našeho Jesu Krista pod obojí způsobu rozdávati...bez všelijakých překážek a bez úrazow žiwotow jich i všech těch, kteřížby od nich slowa božieho poslúchali a swého spasenie hleděli...*“. AČ III, s. 255, č. 35. Aleš také musel slíbit „*jestližeby kdy swrchupsaná strana na naše kdežkoli zbožie a posádky s moci táhla, tehdy mohú sobě od jiedla a od pitie i koňom obrok bráti a wzieti wedle núze a potřebnosti...ani také máme lidem nám poddaným a našim proti cizozemcóm brániti na wojnu jeti*“. AČ III, s. 255, č. 35.

totiž chystali společné tažení na Moravu a Lucemburk potřeboval vázat jejich síly v Čechách. Šternberkova netečnost tedy přicházela v nejméně vhodný moment. Holický však nemínil Zikmundovi tahat trn z paty zadarmo a z příměří se nechal vytrhnout pouze za cenu další vysoké zástavy na hradě Křivoklátu (14. ledna 1426). Za tu slíbil vydržovat rok 200 koní na pomoc plzeňskému landfrýdu. Možná spolupráce s jeho členy se však jeví jako problematická, neboť část uzavřela příměří s husity stejně jako Aleš, tedy na sv. Havla 1425, dodržela je, a patrně ještě o rok prodloužila. Druhá polovina, která ho neuzavřela, vstoupila do spolku s Oldřichem z Rožmberka a Jindřichem z Plavna. O činnosti spolku ale nevíme nic a tato část landfrýdu “ožila” až po dobytí Stříbra 28. září 1426.⁶⁶

Celková nečinnost landfrýdu Aleše patrně přiměla obnovit staré vazby, a tak se v létě 1426 spojil s Janem Městeckým z Opočna, Půtou z Častolovic (opočenská strana), Hynkem Krušinou z Lichtenburka (od 1426 katolík) a Bočkem z Kunštátu proti táborům a sirotkům. O Holického konkrétní aktivitě však prameny mlčí. V únoru příštího roku už jej nalézáme na sněmu v Norimberku na poradách s Fridrichem Braniborským (1427). Stejně jako před pěti lety se Aleš zúčastnil rozprav kvůli sladění vojenského postupu křižáků s českými pány v rámci nadcházející kruciáty. A pomocnou ruku podal i při pořízení seznamu důležitých měst a pevností, aby se předešlo plenění na katolických panstvích. Během tažení IV. kruciáty pak spolupracoval s proudem, který vedl braniborský kurfiřt. Tento krok byl v Alešově zájmu, neboť Fridrich chtěl táhnout ku Praze přes Žlutice (Plzeňsko). Holický tedy počítal s tím, že křižákům pomůže vytlačit Jakoubka z Vřesovic, aby se město a hrad dostaly zpět do šternberských rukou. K tomu sice došlo, ale po porážce interventů u Tachova se Jakoubek na Žlutice vrátil.⁶⁷

⁶⁶ Zikmund zapsal Alešovi 26. září (1425) na Týřově a Křivoklátu 1 500 kop grošů. ZR, s. 125, č. 880. AČ I, s. 523, č. 154. RI XI, 2 č. 6434. Od držitele zástavy se očekávalo, že bude v dané oblasti exponentem královské politiky a strážcem jeho zájmů. Prokop, M.: *Držba*, s. 152–153. Uzavření příměří mezi katolíky a husity (pražané, táboři, sirotci; od sv. Havla 1425) mělo kališníkům zajistit tyl při chystaném tažení na Moravu. Král o výpravě věděl, a tak potřeboval, aby páni jeho strany na husity udefili a vázali tak jejich síly v Čechách. Příměří uzavřené jeho straníky se mu tedy vůbec nelíbilo. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 128. Lucemburk zapsal Alešovi 14. ledna 1426 na Křivoklátě 1 000 kop. Za to měl držet rok v poli 200 koní na pomoc plzeňskému kraji, což se rovnalo pomoci plzeňskému landfrýdu. ZR, s. 175, č. 1261. AČ I, s. 523, č. 155. RI XI, 2 č. 6490. Podle Kavky polovina landfrýdu uzavřela příměří na sv. Havla (1425) a zřejmě je ještě o rok prodloužila. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 128, 129. Podle téhož vstoupila druhá část landfrýdu, jež příměří neuzavřela, do spolku s Rožmberkem a Jindřichem z Plavna. O záměrech a činech spolku nevíme nic. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 129. Kavka též uvádí, že ta část landfrýdu, jež nevstoupila v příměří, začala být aktivní až po dobytí Stříbra kališníky (28. září 1426). Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 129. Šmahel uvádí, že ztráta Stříbra, královské městské pevnosti mezi Plzní a Tachovem, vyburcovala obě města a zejména pány landfrýdu k obranné aktivitě. Miní tím tedy patrně tu část landfrýdu, jež na sv. Havla (1425) neuzavřela příměří. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 183.

⁶⁷ O uzavření spolku mezi Alešem, Půtou z Častolovic, Janem Městeckým, Hynkem Krušinou a Bočkem z Kunštátu zpráva (ze 7. července 1426) vratislavského biskupa jeho bratrovi Konrádu Kantnerovi. UB I, s. 465, č. 409. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 182. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 85. Dle Čorneje Hynek Krušina z Lichtenburka přešel znovu ke straně pod jednou roku 1426. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 358. Že byl Aleš ochoten spolupracovat s Bočkem z Poděbrad (kališník, spojenec pražanů), padá na vrub stoupající moci

Po neúspěchu čtvrté křížové výpravy Šternberkovi nezbývalo nic jiného, než hledat cestu k dohodě s vítězi. Někdy v září 1427 proto spolu s dalšími katolíky uzavřel se sirotky a tábory příměří do sv. Jiří následujícího roku. Součástí dohody byla i jeho akceptace laického slyšení, s čímž Zikmund, s ohledem na katolickou církev, těžko mohl souhlasit. Zpráva o Aleši Holickém z podzimu 1427 je tak na relativně delší dobu poslední, kterou prameny přinášejí. V letech 1428 – 1430 ho lze doložit pouze jednou, a to při naprosto banální záležitosti, kdy 12. června 1430 svědčí u majetkové transakce mezi několika nižšími šlechtici. Absence v záznamech u takto významného králova straníka, a dosud politicky i vojensky aktivní osoby, je zarážející, a nutí k otázce, co ji přimělo stáhnout se z veřejného dění.⁶⁸

radikálních složek (táboři, sirotci), jež znovu usnadňovala spojení mezi katolíky a kališnickými pány. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 85–86. Síla radikálů vzrostla po porážce III. kruciáty u Ústí nad Labem 16. června 1426. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 355–356. Boček z Poděbrad krátce po uzavření spolku zemřel (16. října 1426) při dobývání Nymburka. Předtím jej na Poděbradech pět týdnů neúspěšně obléhalo táborsko-sirotčí vojsko. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 357. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 87. Půta z Častolovic a Jan Městecský dojednali 14. února (1427) ve Střelínu spolek se slezskými knížaty a stavy namířené proti táborům a sirotkům. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 87. Alešovu účast na jednáních nic nedokazuje a na počátku února (1427) byl už v Norimberku kvůli poradám o chystané kruciátě. O norimberských jednáních Šternberka a dalších pánů s Fridrichem Braniborským Jánský, J.: *Kronika II*, s. 11–13. O Alešově přítomnosti v Norimberku vedle Švamberků, Švihovských Rýzmbereků a Hasenburků hovoří již Bezold, Friedrich: *König Sigmund und Reichskriege gegen die Husiten. Zweite Abteilung. Die Jahre 1423 – 1428* (dále jen König II), München 1875, s. 105, 105, pozn. č. 2. IV. kruciáta byla rozdělena do tří proudů. Vrchním velitelem tažení byl trevírský arcibiskup Otto z Ziegenheimu. Fridrich Braniborský, který vedl jeden proud, chtěl dobýt Slaný, a pak táhnout ku Praze. Žlutice ležely na zvolené trase. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 487. Alešovo přidržování se vojska, jež vedl Braniborský, nepřímě dokládá Bartošek z Drahonice. Píše, že „*marchiones cum Misnensibus, Brandeburgensibus et langravius de Durink nec non duces Bavarie Hanusius, Fridericus langravius cum aliis principibus et comes de Swarczpork ac episcopi Magutinsis et de Tryr...et multi alii episcopi et principes...ad Bohemiam venerunt cum gentibus civitatum imperii et venerunt in civitatem Zlutzic et ob timorem Jakubko, capitaneus Wicklefistarum, cum suis complicitibus de civitate eadem fugierunt et Teutunici ipsam intraverunt et domino Alssoni de Ssternberk alias de Holicz eandem civitatem restituerunt*“. FRB V, s. 596. Aleš měl tedy nepochybně hmotný zájem spolupracovat právě s Fridrichovým vojem. O kooperaci Holického s křižáky hovoří i Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 487. Žlutice (město a hrad) byly dědictvím Šternberkovy příbuzné Markéty ze Šternberka, vdovy po Jindřichovi z Elsterberka. Na jaře 1426 je však obsadil Jakoubek z Vřesovic. Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIII* (dále jen Hrady XIII), Praha 1998, s. 207. Jánský, J.: *Kronika II*, s. 16, 19, 24. Lůžek, Bořivoj: *Po stopách husitství na Ústecku*, Ústí nad Labem 1959, s. 46. Domnívám se, že ačkoli výše citovaný Bartošek nezmiňuje Alešovy lidi, kteří by s Němci vešli do města, nelze to vyloučit. Město chtěl Holický pod svoji kontrolu, a tak nemusel sedět s rukama v klíně a čekat, zda křižáci uspějí a mohl je podpořit. Podle Jánského byla ke Žluticím vyslána pouze část západní křižácké armády, takže větší motivaci pomoci by Šternberk měl. Jánský, J.: *Kronika II*, s. 19. K tomu, že se Jakoubek po porážce kruciáty vrátil na Žlutice Jánský, J.: *Kronika II*, s. 24. Více ke Žluticím v kapitole týkající se Alešova majetku na straně 150. Asi z léta 1427 pochází seznam potenciálních šlechtických podnikatelů z řad šlechty, na něž se Zikmund v případě nutnosti mohl obrátit se žádostí o zajištění žoldnéřských vojsk. V soupisu českých královských straníků je uveden i Aleš Holický ze Šternberka se svým hradem Křivoklátem („*e. h. herre Alysych von Sternberg: Bürglesz*“). Seznam otiskl Bezold, F.: *König II*, s. 163–166. Aleš Holický uváděn tamtéž, s. 166.

⁶⁸ Text příměří mezi katolíky (západočeští a středočeští) a husity ze září 1427 (do sv. Jiří 1428) AČ III, s. 264–267, č. 39. Alešovo jméno uvedeno tamtéž na s. 264, č. 39. Pasáž, v níž se katolíci zavazují přistoupit k laickému slyšení, tamtéž s. 265–266, č. 39. Katolická církev odmítala, aby o náboženských záležitostech rozhodovali laikové. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 73. K Alešovu svědčení (léto 1430) při majetkové transakci mezi nižší šlechtou AČ III, s. 502, č. 266.

Lze se domnívat, že nebyla-li na vině nějaká vleklá choroba, nejspíše na Holického dolehly dluhy a nedostatek peněz, který ho přinutil dočasně odejít do ústraní. Svoje závěry opírám o následující fakta. V době, kdy načas mizí z pramenů (1428 – 1430), prodává méně důležitý Týřov (1427 – 1429). Evidentně tedy potřeboval hotové peníze, kterých se mu skutečně nedostávalo. Zikmund už Alešovi tehdy dlužil astronomickou částku v hodnotě 23 350 kop grošů a minimálně 7 200 rýnských zlatých. Tato obrovská suma tedy chyběla v jeho pokladnici a byla pouze připsaná na Křivoklátu s Týřovem a Slavkově u Brna. Za vojenské služby od krále tedy nikdy nedostával skutečnou výplatu, proto žoldnéřské oddíly musel navíc financovat ze svého. Peníze taktéž odčerpávala oprava požárem poškozeného Křivoklátu (opraven 1423 – 1425), v bojích s husity přišel k úhoně Rakovník a popleněno bylo i jeho okolí, na Moravě byl vypleněn Slavkov, takže statky méně vynášely. Aleš si také velmi pravděpodobně financoval vlastní hlídky, posly, špehy a špiony, jež nutně potřeboval, aby podávali důležité zprávy o pohybech a činnosti nepřítele nebo díky nimž mohl informovat spojence. A v neposlední řadě žilou pouštěla téměř neustálá poptávka po výzbroji a výstroji, kterou potřeboval každý válečník.⁶⁹

Tyto okolnosti tedy pravděpodobně ve druhé polovině dvacátých let na Šternberka dolehly a způsobily jeho vyřazení z bojů a veřejného dění, kde bez peněz nemohl

⁶⁹ K odprodeji Týřova v kapitole týkající se majetku na straně 162. Sumu, kterou Zikmund Alešovi dlužil k roku 1428, vypočítávám podle následujících údajů: v roce 1422 mu na Týřově a Křivoklátu zapsal 3 960 kop grošů (AČ I, s. 522, č. 152), roku 1423 na obou hradech bylo zapsáno celkem 11 960 kop (AČ I, s. 522, č. 153; v částce zahrnuto i předchozích 3 960 kop), roku 1425 král připsal 1 500 kop grošů (AČ I, s. 523, č. 154) a o rok později jen na Křivoklát 1 000 kop grošů (AČ I, s. 523, č. 155). V úhrnu to tedy dělá 14 460 kop grošů. Avšak nesmíme opomenout připočítat dalších 5 200 kop, protože v roce 1420 Holický vrátil zápis na opatovické klášterství v této hodnotě (k tomu ZR, s. 127, č. 906). Kam byla dlužná částka převedena poté, nevíme, neboť důkazy chybí. Nasnadě je ale Křivoklát a Týřov, protože tam Lucemburk převáděl drtivou většinu Alešových pohledávek (Výjimku tvoří zápis berně na Slavkově u Brna, a poté zástava celého města. Zde se však žádné dlužné částky nekumulovaly. Ke Slavkovu blíže kapitola o majetku strana 168–169. Zde jen uvedu, že Aleš ho měl od krále zapsán v hodnotě 3 690 kop). Dostáváme se tedy na závratnou částku 23 350 kop grošů. Když se Aleš roku 1422 zavázal vydržovat rok v poli 200 koní, obdržel 14 400 zlatých rýnských. 7200 zlatých mu bylo připsáno na Křivoklát s Týřovem a 5 200 zlatých slíbil král vyplatit ve dvou termínech. Zda tak skutečně učinil, není jisté, a to vzhledem k jeho trvalé insolvenční (AČ I, s. 523, č. 157). K požáru Křivoklátu a jeho opravě strany 161–162. Čornej o tom, že v prvních letech revoluce se stalo běžnou součástí každodennosti placení hlídek, špehů a špiónů, kteří získávali informace o nepříteli. Týž také o tom, že prudce vzrostla poptávka po zbroji a zbraních, které se kupovaly nebo získávaly ve formě kořisti. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 450, 452–453. Čornejova slova dokládají i Alešovy aktivity z daleko mladší doby. Jasně potvrzují, že ani on neměl skrupule brát si drahé a cenné věci násilím. Roku 1444 (19. listopadu) si na něj stěžoval Jan Odolen, spoluměšťtín Nového Města pražského, „že urozený pán pan Aleš z Šternberka odjinud z Holic, seděním na Hrádku, dlužen mi jest šedesáte kop gr. – za koně i za panciere, kteréž mi jest pobral“. AČ XXVI, s. 394, č. 3. Nelze si tedy dělat iluze, že by se Holický choval jinak v době, kdy válka byla na denním pořádku (husitské války). Po dobytí Nižboru, zajetí a pobití části husitské posádky, si ohledně výstroje i výzbroje jistě přišel na své (k dobytí Nižboru Alešem Holickým a Hanušem z Kolovrat strany 47–48). A pokud Šternberk nemohl drahé zbraně, brnění nebo koně získat silou, musel je kupovat. Vzhledem k tomu, že mu Lucemburk za žoldnéřské služby hotově neplatil, přispívala Alešova trvalá shánka po vojenském vybavení nedílně k jeho finanční krizi. Podle Levého se o Křivoklát událo více bojů, při nichž město Rakovník (patřil k příslušenství Křivoklátu) a okolí nezůstalo ušetřeno plenění. Levý, F.: *Dějiny*, s. 12–13. K obléhání Křivoklátu, a plenění jeho příslušenství někdy mezi podzimem 1423 a počátkem roku 1424, se vyjadřuji na straně 45 a na s. 45, pozn. č. 60.

fungovat. Ostatně nedostatek peněz a zadluženost se v jeho případě staly chronickými i do budoucna. Až do této doby bylo možné jen spekulovat, kde Aleš získával hotovost na politickou a válečnickou činnost. Zda to bylo u říšských knížat jako jeho sousedé, západočeští páni, nebo u říšských měst jako Plzeň. Nyní můžeme spolehlivě potvrdit alespoň Čechy, konkrétně západočeské měšťanské prostředí. S jistotou to dokládá závěť plzeňského měšťana (Plzeňsko sousedilo s Alešovým Rakovnickem) Jakeše Kabelce ze září 1426. V ní se uvádí, že Jakeš má u Aleše pohledávky v hodnotě „čtrnacet kop grošuv“. A Kabelec jistě nebyl jediný Šternberkův věřitel, jemuž Holický dlužil takto vysoké částky.⁷⁰

I přes problémy Aleše zajímalo, co se děje doma, ale i ve světě. Vídaným zdrojem informací byl pro něho v tomto ohledu Norimberk. Na jeho vlastní žádost mu městská rada zasílala zprávy o Zikmundově římské jízdě nebo mu oznamovala nabídku husitům k disputaci na basilejském koncilu. Znovu na scéně se Holický objevuje právě v Norimberku. Již v březnu 1431 byl přítomen říšskému sněmu, který se zde konal. Na rozdíl od předešlých let, kdy Šternberk kvitoval tažení proti kacírům a podílel se na jejich přípravě, nyní se klonil k odložení chystané kruciáty. Stejně jako další páni naopak upřednostňoval denní válku v pohraničí. Jeho nevole k většímu podniku je vcelku pochopitelná. Teprve nedávno se vzpamatoval z finančního kolapsu, a proto neměl zájem, aby se válečná vřava přehnala přes jeho statky, z nichž mu plynuly příjmy. Stejně smýšleli i ostatní páni, s nimiž se Aleš zasazoval o peněžní výpomoc z husitské říšské daně. Proto požadoval podporu 8 000 jezdců, z čehož 3 000 by si s ostatními katolíky najal za poskytnuté peníze.⁷¹

⁷⁰ K tomu, že se západočeští páni obraceli se žádostí o finanční pomoc na říšská knížata Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 48. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 120. O žádostech Plzně o finanční půjčku u říšských měst Bystrický, Vladimír: *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013, s. 256. Kšať Jakeše Kabelce z 12. září 1426 dokládá, že si u něj vedle šlechty kraje rakovnického (Aleš Holický), půjčovali také páni plzeňského landfrýdu (kraje). V závěti se uvádí: „*A toto jsú dluhové, ježto jsú témuž Kabelcovi dlužni: Nejprve pan Hanovec z Švamberka na listu šedesát kop grošuv, kterýžto list Vilém z Tupadl má, jakož mu jest jeho svěřil; item pan Krušina z Švamberka bez dvú třidceti kop grošuv jakož list má; item pan Aleš z Holic čtrnacet kop grošuv, tako toho list má...*“. *Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad I*, ed. Strnad, Josef, Plzeň 1891, s. 316.

⁷¹ 27. listopadu 1431 norimberští Alešovi sdělovali Zikmundův vjezd do Milána. Doslova píší: „*Als ewr edel uns verschriben und gebetten hat, ewer edell von vnsers gnedigisten Herren Hern Sigmunden Römischen kunigs gelegenheit etwas zuuerschreiben, das haben wir wol vernomen*“ a pokračují „*Vnd tun ewer edel zu wissen, daz die gemein rede bey vns ist, daz derselb vnser gnedigister Herre...der R. kunig kürczlich zu Maylan erwirdiclich eyngeczogen mit grosser wirdikeit vnd fest empfangen, die mawren dagegen seinen küniglichen gnaden nidergelegt, die graben erschüttet vnd ander gross zierd erbotten sey*“. Obdobně pak Šternberka ve stejném listu informovali o nabídce husitům k disputaci na basilejském koncilu. UB II, s. 251, 252, č. 773. Zikmund nastoupil římskou jízdou 1. září (1431). 22. listopadu vstoupil do Milána. Basilejský koncil přijal usnesení nechat husity na synodě vystoupit 28. září 1431. Pro mezinárodní veřejnost byl Norimberk v letech 1419 – 1434 hlavním střediskem zpráv o dění v husitských regionech. Norimberk je pak sděloval dalším německým městům i významným osobnostem. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 557–558, 559, 563. Alešovu přítomnost na říšském sněmu v Norimberku v březnu 1431 dokládá DRTA IX, s. 570. K požadavkům českých pánů na sněmu Jánský, J.: *Kronika II*, s. 68. Norimberský sněm na Šternberkově příkladu dokazuje, že vztahy mezi Zikmundovými straníky nebyly vždy ideální. Prameny uvádějí přítomnost Oldřicha z Rožmberka a mnoha jiných při smíření

Pátá křížová výprava však byla prosazena. Aleš Holický se jí z uvedených důvodů patrně nezúčastnil, stejně jako Oldřich z Rožmberka a západočeští páni. Mnoho platné mu to ale nebylo. Husité, kteří potřebovali spíž, na to ohled nebrali a vše potřebné si vzali násilím i na křivoklátském panství. Škodám na majetku ze strany husitů tedy katolický pán ze Šternberka nedokázal zabránit. Doba, kdy setrval v táboře pod jednou, se ale pomalu chýlila ke konci.⁷²

Aleše s míšeňským purkrabím a královským hofrychtěrem Jindřichem z Plavna, učiněném samotným Lucemburkem (Norimberk, 14. dubna 1431). LL I, s. 123–124, č. 181. RI XI, 2 č. 8465. Není jasné, kvůli čemu spor vznikl. O malichernost však nešlo, protože předtím nechal Plavenský Aleše dokonce zajmout a uvěznit. RI XI, 2 č. 8465. Zikmund tedy musel třenice mezi svými stoupenci ukončit, neboť neměl zájem, aby oslabovaly jeho tábor.

⁷² K prosazení V. kruciáty na norimberském sněmu Jánský, J.: *Kronika II*, s. 68. O neúčasti Rožmberka a západočeských pánů na tažení Bystrický, V.: *c. d.*, s. 265, 266. Jánský též uvádí, že Rožmberk a páni plzeňského landfrýdu žádné vojenské akce nezahájili. Jánský, J.: *Kronika II*, s. 90–91. Dle Čorneje měl Rožmberk k vojenské pomoci křižákům nechuť, stejně jako západočeští páni. Intervenční armáda se proto od nich nemohla nadít žádné výraznější podpory. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 554. O spížování husitů v západočeském regionu, a poté i v okolí Velvar, Hasenburka a na Křivoklátsku Týž: *Velké dějiny V*, s. 554. Levý dodává, že kališníci na Křivoklátsku a Rakovnícku (město příslušelo ke Křivoklátku) loupili obilí, dobytek, koně a vše, co bylo vojsku potřebné. Levý, F.: *Dějiny*, s. 14.

V. Přestup ke straně pod obojí a politická činnost do lipanské bitvy (1432 – 1434)

V.1. Alešova konverze a její příčiny

Ke Šternberkově konverzi došlo během roku 1432. Na to lze usuzovat podle několika indicií. Čornej řadí Holického k 1. lednu 1433 mezi kališnickou nobilitu. Na druhé straně vidíme, že ještě 6. února 1432 norimberská městská rada děkuje tomuto pánovi za informace o pohybu husitů. K přestoupení ke kalichu tedy muselo dojít někdy po tomto datu. Nejednalo se však o dobrovolný přechod do druhého tábora. Důvody, jež k tomu Aleše vedly, nevycházely z momentálního rozpoložení mysli, ale zrály v něm delší dobu. Hlavní roli sehrálo jak přihlídnutí k celkové situaci katolíků v zemi, tak ke stavu spojenecké základny ve svém okolí.⁷³

Již na přelomu dvacátých a třicátých let uštědřili husité tvrdý úder šlechtě podbrdského kraje dobytím Valdeka a Hořovic. Následně pak katolická strana utrpěla další těžké oslabení. Páni z Kolovrat, Hanuš a Fridrich, staří Alešovi blízcí spojenci a opora katolicismu na Podbrdsku a Plzeňsku, po obléhání jejich hradu Libštejna přestoupili na husitskou stranu (1430), což Aleše nepochybně zasáhlo a oslabilo. Vůli setrvat u strany pod jednou nadále podlamovaly i další konverze tradičních katolických vrchností ze středních Čech, jako byli Hasenburkové a páni z Rožmitálu. Holický se tak postupně dostával do nezáviděníhodné pozice, protože časem v podstatě došlo k obklíčení jeho statků kališnickou doménou. V létě 1432 pak katolíci přišli o severovýchodočeské hrady Potštejn, Pecku a Frýdštejn, což je oslabilo i celozemsky a jejich majitelé přešli k utrakvismu. Situace během roku 1432 tak vyhlížela směrem k jasnému vítězství radikálních husitských svazů nad katolíky, a to na celém území Českého království. Na takto nepříznivý vývoj dění Šternberk musel přirozeně reagovat. Nebezpečnou situaci nakonec vyřešil obdobně jako před osmi lety (1424, první konverze ke kalichu). Stejně jako tehdy, tak i nyní ho ani nenapadlo, že by kvůli obraně víry (církevní zájmy) nebo králových zájmů (reinstalace na Pražském hradě) ztratil zapsané statky, zdroj moci a příjmů, nebo dokonce život. Proto Holický podruhé, tentokrát definitivně, konvertoval ke kalichu. Legitimistické postoje však neopustil a prosazení Zikmundových nároků pouze odsunul na vhodnější dobu, jenž měla přijít už brzy.⁷⁴

⁷³ Aleše Holického řadí k 1. lednu 1433 mezi kališnickou nobilitu Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 40–42. List, v němž norimberská městská rada děkuje Alešovi za jeho informace o pohybu husitů UB II, s. 267, č. 788.

⁷⁴ K oslabení katolické šlechty na Podbrdsku (sousedilo s Rakovnickem, kde Aleš držel Křivoklát) vlivem husitských úspěchů a k následným konverzím tamní šlechty ke kalichu Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56. Týž: *Velké dějiny V*, s. 552–553. Přehlednou mapku kališnické a katolické domény (k 1. lednu 1433), z níž je patrné postupné obklíčování držav Aleše Holického utrakvisty, Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 40–45.

V.2. Hledání spojenců v kališnickém táboře a politický boj za přijetí první verze kompaktát (1433 – 1434)

Aleš po přestoupení ke kalichu inklinoval ke skupině umírněné šlechty okolo Menharta z Hradce. S ní ho pojily zejména stavovské zájmy. Páni usilovali o rozpuštění polních vojsk i radikálních svazů a uspořádání království na stavovském principu, kde by hlavní slovo v politice vedle panovníka připadlo jim. Nelze však opomíjet ani touhu po míru a konsolidaci země (politická a hospodářská obnova), která tomuto uskupení nebyla cizí stejně jako jemu. Přichylnost k Menhartově skupině však Holický nechápal jen jako platformu, ze které může prosazovat svoje názory, ale i jako odrazový můstek k mocenskému (kariérnímu) vzestupu.⁷⁵

Na svatomartinském sněmu (1433), v duchu programu, s nímž sympatizoval, souhlasil s volbou zemského správce (Aleš Vřešťovský z Rýzmburka), který měl zajistit politickou a hospodářskou obnovu království. Díky váze Menhartova bloku byl zvolen do dvanáctičlenné rady, jež byla Vřešťovskému dána k dispozici. Aleše členství v poradním orgánu jistě těšilo, protože věděl, že z tohoto postu bude mít příležitost účinněji ovlivňovat veřejné záležitosti. V rámci dalších sněmovních jednání, tentokrát mezi husity a legáty basilejského koncilu, (o čtyřech artikulech) podpořil vzájemnou dohodu souhlasem s přijetím první verze kompaktát, jak ji přivezli vyslanci. Dostal se však do sporu s většinou přítomných (husitští radikálové a střed), kteří nesouhlasili se zněním I. a IV. článku. Aleš však tento problém neměl. V případě IV. článku jej patrně ovlivňoval fakt, že nepatřil mezi pány, kteří by se obohatili na církevním majetku. Povolnost s I. článkem pak nejspíše souvisí s mírným přístupem ke konfesním otázkám, protože doposud nepřijal za svůj politický program důsledného utrakvismu. A v neposlední řadě sledoval ukončení činnosti polních obcí. Cesta k tomuto cíli vedla podle jeho mínění akceptací předložené verze kompaktát. I kvůli tomu byl

Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 56–57. Alešova první i druhá konverze ke kalichu potvrzuje správnost závěrů R. Novotného. Autor uvádí, že konfesní příslušnost nebyla pro většinu šlechticů otázkou teologické reflexe, ale mocenskopolitické rozvahy. Novotný, R.: „*Sloup království*“, s. 70.

⁷⁵ K vazbám, které spojovaly umírněnou husitskou šlechtu Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 105–107. Aleš svoji touhu po míru vyjadřoval už ve dvacátých letech. Tehdy se připojil k obecnému programu na politickou a hospodářskou obnovu země, jak byla deklarována na svatohavelském sněmu (1423). Přistoupil též ke zdickým dohodám (1424), které si kladly stejný cíl. Usnesení svatohavelského sněmu, na kterém byl Aleš dokonce zvolen jedním z 12 zemských správců AČ III, s. 240–245, č. 31. Zdické dohody AČ III, s. 248–251, č. 33. Usnesení svatohavelského sněmu jako usnesení směřující k politické a hospodářské konsolidaci země hodnotí např. Čornej a Šmahel. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 332. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 144. Ke zdickým dohodám, které také sledovaly politickou a ekonomickou konsolidaci země Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 127. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 340.

ochoten k ústupkům a kompromisu. Sněmovní oponenty se mu však přesvědčit nepodařilo (prosinec 1433).⁷⁶

V.3. Alešův podíl na lipanských událostech (1434)

Aleš Holický si uvědomoval, že hlavní překážku dohody s koncilem představují polní obce. Proto neváhal a vstoupil do vznikající kališnicko-katolické koalice. Podle pramenů se zařadil mezi přední postavy vznikajícího uskupení. Stal se přímo členem vojenského velení koalice (v čele stál gubernátor), protože tento orgán utvářely nejbližší osoby okolo správce (Aleš byl poradcem). Toto těleso si následně udržovalo hlavní slovo při volbě postupu a bojové strategie. Aleš se tak zařadil k důležitým postavám, které spoluurčovaly běh událostí až k lipanské bitvě.⁷⁷

⁷⁶ Seznam účastníků svatomartinského sněmu, kde je uvedeno i Alešovo jméno, AČ III, s. 415–417, č. 6. MCG I, s. 734–735. O síle bloku pána z Hradce Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 278. To, že v radě zemského správce zasedl Aleš Holický, uvádí Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 107. V novější práci je však opatrnější a tvrdí, že složení rady není známo. Týž: *Velké dějiny V*, s. 601. Naopak Válka uvádí, že seznam přítomných na svatomartinském sněmu zachovává určité pořadí. Tak lze předpokládat, že prvních 12 jmen v čele s Menhartem z Hradce, mezi nimiž je uveden Aleš Vřešťovský jako *capitaneus electus* (Aleš Holický je na 4. místě), je seznam pomocníků (poradců) zemského správce. Válka, Josef: *Vláda Aleše Vřešťovského z Riesenburka. Úsilí husitů o obsazení politického prostoru zemské obce* (dále jen *Vláda*), Časopis Matice Moravské (dále jen ČMM) 128, 2009, č. 2, s. 313. O tom, že Holický patřil do rady zemského správce Aleše Vřešťovského, nepochybuje Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, Praha 1899, s. 650. Svůj názor opírá o listinu (věřící list) z 23. července 1434, ve které se slezská knížata obrací jmenovitě na urozené pány Aleše Vřešťovského z Rýzmburka, správce Království českého, Menharta z Hradce, Aleše ze Šternberka a z Holic, Jindřicha z Veselého a z Vartenberka, Hynce Ptáčka z Pirkštejna a z Rataj. Tamtéž, s. 650, pozn. č. 91. Věřící list AČ III, s. 418–419, č. 9. Do rady pána z Vřešťova řadí Holického i Šmahel. Z textu však není zřejmé, zda míní, že Aleš Holický přináležel již do původního složení tohoto orgánu nebo jeho rady rozšířil později. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 297. Já se přikláním k Alešovu členství v radě zemského správce s následujícím odůvodněním: pokud se slezská knížata v listu obracela na zemského správce, domnívám se, že další jména uvedená v dokumentu zmiňují z logiky věci jeho radu. Knížata totiž v rámci svojí záležitosti musela mít zájem obracet se pouze na kompetentní osoby a těm v Českém království byli vedle správce členové jeho rady. K pravomoci správce a jeho rady AČ III, s. 412–415, č. 5. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 600–602. Válka, J.: *Vláda*, s. 312–314. O peripetiích jednání mezi zástupci koncilu a husitů v Praze, na půdě koncilu, a pak opět v Praze (svatomartinský sněm 1433), Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 572, 577, 580–584, 600. K samotnému sporu zástupců umírněných kališníků (Holický) s husitskými radikály a středem o textaci první verze kompaktát (I. a IV. artikul) Čornej. Umírněným kališníkům nevadilo, že kompaktáta v I. článku neobsahují formulaci, že je přijímání pod obojí způsobou *užitečné a spasitelné*. Nevadila jim i absence formulace o jejich závaznosti pro všechny obyvatele Čech a Moravy, včetně dětí. A konečně jim nevadila též formulace (IV. článek), že církevní statky nemohou být jinými osobami drženy bez viny svatokrádeže. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 604. Při odůvodnění, proč Holický souhlasil s textací IV. artikulu, vycházím analogicky z Čornejových a Šanderových závěrů. Oba uvádějí, že páni, kteří se neobohatili církevním majetkem, neměli problém s uznáním formulace IV. článku (Aleše přitom nejmenují). Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 604. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech* (dále jen Hynce III), in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 255. O mínění šlechty, že cesta k rozpuštění polních obcí vede přes ústupky koncilu, Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 112. Válka, J.: *Vláda*, s. 302. Usnesení svatomartinského sněmu, z něhož je patrné, že se Holickému nepodařilo radikály a střed přesvědčit k přijetí předkládané verze kompaktát, je z 22. prosince 1433 (týká se I. artikulu). AČ III, s. 413, č. 5. Čornej uvádí, že se umírněným kališníkům nepodařilo 5. prosince (1433) přesvědčit na svatomartinském sněmu radikály a střed k souhlasu s předkládanou verzí kompaktát. Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 112.

⁷⁷ K hlavním osobnostem okolo lipanských událostí řadí Aleše FRB V, s. 613. Dále Šternberka mezi hlavní postavy zařazuje *Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen I (Scriptores)* (dále jen FRAS II), Hrsg. Höfler, Konstantin, Vídeň 1856, s. 93. Čornej uvádí, že nejbližší osoby okolo zemského správce tvořily

Holický uposlechl výzvy zemského správce a dostavil se i se svými oddíly na shromaždiště vojsk ke Kačinu u Kutné Hory. Stejně jako další vedoucí postavy koalice se postavil kladně k žádosti poslů Starého Města pražského, kteří je naléhavě prosili (3. května) o pomoc proti novoměstským a jejich tábořským a sirotčím spojencům. Jako oni věděl, že kdo má pod kontrolou hlavní město, udržuje si politickou převahu v celé zemi a tomu chtěl zabránit. Proto se už nazítří vypravil s vojskem směrem ku Praze a do jejích bran vstoupil s dalšími spolubojovníky 5. května. Ještě týž den i následující ráno (6. května) věnoval poradám s dalšími veliteli vojska a zástupci Staroměstských o dalším postupu v nastalé situaci. Patrně se přikláněl k smírnému urovnání sporu, neboť si byl vědom, že každé střetnutí mezi radikály a umírněnými husity oslabuje nejen koalici, ale i utrakvismus doma a ve vztahu k cizině⁷⁸.

Ještě 6. května se Holický zúčastnil jednání s Novoměstskými, aby odstoupili od spojení s tábory a sirotky a připojili se ke koalici směrem k nastolení míru, jemuž radikálové brání. Po zamítavé odpovědi přišly ke slovu zbraně. Aleš spolu s dalšími předáky a Staroměstskými silou vtrhli na Nové Město pražské a bez problémů je obsadili. Dne 9. května se pak po ukončení obležení Plzně vydalo k hlavnímu městu i vojsko táborů a sirotků. K rozhodující bitvě však nedošlo a vojska koalice a radikálů proti sobě stanula až v prostoru východních Čech poblíž vesnice Lipany⁷⁹.

Co se následujícího postupu týče, přimlouval se Aleš zřejmě k variantě vzájemného jednání s nepřítelem. Roli v tom hrál nejen fakt lepšího bojového postavení radikálů, ale i obavy hlavních postav kališnické nobility z rozhodující konfrontace. Projevoval tak jako ostatní šlechtici velkou míru opatrnosti, obezřetnosti a prozíravosti. Jasně vítězství radikálů by zhatilo šanci na brzkou dohodu s koncilem ohledně kompaktát. Porážka radikálů by zase naopak posílila katolíky a nadhodila otázku znovuoobnovení moci římské církve, včetně revize držby uchváceného církevního majetku. Vzájemná rokování však selhala. Jak aktivně se Aleš

velení koaličních vojsk. Jmenuje konkrétně Menharta z Hradce a Hynce Ptáčka. Naznačuje však, že k vůdcům koalice patřil i Aleš. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 174, 158. Kališnicko-katolická koalice vznikla krátce před 28. březnem 1434. Týž: *Velké dějiny V*, s. 610–611.

⁷⁸ K žádosti staroměstských poslů o pomoc FRAS II, s. 93. O klíčové úloze Prahy, jejíž kontrola zaručuje politickou převahu v zemi Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 146–147. O přesunu koaličních vojsk do Prahy a následných poradách, jak řešit vztahy mezi Staroměstskými a Novoměstskými, Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 158.

⁷⁹ Jednání předáků koalice a Novoměstských z 6. května 1434 popisuje Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 158. Aleše jmenují mezi těmi, kdo silou vtrhli na Nové Město SLČK, s. 109. SLČV, s. 66. Z literatury k vpádu na Nové Město Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 613. Týž o přesunu vojsk táborů a sirotků od Plzně před Prahu a konečném stanutí vojsk koalice a radikálů proti sobě u Lipan. Týž: *Velké dějiny V*, s. 613–614, 616.

následně zapojil do boje, nevíme. Každopádně prameny ho zmiňují mezi hlavními činiteli, kteří přispěli k porážce táborů a sirotků v bitvě u Lipan.⁸⁰

⁸⁰ K poradám směřujícím spíše k domluvě s nepřítelem z důvodů vojenských a strategických Čornej, P.: *Lipanská křížovatka*, s. 183. Autor Aleše mezi vůdčími osobami koalice, které chtěly místo bitvy s radikály ještě vyjednávat, přímo nezmiňuje. Jmenuje Ptáčka, Diviše Bořka a další. Protože Aleš patřil k vojenskému velení koaličních vojsk, domnívám se, že se jeho názor vztahuje i na něj. Tamtéž, s. 183. Aleš navíc i v budoucnu dával přednost jednáním před válkou. Tu vnímal až jako krajní a poslední řešení. Jako jednu z hlavních postav, které 30. května (1434) přispěly k porážce táborů a sirotků, jmenují Aleše SLČV, s. 66. Chybně však uvádějí jeho jméno. Je v nich zapsán jako Aleš Holický z Vřešťova. SLČ, s. 88–89, č. 215. K samotné lipanské bitvě Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 617–619.

VI. Alešova participace na jednáních o kompaktátech a přijetí Zikmunda Lucemburského za českého krále (1434 – 1436)

Účast v lipanské bitvě Holického opravňovala aktivně zasahovat do nadcházejících rozhovorů mezi husity, koncilem a císařem. V jeho zájmu bylo účastnit se důležitých porad, které by vedly k uzavření konečných dohod. Aleš tím sledoval vlastní zásluhy, které mu měly zajistit odpovídající postavení po Zikmundově nástupu na český trůn. Během brněnských rokovaní (1435) se při soukromé audienci u koncilních legátů (Jan Palomar) jako pán a kališník přiklonil (9. srpna) k legalizaci zabraného církevního majetku během revoluce. Požadoval proto, aby vyslanci svolili s připojením termínu *iniuste* (nespravedlivě) ve formulaci IV. pražského artikulu. Akceptace slůvka *iniuste* by tak skýtala možnost, že v případě souhlasu císaře či jiného kompetentního světského orgánu mohou být uchvácené nebo zapsané církevní statky drženy spravedlivě (legálně). Aleš tedy ve výsledku sledoval případné zamezení restituce statků a s tím spojené posílení mocenských a ekonomických pozic římské církve v Čechách. Kladnou odpověď na svou žádost si byl jistý, proto ho překvapilo, když jej Palomar přátelsky napomenul a poznamenal, že si od něj legáti představovali větší podporu. Navíc mu oznámil, že k takové změně v textaci IV. artikulu nemá pravomoci, takže si musí vyžádat v Basileji souhlas koncilu. Na tomto bodě také jednání s legáty prozatím skončila. Z Palomarových výtek je však patrné, že vyslanci Aleše řadili mezi vlivné pány království a při jednáních spoléhali na jeho pomoc.⁸¹

Holický byl samozřejmě přítomen i dalšímu kolu jednání s vyslanci a císařem (Stoličný Bělehrad, Székesfehérvár, 1435 – 1436). Vzhledem k tomu, že patřil mezi vlivné kališnické osobnosti, zaměřila se pozornost legátů od počátku rozhovorů i na něj. Jak mu již naznačili v Brně, slibovali si od něho i tentokrát spolupráci při prosazování zájmů koncilu. Od Aleše proto očekávali, že bude krotit mluvčího české delegace Jana Velvara. V opozici vůči němu legáti požadovali, aby Zikmund odvolal vše, co slíbil nad rámec kompaktát v Brně. Přímo Alešovu reakci na tyto požadavky neznáme. Lze však předpokládat, že zaujal obdobné

⁸¹ Alešovu soukromou audienci u koncilních legátů a rozhovor s nimi (9. srpna 1435) zaznamenávají MCG I, s. 618. Rozhovor mezi nimi rozebírá i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191. Že páni tlakem na akceptaci slůvka *iniuste* sledovali legalizaci zabraného církevního majetku a tím chtěli celkově zamezit jeho restituci Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 628. O odmítání legátů udělat jakékoli změny v textaci kompaktát Týž: *Velké dějiny V*, s. 627. Argumentace vyslanců, že ke změně v textu kompaktát potřebují souhlas koncilu, byla ve skutečnosti vhodnou záminkou. Dozvěděli se totiž o císařových tajných příslibech ohledně dodatků ke kompaktátům. Zikmundův chování legátů, které přerušilo jednání, nepotěšilo. Musel však uznat, že ke změně IV. artikulu nemají kompetence a musí zpátky do Basileje. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191, 189. O tom, že z rozhovoru legátů s Alešem plyne, že ho považovali za vlivného muže v zemi a že při jednáních spoléhali na jeho pomoc Šandera, Martin: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů* (dále jen Hynce I), *Marginalia historica* 7, 2003, s. 118, 120.

stanovisko jako další kališniční pán Hynce Ptáček z Pirkštejna a Menhart z Hradce. Patrně tedy požadavky legátů odmítl podpořit. Uvědomoval si totiž, že kdyby Zikmund odvolal brněnské sliby, vedlo by to k rozbití jednání. A pokud by tak učinil tajně, vešlo by to přece ve známost a otřásl to císařovou pozicí v Čechách. Na tom Šternberk, který doposavad pracoval směrem k uzavření dohod s koncilem i císařem, nemohl mít zájem. Lucemburk také nakonec Velvarovi ustoupil a 6. ledna 1436 nechal zpečetit privilegium, tzv. císařská kompaktáta, dohodnuté v Brně 6. července 1435.⁸²

Díky záznamům samotných legátů jsou jasné postižitelné Alešovy postoje při rozhovorech s vyslanci o konečné podobě kompaktát. V případě jednání se Zikmundem o jeho přijetí už tak dobře informováni nejsme. Zdá se však, že v nich Holický, jako jeden z předáků kališnického panstva, sehrál hlavní úlohu. Při rozhovorech s Lucemburkem (Brno, Stoličný Bělehrad) se jako pán jistě zasazoval, aby císař akceptoval podmínky, jež sledovaly stavovské zájmy vyšší šlechty. Ty byly zejména rázu politického a majetkového, přičemž Aleš nežádal nic, co by nechtěli jeho předchůdci už před revolucí. Žádný Němec nebo jiný cizinec neměl zastávat úřad. Naopak pán k nejvyšším úřadům mít přístup měli, stejně tak do královské rady, zemského soudu a Zikmund jim měl potvrdit jejich práva a svobody. A protože královým místodržícím po dobu nepřítomnosti, členem jeho rady, zemského soudu či jiného úřadu měl být pouze Čech, přijímající pod obojí způsobou, měla náboženská omezení zároveň bránit národnostní zájmy.⁸³

⁸² Alešovu přítomnost na jednáních ve Stoličném Bělehradu dokládají MCG I, s. 692. K tomu, že se legáti od počátku jednání zaměřili na tři přední kališnické osobnosti (Aleš Holický, Hynce Ptáček, Menhart z Hradce), aby krotili vystupování Jana Velvara, Šandera, M.: *Hynce I*, s. 120. Šmahel, František: *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin* (dále jen Basilejská kompaktáta), Praha 2011. Zikmund nad rámec kompaktát husitům v Brně (1435) přislíbil: souhlas s volbou arcibiskupa a jeho sufragánů (světících biskupů) komisí složenou z osob duchovního a světského stavu nebo územní vázanost kalicha. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 62. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 629. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188. Ve všech místech, kde se až doposud přijímání pod obojí způsobou praktikovalo, mělo být závazné. Legáti protestovali, že se tak svoboda kalicha změní v nutnost, a to zvláště tam, kde žijí katolíci. Zikmund dále přislíbil podřízenost kléru pražské diecéze těm, kdo budou zvoleni, a že se zasadí o jejich potvrzení a vysvěcení. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188, 189. K odmítavému stanovisku Menharta z Hradce a Hynce Ptáčka na požadavky legátů i k následkům, pokud by Zikmund brněnské sliby odvolal, MCG I, s. 681. Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl II. Část VIII. Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437* (dále jen Husitská revoluce II), Praha 1966, s. 193. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 120. Zikmund v Stoličném Bělehradu požadavkům Velvara nakonec ustoupil a 6. ledna (1436) nechal zpečetit v české a latinské verzi privilegium (tzv. císařská kompaktáta) dohodnutá v Brně. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 63. Konkrétní opatření, ke kterým dával Zikmund tímto privilegiem souhlas, uvádí přehledně Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 196–197. Císařskými kompaktáty Lucemburk ve značné míře legalizoval výsledky revoluce a uvolňoval si cestu na trůn. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 632.

⁸³ Kavka uvádí, že v případě jednání mezi Zikmundem a husity (Brno, Stoličný Bělehrad, Jihlava), nic podrobnějšího o těchto rozhovorech nevíme. Hlavní roli při nich podle něj sehrál Aleš, Menhart z Hradce a Hynce Ptáček. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203. Požadavky, které Aleš prosazoval během rozhovorů s císařem v Brně, v Uhrách a Jihlavě, byly vlastně usnesením svatovalentinského sněmu (1435). Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 183. Panské požadavky vzešlé ze svatovalentinského sněmu AČ III, s. 419–420, č. 10. Politické žádosti panstva AČ III, s. 419–420, č. 10. Tyto výminky blíže rozebírá Čornej a Šmahel. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 624. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 304.

V majetkové oblasti si Šternberk na císaři vymíňoval, aby zrušil zástavy korunního a církevního majetku, pokud je neschválí panovníková rada. Na prosazení tohoto požadavku měl osobní zájem, neboť chtěl udržet Křivoklát, který mu Zikmund zapsal. Všechny právně doložené majetkové změny učiněné během husitských válek měly být zaneseny do desek zemských. O náboženské požadavky šlo pánům méně, avšak kompaktáta pro Aleše představovala základní hodnotu, již měl Zikmund po nástupu na trůn respektovat. Při jednání s Lucemburkem vyslovil i státoprávní požadavek o připojení Moravy zpět ke Koruně české. Postuláty, kterými Holický podmiňoval nástup císaře na český trůn, vyplývaly také ze změny konfese. Katolíci uznávali Zikmunda jako českého krále už od korunovace v roce 1420, což se týkalo i Šternberka, dokud nekonvertoval ke kalichu. Nyní však i on musel chtít záruky, že císař po reinstalaci bude respektovat vydobyté pozice kališníků.⁸⁴

To, oč Aleš usiloval, a na čem se aktivně po celou dobu rozhovorů podílel (Brno, Stoličný Bělehrad), se stalo skutečností v Jihlavě. Dne 5. července 1436 zde byly slavnostně vyhlášeny kompaktátní listiny. Byl uzavřen mír mezi husity a křesťanstvem. Holický však z Jihlavy neodjel a zdržel se v ní až do srpna. Ještě zasáhl do posledních jednání s Lucemburkem o podmínkách konečného uznání jeho královského důstojenství. Ten nakonec 20. července vydal velké privilegium stavovských svobod, svoji faktickou kapitulaci. Aleš tak mohl být spokojený, protože Zikmund akceptoval požadavky, o kterých spolu jednali už v Brně (1435). Dokument také legalizoval, se souhlasem koncilu, úchvaty církevního majetku, pokud byly založeny na králových zápisech. Jednalo se tedy o věc, o níž se Šternberk v minulosti rovněž zasazoval (Brno, 1435).⁸⁵

⁸⁴ Panské požadavky majetkového rázu AČ III, s. 420, č. 10. Konkrétně se tam uvádí: „zápisowé, kteréž jest císař na zbožie w zemi učinil tyto wálky, buďte zdwiženi a nemějte žádné moci. Ale potom, kdež zápisy s radú, kteráž jemu dána bude, vydá wedle zaslúžení, ti mějte moc.“ Aleš z takového postupu nemusel mít obavy, neboť měl na Křivoklát od Zikmunda řádné zápisy za vojenské služby. Blíže k tomu kapitola o majetku strany 160–168. Navíc páni jistě očekávali, že rada složená z jejich zástupců jim půjde na ruku. K majetkovým postulátům šlechty také Bartoš, F., M.: *Husitská revoluce II*, s. 186. Kavka zastává názor, že o náboženské požadavky šlo pánům méně, než co se týká žádostí z oblasti politické a majetkové. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 184. Moravu udělil Zikmund roku 1423 Albrechtu Habsburskému jako léno Koruny české. Česká i moravská husitská šlechta s tím nesouhlasila. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131–132. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 463.

⁸⁵ Alešovu účast na jednáních v Jihlavě (1436) dokládá FRB V, s. 618. FRAS II, s. 94–95. Šmahel uvádí, že se v Jihlavě konal přímo husitský sněm. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 64. O husitském sněmu mluví také Čornej, Petr: *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výbor z úvah a studií* (dále jen Světla), Praha 2011, s. 188. K slavnostnímu přečtení kompaktát v Jihlavě (5. červenec 1436) Týž: *Velké dějiny V*, s. 636. Obsah velkého privilegia stavovských svobod, jež Zikmund 20. července (1436) vydal stavům, detailně rozebírá Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 202–203. Kavka uvádí, že na rozdíl od jednání s legáty o kompaktátech, nevíme nic podrobnějšího o jednáních, jež vedla k Zikmundovým dalekosáhlým ústupkům. Ty vyústily ve vydání velkého privilegia stavovských svobod (Jihlava), ale jednání k tomu vedoucí započala již v Brně (1435) a pokračovala i ve Stoličném Bělehradě. Autor se domnívá, že hlavní roli v těchto rokováních sehrál Aleš Holický, Menhart z Hradce a Hynce Ptáček. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203.

Poté, co císař nechal do Jihlavy přivést české korunovační klenoty, byl 14. srpna 1436 přijat za českého krále. Na počátku slavnostního aktu byl Vřešťovský zproštěn úřadu zemského správce, čímž zanikalo i Šternberkovo členství v jeho radě. Následně Aleš, další pán, nižší šlechtici a zástupci 25 královských měst složili rukoudáním králi slib věrnosti. Holický tak Zikmunda přijímal za českého panovníka už podruhé v životě. Nejprve jako katolík (legitimista) a nyní, když císař vydal patřičné záruky (kapitulace), jako utrakvista. Aleš v synu Karla IV. sliboval vidět pravého pána a přirozeného dědice. Nadále tak uznával princip dědičnosti a zatím nepřipouštěl možnost volby českého panovníka (legitimismus). Zikmund za to ale musel Šternberkovi a husitským stavům zaplatit privilegiem, jež legalizovalo dvojvěří a dvojvládí panovníka a stavů.⁸⁶

⁸⁶ K slavnostnímu přijetí Zikmunda za českého krále ze strany utrakvistických stavů v Jihlavě (14. srpna 1436) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 638. Po rezignaci zemského správce rezignovala i jeho rada. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 313. O tom, že kališníci stavové slibovali v Lucemburkovi vidět pravého pána a přirozeného dědice Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 638. Velké privilegium stavovských svobod legalizovalo dvojvěří a dvojvládí panovníka a stavů. Válka, Josef: *Zikmund a husité. Jak zakončit (husitskou) revoluci* (dále jen Zikmund), ČMM 128, 2009, č. 1, s. 26.

VII. Rozchod se Zikmundem a odboj proti Albrechtu Habsburskému (1436 – 1439)

Aleš se po Zikmundově přijetí hodlal zasadit o upevnění jeho pozice na Pražském hradě i o stabilizaci poměrů v království. Zapojil se proto do zklidnění situace okolo Tábora, který v Jihlavě králi neholdoval. Byl si dobře vědom nebezpečí, jaké by z toho mohlo vzejít. Vyžádal si proto (na 27. října 1436) zvláštní audienci u basilejských vyslanců. Obával se totiž, že pokud s Táborem nebude dosažena dohoda, dojde v zemi k dalším konfliktům. V rámci toho si uvědomoval nebezpečí spojení táborů s Hradcem Králové, který proti Zikmundovi povstal už v září 1436. Během jednání se proto snažil legáty přimět k ústupnosti. Ti měli slevit ze svého stanoviska a přistoupit na požadavek svobody tábořského vyznání, jenž vznášel vůdce táborů Bedřich ze Strážnice. Díky Alešovi a dalším prostředníkům byla mezi Zikmundem a táboři nakonec 18. listopadu (1436) uzavřena dohoda. Císař v ní v rozporu s kompaktáty zaručil existenci samostatné tábořské církevní organizace. Na oplátku za ústupky v náboženské otázce táboři uznali Zikmunda českým králem.⁸⁷

Holický v Lucemburkově okolí i na jeho dvoře postupem času zaujal ty nejpřednější pozice. Už v případě dohod s táboři nevystupoval jako soukromá osoba, nýbrž jako královský rádce. Z této pozice doporučoval Zikmundovi navázat jednání s Bedřichem ze Strážnice, z této pozice se snažil přimět legáty k povolnosti, když se jednání zadrhla. Aleš patřil také mezi ty poradce, jejichž radu si císař vyžádal ohledně uklidnění sporu pražských obcí o zničená obchodní privilegia na podzim 1436. Kdy vlastně tato rada vznikla, nevíme. Každopádně pro utrakvisty byla důležitým orgánem, protože měla plnit roli stálého garanta kališnických zájmů.⁸⁸

⁸⁷ Alešovo setkání s legáty (27. října 1436), i jeho postoje během jednání s nimi, dokládají MCG I, s. 838–839. Jednáním Aleše s legáty se zabývá i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216. Zikmundovi vedle Tábora v Jihlavě (1436) neholdoval ani Hradec Králové, Kolín a Stříbro. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 312. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 215. Jednání probíhala mezi tábořským hejtmanem Bedřichem ze Strážnice a Zikmundem. Zadrhla se v náboženských otázkách, když legáti nechtěli slyšet o garancích svobody tábořského vyznání. K požadavku Tábora jako k církevní záležitosti se král nemohl vyjádřit bez legátů koncilu. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 315, 316. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216, 215. Alešovu obavu, že pokud nedojde s táboři k dohodě, povede to k dalším konfliktům, zaznamenala MCG I, s. 838. Ve stejném duchu hovoří i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 216. K uzavření dohody mezi králem a Bedřichem ze Strážnice (18. listopadu 1436), i díky Alešovu zprostředkovatelství, *Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen II* (dále jen FRAS VI), Hrsg. Höfler, Konstantin, Vídeň 1865, s. 726–727. AČ VI, s. 437–438, č. 41. *Archiv Koruny české V. Katalog listin z let 1378 – 1437* (dále jen AČK V), ed. Haas, Antonín, Praha 1947, s. 219–220, č. 354. AČK V, s. 220–221, č. 355. Z literatury k dohodě, která zaručovala existenci samostatné tábořské církevní organizace a na oplátku táboři uznali Zikmunda českým králem, Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 641–643. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 218, 215. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 316.

⁸⁸ Šmahel uvádí, že císař uposlechl české rádce, když mu doporučovali navázat jednání s Bedřichem ze Strážnice. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 315. Prameny označují Aleše Holického vedle Menharta z Hradce a Hynce Ptáčka z Pirkštejna za Zikmundovu radu. SLČ, s. 99, č. 266. Ve sporu Nového a Starého Města císař potvrdil a obnovil Novému Městu všechna práva a svobody, o které je za husitských válek připravili staroměstští. Ti proti tomu protestovali a tvrdili, že novoměstští takové výsady nikdy neměli. Aleše a další rady král požádal, aby se v

Šternberkova moc a kariéra dostoupila vrcholu hned z kraje nového roku (1437). Na lednovém sněmu byl králem dosazen do úřadu nejvyššího komorníka Českého království (28. ledna). Poněvadž s jeho zahájením (sněmu) byla spojena obnova činnosti zemského soudu, stával se automaticky také jedním z dvaceti přísedících, tedy zemských kmetů. Spolu s králem Zikmundem a dalšími přísedícími pak zasedal od 20. února na prvním zasedání tohoto soudu na Pražském hradě. Díky úřadu nejvyššího komorníka a králova rádce tak Holický získal příležitost být přítomen významným jednáním a mít tak řadu důležitých zpráv z první ruky. Z titulu svého úřadu mohl také přímo ovlivňovat králova rozhodnutí, což činil.⁸⁹

Takto strmý vzestup Šternberkovy moci a vlivu v obnoveném království způsobilo více faktorů. Předně Holický patřil mezi hlavní strůjce porážky radikálních husitů u Lipan, čímž pomohl otevřít cestu k dohodám s koncilem i Zikmundem o přijetí na český trůn. Následně se také zúčastnil dlouhých jednání s legáty i císařem, přičemž vyvíjel aktivitu směrem k jejich zdárnému završení. Pro přijetí Zikmunda se také vyslovoval na zemských sněmech (svatomatoušský, 1435). Císaře si tak zavázal a ten musel odměnit přední kališnické pány, kteří se zasloužili o to, že se konečně ujal svého dědictví. Podobně i další kališničtí vítězové od Lipan a účastníci dotčených jednání Hynce Ptáček a Menhart z Hradce obsadili pozice v zemské vládě a Zikmundově radě.⁹⁰

Další devízou Aleše Holického byla jeho umírněnost a tedy i přijatelnost pro spolupráci. Z ní ostatně těžil už od dvacátých let, kdy se stal členem prozatímní kališnicko-katolické vlády složené z utrakvistů a katolíků (1423). A umírněnost se mu vyplácela i nyní a hrála ve prospěch jeho politickému (kariérnímu) vzestupu. Zikmund totiž odmítal spolupracovat s radikály, což se projevilo při obsazování nejvyšších zemských úřadů (zemské vlády), které svěřil pouze zástupcům mírných husitů. Tolerantní (umírněný) Aleš však Lucemburkovy požadavky splňoval, proto tu nebyly překážky k jeho dosazení do zemské

tomto sporu vyslovili pro jednu ze stran. SLČ, s. 98–99, č. 266. K úloze kališnické rady Šandera, M.: *Hynce I*, s. 121.

⁸⁹ Alešovo povýšení do úřadu nejvyššího komorníka dokládají *Regesta imperii XI* (dále jen RI XI), 2 č. 11646. AČ II, s. 380, č. 152. Činnost zemského soudu byla obnovena po téměř dvaceti letech. Stavby požadovaly jeho reformu. Ta se týkala hlavně složení sboru přísedících (kmetů zemských), jmenovaných doposud jen ze starých panských rodů a obsazení nejvyšších zemských úřadů. Zde se o své právo hlásila i nižší šlechta. Spor (*o sedání v lavicích*) mezi pány a rytíři rozhodl Zikmund 26. ledna 1437. Počet kmetů byl stanoven na dvacet, dvanáct pánů a osm rytířů. O dva dny později obsadil Zikmund i zemské úřady. Nevyhověl požadavku, aby úřady byly obsazovány jen vyznavači podobojí. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230. Alešovo zasedání na zemském soudu od 20. února 1437 dokládá FRB V, s. 619–620. Z literatury jeho účast zmiňuje Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy VI*, Praha 1906, s. 17. K tomu, že členové zemské vlády a královi rádci měli přístup k důležitým jednáním i zprávám, Šandera, M.: *Hynce I*, s. 121.

⁹⁰ Svatomatoušský sněm (1435), kde se Aleš vyslovil pro přijetí Zikmunda, uvádí FRB V, s. 618. Menhart z Hradce se stal pražským purkrabím. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230. Hynce Ptáček z Pirkštejna se stal nejvyšším hofmistrem. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 118. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220. To, že Menhart a Hynce byli v královské radě jako Aleš Holický, dokazují SLČ, s. 98–99, č. 266.

vlády. Dalším důvodem byl i fakt, že se Zikmundem dobře znal. Již od samého počátku husitských válek měl k němu velmi blízko, neboť od roku 1419 (nejpozději 1420) působil jako jeho rádce, důvěrník a diplomat. Oba dva se tedy neměli čím překvapit a císař věděl, co může od svého staronového rádce a nejvyššího komořího očekávat. A konečně panovník se také snažil vyjít vstříc požadavkům svatovalentinského sněmu (1435). Nevyhověl jim však v plné míře a všechny zemské úřady kališníky neobsadil.⁹¹

Přesto, že se Aleš stal členem zemské vlády a královým radou, nestačilo to k tomu, aby si Zikmund zajistil jeho poslušnost. Císařův konzervativní kurz a jím podporované snahy restaurovat církevní poměry, přesáhly totiž únosnou míru, kterou mohl Holický tolerovat. Šternberk proto ukončil podporu Zikmundovy politiky a odpadl od něho. To by se nikdy nestalo, kdyby mu šlo pouze o moc a spoluvládu. V takovém případě by se spokojil s úřadem nejvyššího komorníka a postem v královské radě, jako tomu bylo v případě Menharta z Hradce. Z Alešovy rozhodné reakce je ale patrné, že v této době (1437) již přijal a hájil politický program důsledného utrakvismu. V něm nyní spatřoval platformu pro svůj další mocenský (kariérní) vzestup a politickou činnost. Šternberkovi proto byla trnem v oku také císařova podpora bloku katolické a umírněné kališnické šlechty, jehož politický vliv král upevňoval.⁹²

⁹¹ Alešovu účast v kališnicko-katolické vládě (1423), a tedy jeho umírněnost, dokládá AČ III, s. 242, č. 31. K tomu, že Zikmund odmítal spolupracovat s radikály, což se promítlo do personálního složení vlády, Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220. Ke Šternberkovu členství v Zikmundově radě strana 35. O tom, že se král při obsazování nejvyšších zemských úřadů snažil vyjít vstříc požadavkům svatovalentinského sněmu (1435) Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 230. Zikmund při obsazování zemských úřadů musel respektovat skutečný stav sil. Na katolíky připadala čtvrtina ovládaného území. Pokud vezmeme v úvahu skladbu rozhodující složky, tj. panstva, byl poměr sil obrácený. Nejvyšším komořím byl Aleš Holický, nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka, nejvyšším písařem Aleš Vřešťovský z Rýzmburka, nejvyšším purkrabím Menhart z Hradce a nejvyšším hofmistrem Hynce Ptáček z Pirkštejna. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 230. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 220.

⁹² Zikmundova umírněnost z prvních týdnů po příjezdu do Čech byla na jaře 1437 minulostí. Šandera, Martin: *Hynce Ptáček: opomíjený vítěz husitské revoluce* (dále jen Hynce Ptáček), Praha 2011, s. 40. Za odpůrce restaurace označuje Aleše Holického Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 46. Při snaze restaurovat předrevoluční církevní poměry byl mozkiem zejména legát Filibert. Válka, Josef: *Husitská revoluce a první pokusy o restauraci* (dále jen Husitská revoluce), ČMM 130, 2011, č. 1, s. 9. K této restauraci náleželo např. odstraňování českých slov z mešních obřadů, navrácení obrazů svatých do kostelů, svěcení křtitelnic nebo zdobení oltářů. Zikmund, ve shodě s legáty, podpořil návrat vyhnaných farářů a mnichů. Vrátila se abatyše u sv. Jiří na Pražském hradě, také kapitula a její kanovníci. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 9. K počínání legátů směrem k obnovení starého řádu také Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, zejména s. 10, 12–13, 21. Filibert byl v Praze jediným řádným biskupem, Rokycana a jeho sufragáni nebyli řádně vysvěceni, takže mohl udělovat svátosti, světit kněze atd. Navíc mu basilejský koncil svěřil soudní a zákonodárné pravomoci v církevních záležitostech, čímž jej fakticky učinil administrátorem pražské arcidiecéze. Jeho působení tak dávalo katolíkům naději na změnu poměrů. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 645–646. Mezi rozhodné či důsledné kališníky řadí Aleše Holického Týž: *Velké dějiny VI*, s. 46. Kdo přináležel k této skupině šlechty, včetně jejího politického programu, Tamtéž, s. 46–47. Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 232. K Zikmundově podpoře bloku umírněných kališníků a katolíků Týž: *Velké dějiny VI*, s. 38, 40. Důležité zemské úřady sice obsadili husité typu Aleše Holického (nejvyšší komoří), Hynce Ptáčka (nejvyšší hofmistr) a Aleše Vřešťovského (nejvyšší písař), ale nejvyšším purkrabím byl nyní již umírněný husita Menhart z Hradce a nejvyšším sudím katolík Mikuláš Zajíc z Hasenburka. Bylo také zřejmé, že v řadách panských členů zemského soudu mají převahu katolíci. Týž: *Velké dějiny V*, s. 645. Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 220.

Nespokojený Aleš odmítal připustit, aby po Zikmundově smrti usedl na český trůn jeho zeť Albrecht Habsburský. Právem se obával, že by na něj mělo vliv katolické panstvo (Oldřich z Rožmberka) a umírnění kališníci (Menhart z Hradce), kteří by si za jeho vlády udrželi výsadní postavení, tedy moc a úřady. Věděl také, že bude pokračovat v linii svého tchána a nadále prosazovat restaurační trend předrevolučních poměrů. Aby tomu zabránil, podpořil Šternberk plán svého politického partnera Hynce Ptáčka, na nástup Jagellonců po císařově skonu. S tím se pojila Alešova úzká orientace na královnu Barboru Celskou, která v těchto kalkulacích (nástup Jagellonců) měla sehrát klíčovou úlohu.⁹³

Holický v případě Barbory a Jagellonců započal vysokou a krajně nebezpečnou hru rovnající se zradě. Aby uhájil výsledky revoluce a zvrátil mocenskou převahu na stranu důsledných kališníků, neváhal využít Barbořiny snahy zabránit Albrechtovi ve vstupu na trůn. Od kdy byl Šternberk do spiknutí zapojen, nemohu přesně říci, ale v létě 1437 se již věnoval konspiraci. Dosvědčuje to korespondence Zikmundovy choti s Oldřichem z Rožmberka i Alešem. Z 1. července pochází její německy psaný list Rožmberkovi. Z něj je patrné, že Šternberk byl už jejím důvěrníkem, poradcem a fungoval jako prostředník při jednáních mezi královnou a Rožmberkem. Ta reaguje na nedochované Oldřichovo psaní, v němž ji nabádal, aby svoje záměry prodiskutovala s Holickým. Odepisuje mu, že se s Alešem poradila a ten za ním přijede, jakmile bude moci. Oznamuje mu také, že by napsala více, ale nepochybuje, že Aleš mu podá tu samou zprávu, jak se to všechno má. Vzhledem k tomu, že Holický byl stoupencem jagellonské kandidatury a tedy Barbořiným spojencem, šlo patrně o to získat pro tyto plány Rožmberka.⁹⁴

Aleš vedle názorů královny a magnáta potřeboval také vědět, co si myslí Zikmund. Bylo to nutné z hlediska určování dalšího postupu spiklenců. Zde mohl opětovně těžit z důvěry, již se těšil u české královny. Ta v podstatě plnila roli informátorky na císařském dvoře a Šternberka ochotně zpravovala o králových záměrech. V srpnu 1437 mu takto adresovala psaní, k němuž přiložila „*list despotów, kterýž nám nyní přinesen; a v něm uzříš co nám píše*“. Z dopisu také vyplývá, že se Celská pro Aleše již dříve pokusila zjistit, koho Zikmund před odjezdem do Uher ustanoví místodržícím. O tuto novinu měl Holický

⁹³ K obavám důsledných kališníků, že během Albrechtovy vlády by na něho měl vliv blok katolíků a umírněných kališníků, kteří by si podrželi postavení, Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40. Týž se také domnívá, že Albrecht by pokračoval v restauračních tendencích svého tchána. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 39. O klíčové úloze Barbory Celské při plánu na příchod Jagellonců do Čech po Zikmundově smrti Šandera, M.: *Hynce I*, s. 123. Patrně mělo dojít ke sňatku polského krále či jeho bratra s Barbořinou vnučkou a Barbora by jako regentka vládla v zemi 10 let do 22. roku věku polského krále. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 41.

⁹⁴ O averzi Barbory vůči Albrechtovi a její snaze zabránit mu v dosažení českého trůnu hovoří Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245. List královny Rožmberkovi z 1. července (1437) LL I, s. 223, č. 331. K tomu, že šlo o to jednáními získat na stranu spiklenců Oldřicha z Rožmberka Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 245.

mimořádný zájem, neboť potřeboval, aby si Barbora správcovství podržela i nadále. Měl k tomu několik důvodů. Pokud by Zikmundova volba padla na ni, byl by jistě stanul v její radě. Z této pozice by pak mohl lépe pracovat ve prospěch důsledně kališnického programu. Jeho podpora Barbořina místodržitelství vyplývala také z toho, že z této pozice mohla snadněji usilovat o zmaření Albrechtovy kandidatury.⁹⁵

Přes všechny intriky nedošlo během Zikmundova života k vojenskému odporu Aleše proti panovníkovi. Nicméně v listopadu 1437 se již u císaře projeví obavy z možného spojení Pirkštejnovy strany, jíž byl Holický členem, s východočeskou opozicí. Přesto císař před odjezdem do Uher jmenoval Aleše jedním ze šesti zemských hejtmanů, kteří ho po dobu nepřítomnosti měli zastupovat. Zároveň však Habsburka upozornil, že Šternberk je člověk, kterému se nedá věřit. Je tedy zřejmé, že už věděl o jeho pletichách se svojí manželkou, čehož důkazem je požadavek, aby odjela s ním. Navenek ve vztahu k Alešovi na sobě nedal nic znát, avšak uvnitř potlačoval hněv a zlost. Ty naplno propukly až po jeho odjezdu z Prahy (11. listopadu) ve Znojmě. Tam měl rozlícený apelovat na svého zetě, aby Alešovi nechal srazit hlavu, když se to nepodařilo přímo císaři. Soudím, že tomu můžeme věřit. Lucemburk byl výbuchy hněvu pověstný a Aleš ho jednoznačně zrazoval. Navíc osud odbojných pánů ilustruje poprava Jana Roháče z Dubé. Dosazením Holického na post jednoho ze šesti zemských hejtmanů však panovník nic neriskoval. Pouze Aleš patřil k Barbořiným spojencům. Zbylých pět mužů bylo povětšinou ochotno Zikmundův konzervativní kurz podporovat. Císař tak složením této vlády upevnil politický i mocenský vliv uskupení katolických a umírněných kališnických šlechticů.⁹⁶

Po Zikmundově úmrtí se v Praze v prosinci 1437 konal zemský sněm. Aleš z Albrechtovy kandidatury na český trůn sice nebyl nadšený, Habsburkovu osobu však zcela nezavrhoval. Striktní odmítnutí tohoto uchazeče by zemi jistě uvrhlo do vnitřního konfliktu

⁹⁵ Dopis Barbory Celské Aleši Holickému z 11. srpna 1437 AČ II, s. 4, č. 2. V době psaní dopisu Zikmund pobýval na říšském sněmu v Chebu, a pak zamýšlel odjet do Uher. Po dobu císařovy účasti na sněmu byl v Čechách místodržícím Menhart z Hradce a Barbora Celská. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 244. K důvodům, proč spiklenci potřebovali, aby Celská po císařově odjezdu do Uher byla místodržící, Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 245–246, 252–253. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 36–37.

⁹⁶ Vedle Aleše Holického byli zemskými hejtmany také Oldřich z Rožmberka, Menhart z Hradce, Petr z Michalovic, Hanuš z Kolovrat a Jan ze Smiřic. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 253. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 126. Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1. Věk Poděbradský* (dále jen ČD III/1), Praha 1915, s. 253–254. O Zikmundově upozornění Albrechtu Habsburskému, že se Alešovi nedá věřit, neboť už věděl o jeho intrikách s Barborou, Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 46. Týž: *Hynce I*, s. 126. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 652. List, z něhož se dovídáme, že Zikmund měl na Albrechta ve Znojmě apelovat, aby Aleše nechal popravit, AČ II, s. 7, č. 5. K této události z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 39–40. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 11. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 253, 255. O tom, že Zikmund jmenováním Aleše mezi šest zemských hejtmanů nic neriskoval, neboť zbytek patřil k podporovatelům jeho politiky, Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 253. Že císař složením šestičlenné vlády před odjezdem do Uher upevnil moc a vliv bloku umírněných kališníků a katolíků Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40.

s jeho přívrženci, v jejichž čele stál Oldřich z Rožmberka a Menhart z Hradce (rakouská strana). Holický, který válku po celý život vnímal jako krajní a poslední řešení, pokud selže dialog, se proto nebránil jednáním, když jej navštívili předáci rakouské strany v jeho příbytku. Během vzájemných rozhovorů jako jeden ze šesti hejtmanů (ustanovil je Zikmund) plnil úlohu prostředníka, který se snažil otupit ostří sporu mezi Ptáčkovou (byl jejím členem) a rakouskou stranou o nového krále. Z jeho řeči bylo Albrechtovým stoupencům zřejmé, že je ochoten ho akceptovat, pokud přijme určité podmínky. Aleš si však hodlal podržet přímý vliv na to, za jakých okolností může Habsburk usednout na český trůn. Za Ptáckovu (Barbořinu) stranu se proto vedle Pirkštejna nechal zvolit do sněmovního výboru, který měl vypracovat volební kapitulaci.⁹⁷

Výsledný text dokumentu byl úspěchem, na němž měl Aleš velkou zásluhu. Odrážel obavy, se kterými si spojoval nástup Albrechta Habsburského. Byl to strach z omezování svobod kališnických Čechů, silného tlaku na restituci katolicismu i odsunu kališníků z úřadů (byl nejvyšším komořím), hodností i zápisně drženého majetku (sám držel Křivoklát). Habsburk měl proto v první řadě zachovávat kompaktáta a všechny Zikmundovy závazky (brněnsko-jihlavské dohody). K těm patřilo i to, aby vymohl potvrzení buď Rokycany, nebo někoho jiného, kdo by podával pod obojí a světil na kněžství žáky této strany. Po náboženských požadavcích následovaly politické. Úřady v Českém království měl Albrecht obsazovat jen Čechy, zachovávat zemská práva a každý stav při jeho svobodě a právu. V majetkové oblasti měl ponechat všechny dosavadní zápisy svých předchůdců (Karel IV., Václav IV., Zikmund) na korunním i církevním majetku v platnosti. Stejně jako Zikmund měl

⁹⁷ Na schůzi konané 26. prosince (1437) si sněmovníci vyslechli přání mrtvého Zikmunda, aby Albrecht Habsburský s Alžbětou (císařova dcera) byli přijati za dědice království. Poté kancléř Kašpar Šlik oficiálně vyhlásil Albrechtovu kandidaturu. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 614–615. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127. K tomu, že by odmítnutí Albrechtovy kandidatury (ze strany důsledných kališníků) vyvolalo válku, že Aleše navštívili v jeho příbytku zástupci rakouské strany, i že během jednání fungoval jako prostředník Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 269. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 616–617. Spory mezi Ptáčkovou a rakouskou stranou o osobu panovníka dokládají SLČK, s. 145. SLČ, s. 101, č. 276. FRB VII, s. 37. K Ptáčkově skupině Šandera řadí Aleše Holického, jeho syna Petra, Petra Zvířetického z Vartenberka, mladého Jiřího Poděbradského, patrně i Aleše ze Žeberka a dočasně i Hynka z Dubé. Z rytířů s Ptáčkem sympatizovali Petr, Jan a Václav Zmrzlikové, Přibík z Klenového, mladí Kostkové z Postupic a Mikuláš Trčka z Lípy. Váhu tomuto volnému seskupení dodávalo 23 měst. Pro tuto opozici je dle Šandery vhodnější název Barbořina strana, neboť k tomu, aby Ptáček získal u všech jmenovaných trvalý respekt, bylo zapotřebí ještě několik let usilovné práce. Aby však v textu nevznikal zmatek, budu používat pojem Ptáčkova strana. Týž: *Hynce I*, s. 126. Výčet přívrženců Barbořiny a rakouské strany podává Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 616. Urbánek počítá ke zmíněným stranám ještě stranu třetí, a sice radikální. Do ní počítá tábory a východočeské zemany. K Barbořině straně počítá Šternberka, Ptáčka, Petra Zvířetického, Jiřího Poděbradského, Aleše ze Žeberka, bratry Zmrzliky, Přibíka z Klenového a Hynka z Dubé. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 260–262. K tomu, že Aleš zasedl do sněmovního výboru, který měl vypracovat Albrechtovu kapitulaci Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127.

i jeho zeť Moravu opětovně začlenit do svazku zemí Koruny české (státoprávní požadavek). Alešovi také velmi záleželo na tom, aby Barbora Celská byla propuštěna z vězení.⁹⁸

Hned z kraje nového roku (leden – únor 1438) se Šternberk usilovně zaměřil na to, aby pražským dohodám (kapitulace) zajistil všeobecný respekt a uznání. Proto svou pozornost přirozeně obrátil k Oldřichovi z Rožmberka, který stál v čele bloku katolíků a umírněných kališníků (rakouská strana) a nepostrádal náležitý vliv v zahraničí a také na Albrechta. Upozornil jej, že dohody je třeba rakouskou stranou zachovávat, na čemž trvá. Magnáta také varoval, aby se nepokoušeli Habsburka uvést do království, dokud nepřijme kapitulaci. V opačném případě by to Aleš chápal jako akt zvěle namířený proti němu a jeho uskupení. V rámci plnění společného usnesení (pražská kapitulace) Oldřicha také vybídl, že má napsat Albrechtovi, aby Barboru neutiskoval a choval se k ní dle požadavku kapitulace. Prakticky tedy žádal její propuštění „*z wężenie bez wšelikerakých nátiskuow a šacunkuow*“. Z toho důvodu také na magnáta tlačil směrem k využití jeho kontaktů na pány ze Šaumburka a Walsee (rakouská šlechta), aby se u Albrechta Habsburského přimluvili o nápravu královčina příkoří.⁹⁹

Aby si Šternberk přes Oldřicha vynutil splnění svých záměrů, neváhal použít ani výhrůžky. Sdělil mu, že pokud by Albrecht pražské dohody nepřijal, musel by se spojit se svojí stranou s tím, kdo by jim chtěl pomoci. Tím měl Aleš na mysli radikální husity, tedy tábory a východočeské kališníky. Sám totiž konkretizoval, že pokud Barbora bude nadále vězněna, uzavřou spojenectví s těmi, kteří chtějí za krále Poláka. Rožmberkovi také naznačil, že pokud by do Čech vpadli Jagellonci, a Celská byla stále proti dohodám vězněna, postaví se na jejich stranu. V duchu své taktiky, ale druhým dechem neopomněl zmínit vlastní ochotu přijmout Albrechta za krále. Proto by měl co nejdříve dorazit do země, přijmout pražskou kapitulaci a propustit Barboru bez šacování.¹⁰⁰

⁹⁸ Celý text pražské kapitulace, a všechny, nejen tyto požadavky, AČ III, s. 459–460, č. 30. Kapitulaci analyzuje z literatury Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 40–41. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 617–618. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 43. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127–128. Nejhlouběji kapitulaci rozebral Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 271–273. Svobody se v této době začínají chápat jako potvrzení všech svobod – práv, která dosud panovníci potvrdili zemské obci, jednotlivým stavům i jedincům, a která byla zapsána do knih či v individuálních privilegiích. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 16. Zikmund nechal krátce před smrtí po svém příjezdu do Znojma (1437) Barboru Celskou zatknout. Tím zhatil Alešovi vyhlídky na případný klidný nástup Jagellonců na český trůn. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 46.

⁹⁹ Všechny údaje z tohoto odstavce pocházejí z Alešovy korespondence s Oldřichem z Rožmberka z 18. ledna 1438, 1. února 1438, 6. – 12. února 1438. AČ II, s. 5, č. 3. AČ II, s. 5–7, č. 4. AČ II, s. 8, č. 6. Mezi rakouskou šlechtou řadí rody ze Šaumburka a Walsee Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 264. Pouze citace „*z wężenie bez wšelikerakých nátiskuow a šacunkuow*“ je vybrána z textu pražských dohod (kapitulace pro Albrechta), na jejichž formulaci se Aleš osobně podílel. Celý text pražských dohod AČ III, s. 459–460, č. 30. Vybraná pasáž AČ III, s. 459, č. 30.

¹⁰⁰ Všechny údaje z tohoto odstavce pocházejí z Alešovy korespondence s Oldřichem z Rožmberka z 1. února 1438, 6. – 12. února 1438. AČ II, s. 5–7, č. 4. AČ II, s. 8, č. 6. Z obecné literatury lze vyčíst, že když Šternberk

Výše zmíněná korespondence mezi Alešem a Oldřichem z Rožmberka (leden – únor 1438) je pro nás významným pramenem. Z ní je zřejmé, že pražská kapitulace dohodnutá na zemském sněmu v prosinci 1437, pro Aleše představovala ve vztahu k Albrechtovu přijetí dokument zásadního významu. Z jejího obsahu a vůbec celé dohody nemínil ustoupit ani o centimetr. Shrnovala totiž jeho politický program ve smyslu zachování výsledků husitské revoluce a představovala pevnou hráz proti katolické restauraci. Holický správně postřehl, že na všeobecném přijetí a dodržování (Albrecht, katolíci, radikálové) pražských dohod závisí stabilita v zemi. Nebezpečí polského vpádu pak využíval jako páku, aby Albrecht kapitulaci přijal. O tom, že s její úplnou akceptací stojí a padá Alešova ochota přijmout jej za krále, se měl Habsburk přesvědčit již zakrátko.¹⁰¹

Už v dubnu 1438 došlo u Šternberka k definitivnímu zvratu v jeho postoji k Albrechtově kandidatuře. Aleš byl jako jediný zástupce důsledných kališníků (Ptáčkova strana) v poselstvu, které ve Vídni jednalo o pražské kapitulaci. Vedle něj delegaci vedli Oldřich z Rožmberka a Menhart z Hradce, jako představitelé umírněných kališníků a katolíků. Pro Alešovu snahu plně prosadit svoje požadavky, to ve vztahu k Albrechtovi nevěstilo nic dobrého. Nemohl tak v žádném případě očekávat Menhartovu a Oldřichovu podporu během jednání. Neradostný výsledek se tak dal očekávat, ačkoli Holický vyvinul aktivitu, aby kandidát přistoupil na kapitulací podmínky, které sám (Aleš) pomáhal sestavit a formulovat.¹⁰²

Habsburk přistoupil téměř na vše, Aleše tím však neuspokojil. V záležitosti potvrzení arcibiskupa se ohrazoval proti tomu, aby byl nucen k něčemu, co není v jeho moci. Ve své odpovědi navíc nezminil Rokycanovo jméno, ačkoli v pražských požadavcích je zmíněn (k potvrzení) buď on, nebo někdo jiný. Jako by tím dával najevo, že s ním nepočítá. Úřady sliboval pouze Čechům, ve vedlejších zemích se mýnil řídit podle starších práv a zvyklostí. Na rozdíl od Zikmunda si vymínil osobní vliv na obsazování významných úřadů. Aleš se tak právem mohl obávat pokračování dominance konzervativních sil v klíčových funkcích. To mu bylo trnem v oku už za vlády posledního Lucemburka. Albrecht také odmítl připojit rakouské země k českému státu. A konečně oznámil, že Barbora Celská byla propuštěna. Šternberkovi

v listu uvádí, že je ochoten se spojit s těmi, co chtějí za krále Poláka, miní tím tábory a východočeské kališníky. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 41.

¹⁰¹ Šternberk věděl, že aby byla udržena stabilita v zemi, musí pražské dohody přijmout i radikální husité (táboři, východočeští husité). Šmahel, František: *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku* (dále jen *Husitská revoluce IV*), Praha 1996, s. 37!

¹⁰² České poselstvo dorazilo do Vídně krátce před Albrechtem, který tam přijel 5. dubna 1438. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 285. K tomu, že Aleš byl v poselstvu jediným zástupcem Ptáčkovy stany, a že to v jednáních představovalo těžký handicap, protože nemohl očekávat Oldřichovu a Menhartovu podporu Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129.

však zatajil, že ji donutil vzdát se jejích věnných zástav v Uhrách. To bylo jednoznačným porušením kapitulace, před čímž Holický opakovaně varoval Rožmberka ve svých dopisech (leden – únor 1438). V otázkách záruk všech získaných pozic českých kališníků ve světské i náboženské rovině tak Albrechtova odpověď pro Aleše nebyla dostatečná.¹⁰³

Události nyní nabraly rychlý spád. Aleš neprodleně informoval vůdce své strany o Albrechtově přístupu (odmítnutí) k jejich požadavkům. Okamžitě se také odebral z Vídně na stranický sjezd do Kutné Hory. Zde se v duchu svých předchozích hrozeb Rožmberkovi (leden – únor 1438) vyslovil pro polské nástupnictví na český trůn. Následně stanul vedle Ptáčka v čele poselstva, které se odebralo do Polska. V Korczynu vedle něj nabídl českou korunu Jagelloncům, čímž tomuto aktu dodal patřičnou váhu a prestiž, neboť byl příslušníkem starobylého panského rodu. Polským králům ji tak už nenabízeli pouzí zemané. Aleš, který byl patrně členem vyjednávací skupiny, od Jagellonců očekával, že plně akceptují podmínky, o nichž neúspěšně jednal s Albrechtem (Vídeň). Vladislav III. také za svého bratra prince Kazimíra pražskou kapitulaci přijal. Po návratu domů proto Šternberk na sjezdu protirakouské opozice v Mělníku volil (29. května 1438) Kazimíra za českého krále. Byla to zároveň reakce na počínání konzervativců (Rožmberk, Menhart z Hradce), kteří už 6. května přijali Habsburka za svého panovníka. Aleš tak odvrhl legitimistický postoj, který zastával od počátku husitských válek a trvale přistoupil k volebnímu principu českých králů. Z jeho strany to byl ryze pragmatický krok, neboť na Albrechtově příkladu pochopil, že dále lpět na legitimistických postojích je nevýhodné a tedy v podstatě překonané, neboť to vůči adeptům trůnu nezaručuje prosazení důsledně kališnického programu. Ve volbě nyní naopak viděl lepší výchozí pozici k naplnění utrakvistickým požadavků.¹⁰⁴

¹⁰³ Albrechtova odpověď na pražskou kapitulaci AČ III, s. 460–461, č. 31. Z literatury se aspekty Albrechtovy odpovědi zabývá Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 287. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 42. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129.

¹⁰⁴ K Alešově okamžité zprávě Ptáčkovi jak dopadla vídeňská jednání i k sjezdu v Kutné Hoře Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 303, 304. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 129–130. Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 75. O to, že Aleš stanul vedle Ptáčka v čele poselstva, které odjelo do Polska, a že díky jeho osobě nabídka české koruny dostala větší váhu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 304. Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 75. V březnu 1438 vyslal chrudimský sjezd Bedřicha ze Strážnice, Jana z Pernštejna, Beneše Mokrovouského a Jana Hertvíka z Rušinova do Polska, aby nabídli Jagelloncům českou korunu. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 622. O podmínkách přijetí na český trůn, které Češi v Korczynu předložili, a polský král je za Kazimíra (bratra) přijal Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 309. Urbánek se domnívá, že Češi navíc mohli požadovat, aby otázka závaznosti kalicha byla pokládána za otevřenou. Podle nich se rozhodnutí koncilu stalo bez Čechů a proti Soudci chebskému. S tím bylo spojeno, aby jim krakovský biskup Zbigniew povolil veřejné slyšení, kde by mohli své mínění o závaznosti kalicha dokázat. Tamtéž, s. 309. Ke svolání sjezdu protirakouské opozice do Mělníka (květen 1438) Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 76. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 43. Alešovu volbu Kazimíra Jagellonského českým králem (29. května 1438) dokládají SLČK, s. 147. SLČ, s. 102–103, č. 282. SLČV, s. 81. FRAS II, s. 49. DRTA XIII/2, s. 706–707, č. 355. DRTA XIII/2, s. 483–484, č. 243. Z literatury se volbou Kazimíra v Mělníku zabývá Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 315. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 43. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 48–49. K tomu, že mělnická Kazimírova volba byla i protireakcí na počínání konzervativců, kteří 6. května (1438) přijali Albrechta Habsburského za českého krále Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259.

Poté, co Albrecht Habsburský vytáhl do Čech za korunou (30. května 1438), Aleš jeho počínání přirozeně odmítal. Zaujal naopak stanovisko, že římský král by do země neměl vstupovat, dokud sněm neshledá, že jeho odpověď na pražskou kapitulaci byla dostatečná. Tento postoj není nikterak překvapivý, neboť ve stejném duchu se vyjadřoval už z kraje roku 1438 po sestavení podmínek pro kandidáty na český trůn (pražská kapitulace). Tehdy zcela jasně řekl, že Habsburk nemůže vstoupit do království „*bez skonanie těch umluw, kteréž sú se w Praze staly*;¹⁰⁵. Když Albrecht tyto výzvy ignoroval a vstoupil do Prahy, měl podle Aleše v zájmu míru alespoň odložit korunovaci a vyčkat výroku sněmu. I tyto požadavky však byly odmítnuty a Albrecht byl 29. června 1438 korunován. Šternberk jako opozičník byl tak ochuzen o tento slavnostní okamžik, kterému nemohl být přítomen. Konkrétně Holickému jako nejvyššímu komořímu příslušelo, aby Habsburka ráno oblékl a vedl korunovační kondukt.¹⁰⁵

Albrechtovou korunovací došlo k válce, kterou si Aleš nepřál. Byl by se raději dohodl po dobrém, jak u něho bývalo zvykem. Přesto, když nebylo zbylí, i on se svým synem Petrem Holickým neváhal a 4. srpna 1438 opověděl nepřátelství Menhartovi z Hradce a jeho straně. Se svými oddíly se také připojil ke spojenému vojsku české protirakouské opozice a Poláků. S ním přitáhl až k jihočeskému Táboru, kam dorazil i Habsburk. Když nastala patová situace, glejtoval 31. srpna i Aleš jako jedna z předních postav propolské strany Rožmberka a další pány k vzájemným jednáním. Těch se Šternberk zúčastnil na středokratech (na půl cesty) obou vojsk. Jako člen vyjednávacího výboru podpořil polský návrh, aby došlo ke sňatku Kazimíra s jednou s Albrechtových dcer. Tím totiž Jagellonci chtěli zachovat svému princovi naději na českou korunu. Takové řešení nepochybně vyhovovalo i Alešovi. Habsburk však nabídku odmítl a rozhovory skončily zprávou o chystaném vpádu polského krále do Slezska.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Albrecht Habsburský byl zvolen římským králem 18. března 1438. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 258–259. Albrecht na cestě do Prahy v Jihlavě svým stoupencům potvrdil podmínky pražské kapitulace. Jednalo se však o dokument, který v dubnu 1438 (Videň) Aleši Holickému předložil jako odpověď na jeho požadavky. Ten však Aleše z již výše řečených důvodů tehdy neuspokojoval. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 44. Kdo z Albrechtových přívrženců se v Jihlavě tehdy nacházel, Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 335. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 49. Vídeňská odpověď na pražskou kapitulaci AČ III, s. 460–461, č. 31. Pražské kapitulace AČ III, s. 459–460, č. 30. K tomu, že důslední kališníci vyslali za Albrechtem posla, aby nevstupoval do země, dokud se nevyjádří sněm, zda splnil podmínky kapitulace Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 622. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 335–336. Citace pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 18. ledna 1438. AČ II, s. 5, č. 3. K Albrechtovu vstupu do Čech, do Prahy i snaze Ptáčekovy strany, aby odložil korunovaci do výroku sněmu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 337–338. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 131. K Albrechtově korunovací, absenci Aleše Holického na ní i k roli, jež mu při slavnostním obřadu jako nejvyššímu komořímu příslušela Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 50–51.

¹⁰⁶ K tomu, že česká propolská šlechta nemohla být spokojená, protože se jí nepodařilo Kazimíra prosadit na český trůn Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 76. V Polsku se sbíralo vojsko určené k intervenci do Čech. Např. Hynce Ptáček se s Poláky spojil 6. července (1438) u Hradce Králové. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 132. Urbánek, R.:

I když Albrecht Tábora nedobyl, a stáhl se do Prahy, nemohl být Šternberk spokojený. Nepodařilo se mu pomoci vojensky prosadit Kazimíra Jagellonského na český trůn. Aleš po Habsburkově odjezdu od pevnosti (Tábora) pokračoval v českém vojsku do Slezska, kde čekal na příjezd polského krále. Tam ho zastihla nepříjemná zpráva, že jeho syn Petr byl 23. září při pronásledování ustupujících Sasů a Bavorů (Albrechtovy spojenci) poražen u severočeských Želenic. Petr se nacházel mezi zajatými a byl předán Fridrichu Saskému, který ho nechal převést do Míšně. Dojem neúspěchu a zklamání pak u Holického prohloubily další události. Po příjezdu Vladislava III. do Nové Církve u Opavy si Šternberk vymínil, aby se panovník u saského vévody přimluvil za Petrovo propuštění. Fridrich však prominentního zajatce odmítl propustit bez zaplacení vysokého výkupného. Možnost brzkého shledání otce se synem tak byla prozatím velmi nepravděpodobná. Aleš musel spolknout i to, že Poláci se ve Slezsku rozhodli otočit domů, takže mu nezbylo nic jiného, než je s některými spojenci následovat.¹⁰⁷

Během pobytu v Polsku se Aleš vzhledem k postoji polské diplomacie (chtěla smíř s Albrechtem) realisticky přiklonil (1438) směrem k dohodě s Albrechtem Habsburským. Ta měla v jeho představách samozřejmě zaručit zabezpečení programu, který prosazoval. V praxi to neznamenal nic jiného, než aby římský král souhlasil s podmínkami pražské kapitulace. Se svými stanovisky se tak Holický dostával do ostrých rozporů s radikály (prosinec 1438),

ČD III/1, s. 345. Týž: *Hynce I*, s. 132–133. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 626–627. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 53. O pověst Aleše Holického a jeho syna Petra Menhartovi z Hradce a jeho straně ze 4. srpna (1438) FRB V, s. 622. O patové situaci před Tábořem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 133. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 53. Glejt z 31. srpna (1438), v němž Aleš a další předáci spojenců vyzývají nepřítel, aby s nimi jednal, AČ III, s. 462, č. 33. *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/2 (1378 – 1471)*, Praha 1974 (dále jen *Soupis I*, Svazek 1/2), s. 232–233, č. 935. Za rakouskou stranu vydával glejt Albrecht Habsburský. RC, s. 109. K výzvě k jednání prostřednictvím glejtu z literatury Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629. Urbánek, R.: ČD III/1, s. 364. K polskému návrhu na sňatek Kazimíra s jednou z Albrechtových dcer, co tím Poláci sledovali, i k Albrechtovu odmítnutí tohoto návrhu Urbánek, R.: ČD III/1, s. 365. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629. K přerušení vzájemných jednání mezi oběma stranami vlivem zprávy, že polský král vpadne do Slezska Urbánek, R.: ČD III/1, s. 365–366. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 53. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629.

¹⁰⁷ K tomu, že se po Albrechtově odjezdu od Tábora (15. září 1438) Aleš a další přední jagellonští spojenci odebrali do Slezska, kde čekali na polského krále Urbánek, R.: ČD III/1, s. 367–368. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 54. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 58–59. O zajetí Petra Holického v bitvě u Želenic (1438) FRB V, s. 622–623. FRB VII, s. 38. DRTA XIII/2, s. 527–528, č. 286. FRAS II, s. 99. LL II, s. 118, č. 148, pozn. č. 4. Z literatury o zajetí Petra Holického a bitvě u Želenic Urbánek, R.: ČD III/1, s. 367–368, 369–373. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629–630. Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 70. Urbánek, R.: ČD III/1, s. 373. Jánský, Jiří: *Kronika česko-bavorské hranice. Díl III. (1437–1457). Od rozbujelých pohraničních válek za českého bezkráloví k velké pacifikaci za krále Ladislava Pohrobku* (dále jen *Kronika III*), Domažlice 2003, s. 14. K osudu zajatců od Želenic Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 70. Podle Urbánka byli zajatci většinou odvezeni do Míšně. Urbánek, R.: ČD III/1, s. 373. Palacký uvádí, že „znamenitější“ zajatci byli odvezeni do Míšně. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 630. Syn Aleše Holického byl propuštěn až roku 1441. LL II, s. 118, č. 148. K žádostem českých šlechticů, aby se polský král přimluvil u Fridricha Saského za propuštění zajatců od Želenic Urbánek, R.: ČD III/1, s. 381, pozn. č. 1. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135–136. K tomu, že se polský král rozhodl ve Slezsku odtáhnout zpět do Polska a Holický tak musel odjet s ním Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136. K důvodům, proč Poláci odtáhli domů Týž: *Hynce I*, s. 136. Čornej uvádí jiné důvody než Šandera. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 54–55.

kteří si na rozdíl od důsledných kališníků (Ptáčkova strana) přáli pokračovat v boji proti Albrechtovi. Aleš se také snažil přimět polského krále, aby se u Habsburka zasadil o propuštění jeho syna ze saského zajetí. Jistě i kvůli tomu byl osobně přítomen jednání polské a rakouské delegace ve Vratislavi (leden 1439). Poláci zde Habsburkovi vyslance požádali, aby se zasadil o propuštění zajatců od Želenic, mezi nimi i Petra Holického. Alešovi proti mysli nebyl ani polský návrh, aby se oba soupeři Albrecht a Kazimír vzdali nároků na českou korunu a vyčkali v této otázce na výrok českého zemského sněmu. Albrecht však těmto iniciativám odmítl vyjít vstříc.¹⁰⁸

Poté, co se podařilo mezi Habsburkem a Jagellonci uzavřít příměří (Namyslav, 10. února 1439), neváhal ani Aleš vyvinout iniciativu směrem ke smíru s protivníkem. Nic jiného mu ostatně v této situaci ani nezbývalo. Za svoji osobu vyslal do Čech pověřeného zástupce Petra Kapouna ze Smiřic (dříve purkrabí na Týřově), který jeho jménem uzavřel 28. února příměří. To se vztahovalo na celou Albrechtovu stranu v Českém království i na ostatní jeho země, včetně Fridricha Saského, a to do sv. Jana 1439. Stejně jako Holický učinili i jeho spojenci z Ptáčkovy strany, kteří byli dosud přítomní v Polsku.¹⁰⁹

Šternberk, celkově nespokojený s jagellonskou politikou, se už neúčastnil posledního velkého jednání mezi habsburskými a polskými vyslanci v Lubové v květnu 1439. Ušetřil si tak rozhořčení nad Albrechtovými mírovými podmínkami, s nimiž nemohl s ohledem na svůj politický program souhlasit. Římský král ústy svých poslů předložil návrhy z pozice vítěze. On je legitimním králem, proto se má Kazimír zříci nároků na českou korunu. Král Vladislav pak nemá pomáhat jeho českým odpůrcům. O náboženských poměrech, tak důležitých pro Aleše, se Albrechtův návrh nezmiňuje vůbec. Holického také nemohla uspokojit odpověď ohledně syna. Zajatci měli být vydáni s výjimkou nejdůležitějšího, tedy Petra Holického ze Šternberka. V jeho případě Albrecht Aleše odkazoval na zvláštní dohodu s Fridrichem Saským. Přesto lze v Habsburkových návrzích spatřit i náznaky určené Šternberkovi a dalším

¹⁰⁸ K obratu polské diplomacie směrem ke smíru s Albrechtem (prosinec 1438), což v podstatě znamenalo jeho uznání českým králem, i k ochotě Čechů se s ním dohodnout Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 407–408. Spory Aleše Holického a dalších důsledných kališníků s radikály v Polsku dokládají SLČ, s. 110. K jednání ve Vratislavi (leden 1439), kde byl přítomen i Aleš Holický Goll, Jaroslav: *Čechy a Prusy ve středověku*, Prahy 1897, s. 254, pozn. č. 15, 401–402. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 136–137. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 408. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 631–632. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 60–61.

¹⁰⁹ K rozhovorům v Namyslavi, kde se dospělo k příměří mezi Habsburkem a Jagellonci Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 631–632. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 137. K uzavření příměří s protivníkem, které za Alešovu osobu dojednával Petr Kapoun ze Smiřic SLČK, s. 153. SLČ, s. 107–108, č. 305. SLČV, s. 85–86. Regest příměří ze strany Ptáčkovy AČ III, s. 521, č. 392. Zde je však špatná datace k roku 1438. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 430, pozn. č. 1. Příměří původně platilo do sv. Jiří 1439, později bylo prodlouženo do sv. Jana téhož roku. SLČK, s. 153. SLČ 107–108, č. 305. SLČ 85–86. AČ III, s. 521, č. 392. Z Literatury k dotčenému příměří mezi stranou Ptáčkovou, do níž náležel i Aleš, a jejich protivníky v Čechách Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 429–430. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 61–62. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 633.

předním kališníkům, jež je měly alespoň přivést za jednací stůl. Barboře Celské měla zůstat věnná města v Čechách, slíbí-li, že se mu z nich nebude škodit. Odbojnému Alešovi Albrecht sliboval úplnou amnestii a zachování práv, uzná-li ho s dalšími straníky do tří měsíců za krále. Polští vyslanci se však Albrechtovy ponižující návrhy s ohledem na veřejné mínění (Poláky a Čechy) neodvážili přijmout.¹¹⁰

¹¹⁰ Ke zklamání Čechů z polské politiky ve vztahu k Albrechtu Habsburskému Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 439, 441. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 137–138. K ponižujícím mírovým podmínkám, jež v Lubové (1349) předložili Albrechtovi vyslanci Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 444–446. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 138–139.

VIII. Aleš Holický ve víru událostí let 1439–1453

Šternberk se z Polska vrátil domů nejpozději na podzim 1439. V té době už mu bylo jasné, že od Jagellonců se nedá očekávat žádná seriózní pomoc proti Albrechtovi. V Nymburce na sjezdu Ptáčkovy strany, kde podal zprávu o svém jednání na dvoře polského krále, ho zastihla novina o Habsburkově smrti. Tu chtěl Aleš využít k navázání rozhovorů s rakouskou stranou, protože Albrechtova osoba do značné míry urovnání sporů ztěžovala. Signoval proto výzvu Oldřichovi z Rožmberka (3. listopad, Nymburk), která ho i s jeho uskupením vyzývala ke společnému sněmu, kde se mělo hovořit o ukončení bojů a nutných opatřeních ve věcech politických a náboženských. Kvůli stejným záležitostem chtěl ostatně Holický s magnátem mluvit v Praze ještě před Albrechtovou smrtí (zem. 27. října 1439). Přes jeho nelibost se s ním však Oldřich tehdy nesešel. Ještě z domova 14. listopadu (Křivoklát) za to Aleš Rožmberkovi řádně vyčinil. Obvinil ho z lenosti, upřednostnění vlastních zájmů, avšak přesto neopomněl zmínit, že pokud bude sledovat konečnou dohodu, může počítat s jeho podporou.¹¹¹

Společný sněm obou uskupení (Ptáčkova a rakouská strana) se sešel v lednu 1440 v Praze. Domnívám se, že stejně jako se Holický podílel na konečné podobě pražské kapitulace, participoval i nyní coby přední politik Ptáčkovy strany na textaci listu mírného, který vzešel ze vzájemných jednání 29. ledna. Některé články pak moji domněnku přímo potvrzují. Dokument končil válku vzniklou v důsledku bojů o český trůn po císařově smrti. Aleš, stejně jako v Albrechtově případě, pomohl prosadit dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů (I. článek) a konzervativci (Rožmberk, Menhart z Hradce) se s nimi měli zasadit o potvrzení a vysvěcení Rokycany jako řádně zvoleného arcibiskupa (II. článek). To byl u Šternberka posun. Ještě na přelomu let 1437/1438 stál Rokycana mimo Ptáčkovu stranu, proto Holický netrval na tom, aby podmínkou Albrechtova přijetí (pražská kapitulace)

¹¹¹ Dominanci na polském královském dvoře získala klika okolo Zbigniewa Olešnického, které byla proti zásahu v Čechách. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139. Tomek uvádí, že Ptáčkova strana čekala na sněm v Nymburce, který se měl konat 10. října 1439 (nakonec začal až v listopadu). Na něm prý očekávala zprávy pana Holického, který se po zmaření sjezdu v Bardějově (měl se konat 8. září a jednat o míru měli Jagellonci a Habsburkové) navrátil domů. Aleš byl v Polsku celý rok (odjel za Poláky po ukončení bojů před Tábořem krátce po 15. září 1438). Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 65–66. Ke zmaření sněmu v Bardějově Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 448. Šandera uvádí, že Aleš měl z Polska přijet do Čech nejpozději na podzim 1439. Poté měl na sjezdu Ptáčkovy strany (Nymburk) podat zprávu o svém jednání na polském královském dvoře. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139. Že se Aleš na sjezdu Ptáčkovy strany dozvěděl o Albrechtově smrti AČ III, s. 464, č. 35. Ke smrti Albrechta Habsburského 27. října 1439 Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 635. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 56. O tom, že osoba Albrechta Habsburského ztěžovala dohodu mezi Ptáčkovou a rakouskou stranou Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 459. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 139. List Oldřichovi z Rožmberka z 3. listopadu (1439), který signoval i Aleš AČ III, s. 464, č. 35. LL II, s. 45–46, č. 59. K této výzvě Čornej, Petr: *Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci* (dále jen *Království*), Praha 1989, s. 59–60. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 463. Alešův list Oldřichovi z Rožmberka z 14. listopadu (1439), z něhož plyne, že se chtěl s magnátem sejít ještě před Albrechtovou smrtí, Alešova nelibost nad odmítnutím schůzky, ale i ochota magnáta podpořit, pokud bude chtít vzájemnou dohodu, AČ II, s. 10–11, č. 10. K tomuto listu též Čornej, P.: *Království*, s. 63.

bylo jeho potvrzení v úřadu arcibiskupa. Aleš tehdy připouštěl možnost i jiného kališníka na tomto postu.¹¹²

V politických otázkách měl klíčový význam III. článek. Podle něj všechny zápisy nebo darování učiněné Albrechtem ke škodě Koruny či strany, která se proti němu postavila, pozbývají platnosti. Tím se jeho vládě vtiskoval nezákonný ráz. Aleš se v souladu se svojí dřívější politikou postavil také za zájmy Barbory Celské. VIII. článek jí zaručoval všechna práva v Čechách, ať už vycházejí z listin nebo deskových zápisů. Sněm měl vyslat posly do Uher, aby se i tam učinilo jejím nárokům zadost (majetky). Díkce IX. článku má rovněž jeho rukopis. Ti, kdo byli v bojích zajati, měli být propuštěni, „*když sie o krále swolíme*“. To se týkalo i zadržovaných v cizině, o jejichž propuštění se měli signatáři společně zasadit. Proto sněm 4. února 1440 zakročil u Fridricha Saského, aby propustil Alešova syna Petra a jiné zajatce od Želenic (1438) buď do určité doby, nebo na záruku. Vrcholem snah o celkovou právní revizi doby po Zikmundově smrti byl XII. článek. V něm se praví, že práva „*kteráž sú po Cies. Mti wedena, o to máme my vydati jednoho a oni druhého, aby to ohledali*“. To svědčilo o nespokojenosti se soudní praxí uplynulých let, kdy k úřadům měli přístup pouze Albrechtovi straníci. Poslední článek (XIV.) pak prosadil ustanovení, aby se až do nástupu nového krále či usnesení nového sněmu zastavovaly všechny úřady u desk zemských. Holický a jeho straníci se tak jistili proti možnému zneužití centrálních justičních orgánů (zemský soud) v situaci, kdy Pražský hrad i hlavní město byly v moci jejich protivníků (Menhart z Hradce).¹¹³

Od května 1440 byl už Aleš plně zaujatý vyřešením otázky nového krále (Praha). Na tom mu záleželo zejména z důvodu udržení klidu a stability v zemi. S úspěšnou volbou si však spojoval i naději na propuštění syna z vězení. Vždyť už do listu mírného (leden 1440) prosadil, že „*když sie o krále swolíme...a kterýchžbychom w swé moci neměli* [zajatci od

¹¹² V Jindřichově Hradci bylo dohodnuto, že se rakouská strana sejde v prosinci (1439) v Praze a Ptáčkova v Mělníce. Poté měl být zemský sněm v Praze. O těchto dohodách Rožmberk informoval Šternberka 20. listopadu 1439. AČ II, s. 11, č. 11. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 66–67. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 464. 17. prosince 1439 se Aleš skutečně zúčastnil sjezdu Ptáčkovy strany v Mělníce. SLČ, s. 110, č. 320. SLČK, s. 156. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 466–467. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140. Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě IV* (dále jen *Dějiny národu IV*), Praha 1939, s. 11. Přítomnost Rokycany v Mělníce naznačovala, že přešel od radikálů k Ptáčkově straně. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140. V Mělníce se důslední kališníci dohodli na programu, který budou prosazovat v Praze, kam přijeli na počátku ledna (1440). Šandera: *Hynce I*, s. 140, 141. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 467–468. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 11. Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 77. K tomu, že cílem pražských jednání bylo upokojení země po konfliktech, které vypukly po císařově smrti v důsledku bojů o trůn Šandera, M.: *Hynce I*, s. 141. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 11. Články z listu mírného, které uvádím v tomto odstavci, AČ I, s. 246, č. 1. K tomu, že Aleš v listu mírném připouštěl k potvrzení už pouze Rokycanu, protože přešel k Ptáčkově straně (Aleš byl jejím členem) Šandera, M.: *Hynce I*, s. 140.

¹¹³ Celý text listu mírného z 29. ledna 1440 AČ I, s. 245–249, č. 1. Mnou vybrané články jsou na stranách 246–248. Z literatury se k listu mírnému vyjadřují Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 58–59. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 142–143. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 468–471.

Želenic, 1438], *o ty máme ze spolka státi*“. Sám byl přitom vybrán do sboru volitelů, kteří měli o panovníkovi rozhodnout. Během představování kandidátů se Šternberk postavil proti ambicím Habsburků. Necítil se totiž vázaný nějakými ohledy k Albrechtově ženě Alžbětě Lucemburské (dcera Zikmunda) a jejím dětem (Ladislav Pohrobek). Odboj a válka s jejím mužem jej zbavila respektu k právním nárokům jeho dědiců. Z důvodu špatných zkušeností z Polska se rovněž postavil proti kandidatuře Vladislava Jagellonského, jehož prohlašoval za neschopného k vládě v Čechách. Nakonec se tak v červnu přiklonil k Albrechtu Bavorskému, s nímž po delších jednáních souhlasili všichni elektroři.¹¹⁴

Zvolenému králi, měla být stejně jako Habsburkovi, předložena kapitulace (1438). Za základ si brala požadavky, jež ve vztahu k Albrechtovi formuloval i Aleš (pražská kapitulace). Šternberk si však i nyní podržel vliv na podobu dokumentu, jehož konečná úprava asi připadla volitelům. Po Bavorském proto opět jako po Habsburkovi požadoval dodržování kompaktát a brněnsko – jihlavských dohod se Zikmundem. Jako důsledný kališník si nově vymíňoval, aby se Albrecht u koncilu zasadil také o doplnění kompaktát (I. článek). V souladu s listem mírným měl však vévoda vyvinout také iniciativu k potvrzení a vysvěcení Rokycany. V tomto ohledu se Aleš odvolával na Zikmundovi zápisy (III. článek). V politických záležitostech Holický přirozeně nemínil tolerovat, aby do úřadů a na zámky byli dosazováni cizinci, což se týkalo i královského dvora (IX. článek). Celokorunní záležitosti světského či duchovního rázu se měly řešit jen s českými rádci (X. článek). Aleš také znovu neopominul apelovat, aby se budoucí král zasadil o propuštění vězňů, „*kterž sú w jiných...zemiech zjímáni* [syn Petr Holický, Sasko]“.¹¹⁵

V majetkové rovině Šternberk klasicky požadoval zachování platnosti zápisů na církevním i korunním zboží (držel Křivoklát), které v minulosti učinil císař Karel a jeho

¹¹⁴ K tomu, že jednání o krále začala v květnu (1440) a odvoleno bylo v červnu 1440 Šandera, M.: *Hynce I*, s. 146–147. Zápis zemského sněmu v Praze (15. června 1440), v němž signatáři oznamují, že si kvůli stabilitě země chtějí zvolit krále AČ I, s. 263–264, č. 4. Citace z listu mírného (29. ledna 1440), ze které je patrné, že si Aleš s volbou spojoval i propuštění syna (konkrétně IX. článek) AČ I, s. 247, č. 1. O způsobu volby bylo rozhodnuto, aby se nekonala v plénu, nýbrž ve sboru volitelů ze všech tří stavů. Ten se složil z 18 pánů, 14 rytířů a 14 zástupců měst. Mezi volitele byl přibrán i Rokycana jako zástupce duchovního stavu. Mezi elektory byl i Aleš Holický. AČ I, s. 263, č. 4. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 524. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 68. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147. K vlastní volbě, kdy se Aleš postavil nejprve proti nárokům Habsburků a Jagellonců, aby posléze podpořil Albrechta Bavorského Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147, 148. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 528, 529–530, 508, 531–532. Macůrek, Josef: *Češi a Poláci v minulosti I* (dále jen Češi a Poláci I), Praha 1964, s. 149. Kazimír Jagellonský nepadal jako kandidát na český trůn díky starostem s Litvou v úvahu. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147. Volba musela skončit jednomyslně. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 531–532. Z této doby (1440) se dochovalo i znění přísahy volitelů českého krále, kterou Holický musel složit. AČ I, s. 264, č. 5.

¹¹⁵ K tomu, že kapitulace předložená Bavorskému si brala jako základ požadavky předložené Albrechtu Habsburskému (1438) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532. Celý text kapitulačních požadavků vůči Albrechtu Bavorskému AČ I, s. 266–267, č. 7. Články kapitulace, které uvádím v tomto odstavci, jsou konkrétně na stranách 266, 267. O tom, že konečná úprava kapitulace patrně připadla volitelům Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532. Z literatury se kapitulací zabývá Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532–533. Šmahel, F.: *Basilejská kompaktáta*, s. 83.

synové Václav a Zikmund (V. článek). Zajímavé však je, že ačkoli se na sestavení kapitulace podílel právě Aleš, nenajdeme v ní ani zmínku týkající se císařovny Barbory. To se dá snad vysvětlit tím, že její nároky již dříve zajistil v listu mírném. A konečně ve státoprávní rovině si Šternberk vymíňoval, aby Bavorský respektoval svobody vedlejších zemí, včetně Moravy, jako by nebylo pochybností, že je opět spojena s Korunou (VII. článek). K Alešovu zklamání však vévoda Albrecht českou korunu nakonec odmítl (léto 1440).¹¹⁶

Po nezdaru bavorské kandidatury si Holický alespoň trochu spravil chuť následujícího roku (1441). V druhé polovině července se do Čech z exilu v Krakově vrátila Barbora Celská. Šternberk už na ni čekal v Chrudimi a spolu s dalšími předáky své strany ji doprovodil (před 25. červencem) do Mělníka. Zde patrně vyčkal na příjezd pražanů, kteří sem (Mělník) byli obesláni k rokování (27. července). V duchu ustanovení listu mírného (VIII. článek) pak podpořil Barbořiny majetkové nároky v hlavním městě (např. dům u sv. Benedikta). Sliboval si od toho, že jeho uskupení získá v metropoli konečně opěrný bod, včetně možné finanční podpory z královských důchodů okolo Prahy. Toto nebezpečí postřehli pražští purkmistři (město ovládal Menhart z Hradce), proto Alešovým argumentům vyhověli jen částečně. Celské tedy přiznali pouze polovinu perkrechtu a ungeltu až do budoucího krále, žádající od ní zápis, aby „*viece netrúpila měst skrze kohož kolivěk, chtějící viece mieti*“. Šternberk však bojem za královská práva pomáhal také upevňovat vliv důsledných kališníků (Ptáčkova strana) ve věnných městech, čímž se je (kališníky) snažil posílit. Největší radost mu ale dělalo vědomí brzkého shledání se synem. Alešovo několikaleté úsilí (1438) po jeho propuštění se tak chýlilo ke zdárnému konci. Dne 21. září 1441 psal šťastný otec Rožmberkovi, že Petr má být propuštěn 21. října (1441).¹¹⁷

¹¹⁶ Celý text kapitulačních požadavků vůči Albrechtu Bavorskému AČ I, s. 266–267, č. 7. Články kapitulace, které uvádím v tomto odstavci, jsou konkrétně na straně 266. K tomu, že absence zmínky o císařovně Barboře je způsobena tím, že důslední kališníci už její nároky zabezpečili v listu mírném Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532. Albrecht odmítl českou korunu, protože se zejména obával reakce Habsburků, ale i koncilu a vadil mu i špatný stav korunního majetku v českých zemích. K těmto, i dalším důvodům, Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 69–70. Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 81. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 149. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 557–560.

¹¹⁷ K návratu Barbory Celské do Čech i k Alešovi, který ji doprovodil z Chrudimi do jejího věnného města Mělníka SLČK, s. 164. SLČ, s. 117, č. 347. Z literatury k Barbořinu návratu a jejímu doprovodu až do Mělníka Šandera, M.: *Hynce I*, s. 155–156. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 84. Prameny uvádějí, že Ptáček Pražany obeslal 27. července. SLČ, s. 117, č. 347. Šandera uvádí, že je obeslal 28. července 1441. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156. Prameny zaznamenaly, že Holický, Ptáček a Poděbrad na Mělník s Barborou Celskou dorazili před 25. červencem 1441. SLČ, s. 117, č. 347. SLČK, s. 164. K tomu, že Holický podpořil v duchu ustanovení listu mírného Barbořiny majetkové nároky v Praze, protože se její prospěch kryl s prospěchem Ptáčkovy strany Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. Ustanovení listu mírného (VIII. článek), v němž se důslední kališníci zasazují za nároky Celské AČ I, s. 247, č. 1. Celská vedle domu u sv. Benedikta (v Praze), žádala po pražanech také „*pokoje na hradě pražském*“, nebo perkrecht a ungelt, tedy každoroční dávky z vinic nového založení okolo Prahy. SLČ, s. 117, č. 347. K jejím požadavkům z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. O tom, že kdyby pražané vyhověli Barbořiným nárokům, získal by Aleš a jeho strana opěrný bod v Praze, včetně možné finanční podpory z důchodů okolo města Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 94. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. K tomu, že pražané

Emotivní setkání se synem vlilo Alešovi novou krev do žil a dodalo mu energii do politických klání, která ho nyní očekávala. V nich se zaměřil na otázku ukončení bezkráloví a ustanovení zemské správy. Na lednovém sněmu (1442) souhlasil s vysláním poselstva, které by s římským králem Fridrichem, Alžbětou (Albrechtova vdova) a rakouskými pány jednalo o ukončení interregna a dohodlo uspořádání společného sjezdu. Z jeho pohledu to však ještě neznamenal uznání Pohrobkových nároků, nýbrž vůli rokovat. Na dohodnutou schůzku do Znojma na sv. Michala se Aleš také posléze chystal, neboť se tam měly dojednat podmínky Ladislavova přijetí. Z důvodu jejího zdárného zakončení proto vyzýval Rožmberka (15. září 1442), aby přijel a přičinil se o to. Magnát se však Alešovi vymlouval (21. září), že se o ní dozvěděl pozdě, a proto nedorazí. V dalších řádcích listu ale nechtěně prozradil, že hlavním důvodem jeho rozhodnutí, bude absence Fridricha a Alžběty (ve Znojmě). Na jejich nepřítomnosti také z jednání o obsazení trůnu sešlo.¹¹⁸

Aleš však Oldřicha k nenaplněnému sjezdu popoháněl ještě z jednoho důvodu. Tajně po poslu se na něj obrátila nominální lucemburská vévodkyně Eliška. Dcera Jana Zhořeleckého mu zdůraznila svoje dědické nároky na český trůn a prosila ho, „*aby nebyla zapomenuta ani opuštěna*“. Skrze něj si snad chtěla zajistit podporu Ptáckovy strany, ve které byl vlivnou osobností. Patrně doufala, že jako kompenzaci za zřeknutí se požadavku obdrží finanční náhradu. Šternberk ale pro její plány neměl žádné pochopení. V danou chvíli viděl její iniciativu jako velmi nebezpečnou. Obával se, že by mohla být mnohými využita

postřehli, jaké nebezpečí se skrývá za tím, kdyby Celské plně vyhověli Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 85. Majetky, které pražané Barboře nakonec přiznali SLC, s. 117, č. 347. O tom, že Aleš bojem za královnu práva sledoval také upevnění vlivu důsledných kališníků v jejich věnných městech (např. Mělník), čímž je (kališníky) chtěl posílit Šandera, M.: *Hynce I*, s. 156. Alešův list Rožmberkovi (21. září 1441), v němž mu oznamuje brzké propuštění syna LL II, s. 118, č. 148.

¹¹⁸ K zemskému sněmu (leden 1442), kde důslední kališníci souhlasili s vysláním poslu k Fridrichovi, Alžbětě a rakouským pánům za účelem ukončit interregnum a dohodnout společnou schůzku AČ I, s. 273–274, č. 11. Z literatury se k tomuto sněmu vyjadřují Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89; Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 99; Týž: *Hynce I*, s. 159. K tomu, že pro Šternberka a Ptáckovu stranu ochota souhlasit s vysláním delegace neznamenal automaticky uznání Ladislavových nároků, nýbrž vůli jednat Šandera, M.: *Hynce I*, s. 159. O jednání českého poselstva v Rakousích o společný sjezd, který byl nakonec dohodnut do Znojma Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 601–602. Čeští poslové v Rakousích Alžbětě Lucemburské oznámili, že chce-li dojít uznání jako dědička trůnu, musí si od Fridricha III. vymoci, aby jí vrátil děti. Ten je však vydat odmítl. Týž: *ČD III/1*, s. 601–603. Datum znojmského sjezdu však nebylo dodrženo. Týž: *ČD III/1*, s. 601. Teprve 15. září (1442) oznamoval Aleš Holický Rožmberkovi, že sjezd se bude konat na sv. Michala 1442. AČ II, s. 16, č. 20. K programu znojmského sjezdu (podmínky Ladislavova přijetí ad.) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 604, 601, 604, 604, pozn. č. 2. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 91. List Aleše Holického (15. září 1442), v němž Rožmberka nabádá, aby přijel do Znojma a přičinil se o zdárný konec jednání, AČ II, s. 16–17, č. 20. Rožmberkova odpověď (21. září), z níž je kromě výmluv patrný skutečný důvod jeho neúčasti ve Znojmě AČ II, s. 17–18, č. 21. K Oldřichově odpovědi též Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605. Alžběta Lucemburská hájila zájmy svého syna v Uhrách proti polskému králi. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 101. Šmahel, František.: *Dějiny Táboru. Díl I. Svazek 2* (Dále jen *Dějiny Táboru I/2*), České Budějovice 1988, s. 516. K nepřítomnosti římského krále ve Znojmě Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605–606. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 91. O tom, že kvůli nepřítomnosti Fridricha, Alžběty, ale i Rožmberka ve Znojmě nakonec sešlo z jednání o obsazení trůnu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 162. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 92. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 605–606.

k destabilizaci země. Aby se tomu předem zabránilo, přál si, aby se ve Znojmě v královské otázce stalo rozhodnutí. Oldřich však Aleše uklidňoval (21. září), že Eliška nemá šanci se svými nároky uspět, byť „*jest kmenu Českého*“. Neutěšená situace zadlužené vévodkyně asi nevzbuzovala zájem ani sympatie o její věc.¹¹⁹

Na počátku října 1442 byl Holický v Praze (nešlo o sněm). Zde se vzhledem k nekonání znojemských schůzek vyslovil pro nutnost co nejdříve svolat sněm. Jako jeden z k tomu určených stavů ho pak položil na sv. Alžbětu (19. listopadu 1442), o čemž informoval 10. října Rožmberka. Až prosebným tónem jej s dalšími pověřenci žádal, aby se pro dobro země dostavil k jednáním o novém králi. Oldřich však zopakoval svoji taktiku a vsadil opět na výmluvy. Tentokrát mu prý bránily přijet osobní záležitosti, proto žádal odložení sněmu na 8. leden (1443). V reakci na to obdržel od Šternberka list plný vzteku a výčitek (6. listopadu). Aleš mu jasně sdělil, že se mu „*to odkládání velmi zle líbí*“. Také mu připomněl, že na posledním lednovém sněmu (1442) slíbil akceptovat společné usnesení. A protože všichni společně vyvolili osoby zmocněné položit nový zemský sněm (sv. Alžběta), má se podřídit a

¹¹⁹ List Aleše Rožmberkovi (15. září 1442), v němž sděluje, že se na něj obrátila Eliška Lucemburská a prosí jej o pomoc s nároky na trůn, AČ II, s. 17, č. 20. Tamtéž i Alešovi obavy, že by její snaha mohla v zemi vyvolat spory. K Eliščinu listu se vyjadřuje i Čornej. Uvádí, že Lucemburková se na Aleše obrátila se svými nároky na český trůn. Domnívá se, že asi doufala, že jako kompenzaci za zřeknutí se požadavku obdrží finanční náhradu; Urbánek uvádí, že Aleš chtěl kvůli obavám z destabilizace země v důsledku Eliščiných nároků, aby se ve Znojmě došlo k rozhodnutí v královské otázce. Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 606–607. Rožmberkova odpověď Alešovi (21. září 1442) na jeho list (z 15. září), v němž Holického uklidňuje, že Eliška nemá se svými požadavky šanci na úspěch, AČ II, s. 18, č. 22. K tomu, že špatná finanční situace Elišky asi nebudila zájem o její věc Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 607. Lucembursko po smrti Václava Lucemburského (1383), strýce Václava IV., vplynulo do svazku zemí Koruny české. Václav je dal zakrátko k úhradě vlastního dluhu do zástavy bratranci Joštu Lucemburskému a posléze své neteři Elišce Zhořelecké (dcera Jana Zhořeleckého) a jejímu muži Antonínu Burgundskému (vévoda brabantský). Elišce podle svatební smlouvy (1409) připadl vévodský titul a důchody ze země jako držitelce zástavy. Václav IV. zůstal jen zástavním pánem. Poté, co se stal Zikmund římským králem (1411) zakázal ze své pravomoci Lucemburčanům složit přísahu věrnosti Eliščinu muži. Obával se, že Lucembursku hrozí pohlcení nastupující burgundskou velmocí (nakonec se i stalo). Po Antonínově smrti se mu podařilo (se souhlasem Václava IV.) získat pro Elišku nového manžela Jana z Bavor-Hollandu (1417), který měl být zárukou proti burgundským aspiracím. Svatební smlouva neměla nic na tom, že Václav IV. zůstal pouze zástavním pánem. Na vykoupení země však ani on ani Zikmund neměli peníze. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 7–8. Postupnou ztrátu Lucemburska i počínání nominální lucemburské vévodkyně Elišky sledoval Zikmund znepokojeně i na konci života. Jeho snaha zamezit jmenování burgundského straníka (Robert z Virneburgu) správcem lucemburského vévodství přišla pozdě. Albrecht Habsburský se snažil Lucembursko od Elišky vykoupit, zásah vévody Filipa III. Dobrého to však překazil. A tak Eliška prodala (1441) svá zástavní práva k Lucembursku Filipu III. Dobrému. Nový zástavní držitel země ji pak roku 1443 vojensky obsadil. Se ztrátou vévodství se nesmířila Alžběta Lucemburská (vdova po Albrechtu Habsburském). Ta přenesla korunní práva na nezletilou dceru Annu, zasnoubenou s Vilémem Saským. Jako náhradu za Annino věno získal Vilém 120 000 zlatých, zapsaných na Lucembursku, i dědická práva k vévodství. Alžbětiny výzvy k vykoupení Lucemburska ze zástavy a k uznání Vilémových práv lucemburskými stavy se ale mýjely účinkem. Saský vévoda několikrát marně požadoval po Filipovi III. Dobrém vyplacení zmíněné částky. Vilém Saský se pak pokusil vojensky získat Lucembursko nebo onu částku, avšak neúspěšně. Znovu se o Lucembursku začalo jednat po Ladislavově nástupu na český trůn. Rozhovory s burgundskou a saskou stranou (1454 – 1455) ale rozuzlení nepřinesly. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 149–150.

přijet. A to i z toho důvodu, neboť ví, že mnozí se budou řídit jeho příkladem. Zmaření sněmu a spory (*roztrženie*), které z toho vzejdou, proto dle Aleše padají na jeho hlavu.¹²⁰

Alešovi prosby ani nátlak však nemohly padnout na úrodnou půdu. Upřímnou snahou Oldřicha bylo dobu bez krále i správce co nejvíce prodloužit. Sledoval tím udržení vlastního mocenského primátu, jenž by obsazením trůnu zanikl. Šternberk proto musel strpět, že Oldřich na sněm do Prahy (sv. Alžběta) nepřijel a tím ho zmařil. Nezbyvalo mu tak nic jiného, než akceptovat jeho odložení na dobu, kterou po něm magnát žádal, tedy na 8. leden 1443. Obavy z *roztrženie*, které Šternberka trápily, Rožmberk necítil. Aby zůstal prvním mužem země a nikdo neomezoval jeho moc (král, správce), spory a vzájemnou nedůvěru spíše vítal. Ztěžovaly totiž vzájemná jednání o ukončení interregna.¹²¹

¹²⁰ Na počátku října (1442) se do Prahy sjeli osoby zmocněné položit zemský sněm AČ I, s. 273–274, č. 11. LL II, s. 203–204, č. 217. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163. K tomu, že se tito lidé brzy shodli na potřebě svolat co nejdříve sněm Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163. Sněmovníci na lednovém zemském sněmu (1442) pověřili Aleše a některé další stavy k položení příštího sněmu (vybrán na sv. Alžbětu 1442). AČ I, s. 273–274, č. 11. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 597. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89. List, v němž Aleš a další pověřenci pokládají zemský sněm na sv. Alžbětu a vyzývají Rožmberka, aby přijel AČ I, s. 273–274, č. 11. Oldřichova odpověď, kde se vymlouvá, proč nemůže přijet a žádá odložení sněmu, AČ II, s. 18, č. 22. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 610. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163. Alešova podrážděná odpověď (6. listopadu 1442, spoluautor Hanuš z Kolovrat) na Rožmberkovi vytáčky AČ II, s. 18–19, č. 22.

¹²¹ K tomu, že snahou Rožmberka bylo dobu bez krále a správce prodlužovat, aby si zachoval mocenský primát, a proto vítal nesváry, které ztěžovaly jednání o ukončení bezkráloví Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 572–573. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163. Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka* (dále jen Oldřich II.), České Budějovice 2004, s. 90. O tom, že když Rožmberk nepřijel na sv. Alžbětu (1442) na sněm, nezbyvalo než sněm odložit na 8. leden (1443), jak magnát Aleše žádal, AČ II, s. 18, č. 22. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163. K Rožmberkově taktice, která vítala spory mezi stavy, se váže zajímavá událost, jež se týká i Aleše. Magnát totiž neváhal sváry také sám uměle vytvářet. Jednou z jeho obětí se stal i Aleš (podzim 1442). Službu mu v jeho úskoku prokázal Menhart z Hradce. Ten měl díky vrchnímu dohledu nad Karlštejnem, kde byl uložen korunní archiv, přístup k důležitým dokumentům. Dokumenty tak mohl interpretovat v souladu se svými a Oldřichovými zájmy. V září se jim takto k smrti podařilo vyděsit Šternberka. Ten plný obav sdělil Rožmberkovi (15. září), že Menhart na Karlštejně našel jeden z opisů právních ustanovení císaře Karla (Maiestas Carolina). Až bude v zemi nový král, chce prý Menhart a další spiklenci využít jeden z jeho článků proti Alešovi a dalším šlechticům. Dotyční se měli opírat o zákaz přijímání určitých královských hradů a měst do zástavy, a to pod ztrátou cti, hrdla a majetku. Sám Aleš držel z těchto pevností Křivoklát (*Hrádek*), a tak byl oprávněně zděšen, když se o záměru spiklenců dozvěděl. S dalšími držiteli zástav, kteří mu to oznámili, se proto dohodli nepouštět krále do země, dokud zámky nebudou vyplaceny. Alešovi obavy o život pak Rožmberk rozptyloval poukazem na neplatnost Karlova zákoníku (21. září). Předstíraje i vlastní zájem (držel Zvíkov) žádal jména těch, kdo se proti držitelům zástav postavili. Proti nim pak chtěl vystoupit na zemském sněmu. Zároveň pokrytecky varoval Aleše, aby se teď s nikým nespojoval (proti uvedení krále), protože by toho mohl později litovat. Touto „pomocí“ si Oldřich utvrzoval Šternberkovu důvěru. Celkově tak mohl být magnát spokojen. Jeho výmysl se spiknutím zneklidnil držitele královských zástav, šířil vzájemnou nedůvěru a rozkol mezi stavy. Tím chtěl ztížit vzájemná jednání o ukončení bezkráloví. K tomu, že Menhart z Hradce měl díky vrchnímu dohledu nad Karlštejnem k dispozici významné dokumenty, které se daly zneužít Čornej, P.: *Světla*, s. 310. Korespondence, v níž Aleš Rožmberkovi vyjadřuje obavy z nalezených dokumentů, i jaká kvůli tomu přijal opatření (15. září 1442) AČ II, s. 17, č. 20. LL II, s. 193, č. 207. Rožmberkova odpověď Alešovi (21. září 1442), v níž ho ujišťuje o neplatnosti Maiestas Carolina a radí mu, jak se zachovat AČ II, s. 18, č. 21. LL II, s. 198, č. 210. Příslušné místo o nezastavitelných komoditách v Maiestas Carolina AČ III, s. 85. Mezi držiteli míst zmíněných v Karlově zákoníku byli za rakouskou stranu Oldřich z Rožmberka (Zvíkov), Jan a Mikuláš z Lobkovic (Hluboká), Jindřich Žito z Jivian (Přímada), páni z Metelska (Tachov) a Kašpar Šlik (Loket). Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 600, pozn. č. 1. K již zmíněnému Alešovu listu Rožmberkovi (15. září 1442) se z literatury vyjadřuje Čornej, P.: *Světla*, s. 310. Týž: *Království*, s. 74. Zde však uvádí, že se jednalo o rukopis Maiestas Carolina. Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 599, 600. K již zmíněné Rožmberkově odpovědi Alešovi (21. září 1442) se z literatury vyjadřuje Čornej, P.: *Světla*, s.

Na lednovém sněmu (1443, Rožmberk nepřítomen) Šternberk podpořil návrh na vyslání poselstva do Vídně ke králi Fridrichovi. Po jeho návratu se Holický patrně domníval, že se Habsburk uvolí ke správě království až do Ladislavovy zletilosti. Jako jeden z vůdců legace, jež měla uzavřít konečnou dohodu o jeho příchodu coby gubernátora, tak odjížděl (Vídeň) s určitými nadějemi. Při očekávaných rozhovorech (září – říjen 1443) byl však už předem v nevýhodě. V celé delegaci byli vedle něj pouze dva důslední kališníci. Zbytek diplomatického sboru patřil k Rožmberkově a Menhartově straně. Aleš tedy těžko mohl očekávat jejich podporu při prosazování zájmů svého uskupení (Ptáčkova strana) v rámci kapitulace předložené Fridrichovi. Znění některých zásadních článků, ostatně také nemohl kvitovat, protože reálně odpovídaly prospěchu konzervativního bloku (Rožmberk, Menhart z Hradce). Předlohou kapitulace také nebyly požadavky vznesené na Albrechta Bavorského (1440), nýbrž výminky vůči Albrechtu Habsburskému (1438).¹²²

Návrat k požadavkům předložených Albrechtovi (1438) vidíme v náboženských článcích. S výzvou po dodržování kompaktát nemohl mít Šternberk problém (II. článek). Jako rozhodný kališník však nesouhlasil s dalším požadavkem (III. článek). V něm se přesně

310. Týž: *Království*, s. 76. Zejména Urbánek však poukazuje na magnátovi úskoky vůči Alešovi Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 600. Podle Urbánka Oldřich tuto intriku (Maiestas Carolina) použil, aby zneklidnil držitele královských zástav, šířil nedůvěru i rozkol mezi stavy a rušil šik opozice. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 600.

¹²² O Šternberkově přítomnosti na lednovém sněmu (1443) hovoří Polívka, Miloslav: *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko-německých vztahů na sklonku doby husitské (Záští Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století)* (dále jen Sebeuvědomění), Český časopis historický 93 (dále jen ČCH), 1995, č. 3, s. 439. Všichni sněmovníci už věděli o smrti Alžběty Lucemburské, takže se jediným poručníkem stával král Fridrich. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 92. K usnesení lednového sněmu vyslat k Fridrichovi poselstvo, které k němu mělo přistupovat jako ke kandidátu na trůn, nikoli jako poručníku Ladislava Pohrobka Šandera, M.: *Hynce I*, s. 163–164. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 105, 107. Podle sněmu se měl Fridrich rozhodnout – prokáže zápisy, že má nárok na České království, a sám přijme stavovské podmínky a usedne na český trůn, nebo se na základě stejných podmínek ujme do Ladislavovy zletilosti správy země. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 107. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 618. Zajímavé je Alešovo setkání s norimberským poslem (na lednovém sněmu 1442), který jej vyzýval, aby se dostavil do Norimberka k říšskému soudu ohledně jeho záští s tímto městem. K tomu Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, s. 439, 436. Týž: *Friedrich III. und Nürnberg im Konflikt mit dem böhmischen Adel und seinem Recht. Nürnbergs Fehde mit Alesch von Sternberg* (dále jen Friedrich III.), in: Kaiser Friedrich III. (1440–1493) in Seiner Zeit (dále jen Kaiser Friedrich), Böhlau 1993, s. 267, 260. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 44. Prameny, které se týkají Alešova záští (vyhlášené nepřátelství) s jeho bývalým spojencem z doby husitských válek: rok 1441 – RI XIII, H. 14, č. 74. RI XIII, H. 14, č. 75. RI XIII, s. H. 26, č. 16. RI XIII, H. 14, č. 81; rok 1442 – RI XIII, H. 14, č. 87. RI XIII, H. 14, č. 88. DRTA XVI, s. 342, pozn. č. 5, č. 153. DRTA XVI, s. 355–356, pozn. č. 3, č. 173; rok 1443 – RI XIII, H. 14, č. 206. Blíže k příčině, průběhu i konci záští Aleše Holického proti městu Norimberku Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, ČCH 93, 1995, č. 3, s. 426–450. Týž: *Friedrich III.*, in: Kaiser Friedrich, Böhlau 1993, s. 257–277. Fridrich při jednáních (jaro 1443) s ohledem na svého synovce českou korunu nepřijal. Další jednání se tedy týkalo podmínek Ladislavova uznání tak, aby Fridrich osobně převzal správu v Čechách. Z královny rekce na to patrně česká delegace nabyla dojmu, že se uvolí ke správě země až do Ladislavovy zletilosti. Habsburkovi se však ve skutečnosti do Čech nechtělo. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 620, 621–622. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 166–167. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 94. K Alešově nevýhodě z důvodu malého počtu důsledných kališníků v poselstvu do Vídně (podzim 1443) Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 627–628. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169. Alešovu účast v poselstvu ve Vídni (podzim 1443) dokládá AČ I, s. 280, č. 13. AČ I, s. 281, č. 13. K tomu, že text kapitulace vezené do Vídně odpovídal zájmům konzervativců, a proč tomu tak bylo Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 628, 629. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169. K tomu, že předlohou kapitulace nebyly výminky vznesené na Albrechta Bavorského, ale požadavky vznesené na Albrechta Habsburského Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 629.

opakují žádosti převzaté Rožmberkem z roku 1438. V tehdejší kapitulaci Aleš připouštěl, že by za arcibiskupa mohla být vysvěcena i jiná osoba než Rokycana. Nyní už však trval pouze na něm, což v minulosti prosadil do listu mírného (1440, II. článek). Trvání na formulaci z roku 1438 (ze strany Rožmberka) tak představovalo významnou odchylku od tohoto dokumentu i z kapitulace předložené Bavorskému (1440). III. článek ještě požadoval dodržování Zikmundových zápisů (brněnsko – jihlavské dohody), avšak s dodatkem, který umožňoval různé výklady. Z uvedených důvodů tedy nemohl být Šternberk s požadavky v náboženské oblasti spokojen.¹²³

Ani se vším, co mělo být Fridrichovi předloženo z politické oblasti, nemohl Aleš souhlasit. Již dříve se mu povedlo vpravit do listu mírného článek (III.), jenž vládě Albrechta Habsburského vtiskoval nezákonný ráz. Nyní však Rožmberk a Hradecký žádali, aby Albrechtovy dluhy i zápisy, učiněné ve prospěch Ladislava, zůstaly v platnosti (XI. článek). Tím chtěli, na rozdíl od Šternberka, vrátit jeho kralování punc legitimacy, a nepřímo se v tom skrývalo Ladislavovo uznání. S konzervativci se pak Holický shodoval, že pokud měl být Ladislav přijat za krále, má se vydat do Čech a jeho země se připojí ke Koruně a navěky při ní zůstanou (I. článek). Ve shodě s politickými oponenty také chtěl, aby se Fridrich přičinil o navrácení zemí nespravedlivě odtržených od Koruny (státoprávní požadavek). V této souvislosti se konkretizuje, že navraceno by mělo být i Lucembursko. Samozřejmostí bylo neuvádění cizinců (jen Čechů) do úřadů a na zámky (IX. článek). O korunních záležitostech se měl Fridrich radit se stavy (X. článek) a stejně tak při zaopatření země v případě odjezdu (XII. článek).¹²⁴

¹²³ Všech XII článků předložených českým poselstvem Fridrichovi ve Vídni (podzim 1443) AČ I, s. 275–277, č. 13. Mnou uváděné články v tomto odstavci AČ III, s. 276, č. 13. K tomu, že návrat ke kapitulaci z roku 1438 (AČ III, s. 459–460, č. 30) je patrný u náboženských požadavků Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 629–630. Odchylku od listu mírného a kapitulace pro Albrechta Bavorského připomíná Týž.: *ČD III/1*, s. 630. O tom, že III. článek, který požadoval dodržování Zikmundových zápisů, měl dodatek umožňující různé výklady Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630. K nespokojenosti, kterou Aleš musel cítit s Fridrichovi předkládanou kapitulací Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173. II. článek listu mírného (1440) kam Aleš prosadil, že potvrzen a vysvěcen má být jedině Rokycana AČ I, s. 246, č. 1.

¹²⁴ Požadavky, které uvádím v tomto odstavci AČ I, s. 275–277, č. 13. V listu mírném Aleš prosadil zrušení všech zápisů Albrechta Habsburského učiněných ke škodě Koruny či strany, která proti němu vystoupila (konkrétně Holický proti němu bojoval v řadách Ptáčkovy strany). Tím se Albrechtově vládě vtiskl ráz nezákonnosti. AČ I, s. 246, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630, 468–469. Rožmberk to chtěl zvrátit požadavkem, aby Albrechtovi dluhy i zápisy ve prospěch Pohrobka zůstaly v platnosti. AČ I, s. 276–277, č. 13. Z literatury k tomu Týž.: *ČD III/1*, s. 630. K požadavku na navrácení zemí nespravedlivě odtržených od Koruny, včetně Lucemburska. Manifestace zájmu o toto vévodství tvořila součást české politiky, jež ani v době bezvládné neztrácela naději na restituci Koruny v jejím předrevolučním rozsahu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 151. K poměru Lucemburska ke Koruně se obšírně vyjadřuji na s. 81, pozn. 119. Aleš po Fridrichovi přirozeně žádal, aby každý stav ponechal ve svém právu a svobodě a zachovával i zemská práva (IV. článek). AČ I, s. 276, č. 13. Pojmem „svobody“ se v této době rozumí potvrzení všech svobod – práv, která dosud panovníci potvrdili zemské obci, jednotlivým stavům i jedincům, a která byla zapsána do knih nebo v individuálních privilegiích. Válka, J.: *Husitská revoluce*, s. 16. V majetkové rovině Aleš klasicky žádal respektování zápisů učiněných

Pokud si snad Aleš dělal nějaké naděje ohledně utvoření zemské správy, čekalo ho ze strany Fridricha nemilé překvapení. Habsburk oznámil, že Ladislav je příliš mladý, aby vládl, proto ho do Čech nevydá. Do jeho zletilosti tedy zůstane v Rakousích. Je však ochoten převézt ho na vhodné místo, aby k němu mohli poddaní ze všech zemí. V případě připojení Rakous ke Koruně odkázal na odpověď svého bratra z roku 1438, již tehdy stavové přijali. V praxi se to rovnalo odmítnutí požadavku. Ohledně zemské správy pak vyzval, aby ji Češi zřídili, dokud malý Ladislav nedospěje. Při správě jim je pak ochotný posloužit radou a pomocí. Teprve po jejím vzniku je ochoten zaobírat se dalšími články, jež mu byly předloženy.¹²⁵

S takovými závěry se však Holický nehodlal smířit a protestoval. Z jeho pohledu si Habsburk počínal, jakoby české články nebyly podmínkou Ladislavova uznání. Jeho chování u něj spíše budilo dojem, že je věcí samozřejmou a na požadavcích nezávislou. Alešův rozhodný odpor a výčitky se snesly i na hlavy konzervativců a přinesly ovoce v podobě Rožmberkovy intervence u Fridricha. Ale ani s druhou odpovědí Šternberkovo rozčarování nezmizelo. Král Ladislavovo vydání opět zamítl. Z odpovědi na náboženské požadavky Alešova nelibost vůči Fridrichovi ještě vzrostla. V otázce kompaktát zůstával na tom, co povolil koncil a nepřidával ani zmínku o jejich obraně, ačkoli to Holický žádal. Důsledný kališník Aleš stál nepochybně také o jejich doplnění. Tento požadavek, vznášený už na Bavorského (1440), však na sněmu neprosadili, a tak na něj Fridrich nemusel reagovat. Přesto, že Aleš žádal dodržování Zikmundových zápisů, odpověděl Fridrich pouze v otázce arcibiskupa. Řekl, že koho potvrdí církev, buď toho, kdo je zvolen (Rokycana), nebo jiného, toho uzná i on. Nečinil však zmínky, že by se o to měl ve jménu Ladislava zasadit.¹²⁶

Karlem IV. až Zikmundem na světském i duchovním zboží (V. článek). Nově byl připojen dodatek, aby Fridrich tyto držitele chránil před světským a duchovním právem (V. článek). AČ I, s. 276, č. 13. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 630. Aleš s tímto dodatkem po příhodě s karlštejnskými dokumenty jistě souhlasil. K události ohledně dokumentů nalezených na Karlštejně se vyjadřují na s. 82, pozn. č. 121.

¹²⁵ První odpověď krále Fridricha uvedená v tomto odstavci AČ I, s. 277–278, č. 13. Z literatury k ní Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 100. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 632, 634.

¹²⁶ Fridrichova druhá odpověď Alešovi a zbytku poselstva (říjen 1443) AČ I, s. 278–279, č. 13. Mnou vybrané články z této odpovědi uvedené v tomto odstavci jsou na straně 278. K tomu že Fridrich si při první odpovědi počínal jako by kapitulační požadavky nebyly podmínkou Ladislavova přijetí Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 634. Týž i o tom, že Aleš protestoval a vynutil si Rožmberkovu intervenci u Fridricha. Magnát se totiž obával reakce Ptáčkovy strany, která v Čechách posilovala. Týž: *ČD III/1*, s. 634, 635–636. K Fridrichově druhé odpovědi dále Týž: *ČD III/1*, s. 634. Aleš jako důsledný kališník stál o doplnění kompaktát. Tento požadavek prosadil už do kapitulace pro Albrechta Bavorského (I. článek, 1440). AČ I, s. 266, č. 7. Roku 1437 basilejský koncil odmítl laický kalich jako nezbytný ke spáse i podávání podobojí způsobou dětem. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 16. Fridrich ve druhé odpovědi pochopitelně slíbil, že každý stav ponechá při svém právu a svobodě a bude respektovat i zemská práva. V majetkové oblasti uznal platnost zápisů císaře Karla, Václava IV. a Zikmunda. Slíbil restituovat části od Koruny odtržené, mlčky ale přešel případ poselstvem zmíněného Lucemburska. Do úřadů a na zámky slíbil dosadit pouze Čechy a korunní záležitosti chtěl řešit se stavy. AČ I, s. 278–279, č. 13.

Ani tato odpověď Alešovi, s ohledem na Rokycanu a zájmy rozhodných utrakvistů, nemohla stačit. Habsburk navíc, vedle nevydání Ladislava, odmítl přesídlit do Prahy. Odkazoval opět na prozatímní zemskou správu, kterou by stavům dle jejich rady ustanovil. Málo platně pak podotkl, že správci se na něj mohou v případě problémů obrátit o radu a pomoc. Až vyřeší církevní a říšské záležitosti, je ochoten do Čech „nazrieti“. To však bylo zcela proti Alešovu záměru, aby Habsburk do Ladislavovy zletilosti trvale sídlil v Čechách. O nějaký letmý Fridrichův pobyt v zemi nestál. Králova mizivá vstřícnost k jeho požadavkům proto Šternberka tak rozladila, že se na protest chystal jednání přerušit a odjet domů. To opět vyburcovalo Rožmberka, který se obával reakce Alešova uskupení, až jim Holický předá zprávu, jak ve Vídni pochodil. Z jeho iniciativy proto nakonec římský král přistoupil ke konečné třetí odpovědi (24. října 1443).¹²⁷

Fridrichovo poslední prohlášení bylo formulované obecnými slovy, že přijímá správu Českého království a slibuje zachovat Čechy v těch bodech, jež jim potvrdil jeho bratr Albrecht (1438). Akceptovat to však s ohledem na Alešovy náboženské výminky (Rokycana, Zikmundovi zápisy) znovu nepřicházelo v úvahu. Navíc Habsburkovo přesídlení do Prahy a osobní ujmoutí se vlády bylo ve hvězdách. Holický tak musel litovat, že neodjel. Proti převaze Rožmberkových a Menhartových stoupenců se nemohl prosadit ani tak zkušený politik a diplomat jako on. Protesty a výstrahami, k nimž ho pobízel syn Petr, sice bránil Oldřichovi, aby jednal zcela bez ohledu na jeho (Alešovo) mínění, ale nemohl vybojovat takovou dohodu, která by pro něj byla přijatelná.¹²⁸

¹²⁷ K Fridrichově druhé odpovědi, v níž odmítl přesídlit do Prahy a odkazoval pouze na prozatímní zemskou správu, kterou by stavům dle jejich rady ustavil AČ I, s. 279, č. 13. Tamtéž také jeho důvody proč prozatím nemůže přijet do Čech. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 100. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635. K rozladění důsledných kališníků (Aleš Holický), kteří chtěli na protest odjet z Vídně Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 56. Rožmberk a Menhart z Hradce byli s Fridrichovou druhou odpovědí spokojeni, protože jim na doplnění kompaktát, potvrzení Rokycany a zřízení zemské správy nezáleželo. Jim šlo o to, aby vládní moc (úřady) zůstala v jejich rukou. Fridrichova neochota vjet do Čech jim v tom nahrávala. Rožmberk však musel brát ohled na v Čechách silící Ptáčkovu stranu. Proto znovu u Fridricha intervenoval k třetí odpovědi. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 56. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 101. Čornej, P.: *Království*, s. 16. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635–636.

¹²⁸ Regest Fridrichovy třetí odpovědi (24. října 1443) AČ III, s. 528, č. 438. Z literatury k této odpovědi Šandera, M.: *Hynce I*, s. 172–173. Odpověď Albrechta Habsburského na české požadavky (1438) AČ III, s. 460, č. 31. Z literatury k Albrechtovu vyjádření Kavka a Urbánek. Albrecht podal chabou odpověď ohledně dodržování Zikmundových zápisů. V záležitosti potvrzení arcibiskupa se ohrazoval proti tomu, aby byl nucen k něčemu, co není v jeho moci. Ve svém prohlášení českým vyslancům (Aleš tehdy přítomen) navíc nezmínil Rokycanovo jméno, ačkoli v tehdejších požadavcích (pražská kapitulace) je zmíněn (k potvrzení) buď on, nebo někdo jiný. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 259. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 287. K tomu, že Fridrichův příjezd do Čech byl po jeho třetí odpovědi v nedohlednu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 637–638. Přítomnost Petra Holického ve Vídni i jeho povzbuzování otce při jednání dokládá list Prokopa z Rabštejna Rožmberkovi (31. srpna 1445) AČ II, s. 431, č. 3. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 635–636, pozn. č. 1. K jednání ohledně třetí Fridrichovy odpovědi, kdy Petr povzbuzoval otce Aleše ještě Týž: *ČD III/1*, s. 637. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173. Fridrich si v případě Ladislavova vydání uvědomoval, že dokud bude jeho poručníkem, uchová si vliv na dění v Koruně české, v Horních a Dolních Rakousích a zajistí tyto země pro Habsburky. Proto jej až do doby právní zletilosti

Na nový rok (leden 1444) musel Šternberk do Prahy na zemský sněm. Poselstvo, jehož byl členem, tam muselo shromáždění referovat o výsledku rokování s králem Fridrichem. Poté se jako předák své strany zúčastnil porad s hlavními představiteli konzervativního bloku (Menhart z Hradce, Rožmberk) o dalším jednání s Ladislavovým poručníkem. V kontextu svého vystupování ve Vídni podpořil Aleš návrh, aby sněm neuznal Fridrichovo prohlášení, jímž formálně přijímal správu Českého království. Tím se fakticky odmítaly vídeňské dohody, jež pro něj byly nepřijatelné. Výměnou za to souhlasil s podmínkou rakouské strany (konzervativci), že na oplátku uzná nároky Pohrobka k českému trůnu. Od nynějška tak Šternberk Ladislava uznával jako jediného kandidáta ke královskému důstojenství. I nadále však trval na svobodné volbě, kdy uchazeč musí kališníkům garantovat konfesijní a politické postavení akceptováním kapitulačních podmínek. Teprve pak mohl být podle Aleše přijat a uveden do země.¹²⁹

Po Ptáčekově nenadálé smrti (27. srpna 1444) se v září v Kutné Hoře konal sjezd spojených východočeských landfrýdů a jiných Pirkštejnových přívrženců. Aleš tam volil, stejně jako další přední osobnosti těchto landfrýdů, Jiřího z Poděbrad za vrchního hejtmana (východočeských landfrýdů). Na počátku listopadu 1444 se pak konal společný sjezd poděbradské a rakouské strany v Českém Brodě. Aleš zde byl nepochybně také přítomen, neboť se konečně podařilo dohodnout sjezd obou bloků na stejném místě. Navíc se tu měly projednávat zásadní otázky, které jej velmi znepokojovaly. Šternberk a další vyjednavací poděbradské strany dosáhli zdánlivé dohody o nejpalčivější věci, které podle nich nyní i do budoucna narušovaly stabilitu země. Bylo smluveno, aby kompaktáta, Zikmundovi zápisy i list mírný byly společně dodržovány, a co se stalo proti nim, má být napraveno. Aleš totiž vinil své protivníky, že na místech, kde se dříve podávalo pod obojí, se nyní podává jen pod jednou. To bylo pro něj porušením kompaktát, dohod dosažených se Zikmundem v Brně

nehodlal nikomu vydat. Prodlužování interregna v českém soustátí a v Uhrách tak bylo z Fridrichova pohledu v nejvlastnějším zájmu habsburského rodu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 88.

¹²⁹ Alešovu účast na lednovém zemském sněmu (1444) potvrzuje listina z 2. května (1444) adresovaná Fridrichem III. právě Alešovi. Král v ní dotyčnému děkuje za uznání nároků malého Habsburka na český trůn. AČ I, s. 284–285, č. 15. RI XIII, H. 26, č. 66. Vzájemná rokování předáků Ptáčekovy strany a konzervativců navrhl Ptáček. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 639–640. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 118–119. K těmto jednáním, jež vedla k tomu, že rakouská strana neuznala Fridrichovo prohlášení, jímž formálně přijal správu království a Ptáčkova strana uznala Pohrobka jako jediného kandidáta na trůn Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 641–642. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 175. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 120. Fraiss, Josef: *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu* (dále jen Jiří), Třebíč 2006, s. 51. Již na počátku této poznámky jsem uvedl, že Alešův souhlas se vzájemnou dohodou (Ptáčekovy strana a konzervativců) dokládá Fridrichův list Šternberkovi z 2. května (1444). Král v něm Alešovi děkuje za uznání nároků Ladislava Pohrobka k českému trůnu. V souvislosti s tím upoutá, že list je psán v češtině. AČ I, s. 284–285, č. 15. RI XIII, H. 26, č. 66. Seznam dalších adresátů Fridrichových listin, kterým děkuje za stejnou věc jako Alešovi, avšak v němčině Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 642–643, pozn. č. 3. K tomu, že Alešovo uznání Pohrobkových nároků neznamenovalo vzdání se podmínek pro skutečné přijetí za panovníka a uvedení do země Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 120. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 642.

(1435) a Jihlavě (1436) i listu mírného (I. článek). K porušování smluv mělo docházet v Praze (pražská kapitula), na statcích Rožmberka, Haška z Valdštejna ad. V případě Rokycanova potvrzení byla zástupcům obou stran (Poděbrad, Zbyněk Zajíc z Hasenburka), svěřena moc, aby o to jednali buď s koncilem, nebo s papežem Evženem. Iniciativa v tomto směru nevycházela samozřejmě od Rožmberka, ale od Aleše a dalších předáků Jiřího strany, když se odvolávali na plnění Zikmundových zápisů (Brno, 1435) i listu mírného.¹³⁰

¹³⁰ Ptáček zemřel 27. srpna 1444. Zprávu o Ptáčkově smrti podával Přibík z Klenové Rožmberkovi 10. září 1444. AČ III, s. 28–29, č. 41. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 176–177. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 124–125. K Alešově přítomnosti na sjezdu v Kutné Hoře pouze literatura Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 2. Věk Poděbradský* (dále jen *ČD III/2*), Praha 1918, s. 3, 3, pozn. č. 1. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117. Blíže k Jiřího volbě Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90, 91. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3–4. Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu* (dále jen *Páni z Kunštátu*), Praha 2006, s. 380. Macek uvádí, že v Kutné Hoře byl tehdy nejvyšším hejtmánem zvolen Jan Čabelický. Po jeho boku se objevuje Jiří z Poděbrad. Ten zakrátko svého kolegu úplně zastínil. Do dvou let už nikdo nenazve východočeské landfrýdy a jejich spojence jinak než strana poděbradská. Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad* (dále jen *Jiří*), Praha 1967, s. 46, 53–54. Spojené východočeské landfrýdy vznikly 17. března 1440 v Čáslavi. Téměř 400 pánů (mezi nimi i Aleš), rytířů a zemanů tam manifestovalo politickou a konfesi sounáležitost čtyř východočeských krajů (kouřimského, hradeckého, chrudimského, čáslavského). Spojené landfrýdy pod Ptáčkovou vrchní mocí měly být jedním z hlavních mocenských exponentů, bez něhož nelze v zemi prosadit žádné důležité rozhodnutí. Celý text týkající se uzavření čtyř východočeských landfrýdů AČ I, s. 254–263, č. 3. K ustanovení čtyř spojených východočeských landfrýdů z literatury Šandera, M.: *Hynce I*, s. 143–145. Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 78. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 60–61. Beran, Zdeněk: *Boleslavský landfrýd 1440 – 1453: krajský landfrýdní spolek v pohusitských Čechách* (dále jen *Boleslavský landfrýd*), České Budějovice 2011, s. 31. Alešovo přistoupení ke spojeným landfrýdům bylo přirozené. Na Chrudimsku, Hradecku a Kouřimsku držel nebo spoluvlastnil majetky. Z toho důvodu byl přirozeně zainteresovaný na dění ve východních Čechách. Navíc si spojené landfrýdy činily ambice ovlivňovat celozemské záležitosti, což Alešovi vyhovovalo. Aleš nebyl zvolen za hejtmana či jeho poradce ani v jednom ze čtyř východočeských krajů. Důvodem bylo, že pro další léta měla být hlavní politickou silou východních Čech nižší šlechta. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 144–145. Seznam zvolených hejtmánů a jejich poradců AČ I, s. 258, č. 3. Každý kraj si na sjezdu zvolil svého hejtmana a jeho radu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 61. Aleš si za hejtmana (vedle Buriana z Gutštejna) zvolily stavby žateckého krajského landfrýdu. FRB VII, s. 38. FRAS II, s. 99–100. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 484–486. Komplettní přehled všech krajů i s jejich hejtmany a radami uvádí přehledně Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 62–63. Složení rady, kterou měl Aleš a Burian k dispozici, neznáme. S úřadem hejtmana obdrželi pravomoci, jež je opravňovaly zastavovat soukromé války, loupeže a jiné destabilizační jevy. Tyto landfrýdy působily na principu krajského členění. Vznikaly na základě listu mírného, ale byly vnímány jako dočasné opatření. Měly zaniknout do tří měsíců po ukončení bezkráloví. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 63, 60. Beran, Z.: *Boleslavský landfrýd*, s. 27, 28. K tomu, že se na začátku listopadu (1444) konal sjezd obou stran v Českém Brodě. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33. Po Ptáčkově smrti se nepodařilo vyjednat společný sjezd obou stran, a tak se jednalo separátně v Praze (rakouská strana) a v Nymburce (poděbradská strana). Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118. Prameny k jednání v Nymburce a odpověď stavů v Praze na listy sjezdu nymburského AČ I, s. 286–291, č. 17. Alešově přítomnosti v Českém Brodě by nasvědčoval také list poděbradské strany pánům plzeňského kraje daný v Kutné Hoře 30. dubna 1446. Přítomní v něm píší: „...o Všech Svatých již rok minul, když páni sněmem hnuwše z Prahy do Brodu Českého na sněm byli přijeli; a my též z Nimburka tudiez w Brodě s nimi sjeli sme sie...“. AČ I, s. 292, č. 19. Pak následuje zpráva, na čem se účastníci v Brodě usnesli, k níž svoji pečeť přivěsil i Aleš. AČ I, s. 294, č. 19. Usnesení sjezdu v Českém Brodě AČ I, s. 292–294, č. 19. K tomu, že se v tomto městě probíraly zásadní problémy, jež Aleše znepokojovaly a v případě neřešení hrozily z jeho pohledu destabilizovat zemi AČ I, s. 292–293, č. 19. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. O tom, že poděbradští vinili rakouskou stranu, že na místech, kde se dříve podávalo pod obojí, se nyní podává jen pod jednou, což je porušením klíčových dokumentů (kompaktáta, Zikmundovi zápisy, list mírný) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. Tyto věci kritizovali poděbradští na svých protivnicích už na separátním sněmu v Nymburce a nyní je opět zopakovali. List ze sjezdu nymburského, kde je to zmíněno AČ I, s. 286, č. 17. K požadavkům sjezdu nymburského i Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 28–31. K Zikmundovým zápisům blíže Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 188, 202. I. článek listu mírného říká, že kompaktáta i Zikmundovi zápisy mají být ode všech dodržovány (AČ I, s. 246, č. 1). Jejich nedodržování je tedy automaticky porušením

Šternberk vyjednával s Rožmberkem a jeho spojenci také o malém Ladislavovi. Na obsazení trůnu a zřízení dočasné správy mu pro klid v zemi velmi záleželo, a tak se snažil přimět Oldřicha k dohodě. Katolíci i umírnění kališníci těmto snahám nakonec vyšli vstříc. Bylo dohodnuto vypravit poselstvo do Rakous, aby žádalo krále o vydání jeho svěřence do určitého data, které zatím nebylo stanoveno. Podle Aleše měl být přijat samozřejmě na základě kapitulace, jejíž články však nejsou konkretizovány. Pod ní si však můžeme představit žádost o připojení Rakous ke Koruně a vyhovění náboženských požadavků, zvláště, co se Rokycany týče. Holický také souhlasil, aby stavy Ladislava zaopatřily finančními prostředky, aby mohl zůstat v zemi a vládnout. Tuto záležitost, včetně otázky zemské správy, se však rožmberské straně podařilo odročit na zemský sněm do Prahy. Na něm mělo být zvoleno také poselstvo ke králi Fridrichovi, aby se naplnila usnesení českobrodského sjezdu.¹³¹

V Praze v únoru 1445 se Holický přesvědčil, že rakouská strana nemíní pracně dosažené dohody respektovat. Rožmberk a Menhart nyní obrátili a sdělili zaskočenému Alešovi a jeho spojencům, že miní dodržet vídeňské dohody s Fridrichem (1443). To znamenalo, že chtějí, aby Ladislav zůstal do své zletilosti v Rakousích, jak si to přeje Habsburk. V ten moment ve sněmovní síni zavládl neklid a pobouření. Slovo si brali jednotlivý řečníci a mezi nimi byl zřejmě i Aleš. Už příliš dlouho se účastnil jednání, která vinou Rožmberka stále nevedla ke konci. Druhé straně sdělil, že pokud Ladislav zůstane v Rakousích, bude to na škodu země. Oldřich a Menhart proto měli ze svého stanoviska ustoupit a společně jednat o jeho vydání. Více ochoty nebylo ani k plnění již dosažené úmluvy z Českého Brodu o potvrzení Jana Rokycany, na tož k pobídkám ohledně zřízení zemské správy. Marné byly Alešovy apely, že Fridrich již vzkázal (1444), že svým poručenstvím nechce překážet ustanovení řádné správy.¹³²

listu mírného, který byl garantem mírového soužití v zemi. Ke stížnostem na pražskou kapitolu ohledně porušování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného AČ I, s. 292, č. 18. AČ I, s. 293, č. 19. AČ I, s. 286, č. 17. Výčet dalších provinilců (včetně Rožmberka), kteří byli obviňováni z téhož AČ I, s. 287, č. 17. Výčet provinilců, který zmiňuje již nymburský sjezd. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118. Reakce obviněných Tamtéž, s. 119–120. K potvrzení a vysvěcení Rokycany, dohodnutém na českobrodském sjezdu AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33–34. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120–121. O situaci v církvi ohledně soupeření mezi koncilem a papežem a reakcí Čechů na to (potvrzení Rokycany) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92–93. Zikmund slíbil zasadit se o potvrzení a vysvěcení Rokycany v Brně roku 1435. Slib pak skutečně vtělil do tzv. císařských kompaktát daných ve Stoličném Bělehradu roku 1436. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 189, 188.

¹³¹ Usnesení českobrodského sjezdu (listopad 1444) použitá v tomto odstavci AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k nim Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 34, 35. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120.

¹³² O jednáních na pražském únorovém sněmu (1445) AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122. Fridrichovo přání, aby Ladislav Pohrobek zůstal do své zletilosti v Rakousích (1443) AČ I, s. 277, č. 13. Fridrich III. oznamoval Aleši Holickému a dalším pánům už 2. května 1444, aby si opatřili zemskou správu. AČ I, s. 284–285, č. 15.

Šternberk se právem obával, že pokud druhá strana nebude dodržovat kompaktáta, list mírný, Zikmundovi zápisy a českobrodské dohody (vydání Ladislava), „*žeby to nás k konečné nejednotě a k takowému zlému..., jakož sie jest dŕiewe w této zemi diálo, mohlo přiwesti*“. Otázka přítomnosti panovnické moci v zemi pro něj byla velmi důležitá, neboť krále považoval za garanta dodržování výše zmíněných dokumentů. On měl vahou svého majestátu, a to v rámci plnění kapitulacních podmínek zajistit, aby výsledky revoluce nebyly porušovány. Tím by se zároveň zamezilo možnosti vypuknutí nových válek, které si Holický nepřál. Alešovu hořkost a zlost z neúspěšného sněmu podtrhla i událost, jež se mu se synem v Praze přihodila. Ačkoli od Rožmberka, Hradeckého nebo pražanů obdrželi glejt, stala se jim v hlavním městě nějaká nepříjemnost. Ta se dá snad vysvětlit napětím mezi stranami. Každopádně jeho nedůvěra vůči rakouské straně tím ještě vzrostla a po Rožmberkovi požadoval nápravu (5. dubna 1445). A to z toho důvodu „*jestližebychom se potom sjezděti měli, abychom sobě věřiti mohli, a našim sjezdóm aby potom toto neoprawenie na překážce nebylo*“.¹³³

Po pražském zemském sněmu byl Aleš a poděbradští tam, kde byli před loňským českobrodským sjezdem (listopad 1444). Rozhořčení, jež proto vzniklo, rostlo pověstmi, že Rožmberk chce jet pro Fridricha, uvést jej do země a Ladislava odsunout. Aleš, vzhledem ke zkušenostem s Oldřichem, je nebral na lehkou váhu a napsal mu varovný dopis (10. dubna 1445). Pro Šternberka totiž nepřicházelo v úvahu uvedení krále do země bez přijetí kapitulacních požadavků, jež by zajistily výsledky revoluce. Upozornil ho proto, že již jednou Oldřich proti jeho vůli uvedl do země nového panovníka (Albrecht Habsburský, 1438) a způsobilo to válku. Jiné následky by takové jednání nemělo ani nyní, proto má od svého

¹³³ První citace v tomto odstavci nepochází přímo z Alešových úst. Je však z listu poděbradské strany pánům plzeňského kraje (30. dubna 1446), v němž signatáři listu (mezi nimi i Holický) popisují jednání na pražském zemském sněmu (únor 1445). List tedy odráží také Šternberkovo stanovisko k politice rakouské strany i mínění o následcích, které to může mít. AČ I, s. 293, č. 19. K tomu, že pro Aleše byl panovník garantem dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. AČ I, s. 293, č. 19. O tom, že měl panovník podle Aleše, v rámci plnění kapitulacních podmínek zajistit, aby výsledky revoluce byly zachovány AČ I, s. 293, č. 19. Např. v kapitulacních požadavcích pro Albrechta Habsburského (pražská kapitulace, 1437) se píše: „...*kompaktáta..., kteréžto držíme a držeti mieníme: abychme w tom zachováni byli, a jestližeby nás kto od toho chtěl tisknúti, aby nás Jeho Milost hájila a bránila, abychme od toho tištěni nebyli*“. AČ III, s. 459, č. 30. Od Albrechta Bavorského (1440, II. článek) stavy požadují, aby kompaktáta byla dodržována „*a jestližeby nás kto od toho tisknúti chtěl, aby nás JMt hájila a bránila, abychme od toho tištěni nebyli*“. AČ I, s. 276, č. 13. Stejně věci stavy žádaly i po Fridrichu III. roku 1443 (říjen). AČ I, s. 276, č. 13 (II. článek). K incidentu, který se Alešovi a jeho synovi v Praze přihodil, AČ II, s. 20, č. 23. Aleš Rožmberkovi píše (10. dubna 1445): „*Také jakož pane tebe tajno nenie, kterák se jest mně i synu mému příhoda stala w Praze za vaším gleitem; pro niž sem žádal oprawenie, ale to mi se nemohlo státi*“. Tamtéž, s. 20. Víc se prameny o této události nezmiňují. Glejt byl rakouskou stranou patrně vystaven za účelem společných jednání. Z literatury se k této „příhodě“ vyjadřuje Tomek v tom smyslu, že incident byl patrně výsledkem mezistranického napětí. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122. Incident zmiňuje také Urbánek, ale nic hlubšího než Tomek nepřináší Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 36. Druhé citace v tomto odstavci pochází ze stejného Alešova listu Rožmberkovi (10. dubna 1445) AČ II, s. 20, č. 23.

záměru upustit a jednat o tom s poděbradskou stranou. Pověsti o Oldřichovi však nebyly pravdivé. Magnát sice jednal s Fridrichem o sporech mezi králem a tábory i o královskou otázku, avšak neočekával, že by se Habsburk skutečně ujal správy země. A pokud se někdy tohoto tématu skutečně dotýkal, mělo to ráz čistě symbolický. Rožmberk si Fridrichovu přítomnost v zemi nepřál.¹³⁴

Oldřich proto Alešovi odpověděl (18. dubna 1445), že zmíněné zprávy nejsou pravdivé a pokud pojede za králem, tak pouze ve vlastních záležitostech. Zamlčel mu však, že v březnu 1445 jednal s Fridrichem ve Vídni, a to o otázku, na níž mu skutečně záleželo. Rožmberk chtěl vyzvědět, na kterou stranu se král přikloní ve sporu mezi koncilem a papežem. Tyto skryté okolnosti měly vliv i na únorový sněm v Praze, který tak rozlítal Aleše. Oldřich totiž nechtěl dopustit, aby se v náboženské otázce (potvrzení Rokycany) učinily vážnější kroky, než bude jasné, na čí stranu se přikloní německé části Říše. Věděl totiž, že názor Fridricha a kurfiřtů ovlivní názorovou hladinu i v Čechách. Na základě toho se pak rozhodne, za kým vyslat poselstvo ohledně Rokycany. Šternberkova nedůvěra k Oldřichovi tak byla oprávněná, ale po jiné stránce, než o které mluvily tehdejší pověsti.¹³⁵

Vlastní reakcí na pražský únorový sněm (1445), byl sjezd poděbradských v Kutné Hoře (konec června). Přítomen byl i Aleš. Holický zde v rámci stranického usnesení opět zdůraznil kompakťata, Zikmundovi zápisy a list mírný jako svůj hlavní politický program. V duchu toho se zavázal, že proti rušitelům těchto dohod chce spojencům pomáhat radou i mečem. Následkem toho bylo ihned vysláno poselstvo k Pražanům se stížnostmi na pražskou kapitolu. Té Šternberk vytýkal porušování kompaktát dosazováním kněží, podávajících pod jednou, do kostelů náležejících straně pod obojí. Na utrakvistické kněze jsou pak neprávem vydávány pŕuhony a klatby, ačkoli kapitulá ví, že tito kněží patří pod Rokycanovu správu.

¹³⁴ K tomu, že poděbradští byli po pražském sněmu (únor 1445) tam, kde byli před českobrodským sjezdem (listopad 1444), i o pověstech, jež se šířily o magnátovi Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 16. Alešův list Rožmberkovi, který na tyto pověsti reagoval (10. dubna 1445) AČ II, s. 19–20, č. 23. LL III, s. 10–11, č. 15. K Alešovu listu z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 123. Čornej, P.: *Království*, s. 85. O tom, že pověsti o magnátovi nebyly pravdivé Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37, 39. Čornej, P.: *Království*, s. 85.

¹³⁵ Oldřichova odpověď Alešovi (18. dubna 1445) LL III, s. 12, č. 17. AČ I, s. 20, č. 24. Z literatury ke skutečnému důvodu magnátovy cesty za Fridrichem, z níž plyne, proč na únorovém pražském sněmu (1445) jednal, jak jednal Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 39, 40. Věc se týká sporu mezi koncilem a papežem. Basilejský synod vyhlásil za pravdu křesťanské víry článek o nadřazenosti koncilu nad papežem a 25. června 1439 papeže Evžena jako kacíře sesadil. Na jeho místo pak 5. listopadu 1439 zvolil savojského vévodu Amadea, který přijal jméno Felix V. V západokřesťanské církvi tak nastalo poslední schizma. Skutečná příčina rozštěpení však tkvěla v neslučitelných názorech. Konciliarismus, který reprezentoval protoparlamentární směr, vystupoval jménem a v zastoupení všech relevantních církevních institucí, zatímco papežství nadále spočívalo na monarchickém principu. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 57. V Německu se církevní spor týkal dvou táborů, tedy na jedné straně císaře Fridricha a na druhé kurfiřtů a jejich proměnlivého postoje k basilejskému (Felix V.) a římskému papeži (Evžen IV.). Při soupeření koncilu a papeže Evžena šlo o to, kdo získá poslušnost císaře a kurfiřtů, zda to bude basilejský papež, anebo ten římský. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 67–68. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 93.

Proto Aleš s dalšími straníky žádal Pražany, aby sjednali nápravu tohoto stavu, neboť je kapitula v jejich moci.¹³⁶

Holický také jednoznačně podpořil důrazné ohrazení, aby se nikdo nepokoušel uvést do země krále bez porady s jeho uskupením. Proti takovému znovu sliboval boj do hrdel a statků. Byl to ostatně jeho konzistentní postoj, který zastával už v případě Albrechta Habsburského, a činil tak i nyní. Když tedy v dubnu 1445 napsal Rožmberkovi varovný list, že případné svévolného uvedení panovníka do země způsobí válku, nemluvil do větru. Zároveň odmítl pověsti, že by do země nechtěl nového krále. Důkazem o opaku je dosavadní jednání jeho strany i jeho samotného na zemských sněmech. Nový král však bude muset hájit a dodržovat kompaktáta, Zikmundovi zápisy i list mírný proti všem, kdo by je chtěli porušovat. Že touto proklamací chtěl Aleš získat oporu proti katolíkům asi vzhledem k tehdejší situaci netřeba zdůrazňovat. Netýkalo se to pouze pražské kapituly, ale Rožmberka a jiných katolických vrchností, jež byli Holickým a jeho straníky obviňováni z porušování kompaktát na svých statcích.¹³⁷

V říjnu 1445 se Aleš uvolil ke společnému setkání s pověřenci rakouské strany ve Slaném. Šternberk zde vyjádřil ochotu k dalšímu sjezdu s rakouskou stranou, ovšem pod podmínkou, že to bude mít smysl. Jednání bez konce už jej totiž unavovala a cítil se jimi

¹³⁶ O tom, že sjezd poděbradské strany byl reakcí na pražský únorový sněm (1445) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 54–55. Alešovu přítomnost na sjezdu dokládají SLČK, s. 177. SLČV, s. 102. Závěrečné usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany (24. června 1445) AČ I, s. 291–292, č. 18. O tom, že následkem společného usnesení bylo vysláno poselstvo za Pražany se stížností na pražskou kapitolu (včetně provinění, které jí Aleš a jeho straníci přisuzovali) AČ I, s. 292, č. 18. SLČK, s. 177–178. SLČV, s. 102. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 124. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 55.

¹³⁷ Alešovi postoje uváděné v tomto odstavci odvozuji od závěrečného usnesení poděbradské strany v Kutné Hoře (24. června 1445). AČ I, s. 291–292, č. 18. K usnesením kutnohorského sjezdu uváděným v tomto odstavci z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 123. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 55. Alešův list Rožmberkovi (18. leden 1438), v němž mu oznamuje, že Albrechta nelze uvést do země bez porady s Ptáčkovou stranou, AČ II, s. 5, č. 3. Alešův list Rožmberkovi (10. dubna 1445) AČ II, s. 19–20, č. 23. O tom, jak Aleš a jeho straníci obviňovali pražskou kapitolu a katolické vrchnosti z porušování kompaktát AČ I, s. 287, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 119. Účastníci sjezdu se také rozhodli bránit proti pomluvám, že nechtějí krále. V tomto ohledu chtěli vyslat poselstvo i ke králi Fridrichovi (AČ I, s. 291, č. 18). Za pomluvami šířenými i do ciziny stál Rožmberk. Magnát chtěl poděbradské ukázat jako revoluční živel, tedy vytvořit představu o nebezpečí, a tak si zajistit ne-li pomoc, tak alespoň sympatie sousedů. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 55–56. Aleš se na počátku srpna (1445) zúčastnil sjezdu poděbradské strany v Poděbradech. Zde, v návaznosti na usnesení kutnohorského sjezdu (červen 1445), signoval list králi Fridrichovi (1. srpna 1445). Ohradil se proti tomu, že by si Češi, nepřáli krále, a pokud někdo říká opak, lže. Fridrichovi také sděloval, že do země nelze svévolí někoho uvést (narážka na Rožmberka). To by mělo válečné důsledky jako v minulosti (Albrecht Habsburský). Tím králi taktně naznačoval, že o vstupu do země s nimi musí jednat. List poděbradské strany králi Fridrichovi z 1. srpna 1445 AČ V, s. 267–268, č. 1. Z literatury k tomuto listu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 127. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 56. List vydaný v Poděbradech 1. srpna dokládá Alešovo přední postavení v poděbradské straně i spojených východočeských landfrýdech. Mezi signatáři listu určenému římskému králi je uveden v pořadí hned na druhém místě po vůdci strany Jiřím z Poděbrad. Až za Alešem následuje Jiří z Dubé a Vizmburka, hejtmani čáslavského (Jan z Rušinova), hradeckého (Jetřich z Miletínka), kouřimského (Jan ze Soutic), chrudimského (Bohuš z Postupic) kraje nebo Mikuláš Trčka z Lípy. AČ V, s. 268, č. 1.

vyčerpaný. K dalšímu sjezdu tedy svoloval pouze v případě, že druhé uskupení bude ochotné k nápravě věcí, o něž na předešlých rokováních vypukly sváry. Holický tým měl na mysli obnovu společných jednání s králem Fridrichem o vydání Ladislava do Čech. Šlo mu také o zřízení dočasné zemské správy a společnou iniciativu směrem k Rokycanovu potvrzení v úřadu pražského arcibiskupa. O těchto záležitostech byly spory naposledy na pražském zemském sněmu v únoru 1445. Rožmberk tam tehdy odmítl plnit českobrodské dohody (listopad 1444), ačkoli jej zavazovaly ke kooperaci v otázce krále, Rokycany a zemské správy, čímž Aleše velmi pobouřil.¹³⁸

Hasenburk a Smiřický (pověřenci) vyvinuli také velké úsilí, aby Aleš souhlasil se sjezdem na Zvíkově. Bylo to na Rožmberkovu žádost, s níž Šternberk nemohl souhlasit, protože hrad patřil do Oldřichovy mocenské sféry. Aleš měl navíc ještě v plné paměti incident, který se mu přihodil v Praze (únorový zemský sněm 1445), přestože od magnáta a jeho straníků dostal glejt. Místo Zvíkova proto navrhl bezpečnější Vlašim, patřící Mikuláši Trčkovi z Lípy (spojenec). Tam se podle Aleše mělo sejít šest vyjednávačů z každé strany. Poté, co Oldřichovi oznámili výsledky slánské schůzky (Smiřický), odmítl zase on přijet do města pod kontrolou protivníka a navrhl svoji Soběslav. Holický byl s magnátovým řešením seznámen po 18. listopadu (1445) a zcela přirozeně nechtěl přicestovat na území ovládané Rožmberkem. Společné rozhovory poděbradské a rakouské strany se tak prozatím neuskutečnily.¹³⁹

Absence panovníka Aleše velmi trápila, proto se po zárukách dohodl na setkání s Rožmberkem na Zvíkově (na 13. březen 1446). Holický věděl, že magnát po schůzce odjíždí ke králi do Vídně, proto naléhal, ať se přimluví o Ladislavovo vydání. Oldřichovi také neopomněl připomenout, aby Fridrichovi sdělil, jakou nelibost v Čechách Pohrobkova nepřítomnost vzbuzuje. Magnát pak s Habsburkem o tom vedl rozhovor a Aleše poté ujišťoval (17. dubna 1446), že král je tomu příznivě nakloněn a věc bude mít zdárný konec. Troufám si však tvrdit, že Aleš Fridrichovým slovům po všech zklamáních asi příliš nevěřil.

¹³⁸ Alešovi postojе během slánského jednání (říjen 1445) AČ III, s. 31, č. 47. Z literatury k němu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 129. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70. Pokud v rámci slánské schůzky hovořím o pověřencích rakouské strany (Jan Smiřický, Zbyněk Zajíc z Hasenburka), nemám na mysli přímo příslušníky tohoto uskupení. Jednalo se o neutrály, kteří se snažili prostředkovat. K pražskému zemskému sněmu (únor 1445), který navázal na českobrodský sjezd AČ I, s. 292–294, č. 19. K českobrodskému sjezdu (listopad 1444) AČ I, s. 292–294, č. 19. Z literatury k němu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120–121.

¹³⁹ K iniciativě Smiřického a Hasenburka ve Slaném (říjen 1445), i k Alešovu odmítnutí sjezdu na Zvíkově AČ III, s. 32, č. 47. O incidentu, který se Alešovi přihodil na únorovém zemském sněmu (1445) se vyjadřují na s. 90, 90, pozn. č. 133. Ke Šternberkovu návrhu, aby se společný sjezd konal ve Vlašimi, kde by bylo šest vyjednávačů za obě strany AČ III, s. 32, č. 47. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70. K tomu, že Smiřický Rožmberka obeznámil s výsledky slánského jednání a ten navrhl za místo sjezdu Soběslav, AČ III, s. 32, č. 48. Tamtéž je i Smiřického pochybnost, že Aleš uvolí, aby se společný sjezd konal v Soběslavi. K tomu, že se z důvodu nedohodnutí se na místě společného rokování sjezd poděbradské a rakouské strany nekonal. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 70.

Šternberk však nedůvěřoval ani Rožmberkovi. Jeho nelibost nad Oldřichovou politikou i jejími následky nemohla změnit ani magnátova návštěva ve Vídni. Svoje pobouření a obavy s vývojem na domácí scéně dal najevo na sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře. Zde přivěsil pečeť k listu (30. dubna 1446), jehož adresátem byl příznačně Rožmberk. Aleš v něm s dalšími signatáři zkritizoval Oldřichovu destruktivní politiku. V tomto smyslu zejména fakt, že nedrží českobrodské dohody (listopad 1444) týkající se Pohrobka a Rokycany. Ačkoli to slíbil, odmítá se společně zasadit o Ladislavovo vydání do Čech a podporuje jeho setrvání v Rakousích. Podpora jeho strany ohledně Rokycanova potvrzení se také neuskutečnila, čímž porušuje nejen českobrodská ujednání, ale i list mírný a dohody se Zikmundem (Brno, 1435). Aleš tedy Rožmberka žádal, aby této politiky zanechal, a podával mu ruku k dalším jednáním o těchto věcech. Na nich chtěl řešit i otázku zemské správy, neboť sám Fridrich prohlásil, že jeho poručnictví jí nemá být na překážku.¹⁴⁰

Aleš, jako jeden z hlavních představitelů uskupení, žádal rovněž dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného, v čemž se z jeho strany projevuje snaha zklidnit situaci. Holický tím narážel na počínání katolických vrchností, které na svých panstvích měly porušovat tyto dokumenty. Na místech, kde se podle úmluv mělo podávat pod obojí, se nyní z jejich nařízení podávalo pouze pod jednou. Ze stejného přechínu pak kritizoval také pražskou kapitolu. Ta mu zvláště ležela v žaludku, neboť ji „*o to obsielali* [poděbradská strana], *aby bylo napraveno; a oni* [kapitula a kanovníci] *netoliko by to opravili, ale viece to rušie, proti compactátom, smlúvám* [Zikmundovi zápisy] *a mírnému listu činiti nepřestávajice...*“.¹⁴¹

V této souvislosti proto Aleš na bázi stranického usnesení znovu deklaroval svůj hlavní a základní politický program, ze kterého neustoupí. Chtěl se nadále pevně zasluhovat o

¹⁴⁰ K tomu, že si Aleš dohodl schůzku s Rožmberkem na Zvíkov na 13. březen (1446) dopis Jana Smiřického Rožmberkovi z 8. března (1446) LL III, s. 77, č. 110. AČ III, s. 34, č. 51. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 73–74. Že se jednání ve Vídni dotklo královské otázky, svědčí list Rožmberka Alešovi (17. dubna 1446), že o věcech, o nichž jednali na Zvíkově, mluvil s Fridrichem i s jinými. AČ II, s. 21, č. 26. LL III, s. 83, č. 122. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 74, pozn., č. 1. Že poděbradská strana nesla Ladislavovu nepřítomnost v zemi se silnou nevolí, dokládá např. list vzešlý z jejího zasedání, určený pánům plzeňského kraje (30. dubna 1446). AČ I, s. 293, č. 19. Rožmberkův list Holickému (17. dubna 1446), v němž Aleše ubezpečuje, že o Ladislavovi s Fridrichem hovořil, a že to bude mít dobrý konec, AČ II, s. 21, č. 26. LL III, s. 83, č. 122. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 74, pozn., č. 1. List, který poděbradská strana zaslala ze svého zasedání v Kutné Hoře Rožmberkovi (30. dubna 1446), a k němuž Aleš přivěsil pečeť LL III, s. 86–87, č. 125. Obdobný list poslala poděbradská strana i plzeňskému landfrýdu. AČ I, s. 292–294, č. 19. Rada krále Fridricha z roku 1444, aby si Češi opatřili zemské správce AČ I, s. 284–285, č. 15.

¹⁴¹ Alešovi požadavky, aby rakouská strana dodržovala kompaktáta, Zikmundovi zápisy a list mírný LL III, s. 87, č. 125. Kritika Aleše a poděbradské strany, že rakouská strana porušuje kompaktáta a list mírný AČ I, s. 286, 287, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118, 119. Reakce katolíků na obvinění z nedodržování kompaktát a listu mírného AČ I, s. 288, č. 17. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. Kritika pražské kapituly AČ I, s. 287, č. 17. LL III, s. 87, č. 125. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 118–119.

to, aby kompaktáta, Zikmundovi zápisy a list mírný byly dodržovány a zachovány. Toho garantem měl být panovník v rámci plnění kapitulačních podmínek. Jeho uvedení i zřízení zemské správy náleželo také k jeho politickým prioritám. Avšak pokud by kompaktáta, Zikmundovi zápisy, list mírný, ale i českobrodské dohody (stvrzení Rokycany, vydání Ladislava) nebyly drženy, a to, co se proti nim stalo, nebylo napraveno, vedlo by to k válce. Další porušování právních výsledků revoluce už tedy jako důsledný kališník nemínil připustit. Rychle rostoucí napětí mezi stranami, jež se Holický snažil mírnit, tak předznamenávalo události roku 1448.¹⁴²

Rázný postup kutnohorského sjezdu donutil konzervativce dohodnout se na společném rokování, jež bylo stanoveno na 8. červen (1446, Pelhřimov). Aleš se v Pelhřimově jednání s Rožmberkem o královské otázce a Rokycanovi přímo zúčastnil a zasáhl do nich. I díky jeho přesvědčování a naléhání musel Oldřich ustoupit. Holický tak dosáhl odvety za únorový pražský sněm (1445), kde magnát odmítl plnit českobrodské dohody (listopad 1444). Jeho neochota zasadit se o vydání Ladislava a neplnění závazku o Rokycanovi Aleše tehdy popudila. Právě tato Oldřichova politika vyhrotila ze Šternberkova pohledu situaci a přivedla poděbradskou a rakouskou stranu do Pelhřimova. Nyní se Alešovou zásluhou usnesení o Pohrobkovi vracelo zpět k roku 1444 (Český Brod), tedy vycházelo vstříc jeho zájmům. Holický do závěrečného usnesení také pomohl prosadit, aby z vůle příštího sněmu bylo za Fridrichem vysláno poselstvo, které by žádalo Ladislavovo vydání v roční lhůtě. Přijat měl být na základě společně sestavené kapitulace a sněm si měl do jeho plnoletosti zvolit správce (dva až 12) dle Habsburkovy rady z roku 1444.¹⁴³

¹⁴² K deklaraci Alešova hlavního politického programu (v rámci usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany z 30. dubna 1446) LL III, s. 87, č. 125. K usnesení kutnohorského sjezdu poděbradské strany z 30. dubna (1446) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 76. Čornej, P.: *Království*, s. 88–89. Šandera, Martin: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – I. část* (dále jen Východočeská šlechta), *Východočeské listy historické* 17 – 18, 2001, s. 106. K tomu, že rostoucí napětí mezi stranami předznamenávalo události roku 1448 Čornej, P.: *Království*, s. 88–89.

¹⁴³ K tomu, že rázný postup kutnohorského sjezdu vyburcoval Rožmberka, který poděbradské straně musel vyjít vstříc a jednat s ní od června (1446) v Pelhřimově Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 130–131. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 76, 77, 78. Závěrečné usnesení pelhřimovského sjezdu (12. června 1446), jež dokládá Alešovu účast AČ I, s. 294–296, č. 20 (Alešovo jméno je na straně 294). *Soupis I, Svazek 1/2*, s. 291, č. 1198. Ze závěrečného pelhřimovského usnesení, plynou Alešovi postoje a požadavky (program) uvedené v tomto odstavci. K jednáním na pražském sněmu AČ I, s. 293, č. 19. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 37. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 122. K jednáním v Českém Brodě AČ I, s. 292–293, č. 19. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 120. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 33–34. O tom, že se pelhřimovským usnesením usnesení o Ladislavovi vracelo k roku 1444 (Český Brod) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 82. Rada krále Fridricha (1444), aby si Češi opatřili zemské správce AČ I, s. 284–285, č. 15. Podle pelhřimovského usnesení (12. červen 1446) se zemští správci, pokud by to bylo nutné, měli radit s Fridrichem. AČ I, s. 295, č. 20. Pokud by král Ladislava nevydal, stavy deklarovaly, že si krále opatří jinde. AČ I, s. 295, č. 20. Konečné usnesení pelhřimovského sjezdu (12. červen 1446) dokládá, že Holický patřil mezi přední politiky království. Mezi signatáři dokumentu je uveden hned za Rožmberkem a Menhartem z Hradce, dokonce ještě před Poděbradem

Šternberk dokázal s ostatními vyjednávači přinutit Rožmberka také k tomu, že se zasadí o potvrzení Rokycany, a to v souladu s listem mírným a českobrodskými dohodami. Příští zemský sněm (sv. Martin 1446) se neměl rozjíždět, dokud se nezvolí poselstvo, které bude jednat o jeho potvrzení a vysvěcení. V tomto ohledu Aleš připouštěl, že to může být buď u papeže, nebo u basilejského koncilu. Oprávněně se totiž obával, že římský papež Evžen těžko potvrdí v úřadu pražského arcibiskupa kališníka Rokycanu. Holický tak chtěl mít v záloze ještě koncil. Dohoda o Ladislavovi a Rokycanovi měla být konečně stvrzena na nejbližším sněmu, který se měl konat na sv. Martina 1446.¹⁴⁴

Pelhřimovské dohody (12. červen 1446) ohrožily záměr římského krále a legáta Carvajala získat Čechy pro slib poslušnosti papeži Evženovi. Pomoci jim (Fridrichovi, Carvajalovi) měl Fridrichův vyslanec Prokop z Rabštejna a Rožmberk. Oba dva se ve své snaze zaměřili na Aleše, který byl předákem a vlivným členem poděbradské strany. Nejprve se na něho obrátil Rabštejn, který mu zaslal formulář pro složení obedienního listu s žádostí o přiznání. S Holickým se dokonce sešel, ale jakou od Aleše dostal odpověď, nevíme. Šternberkův postoj v této záležitosti však můžeme odvodit z jeho korespondence s magnátem, který přišel na řadu po Rabštejnovi. Oldřich Holického vyzval (červenec 1446), aby stejně jako on se svými přáteli vyhotovil a zpečetil přiznávací list k Evženovi. Patrně tím sledoval, že Aleš bude v tomto směru působit na své spojence (poděbradská strana). Šternberk mu však rezolutně sdělil (21. července 1446), že odmítá separátní vystavování přiznávacích listin a upřednostňuje odložení věci na příští sněm (sv. Martin 1446). Nechtěl pomáhat Oldřichovi. Pro Aleše bylo zásadní počkat s obediencí na sněm, kde bude moci poslušnost vázat na potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany. Navíc žádost, k níž by pečetě přivěsili katolíci v čele s magnátem, by měla větší naději na úspěch, protože by za ní stála celá země. Aleš však vyhotovení obedienní listiny odmítal i s poukazem na to, že nikdy z Evženova

(vůdce poděbradské strany, jíž byl Aleš členem). AČ I, s. 294, č. 20. To, že je Aleš uveden ještě před svým vůdcem, padá na vrub Jiřího mládí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 80–81, pozn. č. 3.

¹⁴⁴ K tomu, že Holický a další vyjednávači donutili Rožmberka, že se zasadí o potvrzení Rokycany v souladu s dřívějšími dohodami AČ I, s. 296, č. 20. *Soupis I, Svazek 1/2*, s. 291, č. 1198. O tom, že příští sněm se neměl rozcházet, dokud se nezvolí legace, která bude jednat o Rokycanovu potvrzení a vysvěcení (buď u papeže či koncilu) AČ I, s. 296, č. 20. Z literatury k tomu, i k důvodům, proč poděbradští chtěli potvrzení případně u koncilu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 132. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 83, 87. Rožmberkovi požadavek, aby se případně o potvrzení jednalo u koncilu, nevyhovoval. Tehdy byl už v jednání s Fridrichem a legáty o složení poslušnosti římskému papeži Evženovi. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 83, 87. O tom, že dohoda o Ladislavovi a Rokycanovi měla být stvrzena na nejbližším zemském sněmu (sv. Martin 1446) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 133. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 84.

poslušenství nevystoupil. Sám sebe považoval za pravověrného katolíka a kalich za pevnou součást katolické víry, což mu potvrzovala kompaktáta.¹⁴⁵

Rožmberk se však nemínil lehce vzdát a svoji žádost Alešovi zopakoval (27. července 1446). Dokonce zamýšlel Šternberkův slib poslušnosti koupit tím, že by vyplatil z jeho držby Křivoklát. Pokud se však Holický v tomto ohledu (Křivoklát) s magnátem sešel, nemáme o tom žádné zprávy. I kdyby ale jednání proběhlo, jeho výsledek by pro Oldřicha nebyl příznivý. Aleš už 5. srpna Rožmberka nabádal, aby nespěchal s odesláním přihlašovacího listu a otázku obediencie nechal na svatomartinský sněm (1446). Znovu také zdůraznil, že to je záležitost celé země a vlastní akce v této záležitosti odmítá. Přednost dával společnému jednání na půdě sněmu. Pokud by to Oldřich ignoroval, vyvolal by tím nové spory. Alešův postoj k magnátově snaze pak konečně dokládá i to, že hrad Křivoklát si ponechal i nadále v zástavní držbě (do 1454).¹⁴⁶

¹⁴⁵ Pelhřimovské dohody ohrožily záměry Fridricha a Carvajala získat Čechy pro obedienci římskému papeži Evženovi. Král se dohodl s Evženem na slibu poslušnosti a k tomu chtěl dotlačit i německou část Říše (na sněmu ve Frankfurtu, září 1446). České uznání Evžena mělo sloužit jako příklad. Rožmberk nechtěl, aby se obediencie řešila na zemském sněmu (sv. Martin 1446). Věděl, že poděbradští by toho využili k předložení požadavku o Rokycanovi a doplnění kompaktát. O to magnát nestál, ačkoli to v Pelhřimově sliboval (červen 1446). K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 86–87. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 132, 133. K dohodám v Pelhřimově (12. červen 1446) AČ I, s. 294–296, č. 20. K jednáním Prokopa z Rabštejna a Aleše Holického AČ II, s. 22, č. 28. LL III, s. 122–123, č. 171. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 91. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 158–159. Narážka na osobní setkání Aleše Holického s císařovým vyslancem Prokopem z Rabštejna je v listu Kašpara Šlika Oldřichovi z Rožmberka z 26. listopadu 1446. AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 91–92, 92, pozn. č. 1. Rožmberkův list Alešovi (červenec 1446), kde se na něho obrací s výzvou, aby vyhotovil příznávací list k Evženovi, je znám až Alešovy odpovědi na něj (21. července 1446). AČ II, s. 22–23, č. 28. LL III, s. 122–123, č. 171. Alešova odpověď Rožmberkovi (21. července 1446), kde mu sděluje, že odmítá separátní vystavování příznávacích listin a chce o tom jednat na sněmu (sv. Martin 1446) AČ II, s. 22–23, č. 28. LL III, s. 122–123, č. 171. K tomu, že poděbradští chtěli otázku obediencie odložit na svatomartinský sněm (1446), aby ji mohli vázat na doplnění kompaktát a potvrzení Rokycany Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 133. O tom, že poděbradští odmítali vyhotovit obedienci listinu s poukazem na to, že nikdy z Evženova poslušenství nevystoupili a sami sebe považovali za pravověrné katolíky a kalich za pevnou součást katolické víry, což jim potvrzovala kompaktáta, AČ II, s. 22, č. 28. LL III, s. 122, č. 171. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 159.

¹⁴⁶ Rožmberkova výzva Alešovi (27. července 1446) AČ II, s. 24, č. 29. LL III, s. 127–128, č. 176. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 92, 87. V této době už Evženovu autoritu uznávala Anglie, Burgundské vévodství, Benátky, Uhry, Aragonie, Kastilie, Skotsko a Polsko. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92. K Oldřichově snaze koupit Alešův slib poslušnosti papeži Evženovi. Okolo 5. srpna (1446) magnát obdržel od Hynka Krušiny ze Švamberka zprávu (Švamberk ji získal od Buriana z Gutštejna LL III, s. 130, č. 179. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 88, 88, pozn. č. 1), že Aleš by byl ochoten vystoupit z poděbradské strany, kdyby se od něj hotovými penězi vykoupil Křivoklát. Vedle toho měl prý požadovat i vratlavské hejtmanství pro svého syna LL III, s. 130, č. 179. Nyní se Oldřich mohl pokusit zúročit intriku, kterou v minulosti zosnoval proti Alešovi (1442) a opíral ji o jeho držbu Křivokláta. Jejím důsledkem bylo, že se Aleš zcela nezbavil obavy, že mu za držbu tohoto hradu hrozí trest smrti (k této intrice se obšírně vyjadřují na s. 82–83, pozn. č. 121). Magnát proto využil blízkých kontaktů na Fridrichova kancléře Kašpara Šlika a požádal jej, aby mu poslal opisy všech zástavních listin, které Holický ke hradu má. Svoji žádost odůvodnil slovy, že „některé cesty k tomu vím, ježto by jim [poděbradská strana] jich šik mohl zrušen býti“. AČ II, s. 415, č. 6. LL III, s. 116, č. 163. Z literatury k tomu Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 116. Vyplacením Křivokláta od Aleše, který měl z jeho držby stále určité obavy, tedy magnát zamýšlel Holického získat pro slib poslušnosti papeži Evženovi. Tím chtěl podle svých výše zmíněných slov narušit jednotu opozice, aby snížil její sílu, a tím i váhu jejího požadavku na svatomartinském sněmu (1446). Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 88. K listu, jenž Aleš 5. srpna ještě s dalšími předáky poděbradské strany zaslal Rožmberkovi LL III, s. 129–130, č. 178. AČ III, s. 38–39, č. 57. Z literatury k němu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 134. Urbánek R.: *ČD III/2*, s. 93. Protože pisatelé vydali svůj list v Praze, objevuje se

V listopadu se Holický samozřejmě dostavil na zemský sněm (sv. Martin 1446). Jednání měla navazovat na pelhřimovský sjezd (červen 1446), kde patřil k vyjednávačům, kteří magnáta donutili k závazku společně (poděbradská strana, rakouská strana) se zasadit o Ladislavovo vydání i potvrzení Rokycany. Nyní v Praze měly být tyto dohody (Pelhřimov) potvrzeny. S povahy věci proto Aleš zřejmě náležel k řečníkům, horlícím za Pohrobkův příchod kvůli pokoji a jednotě království. K jeho spokojenosti se také Rožmberk i se svým táborem přiklonil ke Šternberkovu stanovisku o Ladislavově vydání. Aleš pak neváhal podpořit opatření, jež směřovala k restituci panovnické moci, i zvolení legace, která měla smluvit místo a čas, kde by král stavům synovce předal.¹⁴⁷

Ke Šternberkově nelibosti se však opět nepodařilo vyřešit otázku zemské správy, což měl na svědomí Rožmberk. Navíc se ani nenaplnily Alešovi záměry v případě obedienčního listu papeži Evženovi. Holický chtěl vyměnit slib poslušnosti za potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany. Na to však pro sněmovní převahu Rožmberkovy strany mohl zapomenout. Místo toho podpořil svou pečeti magnátův návrh (14. prosince 1446), podle něhož měli poslové složit slib poslušnosti Evženovi a žádat potvrzení a vysvěcení Rokycany, jako svorně přijatého arcibiskupa. To, že Aleš nakonec souhlasil s poselstvem k papeži, však nelze přičítat jen většině rožmberské strany. I on si uvědomoval, že basilejský koncil a jeho vzdoropapež Felix nemají náležitou podporu evropských států a knížat. Když by se Češi přiznali k nim, zřejmě by jim to prospěch nepřineslo. Vysvěcení a potvrzení Rokycany by patrně u koncilu ani u Felixe nedocílili, neboť ti by se neodvážili jim vyjít vstříc. Vyhověním

mezi pečetiteli listu také Hanuš z Kolovrat. Ten byl vedle Menharta z Hradce pražským hejtmanem a náležel k Rožmberkově straně. Tamtéž, s. 93. Podobný list jako Rožmberkovi byl zakrátko zaslán také králi Fridrichovi (8. srpna 1446). Příznačné je v něm ujištění, Češi stojí vůči Evženovi v poslušenství podle kompaktát, a že z něho nevystoupili. To je zároveň i ohlášení podmínky, na níž se uznání poděbradské strany zakládá. AČ V, s. 269, č. 3. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 92–93. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 134. List je dán v Praze, avšak beze jmen signatářů.

¹⁴⁷ Alešovu přítomnost na svatomartinském sněmu (1446) se mi přímo nepodařilo doložit. Je však na snadě ji předpokládat vzhledem k projednávaným otázkám, jež ho velmi zaměstnávaly, a na jejichž vyřešení mu záleželo. Navíc z jeho listů Rožmberkovi jasně vyplývá (5. srpna 1446, více pečetitelů), že se na svatomartinský sněm (1446) chystal. AČ III, s. 38–39, č. 57. K tomu, že jednání na listopadovém sněmu navazovala na pelhřimovská jednání Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 135. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 99. K jednání pelhřimovského sjezdu mezi poděbradskou a Rožmberkovou stranou AČ I, s. 294–296, č. 20. K tomu, že v Praze měly být dohody z Pelhřimova potvrzeny, AČ I, s. 296, č. 20. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 131–132. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 80–83. O tom, že se Rožmberk na sněmu přiklonil ke stanovisku Aleše a poděbradských (vydání Ladislava) AČ II, s. 210, č. 1. K tomu, že se Aleš přiklonil k opatřením směřujícím k restituci královské moci. Sněmovníci se zavázali, že k obnově panovnické moci nebudou scházet finanční prostředky. Kromě důchodů z královských měst, z nezastavených statků a z dolů, se králi měla povolit berně, a to celý jeden úrok k výplatě zástav a zaopatření dvora. AČ II, s. 211, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 100. O tom, že poslové vyslaní za Fridrichem s ním měli domluvit místo a čas schůzky, kde by jim poručence předal, AČ II, s. 212, č. 1. Pokud by Fridrich Ladislava vydat nechtěl, poslové mu měli oznámit, že si na něj budou stěžovat u papeže, knížat a kurfiřtů. Zcela v duchu usnesení pelhřimovského sjezdu si pak Češi krále opatří jinde. AČ II, s. 212, č. 1. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 100. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 136. K Ladislavovu vydání byla na sjezdu v Pelhřimově (červen 1446) dohodnuta lhůta jednoho roku. AČ I, s. 295, č. 20.

kacířům by riskovali, že přijdou i o několik málo spojenců, kteří jim ještě zbývali. Tuto situaci nemohl Aleš opomíjet. Proto nakonec akceptoval, aby se celé království přihlásilo k římskému papeži.¹⁴⁸

Alešovi další naděje na obsazení trůnu padly příštího roku v Jindřichově Hradci (24. září 1447), kde se dozvěděl, že Fridrich Ladislava nevydává. V reakci na to dokonce odmítl královu nabídku schůzky se stavy, kde by se jednalo alespoň o zemské správu. Avšak teprve papežovo nepotvrzení Rokycany a spojení dosavadních umírněných kališníků s katolíky (Menhartova konverze, 1448) jej přinutilo rázně vystoupit na obranu svého programu. Šternberk pochopil, že utrakvismus se dostal do smrtelného nebezpečí. Papež totiž kompaktáta nikdy výslovně neuznal a rozpad basilejského koncilu byl jen otázkou času. Navíc Menhartovou konverzí (ovládal Prahu) se zásadním způsobem měnil poměr sil v zemi, a to v neprospěch důsledných kališníků.¹⁴⁹

¹⁴⁸ K Rožmberkově aktivitě, která způsobila, že svatomartinský sněm (1446) neustanovil správu země Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 102, 104–107. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 136–138. K vlastním jednáním na tomto sněmu AČ II, s. 213–217, č. 3. K příčinám sněmovní většiny rožmberské strany Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 107. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 138. List, k němuž Aleš přivěsil 14. prosince (1446) svou pečeť AČ II, s. 217–218, č. 4. O tom, že důslední kališníci (Aleš) chtěli slib poslušnosti vyměnit za potvrzení a doplnění kompaktát i stvrzení Rokycany, ale pro sněmovní převahu oponentů na to mohli zapomenout Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 106–107. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 138. O tom, že podebradští museli při svém rozhodnutí ze 14. prosince (1446, list Evženovi) brát v potaz (vedle sněmovní převahy rožmberských) i mezinárodní situaci Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 159. V roce 1446 uznávala římského papeže Anglie, Burgundské vévodství, Benátky, Uhry, Aragonie, Kastilie, Skotsko a Polsko. V únoru 1447 se velká část říšských knížat (včetně kurfiřtů) dohodla s kurií na tzv. knížecích konkordátech a slíbila poslušnost římskému papeži. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 92–93.

¹⁴⁹ Holický na květnovém sněmu (1447) očekával zprávu posílů, jak pochodili ve Vídni ohledně požadavků svatomartinského sněmu (1446) na vydání Ladislava. Tam se dozvěděl, že Fridrich o tom se stavy bude jednat na sv. Michala (1447, nechal vystavit i glejt). 21. září se s dalšími účastníky delegace zastavil v Jindřichově Hradci, kde se dozvěděl o tom, že král Ladislava pro jeho nezletilost nevydává. Habsburk se prostřednictvím posílů dokonce vymlouval, že českým vyslancům (od svatomartinského sněmu 1446) prve špatně rozuměl a nevěděl, že žádají synovcovo vydání. Dle memoriálů, jež Fridrich předal posílům ve Vídni, ale naopak dobře věděl, co od něj chtějí. Alešovu účast na květnovém sněmu (1447) dokládá, AČ II, s. 218–219, č. 5. Fridrich Habsburský nechal pro české stavy (12. února 1447) vyhotovit glejt, aby za ním mohli přijet do Vídně k roku o vydání Ladislava Pohrobka. V glejtu se na třetím místě, hned po Rožmberkovi a Menhartovi z Hradce, objevuje jméno Aleše Holického. Ochranný list byl dán do tisíce koní. RI XIII, H. 11, č. 73. Alešův pobyt v Jindřichově Hradci dokládá, AČ II, s. 219, č. 6. K tomu, že se Aleš v J. Hradci dozvěděl, že Fridrich synovce nevydává (nezletilost), i k výmluvám, že nevěděl, co bylo po něm žádáno, AČ II, s. 220, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 150. Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118. Memoriály Fridrichových odpovědí vyslancům svatomartinského sněmu (1446), z nichž je patrné, že věděl, co po něm žádají, AČ II, s. 221, 222, č. 8. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142. Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118. Králova nabídka se stavy jednat o zemské správu AČ II, s. 220, č. 7. K odmítnutí této nabídky z důvodu rozhořčení (nevydal Ladislava) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 142, 143. K papežovu odmítnutí stvrdit Rokycanu, které se Aleš rovněž dozvěděl v J. Hradci Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144–145. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 183, 185–186. K jednání českého poselstva v Římě nejobjasněji Týž: *ČD III/2*, s. 160–187. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 94. Nodl, Martin: *Země vírou rozřátá, aneb Čechy bez revoluce* (dále jen *Země*), DaS 20, 1998, č. 4, s. 7. Papež Evžen IV. zemřel ještě před příjezdem poselstva vyslaného svatomartinským sněmem. Novým papežem byl zvolen Mikuláš V. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 93–94. Kubíková, A.: *Oldřich II*, s. 118. Důvody na jaké se papež vymlouval ohledně Rokycanova nepotvrzení Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144, 145. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 182–183, 185–186. Menhart konvertoval roku 1448 při Carvajalově návštěvě Prahy. Oficiálně byl Carvajal po kontrole Rokycanovy pravověrnosti zmocněn jej potvrdit, ve skutečnosti měl však najít záminku proti jeho potvrzení. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 183, 185–186, 109–110. Tomek, V., V.: *Dějepis*

V souvislosti s aktuálním politickým vývojem se Holický zúčastnil sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře (24. červen 1448), kde plně podpořil vznik nového uskupení (poděbradská jednota). Od něj si sliboval, že bude dohlížet na dodržování kompaktát i listu mírného a účinně zasáhne proti každému, kdo by tyto smlouvy porušoval. Mimo plénium se Aleš v zákulisních prostorách sešel k rozhovoru s právě zvoleným vůdcem Jednoty. Ten ho seznámil s přísně tajným plánem na dobytí Prahy a Holický souhlasil. Věděl, že pozice utrakvismu jsou katolickou nadvládou nad hlavním městem otřeseny a kontrola metropole by zajistila rozhodující postavení důsledným kališníkům jako hrázi proti restauračním pokusům. Z toho důvodu přijal na svá bedra úkol, který mu Jiří v této klíčové operaci (dobytí Prahy) svěřil. Aleš Poděbradovi slíbil, že využije svého vlivu na vůdce katolického tábora Oldřicha z Rožmberka a přesvědčí ho, že vojsko, které se bude sbírat, nepotáhne proti Praze. Magnáta měl zároveň vhodným způsobem vymanévrovat ze země, aby v době útoku nebyl v Čechách.¹⁵⁰

města Prahy VI, s. 145. Ke Carvajalovu pobytu i odmítnutí potvrdit Rokycanu a kompaktáta Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 250. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 98. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 144. Nodl, M.: *Země*, s. 7. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95. Nejpodrobněji ke Carvajalovým jednáním v Praze (1448) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 235–256. Carvajal v Praze dokonce kázal o nemožnosti Rokycanova povýšení na hlavu české církve a horlil proti kacířským bludům utrakvistů. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119. Příklon Menharta ke katolictví urychlilo především posílení papežské autority. Čornej, P.: *Světla*, s. 311. Léta 1446 – 1448 přinesla velké turbulence. Série konkordátů mezi papežem a říšskými knížaty a potažmo i mezi kurií a Fridrichem III. odsoudila k rozpadu basilejský koncil, garantující skrze kompaktáta porevoluční náboženské uspořádání v Čechách a na Moravě. Tamtéž, s. 311. Dále k Menhartově konverzi Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96. Týž: *Světla*, s. 311. Týž: *Jiří Poděbradský a severní Čechy* (dále jen Jiří Poděbradský), in: Osobnosti v dějinách regionu 1. Přednáškový cyklus, Liberec 2004, s. 32. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119. Vedle Menharta z Hradce konvertovali ještě páni z Kolovrat a Hasenburka. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 99. O důvodech, proč se utrakvismus dostal do nebezpečí, i o tom, že Menhartovou konverzí se změnil poměr sil v zemi v neprospěch důsledných kališníků Týž: *Světla*, s. 311. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 96. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 160. Urbánek, R.: *ČD III*, s. 258.

¹⁵⁰ K tomu, že papežské odmítnutí potvrdit Rokycanu a spojení dosavadních utrakvistů (Menhart z Hradce ad.) s katolíky přimělo poděbradskou stranu (tj. spojené východočeské landfrýdy a jejich spojenci) k rozhodné akci, tj. sejít se v Kutné Hoře a ustanovit jednotu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 32. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 96. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 258, 262–263. K volbě Jiřího do čela Poděbradské jednoty (jako její správce) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96. Úřad správce měl v dobovém nazírání výrazně politické kompetence, zatímco funkce hejtmana souvisela hlavně s plněním vojenských povinností. Tamtéž, s. 96. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147. K programu Poděbradské jednoty, který si kladl za cíl dohled nad dodržováním kompaktát i listu mírného, i boj proti těm, kdo by je chtěli porušovat Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96. V Kutné Hoře (červen 1448) došlo k završení procesu, jenž byl nastartován už na srpnovém časlavském sjezdu (1441) a prakticky dokončen v předchozích dvou letech (1446–1448). Teprve nyní však dostal právní vyjádření – proměna spojených východočeských landfrýdů a dalších Jiřího spojenců v Poděbradskou jednotu. Kutnohorský sjezd však neznamenal zrušení landfrýdů jednotlivých východočeských krajů, ty fungovaly nadále. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 106; Týž: *Východní landfrýd (skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: *Regiony – časoprostorové průsečíky?*, Praha 2008, s. 115. Tomek uvádí, že Jiří byl zvolen hejtmanem. To však vyvrací Šandera. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 106. O tom, že prvořadý cíl (dobytí Prahy) v deklaraci Jednoty nebyl uveden a Jiří chtěl jejím ovládnutím posílit otřesenou pozici utrakvismu a zajistit rozhodující pozici rozhodným kališníkům jako hrázi proti restauračním pokusům Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 96. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34. Týž: *Světla*, s. 311. K tomu, že Jiří přísně tajný plán na dobytí Prahy v plénu neprobíral (Kutná Hora) a sdělil ho jen úzkému okruhu předáků Jednoty Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 106–107. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 99. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 147. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 163. O tom, že plán dobýt Prahu byl přísně tajný, a proto nebyl

V následujících týdnech se Aleš plně zaměřil na dodržení závazku z Kutné Hory, tedy k připravení půdy pro rozhodující úder na Prahu. Svou pozornost proto zaměřil na katolického magnáta. Již 9. srpna 1448 mu vypočítal tři zástupné důvody, proč se Jednota chystá do pole. Mělo to být kvůli dobytí Hoyerswerdy (Horní Lužice) Fridrichem Saským na jejich spojenci Vilémovi ze Šumburka, což Holický se straníky považoval za újmu a hanbu Koruně. Saský také bezdůvodně opověděl Alešovu synovi Petrovi Holickému a odmítl návrhy na urovnání sporu. Navíc na území království opevnil jakousi horu, jež byla sice dobytá a vypálena, avšak zase osazena (opět Fridrichem Saským). Jednotníci pak konečně táhnou na pomoc Vilémovi z Ilburka proti Kašparu Šlikovi (spor o Loketsko). To automaticky znamenalo, že cílem výpravy budou i páni z Plavna, jimž už dříve, stejně jako Šlikovi, bylo vyhlášeno nepřátelství také kvůli Ilburkovi.¹⁵¹

v plénu probírán, také Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 267. Aleše v Kutné Hoře nemohu doložit, ale vzhledem k naléhavosti situace a potřebě ji řešit, ho tam předpokládám. K důvodu, proč se domnívám, že Jiří Aleš v Kutné Hoře zasvětil do svého plánu na ovládnutí Prahy. Alešova politická činnost, letité zásluhy ve prospěch prosazování programu důsledného utrakvismu, jeho politické a diplomatické kvality spojené s bohatými zkušenostmi z mnoha náročných jednání, to vše z něj dělalo přední osobnost uskupení. Proto patrně patřil k Jiřího blízkým spolupracovníkům a poradcům a Poděbrad mu důvěřoval. Důvěru navíc upevňoval fakt, (vedle toho, že se Aleš s Jiřím znali už deset let ještě z působení v Ptáckově straně, 1438 AČ III, s. 462, č. 33) že Alešova neter byla Jiřího ženou. Poděbrad tedy neměl důvod Šternberka nezasvětit, čemuž notně napomohlo i to, že Aleš a Oldřich z Rožmberka se navzájem dobře znali a udržovali mezi sebou časté kontakty. Právě Alešův určitý vliv, daný jejich vzájemnými vazbami, chtěl Jiří využít. Proto jej informoval, co chystá (dobytí Prahy) a zaukoloval ho, co má v této věci udělat. Co měl Aleš podle Jiřího příkazu ve vtahu k Rožmberkovi vykonat (přesvědčit ho, že vojsko, které se bude sbírat, nepůjde proti Praze, odlákat Oldřicha ze země), vyplývá z jeho následné korespondence (9. srpen 1448) magnátovi (LL III, s. 342–343, č. 485. AČ II, s. 25–26, č. 30). Tato korespondence, kterou zmíním ještě níže v textu také spoludokládá Alešovu obeznamenost s Jiřího záměry (dobytí Prahy). Nezpochybnitelně ji pak dotvrzuje Alešova účast na tepelském jednání s Hynkem Krušinou ze Švamberka bezprostředně před dobytím Prahy. AČ III, s. 538–539, č. 514. O tomto jednání záhy níže v textu.

¹⁵¹ Alešův list Rožmberkovi z 9. srpna 1448 LL III, s. 342–343, č. 485. AČ II, s. 25–26, č. 30. K tomuto listu z literatury Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276–281, 157. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149. Spor Alešova syna Petra Holického s Fridrichem Saským patřil k českému úsilí učinit konec saské vládě v severozápadních Čechách. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276. Spor o Loketsko mezi Vilémem z Ilburka a Kašparem Šlikem se táhl už od roku 1444. Ilburk přitom hledal podporu u poděbradské strany, a to zejména u Aleše Holického. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157. K poměrům v severozápadních Čechách v této době také Helena Teršlová. Půta z Ilburka (otec Viléma z Ilburka) byl před únorem 1422 Zikmundem jmenován purkrabím královského hradu Lokte. V říjnu 1426 pak král Půtovi Loket zastavil (za dluhy vůči Půtovi). Půta se však dostal do sporů a bojů s loketskými many i městem Loktem a smířit se je nepodařilo. Zikmund tedy Půtu zbavil purkrabského úřadu a zástavu (Loket) mu odňal. Vydal mu však majestát, že se hlásí ke dluhu, kvůli kterému měl doposavad Loket zapsaný. Roku 1434 pak Zikmund Loket zastavil Kašparu Šlikovi. Do Zikmundovy smrti však dluh Půtovi nebyl zaplacen a syn Vilém se po otcově smrti (1437) rozhodl vymocit si peníze, anebo panství (Loket) na Šlikovi. Roku 1444 a 1445 Vilém plenil loketský kraj. Za Vilémovy nároky se přimlouval i Holický, který se s ním sblížil, že prý jeho otci bylo od Loketských učiněno mnoho zlého (AČ II, s. 26, č. 30). Roku 1447 bylo na sněmu uzavřeno mezi Vilémem a Šliky s Loketskem příměří. Na sněmu roku 1448 (květen) přesto nedošlo k ukončení sváru a Vilém dál plenil Loketsko. Jiří pak při maskování útoku na Prahu (1448) argumentoval, že se táhne proti Fridrichu Saskému, neboť se choval nepřátelsky vůči Vilémovi z Ilburka, když podpořil Šliky v boji o Loketsko. Spor o Loketsko skončil neznámým výsledkem, neboť Kašpar Šlik zemřel a jeho bratr Mates už při neobnovil. Teršlová, Helena: *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15 – 16. století*. Diplomová práce na UČD FF UK, Praha 2002, s. 15–16, 18–19, 21–22, 48–49, 50, 52, 55. K tomu, že Poděbrad potřeboval, aby Rožmberk uvěřil, že sbírané vojsko nepotáhne na Prahu, a aby byl Oldřich v době útoku mimo zemi Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 282–283. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149. Palacký, F.:

Rožmberka utvrzovali v zásadním omylu nevědomky také vlastní spojenci, takže snadněji uvěřil Alešovým intrikám. Magnát byl již 21. července 1448 Kašparem Šlikem informován, že králi píší z Čech, že cílem útoku má být Šlik a páni z Plavna. Říšský kancléř přitom dodával a „*Slyšíme, že to najviac jedná Holický a jeho syn;*“. Šlik navíc neměl důvod těmto pověstem nevěřit. S Alešem byl v nepřátelství už od roku 1446. Ten Kašparovi vytýkal, že mu kdysi škodil u císaře Zikmunda, a že byl vinen zajetím jeho syna Petra (1438). Kancléř se však bránil (1446), že si Aleš vše způsobil sám svým straněním císařovně Barboře i odporem proti Albrechtovi. Jeho syn pak byl jat bez Kašparovy viny. Vidíme tedy, jak i stará zášť hrála do karet Alešovi, a pomáhala ošálit Rožmberka. Ten i díky Šlikovu (21. července) a Šternberkovu (9. srpna) sdělení skutečně uvěřil, že úder vojska nepůjde proti Praze.¹⁵²

Holický se ve výše zmíněném listu (9. srpen) snažil zajistit také Oldřichovu nepřítomnost v zemi během chystaného útoku na Prahu. Magnátovi sdělil, že se nezúčastní plánovaného sjezdu s králem Fridrichem ve Vídni (vydání Ladislava). Argumentoval přitom chytré vlastními Oldřichovými slovy, že v Rakousích nebude Alešovy přítomnosti zapotřebí. Naopak bez něj (Rožmberk) by sjezd s Fridrichem nemohl skončit úspěšně. Alešovi se tak magnáta podařilo přesvědčit o jeho výjimečnosti, čímž ho pomohl odlákat ze země. Oldřich si navíc jistě myslel, že bez Šternberkova dohledu ve Vídni lépe zmaří jednání o Pohrobkově přesunu do Čech.¹⁵³

Zatímco Oldřichova strana byla kolébána Šternberkovou dezinformační kampaní, scházelo se vojsko Jednoty (srpen 1448). Aleš se připojil k té části, jež se sjela na konci srpna u Loun, aby se utvrdil dojem tažení proti Sasku a Šlikům. Nyní už je tedy zřejmé, proč odmítl jet do Vídně. Jako zkušený politik a voják si navíc uvědomoval, že než se věci dají do pohybu, musí následovat ještě jeden důležitý krok. Bude zapotřebí neutralizovat katolický plzeňský landfrýd. Nelze tedy vyloučit Alešovu nabídku Poděbradovi k jednání ve formátu dva plus jedna s vůdcem mocného uskupení Hynkem Krušinou ze Švamberka. Aleš přitom mohl sázet na svoji známost s Krušinou ještě z dob působení v katolickém táboře, a tak kalkulovat, že se

Dějiny národu IV, s. 99–100. Vojsko proti Praze se začalo sbírat v létě (srpen) 1448. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 107.

¹⁵² List Kašpara Šlika Rožmberkovi (21. července 1448) LL III, s. 334–335, č. 477. O tom, že Aleš opověděl Šlikovi, se dovídáme ze Šlikova dopisu Rožmberkovi z 26. listopadu 1446. AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157. Šlikova obrana na Alešova obvinění AČ II, s. 416, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 157.

¹⁵³ Alešův list Rožmberkovi z 9. srpna 1448 LL III, s. 342–343, č. 485. AČ II, s. 25–26, č. 30. K tomu z literatury Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283, 283, pozn. č. 2. Poděbrad psal magnátovi dopis ve stejném duchu jako Aleš. Tedy, že úspěch vídeňských jednání záleží jen na něm. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283, 283, pozn. č. 2. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 121. Aleš v Čechách musel zůstat, kvůli tomu, aby se podílel na ovládnutí Prahy. O tom dále v textu. Ke sjezdu ve Vídni k rokování o Ladislavovi byl králem pro české stavy vydán glejt 11. srpna 1448. Sjezd byl naplánován na 1. září 1448. RI XIII, H. 26, č. 476. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 283.

nechá snadněji přesvědčit. Šternberk tak získal další významnou zásluhu na dobytí Prahy, protože i díky němu se s hejtmánem landfrýdu podařilo uzavřít smlouvu (26. srpna 1448, Teplá), v níž se zavázal nepomoci Pražanům proti Jednotě. Cesta k hlavnímu městu byla volná.¹⁵⁴

Úspěšný útok na hlavní město proběhl v noci z 2. na 3. září 1448 poté, co Jiří Pražanům opověděl (1. září). Odborná literatura bohužel neuvádí, kde se v tuto chvíli nalézala druhá část vojska, v níž byl Aleš. Já se domnívám, že čekala u Loun, dokud nepřišla zpráva o opovědi. Jakmile dorazil posel, nebylo už zapotřebí vytvářet klamný dojem tažení do Saska a Holický se s dalšími pány vydal ku Praze. Sám se pak mohl těšit vědomím, že svým dílem přispěl k hladkému průběhu operace. Nejvyšší purkrabí Menhart z Hradce byl zajat a na jeho místo Jiří dosadil Alešova příbuzného Zděnka Konopišťského ze Šternberka (katolík). Ovládnutí Prahy, politicky nejdůležitějšího místa v zemi, učinilo z Alešovy strany určující politickou sílu.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Jako shromaždiště vojsk byly určeny pláně u Kačina a Kolmarku v těsné blízkosti Kutné Hory. LL III, s. 347, č. 491. Z literatury k tomu, včetně složení a počtu vojska, Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97, 98. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 32. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 107. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 149–150. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284–286. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 64. K tomu, že další části vojska se sešla u Loun, aby se utvrdil dojem, že se skutečně potáhne proti Sasku a Šlikům (včetně složení vojska) AČ III, s. 47, č. 72. LL III, s. 346, č. 490. LL III, s. 348, č. 491. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 100. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 150. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 33. K tomu, že před útokem na Prahu bylo zapotřebí neutralizovat plzeňský landfrýd Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 97. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 63–64. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284. Regest dohody s hejtmánem landfrýdu (Teplá, 26. srpna 1448), kterou Aleš s Poděbradem uzavřeli za svou Jednotu, AČ III, s. 538–539, č. 514. Aleš se s vůdcem landfrýdu znal ještě z dob husitských válek, kdy se oba patrně seznámili v Zikmundově vojsku (I. kruciáta) a dále se potkávali na říšských sněmech v Norimberku (1422, 1427). Aleš s Hynkem Krušinou byli přítomni na zasedání říšského sněmu v Norimberku roku 1422. DRTA VIII, s. 223, č. 182. Z literatury k tomuto sněmu i k přítomnosti českých katolických pánů Jánský, J.: *Kronika I*, s. 154–155. Aleš a Hynek Krušina byli přítomni na zasedání říšského sněmu roku 1427 ve stejném městě. Jánský, J.: *Kronika II*, s. 11–13. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 193. Holický se ve stejném roce (1427) zúčastnil jednání, která měla po pádu IV. kruciáty dojednat s husity příměří a laické slyšení o kalichu. Za katolickou stranu příměří vedle Aleše (a dalších pánů) uzavíral i Hynek Krušina ze Švamberka. AČ III, s. 264–267, č. 39. Z literatury k tomuto jednání Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 130. K Alešově žoldnéřské (vojenské) službě Zikmundovi během husitských válek více v kapitole týkající se jeho majetku na s. 154–156, 160–168.

¹⁵⁵ K útoku na Prahu z 2. na 3. září (1448) Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 55. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 162. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 99. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 292. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 102. Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 381. Poděbrad Pražanům opověděl pro nedodržování kompaktát a dohod se Zikmundem. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 289. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 152. Odborná literatura mluví o vniknutí vojska Jiřího z Poděbrad do Prahy, ale o vojsku ležícím u Loun se nezmiňuje. K úspěšnému dobytí Prahy Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 292–299; Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 102–103. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 152–155. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 55–56, 63–65. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 98–99. Část útočníků nenarazila téměř na odpor. Akce byla v českých dějinách snad nejdokonaleji připravená a provedená. Jednota při ní ztratila pouze jednoho muže. Během několika hodin se pražská města ocitla pod Poděbradovou kontrolou. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 98–99. K zajetí Menharta z Hradce a dosazení Zděnka Konopišťského na jeho místo nejvyššího purkrabího Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 33. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 99. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 68. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 119–121. K tomu, že dobytí Prahy učinilo z Jednoty určující politickou sílu Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 100.

Dobytí Prahy a uvěznění jednoho z předáků katolického panstva Menharta z Hradce se neobešlo bez následků. V říjnu 1448 už probíhala drobná válka, kterou z Karlštejna začal Menhartův syn Oldřich z Hradce proti majetkům purkrabího Zděnka Konopišťského ze Šternberka a Jiřího z Poděbrad. Aleš kvůli tomu několikrát psal na Karlštejn a pokoušel se sjednat příměří (říjen). Velitelé tamní posádky se mu však vymlouvali na příkazy Oldřicha z Hradce, takže neuspěl. Proto se obrátil přímo na hlavu katolíků Oldřicha z Rožmberka (22. října). Poprosil ho, aby obeslal Menhartova syna, sjednal mezi nepřáteli příměří a mladého pána z Hradce přiměl k účasti na zemském sněmu. Šternberk měl za to, že spory se snadněji vyřeší na sněmu (28. října) mírovou dohodou, než válkami. K účasti nabádal také magnáta, který měl s sebou přivést co nejvíce přátel. Tím chtěl Aleš zajistit všeobecný respekt sněmovním usnesením a předejít tak vnitřnímu konfliktu. Očekával také, že Rožmberk plénem obeznámí s výsledky jednání s Fridrichem a Carvajalem (Víděň) a pře kolem Menharta z Hradce bude vyřešena.¹⁵⁶

Rožmberk Alešovi odpověděl (28. října 1448), že ho na Krumlově navštívili Oldřich z Hradce a jeho příbuzný Jan z Telče. Magnát se je v duchu Šternberkových proseb snažil přesvědčit, aby přistoupili k příměří se Zděnkem Konopišťským a Poděbradem. Oba páni z Hradce však vyjádřili nelibost nad tím, že Menhart byl bezdůvodně zbaven královského úřadu a vsazen do vězení, ačkoli je nevinný. Jednání o příměří však zcela neodepřeli, chtěli se ale nejprve poradit se svými straníky. To bylo ostatně i Rožmberkovo mínění. Ten se sice ve svých odpovědích Alešovi tvářil, že chce prostředkovat, ve skutečnosti měl ale nepřátelské

¹⁵⁶ K tomu, že po dobytí Prahy a zajetí Menharta z Hradce začala drobná válka Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160. Urbánek uvádí, že drobná válka začala po škodách učiněných od karlštejské posádky opovědi Zděnka Konopišťského. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338. Palacký tvrdí, že u Karlštejna začal válčit Zdeněk Konopišťský, když opověděl tamní posádce. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108–109. Karlštejn byl v Oldřichově moci, stejně jako byl předtím v moci jeho otce Menharta z Hradce. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160. To, že Aleš psal na Karlštejn, aby tamní posádka neútočila na statky Poděbradovy a Zděnka Konopišťského, vyplývá z listu Holického Rožmberkovi (22. října 1448). AČ II, s. 26–27, č. 31. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 338–339. Alešův list Rožmberkovi (22. října 1448), v němž magnáta nabádá, aby mezi nepřáteli sjednal příměří, dostavil se na sněm ad. AČ II, s. 26–27, č. 31. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 338–339. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 160–161. Karlštejské posádce, a tedy i Oldřichovi z Hradce, opověděl nejprve Zdeněk Konopišťský, a pak i Jiří z Poděbrad, Zdeněk Kostka z Postupic a pražská města. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108–109. K tomu, že Aleš očekával, že magnát plénem obeznámí s výsledky jednání s Carvajalem a Fridrichem ve Vídni Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161. 6. září 1448, ještě než přišla zpráva o dobytí Prahy, předložil Rožmberk ve Vídni české požadavky Fridrichovi. Má vydat Ladislava, jinak příští sněm, jenž se seje 28. října (1448), si opatří krále sám. Má se také přimluvit u Carvajala za příznivou odpověď o kompaktátech. V zákulisí však Rožmberk radil králi, aby svolil ke sjezdu s Čechy, ale s lhůtou, která naznačovala dlouhý odklad. Sjezd se tak měl podle magnátových rad konat do půl roku nebo až 29. září 1449. Král měl do Čech přijet s Ladislavem, ale nevydat jej. Pouze se ptát proč jej vydat, nic víc. Fridrich III. se pak samozřejmě přiklonil ke druhému termínu (29. září 1449). O kompaktátech měl král dle Oldřichových rad vyslancům sdělit, že Carvajalovi po zářijových událostech v Praze nezbývá, než jet do Říma a vše sdělit papeži. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 327–328. Zemský sněm plánovaný na 28. října 1448 se nakonec kvůli nepřátelství Oldřicha z Hradce vůči Poděbradovi a Zděnkovi Konopišťskému neuskutečnil. Oldřich z Rožmberka se navíc bál přijet do Prahy, aby nebyl zajat jako Menhart z Hradce. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 337–338, 342. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 108.

úmysly. Ani páni z Hradce však nemínili Šternberkovi vyjít vstříc a až do konce roku 1448 vedli drobnou válku z Karlštejna a Mitrovic.¹⁵⁷

V dubnu následujícího roku stanul Aleš v čele delegace, která měla za poděbradské jednat v Jindřichově Hradci s předáky Strakonické jednoty. Šternberk k jednodennímu jednání odjížděl s jasnými úkoly. Zasadit se o ukončení záští a tím uklidnit poměry v zemi, sjednat příměří a vymoci si zemský sněm, na němž by se řešila otázka krále a zemské správy. K položení sněmu, kde by se řešily tyto otázky, Holický vyzýval Rožmberka už v únoru 1449 a nyní byla šance to prosadit. Alešovi se v jednáních s Rožmberkem a pány z Hradce podařilo dosáhnout zdánlivého úspěchu, který představuje smlouva z 10. dubna. Mezi stranami bylo uzavřeno příměří, jež mělo trvat od 15. dubna 1449 až do sv. Jiří příštího roku. Obě uskupení si také zvolila ubrmany, kteří měli srovnat při mezi Poděbradským a Oldřichem z Hradce i všemi jejich spojenci. Za poděbradskou jednotu se jím stal Aleš (pán) a Oldřich Močihub z Královic (rytíř). Za druhou stranu Rožmberk (pán) a Arnošt z Lestkovce (rytíř). Na příštím zemském sněmu pak Aleš a zbylí rozsudí měli vynést mocnou výpověď, a pokud by to nebylo možné, tak do konce příměří. A kdyby mezi stranami docházelo k jeho porušování, měl se Holický a zbylí opravci postarat o nápravu.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Rožmberkova odpověď Alešovi (28. října 1448) AČ II, s. 27–28, č. 32. K Rožmberkovým skutečným postojům a úmyslům Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 340. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161. Oldřich z Rožmberka tajně u římského krále Fridricha vyjednával o branné i finanční pomoci proti Poděbradské jednotě. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 109–110. K tomu, že páni z Hradce nevyslyšeli Alešovi prosby a dál vedli drobnou válku z Karlštejna a Mitrovic Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 344. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 161. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 109.

¹⁵⁸ Do čela delegace, která měla jednat v J. Hradci, postavil Aleše Poděbrad. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 169. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 367. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 109. 6. dubna (1449) vystavil Rožmberk se synem Jindřichem, Oldřich a Jan z Hradce a Bedřich ze Strážnice Alešovi a těm, kdo s ním pojedou glejt (na jeden den) až do 100 koní. LL IV, s. 37, č. 41. Regest glejtu AČ III, s. 540, č. 525. Strakonická jednota byla ustavena 8. února 1449 ve Strakonici. Usilovala o restituci poměrů před dobytím Prahy (3. září 1448). Šlo např. o vydání Prahy, propuštění Menharta z Hradce z vězení (zemřel po propuštění 3. února 1449) a navrácení nejvyššího purkrabství. V jejím čele stanul Oldřich z Rožmberka se synem Jindřichem. Ustavující zápis Strakonické jednoty AČ II, s. 244–246, č. 23. Ke vzniku Strakonické jednoty a k jejím požadavkům Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105. Týž: *Jiří Poděbradský*, s. 34, 35. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 345, 349–350. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 111. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 121–122. K Strakonické jednotě také Pátý, Lukáš: *Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století* (dále jen Strakonická jednota). Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013. Alešův list z 20. února (1449), v němž Rožmberkovi sděluje, že by si přál zemský sněm, kde by se řešila záští, královská otázka a zemská správa AČ II, s. 30, č. 33. LL IV, s. 15–16, č. 14. V těchto listinách je uvedeno, že i Jiří Poděbradský si přeje zemský sněm, kde by se řešily zmíněné problémy (záští, král, správa země). K záštím, která na jaře 1449 probíhala, Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–366. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 75. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 166. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 169. Smlouva z 10. dubna (1449) uzavřená Alešem v J. Hradci AČ II, s. 250–254, č. 26. Mnou vybrané pasáže jsou na stranách 251 – 252. Smlouvu uvádí také LL IV, s. 39–43, č. 45. Mnou vybrané pasáže jsou na stranách 40–41. Z literatury k jednání o této smlouvě Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 367. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 170. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 109. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 166. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 122. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 75. Do 21. května (1449) měly být na Vlašim Oldřichu Močihubovi odevzdány vzájemné žaloby obou stran a do 8. června (1449) obrany proti nim. LL IV, s. 40, č. 45.

Holickému se do smlouvy podařilo prosadit další důležitou věc, o kterou usiloval. Tou byl zemský sněm, který se měl konat v Jihlavě v týdnu po sv. Jakubovi (1449) a obeslán měl být i římský král. Zasedání se nemělo rozejít, dokud se po srovnání sporu mezi oběma stranami, nerozhodne o králi a zemské správě. To byl Alešův úspěch, protože strakonictí doposavad nejevili žádnou chuť k uspořádání sněmu. Rožmberk si vyřešení otázky správy a Ladislavovo vydání nepřál a sabotoval je, jak jen mohl. Však ho také Aleš upozorňoval, že jeho chování budí dojem, že se sněm, kde by se o to jednalo, snaží oddálit. Už v únoru 1449 jej proto vyzýval, aby se o položení sněmu zasadil, protože země potřebuje krále a správu.¹⁵⁹

Jestli si Šternberk myslel, že se poté, co uspěl se svými požadavky, vývoj událostí pohne kupředu, mýlil se. Rožmberk se usneseními sjezdu řídit nemínil. Usiloval o válečnou konfrontaci a k tomu potřeboval čas, než jí jeho jednota bude schopna. Jako ubrman proto neusiloval o vyřízení sporů, ale jen o průtahy a odklady až do vypršení příměří. Spolupráce s Alešem a jeho kolegou Arnoštem Lestkovce měla sloužit jako zástěrka, aby neprozradil svoje úmysly. Lstivé jednání mu musel Aleš vytknout. Smírčím soudcům totiž náleželo vyhotovit doslovné znění listin, jimiž by se strana straně přiznala k jindřichohradecké smlouvě. Návrh zápisu svého uskupení, který Oldřich Alešovi zaslal, se však v podrobnostech s touto smlouvou neshodoval. Holický to magnátovi napsal (24. dubna 1449) a jasně mu sdělil, že by byl nerad, aby tyto chyby vedly k jinému výkladu dohody. Rožmberka proto také požádal o nápravu. Stejně tak Šternberk musel magnáta napomenout (18. května 1449), že list na příměří zaslal pozdě, a to jemu (Alešovi) místo Poděbradovi. List tak bude moci být stěží dokonán včas, když zbývá jen pět dní a je třeba k němu přivěsit ještě mnoho pečeti. Pokud jej tedy Jiří nestihne včas odevzdat Arnoštu z Leskovce na Humpolec, je to Oldřichova vina.¹⁶⁰

AČ II, s. 251, č. 26. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 113; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 170.

¹⁵⁹ K tomu, že se Alešovi podařilo prosadit položení sněmu, kde se mělo jednat o urovnání sporu (Poděbrad, Oldřich z Hradce), králi a zemské správě AČ II, s. 253, č. 26. LL IV, s. 41–42, č. 45. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368. K tomu, že strakonictí nejevili chuť k uspořádání sněmu, protože si to Rožmberk nepřál Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 362. Alešův list Rožmberkovi z února 1449 AČ II, s. 30, č. 33.

¹⁶⁰ K tomu, že Rožmberk ve skutečnosti usiloval o konfrontaci a spolupráce s ubrmány za Poděbradskou jednotu byla jen zástěrka, aby neprozradil svoje úmysly Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 114. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 33–34. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 172. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 368–369. Rožmberk usiloval o podporu krále Fridricha, který však nadále zachovával neutralitu. Jako spojence však získal saského vévodu Fridricha. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105. Alešův list Rožmberkovi, kde mu vytýká jeho jednání a požaduje nápravu (24. dubna 1449) AČ II, s. 34, č. 35. Z literatury k tomu, i k povinnosti ubrmanů vyhotovit doslovné znění listin, jimiž by se strana straně přiznala k jindřichohradecké smlouvě (10. dubna 1449) Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 172. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 370–371. Rožmberk Alešovi návrh zaslal 17. dubna 1449. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371, pozn. č. 1. Alešův list Rožmberkovi z 18. května 1449 LL IV, s. 62, č. 75. AČ II, s. 35–36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371. List na příměří měl být dle jindřichohradecké dohody položen do šesti neděl po velikonocích u Arnošta z Leskovce na Humpolci. AČ II, s. 251, č. 26. LL IV, s. 40, č. 45.

Jak se pomalu blížil jihlavský sněm položený na týden po sv. Jakubu (1449), rostly i snahy Rožmberka zhatit úspěšnost jeho zasedání. Tím se dostával do dalších třenic se svým spoluubrmanem Alešem. Holický měl velký zájem na tom, aby se před sněmem odstranilo co nejvíce sporů a v Jihlavě se mohly řešit důležitější věci. Proto s Močihubem pozval Rožmberka do Vlašimi (blízko Jihlavy), aby tam jako smírčí soudci rozhodovali pře na ně vznesené. Magnát to však podrážděně odmítl, že prý Aleš ani Močihub nemají žádné právo poroučet mu kdy a kam má přijet na jednání. Byla to však pouze nejapná výmluva, aby nemusel soudit. Proto Aleš ironicky poznamenal (3. července 1449), že Oldřich má dost rozumu na to, aby věděl, že mu nic nepřikazovali, neboť „*my tobě pane tak málo muožem rozkazowati, jako ty nám*“. S tím mu zároveň vyčinił, že pokud nechce pracovat o ukončení sporů a opravy odkládá do Jihlavy, neměl se v ubrmanství uvazovat. Dobře totiž ví, že tam (Jihlava) se mají řešit důležitější věci (vydání Ladislava, zemská správa) a zahlcení sněmu ubrmanskými záležitostmi by tomu bylo na škodu.¹⁶¹

Šternberkovy snahy dostat Oldřicha do Vlašimi však byly marné. Nepomohl při tom ani argument, že pro ubrmany má město, vzhledem k blízkosti Jihlavy, výhodnou polohu. Magnát to tam má blíž než Aleš a stejně i ti, co na ně vznesli svoje žaloby kvůli porušení příměří a smluv. Pro Oldřicha to však nehrálo žádnou roli. Město bylo pod kontrolou nepřítele (Mikuláš Trčka z Lípy) a on se tam bál jet, což bez obalu sdělil Alešovi (6. července 1449). Místo Vlašimi mu proto navrhl svoji Soběslav, kam ze stejného důvodu odmítl přijet Aleš a Močihub. Oba proto nakonec do Vlašimi přijeli sami (6. července). Tam jim však bylo předpoloženo mnoho žalob, které bez zbylých dvou ubrmanů neměli právo rozsoudit. Žadatele proto museli odbýt a Oldřicha prosebným tónem žádat (8. července), aby se i s Arnoštem z Lestkovce dostavili 27. července (1449) do Německého Brodu. Aleš opět argumentoval tím, že spory vzniklé během příměří je nutné opravit ještě před sněmem, neboť tam bude dost důležitějších věcí k projednání (vydání Ladislava, správa země).¹⁶²

¹⁶¹ To, že Rožmberk podrážděně reagoval na pozvání do Vlašimi, vyplývá z Alešova listu magnátovi z 3. července 1449. AČ II, s. 37, č. 37. LL IV, s. 71, č. 87. Z literatury k tomu, i ke snaze Oldřicha zhatit úspěšnost jihlavského sněmu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 114. Sjezd všech čtyř ubrmanů se měl ve Vlašimi konat 6. července 1449. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173. Alešův list Rožmberkovi z 3. července 1449 AČ II, s. 37–38, č. 37. LL IV, s. 71–72, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 371.

¹⁶² Alešovi argumenty Rožmberkovi, aby ho donutil přijet do Vlašimi, AČ II, s. 37, č. 37. LL IV, s. 72, č. 87. Oldřichův list Alešovi (6. července 1449) LL IV, s. 75, č. 90. To, že Aleš a Močihub do Vlašimi přijeli sami, uvádí Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173. K tomu, že ve Vlašimi Aleš a Močihub nemohli bez zbylých ubrmanů soudit, a tak magnáta zvali do Německého Brodu, AČ II, s. 39, č. 38. LL IV, s. 76, č. 91. AČ uvádí jako datum, kdy Holický a Močihub Rožmberkovi odeslali zvací list do Německého Brodu, 8. červenec (1449). LL pak uvádí datum 7. července 1449. Alešovi argumenty, proč má Oldřich přijet do Německého Brodu, AČ II, s. 39, č. 38. LL IV, s. 76, č. 91.

Rožmberk však hrál hru na ostří nože a Alešovi výtky ani prosby jej nezviklaly. S klidem se mu proto vymluvil (11. července), že do Německého Brodu nepřijede kvůli důležitým záležitostem, které má na práci. Vyjádřil však ochotu s Alešem a zbylými ubrmany spory vzniklé během příměří v Jihlavě napravit. Skutečné důvody však byly ty, že Oldřich nehodlal jít Šternberkovi na ruku a jeho záměry mu nechtěl usnadňovat. V jednom ze svých listů (září 1449) sám říká, že jej Aleš a Močihub obeslali, „*abychom se we Wlašimi městě jich strany s nimi sjeli pro ty věci, kteréž w příměří a smlúwě w Hradci udělané sú přečiněny, w některý nás běh jiný a k swé wuoli chtiece přivéstí... To sme jim hned odwrhli, takowé se lsti jim chtiece wystřieci*“.¹⁶³

Oldřichovy úskoky a odklady jeho povinností však Aleše rozezly. Ten chtěl v souboji s magnátem naopak co nejvíce odlehčit chystanému sněmu v Jihlavě, aby zbylo maximum času na otázku krále a zemské správy. Proto přitlačil Rožmberka ke zdi. Ačkoli jeho strana vystavila Poděbradské jednotě glejt k jednání do Jihlavy (10. července 1449) Aleš prosadil, aby on a jeho straníci jedoucí na sněm zastavili v Německém Brodu a odmítli pokračovat dál. O cestě do Jihlavy nechtěl ani slyšet dokud ubrmani za druhou stranu (Rožmberk, Arnošt z Leskovce) s ním a Močihubem nerozsoudí spory vzniklé během příměří. Jejich oprava měla pro Aleše přednost přede všemi jinými věcmi.¹⁶⁴

Oldřich, ač velmi nerad, musel nakonec Šternberkovi ustoupit. Důvodem tohoto kroku bylo, aby on ani jeho uskupení nezavdalo příčinu k roztržce a vyhocení situace v zemi I přes posavadní snahy zamezit klidnému srovnání sporů se totiž snažil vyvarovat všeho, co by roznítilo válku, dokud jeho strana náležitě nezesílí. Přesto však v tomto souboji zvítězil, neboť sklízel plody své zdržovací taktiky. Když Rožmberk přijel do Německého Brodu, musel Aleš s nechutí uznat, že žalob už se nahromadilo tolik, že je třeba větší část odložit do Jihlavy.¹⁶⁵

Sněm začal v srpnu 1449 a přítomni byli i zástupci krále Fridricha. Byla to reakce na list z 10. července (1449), který vedle dalších předáků Poděbradské jednoty signaloval i Aleš.

¹⁶³ Rožmberkův list Alešovi a Močihubovi z 11. července 1449 LL IV, s. 79, č. 96. Skutečné důvody proč Rožmberk nechtěl jet na sjezd ubrmanů do Vlašimi a Německého Brodu AČ II, s. 265, č. 36. LL IV, s. 103–104, č. 126.

¹⁶⁴ K Alešově taktice, kdy odmítl přijet do Jihlavy, aby donutil ubrmany za druhou stranu soudit AČ II, s. 265, č. 36. LL IV, s. 104, č. 126. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173. Glejt z 10. července obsahuje velký výčet stoupenců Poděbradské jednoty k 10. červenci 1449. Platil od data vydání až do sv. Václava 1449. LL IV, s. 77–78, č. 94. Regest glejtu AČ III, s. 541, č. 532. Členskou základnu Poděbradské jednoty podle toho mapuje, a další, na glejtu neuvedené stoupence, udává Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 377–378. Urbánek uvádí i neutrály, kteří stáli mezi stranami (1449). Tamtéž, s. 379.

¹⁶⁵ K tomu, že Oldřich musel Alešovi ustoupit, aby on a jeho strana nezavdala příčinu k roztržce, AČ II, s. 265, č. 36. LL IV, s. 104, č. 126. O tom, že se Rožmberk snažil vyvarovat válce, dokud jeho strana náležitě nezesílí, Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 374. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 33–34. K tomu, že Aleš musel uznat, že žalob už je tolik, že je třeba větší část odložit do Jihlavy Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 173–174.

Spolu s ostatními Fridricha žádal, aby ke sněmu vyslal posly se svojí radou. To bylo ostatně v intencích jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449), do níž Holický prosadil Habsburkovo obeslání. Ani Aleš však nepostřehl, že list není dostatečně formulován. Neuváděl totiž konkrétní program sněmovního shromáždění, a tak poslové neměli plnou moc jednat. Král však doposud s Alešem i jeho straníky absolvoval dost jednání, aby nevěděl, co po něm můžou chtít. Jejich nedůslednost mu ale umožnila vyhnout se jednání o Pohrobkově vydání. Proto jen po poslech oznámil (26. srpna), aby zasedající jednali pro dobro země, k čemuž chce být nápomocen.¹⁶⁶

Hlavní náplní sněmu se ale k Rožmberkově radosti stalo ubrmanské souzení sporů. Došlo tedy k tomu, čemu se Aleš snažil za každou cenu zabránit. Tento scénář však zřejmě očekával, neboť už v Českém Brodě věděl, že většina svárů se bude řešit v Jihlavě. Aby se tedy dostalo na hlavní body zasedání, musel se s dalšími soudci pustit do práce. V některých věcech se Holický a Močihub s Rožmberkem a Lestkovcem dohodli na výpovědi, ale ve většině při tomu bylo naopak. Nakonec tedy Šternberkovi došla trpělivost a po magnátovi žádal, aby rozsouzené i nerozsouzené spory byly zapečetěny, s čímž Oldřich souhlasil. Tomu pak byla svěřena moc určit den a místo, kam mají ostatní ubrmani přijet a učinit výpověď o zbylých přích. Alešova otrávenost je v tomto ohledu pochopitelná, neboť ubrmani všechna záští soudili celý měsíc a aktivní byli ještě 11. září (1449).¹⁶⁷

Daleko větší rozladění však Holickému přinesl celkový výsledek sněmu, který byl poplatný délce ubrmanských jednání i jejich pŕtkám. Podle ustanovení jindřichohradecké smlouvy, kterou vyjednal (10. dubna 1449), mělo být na pořadu hlavně ukončení záští mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce a otázka krále a zemské správy. Právě v tomto sporu měl

¹⁶⁶ List předáků Poděbradské jednoty králi Fridrichovi (10. července 1449), který signoval i Aleš, AČ II, s. 257, č. 29. Text celé dohody z Jindřichova Hradce (10. dubna 1449) AČ II, s. 250–254, č. 26. LL IV, s. 39–43, č. 45. Pasáž, kde se mluví o obeslání krále Fridricha ke sněmu do Jihlavy, AČ II, s. 253, č. 26. LL IV, s. 41–42, č. 45. Důvod, proč nemají od Fridricha plnou moc jednat, přednesli jeho poslové na jihlavské radnici 26. srpna 1449. AČ II, s. 264, č. 35. Z jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449) jasně plyne, že Češi pozvou Fridricha do Jihlavy, kde se bude řešit otázka krále a zemské správy. AČ II, s. 253, č. 26. LL IV, s. 41–42, č. 45. Zvací list, který poděbradští zaslali 10. července (1449) Fridrichovi o programu sněmu v Jihlavě nic neříká. AČ II, s. 257, č. 29. Fridrichova pobídka (26. srpna 1449), aby sněmovníci jednali pro dobro země, k čemuž chce být nápomocen, AČ II, s. 264, č. 35.

¹⁶⁷ O tom, že se hlavní náplní sněmu stalo souzení sporů, a že se ubrmani, v některých případech dohodli na výpovědi, avšak ve většině při ne AČ II, s. 266, č. 36. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175. Týž uvádí, že ohledně vynášení ubrmanských rozsudků přešla trpělivost se souzením jednu i druhou stranu. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI* s. 175. Rožmberk však ve svém listu ze září (1449) nepravdivě udává „*A však se jim [Holickému a Močihubovi] vždy prvé nežli nám stesklo...*“ AČ II, s. 266, č. 36. Tomek uvádí, že ubrmani soudili ještě i 11. září. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175. Prameny týkající se Aleše Holického dokládají, že na sněmu byl 3. září a snad ještě 20. září. Do 11. září však v Jihlavě musel být nepochybně, neboť by jinak zbylí ubrmani neměli právo rozsuzovat pře. LL IV, s. 95–96, č. 118. LL IV, s. 100, č. 122. K Alešovu požadavku, aby se rozsouzené i nerozsouzené pře zapečetily AČ II, s. 266, č. 36. O to, že Rožmberkovi byla svěřena moc určit den a místo, kam mají ostatní ubrmani přijet učinit výpověď ve zbylých přích Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 175.

s dalšími ubrmany vynést v Jihlavě konečný rozsudek. Místo toho však bylo rozhodnutí odsunuto na 12. duben 1450 na pelhřimovský sjezd. To bylo ještě v časovém limitu, neboť smlouva stanovila, že pokud rozhodnutí nepadne v Jihlavě, musí být oznámeno do sv. Jiří 1450. Mnohem horší však bylo, že podle ní se na sněmu (Jihlava) mělo řešit nejprve záští obou pánů (Poděbrad, Oldřich z Hradce), a po jeho ukončení správa země a panovník. Rožmberk však zahlcením sněmu vedlejšími spory způsobil, že záští mezi předáky obou jednot nepřišlo na přetřes a logicky ani správa a král.¹⁶⁸

Přesto, že se v Jihlavě podařilo uzavřít příměří alespoň mezi Poděbradem a Rožmberkem, v zemi v žádném případě smír nepanoval a nadále bujela četná záští. Ta ostatně vznikala hned po uzavření dohody z Jindřichova Hradce (10. duben 1440), ale i před ní. Sám Aleš byl v nepřátelském stavu s Hynkem Krušinou ze Švamberka, Oldřichem z Hradce, Jindřichem Libštejnským z Kolovrat, Janem z Rýzmburka a nejnověji i s Mikulášem z Lobkovic. Na Švamberka si stěžoval už v únoru 1449 Rožmberkovi. Hynek měl sice spory s jeho synem (Petr Holický), ale zatahoval do nich i Aleše, když zajal jeho mana a nechal jej popravit. Ten chtěl po magnátovi nápravu a hájil se těmito slovy: „*A pakliby jemu syn muoj co winowat byl, neb učinil co jemu, však já jemu za syna swého nejsem powinen odpowiedati; neb to wieš..., že syn otcowa břemene neponese, ani otec synowa*“. Ten samý měsíc (únor 1449) si Holický Oldřichovi stěžoval ještě na karlštejnskou posádku a potažmo tedy na Oldřicha z Hradce, neboť hrad byl v jeho moci. Karlštejnští sice nemordovali jeho many, ale „*mým chudým lidem berú i lidem služebníkóv mých na cestách, i služebníky mé a holomkuow mých několiko sú zjímali;*“. Magnát pak Alešovi listem z 15. března (1449) odpovídal, že ohledně té stížnosti pošle na Karlštejn.¹⁶⁹

¹⁶⁸ K tomu, že výsledek jihlavského sněmu byl poplatný délce ubrmanských jednání a jejich pŭtkám Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 174. Smlouva z J. Hradce, v níž se praví, že na pořadu sněmu má být hlavně konec záští mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce a otázka krále a zemské správy AČ II, s. 251, 253, č. 26. O tom, že rozhodnutí v otázce pře Poděbrada a Oldřicha z Hradce bylo odsunuto na 12. duben (1450) na pelhřimovský sjezd Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 392. K tomu, že jindřichohradecká smlouva stanovila, že pokud rozhodnutí ve sporu obou pánů (Poděbrad, Hradecký) nepadne v Jihlavě, musí být oznámeno do sv. Jiří (1450) AČ II, s. 251, č. 26. O tom, že podle jindřichohradecké smlouvy se na jihlavském sněmu mělo nejprve řešit záští mezi Poděbradem a Hradeckým, a po jeho ukončení správa země a panovník AČ II, s. 253, č. 26. K tomu, že Rožmberk zahlcením sněmu vedlejšími spory zamezil vyřešení pře mezi Poděbradem a Hradeckým a kvůli tomu se neřešila ani otázka krále a správy Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 174. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 34.

¹⁶⁹ K tomu, že se v Jihlavě podařilo uzavřít příměří mezi Poděbradem a Rožmberkem, které ani jeden z nich nemínil brát vážně Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 178. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 392–393. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 34. O tom, že v zemi bujela mnohá záští, která vznikala ještě před jindřichohradeckou dohodou (10. dubna 1449) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 369, 397–400. Ke sporům pána ze Švamberka s Petrem Holickým, popravě Alešova mana, i Alešově snaze po nápravě AČ II, s. 28–29, č. 33. LL IV, s. 14, č. 14. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, 373, pozn. č. 2. Odpověď Oldřicha z Rožmberka na Alešovu žádost, aby mezi jeho synem a Švamberkem zjednal nápravu, AČ II, s. 31–32, č. 34. K Alešovým stížnostem psaným na Karlštejn AČ II, s. 31, č. 33. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–364, pozn. č. 3.

Ale ani Holický nebyl zcela bez viny a i on přispíval k nestabilitě v zemi. Jestliže se držel zpátky ohledně Švamberkových a karlštejnských (Oldřich z Hradce) útoků na jeho osobu, v případě Jana z Rýzemberka a ze Skály tomu bylo naopak. Ten si stěžoval Rožmberkovi (tehdy už byl ubrman), že mu Alešovi lidé způsobili loupením škody na novohradském panství. V něj se pak Holický dokonce uvázal. Stížnost je přitom datovaná na 20. duben 1449. Pochází tedy z doby po uzavření jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449), jež stanovila příměří do sv. Jiří 1450, a kterou Šternberk za svoji stranu sám uzavíral.¹⁷⁰

Vášnivé spory, plné osobních invektiv, vedl s Jindřichem Libštejnským z Kolovrat. Ten mu zajal jednoho služebníka a Aleš žádal (24. dubna 1449) Rožmberka, aby byl propuštěn. Pokud by se Kolovrat zdráhal učinit nápravu, požadoval Aleš, aby byl vyloučen ze „*zápisu vašeho*“. Holický tedy dobře znal ustanovující zápis Strakonické jednoty (8. dubna 1449) a chtěl ho proti Kolovratovi využít. „*A jestliže jeho z jednoty a z zápisu vašeho wywržete, doufámť...že pane s twú pomocí a jiných swých dobrých přátel, bujnosti jeho zkrotím*“. Libštejnský měl také napravit, že o Alešovi mluvil „*welmi nectně*“ při jednání s Hanušem z Kolovrat na Libochovicích u Zbyňka Zajíce z Hasenburka. Jindřich se naopak hájil tím, že byl sám potupen při odjezdu ze Slaného, když na něj prý Aleš se svými lidmi házel vejce. Proto podle Holického nechal zmučit jeho (Alešova) člověka, aby z něj dostal svědectví k incidentu ve Slaném. Nezůstalo však pouze u házení vajíček, jímání a mučení poddaných. Došlo i na nepřátelské výpady, loupení a vraždy. Jindřich z Kolovrat inicioval noční výboj a lup v Hradkoněvsi, při kterém byl zabit Holického poddaný Přech. Následně pak nechal setnout svého purkrabího Racka, jehož si žádal Aleš na sněm do Jihlavy, aby tam podal svědectví před ubrmany. Podle Šternberka to bylo z obavy, aby „*na něho [Kolovrata] prawdy neprawil o tom nočnim mordu a lúpeži, kterak se jest to s jeho wolí a wědomím i rozkázáním stalo...*“.¹⁷¹

K tomu, že Oldřich z Hradce ovládal Karlštejn Čornej, P.: *Světla*, s. 311–312. Rožmberkova odpověď Alešovi (15. března 1449) AČ II, s. 33, č. 33. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 363–364, pozn. č. 3.

¹⁷⁰ Stížnost Jana z Rýzemberka a ze Skály Rožmberkovi na Alešovo chování LL IV, s. 47, č. 54.

¹⁷¹ Alešův list Rožmberkovi (24. dubna 1449), v němž žádá propuštění svého služebníka zajatého Jindřichem Libštejnským z Kolovrat, AČ II, s. 35, č. 35. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. Ustanovující zápis Strakonické jednoty, který chtěl Aleš využít proti Kolovratovi, AČ II, s. 244–246, č. 23. V jednom z článků zápisu Strakonické jednoty se píše, že pokud by se z něj kdokoli „*chtěl proti komu wytrhnúti swéwolně, a wálku neboli které jinú nesnáž počieti a ji wěsti, takowému nejsme ani býti chcem zawázáni, takowé jeho swéwolnosti pomáhati. Pakliby snad kto již nyní w této jednotě jsa zawázán, a toho zawazku, ...kterým obyčejem držeti nechtěl...ten se napřed sám cti swé a wiery odsuzuje, a my pak sobě proti takowému...jednosworně máme pomáhati...*“. AČ II, s. 245, č. 23. Z Alešova listu Rožmberkovi (24. dubna 1449) pochází i první citace v tomto odstavci i Alešův následný požadavek, aby Kolovrat napravit, že o něm mluvil „*welmi nectně*“ při jednání s Hanušem z Kolovrat a Zbyňkem Zajícem z Hasenburka AČ II, s. 35, č. 35. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. To, že byl Aleš od Kolovrata haněn, mu napsal sám

Vzájemná nenávist a napětí mezi Šternberky a Jindřichem z Kolovrat bylo velké. Snad ještě větší nenávist a odpor vůči nim cítil Mikuláš z Lobkovic. Ten 3. září 1449 žaloval ubrmanu Rožmberkovi pobývajícimu na sněmu v Jihlavě na Aleše i jeho syna Petra Holického. Oba prý jemu i jeho lidem působili příkoří. Rostoucí napětí a obavy pak dokumentuje i to, že Lobkovic zaslechl, že se na něj chystají oba Holičtí i celá jejich strana. Aleš se synem mu však v žaludku z Poděbradské jednoty leželi spolehlivě nejvíc. Rožmberkovi v rámci četných stížností píše (po 13. říjnu 1449), že se mu podnes děje velké bezpráví „*od jednoty páně Jiříkovy a zvláště od těch Holických*“.¹⁷²

Touha po odplatě a zchlazení žáhy pak dýchá zcela nepokrytě z dopisu adresovaného opět Oldřichovi (13. října 1449). Záštím přesycený Lobkovic se nebrání emocím a bez obalu píše: „...*ját' bych sě s pomocí božie dobře nad těmi Šternberky pomstíti mohl a jich dvěma dosti silen byl*“.¹⁷³ Jeho vášeň a sebejistotu však krotily obavy, že i kdyby na ně stačil, následovala by odvěta Poděbradské jednoty. Nevraživost Holických si přitom vysvětloval tím, že odpadl od jejich strany. Lze se domnívat, že to byl dobrý odhad. Aleš mu přestup ke strakonickým neodpustil a nebyl sám. Co k Lobkovicovi Šternberk cítil, dokresluje jeho list. Ten je plný opovržení k bezectnému Mikulášovi. Rožmberkovi píše (27. listopadu 1449): „*prieteli...wěda dobře, kterak jest pod swú ctí a wěrú...slibowal w naši jednotu, z kteréžto propuštěn nebude. ...Ale...on nad swú ctí a wěrú tak lehce zapomenul jest: neb wieš pane dáwní příslovie, žeť z bláta muškát nebude*“.¹⁷³ Aleš ho měl navíc za přechod ke druhé straně i za obyčejného prospěcháře, neboť „*nám w naši jednotu sě zawázal slibem swým, a tudy jest zasě města Kadaně dosáhl*“.¹⁷³ Nyní už je tedy zřejmé, že Holičtí kadaňské nenapadali náhodou, nýbrž záměrně, protože chtěli Mikulášův úskokem nabytý majetek poškodit.¹⁷³

Hasenburk. AČ II, s. 35, č. 35. Kolovratova obhajoba, že byl sám od Aleše pohaněn, když po něm ve Slaném házel vejce, AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. K Alešovu obviňování Kolovrata, že kvůli incidentu ve Slaném (házení vajec) nechal zmučit jeho (Alešova) člověka, aby z něj k událostem ve městě dostal přiznání, AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. K přepadení Hradkoněvsi a zabití Alešova poddaného Přecha AČ II, s. 36, č. 36. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. Snad se jednalo o Hrádkov, tedy manství hradu Křivoklátu, který Aleš zástavně držel. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3. K setnutí Kolovratova purkrabího Racka, jehož si Aleš žádal jako svědka ohledně přepadení Hradkoněvsi, i k Alešovu podezření, že poprava měla odklidit nebezpečné svědky, AČ II, s. 38, č. 37. LL IV, s. 72, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, pozn. č. 3.

¹⁷² List Mikuláše z Lobkovic (3. září 1449), v němž si Rožmberkovi stěžuje na Aleše a Petra Holického LL IV, s. 95–96, č. 118. AČ IV, s. 402, č. 7. K tomu, že Lobkovic zaslechl, že se na něj chystají Holičtí i celá Poděbradská jednota LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 402, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398. Lobkovicův list Rožmberkovi (po 13. říjnu 1449), z nějž je patrné, že mu z Poděbradské jednoty nejvíce vadili Aleš a Petr Holičtí LL IV, s. 111, č. 133. Blíže ke sporům Petra Holického a Lobkovic strany 192–195.

¹⁷³ Lobkovicův dopis Rožmberkovi (13. října 1449), z něhož je patrné, že má obavy, že kdyby na oba Šternberky zaútočil, následovala by odvěta jejich jednoty LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 403, č. 7. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398. K tomu, že si Lobkovic nevraživost členů Poděbradské jednoty vysvětloval tím, že od nich odpadl, LL IV, s. 111, č. 132. LL IV, s. 111–112, č. 133. 10. července 1449 se Mikuláš z Lobkovic ještě glejtuje ke sněmu do Jihlavy jako člen Poděbradské jednoty. LL IV, s. 77–78, č. 94. Regest glejtu AČ III, s. 541, č. 532. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 375, pozn. č. 1. K tomu, že Aleš nebyl jediný, kdo

Zatím Rožmberk a druhý ubrman za Strakonickou jednotu Arnošt z Lestkovce záměrně zdržovali projednávání množství vzájemných žalob a nové posílali Alešovi a Močihubovi. Šternberkovi už kvůli tomu s magnátem docházela trpělivost a nehodlal to déle snášet. Plný hněvu mu napsal (27. listopadu 1449), že je rozzlobený z neustálého odkládání výnosů ve vzájemných sporech, přitom nové třenice dále přibývají. Pozapomněl už ale říci, že i jeho zásluhou. Všechnu vinu za průtahy pak svaloval na Rožmberka a Lestkovce, v čemž měl nepochybně pravdu. Magnát se však bránil obvyklou písničkou (6. prosince 1449), že všichni dobří lidé vědí, že pracuje do roztrhání těla pro dobro země. Ve skutečnosti ale krotil svoje straníky, aby nezačínali žádné boje. Pokud nelze jinak, ať se brání tím, že veřejně osvědčí svou nevinu. Ve sporu mezi Alešem, jeho synem a Lobkovicem dotyčného dokonce nabádal, aby s nimi neváhal uzavřít příměří. Druhým dechem však Mikuláše upomínal „*waruj se...dalšieho příměří než naše umluwa swědčí*“. To znamenalo, že se Šternberky nemá uzavírat delší smír, než bylo příměří stanovené v Jindřichově Hradci a Jihlavě (sv. Jiří 1450). Kam tím Oldřich směřoval asi netřeba mluvit.¹⁷⁴

K válce se však připravovala také Poděbradská jednotka. V prosinci 1449 se konal v Praze její sjezd. Ubrman Aleš si tam musel vyslechnout nářky a stížnosti svých straníků na dosud nevyřešené a odkládané spory. Nepochybně se při tom bránil poukazem na Rožmberkovu zdržovací taktiku a svým neustálým nátlakem na něj, aby začal se zbylými ubrmany soudit. Proto sám inicioval, anebo alespoň podpořil návrh, aby byla ubrmanům za Strakonickou jednotu napsána stížnost ohledně oddalování rozsudků. Rožmberk na ni

Lobkovicovi neodpustil přestup ke Strakonické jednotě. Mikuláš z Lobkovic píše Rožmberkovi v listu, který je datován do doby po 13. říjnu (1449), že mu opověděli tito páni: Jiří z Poděbrad, Zděnek Konopišťský, Jan Zajímač z Kunštátu, Mikuláš Trčka z Lípy a Hertvík z Rušinova. Dodává, že se tak stalo, proto, „*že sem jim jich zlosti pomáhati nechtěl a s vámi v jednotu sem vstúpil*...“. LL IV, s. 111–112, č. 133. V listu z 13. října Lobkovic Rožmberkovi píše, „...*slyším, že oni...s svú stranú vojnu na mě volají, ...praviece, že sem se od nich odrhl*...“. LL IV, s. 111, č. 132. Alešův list Rožmberkovi (27. listopadu 1449), který dokresluje jeho pohrdání nad nečestným Lobkovicem, a tedy osvětluje, proč jej Aleš se synem napadali AČ II, s. 40, č. 39. Z literatury k tomu stručně Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 375, pozn. 1. Aleš v listu magnátovi také zcela jasně sdělil, že Lobkovic porušuje zápis Poděbradské jednoty, když se s prosbou o pomoc obrací na Oldřicha. „*A také milý příteli, jakož na mě i na syna mého Nikolaj žaluje: ...křiwě na nás žaluje...A táž naše jednota ukazuje, ačby který z naší jednoty druhému co činil a prowinil, žeby měl to na p. Jiříka wznesti a po panu Jiříkowi opravu přijieti*“. AČ II, s. 40, č. 39. Holický tak mimo jiné nepřímo uznává Poděbrada jako vůdce Poděbradské jednoty. Alešův list Rožmberkovi (15. březen 1450), v němž Lobkovice označuje za prospěcháře, AČ II, s. 45, č. 45.

¹⁷⁴ K tomu, že Rožmberk s Lestkovcem záměrně zdržovali projednávání žalob a nové posílali Alešovi, AČ II, s. 40–41, č. 39. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399–400. Alešův dopis Rožmberkovi (27. listopadu 1449), kde si stěžuje na průtahy ohledně výnosů ve sporech a vinu dává magnátovi a Lestkovcovi AČ II, s. 40–41, č. 39. Rožmberkova odpověď Alešovi (6. prosince 1449) na jeho výtky z 27. listopadu (1449) AČ II, s. 41–42, č. 40. LL IV, s. 137, č. 171. O tom, že Oldřich nabádal své straníky, aby nezačínali boje a raději ať veřejně osvědčí svou nevinu, AČ IV, s. 403–404, č. 9. AČ IV, s. 404, č. 10. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399. K Rožmberkovým radám Lobkovicovi (10. listopadu 1449), aby s Alešem neuzavíral delší příměří než do sv. Jiří 1450 AČ IV, s. 405, č. 12. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399. Na jednáních obou jednot v Jindřichově Hradci a Jihlavě bylo příměří stanoveno do sv. Jiří 1450. Týž: *ČD III/2*, s. 399. K příměří mezi Lobkovicem a Šternberky více Týž: *ČD III/2*, s. 399, 399, pozn. č. 2.

reagoval omluvou (28. ledna 1450), že od Aleše, jehož ke sjezdu ubrmanů obeslal, ještě nedostal žádnou odpověď. Kam se však nesla vůle sjezdu, ukazuje usnesení, že den před sv. Jiřím 1450 mají být všichni ve zbrani.¹⁷⁵

V reakci na uzavření spojení strakonických s Fridrichem Saským proti Poděbradské jednotě se Aleš zúčastnil jednání s německými knížaty v braniborském Wunsiedelu. Zde přivěsil pečeť (27. března 1450) pod smlouvu, která poděbradským zaručovala v případě nutnosti pomoc proti nepřátelům (Saský, strakoničtí). Za těchto okolností, kdy k válce chyběl pouze krok, se přiblížil 12. duben (1450). Tehdy se měl konat v Pelhřimově sjezd. V této napjaté situaci neudržel nervy na uzdě Mikuláš z Lobkovic a ještě před jeho započítím opověděl Alešovi (někdy po 10. dubnu). Okamžitě také začal s pálením a loupežemi na jeho panstvích na Křivoklátsku. Z toho důvodu snad také nepřijel na sjezd a neposlal ani své zástupce, neboť se obával, že budou zajati. Šternberk však do Pelhřimova samozřejmě dorazil, protože ho k tomu vázala povinnost ubrmana. Sporné látky bylo mnoho, vypršení příměří se blížilo (sv. Jiří 1450) a úmluvci byli do jeho konce povinni učinit konečnou výpověď ve sporech. Proto se Holický se zbylými opravci pustil do práce. Na Rožmberkovi a Arnoštovi z Lestkovce však bylo vidět, že se do souzení svárů musí nutit. Když pak magnát prohlásil, že pro krátkost času nelze všechny vády včas ukončit, projevil Aleš ochotu zůstat na místě o dva tři týdny déle. Větší ochotu už projeviti nemohl, ale Oldřich se vymlouval, že musí v soukromé záležitosti do Lince. Svou další rozbíjecí taktikou kladení nesplnitelných požadavků pak způsobil, že se sjezd rozešel ve zlém a příměří končící ke sv. Jiří (1450) už nebylo prodlouženo.¹⁷⁶

¹⁷⁵ K prosincovému sjezdu Poděbradské jednoty v Praze (1449), kde si její členové stěžovali na nevyřešené a odložené spory Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 118. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408. Účast Aleše Holického a jeho syna na pražském sjezdu Poděbradské jednoty dokládá list Oldřicha z Rožmberka Jindřichovi z Kolovrat (30. ledna 1450). AČ IV, s. 391–392, č. 7. LL IV, s. 148–149, č. 190. K tomu, že poděbradští sepsali stížnost ubrmanům za Strakonickou jednotu kvůli oddalování rozsudků Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408. K Rožmberkově odpovědi (28. ledna 1450) AČ III, s. 57–58. LL IV, s. 148, č. 189. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 407–408. K usnesení sjezdu, které vybízelo být den před sv. Jiřím (do sv. Jiří 1450 platilo příměří) v poli LL IV, s. 146, č. 186. AČ IV, s. 390–391, č. 6. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 408. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 179.

¹⁷⁶ K uzavření spojení mezi Strakonickou jednotou a Fridrichem Saským (Plzeň, 22. března 1450) proti Poděbradské jednotě Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 415. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 182. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 122. Text smlouvy z 22. března 1450 uvádí LL IV, s. 171–173, č. 231. *Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländer im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450 – 1471)* (=FRAD XX), Hrsg. Palacky, Franz., Wien 1860, s. 1–3, č. 1. Protireakcí na uzavření výše zmíněného spojení (strakoničtí a Saský) byla jednání ve Wunsiedelu. Výsledkem byla smlouva uzavřená 27. března (1450) mezi Poděbradskou jednotou a Vilémem Saským (bratr Fridricha Saského), Fridrichem, Janem a Albrechtem Braniborskými i Otou Bavorským proti Fridrichu Saskému. Albrechtovi a Janovi Braniborským s Otou Bavorským a s biskupy bamberským a eichstadtským poděbradští slíbili poslat proti norimberským 1 500–2 000 mužů. Stejně pomoci se pak po skončení Albrechtovy války s norimberskými mělo dostat i jim, pokud o ni požádají, a to zvláště proti Saskému a jeho spojencům (Strakonická jednota). Text smlouvy z 27. března 1450 z Wunsiedelu FRAD XX, s. 3–6, č. 2. Z literatury k ní Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 416. Tomek, V., V.:

Ani bezprostředně po neúspěšných jednáních však válka nezačala plnou měrou. Objevily se ještě pokusy o zprostředkování. Mezi jejich iniciátory patřil i Aleš. Od něj vyšel podnět asi hned po pelhřimovském sjezdu. Patrně ještě cítil určitou naději na vyřešení kritické situace. Písemně proto kontaktoval předáka Strakonické jednoty Jana z Hradce a usiloval o schůzku s ním v Benešově k 21. květnu 1450. Holický s Janem zamýšlel navázat na pelhřimovská jednání tak, aby bylo do roka uzavřeno příměří i se spojencem Strakonické jednoty Fridrichem Saským a v té době aby se konal sjezd obou stran, kde by se ukončily vzájemné spory. Jan se s Alešem také hodlal sejít, prosil ale Rožmberka, aby k jednání poslal svého člověka, neboť bez Oldřichovy rady nechtěl nic podnikat. Magnát však jednání s Alešem nebyl nakloněn a vyzýval Jana, aby se osobně vypravil do pole.¹⁷⁷

Vzájemnou schůzku nakonec překazila událost, která se stala bezprostředním důvodem ozbrojeného konfliktu. Aleš Janovi z Hradce sdělil (před 20. květnem 1450), že už se s ním nesejde, neboť on a jeho straníci získali tajný Rožmberkův dopis určený Hynku Krušinovi ze Švamberka. V něm magnát vyzíval Fridricha Saského k vojenskému vpádu do Čech, aby hubil města a pomocníky Poděbradské jednoty. To byl pro Šternberka dostatečný důvod, aby přerušil veškerá jednání a chystal se k boji. Byl ostatně nejvyšší čas. Lobkovic už v dubnu 1450 plnil jeho statky a na počátku května dobyl s Jindřichem z Kolovrat Alešův opevněný kostel v Lišanech. Část z 50 obránců zajali a část pobili. Poté odtáhli ke Kněževsi

Dějepis města Prahy VI, s. 182–183. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 120. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 76. Kubiková, A.: *Oldřich II.*, s. 122. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105. K jednáním (místo Wunsiedelu) mělo původně dojít v Chebu (23. března 1450), ale chebští po jednáních s Rožmberkem a Hynkem Krušinou ze Švamberka sjezd ve svém městě odmítli. Ze 7. března 1450 pochází list Hynka Krušiny ze Švamberka Rožmberkovi, v němž ho informuje, že v Chebu mají jednat Vilém Saský a dvě braniborská knížata s Alešem Holickým, Petrem Holickým, Jiřím Poděbradským, Jiřím z Rýzmburka a Hertvíkem z Rušinova. LL IV, s. 163–164, č. 216. AČ III, s. 379, č. 22. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 182. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 416. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 162. Poděbradská jednota vydala strakonickým glejt k jednáním do Pelhřimova 10. dubna 1450. LL IV, s. 177, č. 237. *Soupis I, Sv. I/2*, s. 325, č. 1354. K opovědi Mikuláše z Lobkovic Alešovi (po 10. dubnu 1450) i k jeho útoku na Šternberkovi majetky pouze Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 417–420, 417–420, pozn. č. 3. K Alešově nabídce Rožmberkovi zůstat v Pelhřimově déle, aby se rozsoudily všechny spory, i k Oldřichově výmluvě Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 183. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 420. K Oldřichově rozbíjecí taktice, která způsobila, že sjezd se rozešel ve zlém a příměří (trvalo do sv. Jiří 1450) už nebylo prodlouženo Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 420–422. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 183–184. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 35. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 167.

¹⁷⁷ Zprostředkovací pokusy vycházely vedle Aleše ještě od Jakoubka z Vřesovic, Buriana z Gutštejna, Jana z Hradce, Mikuláše Trčky z Lípy. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 428. K tomu, že Alešův pokus prostředkovat vyšel asi hned po pelhřimovském sjezdu (duben 1450) Týž: *ČD III/2*, s. 428. K Alešovu kontaktování Jana z Hradce a usilování o schůzku v Benešově LL IV, s. 193, č. 259. LL IV, s. 203, č. 277. LL IV, s. 207, č. 283. AČ IV, s. 30–31, č. 53. K Alešovým záměrům v rámci benešovské schůzky Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 428–429. K tomu, že se Jan z Hradce chtěl s Alešem sejít, ale bez Rožmberkovy rady nechtěl nic podnikat LL IV, s. 203, č. 277. AČ IV, s. 30–31, č. 53. K tomu, že magnát nebyl benešovské schůzce nakloněn Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429.

náležící rovněž ke Křivoklátu, který zpustošili (Kněževs). V květnu Šternberkovi opověděl také Jan z Hradce.¹⁷⁸

Válku, která se plně rozhořela po polovině května 1450, ukončila porážka Strakonické jednoty 4. června u Rokycan. Aleš byl poté jako předák poděbradské strany přítomen rozhovorům na hradě Vildštejně. Ať už do nich zasáhl nebo ne, jistě požadoval sjezd, kde by se odstranily všechny spory, protože to otvíralo cestu k řešení otázky krále a zemské správy. Strakoníci se také měli zavázat k dodržování kompaktát a listu mírného. Vlastní iniciativu protivníka směrem k uzavření příměří vítal, protože to byla věc, o níž se chtěl zasadit na nekonané benešovské schůzce s Janem z Hradce. K jeho spokojenosti také poražení v rámci jednání přistoupili na požadavky vítězů (vildštenská smlouva, 11. června 1450). Souhlasili tedy s položením sjezdu do Pelhřimova na sv. Markétu, kde se měly učinit výpovědi ve sporech, s apelem na respektování výsledků revoluce (dodržování kompaktát ad.) a s příměřím od sv. Víta 1450 do sv. Jiří příštího roku. V návaznosti na ústupnost strakonických Alešovi nic nebránilo pečeti 11. června dokument, v němž se s několika představiteli své jednoty zavázal vydat list na právě dokonané smlouvy a příměří s druhou stranou (příznavací list). List pak se svými spojenci sliboval do tří neděl dodat Jindřichovi z Rožmberka nebo jeho purkrabímu na Zvíkov. Šternberk zároveň vyjadřoval vůli dosažené příměří zachovávat, a kdyby tak nečinil, podrobil by se výroku čtyř ubrmanů na sjezdu v Pelhřimově (sv. Markéta 1450).¹⁷⁹

¹⁷⁸ Z listu Jana z Hradce Rožmberkovi (20. května 1450) se dovídáme, že Aleš s Janem zrušil schůzku (Benešov) kvůli obsahu magnátova listu určenému Hynku Krušinovi ze Švamberka LL IV, s. 212, č. 293. AČ IV, s. 31, č. 54. Z literatury k Rožmberkovu získanému dopisu i k reakci poděbradských na jeho obsah Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429–430. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 122–123. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 185–186. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105–106. K tomu, jak Lobkovic v dubnu (1450) napadal Alešovi statky, se vyjadřují na s. 110. K dobytí kostela v Lišanech Kolovratem a Lobkovicem, i k zabití části z 50 obránců LL IV, s. 198, č. 267. FRAD XX, s. 6–7, č. 4. Z literatury se k tomu, včetně zpustošení Kněževse, vyjadřují Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 122. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 186. Kočka, Václav.: *Dějiny Rakovníka*, 2. vydání, Rakovník 2009, s. 31, 308–309, 327. Urbánek se domnívá, že oněch 50 obránců patřilo k tvrzi Petra Holického jménem Permesgrün, tedy že Kolovrat a Lobkovic dobyli Petrův nikoli Alešův majetek. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 434. O tom, že v květnu (1450) Alešovi opověděl Jan z Hradce LL IV, s. 212, č. 293. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 429–430, 429–430, pozn. č. 1.

¹⁷⁹ Konflikt mezi Strakonickou a Poděbradskou jednotou se plně rozhořel po polovině května 1450. Na pomoc strakonickým nepřišel Fridrich Saský, na nějž spoléhali. Po porážce u Rokycan musel Rožmberk a další žádat o mír. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 106. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 167. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 77. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 110. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 433, 436. Spojenci Poděbradské jednoty z řad německých knížat Fridricha Saského varovali, že pokud půjde proti jednotě, přitáhnou ji s brannou mocí na pomoc. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 187. O tom, že Aleš vůči poraženým požadoval sjezd, kde by se odstranily všechny spory, protože to otvíralo cestu k odstranění bezkráloví a utvoření zemské správy, vypovídá už jindřichohradecká smlouva (10. duben 1449). Aleš ji tehdy za svoji stranu (při jednání se strakonickými) uzavíral. Z ní plyne, že dle mínění Holického a poděbradských se na společných sněmech mělo nejprve řešit záští Poděbrada a Oldřicha z Hradce, a po jeho ukončení správa země a panovník. Příslušná pasáž jindřichohradecké smlouvy to dokládající AČ II, s. 253, č. 26. Celý text smlouvy uzavřené na Vildštejně (též Vlštejn mezi Plzní a Nepomukem) 11. června 1450 AČ II, s. 274–279, č. 41. LL IV, s. 238–242, č. 345. K tomu, že poražení (v rámci vildštejnské smlouvy) souhlasili se sjezdem v Pelhřimově (sv. Markéta 1450), kde by se

Pro Alešův klid bylo dobré, že vildštejnskou smlouvu uzavírali za strakonické také Oldřich z Hradce a Jan Telecký, tedy jeho přímí protivníci. Jan mu opověděl poté, co se neuskutečnilo jednání v Benešově (květen 1450), a s Oldřichem měl spory už roku 1449. Oba Vítkovci pak byli mezi nečetnými šlechtici nepřátelské strany, kteří v den uzavření smlouvy (vildštejnská) vydali příznávací list k tomuto dokumentu i k příměří z něj plynoucí. Kdyby během něj (15. června 1450 – 23. dubna 1451) Alešovi či komukoli z poděbradských cokoli učinili, slíbili to opravit dle výnosu ubrmanů na sjezdu v Pelhřimově (sv. Markéta 1450). Zároveň se zavázali obeslat některé spolustraníky, aby informovali poděbradské, zda se přihlásí k příměří a ke smlouvě jako oni. To se týkalo i zavilých nepřátel pana Aleše a jeho syna Petra Mikuláše z Lobkovic a Jindřicha Libštejnského z Kolovrat. Oba měli dát vědět na Křivoklát, který Šternberk držel, jestli po vzoru svých spojenců přistoupí na dohodu a příměří.¹⁸⁰

Podle vildštejnské smlouvy se konal 13. července v Pelhřimově sjezd. Šternberk ale nepřišel. Nepřilákala ho ani touha být u toho, když je šance odklidit hlavní sváry, a tak odblokovat cestu k pokoji v zemi. Přesto zde došlo ke konečnému smíření a přátelské smlouvě mezi Poděbradem a Oldřichem z Hradce. Tím byla odklizená hlavní překážka jednoty a klidu v království. Následkem toho byl zápisem z 3. srpna uložen obecný mír jejich přátelům a spojencům i celé zemi vůbec. Ohledně hradů a tvrzí dobytých v minulé válce bylo stanoveno, aby ubrmanský výnos o nich padl na pražském sněmu (sv. Kateřina 1450). Jejich

ukončily vzájemné spory, s dodržováním kompaktát a listu mírného, i s příměří od sv. Víta 1450 do sv. Jiří příštího roku AČ II, s. 275, 277, č. 41. Z literatury o tom Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 123. List z 11. června (1450), který Aleš pečetil, v němž se zavázal vydat list na právě dokonané smlouvy a příměří s druhou stranou (příznávací list) AČ II, s. 279–280, č. 42. LL IV, s. 243, č. 347. *Soupis I*, Sv. I/2, s. 328, č. 1364. O tom, že se Aleš se spojenci zavázal, že list bude dodán do tří neděl Jindřichovi z Rožmberka či jeho purkrabímu na Zvíkov AČ II, s. 280, č. 42; *Soupis I*, Sv. I/2, s. 328, č. 1364. LL IV, s. 243–244, č. 347. Tamtéž i, že vyjádřil vůli dosažené příměří držet, a kdyby tak nečinil, podrobí se výroku čtyř ubrmanů v Pelhřimově (sv. Markéta 1450). Příznávací listy k vildštejnské smlouvě se měly do tří neděl složit u Jindřicha z Rožmberka na Zvíkově (Strakonická jednota) a Zděnka ze Šternberka na Konopišti (Poděbradská jednota). AČ II, s. 276, č. 41. Obě jednoty si na Vildštejně vybraly nové ubrmany, ale Aleš už svůj post neobhájil. Za tím stála Poděbradova obezřetnost, kdy chtěl předejít výtce předpojatosti. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 110. Za strakonické se ubrmanem stal Jindřich z Rožmberka a Vilém ml. z Rýzmburka. Za poděbradské se ubrmanem stal Zděnek Kostka z Postupic a Zděnek Konopišťský. Nejvyšším ubrmanem jenž měl rozhodnout při neshodě, byl Zbyněk Zajíc z Hasenburka. AČ II, s. 275, č. 41. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448.

¹⁸⁰ K tomu, že vildštejnskou smlouvu uzavírali Alešovi přímí protivníci Oldřich z Hradce a Jan z Telče LL IV, s. 238, č. 345. K opovědi Jana z Hradce Alešovi se vyjadřují na straně 116. Ke sporům Aleše a Oldřicha z Hradce (1449) se vyjadřují na straně 110. K tomu, že Oldřich z Hradce a Jan z Telče vydali v den uzavření vildštejnské smlouvy (11. června 1450) příznávací list k tomuto dokumentu i k příměří z něj plynoucí LL IV, s. 244, č. 348. AČ II, s. 280–281, č. 43. Povinnosti, které z toho měli (pokud poděbradským cokoli učiní, opraví to dle výnosu ubrmanů, obeslatí straníků, aby informovali poděbradské, zda se přihlásí k příměří jako oni) LL IV, s. 245, č. 348. AČ II, s. 281, č. 43. *Soupis* členů Poděbradské a Strakonické jednoty k červnu 1450 AČ II, s. 282–284, č. 45. LL IV, s. 265–267, č. 374. Oldřichův listář a listinář však uvádí, že to je soupis členů obou jednot k měsíci červenci (1450).

výroku se měl vedle jiných podrobit také Aleš, jenž násilím získal Kunratice a Nový Hrad náležející Vilémovi ml. z Rýzmburka a Rábí.¹⁸¹

V souvislosti s majetkovými škodami je trochu překvapující, že Holický do Pelhřimova nepřišel. Přitom jeho spory, které měl s Lobkovicem, Oldřichem z Hradce a Jindřichem z Kolovrat nebyly dosud rozsouzeny. Zejména Hradecký se na sjezd a Aleše pečlivě připravoval a nechtěl nic ponechat náhodě. Rožmberkovi poslal dokonce opisy vin, které přičítal Alešovi (24. června). Po magnátovi chtěl, aby si je nechal přečíst, a co by podle něj chtělo opravit, vyškrtnout či naopak přidat, měl nechat zapsat. Přitom jej žádal, aby mu svou odpověď zaslal co nejrychleji, neboť pelhřimovský sjezd (13. července) se blíží. Kolovrat po opravcích za svou jednotu obligátně požadoval (11. července), aby vyšetřovali dle práva.¹⁸²

Ani Šternberk určitě nic nepodcenil. Jednoduše však využil svého práva daného vildštejskou smlouvou. Podle ní se žaloby měly zaslat obviněnému a ten je se svou obranou měl přinést či s plnou mocí poslat do Pelhřimova. To Aleš nepochybně učinil, protože sjezdu byl přítomen syn Petr Holický, jehož jméno (*Petr ze Šternberka*) je uvedeno ve výčtu pánů a rytířů, kteří v listu z 3. srpna oznamují sjezdovni usnesení ohledně zemského míru. Na prvním místě je uveden Oldřichův syn Jindřich z Rožmberka, následuje Poděbrad, Zbyněk z Hasenburka a další. Kdyby byl Aleš v Pelhřimově, lze se domnívat, že by nechyběl ve výčtu, a to hned za Rožmberkem a Jiřím z Poděbrad, jak bylo obvyklé. V jeho absenci snad sehrály roli zdravotní komplikace spojené s vysokým věkem (56 – 58 let), odhad, že velké množství při nestihne být opraveno, či kombinace obojího. Ostatně jako bývalý ubrman dobře věděl, že nevyřízených případů je zásluhou Rožmberka (bývalý úmluvce) nepočítaně. A ve své úvaze se nakonec nemýlil. Při bylo tolik, že sjezd uznal za nemožné, aby opravci vše rozhodli. Proto

¹⁸¹ Ustanovení ve vildštejské smlouvě, že na sv. Markétu (1450) se v Pelhřimově bude konat sjezd, AČ II, s. 275, č. 41. O tom, že v Pelhřimově došlo ke smíření s Poděbradem a Hradeckým, čímž byla odklizen hlavní překážka klidu v zemi Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 127. Formule přiznávacího listu ke smírné smlouvě mezi stranami Jiřího z Poděbrad a Oldřicha z Hradce LL IV, s. 307–308, č. 437. Zápis (3. srpna 1450), kterým se ukládá obecný mír Poděbradovým a Hradeckého přátelům a spojencům i celé zemi AČ II, s. 285, č. 46. Z literatury k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 191. K usnesení ohledně hradů a tvrzí dobytých v minulé válce, i k tomu, že Aleš se měl podrobit výroku ubrmanů, co se držby Kunratic a Nového Hradu týče AČ II, s. 285–286, č. 46. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 435, 435, pozn. č. 2. Nový Hrad Aleš držel už od doby (1449), kdy ho dobyl na Janovi z Rýzmburka a ze Skály. LL IV, s. 47, č. 54. Jan byl Vilémovým otcem a na hrad tak měl právo Vilém. AČ II, s. 290–291, č. 48.

¹⁸² List Oldřicha z Hradce Rožmberkovi (24. června 1450) LL IV, s. 249, č. 354. Rožmberk pak skutečně 28. června (1450) poslal Oldřichovi z Hradce svoje korektury. LL IV, s. 255–256, č. 358. Kolovratovi požadavky AČ VII, s. 204, č. 2.

jim povolil vše dořešit na zemském sněmu (sv. Kateřina 1450), nebo na jiném sjezdu, jež by si sami položili.¹⁸³

Podle ustanovení vildštejské smlouvy se od sv. Kateřiny (25. listopadu 1450) konal v Praze zemský sněm. Byl velmi hojně navštívený a nechyběl ani Aleš. Ostatně výše zmíněná smlouva přímo uvádí, že stavové se na sněm mají dostavit, případně poslat zmocněnce. Za tím účelem také Aleš spolu s dalšími předáky své strany glejtoval 20. listopadu Oldřicha a Jindřicha z Rožmberka a jiné členy Strakonické jednoty do 1 000 koní k sobě do hlavního města. Předně zde bylo potvrzeno smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce učiněné na předešlém sjezdu v Pelhřimově (červenec – srpen 1450). Pak úmluvci přikročili k souzení při a mnoho těch důležitějších se jim podařilo urovnat. Výpovědi se týkaly zvláště těch statků, jež byly během uplynulé války dobyty a nyní měly být vráceny původním majitelům. Konkrétně Aleš si mohl ponechat Kunratice, jež odňal Vilémovi ml. z Rýzmburka. Rozsudek týkající se Nového Hradu, jenž dobyl roku 1449 na jeho otci Janovi z Rýzmburka a ze Skály, a statek tedy náležel Vilémovi, se mu nepodařilo najít.¹⁸⁴

Po delší době se sněm opět zabýval otázkou krále. Pohrobkově vydání byla věc, za níž Aleš bojoval už ve čtyřicátých letech, a tak nelze pochybovat, že se i nyní zasazoval za novou legaci do Rakous. Následně dokonce vedle Rožmberků stanul v jejím čele, avšak během jednání (23., 26. března 1451) se mu nepodařilo Fridricha k vydání synovce přesvědčit.

¹⁸³ Ustanovení vildštejské smlouvy, kde se říká, že žaloby se mají zaslat obviněnému a ten je se svou obranou má přinést či s plnou mocí poslat do Pelhřimova AČ II, s. 276, č. 41. K tomu, že sjezdu byl přítomen Alešův syn Petr Holický, AČ II, s. 285, č. 46. Ke jménům ostatních přítomných AČ II, s. 284–285, č. 46. List (3. srpna 1450), kterým signatáři oznamují sjezdovní usnesení týkající se zemského míru AČ II, s. 285, č. 46. K tomu, že při (Pelhřimov) bylo tolik, že byly odloženy na zemský sněm (sv. Kateřina 1450), případně na jiný sjezd Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 191.

¹⁸⁴ Ustanovení vildštejské smlouvy, kde se říká, že od sv. Kateřiny (1450) se bude konat zemský sněm (Praha) a stavové mají povinnost se dostavit, případně poslat zmocněnce AČ II, s. 275–276, č. 41. Svatokateřinský sněm se v Praze konal od 25. listopadu 1450 do počátku ledna roku 1451. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484. Glejt z 20. listopadu 1450 LL IV, s. 299–300, č. 424. *Soupis I, Sv. I/2*, s. 337, č. 1407. K potvrzení smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce (v Praze na sněmu) učiněného již na předešlém sjezdu v Pelhřimově (červenec – srpen 1450) AČ II, s. 287–288, č. 48. Z literatury k tomu Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 195. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484. O tom, že úmluvci na sněmu přikročili k souzení při a výpovědi se týkaly statků, které byly během uplynulé války dobyty a nyní měly být vráceny původním majitelům Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 195. K tomu, že si Aleš mohl ponechat Kunratice, které odňal Rýzmburkovi AČ II, s. 290–291, č. 48. Z literatury k tomu Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XV* (dále jen *Hrady XV*), Praha 1998, s. 233–234. Aleš ke Kunraticím nepostrádal zápis, stejně jako Vilémův otec Jan z Rýzmburka a ze Skály. Oba dva se proto už od konce třicátých let o Kunratice soudili. Takže když začaly (1450) boje mezi oběma jednotami, Aleš ohledně Kunratic neútočil na náhodně vybraný majetek nepřítele. Z jeho pohledu si šel vzít to, na co měl podle zápisů nárok, a co považoval za své. Konflikt mezi poděbradskými a strakonickými mu k tomuto kroku poskytl vhodnou příležitost. Snad právě kvůli Šternberkovým zápisům ke Kunraticím mu je pak svatokateřinský sněm ponechal, ačkoli se jinak dobyté statky musely vracet původním majitelům. Blíže ke Kunraticím, kde uvádím prameny a literaturu, v kapitole o majetku, s. 148. K Novým Hradům. Jan z Rýzmburka a ze Skály si 20. dubna 1449 stěžoval Rožmberkovi, že mu Aleš Holický poplenil a odňal novohradské panství. Svůj dopis zakončil slovy: „*I věřím, že se ráčíš k tomu přičiniti, aby mi mé škody navraceny byly a zbožie postúpeno*“. LL IV, s. 46–47, č. 54. Že byl Vilém ml. z Rýzmburka a z Rábí jeho syn AČ II, s. 290–291, č. 48.

Lépe už si Holický vedl během říjnových rozhovorů ve Vídni. Při nich měl hlavní zásluhu na Fridrichově schválení Poděbrada v úřadu zemského správce. Alešovi hrál přitom do karet fakt, že Jiřího Habsburkovi doporučil Piccolomini a Fridrich také věděl, že má pod kontrolou Prahu. V rámci možností poměrně úspěšnou misi pak Aleš uzavřel vymožením králova slibu přimluvy u papeže za Rokycanovo potvrzení.¹⁸⁵

Přesto, že Aleš úspěšně dojednal schválení Jiřího správcovství, celkově náležel mezi pány, kteří s obavami sledovali růst Poděbradovy moci. To se ukázalo už na svatokateřinském

¹⁸⁵ K tomu, že se sněm po delší době zabýval otázkou krále Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 485. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 170. Seznam poslů do Vídně AČ II, s. 301, č. 50. Aleš byl do poselstva za svou stranu zvolen. K tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197–198. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 170–171. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 489. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 123–124. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 138. Instrukce, kterou sněm poslům přidal, byla opakováním instrukce sněmu svatomartinského sněmu (1446). Obsahovala tedy i hrozbu, že pokud Fridrich synovce nevydá, opatří si Češi krále jinde a budou si stěžovat. Pokud jej vydá, měli mu vyslanci předložit kapitulaci vesměs shodnou s požadavky z roku 1440 (Albrecht Bavorský) a 1443 (Fridrich III.), zdůrazňující, že stvrzením Rokycany se království rychleji uvede v pořádek. Instrukce sněmu svatomartinského (1446) AČ II, s. 209–212, č. 1. Zvláště s. 211–212, č. 1. Kapitulací požadavky z roku 1440 AČ I, s. 266–267, č. 7. Kapitulací požadavky z roku 1443 AČ I, s. 275–277, č. 13. Instrukce vydaná poselstvu na svatokateřinském sněmu (1450–1451) AČ II, s. 295–300, č. 50. Zvláště s. 296 (vydání Ladislava), 297 (jak ho chtějí zaopatřit), 298–300 (vlastní kapitulací požadavky), 300 (budou si stěžovat, pokud nebude vydán). Požadavky ohledně Rokycany s. 298 tamtéž. Bohužel, v rámci vídeňských jednání neslyšíme o žádné konkrétní aktivitě jednotlivých poslů, což se týká i Aleše (Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 171). Domnívám se však, že pokud stál v čele poselstva a byl hlavním zástupcem své strany, určitě nemlčel a Fridricha přesvědčoval, ať synovce vydá. Jednání s Fridrichem probíhalo 23. a 26. března 1451. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 138. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197. Fridrich poručence do Čech nechtěl vydat, protože nechtěl, aby byl pouhou loutkou, o níž by se přetahovaly obě jednoty. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 107. Habsburk poslům sdělil, že si vše potřebuje rozmyslet, a aby si Češi položili sněm a jemu dali napřed vědět, kdy bude a on pak vyšle posly s odpovědí. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 197. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 500. Na sněmu v Benešově (červenec 1451) se však Aleš dozvěděl, že Fridrich Ladislava nevydá, protože je ještě malý. Seznam účastníků sněmu v Benešově (sem přeložen z Prahy kvůli moru) uvádí Eneáš Silvius Piccolomini ve svém listu z 21. srpna (1451) kardinálu Juanu Carvajalovi. *Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini: III. Abteilung: Briefe als Bischof von Siena: Briefe von seiner Erhebung zum Bischof von Siena bis zum Ausgang des Regensburger Reichstages (23. September 1450 – 1. Juni 1454)* (=FRAD LXVIII), Hrsg. Wolkan, Rudolf, Wien 1918, s. 28. Ještě 4. července (1451) glejtovala Poděbradská jednota včetně Aleše strakonické do Prahy. LL IV, s. 318–320, č. 457. Regest AČ III, s. 549, č. 582. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 502, 502, pozn. č. 1. Sněm se měl v Praze sejít od 8. července (1451). Tamtéž, s. 502. Vzhledem k tomu, že Fridrich nechtěl Ladislava vydat, se v říjnu (1451) ve Vídni jednalo o utvoření zemské správy (schválení Poděbrada v úřadu zemského správce) a jeho přimluvě u papeže za potvrzení Rokycany. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534. O celém jednání víme z konceptu zprávy, kterou Oldřich z Rožmberka poslal (březen 1452) Fridrichovi do Itálie. FRAD XX, s. 36–38. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534, pozn. č. 1. Ke složení poselstva (říjen 1451) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534. Členové poselstva nebyli ve vztahu k Jiřímu jednotní. U většiny z nich převládalo mínění jeho osobě nepříznivé (Zděnek Konopišský). Patrně se obávali vzrůstu Jiřího moci. K menšině Poděbradovi nakloněné patřil Aleš. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534. Proto se domnívám, že hlavní zásluhu na Jiřího schválení měl on jako přední diplomat poděbradských; O tom, že poslům při jednání o Poděbradovi ulehčoval záměry fakt, že Jiřího králi doporučoval Piccolomini, a že Jiří ovládal Prahu Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 108–109. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 151. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 37. Eneáš Silvius Piccolomini vedl s Poděbradem během benešovského sněmu (1451) soukromou debatu, při níž měl šanci jej blíže poznat. K rozhovoru mezi nimi Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 199–201. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 511–527. Fridrich však využil nejednoty delegace a Poděbrada potvrdil jen do své vůle. Za Rokycanu zase slíbil u papeže intervenovat s dodatkem, nebudou-li si v tom Češi sami na překážku. Tím minil patrně v rámci nového poselstva, které asi činil podmínkou svojí intervence. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 535. Uznáním Fridrichovým přistouplila k stranické volbě Jiřího za správce (Kutná Hora 1448) i oficiální sankce, avšak ne ve formě žádoucí Poděbradovi. Toto nejisté provizorium, jež mohlo být kdykoli odvoláno, mu nemohlo stačit. Tamtéž, s. 535. V tom, jestli si Češi ohledně poselstva k papeži nebudou na překážku, snad byla narážka na rok 1447. Tehdy se čeští katolíci vydali do Říma, aby zabránili Rokycanovu potvrzení. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 535, 535, pozn. č. 1.

sněmu (25. listopad 1450 – leden 1451). Zde se projeví první známky neklidu i mezi členy Poděbradské jednoty, ke kterým můžeme zařadit právě Aleše. Důvodem bylo, že prohlášením Jiřího za správce na stranickém sjezdu v Kutné Hoře (1448) a porážkou strakonických u Rokycan, vyvstala nyní otázka jeho uznání od celé země. Aby byl tento logický důsledek celé situace zmařen, nebo alespoň oddálen, podpořil Šternberk požadavek Strakonické jednoty. Ta posunula o svatokateřinském sněmu na první místo vyřízení královské otázky. Účinnosti pak tento taktický prostředek nenabyl vahou opozice, které byla oslabena porážkou v poli, jako spíše podporou návrhu z vlastních řad. Alešovo postavení do čela nespokojenců z řad Poděbradské jednoty pak přinutilo Jiřího, aby sněm odložil volbu správce až po návratu poslů z Rakous (vydání Ladislava). Pokud tedy Holický hlasoval pro vyslání další legace k Fridrichovi (svatokateřinský sněm 25. listopad 1450 – leden 1451), nebylo to už pouze kvůli tomu, aby nový král garantoval pořádek v zemi nebo výsledky revoluce (kompaktáta, dohody se Zikmundem). Jeho snaha o Ladislavovo vydání už v sobě měla osten namířený proti Poděbradovi.¹⁸⁶

I když po svatokateřinském sněmu došlo (po 20. září 1451) k usmíření Holického a Poděbrada, Alešovi obavy ze vzrůstu Jiřího moci přetrvávaly. Přes to jej však nakonec volil za zemského správce (27. dubna 1452). Šternberk patrně uvěřil Jiřího slovům, že mu jde o dobro země. Uvědomoval si také, že s novým gubernátorem došlo ke zdárnému završení letitých snah po odstranění bezvládí, o něž v minulosti často usiloval. Aleš byl pak uklidněn i tím, že získal podíl na moci, když byl zvolen do 11 členné rady, která byla přidána správci. Jako členu tohoto orgánu mu byly svěřeny téměř královské pravomoci. Jednalo se o spolurozhodování při osazování úřadů, soudů, správě královských důchodů a péči o veřejné bezpečí.¹⁸⁷

¹⁸⁶ K jednání sněmu, kde Aleš pomohl zhatit volbu zemského správce (Poděbrad), i k obavám některých členů Poděbradské jednoty ze vzrůstu Jiřího moci Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 485–487. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 130–131. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79.

¹⁸⁷ K tomu, že po svatokateřinském sněmu došlo k usmíření Aleše a Jiřího Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 534, 534, pozn. č. 2. Na svatojiřském sněmu (1452), kde byl Jiří zvolen správcem (27. dubna), byly vedle členů Poděbradské jednoty přítomni i mnozí přívrženci strakonických. Všichni přítomní dali Jiřímu hlas, protože dokázal katolíky přesvědčit, že mu jde o dobro země a umí se v jejím zájmu povznést nad konfesijní hledisko. Na sněmu chyběli Rožmberkové a někteří jejich spojenci. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 109. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 111. Vedle pánů z Rožmberka chyběl např. Hynek Krušina ze Švamberka, Václav z Michalovic, Vilém Rábský z Rýzemberka, Jan z Lobkovic nebo Hanuš z Kolovrat. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 633. Alešovu přítomnost na svatojiřském sněmu i to, že dal Poděbradovi svůj hlas, dokládá zápis z tohoto sněmu. Celý zápis AČ II, s. 309–313, č. 56. Pasáž týkající se Alešovy účasti a dání hlasu Poděbradovi s. 309–311. K tomu, že byl Aleš zvolen do 11 členné rady přidáné správci, AČ II, s. 311, č. 56. Dalšími rádci byli: Zdeněk Konopišťský, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jindřich z Michalovic, Jan ze Smiřic, Mikuláš Trčka z Lípy, Jan Čabelický ze Soutic, Zdeněk Kostka z Postupic, Jakoubek z Vřesovic, z měst Vaněk Valečovský z Kněžmosta z Prahy a Bartošek Ptáček ze Slaného. AČ II, s. 311, č. 56. Dvanácté místo v radě sněm rezervoval Rožmberkům. Podával tak ruku k dohodě. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110. K pravomoci rady AČ II, s. 311, č. 56. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 634.

Šternberka členství v radě nepochybně těšilo, protože věděl, že z této pozice bude mít šanci účinně ovlivňovat dění v zemi. Pokud si však myslel, že si Jiří do správy království nechá od něj mluvit, mýlil se. Spory mezi Alešem a Poděbradem proto začaly již záhy. Projevilo se to v momentě, kdy byl Jiří 23. srpna nucen vytáhnout proti svým odpůrcům, kteří odmítli přistoupit k usnesení svatojiřského sněmu (Poděbradova volba). Aleš s tažením nesouhlasil a nepřipojil se k němu.¹⁸⁸

Alešova neúčast, stejně jako absence zbylých rádců, byla projevem nespokojenosti s Poděbradovým vystupováním i s jeho neochotou brát v potaz jiné názory než vlastní. To sebevědomí jedinci Alešova typu zkrátka odmítali akceptovat a žádali si podíl na finálních rozhodnutích. Ostatně ještě před tažením si Aleš Jiřímu na počátku srpna stěžoval, že „*Er wil...irem [tj. rádců] rate nit folgen...*“. Při tom se mohl odkazovat na samotný zápis svatojiřského sněmu, kde se píše „...*aby pan zpráwce s nimi a oni se panem zpráwci...králowstwie řiedili a zprawowali...*“. Avšak Jiřímu nestačilo být jen výkonným orgánem rady a chtěl být v mezích zápisu skutečným zemským správcem s náležitou mírou samostatnosti a vlivu.¹⁸⁹

Šternberk tedy nevytáhl do pole proti těm, kteří Jiřího dosud neuznali zemským správcem. Neznamenal to však, že by zcela odmítl přispět k upevnění jeho moci. V tomto ohledu se pokoušel vyvíjet poměrně úspěšnou diplomatickou aktivitu směrem ke katolíkům. Někdy ke konci srpna se obrátil na Rožmberka a vzkázal mu, aby odmítl jakoukoli radu a vojenskou pomoc Táborům. Oldřicha, který Jiřího dosud neuznal správcem, zároveň vybízel ke sjezdu s Poděbradem, jinak by to vedlo ke škodám na rožmberských panstvích. Tábor

¹⁸⁸ K tomu, že členství ve správcově radě poskytovalo šanci účinně ovlivňovat dění v zemi Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 177. O tom, že si Jiří nechtěl nechat do správy země mluvit, proto už záhy vypukly mezi ním a některými poradci spory Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 85–86. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 131. K tomu, že Jiří musel proti odpůrcům vytáhnout do pole (23. srpna 1452). Sněm dal svým usnesením lhůtu do 15. srpna (1452), kdy bylo možné přivést pečeť ke sněmovnímu zápisu. Pokud tak někdo neučinil, mělo se s ním nakládat jako s ruшитelem „*obecného dobrého*“. AČ II, s. 312–313, č. 56. Z literatury k tomu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38. K tomu, že Aleš nesouhlasil s tažením a nepřipojil se k němu Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38. Vedle Aleše se k výpravě nepřipojili i další poradci jako Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Smiřický, Jindřich Kruhlata z Michalovic a Jakoubek z Vřesovic. Vadilo jim, stejně jako Alešovi, že si Poděbrad od nich nenechal mluvit do správy země. Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38.

¹⁸⁹ K tomu, že Alešova neúčast na tažení vycházela z nespokojenosti s Poděbradovou neochotou brát v potaz cizí názory (tj. názory rádců) a že si žádal podíl na finálních rozhodnutích Čornej, P.: *Jiří Poděbradský*, s. 38–39. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 85–86. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643–644. Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic* (dále jen *Poslední*), České Budějovice 2010, s. 88. K tomu, že si Aleš před výpravou (počátek srpna 1452) Jiřímu stěžoval, že nechce poslouchat jejich rady *Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440 – 1471)* (=FRAD XLII), Hrsg. Bachmann, Adolf, Wien 1879, s. 101, č. 75. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643. Vedle Aleše prameny z řad rádců, kteří byli přítomni jeho stížnosti (a souhlasili s ní, počátek srpna 1452), přímo uvádějí Zdenka Konopišťského, Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Jana Smiřického. FRAD XLII, s. 101, č. 75. Citace z usnesení svatojiřského sněmu, na níž se Aleš při své stížnosti mohl odkazovat, AČ II, s. 311, č. 56. K tomu, že Jiří chtěl být skutečným správcem, nikoli pouze výkonným orgánem rady Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 643.

nakonec zůstal bez pomoci a 1. září se vzdal a poddal správci. Hned nato táhl na Rožmberky a v polovině září Oldřicha donutil uznat právoplatnost své volby. Toho využil Aleš a 19. září psal držiteli hradu a panství Loket Matesi Šlikovi, aby se Jiřímu poddal. Podle Šternberka tu nešlo o víru, ale o záchranu Chebska a Loketska. Neopomněl přitom dodat, že Oldřich z Rožmberka se svými spojenci se už podrobil a Šlika vybídl k jejich následování.¹⁹⁰

Šlik se dlouhou nerozmýšlel a obratem zaslal 20. září do Chebu opisy smlouvy Rožmberka, Švamberků a Plzně s dotazem, co hodlají chebští podnikat. Chebská diplomacie takřka vzápětí doznala obrát a katolické město se spolu s Matesem Šlikem přihlásilo (léto 1452) k novému správci. V říjnu 1452 chebští Alešovi poděkovali za jeho rady a oznámili mu, že ke sv. Havlu vyšlou posly na sněm do Prahy. Na Šlika snad zapůsobily i Šternberkovi domluvy (23. září 1452), že přistoupením k zápisu o správci neučiní nic proti víře ani proti Ladislavovi. Aleš přitom neopomněl zmínit, že Jiří tu nerozhoduje sám, ale má vedle sebe radu. Z toho je patrné jeho stanovisko, že výkonná moc nepatří jen Poděbradovi, ale že se o ni má s radou dělit.¹⁹¹

Vojenská mise splnila svůj cíl a celé Čechy přijaly, nebo slíbily uznat, Poděbrada za zemského správce. Přesto, že Holický na jednu stranu pracoval pro Jiřího uznání, na straně druhé neváhal intrikařit směrem k zastavení růstu jeho moci. Už 19. září 1452, kdy psal Šlikovi, mu sdělil, aby na chystaném svatohavelském sněmu učinil s loketskými a chebskými to, co Rožmberk a jeho spojenci. Podle Šternberka měli jít raději s Rožmberkem a jeho stranou, než jinak. Jeho úvaha byla patrně ovlivněna vědomím, že mladý Ladislav byl už 4. září 1452 propuštěn z císařovy moci. Co svými slovy Aleš mínil, se pak ukázalo v rámci

¹⁹⁰ Jiřího z Poděbrad po 15. srpnu (1452), kdy doběhla lhůta daná svatojiřským sněmem, neuznávali zemským správcem Rožmberkové, západočeští šlechtici na čele s Hynkem Krušinou ze Švamberka, pán hradu a panství Lokte Mates Šlik, Cheb, Táboři, Louny, Žatec, Písek, Klatovy, Domažlice, Sušice. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 51–52. Z listu Oldřicha z Rožmberka synovi Jindřichovi (konec srpna 1452) se dovídáme, že se na něj obrátil Aleš a žádal jej, aby nepomáhal Táborům a sešel se Poděbradem, AČ III, s. 61–62, č. 95 (datováno na konec srpna). LL IV, s. 346, č. 487 (datováno na konec srpna). Dopis Oldřicha z Rožmberka synovi Jindřichovi, který nás zpravuje o Alešově vzkazu Oldřichovi, Čornej datuje k 1. září (1452). Čornej, P.: *Království*, s. 123, č. 50. Z literatury k obsahu tohoto listu též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 660–661. K tomu, že Tábor zůstal bez pomoci a poddal se Jiřímu Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 89. Hlavní zásluhu na poddání Tábora měl fakt, že veškerá vojenská síla Rožmberků byla v Rakousích pod vedením Jindřicha z Rožmberka. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110. K tomu, že Jiří hned po tábořských donutil i Oldřicha z Rožmberka uznat právoplatnost své volby Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 131. Oldřich z Rožmberka byl tehdy nucen jednat za celou rodinu, neboť vladař Jindřich byl s brannou mocí rodu v Rakousích. Tamtéž, s. 131. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 110. Alešův list Matesi Šlikovi (19. září 1452) FRAD XLII, s. 107–108, č. 83. Z literatury k němu Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173. O tom, že Šlik držel hrad a panství Loket Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92.

¹⁹¹ List Šlika chebským (20. září 1452) FRAD XLII, s. 108, č. 84. Z literatury k němu Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173. K tomu, že se Cheb se Šlikem (léto 1452) přihlásil k novému správci Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92. List chebských Alešovi (říjen 1452), kde mu děkují za rady a oznamují, že přijedou na sněm FRAD XLII, s. 112–113, č. 88. Z literatury k němu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 674, pozn. č. 5. Alešův list Šlikovi (23. září 1452), v němž mu domlouvá, že přistoupením k zápisu o správci neučiní nic proti víře a Ladislavovi FRAD XLII, s. 111–112, č. 87. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 642, pozn. č. 2.

zasedání říjnového sněmu (sv. Havel, Praha). Rožmberská strana, Jan Smiřický a s nimi zcela nepokrytě i nespokojený Aleš požadoval Ladislavovo přijetí za českého krále. Nyní už tedy chápeme, proč Holický Šlika pobízel, aby na sněmu dělal totéž, co Rožmberkovi spojenci. Šlo mu o to, aby katolická opozice hlasovala jednotně, a aby společně s nimi mohl vyvinout dostatečný tlak k Ladislavovu přijetí. Jeho nastoupení na trůn mělo být nástrojem, jak omezit vzestup Poděbradovy moci.¹⁹²

Nezdá se mi však, že by se důsledný kališník Aleš připojil k dalšímu požadavku Rožmberků, jejich straníků a Jana Smiřického, aby byl mladý Habsburk na trůn přijat bez dalších podmínek. Zde se domnívám, že ve vlastním zájmu zůstal k Jiřímu loajální a požadoval jako podmínku Ladislavova přijetí akceptaci kapitulačních požadavků, které by zaručovaly náboženské a stavovské svobody a držbu nabytých statků. Zůstal tak věrný své politice, kdy královská otázka je otázka krále voleného, který se nepřijímá jako dědic trůnu, ale po schválení předložených podmínek.¹⁹³

Poděbradovo stanovisko nakonec na sněmu nabylo převahu, a proto bylo do Vídně zvoleno poselstvo, které mělo o kapitulačních požadavcích jednat. Jistě s velkou chutí přijal starý, skoro šedesátiletý pán ze Šternberka, členství v české delegaci, která odjela do Rakous (1452). Konečně se přijetím panovníka nabízela šance omezit či zarazit autokratické Poděbradovo jednání, které nebralo ohledy na názor jeho rádců. O jeho úloze během jednání není nic známo, avšak Jiří odpověď na české požadavky nepřijal. Nedočkavý Aleš si tak musel na obsazení trůnu ještě počkat.¹⁹⁴

¹⁹² K tomu, že celé Čechy uznaly, nebo slíbily uzнат, Poděbrada správcem Šmahel, F.: *Husitská revoluce IV*, s. 85. Během září (1452) se Jiřímu podrobili poslední odpůrci z řad měst. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 92. Alešův list Šlikovi (19. září 1452), kde mu říká, aby na sněmu s chebskými a loketskými udělal totéž, co Rožmberk FRAD XLII, s. 108, č. 83. Z literatury k obsahu listu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 673, pozn. č. 2. K okolnostem Pohrobkova propuštění stručně, ale věcně Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 111–112. K tomu, že Aleš s rožmberskou stranou a Smiřickým na pražském sněmu (1452) požadoval Ladislavovo přijetí Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113. Beran, Z.: *Poslední*, s. 88–89. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682. O tom, že Aleš Šlika záměrně pobízel (19. září 1452, FRAD XLII, s. 108, č. 83), aby na pražském sněmu dělal totéž, co Rožmberk Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682, 682, pozn. č. 1. s. 673, pozn. č. 2. Proč tak Aleš činil, už Urbánek nevysvětluje. Já se domnívám (jak uvádím v textu), že to bylo proto, aby katolická opozice hlasovala jednotně, Holický se k nim mohl přidat a vytvořit tak účinnější tlak na Ladislavovo přijetí.

¹⁹³ K tomu, že Rožmberkové, jejich spojenci, Smiřický a někteří další šlechtici na sněmu požadovali, aby byl Ladislav přijat bez podmínek (kapitulace) Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179. O tom, že důslední kališníci požadovali po Ladislavovi záruky na náboženské a stavovské svobody (kapitulace) Jukl, J., J.: *Jan smiřický*, s. 179. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682–683. K tomu, že otázka krále byla pro důsledné kališníky otázkou krále voleného, který se nepřijímá jako dědic trůnu, ale po přistoupení na kapitulační požadavky Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 682.

¹⁹⁴ K tomu, že na sněmu nabylo převahu přání Poděbrada, aby za Ladislavem vyjela legace k jednání o kapitulačních požadavcích Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 683. Kapitulační podmínky, které poslové měli předložit Ladislavovi, byly v podstatě opakováním podmínek z 6. ledna 1450 ze svatokateřinského sněmu. Více méně stejné požadavky slyšíme od konce husitských válek. V kapitulaci je opět zdůrazněna souvislost královské otázky s Rokycanovým potvrzením. Kromě požadavku, aby Ladislav připojil Rakousy k Českému království, bylo též žádáno, aby zrušil všechny zápisy Fridricha III. týkající se Koruny.

IX. Krátký epilog Alešova dlouhého života (1453 –1455)

Pohrobek nakonec v květnu 1453 přistoupil na kapitulační požadavky, čímž splnil podmínky, na nichž záviselo jeho přijetí a korunovace v Českém království. Slavnostní okamžik proběhl 28. října ve Svatovítské katedrále a vedle zahraničních hostů se jej zúčastnili i čeští páni, mezi nimi, pokud dovolilo zdraví, nepochybně i Aleš. Nato už během života podstoupil příliš jednání, než aby si tento jedinečný okamžik, na němž měl svůj podíl, nechal uniknout. Navíc poslední královská korunovace, již byl přítomen, proběhla před dlouhými 33 roky během Zikmundova tažení proti odbojné Praze (1420, I. kruciáta). A vzhledem k vysokému věku Aleše, ca 59 – 61 let, a naopak nízkému věku Ladislava, musel Holický tušit, že to je také poslední korunovační akt, jemuž má tu čest být přítomen. V případě Pohrobkova otce Albrechta Habsburského to nebylo možné, neboť se Šternberk vojensky postavil proti jeho nástupu na český trůn. Proto Aleš nyní zhluboka sál vůni těžce nabytého vítězství a užíval si kouzlo okamžiku. Ladislav byl konečně v Čechách, s korunou na hlavě, a končilo dlouhé, čtrnáct let trvající interregnum, o jehož přerušení vytrvale usiloval.¹⁹⁵

Aleš, stejně jako po Zikmundově nástupu na trůn, i nyní zaujal v obnoveném království přední pozici. Těžil opět z toho, že se velmi aktivně zasazoval o příchod panovníka do Čech. Tím si už dopředu Ladislava zavazoval a za své zásluhy protřelý Šternberk očekával

Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 684. Kapitulační požadavky, které poslové vezli do Vídně, AČ IV, s. 413–415, č. 1. O Alešově členství v poselstvu do Rakous hovoří Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 685. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 94. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 175. K tomu, že Jiří Ladislavovu odpověď na české požadavky nepřijal Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 696. Ladislav ve své odpovědi slíbil zachovat, co Čechům slíbil Zikmund a Albrecht Habsburský. Kompaktáta zůstanou v platnosti, král má stát za Rokycanou a nikdo jiný za jeho života se nemá stát arcibiskupem. Mlčky se však legitimizuje vláda Albrechta Habsburského, jehož zápisům se přiznává platnost. Tak se nepřímou rozhoduje zásadní otázka v Ladislavův prospěch, tj. ve prospěch jeho dědičných nároků. Tamtéž, s. 695–696. Autor též zmiňuje, že přesný zápis Ladislavovy odpovědi nemáme. Tamtéž, s. 695.

¹⁹⁵ Poté, co Jiří odmítl Ladislavovu odpověď na kapitulační požadavky (1452, viz. s. 125, pozn. č. 194), jednal sám s Ladislavovými poručníky (Oldřich Celský, Oldřich Eytzinger) ve Znojmě. Výsledkem byla úmluva, která už Jiřího požadavky splňovala. Při jeho návštěvě ve Vídni (29. dubna 1453) následně Ladislav potvrdil znojenské dohody a Jiřího v úřadu zemského správce. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 179. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 95. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 707. Urbánek uvádí, že Jiří z Poděbrad do Vídně dorazil 29. dubna 1453. Tamtéž, s. 707. Ladislavova odpověď na Jiřího požadavky (1. května 1453) AČ IV, s. 416–419, č. 2. Ladislav ve svojí odpovědi z 1. května (1453) slíbil učinit přísahu na zemské svobody na hranici i při korunovaci „anebo potom“. Slíbil zachovávat kompaktáta, Zikmundovi zápisy i poslat o potvrzení Rokycany k papeži nebo jinam (týkalo se koncilu). V otázce královské mlčky uznal Jiřího stanovisko: o Ladislavově otci Albrechtovi jako králi se nestala ani zmínka a zápisy jeho poručníka krále Fridricha byly zrušeny jako nezákonné. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 709–710. Listem z 2. května (1453) Ladislav jmenoval Jiřího po dvouleté lhůtě určené svatojiřským sněmem (1452) správcem ještě na šest let. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 710. AČ XV, s. 212–213, č. 104. O tom, že když Ladislav přistoupil na znojenské dohody, splnil požadavky, na nichž záviselo jeho přijetí a korunovace Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 113. K datu a místu korunovace Týž: *Velké dějiny VI*, s. 115. Podle Urbánka byli obřadu korunovace ze zahraničních hostů přítomni např. Albrecht Rakouský, Albrecht Braniborský, Ludvík a Oto Bavorský nebo Jan Hunyady. Ze šlechtů z Ladislavových zemí byl v Praze kromě Eytzingera, Jan Jiskra z Brandýsa a z Moravanů Jan Tovačovský z Cimburka a Vaněk z Boskovic. Aleš Holického autor neuvádí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 745–747. K tomu, že byl Aleš přítomen Zikmundově korunovaci (28. července 1420), blíže na straně 37, pozn. č. 49.

odměnu. V těchto kalkulacích se nemýlil. Už necelé dva týdny po korunovaci (6. listopadu) ho Ladislav spolu se Zděnkem Konopišťským bohatě odměnil na odumřelých statcích. Aleš se pak i nadále zdržoval v jeho blízkosti na pražském dvoře, aby ze svých služeb panovníkovi mohl profitovat. Do Prahy jej však táhly také další povinnosti. Pohrobek totiž Alešovi za jeho zásluhy při dosažení trůnu ponechal úřad nejvyššího komorníka Českého království, který držel nepřetržitě už sedmnáct let (1436). Tím uspokojil jeho ambice a dával mu najevo, že s ním počítá a stojí o spolupráci. Váha tohoto zemského úřadu i jeho držitele nyní stoupla v souvislosti se zánikem správčí rady, jíž byl Holický také členem. Z titulu svého úřadu byl pak oprávněn zasedat na zemském soudu a podílet se na rozhodování všech důležitých veřejných záležitostí na čele se správcem Poděbradem. Proto se Aleš v březnu 1454 zúčastnil prvního řádného zasedání tohoto orgánu, jež manifestovalo návrat právních poměrů. Jeho postavení v obnoveném království tak bylo díky zastávání jednoho z nejvyšších úřednických postů prvořadého rázu.¹⁹⁶

¹⁹⁶ Ladislavův dar (6. listopadu 1453) za Alešovy služby, kdy mu pomohl „...zvláště k dojití a dovedení...království a koruny naše České...“ 4. kniha provolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/2), ed. Gustav Friedrich, Praha 1941, s. 1333–1334, č. 1. Zevrubně k daru v kapitole týkající se Alešova majetku na s. 150–154. O tom, že se Aleš zdržoval na Ladislavově dvoře, aby ze svých služeb králi mohl profitovat, vypovídají provolací knihy. Z nich je patrné, že mu panovník v intervalu od konce ledna 1454 do 25. února 1455 postoupil celkem devět odúmrť „pro serviiciis ipsius“. Seznam odúmrť postoupených panovníkem Alešovi od konce ledna 1454 do 25. února 1455: 4. kniha provolací z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/1), ed. Gustav Friedrich, Praha 1941, s. 322–325, č. 11. AČ XXXVII/1, s. 555–557, č. 13. AČ XXXVII/1, s. 323, č. 11. AČ XXXVII/1, s. 427–430, č. 61. 4. kniha provolací z let 1453 – 1480 (=AČ XXXVII/3), ed. Gustav Friedrich, Praha 1944, s. 777–778, č. 18. AČ XXXVII/1, s. 322, č. 10. AČ XXXVII/3, s. 848–853, č. 8. AČ XXXVII/2, s. 1245–1247, č. 13. AČ XXXVII/1, s. 409–410, č. 48. AČ XXXVII/1, s. 34–37, č. 13. K tomu, že se Aleš zdržoval na Ladislavově pražském dvoře, kde mu mohl nabízet své služby, konkrétně zpráva vyslanců saského vévody Viléma (prosinec 1453). Vyslanci v listu z 13. prosince (1453) píší: „Anwesend waren in Prag bei K. Ladislaw: Herzog Otto der Junge, ...Aleš von Sternberg...“. FRAD XX, s. 69–70, č. 59. O zastávání úřadu nejvyššího komorníka Alešem Holickým v letech 1436 – 1455 hovoří Čornej, P.: *Království*, s. 389. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 785–786. Dokládají to i prameny. Aleš se jako nejvyšší komoří zúčastnil v březnu 1454 prvního řádného zasedání zemského soudu. AČ III, s. 310–311, č. 182. K tomu, že zasedání soudu manifestovalo návrat právních poměrů Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 116. V souvislosti se závěry Čorneje a Urbánka, že Aleš nejvyššího komorníka držel nepřetržitě v letech 1436 – 1455, překvapí závěry Palackého. Ten uvádí, že úřad komorníka držel v letech 1438 – 1439 Jan z Rýzmburka a ze Skály. Autor však neuvádí zdroj, ze kterého čerpal. Palacký, František: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), *Dílo Františka Palackého I*, Praha 1941, s. 350. *Ottův slovník* uvádí, že Rýzmburk byl přítomen volbě a korunovaci Albrechta Habsburského (byl tedy jeho spojenec) a ten jej učinil nejvyšším komorníkem. OSN XXIV, Praha 1906, s. 882. Palacký naopak v předmluvě v archivu českém věnované Holickému uvádí, že Aleš zemřel 19. března 1455 jako nejvyšší komorník a do tohoto úřadu jej dosadil Zikmund roku 1437. Tato jeho dikce zase budí dojem, že si myslí, že Aleš úřad držel nepřetržitě. AČ II, s. 3. Tím by Palacký odporoval tomu, co napsal ve výše citovaném *Přehledu současném*. To by snad bylo vysvětlitelné tím, že *Přehled současný* vyšel roku 1832, zatímco AČ II o deset let později (1842). Za tu dobu tedy mohl změnit názor. V teoretické rovině (Palacký necituje zdroj) by Rýzmburkovo komornictví možné bylo. Aleš nastoupil roku 1438 ozbrojený odboj proti nástupu Albrechta Habsburského na český trůn. Pokud se na druhé straně Jan z Rýzmburka postavil naopak za Albrechta, mohl Habsburk jednoduše Aleše úřadu zbavit a dát ho Rýzmburkovi; O tom, že váha úřadu nejvyššího komořího vzrostla se zánikem správčí rady, a že díky němu držitel mohl zasedat na zemském soudu a podílet se na rozhodování všech důležitých veřejných záležitostí Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 786–787. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 116. K výhodám přisídícího na zemském soudu stručně Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic: Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)* (dále jen *Poslední*), České Budějovice 2010, s. 91.

Starý Aleš se však už nových, turbulentních časů, kdy jeho příbuzný Zděnek Konopišťský povstal proti Jiřímu z Poděbrad coby českému králi, nedožil. Zemřel v polovině vlády mladého habsburského krále, kterého si dlouho přál na Pražském hradě. Naposledy vydechl 19. března 1455 na středověké poměry ve vysokém věku 61 – 63 let. Kde se tak stalo, nelze s jistotou říci. V úvahu však připadají pouze dvě místa, totiž Křivoklát a Český Šternberk. První hrad držel zástavně od samého počátku husitských válek, avšak po Ladislavově nástupu jej byl nucen postoupit králi, neboť ten si to žádal. K předání hradu a tedy k vyplacení zástavní sumy, mělo dojít ke konci března či na počátku dubna 1454. Alešovi mělo být údajně dovoleno, aby na Křivoklátě dožil i zbytek svých dní. Druhou variantou je, že se po postoupení hradu přestěhoval na Český Šternberk, který získal jako dědictví na konci třicátých let 15. století a zde také zemřel.¹⁹⁷

Poslední spočinutí našel tento přední kališnický politik a diplomat paradoxně v Sázavském klášteře, který však k jeho rodu neměl vůbec žádné vazby. Klášter však náležel rodu Zajímačů z Kunštátu, kteří jej na počátku husitských válek dobyli, a následně se v něm také usídlili. Král Zikmund Lucemburský pak Janu Zajímačovi držbu klášterství sv. Prokopa roku 1436 potvrdil. Aleš se právě s Janem musel dobře znát, a to už od první poloviny čtyřicátých let, neboť také náležel k Ptáckově straně. Spolu, ještě s Alešem ze Žeberka, tvořili pouhé tři oficiální zástupce Pirkštejnova uskupení (ostatní patřili k Rožmberkovu a Menhartovu bloku) v poselstvu jednajícím s Fridrichem Habsburským (1443) o jeho příchodu do Čech jako zemského správce. Vzájemné vazby pak mohli rozvíjet a utvrzovat také na sjezdech spojených landfrýdů (např. 1444, Kutná Hora) nebo poděbradské strany (např. 1445, Kutná Hora). A právě z důvodu přátelských vazeb, které se mezi nimi během desetiletí patrně utvořily, lze vysvětlit Alešovo pohřbení v klášterství, které patřilo rodu Zajímačů z Kunštátu.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Datum Alešova úmrtí Sedláček, August: *Hrady VIII*, s. 26. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 112. Čornej, P.: *Království*, s. 389. K datu vyplacení Křivokláta z Alešovy zástavní držby Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 788, pozn., č. 3. Kočka, V.: *Dějiny Rakovníka*, s. 31–32. K místu Alešova dožití. Obě varianty uvádí Sedláček, který si tak ohledně určení místa, kde Aleš dožil, protiřečí. V VIII. díle svých *Hradů, zámků a tvrzí* uvádí, že panovník nechal Aleše dožít na Křivoklátě. V XV. díle však uvádí, že se po předání Křivokláta odstěhoval na Český Šternberk. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. Týž: *Hrady XV*, s. 78. Že Aleš dožil na Křivoklátu, uvádí Kočka. Kočka, V.: *Dějiny Rakovníka*, s. 32.

¹⁹⁸ K místu Alešova posledního spočinutí OSN, s. 779. K tomu, že sázavský klášter náležel Zajímačům z Kunštátu, kteří v něm sídlili Čechura, Jaroslav: *Sekularizace II*, s. 12. Zajímačové pak z kláštera ovládali celou jeho doménu. Tamtéž, s. 12. K tomu, že Zikmund Zajímačům potvrdil držbu kláštera Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 174. Společný pobyt Aleše a Zajímače ve Vídni roku 1443 dokládá AČ I, s. 280, č. 13. K tomu, že ještě se Žeberkem tvořili pouhé tři zástupce Ptáckovy strany Šandera, M.: *Hynce I*, s. 168–169. Aleše a Zajímače na sjezdu spojených landfrýdů v Kutné Hoře (1444) dokládá Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, 3, pozn. č. 1. Tomek, V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117. Aleše a Zajímače na sjezdu poděbradské strany v Kutné Hoře (1445) dokládají SLČK, s. 177. SLČV, s. 102.

X. Alešovy vztahy s předními politiky doby

X.1. Od Zikmundova straníka k nenásilnému odporu proti poslednímu Lucemburkovi na českém trůně

Vztah Aleše a Zikmunda byl založen především na pragmatickém principu. Holický mu sloužil primárně proto, aby pro svoji osobu i rod získal pozemkový majetek (hospodářsko-mocenská základna). Menší úlohu, avšak stále platnou, hrálo jeho legitimistické stanovisko. Lucemburk zase potřeboval vojenskou pomoc pánů, aby mu pomohli prosadit dědické nároky v Českém království. Panovník za zápisy na korunním i církevním majetku očekával od Aleše a dalších spojenců loajalitu. Šternberk ale začal v politických záležitostech vystupovat nezávisleji. To se projevilo snahou uzavírat příměří s protivníkem (1422), ačkoli Zikmund zakazoval samovolná jednání i uvnitř vlastní strany, aby si zachoval kontrolu nad situací. Dokonce došlo k tomu, že Holický podpořil spojenectví s kališníky proti zahraničním interventům (1424). Tím se dostal do jasného rozporu se Zikmundovými zájmy, které tak zpochybnil. Alešovo úsilí porazit radikální husity mu tedy nebránilo uzavírat s nimi dohody, pokud měli společný momentální zájem (mír, konsolidace země).¹⁹⁹

Vliv na uvolňování poslušnosti ke králi měla také četná husitská vítězství, která nešlo nerespektovat a bylo zapotřebí aktuální situaci se přizpůsobit a pružně reagovat bez ohledu na Zikmunda. Roli sehrál také fakt, že král od roku 1422 jevil nechuť k vedení kruciát a česká šlechta, včetně Aleše, musela podrobnosti tažení probírat s jinými veliteli. Alešova samostatná politika však vztahy mezi ním a Zikmundem žádným zásadním způsobem před rokem 1436 neporušila. Holický věděl, že král je na něho a další pány odkázaný, a tak mu z jeho strany žádné postihy nehrozí a dál s ním počítá. Lucemburk byl navíc jediným

¹⁹⁹ K Alešově snaze o uspořádání mírového jednání mezi husity (Korybutovič, pražané) a Fridrichem Braniborským (vedl proti nim výpravu) na Žebráku (1422) UB I, s. 268, č. 244, s. 272–273, č. 248. Roku 1425 Aleš uzavřel s husity roční příměří. K tomu AČ III, s. 254–256, č. 35. V září 1427 uzavírá Aleš s kališníky další příměří do sv. Jiří 1428. K tomu AČ III, s. 264–267, č. 39. Ve zlických dohodách, k nimž Aleš přistoupil (1424), se mimo jiné uvádí: „...že proti cizozemcům, i proti těm, kteřížby tyto umluwy rušiti chtěl, těch všech lidí druhá strana sobě ku potřebě požíwati móż a je zbierati, kterýchž sú prwé před těmito umluwami požíwali; a jiní lidé naši, kteřížby dobrowolně jim ku pomoci proti takovým nepřátelům jeti nebo jiti chtěli, toho jim od strany naše nemá bráněno býti“. Dále se píše: „Také dále jest wymluweno, kdyžby druhá strana k obraně zemské proti cizozemcům vojensky táhli, že mohou sobě potřebi kúpiti a k jedení bráti...; a pro takowé potreby jimi tvrže ani města nemají dobývána býti“. AČ III, s. 250, č. 33. Alešovo přistoupení ke zlickým dohodám (1424) je příkladem upřednostnění vlastních zájmů na úkor krále. Signatáři se s kališníky (pražané, táboři), jak uvedeno výše, zavázali k vzájemné pomoci proti interventům i k pomoci při ofenzivě (zůstalo jen u proklamací). K této politice Zikmundovy strany Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 55, 57. O velké míře samostatnosti pánů Zikmundovy strany rovněž Kavka. Ten také k tomu, že Zikmund zakazoval i samovolná jednání uvnitř vlastní strany. Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 50, 43, 45. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 124. Zlické dohody AČ III, s. 248–251, č. 33. Z literatury ke zlickým úmluvám, ale i Alešově poměru k nim Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 126–127. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 155, 156. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 340, 343. Šternberk ke zlickým dohodám s radikály přistoupil, protože si stejně jako on přáli mír a konsolidaci země ukončením válek. AČ III, s. 248–249, č. 33.

kandidátem trůnu, o jehož dosazení na Pražský hrad Aleš usiloval. Radikální husité, i přes příměří s nimi uzavíraná, pro něj, s ohledem na stavovský původ, nikdy nepředstavovali trvalého politického partnera. Nehledě na to, že Zikmunda na Hradě odmítali. I díky tomu zůstaly vztahy s králem celkově neporušené a korektní. Aleš si také spočítal, že se mu loajalita po Zikmundově reinstalaci vyplatí.²⁰⁰

Po Lucemburkově přijetí na trůn se však situace změnila (1436). Jejich pragmatický vztah, založený na vojenské službě za hmotný zisk, nyní vyžadoval novou platformu, aby mohl pokračovat. V mírové době jí nemohlo být nic jiného než spolupráce v politické rovině. Zde se dá konstatovat, že pokud pragmatismus stál u zrodu tohoto vztahu a udržoval ho, tak byl také příčinou jeho konce. Šternberk totiž po konverzi ke kalichu (1432) přijal ve druhé polovině třicátých let politický program důsledného utarkvismu. Spojenectví se Zikmundem mu proto přestalo vyhovovat, neboť se politické zájmy krále rozcházely s Alešovými. Ten proto přirozeně ukončil politickou podporu Lucemburka a začal tajně působit proti němu. Když se to král před smrtí dozvěděl, „*prawil przed kniezetem Rakuským [Albrecht], by byl JMt déle žiw pobyl, že mě [Aleše] mienil...o hrdlo připrawiti, a že jest přikázal kniežeti Rakuskému, tu w Znojmě, když by mne mocen byl, aby mně o hrdlo připrawil; a knieže Rakuské, že jest jemu to slíbil učiniti, když by mne mocen byl, aby mne o hrdlo připravil*“. To byla obrovská proměna ve vztahu Aleše a Zikmunda, když si uvědomíme, že Holický už roku 1420 fungoval jako králův poradce a důvěrník, tedy člověk, na něhož se panovník spoléhal. Rozklad Šternberkovy a Zikmundovy sedmnáctileté spolupráce byl tak dokonán z obou stran.²⁰¹

²⁰⁰ K tomu, že vliv na rozvolňování poslušnosti katolíků ke králi měla četná husitská vítězství a Zikmundova nechuť vést kruciáty Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 47. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 119–120. Prameny dokládající příměří, jež Aleš s husity uzavíral, nebo se snažil uzavřít, zmiňují výše na straně 128, pozn. č. 199. O tom, že páni, i přes svoji samostatnou politiku, věděli, že jim od krále postihy nehrozí, neboť je potřebuje (porážka husitů) Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 119. Roku 1422 jednal Aleš v Říši s říšskými knížaty o tažení na vysvobození Karlštejna z husitského obležení. K tomu DRTA VIII, s. 223. Blíže k tomu strany 42–43. Roku 1427 jednal Aleš v Říši s knížaty znovu, nyní o připravované kruciáte do Čech. K tomu Bezold, F.: *König II*, s. 105, 105, pozn. č. 2. Blíže k tomu strana 49. To, že Zikmund s Alešem nadále počítal, dokazují i zápisy v jeho prospěch. Kavka uvádí, že po roce 1422 král uděloval zástavy jen osobám, jejichž loajalita pro něj byla zásadní, přičemž Aleš mezi ně patřil. Tamtéž, s. 119. To dokazují opětovně vysoké zástavní sumy připsané po roce 1422 na Křivoklát s Týřovem a zápis hradu a města Slavkova u Brna (1423). K Alešově zástavní držbě těchto statků se obšírně vyjadřují v kapitole týkající se majetku na stranách 160–169.

²⁰¹ Citace uvedená v odstavci pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 6. února 1438. AČ II, s. 7, č. 5. Zikmundův životopisec Eberhard Windecke označuje v červenci 1420 Aleše jako Zikmundova rádce. *Denkwürdigkeiten*, s. 133, č. 156. Blíže k tomu, kdy se Holický stal královým rádcem, strana 35–36, pozn. č. 47. Další prameny potvrzují Alešovo členství v Zikmundově radě k roku 1421. AČ III, s. 225–226, č. 23. K příčinám Alešovy konverze ke kalichu (1432) blíže strana 54. K Alešovu přijetí politického programu důsledného utarkvismu, k odpadnutí od krále i k intrikám proti němu blíže strany 65–67.

X.2. Spojenec Hynce Ptáčka z Pirkštejna

Aleš měl možnost seznámit se s Ptáčkem po svém přestupu ke straně pod obojí (1432), kdy se začal orientovat na spolupráci s umírněnou šlechtou okolo Menharta z Hradce. K tomuto uskupení inklinoval i Pirkštejn, takže se spolu mohli setkávat a hovořit na zemských sněmech (svatomartinský 1433), kde se zasazovali za přijetí první verze kompaktát. Vzájemné kontakty pak rozvíjely i během jednání o kompaktátech a přijetí Zikmunda po lipanské bitvě. V Brně Aleš a Hynce navštívili legáty koncilu a společně se zasazovali za změnu v textaci kompaktát (1435). Přesto se Ptáček v moravské metropoli ještě přidržoval těsného spojení s Menhartem z Hradce. Na tom nic nezměnily ani další kontakty a společné porady Aleše a Ptáčka během jednání s legáty v Uhrách (Stoličný Bělehrad, 1435 – 1436) a Zikmundem v Brně (1435), Stoličném Bělehradu a Jihlavě (1436). Spojenství mezi oběma pány se mohlo plně projevit až poté, co se Hynce politicky definitivně rozešel s Menhartem z Hradce (jaro 1437).²⁰²

K vlastnímu zrodu politického partnerství Aleše a Hynce mohlo dojít pod hradem Ostromeč, jehož dobývání z rukou husitských radikálů se účastnili (1435). Šternberkův téměř měsíční pobyt v ležení na to mohl mít pozitivní vliv. Aleš i Hynce byli delší dobu v úzkém kontaktu z důvodu obléhání a mohli se tedy lépe poznat, vyjasnit si pohled na aktuální dění a svoje postoje. Shodovali se, jak politiku dělat, aby dosáhli svých cílů. Aleš i Hynce byli politikové, kteří nejsou žádnými fanatiky, nýbrž při prosazování svého politického programu volili pragmatický přístup, aby dosáhli jeho naplňování.²⁰³

²⁰² K Alešově konverzi (1432) blíže strana 54. K tomu, proč Aleš začal inklinovat ke skupině šlechty okolo Menharta z Hradce, více na straně 55. K tomu, že Pirkštejn inklinoval k Menhartovu uskupení Šandera, M.: *Hynce I*, s. 113. Týž: *Hynce II*, s. 7. Týž: *Hynce III*, s. 252. K tomu, že Aleš a Ptáček k sobě měli blízko už od počátku 30. let Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 107. Ke svatomartinskému sněmu, kde Menhartova skupina prosazovala přijetí první verze kompaktát Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 110, 112. Týž: *Velké dějiny V*, s. 604. Šandera, M.: *Hynce III*, s. 255. K Alešově a Hyncově návštěvě legátů v Brně (1435) MCG. Sami legáti si poznamenali: „*Ipso die domini Ptasco et Also de Steinberg venerunt ad nos in domo domini Constanciensis...*“. MCG I, s. 618. K této návštěvě i Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 191. Podrobněji se Alešovým jednáním v Brně zabývám na straně 59. K tomu, že se Ptáček v Brně ještě přidržel spojení s Menhartem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 118. K důvodům proč Ptáček ukončil spojení s Menhartem z Hradce Týž: *Hynce I*, s. 119. Ptáček od Menharta z Hradce definitivně odpadl na jaře roku 1437. Týž: *Hynce III*, s. 259. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 27. K jednání ve Stoličném Bělehradě blíže na stranách 59–60. Co se týče jednání se Zikmundem (o jeho přijetí), která vedla k jeho ústupkům kališníkům v podobě dohod z Brna (1435), Stoličného Bělehradu (1436, císařská kompaktáta) a Jihlavy (1436, Velké privilegium stavovských svobod), nevíme o nich nic podrobnějšího. Patrně v nich hráli vedle kancléře Šlika rozhodující roli předáci husitského panstva Menhart z Hradce, Hynce Ptáček a Aleš Holický. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 203, 188–189, 196–197, 202–203. Šternberk tedy logicky, podle toho, co uvádí Kavka, musel být s Ptáčkem v kontaktu a diskutovat o podmínkách Zikmundova nástupu na trůn.

²⁰³ Šandera se domnívá, že ke zrodu spolupráce Aleše a Ptáčka mohlo dojít pod obléhaným hradem Ostromeč. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 117. K tomu, že Aleš přitáhl 25. dubna (1435) pod Ostromeč, přičemž Ptáček už tam byl, FRB V, s. 617. Z literatury k tomu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 116, 117. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 210. Tecl, Rudolf: *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, HusT 9, 1986 – 1987, s. 161. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 121–122. Sedláček uvádí, na rozdíl od Šandery, že Aleš dorazil k Ostromeči o den později, tedy 26. dubna 1435.

Od konce roku 1436 už bylo patrné Alešovo spojení s Pirkštejnem, pod jehož vlivem přijal politický program důsledného utrakvismu. Oba páni se jako spojenci v rámci Ptáčkovy strany zaměřili na prosazování programu, zaměřeného na zachování výsledků revoluce. Samozřejmostí byl požadavek na dodržování kompaktát a Zikmundových zápisů, což byly dokumenty na jejichž textaci a vydání měli osobní podíl. Holický byl pro Ptáčkovu stranu nepochybně přínosem a z toho vyplývalo i jeho přední postavení uvnitř. Pocházel ze starého panského rodu, takže jí dodával prestiž, vážnost, ale i sílu a měl také důležité kontakty na předáky katolického tábora. Spolu se svými politickými a diplomatickými schopnostmi tak pro Ptáčka představoval zřetelnou devízu. Aleš to věděl, a proto se nespokojil s rolí statisty, který jen přihlíží dění okolo.²⁰⁴

Ptáček si Alešovi ambice uvědomoval a vycházel mu vstříc. Společně rozebírali důležité politické záležitosti, Holický předkládal svoje názory na stav věci i návrhy dalšího postupu. Měl tedy vliv na utváření Ptáčkových rozhodnutí, jakkoli poslední slovo připadlo jemu. Ve straně mu tedy přináležela role blízkého poradce a konzultanta jejího vůdce. Plnil však také úlohu Ptáčkovy spolupracovníka při formulování klíčových požadavků na kandidáty českého trůnu (pražská kapitulace, 1437; kapitulace 1440; kapitulace 1443) i na katolíky v rámci domácí politiky (list mírný, 1440). Aleš však neusiloval jen o to, být v popředí při

Tamtéž, s. 122. Dobývání Ostromeče (vydána 22. května) bylo reakcí na dobytí rožmberské Soběslavi tábory. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 622. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 117. K charakteristice Ptáčkovy způsobu jak dělat politiku, aby dosáhl svého cíle Šandera, M.: *Hynce II*, s. 7. Pragmatický přístup k řešení politických záležitostí ze strany Aleše Holického a Hynce Ptáčka dokládá např. jejich spojení s Jagellonci, kteří přistoupili na kapitulaci požadavky důsledných kališníků na rozdíl Albrechta Habsburského. K tomuto blíže na stranách 70–71.

²⁰⁴ K tomu, že Aleš pod Ptáčkovým vlivem pevněji přilnul k utrakvismu Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619. K tomu, že Alešovo spojení s Ptáčkem bylo patrné od konce roku 1436 AČ II, s. 4, č. 1. LL I, s. 210, č. 313. Aleš tehdy (15. prosince 1436) nabádal Rožmberka, aby přijel do Prahy. On i Ptáček o to velmi stojí. S Oldřichem ještě před začátkem zemského sněmu potřebují projednat důležité věci, o kterých se nehodí psát. AČ II, s. 4, č. 1. LL I, s. 210, č. 313. Regest listiny UB II, s. 471, č. 981. O zřetelnosti Alešova spojení s Ptáčkem ke konci roku 1436 na příkladě právě citované listiny hovoří z literatury Šandera, M.: *Hynce I*, s. 123. K tomu, že Aleš a Ptáček prosazovali dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů, potvrzení Rokycany (od 1440 pro ně v úvahu připadal jen on) a od 1440 i listu mírného. Roku 1437 se oba za důsledné kališníky podíleli na textaci pražské kapitulace určené Albrechtu Habsburskému. V ní byly požadavky na dodržování kompaktát ad. O tom AČ III, s. 459–460, č. 30. Z literatury o tom Šandera, M.: *Hynce I*, s. 127–128. Roku 1440 se Aleš a Ptáček podíleli na formulaci listu mírného, kde se opět objevují požadavky na dodržování kompaktát, v úvahu pro ně připadal k potvrzení už jen Rokycana, zachovávané měly být Zikmundovi zápisy. List mírný AČ I, s. 245–249, č. 1. K Ptáčkovu podílu na znění dokumentu Šandera, M.: *Hynce I*, s. 141–143. K Alešovu podílu na znění se vyjadřují na stranách 76–77. Roku 1440 se Aleš a Ptáček podíleli na znění kapitulace pro Albrechta Bavorského (opět požadavky na dodržování kompaktát ad.). Kapitulace AČ I, s. 266–267, č. 7. K Ptáčkově i Alešově podílu na ní Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 532. Na této straně totiž uvádí, že konečné úpravy textu připadly volitelům, mezi něž patřil za důsledné kališníky i Aleš a Ptáček. K tomu, že Ptáček byl elektorem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 147. K Alešovu podílu na formulaci kapitulace i k tomu, že byl elektor při volbě roku 1440 (Albrecht Bavorský) se vyjadřují na stranách 77–79. Roku 1443 jednal Aleš z Ptáčkovy pověření ve Vídni jako zástupce Ptáčkovy strany o příchodu Fridricha III. coby zemského správce. Opět požadoval potvrzení Rokycany, dodržování Zikmundových zápisů a dodržování a obranu kompaktát. K tomuto jednání se obšírně vyjadřují na stranách 83–86. K Alešovu podílu při jednání o kompaktátech a Zikmundových zápisech blíže strany 59–61.

hájení stranických zájmů v Čechách, ale zájmy svého uskupení prosazoval i jako diplomat v zahraničí (1443, Vídeň). I díky tomu, že Ptáček uměl využít Alešovy energie a ctižádosti, byly jejich vztahy dobré, protože si dokázali vyhovět.²⁰⁵

V důsledku svých závěrů tedy odmítám Palackého názor, že Aleš se řídil Ptáčkovým příkladem a neměl vlastní názor. To přímo odporuje jeho inteligenci, vrozené dravosti, ambicióznosti a touze (spolu)utvářet politiku. Moje stanovisko podporují také pozdější události. Sebevědomý Aleš se dostal do sporu s Poděbradem odmítajícím cizí názory a prosazujícím pouze svůj pohled na věc. Z toho jasně vyplývá, že vlastní názory měl a nebál se je říci i mocnějšímu muži než byl Ptáček. Ani v Hyncově případě se tedy patrně v rámci vzájemné komunikace neomezoval na pouhé servilní přikyvování. Na rozdíl od spojenectví Šternberk – Poděbrad, se však nedochovaly žádné záznamy, které by mezi Holickým a Ptáčkem svědčily o nějakém sporu.²⁰⁶

V rámci hodnocení Alešovy loajality k Ptáčkově straně, a tedy i vztahu k Hyncovi, je však zapotřebí rovněž kritičnosti. A to i přes jeho aktivní prosazování politického programu důsledného utrakvismu. K tomu vybízejí dvě události, jejichž hlavním aktérem byl právě Holický. V prvním případě vyvolal ve straně napětí, když se svým spojencům snažil zabránit, aby poplenili statky příbuzného, jehož považovali za nepřítele (1438, Petr ze Šternberka). Členům strany se to pochopitelně nelíbilo a Šternberkovi to zazlívali. Aleš ale věděl na koho se může obrátit se žádostí o pomoc a šel přímo za Ptáčkem. Ten se Holického po osobním rozhovoru zastal a jeho „rebelii“ naopak podpořil, když se za něho proti zbytku strany postavil. Společně pak ostatní, zřejmě úspěšně, přesvědčili, aby od svého záměru upustili. Rozbouřené vody ve straně poté zklidnila i brzká smrt Petra ze Šternberka (1439). Hyncův postoj padá na vrub snad vzájemným přátelským vztahům mezi ním a Alešem, ale i jeho

²⁰⁵ K tomu, že Aleš s Ptáčkem společně rozebírali důležité politické záležitosti, Aleš předkládal názory na jejich řešení a měl tak patrně vliv na utváření Ptáčkových rozhodnutí, AČ II, LL I. Napovídá tomu Alešův list Rožmberkovi z prosince 1436. Holický konkrétně píše: „*I zdát mi sě i p. Ptakowi (sic), aby neráčil [Rožmberk] meškati swú přijezdu: nebť bychme měli s tebu před sněmem welmi o pilné věci rozmluwiti, ježtoť nám sě psáti nehodie*“. AČ II, s. 4, č. 1. LL I, s. 210, č. 313. Znovu připomínám, že pisatel listu byl Aleš, nikoli Ptáček. To rovněž ilustruje, jak si Ptáček cenil Alešových kontaktů a vlivu na přední katolíky. K tomu, že Aleš ve straně plnil roli Ptáčkovy spolupracovníka při formulaci požadavků na adepty českého trůnu i na katolíky v rámci domácí politiky (list mírný, 1440) opět poznámka pod čarou č. 204. K tomu, že Aleš zájmy strany, potažmo důsledných kališníků, hájil i jako diplomat (1443, Vídeň), opět poznámka pod čarou číslo 204.

²⁰⁶ Palacký přímo uvádí: „*Pan Aleš Holický ze Šternberka byl sice starší věkem, ale řídil se více jeho [Ptáčka] příkladem, nežli vlastními úmysly, ...*“. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619. O Alešově ambicióznosti, dravosti a touze (spolu)utvářet politiku nemůže být na základně výsledků této práce pohyb. O tom svědčí např. jeho členství v zemských vládách a desítky politických jednání, kde prosazoval svůj politický program. Jeho vrozenou inteligenci předpokládám na základě toho, že ve všech stranách (Zikmundova strana, Ptáčkova strana, poděbradská strana a jednota) jichž byl členem, patřil mezi přední politiky a diplomaty. Ke klíčovým jednáním by jej vůdci uskupení tedy nepřipouštěli, kdyby pochybovali o jeho schopnostech a inteligenčním potenciálu a on sám by nic nevyjednal. Protože Aleš neustále jednal s domácími politiky, ale také s panovníky, můžeme předpokládat i výřečnost, schopnost argumentace a bystrý úsudek.

pragmatismu, kdy chtěl cenného spojence podpořit, aby ho udržel. Roli ovšem mohl sehrát i prostý fakt, že Holický se v podstatě žádným způsobem proti programu strany neprohřešil. Tato příhoda však naznačuje, že jeho loajalita straně a Ptáčkovi nebyla absolutní, jak plně ukáže druhá událost z roku 1442.²⁰⁷

Tehdy se Alešovým protivníkům podařilo přesvědčit ho, že mu za držbu Křivoklátu od nového krále hrozí ztráta hrdla, statků a cti (podle Maiestas Carolina). Šternberk se vyděsil a začal jednat na první pohled nepochopitelně. Místo, aby se o problému poradil s Ptáčkem a hledal oporu u vlastní strany, začal tajně rokovat s dalšími držiteli zápisů, kterým dle Karlova nařízení hrozil stejný osud. S nimi se dohodl na nevpuštění nového krále do země, dokud se od nich pevnosti nevyplatí. To byl krok namířený proti jednomu z hlavních programových bodů jeho strany i jeho samého (obsazení trůnu). Ponechme stranou, že kauza s majestátem byla jen intrika, neboť už dávno neplatil, a soustředme se na Alešovu reakci. Když se totiž podíváme na Šternberkovo curriculum vitae, zjistíme, že nejednal iracionálně, ale pro něho typicky. Kvůli zisku pozemkového majetku vstoupil do Zikmundových služeb, konverze ke kalichu mu měla hospodářsko-mocenskou základnu udržet (1424), následný návrat ke katolíkům rovněž (1424) a stejně tomu bylo i v případě definitivního přestupu ke kalichu (1432). Jako častokrát v minulosti tak i nyní volil Holický na prvním místě záchranu statků, jež držel. V žádném případě nechtěl kvůli Křivoklátu pro sebe a svoji rodinu ztratit alodní majetky (Český Šternberk, Divišov, Holice), jež během let nabyl, a už vůbec se mu nechtělo umírat. Proto byl ochotný, i když tajně, jednat proti zájmům vlastní strany a bez ohledu na Ptáčka, aby držebnosti podržel. Urbánek má tedy pravdu, pokud tvrdí, že Alešova věrnost straně nebyla naprostá a beze všech pochyb. Daleko více než rodinnými tradicemi (zásah ve prospěch Petra ze Šternberka), jak uvádí, však byla limitována hospodářsko-mocenským prospěchem Holického. Týž autor se ale mylí, píše-li o Šternberkově malém vlivu ve straně.

²⁰⁷ K tomuto odstavci zejména korespondence Aleše Holického s Perchtou Šternberskou z Kravař. Aleš jí 20. září 1438 píše: „*Wědětiť dáváť, že o to welmi hrubě mluwí wšichni z naší strany, že syn twój a strýc mój jest s Rožmberským; a wzdy sě chystají, chtíc na našem zboží bráti, a počítajíc jej [Perchtina syna] za nepřitele*“. AČ II, s. 9, č. 8. 22. září (1438) jí dále oznamuje: „*A jakož píšeš, že sem já i s panem Ptáčkem wzkázal, aby u pokoji byla, a že chceme zjednati s swé strany, aby tebe také u pokoji nechali: wěz, žeť se přičiněwa oba což najwiece můžeme, aťby nepřekáželi*“. AČ II, s. 10, č. 9. Obě písemnosti tedy dokládají vnitřní napětí v Ptáčkově straně v důsledku Alešova zastávání se příbuzného proti zbytku strany. Ptáčkovy straníci nelibě nesli, že syn Perchty Šternberské z Kravař (Petr Konopišský ze Šternberka) setrvává na dvoře Oldřicha z Rožmberka a začali ho považovat za nepřítele. Tehdy už totiž Ptáčkova strana nastoupila odboj proti Albrechtu Habsburskému, na jehož straně Rožmberk stál. K odboji Aleše a Ptáčkovy strany proti Albrechtovi blíže strany 67–75. K úmrtí Perchtina syna Petra Konopišského se Šternberka roku 1439 Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 100.

Alešovi se totiž jeho přečin podařilo před Ptáčkem a spojenci utajit a předchozí i potomní aktivity směrem k prosazení stranického programu byly nezpochybnitelné.²⁰⁸

Spojenectví Aleše a Hynce ukončila Ptáčková smrt (1444). Šternberk jeho odchodu patrně upřímně litoval. Za léta, co se znali, se z politických spojenců stali i přátelé. Aleš na Hyncovi oceňoval vůdcovské schopnosti, bystrost, inteligenci, umění kalkulovat dlouho dopředu a diplomatické vlohy podpořené výřečností. Tedy vlastnosti schopného politika, za kterým lze jít. Stejně tak Aleš byl nepochybně inteligentní, bystrého ducha, pohotového úsudku, uměl řečnit a argumentovat. Oba se tak mohli dobře doplňovat. Ani jeden z nich si také neodpíral světských požitků, zejména dobrého jídla, což se projevilo na jejich postavě. Shodně také nevyhledávali války a přednost dávali diplomatickému řešení sporů, jakkoli se nebáli sáhnout po meči, bylo-li to nutné. Alešovu mentalitu v tomto ohledu ilustruje prohlášení, že „*wálka neuteče i po sněmu*“.²⁰⁹

²⁰⁸ K tomu, že se Aleš stal ze strany Rožmberka a Menharta z Hradce obětí intriky, protože Maiestas Carolina dávno neplatil, se v jiných souvislostech obšírně vyjadřují na stranách 82–83, pozn. č. 121. Zde jen uvedu, že příslušnou pasáž o nezastavitelných hradecích (kde je i Křivoklát) v Maiestas Carolina otiskuje AČ. Zde se uvádí: „*Toto jsú hradowé nezastawní: Kladsko, ..., Křiwoklat, ...*“. AČ III, s. 85. Pokud by tyto hrady vzal někdo do držení, „*aby zbožie swého wšeho zbawen jsa, ..., kdežbykoli wedle mezi králowstwíe od kohožkoli lapen byl, aby též, jakož zbožie, i hrdla, beze wšeho práwa žádanie, zbawen byl*“. AČ III, s. 84. K Alešově reakci, než se dozvěděl o neplatnosti Maiestas Carolina, AČ. Holický píše Rožmberkovi (15. září 1442): „*...někteří znamenití přijeli sú ke mně, a prosili sú mne, abych jim řekl a slíbil, a že oni mně také chtějí slíbiti, aby nikoli král do země dopuštěn nebyl, lečby prwé zámci vyplaceni byli. A kdyžť sú semnú o to mluvili, tehdy sem jim toho odporen nebyl, a lekaje sě hrdla, cti i zbožie ztráty; neb já z těch zámkuow také jeden mám*“. AČ II, s. 17, č. 20. Aleš Oldřichovi také sděluje, že svoje jednání si přeje utajit. „*A když ten list přečteš, wěřím, že jej ihned ztháš, a nesvěříš toho ižádnému: nebť by mně to bylo ke škodě...*“. AČ II, s. 17, č. 20. O negativní reakci Ptáčka a dalších straníků, kdyby vše vyšlo najevo, tedy nepochyboval. Prameny žádné zprávy o sporech mezi Ptáčkem a Alešem poté nepřinášejí, takže se Holickému své jednání patrně podařilo utajit. Mezi držiteli míst zmíněných v Karlově zákoníku byli vedle Šternberka např. Jan a Mikuláš z Lobkovic (Hluboká) nebo páni z Metelska (Tachov). Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 600, pozn. č. 1. K Alešově zástavní držbě Křivokláta se obšírně vyjadřují na stranách 160–168. Urbánkovo hodnocení Alešova vlivu v Ptáčkově straně: „*Jeho spojenectví [Alešovo] dodávalo straně Ptáčkově moci a vážnosti, ale jeho vliv nebyl s tím úměrný. Lze to, tuším, do jisté míry vysvětliti i tím, že jeho věrnost k straně Ptáčkově nebyla naprostá a beze všech pochyb. U Aleše ozývaly se vždy ohlasy starých tradic, náboženských, rodinných, stavovských, jež jemu, který jen tlakem poměrů na počátku let dvacátých se stal utrakvistou, nedovolovaly přimknouti se pevně a bezvýhradně ke kališníkům horlivým*“. Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 202–203. K Alešovým aktivitám směrem k prosazení politického programu Ptáčkova uskupení např. strany 67–71 (1438; snaha, aby Albrecht Habsburský přijal kališnické kapitulací požadavky, na jejichž textaci se podílel), 76–77 (1440; podíl na textaci listu mírného, v němž se katolíci zavazují respektovat kompaktáta a Zikmundovy zápisy) nebo 83–86 (1443; jako diplomat se zasazoval, aby potenciální zemský správce Fridrich Habsburský přijal kališnické podmínky, tedy respektoval kompaktáta a Zikmundovy zápisy). K důvodům Alešova vstupu do Zikmundova tábora strana 34, k první konverzi ke kalichu (1424) strany 44–45, ke konverzi zpět ke katolíkům (1424) strany 46–47, k poslední konverzi ke kalichu (1432) strana 54.

²⁰⁹ K Ptáčkovým vlastnostem Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 128. Týž: *Hynce II*, s. 7. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618. K muskulatuře obou šlechticů Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130. Zmínku o tloušťce Aleše Holického má také Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26–27. Palacký uvádí, že Hynce byl tlustý, malé postavy a měl pleš. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618. Tloušťka a pleš pana Ptáčka však mohla podle Šandery přijít až ke konci života. Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 131. Analogicky tedy mohu přemýšlet i o Alešově obezitě. K tomu, že spojenectví Aleše a Ptáčka přerostlo i v přátelství obou mužů Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130. K Alešovu intelektu a schopnostem se vyjadřují na straně 132 v poznámce č. 206. O tom, že Ptáček nevyhledával války, ale nebál se sáhnout po meči, pokud to bylo zapotřebí Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 130. Citace v textu pochází z Alešova listu Rožmberkovi z 22. října 1448. AČ II, s. 27, č. 31.

X.3. S Jiřím Poděbradským i proti němu

Po Ptáčekově smrti volil Aleš za hejtmana spojených východočeských landfrýdů Jiřího z Poděbrad. To mělo ze Šternberkovy strany více důvodů. Stejně jako on se Poděbrad účastnil stranických sjezdů, zemských sněmů i sjezdů východočeských landfrýdů. Od doby, co Jiří vstoupil do politiky (1438), tak Aleš mohl sledovat, jak se rozvíjí jeho politický a diplomatický talent, získává zkušenosti a sebejistotu při vystupování. Alešovi, který byl sám znamenitým politikem a diplomatem, se proto Jiří musel zamlouvat. Navíc byl inteligentní, ctižádostivý a prokazoval vůdcovské schopnosti jako Ptáček. Alešovu podporu, sympatie a náklonnost si zajistil i tím, že si vzal jeho neteř Kunhutu ze Šternberka (dcera bratra Smila Holického).²¹⁰

Přesto, že se Poděbradovy schopnosti hned plně neprojeví (roku 1444 mu bylo teprve 24 roků), jeho léta strávená na sněmech a sjezdech probouzela v Alešovi obdiv a naději. A díky tomu, že Jiří od mládí veřejně vystupoval, nebyly jeho postoje a program pro Šternberka ničím neznámým. Jiří, stejně jako Ptáček, mínil zachovat výsledky husitské revoluce. V jeho programu bylo dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. Oba tedy měly stejný zájem. A konečně Šternberk ve spojení s nadějným politikem patrně věřil vlastní mocenský (kariérní) vzestup. Jejich vzájemné vztahy tedy byly na počátku Jiřího vůdcovství (1444) velmi dobré a Poděbrad se těšil Alešově podpoře.²¹¹

²¹⁰ Ke kutnohorské volbě (září 1444), která se konala po Ptáčekově smrti, kde byl Jiří zvolen do čela spojených východočeských landfrýdů (volil jej i Aleš) Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 90, 91. Ten také k tomu, že Jiří měl podporu všech předních osobností spojených landfrýdů. Tamtéž, s. 91. Dále k volbě Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, 3, pozn. č. 1; s. 4. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 117. Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu*, s. 380. Macek uvádí, že v Kutné Hoře byl tehdy nejvyšším hejtmanem zvolen Jan Čabelický. Po jeho boku se objevuje Jiří z Poděbrad. Ten zakrátko kolegu úplně zastínil. Do dvou let už nikdo nenazve východočeské landfrýdy a jejich spojence jinak než strana poděbradská. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 46, 53–54. Aleš se v době kutnohorské volby (září 1444) už s Jiřím dobře znal, a to od roku 1438. Oba se účastnili odboje proti Albrechtu Habsburskému. Oba tehdy (1438) byli mezi těmi, kteří glejtovali rakouskou stranu (spojenci Albrechta) k vzájemným jednáním. AČ III, s. 462, č. 33. Aleš se nadále s Jiřím setkával na stranických sjezdech v Mělníku a Nymburce roku 1439 (k tomu SLČV, s. 156; Plaček, Miloslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu*, s. 378), na zemském sněmu v Praze roku 1440, kde se volil král (AČ I, s. 263, č. 4; z literatury k tomu Macek, J.: *Jiří*, s. 41–42) nebo na sjezdu spojených landfrýdů roku 1441 (Čáslav; k tomu SLČK, s. 165; SLČ 117–118, č. 349). Doložit mohu Alešovu a Poděbradovu účast na sněmu roku 1442. AČ I, s. 273–274, č. 11. Z literatury ke sněmu Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 597. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy VI*, s. 89. Velmi pravděpodobná je přítomnost obou na důležitém sněmu v lednu 1443. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 105. O Alešově přítomnosti hovoří Polívka, M.: *Sebeuvědomění*, s. 439; Pravděpodobná je také přítomnost obou na významném zemském sněmu v lednu 1444. Holický na něm byl nepochybně, neboť podával zprávu o jednáních ve Vídni (k nim se vyjadřují na s. 83–86). Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173–174. K Poděbradovým vlastnostem Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 10, 17. Macek, J.: *Jiří*, s. 11, 12, 13. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 91. O sňatku Kunhuty ze Šternberka s Poděbradem Macek, J.: *Jiří*, s. 46. V datech, kdy ke sňatku mezi Jiřím a Alešovou neteří Kunhutou došlo, se historikové rozcházejí. O počátku 40. let mluví Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 5–6. Patrně k roku 1440 k němu mělo dojít podle Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90–91. Léta 1441–1442 uvádí Macek, J.: *Jiří*, s. 46. O roku 1442 hovoří Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 379.

²¹¹ K tomu, že se Poděbradovy schopnosti hned pro jeho mládí neprojeví (1444), avšak Jiřího léta strávená na sněmech probouzela ve voličích naději Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 20. K programu poděbradské strany a potažmo jejího nového vůdce, zápis kutnohorského sněmu z 24. června 1445. AČ I, s. 291–292, č. 18.

V pozdější době se přesto mezi nimi objevily spory, které však nebyly zásadnější povahy. Přeli se např. o zemana Ctibora z Kačice, kdy Aleš prohlašoval, že je křivoklátským manem. Šternberk také přijal do služby zkompromitovaného Václava Duršmída, ačkoli ten nesložil účty ze zastávání svých úřadů v Praze, jak chtěl Jiří. Holický měl také špatně mluvit o Poděbradovi po dobytí Prahy. Spory však byly bez problémů srovnány. Přesto se Alešův poměr k Jiřímu od určité doby zhoršil a výhrady nabyly vážnějšího rázu. Domnívám se, že podíl na zhoršení vzájemných vztahů měli oba pánové.²¹²

Šternberk s obavami sledoval zejména prudký vzestup Poděbradovy moci, vlivu a bohatství. V Alešovi proto začaly klíčit obavy z možného utištění vlastní osoby, které Jiří přižívoval tím, že odmítal brát v potaz Holického názory. To v Alešovi vyvolávalo i nespokojenost, neboť z Ptáckovy strany byl zvyklý, že Hynce s ním politické záležitosti konzultoval a popřával mu sluchu. Šternberk se tak od Jiřího cítil ostrčený z podílu na rozhodování. Rozčarovaný Aleš však patrně nepomýšlel na jeho svržení z čela Jednoty. I přes rozbourané emoce byl realista a věděl o silné podpoře Poděbradovy osoby ze strany ostatních jednotníků. Raději se tedy zaměřil na to, aby, buď otevřeně nebo skrytě, zamezil dalšímu růstu Jiřího moci. Na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451) proto překazil Poděbradovu volbu zemským správcem a tajně usiloval zmařit Jiřího koupi Kladska (1451). Poděbradovo usmíření s Holickým po svatokateřinském sněmu si pak vysvětlují jeho pragmatismem. Přestože Šternberkové byli zadlužení, stále představovali poměrně značnou sílu. Aleš držel Křivoklát, k němuž se vázala početná manská soustava, znovu i Týřov, dále hrady Český Šternberk a Líšno. Jeho syn Petr panství Bečov nad Teplou. Jiří s nimi chtěl být tedy raději zadobře, než aby je nepřátelstvím vháněl do náruče katolické opozice (Rožmberk). Snaha neutralizovat vnitrostranickou opozici a získat ji na svoji stranu se posléze projevila v tom, že Jiří nechal Aleše zvolit do správčí rady (1452). Jeho podíl na moci byl však spíše formální. Poděbrad totiž v praxi odmítal Šternberkovy zásahy do řízení země. Jejich spory proto pokračovaly.²¹³

²¹² K Alešovu sporu s Poděbradem ohledně křivoklátského mana, ohledně Václava Duršmída, k Alešovým poznámkám na Jiřího adresu (1448), i k usmíření obou pánů Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 487, pozn. č. 1. Týž: *ČD III/2*, s. 534, 534, pozn. č. 2. K Duršmídovu nepoctivému počínání v úřadech více Týž: *ČD III/2*, s. 705, 705, pozn. č. 2.

²¹³ K obavám Jiřího oponentů ze vzrůstu jeho moci po porážce Strakonické jednoty (1450), že budou utištěni, k tomu jak se k Poděbradovi přidávalo stále více nových spojenců Urbánek R.: *ČD III/2*, s. 486–487. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 131. Urbánek uvádí, že Aleš, jak ho Jiří rychle mocensky přerůstal, byl postupně odsuzován k souhlasu s jeho vůlí a mlčící rezignaci. Jiří, opírající se o zemany a většinu královských měst, se blížil stupni, kdy jeho přání znamenalo rozkaz. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 486–487. K tomu, že Ptáček s Holickým politické záležitosti konzultoval strany 131–132. K Alešově aktivitě na svatokateřinském sněmu (1450 – 1451), kdy překazil volbu Poděbrada zemským správcem, blíže strany 120–121. K Alešově snaze zmařit Jiřího koupi Kladska jeho dopis Rožmberkovi. Dne 29. září 1451 rozrušený Šternberk

Po Ladislavově nástupu na trůn to byl Aleš, kdo nakonec musel ustoupit a hledat cestu ke smíru (1453). Nešlo však o upřímnou snahu narovnat vzájemné vztahy, nýbrž o realistický, ale i pragmatický krok. Šternberk musel přihlédnout k aktuálnímu vývoji situace a podle toho jednat. Jiřímu se totiž krále podařilo získat na svoji stranu a Holický by si svými výpady proti správci jediné uškodil. Nehledě na to, že Poděbrad za Ladislava v podstatě vládl, takže získal ještě větší sílu a moc. Odpor vůči němu proto obecně slábl. Stavět se proti němu by tak nebylo moudré. Výstrahou byl osud Jana Smiřického, jehož Jiří nechal popravit ještě před královým příchodem do Čech. Za takových okolností bylo lepší se s Poděbradem smířit, nebo ještě lépe, spojit se. Příležitost k tomu poskytl spolek předních českých, rakouských a uherských pánů, kteří se zavázali k vzájemné pomoci i k pomoci králi a svým zemím (1453). Šternberk navíc toužil Ladislavovi sloužit a z toho hospodářsko-mocensky profitovat. I proto musel správce, s ohledem na jeho úzké vazby na panovníka, nechat na pokoji. Alešův vztah k Jiřímu tedy během let prošel proměnou. Od náklonnosti a podpory, přes rivalitu, až po nucený, korektní respekt.²¹⁴

piše: „...*příteli zvláště milý! Wědětiť dáváť za jisto, žeť pan Jiřík kupuje Kladsko, a jižť jest téměř jako strženo. Pro milý buoh, milý pane, obešli pana Krušinu, a ruš to jakž muožeš, rozuměje tomu, že tiemto nynějším během mnoho zlého mohloby se skrze to státi. A prosím milý pane, rač s tiem mlčeti, by to odemne vyšlo“.* AČ II, s. 46, č. 47. LL IV, s. 323, č. 461. Tato písemnost dokládá proměnu Alešova vztahu k Jiřímu v závislosti na jeho raketovém mocenském a majetkovém vzestupu. Z Alešovy naléhavé prosby na nás dýchá obava z přílišného vzrůstu moci, vlivu a bohatství pana Jiřího i obava z možného utištění vlastních zájmů. Čornej uvádí, že Poděbradova politická moc umožňovala jeho majetkový i hospodářský vzestup. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 119. K majetkové základně Jiřího z Poděbrad stručně tamtéž, s. 119. K tomu, že Poděbrad by se koupil Kladsko stal nejvlivnějším a nejbohatším českým šlechticem, pošilhávajícím po knížecím titulu Týž: *Velké dějiny VI*, s. 121. K tomu, že Aleš se svými intrikami neuspěl a koupě byla uskutečněna ještě za jeho života (4. března 1454) Týž: *Velké dějiny VI*, s. 120–121. K Alešově snaze zabránit koupi Kladska také Týž: *Království*, s. 118. Kladsko bylo součástí častolovického dědictví. Častolovické dědictví tvořily Častolovice, Albrechtice, Choceň, Nový Hrad, Potštejn, Liberk, včetně zástavní držby Kladska a Frankenštejna i nároků na zástavu Münstensberska. Týž: *Velké dějiny VI*, s. 120. Kladsko držel po Půtovi z Častolovic Hynek Krušina z Lichtenburka, avšak prodej Poděbradovi se uskutečnil (4. března 1454) až po jeho smrti (měl syna Viléma Krušinu). Týž: *Velké dějiny VI*, s. 119–121. K majetkové základně Aleše a Petra Holického obšírně strany 144–173, 214–218. K tomu, že správce Poděbrad odmítal Alešovy zásahy do řízení země, i ke sporům z toho plynoucím blíže strany 122–124. Spory Aleše a Jiřího už nemohla mírnit osoba Šternberkovy neteře Kunhuty, která zemřela roku 1449. Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 79.

²¹⁴ O tom, že Aleš usiloval králi dobře sloužit, aby z toho mohl hmotně profitovat, vypovídají odúmrtě, které od něj obdržel. Seznam odumřelých statků, jež Aleš od Ladislava v intervalu od konce ledna 1454 do 25. února (1455) získal, uvádím na straně 126, pozn. č. 196. K tomu, že se Jiřímu podařilo mladého krále získat na svoji stranu a panovala mezi nimi shoda Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 95, 103. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 760–762. O tom, že Jiří v podstatě místo Ladislava vládl, čímž získal ještě větší sílu a moc, proto odpor vůči němu slábl Macek, J.: *Jiří z Poděbrad*, s. 103; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 763, 780. K popravě Jana Smiřického, který v listu Pohrobkovi Jiřího pomlouval takovým způsobem, že jej Poděbrad nechal popravit (7. září 1453) Čornej, P.: *Velké dějiny*, s. 114. Beran, Z.: *Poslední*, s. 89. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 183, 184. K ustanovení spolku uzavřenému mezi předními českými, rakouskými a uherskými pány (27. října 1453) *Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der Habsburgischen Fürsten K. Ladislaus Posth., Erzherzog Albrecht VI. und Herzog Siegmund von Österreich: aus den Jahren 1443 – 1473; aus Originalen oder gleichzeitigen Abschriften* (=FRAD II), Hrsg. Chmel, Joseph, Wien 1850, s. 31–33, č. 4. Pasáž uvádějící jméno Aleše, Zdeňka Konopišťského a Jiřího z Poděbrad s. 31–32. Regest FRAD II, s. L, č. 12. Z literatury blíže k poslání tohoto spolku Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 767–768.

Na základě výše zmíněného nepřekvapí konstatování, že Alešova loajalita k Jiřímu, ale i ke straně, silně utrpěla během vzájemných sporů. Sebevědomý a ambiciózní pán v takových případech nadřazoval osobní nespokojenost a vendetu stranickým zájmům a otevřeně jednal proti nim. Kvůli svojí ukřivděnosti se ad hoc spojoval s katolickou opozicí, čímž v podstatě, ač to nebylo jeho cílem, neboť byl kališník, mařil účinnější ochranu právních výsledků revoluce (kompaktáta, Zikmundovy zápisy). Alešovo sobecké a nezodpovědné jednání tak dokládá, že limity věrnosti ke stranám, jichž byl členem, byly vyměřeny nejen hospodářsko-mocenskými zájmy (Zikmundova, Ptáčkova strana), ale také mírou osobní politicko-mocenské realizace tohoto šlechtice (Poděbradova strana).²¹⁵

Od počátku Jiřího vůdcovství patřil Aleš k předním postavám poděbradské strany (1444). Těžil z toho, že byl příslušníkem starého panského rodu, který straně dával prestiž, vážnost, sílu, přinášel důležité kontakty na předáky katolického tábora (Rožmberk) a měl politické a diplomatické kvality, s čímž se pojilo i mnoho zkušeností z důležitých jednání. Váhu mu dodával také věk, kdy už mu bylo minimálně padesát roků. Přední pozici ve straně potvrzuje rovněž pořadí ve výčtu signatářů významných dokumentů, jež uskupení adresovalo římskému králi nebo katolickému táboru. V takových listinách se jeho jméno objevuje hned od poloviny čtyřicátých let za Poděbradem.²¹⁶

Od Šternberkových kvalit se také od počátku odvíjela jeho role ve straně. Stejně jako v Ptáčkově uskupení patřil k hlavním vyjednavacům při sjezdech s katolickými předáky o klíčové požadavky poděbradských. Účastnil se tak vleklých jednání o obsazení trůnu, utvoření zemské správy nebo dodržování kompaktát a Zikmundových zápisů (1444 – 1453). Jiří si jej vybíral za partnera i k neformálním rozhovorům se zástupci protistrany ve formátu dva plus dva či k jednáním na půdorysu dva plus jedna. Protože měl Aleš diplomatické vlohy a uměl vystupovat na mezinárodním fóru, plnil i roli vyslance, který s Habsburky jednal o obsazení

²¹⁵ U formulování závěrů v tomto odstavci vycházím z již zmiňovaného svatokateřinského sněmu (1450 – 1451), kde Aleš zmařil Jiřího volbu za zemského správce. K Alešovu spojení s katolickou opozicí, aby volbu překazil, blíže strany 120–121. Pokud by se Holický tehdy nespojil s Rožmberkem, mohl být Jiří správcem už dříve. Jako takový by měl (i se svojí radou) lepší pozici při vymáhání dodržování výsledků husitské revoluce (kompaktáta, Zikmundovy zápisy).

²¹⁶ K Alešovu přednímu postavení v poděbradské straně na základě pořadí signatářů dokumentů adresovaných římskému králi či katolickému táboru. V listu poděbradské strany z 1. srpna 1445 adresovanému římskému králi je Alešovo jméno mezi signatáři hned na druhém místě za Poděbradem. AČ V, s. 268, č. 1. V listu poděbradské strany z 30. dubna 1446 pánům plzeňského landfrýdu je jeho jméno na druhém místě za Poděbradem. AČ I, s. 294, č. 19. V listu poděbradské strany z 30. dubna 1446 Oldřichovi z Rožmberka je Alešovo jméno mezi signatáři znovu hned za Poděbradem. LL III, s. 87, č. 125. V listu předáků poděbradské strany Rožmberkovi z 5. srpna 1446 se Alešovo jméno objevuje dokonce na prvním místě, teprve za ním je uveden Jiří. Důvodem byl snad Alešův věk, který byl nepoměrně vyšší než Jiřího (Aleš byl ca o 28 let starší). LL III, s. 130, č. 178. Alešovo přední postavení ve straně bylo respektováno i katolíky. Když psal 2. května 1447 Hynek Krušina ze Švamberka pánům účastnícím se pražského sněmu, ve svém listu oslovil nejprve Rožmberka, Menharta z Hradce a za poděbradskou stranu Poděbrada a hned za ním Aleše. AČ II, s. 218, č. 5.

českého trůnu. K jeho účasti na legacích docházelo i na počátku padesátých let, kdy už vztahy s Jiřím byly narušené vzájemnými spory.²¹⁷

X.4. (Ne)přátelství s Oldřichem z Rožmberka

První událostí, u níž lze spolehlivě doložit Alešovu i Oldřichovu přítomnost, byla křížová výprava proti Praze. Při této příležitosti se mohli seznámit, hovořit spolu a dále se navštěvovat, buď v místě, kde tábořila česká část vojska, tedy u potoka Brusnice v severním sousedství Hradu, anebo přímo v Zikmundově nejbližším okolí. Aleš byl totiž králův poradce a přední straník stejně jako Oldřich, jehož mocenský potenciál chtěl král využít k potření husitů. Oba pány spojoval politický program, kdy zastávali legitimistické pozice. Vzájemné vazby posléze utužovali a prohlubovali na domácích i říšských sněmech, kde konzultovali podrobnosti k připravovaným kruciátům a tažením do Čech. Vědomí společného nepřítele, politických stanovisek, ale i prosté sympatie je tak více spojovaly, až se z nich vyvinulo přátelství. Aleš pak s Oldřichem udržoval kontakty i po konverzi ke kalichu a přijetí politického programu důsledného utrakvismu ve druhé polovině třicátých let.²¹⁸

²¹⁷ K Alešově roli ve straně jako jednoho z předních vyjednávačů. Např. roku 1444 se Aleš jako vyjednávač své strany zúčastnil jednání s rakouskou stranou v Českém Brodě o dodržování kompaktát, listu mírného a Zikmundových zápisů. K tomu blíže na s. 87–89. Na pražském sněmu roku 1445 tlačil Aleš na Rožmberka, aby se s poděbradskou stranou zasadil u Fridricha k vydání Ladislava do Čech. Tehdy se také vyslovoval pro utvoření zemské správy. K tomu blíže na straně 89. Roku 1446 se Aleš zúčastnil sjezdu poděbradské a rožmberské strany v Pelhřimově. Zde se Alešovi jako jednomu z vyjednávačů podařilo Rožmberka a jeho straníky přesvědčit, aby společně s Fridrichem jednali o Ladislavově vydání. Magnát se také slíbil zasadit o Rokycanovo potvrzení. K tomu blíže na stranách 95–96. V Jindřichově Hradci (1449) se Alešovi na sjezdu s rožmberskou stranou podařilo vyjednat sněm, který se neměl rozcházet, dokud se nevyřeší otázka krále a zemské správy. K tomu blíže na stranách 105–106. Jednání ve formátu dva plus dva, k němuž si Poděbrad vybral Aleše (na druhé straně pověřenci rožmberské strany Zbyněk Zajíc z Hasenburka a Jan Smiřický), se uskutečnilo v říjnu 1445 ve Slaném. Aleš a Jiří chtěli obnovit jednání s druhou stranou (Rožmberk), aby se společně u Fridricha mohli zasadit o vydání Ladislava a utvoření dočasné správy. Tehdy jim šlo také o to, aby se rožmberští spolu s nimi zasadili o potvrzení Rokycany v úřadu arcibiskupa. K slánskému jednání blíže na stranách 92–93. K tomu, že Aleš s Poděbradem jednali s Hynkem Krušinou ze Švamberka ve formátu dva plus jedna (1448), blíže na stranách 102–103. K Alešovu diplomatickému jednání ve Vídni (1451), kdy se úspěšně zasadil o schválení Jiřího (Fridrichem) jako zemského správce, blíže na stranách 119–120. Roku 1452 byl Aleš jeden z členů diplomatické mise, která měla vymoci vydání Ladislava. K tomu blíže strana 124.

²¹⁸ Zikmund za účast na tažení proti Praze zapsal Rožmberkovi zlatokorunské klášterství. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 272. Holickému bylo zapsáno opatovické klášterství. K tomuto zápisu se vyjadřují obšírně v kapitole týkající se Alešovy majetkové základny (strany 154–159). Aleš a Oldřich byli přítomni říšskému sněmu v Norimberku (červenec – září 1422), kde se projednávalo tažení do Čech, jež mělo uvolnit ze sevření Karlštejn. DRTA VIII, s. 223, č. 182. Z literatury k tomu Jánský, J.: *Kronika I*, s. 154–155. Aleš a Oldřich se také účastnili říšského sněmu v Norimberku (1431), kde se projednávaly podrobnosti ohledně V. křížové výpravy. DRTA IX, s. 570, č. 429. RI XI, 2 č. 8388. Z literatury k tomu Jánský, Jiří: *Kronika II*, s. 65–68. Aleš a Oldřich byli zvoleni na svatohavelském sněmu (1423) mezi dvanáct zemských správců. AČ III, s. 242, č. 31. Aleš v listinách oslovuje Oldřicha jako zvláště milého přítele. Např. AČ II, s. 4, č. 1. AČ II, s. 14, č. 16. AČ II, s. 15, č. 18. Oldřich ve svých listinách Alešovi také dotyčného označoval za zvláště milého přítele. Např. AČ II, s. 15, č. 17. AČ II, s. 17, č. 21. B. Rynešová uvádí, že mezi Alešem a Oldřichem byl opravdu přátelský poměr. LL III, s. XIV. K Alešově konverzi (1432) blíže na straně 54. Aleš přijal politický program důsledného utrakvismu pod vlivem Hynce Ptáčka v druhé polovině třicátých let 15. století. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 618–619. K tomu, že česká část vojska I. kruciáty ležela u potoka Brusnice v severním sousedství Pražského hradu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 259. Šmahel, F.: *Husitská revoluce III*, s. 46. K tomu, že byl Aleš Zikmundovým rádcem, blíže strany 35–

Zato, že Aleš po přestoupení ke kalichu nepřerušil s Oldřichem styky, si vysloužil Urbánkovo odsouzení. Tím prý Rožmberkovi poskytl možnost, aby jej mohl ovlivňovat a manipulovat jím. Názor, že nepřerušení styků padalo na vrub Alešovým konfesním tradicím, proto tíhl ke katolické straně, a od toho byl určen i vztah k magnátovi, převzala Rynešová. Tato kritika však ignoruje realitu. Obdobně jako v jiných případech tak i v tomto platí, že náboženská odlišnost se nemusela nutně promítnout do léta utvářených osobních vztahů. Oldřich byl dvojnásobný a Šternberk dokonce trojnásobný konvertita. Všechny konverze těchto šlechticů byly za husitských válek ryze pragmatickým krokem k vlastnímu prospěchu. A poté, co Aleš přijal politický program důsledného utrakvismu a přirozeně hájil právní výsledky revoluce a list mírný, musel v rámci osobních kontaktů, vedle pokračující starosti o svůj profit, zohledňovat rovněž zájmy svého uskupení.²¹⁹

Když se Aleš a Oldřich stali politickými oponenty, jejich někdejší přátelství však skončilo. Důvodem k pokračování oboustranných kontaktů se proto stal pragmatismus. Oldřich věděl, že bude-li potřebovat prostředníka do kališnického tábora nebo osobu přes níž by se dalo ovlivňovat mínění v Ptáčkově či poděbradské straně, může se obrátit na Aleše. Stejným způsobem uvažoval i Holický. Ten si uvědomoval, že chce-li prosadit politické požadavky důsledných kališníků, i jejich respektování ze strany katolíků a umírněných

36, pozn. č. 47. K tomu, že majetková základna Oldřicha z Rožmberka byla největší v Čechách Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 145. Legitimisté respektovali dosavadní zvyklosti, kdy byl královský trůn pokládán za dědičný v panujícím rodě a k přijetí panovníka stačil pouhý souhlas stavovské obce. K tomu Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 243. Snahou legitimistů bylo, aby se přijatý a korunovaný král ujal vlády v Čechách a na Moravě. Slezsko, Horní a Dolní Lužice uznala Zikmunda za krále roku 1420. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 469, 479, 482.

²¹⁹ Urbánkova kritika Aleše Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203. Rynešová přejímá Urbánkovy závěry a uvádí: „Ač byl Aleš utrakvista, přece pod vlivem (nyní cituje Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203) „starých tradic náboženských, rodinných, stavovských“ (nyní končí citaci Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 202–203) tíhl k straně panské, katolické, čímž byla dána jeho prostřednická úloha mezi Oldřichem a Jiřím z Poděbrad... a určen vztah k Oldřichovi“. LL III, s. XIV. K Oldřichově konverzi ke kalichu došlo ještě v předrevoluční době pod vlivem jeho poručníka Čenka z Vartenberka, ale i magnátovy matky Elišky. Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 25. Hlavní roli v Oldřichově konverzi zpět ke katolicismu sehráli především pragmatické důvody. Osud husitského hnutí se mu tváří v tvář I. kruciáte jevil jako nejistý, a pokud na jaře (1420) chránila Oldřichova příslušnost k reformní straně jeho statky před husitskými radikály, osud táborů se nyní zdál zpečetěn. Navíc pokud chtěl hmotně profitovat z královny přízně (zástavy klášterního majetku), těžko mohl zůstat kališníkem. Případný zápis „kacíři“ by totiž Zikmund před církví jen těžko obhájil. Poslední důvod v příklonu k římské církvi lze vidět ještě v jedné okolnosti. Ačkoli Rožmberkové zdůrazňovali svoji příslušnost k českému panskému stavu, jejich ambice, kontakty i příbuzenské vazby zároveň mířily výš, k významné říšské šlechtě. A Oldřich, pokud chtěl svůj rod udržet v nejvyšších šlechtických patrech, musel sdílet katolictví. Novotný, R.: „*Sloup království*“, s. 69–70. Novotný na vztahu Oldřicha z Rožmberka a Čenka z Vartenberka dokládá, že odlišná konfese se nemusela promítnout do léta utvářených osobních vztahů. Stejnou věc můžeme pozorovat ve vztahu Holického a Oldřicha. Novotný, R.: „*Sloup království*“, s. 67. Týž také o tom, že úlohu věroučných postojů v hodnotovém žebříčku šlechty netřeba přeceňovat. Týž: „*Sloup království*“, s. 67. To se týká rovněž Aleše Holického ze Šternberka v době husitských válek, jak uvádím výše v textu. V případě Aleše Holického ze Šternberka v době husitské revoluce souhlasí i Novotného závěry, že konfesní příslušnost nebyla u většiny šlechticů otázkou teologické reflexe, ale mocensko-politické rozvahy. Jen bych je doplnil konstatováním, že hlavním kritériem při tomto rozvažování, byl konkrétně u Aleše Holického hospodářsko-mocenský prospěch. Novotný, R.: „*Sloup království*“, s. 70.

utrakvistů, musí působit zejména na jejich vůdce, tedy na Oldřicha. Oba se také snažili navzájem využít jako přímluvci ve sporech svých nebo svých straníků se spojenci toho druhého. Urbánek měl tedy pravdu jen částečně, pokud tvrdil, že Rožmberk Aleše ovlivňoval ve svůj prospěch, neboť to fungovalo i obráceně.²²⁰

Lépe se s nastalou situací, kdy oba šlechtici stanuli na druhé straně barikády, uměl vypořádat Oldřich. Holický si totiž někdy neuvědomoval, že před vůdcem opozičního tábora musí vážit každé slovo. Vlastní prostorekostí pak magnátovi sděloval interní stranické informace, jež Rožmberk následně využíval k rozdmýchávání rozkolů uvnitř Alešova uskupení. To nejspíše souvisí s faktem, že Oldřich, ačkoli opoziční předák, měl ve Šternberkově myšlení stále opravdu mimořádné postavení a těšil se jeho důvěře. O tom vypovídá i Holického neprozřetelný čin, kdy magnátovi sdělil v podstatě kompromitující zprávy na svoji osobu s následujícím dodatkem: „*A když tento list přečteš, věřím, že jej ihned ztrháš, a nesvěříš toho žádnému: nebyť by mně to bylo ke škodě, byť tato věc odemne vyšla*“. Rožmberk si ale dokument ponechal jako důkaz a v případě nutnosti by se jím nerozpakoval Holického vydírat nebo vyvolat spory v jeho straně, aby ji oslabil. Na rozdíl od Aleše Oldřich tyto chyby nikdy nedělal a zneužitelné či kompromitující informace předákovi

²²⁰ K Oldřichově snaze využít Aleše jako prostředníka v poděbradské straně např. list Rožmberka Holickému (6. prosinec 1449). „*Wěz také, žeť mě jest opět nyní p. Oldřich z Hradce obeslal, žaluje mi na W. Zmrzlíka vašeho spolujednotníka, že se k němu a od něho jemu a služebníkom škody dějí weliké; ...Protož milý pane, wida tak zřetedlná přečiňowanie a...i weliké škody, kteréž se dějí od strany vaše, věřím, že se k tomu přičiniš, ať se takowé věci nedějí;...*“. AČ II, s. 42, č. 40. Domnívám se, že o Oldřichově snaze ovlivňovat mínění v táboře důsledných kališníků, svědčí Alešův list z července 1446. V něm reaguje na Rožmberkovu výzvu k vyhotovení příznávacího listu k římskému papeži Evženovi. AČ II, s. 22–23, č. 28. Blíže k tomu strany 96–97. V tomto případě se domnívám, že Oldřich očekával, že pokud na to Holický přistoupí, strhne svým příkladem další členy poděbradské strany, neboť byl jejím předákem. K Alešově snaze působit na Oldřicha ve prospěch zájmu důsledných kališníků. Např. v únoru 1438 psal Holický magnátovi, aby se zasadil, aby jeho strana dodržovala dohody, na nichž se s důslednými kališníky usnesla v Praze (1437). Aleš i s výhrůžkami píše: „*Přieteli milý, přičiň se k tomu což můžeš: neb pójdeliť tak, nebudúť se tomu lidé díwati, aniť se déle dadie na tajdinciech držeti*“. AČ II, s. 5, č. 3. Blíže k pražským dohodám strany 67–69. Některé příklady jak se Aleš a Oldřich snažili navzájem využít jako přímluvci ve sporech svých nebo svých straníků se spojenci druhého. K tomu, že se Aleš snažil využít Oldřicha jako přímluvce ve sporu s magnátovým straníkem Krušinou ze Švamberka, Alešův list z února 1449. Rožmberkovi píše: „*...pan Krušina jal jest mana mého..., a já jemu sem nic neučinil...Protož milý přieteli, doufám..., že mi pomuožeš...*“. AČ II, s. 29, č. 33. Rožmberk zase roku 1440 žádal Alešovi ubrmanské služby ve sporu se Zajímačem z Kunštátu, který byl Šternberkovým straníkem (Ptáčkova strana). K tomu AČ II, s. 12, č. 13; s. 13, č. 14; s. 14, č. 15. K Oldřichově snaze uklidnit přes Aleše spor jeho straníka Kolovrata s Petrem Holickým. V únoru 1450 Kolovratovi píše: „*Pak ačkoli pan Petr něco hrubě píše, prosímť tebe, aby nikoli nic nezačínal...; a daj mi i hned zase věděti, kterak se ty věci mají, abych se panem Alšem...o to uměl rozmluwiti*“. AČ IV, s. 392, č. 9. Aleš významně pomohl zájmům důsledných kališníků, když díky svému vlivu na Oldřicha odlákal magnáta ze země před dobytím Prahy (1448). AČ II, s. 25–26, č. 30. Blíže k tomu strany 100–102. Urbánek k Alešovu vztahu s Oldřichem. „*On nikdy nepřerušil svých styků s Oldřichem z Rožmberka a to podávalo Oldřichovi dosti příležitosti, aby naň svým vlivem působil ve smyslu svých přání;...*“. Urbánek, R.: ČD III/I, s. 202–203.

soupeřícího tábora nedával. Magnátovi se tak úspěšněji dařilo oddělovat minulost od přítomnosti.²²¹

Aleš a Oldřich byli v politické rovině většinu času programovými oponenty. Pokud ovšem měli společný zájem, dokázali rovněž účinně spolupracovat. Čilá komunikace mezi nimi však neprobíhala jen v politické oblasti, ale měla i civilnější ráz. Zde se role poněkud obracely. Nebyl to už Šternberk, kdo se zlobil na magnáta, že ignoruje jeho výzvy a nejezdí na zemské sněmy. Byl to naopak Oldřich, kdo musel upomínat Aleše, aby vracel vypůjčené peníze. Vypočítavý Rožmberk to patrně nedělal jen z prosté snahy vypomoci zadluženému Alešovi. Chtěl mít na něj potenciálně i páku, pokud by jej potřeboval pohnout k povolnosti v politických záležitostech. Oldřich a Holický si taktéž posílali noviny z domova, ale i ze zahraničí. A konečně Aleš si magnáta žádal i jako vítaného přímluvce v rodinných sporech. Na příkladu Aleše Holického a Oldřicha z Rožmberka tedy vidíme, že konfesní a stranický rozkol (odlišnost) v žádném případě neznamenal přerušení vzájemných kontaktů mezi důslednými kališníky a katolíky. Jejich každodenní styky se uskutečňovaly na platformě politických, finančních, hospodářských, zpravodajských, ale i rodinných zájmů. Tyto zájmy podepřely vztah Aleše a Oldřicha poté, co Holický přijal politický program důsledného

²²¹ K případu, kdy Aleš sdělil Oldřichovi interní stranické informace, jež poté magnát využil k rozdmýchávání sporů v Ptáčkově straně, už v jiných souvislostech citovaná korespondence Aleše a Perchty Šternberské z Kravař. V září 1438 ji píše: „*Wědětiť dáváám, že o to welmi hrubě mluví všichni z naší strany, že syn twój a strýc mój jest s Rožmberským; a wždy sě chystají, chtiec na wašem zboží bráti, a počítajíc jej za nepřitele. I zdáloť by mi se, aby jej domuow wzela, ač chcešli to zbožie w pokoji zachowati; ...Nebť má wuole k tomu nenie, byť on tam bylť*“. AČ II, s. 9, č. 8. Jen připomínám, že tehdy už Ptáčkova strana nastoupila odboj proti Albrechtu Habsburskému, na jehož straně Rožmberk stál. To vysvětluje negativní reakci Holického straníků na počínání Alešova příbuzného (bliže k tomu strana 133, pozn. č. 207). Jak obratně tyto zprávy Oldřich využil, dokládá další Alešův list Perchtě ze září 1438. „*Jakož mi píšeš, žeť jest pan z Rosenberka psal i prawil, že by to má wuole byla, že jest syn twuow s ním: toť jest prawda, žeť o to mluwil, ale jáť sem jemu wždy prawil, žeť by najlépi doma byl...*; a bojímť se, že jestliže syna swého a strýce mého newezmeš domuow, žeť tomu [poplnění jejich statků] dokonce nic neučiníme [Aleš a Ptáček], bychom tu záhubu stawili. Protožť radím, aby jej wždy domuow wzela““. AČ II, s. 10, č. 9. Díkce pramene tedy jasně říká, že Aleš Oldřichovi řekl, že si setrvání Petra ze Šternberka na magnátově dvoře nepřejí. Ten však Petrově matce Perchtě lhal do očí, že Aleš má opačný názor. Na otázku proč Rožmberk lživě „držel“ mladého Šternberka na Krumlově opět odpovídá druhý Alešův list Perchtě. Holický se mu zmínil, jakou nevoli v Ptáčkově straně vyvolává Petrův pobyt na Krumlově a jaký to může mít následek. Oldřich zřejmě okamžitě pochopil, že bude-li Petr nadále na jeho dvoře, spory uvnitř Ptáčkovy strany ještě zesílí, neboť Aleš ho bude proti straníkům bránit a tím se může navenek oslabit akceschopnost Ptáčkova uskupení. V podstatě se tedy snažil Aleše vmanipulovat do opozice proti zbytku jeho tábora. Výše zmíněná korespondence vypovídá také o Rožmberkově intrikánství a bezzkrupulóznosti. Navenek se vůči Perchtě a jejímu synovi choval vstřícně a hostil jej na Krumlově, ačkoli věděl, že kvůli tomu, mohou být poplenný jeho statky. Cizí škody ale Oldřichova vůbec nezajímaly, jen když mohl Petra ze Šternberka využít, aby uškodil Ptáčkově straně. Citace uvedená v textu odstavce pochází z Alešova listu Oldřichovi ze září 1442, který jsem již citoval v jiných souvislostech. AČ II, s. 17, č. 20. Bliže k tomu strany 82–83, pozn. č. 121, 134, pozn. č. 208. Z tohoto pramene se dá těžit, jak co se týče Alešova poměru k Ptáčkově straně, tak co se týká jeho vztahu k Oldřichovi. Jen zopakují, že Aleš se v listu svěčuje, že jedná proti zájmům Ptáčkovy strany, když kvůli strachu o život a majetky odmítá vpustit nového krále do země. To, že o problému nemluvil se spojencem a přítelem Ptáčkem, ale naopak se s ním tajně svěřil hlavnímu politickému oponentovi, nepochybně vypovídá o Alešově velké důvěře v Oldřicha, která přesahovala hranice uskupení, avšak nebyla oprávněná. V rámci Alešova myšlení to rovněž ukazuje na skutečně mimořádné postavení Rožmberka mezi lidmi, s nimiž se Holický stýkal.

utrakvismu, a v tomto kontextu mu dodaly pragmatickou náplň. Ani jeden z pánů jej tedy neměl důvod ukončit, neboť pro ně byl celkově mnohostranně výhodný.²²²

²²² Společně Aleš a Oldřich postupovali, aby zamezili mocenskému vzestupu Jiřího z Poděbrad, jehož se oba báli. Viz. svatokateřinský sněm (1450 – 1451) nebo Jiřího koupě Kladska (1451). Blíže k tomu strany 120–121, 136. K Alešově rozzlobenosti, že Oldřich nejezdí na zemské sněmy, např. list Aleše Holického a Hanuše z Kolovrat z listopadu 1442. Rožmberkovi piší: „*Odpisuješ nám, že k sněmu...uloženému nebudeš moci přijeti pro své potřeby do Prahy, než odkládáš do ochtábu nowého léta...Jistě pane rač věděti, žeť se nám to odkládání welmi zle líbí;...*“. AČ II, s. 18, č. 22. K Alešově zadluženosti Holického list Rožmberkovi z února 1449. Šternberk píše: „*Jsemť milý příteli w dluziech;...*“. AČ II, s. 31, č. 33. K peněžním půjčkám mezi zadluženým Alešem a Oldřichem list z července 1449. Holický magnátovi píše: „*Jakož příteli milý píšeš o penězích, žeť bych je proti twé wůli držel, tohoť sem já newěděl; a pak coť se mne dotkne, milý příteli, neměj o to péče*“. AČ II, s. 38–39, č. 37. K vzájemnému informování o novinách z Čech Alešův list Oldřichovi z 1. února 1438. AČ II, s. 6, č. 4. V nedatovaném listu (patrně 1445) Oldřich Aleše zase zpravuje o zahraničním dění. „*Nowiny: král Římský byl w Salcpurce, a již zase sjel doluow do Wiedně. Tu jest sněm walně položen,...*“. K této zprávě blíže AČ II, s. 20, č. 24. K Alešově snaze využít Rožmberka jako přimluvce v rodinných sporech list z listopadu 1441. „*A jakožs mi w Praze prawil, že mi již paní Perchta nehájí rybníka dělati mezi Holici a mezi Rowní: i račiž věděti, žeť mi jest nyní poselstwie přišlo, žeť mi vždy hájí a nedadí toho rybníka dělati...Protož milý pane, rač s ní o to mluwiti, i k tomu se přičiniti, ať mi nenie hájeno dělati toho rybníka;*“. AČ II, s. 16, č. 19. Vzhledem k tomu, že Aleš byl zadlužený, mohl založením rybníka sledovat zlepšení stavu svých financí. Z jeho strany měl spor tedy hospodářské pozadí a Oldřich mu měl v podstatě pomoci s hospodářskými zájmy. Perchta Šternberská z Kravař (žena Petra Konopišťského, padl 1420 pod Vyšehradem) byla sestrou matky Oldřicha z Rožmberka. K těmto rodinným vzbám Palacký AČ II, s. 3. Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa* (dále jen *Páni z Kravař*), Praha 2003, s. 428–429 (rodokmen plumlovsko – strážnické větve pánů z Kravař). Aleš a Oldřich tak byli i příbuznými. Pátý stejně jako já dospěl k závěru, že Aleš a Oldřich se navzájem potřebovali. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150. K Alešovu a Oldřichovu vztahu na základě vzájemného oslovení. Např. v prosinci 1436 Aleš Oldřicha v dopise oslovoval: „*Urozenému pánu, P. Oldřichowi z Rosenberka, příteli mně zwláště milému. Služba má, urozený pane a příteli mně zwláště milý!*“. AČ II, s. 4, č. 1. Oslovení „*příteli mému zwláště milému*“ Holický užíval i v dalších letech, kupříkladu roku 1441 (AČ II, s. 14, č. 16; AČ II, s. 15, č. 17), 1449 (AČ II, s. 39, č. 38; AČ II, s. 40, č. 39) nebo v březnu 1450 (AČ II, s. 43, č. 43), a to těsně před srážkou obou jednot u Rokycan (4. června 1450), kdy už byli technicky vzato nepřátelé. Stejně oslovení užíval Aleš i po bitvě u Rokycan (1451; AČ II, s. 46, č. 47), a předtím, roku 1449, Rožmberkovi píše: „*...s twú pomocí a jiných swých dobrých přátel...*“. AČ II, s. 35, č. 35. Oldřich Aleše ve svých dopisech rovněž oslovoval „*urozený pane a příteli zwláště milý!*“. Např. AČ II, s. 15, č. 17 (1441); AČ II, s. 17, č. 21 (1442). Pátý uvádí, že Oldřich oslovení „*příteli zwláště milý*“ užíval málokdy. Daleko běžnější bylo oslovení „*příteli milý*“. Autor Alešovo a Oldřichovo přátelství nepopírá, avšak dodává, že Rožmberk měl ve Strakonické jednotě bližší přátele, než byl pro něho Aleš. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150. Já se však domnívám, že vzhledem k podpásovým úderům, jež si Aleš s Oldřichem po svojí konverzi uštěďoval, je vhodnější hovořit o pragmatickém vztahu. Ono zdůrazněné oslovení tak v podání obou pánů vyjadřovalo spíše známku důležitosti a vážnosti než skutečného přátelství. K významu tohoto zdůrazněného oslovení L. Pátý. Autor se domnívá, že ono zdůrazněné oslovení nemuselo vždy vyjadřovat ani tak přátelství, jako spíše známku důležitosti a vážnosti. Oldřich totiž stejné oslovení použil také vůči Jiřímu z Poděbrad, ačkoli spolu v přátelském poměru nebyli. Pátý, L.: *Strakonická jednota*, s. 150. List Rožmberka Poděbradovi (1447), v němž ho oslovuje „*příteli zwláště milý*“ LL III, s. 262, č. 372.

XI. Majetková základna Aleše Holického ze Šternberka (1420 – 1455)

XI.1. Alešův alodní majetek v Čechách Chrudimsko

Východočeští Šternberkové, k nimž Aleš patřil, drželi před vypuknutím husitských válek statky pouze na Chrudimsku. V té době k nim už nepatřila jedna z nejstarších rodových držav, tedy Chlumec nad Cidlinou (Hradecko), který byl už roku 1393 odprodán Štěpánovi z Opočna. Mezi jejich nemovitosti tak můžeme zařadit ves Zaječice blízko Chrudimi, v níž stávaly podle A. Sedláčka dvě tvrze. Dále Býšť, což byla farní ves blízko Holic, kterou Šternberkové zakoupili poměrně nedávno, totiž v roce 1413. Daleko starší komoditou v jejich držení bylo naopak městečko Chvojno s tvrzí (Vysoký Chvojen), které dědičně získali od Karla IV. už roku 1358. Spolu s ním tehdy obdrželi ještě čtyři vsi, konkrétně se jednalo o Holice, Ředice, Ostřetín a Roveň. Od roku 1408 pak můžeme doložit ještě vlastnictví samostatného statku Chvojence (Nízké Chvojno) ležícího nedaleko Holic.²²³

Co se týče oněch čtyř vsí, které páni ze Šternberka získali spolu s Chvojnem (1358), nepodařilo se mi s jistotou doložit, že by všechny k roku 1420 byly v držení východočeské větve rodu. O Holicích (před 1420 byly již městem), kde v této době stála tvrz vybudovaná Šternberky, to říci lze. Sedláček v souvislosti s Rovní uvádí, že jim k roku 1412 patřila pouze část. Nepochybně přitom vychází ze zprávy, že se Aleš a Smil Holičtí, včetně jejich matky, tehdy (1412) soudili se Smilem Flaškou z Pardubic a jeho synem Arnoštem z Rychmburka „*super hereditatibus in Rowni*“. Tenčení zbytku jejich majetku však pokračovalo o rok později (1413), kdy Aleš dával bratrovi a Matěji Holcovi povolení, aby prodali „*dědiny swé w Rowném*“ za 38,5 kop grošů. I pan Aleš následně přistoupil k odprodeji svých statků, když nejpozději do roku 1422 postoupil dědičně a s vrchnostenským právem (*panstvím*) Onešovi z Vlčnova čtyři selské dvory v dotčené vsi. Co se však týče Ostřetína a Ředic, nenalezl jsem o

²²³ K odprodeji Chlumce Štěpánovi z Opočna (1393) Musil, František: *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)* (dále jen *Dějiny*), Praha 2009, s. 421. Francek, Jindřich – Hartman, Josef: *Chlumec nad Cidlinou. Stručné dějiny města*, Hradec Králové 1985, s. 23. K držbě Zaječic Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63, 167. Týž: *Místopisný slovník historický Království českého* (dále jen *Místopisný slovník*), 2. vydání (fotoreprint původního vydání z roku 1909), Praha 1998, s. 1002. K držbě Býště Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. Týž: *Místopisný slovník*, s. 93. K držbě Chvojna Musil, F.: *Dějiny*, s. 416. O držbě Chvojna k roku 1358 hovoří též A. Sedláček. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. Týž uvádí, že Chvojno bylo prvotně městečkem. Týž: *Tamtéž*, s. 63. Týž: *Místopisný slovník*, s. 344. K tomu, že s Chvojnem Šternberkové roku 1358 obdrželi ještě čtyři vsi Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 230, 760, 774. Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914. Srov. Musil, F.: *Dějiny*, s. 422. Chvojno pokleslo během husitských válek na ves. Šafařík A. - Pospíšil O.: *Holice*, s. 26. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. K držbě Chvojence Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 344. LC VI, s. 235. Chvojenec byl v držení Šternberků i v polovině 15. století. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

nich k inkriminované době (1420) žádné zprávy. Až k roku 1507 Sedláček uvádí, že Hynek Tluksa Bradlecký z Mečkova prodal kmecí dvory v Ředicích a plat v Ostřetině Vilémovi z Pernštejna. Ale na otázku, co se s těmito nemovitostmi dělo předtím, jsem už odpověď nenalezl. Nebudu tedy s nimi nadále operovat.²²⁴

Východočeská linie Šternberků tedy vlastnila tvrze v Holicích, v Chvojnu a Zaječicích (zde dle Sedláčka dvě tvrze), tedy celkem čtyři. Dále pak farní ves Býšť a Chvojenec, což s vesnicí v Zaječicích dělá celkem tři vsi. Tamním Šternberkům můžeme ještě připsat držbu dvou městeček, protože Chvojno o tento status přišlo až během husitských válek a Holice jím už naopak byly. Velikost majetku východočeských Šternberků byla tedy velmi malá. Nedrželi žádný hrad, neovládali žádný souvislý pás území a s pouze čtyřmi tvrzemi se mocensky ani vlivem nemohli vyrovnat jiným tradičním panským rodům.²²⁵

Pro srovnání uvedu, že např. Oldřicha z Rožmberka držel nejméně 18 hradů a stovky vesnic, což byl bezkonkurenčně největší majetek v rukou jednotlivce. S ním se v Čechách mohli měřit pouze páni z Dubé, kteří jako rod drželi na 20 hradů. Z jednotlivců na tom byl nejlépe Aleš Škopek z Dubé se čtyřmi hrady a Jan ml. Berka z Dubé se třemi pevnostmi. Čeněk z Vartenberka držel hrady čtyři, Hasenburkové, jejichž statky se rozprostíraly v dolním Poohří, vlastnili např. Hasenburk, Budyni nad Ohří a Slavětín. K roku 1418 pak drželi celkem šest pevností a patřili k nejvíce vlivným rodinám Čech. Na Plzeňsku usazení Švihovští z Rýzmburka ovládali tři hrady, taktéž páni z Janovic ze stejné oblasti, stejně jako Pirkštejnové v Posázaví nebo páni z Řičan. Středočeští Šternberkové patřili ke skupině staré panské šlechty se dvěma hrady. Zde mám na mysli samozřejmě Šternberk (1242) a Janem Lucemburským potvrzené Konopiště (1327).²²⁶

²²⁴ K tomu, že Holice před rokem 1420 byly již městem Musil, F.: *Dějiny*, s. 429. O tom, že v Holicích stála tvrz vybudovaná Šternberky Týž: *Hrady I*, s. 63. Týž: *Místopisný slovník*, s. 230. Petráň uvádí, že po smrti Aleše Holického (1455) získal do držení Holice Zdeněk Konopišťský ze Šternberka. Petráň, J.: *Skladba*, s. 27. K tomu, že roku 1412 měla Šternberkům patřit jen část Rovně Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 774. O tom, že se Aleš a Smil Holičtí spolu s matkou soudili se Smilem Flaškou a Arnoštem z Rychmburka „*super hereditatibus in Rowni*“ (1412) AČ II, s. 377–378, č. 145. O tom, že Aleš dával roku 1413 bratru Smilovi a Matěji Holcovi svolení, aby prodali svoje dědiny v Rovni, AČ III, s. 482, č. 130. K tomu, že Aleš nejpozději roku 1422 prodal čtyři selské dvory v Rovni Onešovi z Vlčnova. Ze zprávy v AČ plyne, že Oneš z Vlčnova koupil od Holického v Rovni pouze plat, ale z čeho plynul, není uvedeno. Ten roku 1422 postoupil svému synovci. AČ III, s. 494, č. 223. Ze zemských desk, které začaly být vedeny po skončení husitských válek, a kam pak byla transakce vložena, plyne, že plat se vázal na čtyři selské dvory, jež Oneš koupil od Aleše dědičně i s platem a s vrchnostenským právem. RT II, s. 180–181. Nedá se vyloučit, že Šternberkovi i přes tento prodej ve vsi Roveň nějaký majetek ještě zbyl. K tomu, že Hynek Tluksa Bradlecký z Mečkova prodal roku 1507 kmecí dvory v Ředicích a plat v Ostřetině Vilémovi z Pernštejna Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

²²⁵ Sedláček pro Zaječice uvádí dvě tvrze. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 167. K tomu, že Chvojno o status městečka přišlo během husitských válek a Holice jím v té době (1420) už naopak byly Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. Musil, F.: *Dějiny*, s. 429.

²²⁶ Údaje v textu, týkající se držby hradů šlechtickými rody či jednotlivci, čerpám z Prokop, M.: *Držba*, s. 159–161, 164. V případě držby Konopiště středočeskými Šternberky se odkazuji na RBM III, s. 486, č. 1248.

Ani v případě tak malého majetku jaký drželi východočeští Šternberkové, nemůžeme hovořit o jeho koncentraci do jedné ruky. Musíme brát totiž v úvahu, že východočeská větev rodu byla ještě rozdělena na dvě linie, které představovali na jedné straně Aleš Holický s bratrem Smilem (holická) a na straně druhé jejich strýc Jan ze Zaječic a na Chvojně (chvojenská), přičemž další strýc Jaroslav z Holic žádné potomky neměl. Smil ani Aleš ovšem Holice nedrželi sami, protože je vlastnil vedle dotyčných pánů i jejich strýc Jaroslav. Naopak můžeme pozorovat, že když roku 1408 Jan ze Šternberka odjinud z Chvojence podával faráře ke kostelu ve Chvojně, nečinil tak sám, nýbrž za spoluúčasti „*Smylonis et Alssonis de Sternberg et Margarethe de Hoholicz*“. Aleš s bratrem a matkou tedy na druhé straně patrně spoluvlastnili také městečko Chvojno. V tomto případě vycházím z předpokladu, že držitelem patronátního práva býval většinou šlechtic nebo skupina šlechticů s titulu vlastníka části nebo (tento případ) celé farní osady. Avšak v důsledku rozrodu rodin se štěpilo pozemkové vlastnictví a tedy i patronátní práva ke kostelu.²²⁷

Z této komplikované situace je potom zřejmé, že v rodě došlo ke tříštění majetku nejen mezi jednotlivé linie (Chvojno), ale i uvnitř jednotlivých linií (Holice), takže konečným výsledkem tohoto stavu muselo být nevyhnutelně zchudnutí obou větví východočeských Šternberků, o jednotlivých představitelích ani nemluvě. Aleš Holický ze Šternberka tak ve finále za svoji osobu nevlastnil samostatně žádný pozemkový majetek (1420). V předvečer husitských válek pouze spoluvlastnil jedinou tvrz (Holice) a dvě městečka (Holice, Chvojno). Proto můžeme budoucí velkou postavu husitských válek a doby polipanské zařadit na samém počátku konfliktu mezi chudé šlechtice, jejichž moc a vliv byly v podstatě mizivé. Nelze však vyloučit, že k roku 1420 držel ještě nějaké dědiny ve vsi Roveň.²²⁸

Za věrné služby králi Zikmundovi Aleš v prosinci 1421 získal ves Radhošť u Vysokého Mýta, k čemuž se vázala i popluží, rybníky, řeky, platy a další příslušenství. Tím se mu podařilo drobně zahustit jeho nepatrnou majetkovou základnu na rodném Chrudimsku. U tohoto daru, jenž byl vlastně odúmrtí spadlou na Zikmunda, se dá navíc předpokládat, že byl

²²⁷ O tom, že východočeští Šternberkové byli rozděleni na holickou a zaječickou linii, přičemž Jaroslav z Holic (strýc Aleše a Smila) neměl žádné potomky Šafařík, A. – Pospíšil, O.: *Holice*, s. 26. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. O tom, že Aleš a Smil drželi Holice spolu se strýcem Jaroslavem Šafařík, A. – Pospíšil, O.: *Holice*, s. 26. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. K tomu, že Aleš, Smil a jejich matka podávali roku 1408 spolu s Janem ze Šternberka odjinud z Chvojence (jednalo se patrně o Jana ze Zaječic na Chvojně, tedy hlavního představitele chvojenské větve, a tedy Alešova a Smilova strýce) faráře ke kostelu ve Chvojně LC VI, s. 235. K možnosti rekonstrukce Alešovy majetkové základny (spoluvlastnictví Chvojna) na základě patronátních práv Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na prahu husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátních práv)*, FHB 7, 1984, s. 11.

²²⁸ Ke stejnému závěru jako já, co se týče zchudnutí východočeských Šternberků vlivem tříštění majetku, došel Petrůň. Ten upozornil na zchudnutí Alešovy rodové větve zapříčiněné četnými rozrody. Petrůň, J.: *Skladba*, s. 46. Zaječice, Chvojenec a Býšť byly (1420) v držení chvojenské linie. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63.

Alešem plně využíván a vlastněn. Tomu by nasvědčovaly odpory vznesené proti obdarování (1443) i sociální původ odporujících. Radhošť byl vlastně první samostatně držený majetek panem Alešem. Po smrti strýce Jaroslava a bratra Smila (po 1432) získal navíc pod svoji kontrolu celé město a tvrz Holice. K tomu se mu podařilo získat i Zaječice, které předtím náležely chvojenské větvi rodu. Už v říjnu 1421 mu panovník daroval příjem do výše 200 kop grošů ze vsi Lhota (Chrudimsko) nebo i jinde, kde měla zajištěno věno manželka Pešika Tlustého ze Lhoty.²²⁹

Kouřimsko

Zde se ve středním Posázaví rozprostíraly nejstarší državy rodu pánů ze Šternberka. Jednalo se o českošternberské panství, k němuž přináležel i Divišov, v pramenech prvně doložitelný k roku 1218 a konopišťské panství s městečkem Benešovem. Právě o tyto body se opíral bojovný odpůrce husitů Petr Konopišťský ze Šternberka, který našel spolu s dalšími pány smrt pod Vyšehradem (1420). Vdova Perchta Šternberská z Kravař pak raději se zmíněným majetkem přestoupila na stranu pražanů (1421). O držečnosti svojí příbuzné však projevíli zájem také bratři Smil a Aleš Holičtí. Z pramenů je ale zřejmé, že vdova jevila daleko větší chuť ke spolupráci s Alešem, nikoli s jeho bratrem. Výrazem toho je rodová dohoda, kterou oba uzavřeli roku 1424. Z ní vyplývá, že pokud Aleš zaplatí sirotčí dluhy, které zůstaly po padlém Petrovi a vyplatí rukojmí, má mu Perchta předat Konopiště i Šternberk, včetně sirotek, do poručenské správy. Dotyčný se zároveň zavázal, že příbuzné poskytne radu a pomoc, pokud by jeho bratr na ni nebo na zboží chtěl sáhnout násilím. Pokud by ho však získal dle zemského práva, dobyl či vysoudil, má Aleš Perchtu z dohody propustit.²³⁰

Dohoda byla tedy namířena ve prospěch Aleše proti jeho bratrovi. Tento první pokus o ovládnutí držav středočeských Šternberků však prozatím skončil neúspěchem. Perchta totiž

²²⁹ K lokalizaci vsi Radhošť Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 747. O tom, že Aleš ves Radhošť získal za věrné služby králi (včetně údajů o příslušenství) *Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha provolací z let 1411 – 1448* (=AČ XXXVI), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941, s. 94–95, č. 84. K odporům vůči obdarování Aleše vsi Radhošť, které byly vzneseny patrně nižšími šlechtici roku 1443 AČ XXXVI, s. 96–97, č. 85, s. 95, č. 84. Získání Zaječic Alešem dokládá Petrůň. Petrůň hovoří o tom, že po smrti Aleše (1455) držel Holice a Zaječice jako poručník Zděnek Konopišťský. Petrůň, J.: *Skladba*, s. 27. K Alešovu získání příjmu 200 kop grošů AČ XXXVI s. 96–97, č. 85.

²³⁰ K první zmínce o Divišovu v pramenech (1218) CDB II, s. 144, č. 153. Jan Lucemburský potvrdil Šternberkům Konopiště spolu s Benešovem a dalšími vesnicemi r. 1327. RBM III, s. 486, č. 1248. K tomu, že o Konopiště, Divišov a Benešov se opíral Petr Konopišťský, který padl pod Vyšehradem Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 221, 230, 237–238, 276. K tomu, že Petrova žena Perchta po jeho smrti raději s majetkem přešla na stranu pražanů (1421) AČ I, s. 150–151, č. 14. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 277. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31. Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129. K rodové dohodě Aleše Holického a Perchty Šternberské z Kravař (1424) AČ I, s. 152–153, č. 16. *Soupis česky psaných listů a listin do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 (1378–1471)*, Praha 1974, s. 143, č. 542. Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129; Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31.

nakonec Smila připustila coby spoluporučnicka svých dětí. Na Konopišti se mu také patrně narodila dcera Kunhuta budoucí manželka Jiřího Poděbradského. Alešův úspěch v této oblasti se nesl až ruku v ruce s vyhasnutím mužské linie konopištských příbuzných roku 1439. Tehdy bez potomků zemřel Petr ze Šternberka, který před svou smrtí ustanovil skrze zemské desky, aby Holický získal Český Šternberk a Zděnek ze Šternberka zase Konopiště. Ziskem Šternberka a příslušenství (1440) se tak Alešovi podařilo uchytit na středním toku řeky Sázavy, kde se mohl opřít o pevný bod ve střední části kouřimského kraje. Pozice Šternberků v tomto regionu se pak ještě více zpevnila, když buď Aleš, nebo jeho syn, získali do držení hrad Líšno (Léštno), ležící kus na jih od Benešova.²³¹

Alešovi na začátku padesátých let pražský svatokateřinský sněm (25. listopadu 1450 – leden 1451) ještě přisoudil držbu královské vsi Kunratice u Prahy. Chvalovi z Dojic ji původně zapsal Zikmund Lucemburský v hodnotě 1 000 kop (1421) a přes jeho dceru se list i s dobrou vůlí dostal právě k Alešovi. Dotyčný se však o Kunratice už od konce třicátých let musel soudit, protože Zikmundův zápis nepostrádal ani Jan z Rýzmburka. Zmatek pak do všeho vnesli ještě pražané, kteří majetek znovu obsadili v roce 1450. Nepřehlednou a zamotanou situaci pak rozlouskl až jmenovaný sněm, jenž dal za právo Holickému. Kunratickou ves pak můžeme zařadit ke šternberským majetkům v bezprostředním okolí Prahy v kraji kouřimském. Na samém sklonku života pak Holický ještě vysoudil vsi Draňovice, Čerčovice (obě u Vlašimi) a Šternov. Jejich poloha dává tušit, že byly správně připojeny k panství Český Šternberk. V případě Šternova o tom nemůže být pochyb, protože ležel v bezprostřední blízkosti hradu.²³²

²³¹ K tomu, že Aleš neuspěl ohledně ovládnutí majetku středočeských Šternberků, a Perchta připustila jako spoluporučnicka Smila Holického Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 31. Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129. Petr Konopištský, který zemřel roku 1439 bez dědiců, byl synem Petra Konopištského, který padl pod Vyšehradem (1420). O tom, že Petr před smrtí (1439) ustanovil, aby Aleš získal Český Šternberk a Zděnek ze Šternberka Konopiště Kubíková, A.: *Oldřich II.*, s. 100. Podle Urbánka držel Zděnek ze Šternberka Konopiště od roku 1440. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 164. List, který napovídá, že k rozdělení Šternberka a Konopiště mezi Aleše a Zděna došlo roku 1440, uvádí AČ. AČ II, s. 12, č. 13. O Petrově ustanovení skrze zemské desky, že Holický získá Český Šternberk a Zděnek Konopiště Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 32, 78. Tuto informaci přebírá Baletka, T.: *Páni z Kravař*, s. 129. Ohledně Líšna Sedláček roku 1909 uvádí, že hrad získal Alešův syn. *Místopisný slovník*, s. 508. V roce 1927 už nebyl tak striktního názoru a připouštěl, že hrad mohl získat i Aleš. Týž: *Hrady XV*, s. 177. V tabulce (Petráň), která uvádí přehled majetku Zděna Konopištského se uvádí, že dotyčný držel Líšno jako poručník po Alešově smrti. To však pro nás není nikterak průkazné. Aleš mohl pořádkem spravovat jen majetek, který získal jeho zemřelý syn (1454), dokud nedoroste jeho vnuk. Petráň, J.: *Skladba*, s. 26–27.

²³² Datace svatokateřinského sněmu (1450 – 1451) Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 234. Svatokateřinský sněm určil způsob řešení mnohých lokálních konfliktů souvisejících s nepřátelstvím mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 107. Kunratic bylo mnoho, soudím však, že se jednalo právě o ty u Prahy. Václav IV. je koupil r. 1407, takže od této doby se o nich dá hovořit jako o královské vsi. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 482. Jako o královské vsi o nich totiž hovoří pramen. AČ I, s. 523, č. 158. K tomu, že se Kunratice dostali přes dceru Chvala z Dojic k Alešovi AČ I, s. 523, č. 158. Ekvivalent dotčeného listu však nenalezla revizitační komise v královských registrech. Pramen uvádí zkomolený název *Kuradice*. Že se jedná o Kunratice, je patrné ze Sedláčka. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234. K tomu, že se Aleš musel od konce

Hradecko

Na Hradecku se nejprve uchýlil Alešův bratr Smil, jemuž se tu podařilo získat hrad a městečko Brandýs nad Orlicí, po kterém se píše v listinách z let 1429–1431. Smil pak uzavřel se svým bratrem dohodu, která z něj dělala nejspíše hromadníka, tj. společného majitele hradu a města ležícího při Tiché Orlici na hranici s Chrudimskem. Výše jmenovaný se naposledy připomíná ještě roku 1432, takže někdy po tomto datu se Aleš stal spolumajitelem panství. Jeho podílnictví by pak následně dokazovala spoluúčast na odprodeji poplužního dvora Šnakov u Vysokého Mýta (Chrudimsko) patřícího k Brandýsu spolu se svým příbuzným Janem ze Šternberka (1450). Někdy v této době se pak Aleš zbavil také hradu a města, takže jeho spoluvláda na Brandýse končila po dlouhých osmnácti letech, a to ve prospěch Kostků z Postupic.²³³

Jak dále vypovídají prameny, činil si Šternberk nároky také na hrad Frymburk s příslušenstvím, a to skrze zápis v zemských deskách. Ten totiž musel ukázat pánům při zemském soudu, když se domáhal práva na zmíněné panství, ležící jižním směrem nedaleko od Náchoda, při samé hranici s Kladskem (1437). Dotčené zboží si podle Aleše silou přisvojil Jiří z Dubé a z Vizmburka, k čemuž mělo dojít snad už před rokem 1432. Pán z Dubé však v únoru 1437 nebyl schopen před zemským soudem doložit svoje legální nároky na sporné statky s odůvodněním, že sluha, kterého pro příslušné právní dokumenty vyslal, nesplnil svůj úkol. Panský nález proto Jiřímu prodloužil lhůtu k předložení příslušných listin ke Frymburku do následujících Letnic, přičemž pokud by se tak nestalo, dali by za pravdu Alešovi.²³⁴

Jak pře, která z mého pohledu ukazovala spíše na neoprávněný úchvat Jiřího z Dubé, nakonec skončila, není známo. Pro další dobu se totiž ohledně Frymburka nezachovaly žádné

třicátých let o Kunratice soudit s Janem z Rýzemberka, i k tomu, že statek roku 1450 znovu obsadili pražané (Kunratice drželi už od začátku husitských válek až do roku 1436) Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234. O tom, že svatokateřinský sněm přisoudil Kunratice Alešovi, AČ II, s. 285–286, č. 46; s. 290–291, č. 48. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 233–234. K nabytí Draňovic, Čeřenic a Šternova podrobně na stranách 153–154.

²³³ K tomu, že Smil získal Brandýs n. Orlicí, po němž se psal v letech 1429 – 1431 Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého II* (dále jen *Hrady II*), Praha 1994, s. 137. Týž: *Místopisný slovník*, s. 54–55. O tom, že Smil uzavřel s Alešem dohodu, která z něj patrně dělala hromadníka hradu a města Brandýs n. Orlicí Týž: *Hrady II*, s. 137. O tom, že Smil se naposledy připomíná roku 1432 (Čornej ho připomíná ještě k roku 1432. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 533. Sedláček Smila zařazuje nejvýše k roku 1431. Týž, *Hrady II*, s. 137) a že se Aleš po tomto datu stal spolumajitelem panství (Brandýs n. Orlicí), což by dokazovala jeho spoluúčast na odprodeji Šnakova (1450) Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 137. Týž: *Hrady I*, s. 231. AČ III, s. 547, č. 568. Jan ze Šternberka byl majitelem Zaječic, Chvojence a Býště. AČ III, s. 547, č. 568. K lokalizaci Šnakova Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 864. K tomu, že se Aleš kolem roku 1450 zbavil svého hromadnictví ve prospěch Kostků z Postupic Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 137.

²³⁴ K tomu, že se Aleš domáhal nároků na nymburské panství RT II, s. 155. AČ II, s. 385, č. 163. O sporu také Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 64. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 93, 97. K tomu, že si Jiří z Dubé panství přisvojil silou (snad už před rokem 1432) RT II, s. 155. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 197. K tomu, že Jiří z Dubé nebyl schopen doložit legální nároky na panství (1437), proto mu lhůta k předložení listin byla prodloužena, a pokud by i pak nic nedoložil, byl by Frymburk přisouzen Alešovi RT II, s. 155.

zprávy. Protože se však Jiří v bojích o trůn po Zikmundově smrti, na rozdíl od Aleše, postavil na Albrechtovu stranu, je možné, že se mu výše zmíněný majetek podařilo udržet. Ve finále tak dravost pána z Dubé, včetně politické orientace obou soků způsobila, že se Alešovi državy na Hradecku zaokrouhlily na počtu jednoho panství, s centrem v Brandýse nad Orlicí.²³⁵

Pražský kraj

Odměny za svoje služby se Šternberk od Zikmunda Lucemburského dočkal nejen ve východních Čechách. Staříčský císař „*habentes benignum respectum ad grata et multum fidelia obsequia*“ daroval Alešovi a Oldřichovi z Chrástu šest kop a 46 grošů ročního platu v Nebřenicích (odúmrť, 9. ledna 1437). To byla od Zikmunda, který o jedenáct měsíců později zemřel, poslední odměna na Alešovo konto.²³⁶

Plzeňsko

Na velmi krátkou dobu se Holickému podařilo získat do držení Žlutice. Za to vděčil příbuzenství s Markétou ze Šternberka a zejména křižákům IV. kruciáty, kteří odtamtud vyhnali Jakoubka z Vřesovic (1427). Markéta následně svolala městskou obec a přikázala jí, aby Alešovi slíbila člověčenství (poddanství), což také učinila. Po neúspěšném konci výpravy ale Holického na Žluticích vystřídal opět Jakoubek. Markéta potom Žlutice dotýčnému a jeho synům prodala. Po její smrti (1431) Aleš kupcům vydal list, že jim v držbě nebude překážet.²³⁷

*Litoměřicko, Čáslavsko, Kouřimsko*²³⁸

Pan Aleš se Zděnkem Konopišťským dobře vydělali na tom, že se zasloužili o nástup Ladislava Pohrobka na český trůn. Už 6. listopadu, tedy necelé dva týdny po korunovaci (28. října), se jim mladý Habsburk bohatě odměnil. Držebnosti, které jim daroval, je však měly také připoutat k panovníkovi loajalitou a získat v nich oporu pro vládu v Českém království.

²³⁵ O tom, že není možné určit výsledek pře (Frymburk) pro nedostatek zpráv Sedláček, A.: *Hrady II*, s. 64.

K tomu, že je možné, že si pán z Dubé mohl Frymburk ponechat, neboť se, na rozdíl od Aleše, postavil na stranu Albrechta Habsburského Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 93, 97.

²³⁶ AČ XXXVI, s. 141, č. 69. RI XI, 2. č. 11 629. *Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437)*, ed. V. J. Nováček, Praha 1903, s. 42–43, č. 55.

²³⁷ K tomu, že křižáci ze Žlutic vyhnali Jakoubka z Vřesovic a vrátili je Alešovi FRB V, s. 596. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 487. K tomu, že Alešova příbuzná přikázala městské obci, aby Alešovi slíbila poddanství (učiněno) Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 207. Týž: *Mistopisný slovník*, s. 1042. K tomu, že po porážce křižáků vystřídal Aleše na Žluticích opět Jakoubek Jánský, J.: *Kronika II*, s. 16, 24. Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 46. K tomu, že Markéta Žlutice prodala Jakoubkovi a jeho synům Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 207. O tom, že Aleš po Markétině smrti vydal Jakoubkovi list, že mu v držbě Žlutic nebude bránit Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 207. AČ II, s. 475, č. 653.

²³⁸ O alodních majetcích Aleše Holického na Kouřimsku jsem pojednal v oddíle týkajícím se Kouřimska. Nyní blíže vyložím majetkový obsah daru Ladislava Pohrobka ve prospěch pana Aleše. Odúmrť, kterou obdržel, svým obsahem pronikala na území všech těchto krajů. Proto tu část, která se týká Kouřimska, proberu najednou s těmito zbylými kraji (Litoměřicko, Čáslavsko), aby nevznikaly zmatky. To, co Aleš vrámci tohoto daru na Kouřimsku získal, samozřejmě uvádím v oddíle týkajícím se Kouřimska. Viz strana 148.

K tomuto cíli měla oba Šternberky stimulovat polovina hradu a městečka Děčína, tvrz Milčany s poplužím, městečko Holany, nová tvrz Rybnov s příslušenstvím, vesnice Draňovice, Čerenice, Šternov, Lhota, Mechnějov, Vsechlapy, Dolany, Kojetice, městečko Benešov, městečko Lipý (Česká Lípa) s předměstím i s dalším příslušenstvím a hrad Litýšek s horou a příslušenstvím.²³⁹

Tyto držeby, které se rozprostíraly na území severních (Litoměřicko) a východních Čech (Kouřimsko, Čáslavsko), patřily původně k majetku pánů z Vartenberka a pánů z Dubé. Do těchto rodů se však přivdala příbuzná pana Holického Anežka ze Šternberka, která pojala za muže nejprve Zikmunda z Vartenberka a z Děčína a po jeho smrti Hynka Hlaváče z Lípy. Oba manželé pak Anežce její obvěnění nevyplatili, nýbrž zapsali (zastavili) na svých nemovitostech. Zikmund z Vartenberka na polovině hradu a města Děčína, na nové tvrzi jménem Rybnov s příslušenstvím (u České Lípy), na tvrzi v Milčanech (Mělčanech, u České Lípy), dále na městečku Holany (u České Lípy) a na hradě Litýšku (Litýš, severovýchodně od Litoměřic) příslušejícímu k děčínskému panství. Hynek Hlaváč následně svojí ženě zastavil v hodnotě 1 500 kop město Česká Lípa s příslušenstvím (východně od Ústí nad Labem), městečko Benešov a vsi Mechnějov, Šternov, Lhotu, Vsechlapy, Dolany, Kojetice, Čerenice a Draňovice (*Drniowicze*).²⁴⁰

²³⁹ AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1. Podle zápisu v zemských deskách, který spoludokládá pozdější naložení s celým královským darem, o čemž bude řeč ještě výše v textu, se k jejich odměně vázali ještě dva lidé ve vsi Bělá, selské dvory s platem v Boleticích, Chrastu (u Děčína), Křesicích či Křešicích, Schönbornu (*Schonburnu*, u Děčína) a Rozbělesích (*Rozbēlesiech*, u Děčína), v Kumpolticích (*Cumpolticzich*, u Děčína) jeden člověk na půl dvora, polovina vsi v Podmoklech (*mediam villam*), hamry a prkenný mlýn v *Kynigswaldie* (patrně Kynžvart, nepodařilo se mi určit který) a selské dvory s platem v Slavíkově, Blankartcích, Ludvikovicích (u Děčína), Javorech (*Javorých*, u Děčína), Bukovině a ve *Folknařiech* (?), a to vše s plným vrchnostenským právem (*cum pleno dominio*).

²⁴⁰ K tomu, že se darované držeby nalézali na území severních a východních Čech AČ I, s. 435. AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1. K tomu, že darované statky patřily původně k majetku Vartenberků a pánů z Dubé AČ XXXVII/2, s. 1333, 1335, 1336, 1338, č. 1. RT II, s. 242–243, 248. K tomu, že se k pánům z Vartenberka a z Dubé přivdala Anežka ze Šternberka, která si nejprve vzala Zikmunda z Vartenberka a po jeho smrti Hynka Hlaváče z Lípy AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1. K tomu, že oba manželé Anežce její obvěnění nevyplatili, ale zapsali. Svatební smlouvy v Čechách a na Moravě pravidelně obsahovaly zajištění obvěnění zástavou na nemovitostech. Kapras, Jan: *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908, s. 31, 34. K tomu, co Anežce zastavil Zikmund z Vartenberka AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1. RT II, s. 242–243. K lokalizaci Zikmundem zapsaných komodit, tj. Rybnova, Milčan, Holan, Litýšku Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 781, 602, 228, 557. O tom, co Hynek Hlaváč zastavil svojí ženě AČ XXXVII/2, s. 1335, 1336, 1338. RT II, s. 248. Ohledně Benešova, který Hynek ženě zapsal, jedná se snad o Benešov nad Ploučnicí. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 16. Toto město leží nedaleko na východ od Děčína. Mechnějov byl u Vlašimi. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 592. Šternov byl ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435. Lhota byla ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435. Lokalizaci Vsechlapy se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 986. Lokalizaci Dolan se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Týž: tamtéž, s. 149–150. Lokalizaci Kojetic se mi nepodařilo přesně určit. Výčet lokalit takto pojmenovaných uvádí Týž: tamtéž, s. 424. Čerenice byly ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435. Draňovice byly ve východních Čechách na Kouřimsku. K tomu AČ I, s. 435.

Anežce pak věnné zástavy zůstaly v držení i po smrti obou manželů, a po jejím skonu připadly jako odúmrti na nového panovníka, který je daroval oběma Šternberkům. To se uskutečnilo 6. listopadu, jak už jsem uvedl výše. V souladu s běžným postupem pak vznikly i provolací listy, které byly veřejně v trhových dnech po tři dny čteny v nejbližším městě od odúmrtního statku, v tomto případě od 26. listopadu v Litoměřicích, Ústí nad Labem (*Vsscz super Albea*), Kouřimi a Čáslavi. To představovalo zároveň výzvu, aby ten, kdo si činil nárok jako dědic, svoje právo před Úřadem desk dvorských do 14 dnů uplatnil. Po provolání pak byly listy potvrzeny městskou pečeti a dodány deskovému úřadu, kde je zapsali do kvaternů provolacích (*Liber proclamationum*).²⁴¹

Po proběhnutí provolacího procesu byl příjemce daru řádně uveden v držení statku, byl tedy vykonán zvod. V našem případě k tomu došlo nejprve 11. března 1454, kdy posel dvorských úředníků Jan z Hostovic uvedl Aleše Holického a Zděnka Konopišťského v držení celého Anežčina věna po Zikmundovi z Vartenberka, 9. dubna v držení platů (Anežčino věno po Hynku Hlaváčovi) v Mechnějově, Draňovicích, Šternově, Čerenicích, ve Lhotě, Všechlapech a v Kojeticích a o den později (10. dubna) v držení části věna po Hynkovi Hlaváčovi (město Česká Lípa s předměstím a příslušenstvím). Nesmíme však zapomínat, že zvod nepředstavoval uvedení v držbu faktickou, nýbrž pouze úřední (formální), takže Šternberkové dotčeným nemovitostem reálně nevládli. Ostatně provolací knihy označují za skutečné vlastníky provolaných statků Jana z Vartenberka a Děčina (*possessor et heres bonorum*) a Jindřicha z Dubé (*possessor bonorum*), což není nikterak udivující, protože Anežka ze Šternberka měla majetek pouze v zástavě.²⁴²

²⁴¹ Věnná zástava byl movitý či nemovitý majetek daný ženě za manželova života v zástavní držbu za nevyplacené věno. K tomu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. Anežka ze Šternberka byla mrtvá už v srpnu 1439, protože Albrecht Habsburský tehdy dal svůj nápad (nárok) po dotyčné Kašparu Šlikovi z Holíče a Haškovi z Valdštejna. Tehdy se však jednalo jen o majetek po Zikmundovi z Vartenberka, protože o majetku po Hynkovi Hlaváčovi se prameny nezmiňují. ZR, s. 227, č. 14. AČ XXXVI, s. 669–670. Co se týče hradů v držení vdov, tak praxe byla většinou taková, že pokud byly děti hradního pána naživu, tak se matka stávala jejich poručnící. Když pak dospěly, zpravidla majetek převzaly, avšak Anežce ze Šternberka panství Vartenberků zůstalo, takže dědicové, když dospěli, ho museli vykoupit, jak uvedu dále v textu. Prokop, M.: *Držba hradů*, s. 177. RT II, s. 242–243. V případě pánů z Dubé se mi situace jeví obdobně, i když pramen neříká úplně jasně, že kupec, který odkupoval práva po Hynkovi z Dubé, byl přímo jeho potomek. Avšak formulace *Henricus de Duba...possessor bonorum et hereditatum in Lippem* tomu napovídá, protože Hynek Hlaváč Anežce město Českou Lípu zastavil. Každopádně je však zřejmé, že i majetek pánů z Dubé zůstal v držení Anežky ze Šternberka. Obecně ke vzniku provolacích listů a jejich čtení v trhových dnech v nejbližším městě od odumřelého statku Burdová, Pavla: *Desky dvorské*, Sborník archivních prací 47, 1997, č. 1–2, s. 84. V případě majetků darovaných králem Šternberkům se provolací listy četli v Litoměřicích, Ústí n. Labem, Kouřimi a Čáslavi. K tomu konkrétně AČ XXXVII/2, s. 1333, č. 1. K tomu, že čtení provolacích listů na tržišti znamenalo výzvu, aby ten, kdo si na majetek činí nárok jako dědic, svoje právo do 14 dnů uplatnil Burdová, P.: *Desky dvorské*, s. 84. Táž k tomu, že po provolání byly listy opatřeny městskou pečeti a dodány deskovému úřadu, kde je zapsali do kvaternů provolacích. Táž: *Desky dvorské*, s. 84.

²⁴² Zvod bylo úřední převedení nějakého majetku z vlastnictví držitele dosavadního do vlastnictví nabyvatele. K tomu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. Burdová, P.: *Desky dvorské*, s. 85. Ke zvodu Šternberkům z 11.

Je zjevné, že Aleš a Zděnek ze Šternberka o skutečné podřízení jim přiznaného majetku ani neusilovali. Naopak, svoje právní nároky využili k uskutečnění dobrého obchodu jak s Janem ml. z Vartenberka, synem zemřelého Zikmunda, tak s Jindřichem z Dubé a Lípy. Proto roku 1454 prodali veškerá práva, vlastnictví a vrchnostenské právo (*dominii*) k vartenberskému majetku Janovi ml. z Vartenberka a Děčína a jeho dědicům za 2 100 kop grošů, které byly úplně vyplaceny (*integre persolutis*). Obdobně si následně počínali i ve vztahu k Jindřichovi z Dubé a Lípy, jemuž a jeho dědicům odstoupili za 1 500 kop práva, vlastnictví atd. ke hradu a městu Česká Lípa (*in Lippem castro, civitate*).²⁴³

Všechno se ovšem neobešlo bez komplikací, protože proti zvodu Šternberkům na vsi Draňovice (u Vlašimi), Čeřenice (u Divišova), Šternov (u Vlašimi) a Lhota (všechny na Kouřimsku) vznesli námitky Zdeněk Kostka z Postupic, Petr Předbor z Radešína a Jan z Radíče. Spor byl nakonec rozhodnutý tak, že Aleš Holický musel zaplatit za Draňovice, Čeřenice a Šternov po 11 kopách grošů za každou kopu grošů platu *cožbykoliwěk wyčtli* Petru Předborovi a Janovi z Radíče. Předbor a Jan se svým otcem Janem potom měli dotyčné statky Holickému dědičně vložit do zemských desek, přičemž v tom momentě jim měl Šternberk zaplatit vypočtenou sumu. Co se týče vsi Lhota, ta byla ponechána Zděnkovi Kostkovi z Postupic (*ta má ostati při Zdeňkowi*). Podle formulace pramene je možné, že Lhota byla ve skutečném držení pana Kostky. Lokalizace statků, které Aleš Holický získal díky soudnímu výroku, pak dává tušit, že Čeřenice a Draňovice (obě u Vlašimi) byly připojeny k českošternberskému panství. V případě Šternova o tom nemůže být pochyb, protože ležel bezprostředně u hradu Český Šternberk.²⁴⁴

března 1454 AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1. Ke zvodu Šternberkům z 9. dubna 1454 AČ XXXVII/2, s. 1338, č. 1. Ke zvodu Šternberkům z 10. dubna 1454 AČ XXXVII/2, s. 1336, č. 1. K tomu, že zvod nepředstavoval reálnou, nýbrž pouze formální držbu <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>. Malý, Karel – Sivák, Florian: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, 2. vydání, Praha 1993, s. 191. K tomu, že za skutečné vlastníky provolaných statků prameny označují Jana z Vartenberka a Děčína a Jindřicha z Dubé AČ XXXVII/2, s. 1334, č. 1. AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1.

²⁴³ K obchodu, který Šternberkové uzavřeli roku 1454 s Janem ml. z Vartenberka a Děčína RT II, s. 242–243. K obchodu, který Šternberkové uzavřeli s Jindřichem z Dubé a Lípy RT II, s. 248. Co se stalo s Benešovem, Dolany, Kojeticemi, Všechlapy a Mechnějovem v pramenech není uvedeno.

²⁴⁴ K lokalizaci Draňovic u Vlašimi Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 164. K lokalizaci Čeřenic u Divišova Týž: tamtéž, s. 110. K lokalizaci Šternova u Vlašimi Týž: tamtéž, s. 871. Šternov dokonce tvořil věno, které dostala Anežka ze Šternberka, manželka Hynka Hlaváče, někdy před rokem 1413. Týž: tamtéž, s. 871. K odporu Zděňka Kostky z Postupic, Petra Předbora z Radešína a Jana z Radíče, týkajícího se zvodu Šternberkům na právě zmíněné vsi AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1. Listiny, kterými Petr dokládal svoje nároky Tamtéž, s. 1337–1338. K rozhodnutí sporu mezi Alešem a právě zmíněnými třemi muži (o Zděnkovi Konopišťském prameni při finálním verdiktu vůbec nehovoří. AČ I, s. 435–435. AČ XXXVII/2, s. 1335, č. 1). Aleš musel zaplatit 11 kop grošů za Draňovice, Čeřenice a Šternov „*cožbykoliwěk wyčtli*“ Petru Předborovi a Janovi z Radíče. Předbor a Jan se svým otcem Janem (Jan z Radíče svého otce Jana z Radíče a Křešic u soudu patrně zastupoval. AČ XXXVII/2, s. 1337–1338, č. 1) pak měli Alešovi tyto statky dědičně vložit do desk zemských. V tom momentě jim měl Holický zaplatit vypočtenou sumu. Lhota byla ponechána Zděnkovi Kostkovi z Postupic. AČ I, s. 435–436. AČ

Na této odúmrti tedy vydělali oba Šternberkové, když si díky postoupení svých práv Vartenberkům a pánům z Dubé přišli na 3 600 kop grošů a Aleš získal do držení i výše zmíněné vsi. Byl to však zároveň poslední profit pana Holického na odumřelých statcích, které mu král za služby daroval. V otázce dalších sporů vedených o odúmrtě totiž Aleš odešel od soudu buď s nepořízenou, anebo spor během jeho života nestihl být dokončen. První případ se týkal vády o tvrz a ves Strašnice s příslušenstvím a pře o poplužní dvůr se dvěma dvory a platem v Braškově (*Zbrasskow*), kdy páni přisedící na dvorském soudu dali *za právo obdržené (pro iure obtento)* odpůrcům. Druhý případ se pak týkal tahanic o deset kop grošů ročního platu na tvrzi Hradištko, majetek v Radimovicích a Kozojedech (?), dům v Hradečnu a masné krámy tamtéž, tvrz v Čelechovicích s příslušenstvím, 48 kop ročního platu na majetku v Paběnicích (městečko, tvrz, poplužní dvůr, krčmy, selské dvory, vsi k tomu příslušné), tvrz v Chřenicích s příslušenstvím a o majetek v Novém a Starém Chlumci a v Kladrubech k němu příslušejících. Nezbyvá než dodat, že nedovedené odúmrtě a nápady k nim byly po Šternberkově smrti (1455) panovníkem dány „*vnúcatóm téhož Alše, aby oni ta práva mohli vésti též jakožto on*“. Draňovice, Čerenice a Šternov tak představují vůbec poslední majetkové zisky Aleše Holického v Čechách (Kouřimsko), ale i celkově.²⁴⁵

XI.2. Alešův zástavně držený majetek v Čechách Hradecko

V hradeckém kraji se Aleši Holickému podařilo získat první velkou zástavu, kterou obdržel za vojenské služby králi Zikmundovi během první křížové výpravy. V Kutné Hoře mu král místo žoldu zapsal v hodnotě 5 200 kop grošů celé opatovické klášterství s veškerým zbožím a vesnicemi, což byla vsutku ohromující částka (1420). V tomto ohledu se Alešovi mohli rovnat pouze švamberští bratři Bohuslav a Hynek Krušina, kteří ve stejné sumě obdrželi klášterství nepomucké a Bohuslav v hodnotě 1 000 kop i klášterství manětínské. Aleš v zástavní sumě o mnoho předstihl i Oldřicha z Rožmberka, kterému Zikmund zapsal Zlatou

XXXVII/2, s. 1335, č. 1. Moji domněnku ohledně Šternova potvrzuje i Sedláček, který uvádí, že Šternov patřil k Českému Šternberku až do roku 1850. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 871.

²⁴⁵ K Alešovu sporu o tvrz a ves Strašnice AČ XXXVII/1, s. 322–325, č. 11. K Alešovu sporu o poplužní dvůr se dvěma dvory a platem v Braškově AČ XXXVII/1, s. 555–557, č. 13. K Alešovu sporu o 10 kop grošů ročního platu na tvrzi Hradištko AČ XXXVII/1, s. 427–430, č. 61. K Alešovu sporu o majetek v Radimovicích a Kozojedech (?) AČ XXXVII/3, s. 777–778, č. 18. K Alešovu sporu o dům v Hradečnu a masné krámy tamtéž AČ XXXVII/1, s. 322, č. 10. K Alešovu sporu o tvrz v Čelechovicích s příslušenstvím AČ XXXVII/3, s. 848–853, č. 8. K Alešovu sporu o 48 kop ročního platu na majetku v Paběnicích AČ XXXVII/2, s. 1245–1247, č. 13. K Alešovu sporu o tvrz v Chřenicích s příslušenstvím AČ XXXVII/1, s. 409–10, č. 48. Dle Sedláčka je Aleš r. 1454 zabral násilím. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 334. K Alešovu sporu o majetek v Novém a Starém Chlumci a v Kladrubech k němu příslušejících AČ XXXVII/1, s. 34–37, č. 13. Tato odúmrt' byla darována jak Aleši Holickému, tak Zděnkovi Konopišťskému. K tomu, že nedovedené odúmrtě a nápady k nim byly po Alešově smrti (1455) dány jeho vnukům (tj. Petru Holickému) AČ XXXVII/1, s. 429, č. 61.

Korunu v hodnotě převyšující 3 000 kop nebo Jana Městeckého z Opočna, jenž ve stejné sumě obdržel klášterství břevnovské. Tak velkou zástavní sumou panovník odškodnil pouze nejvýznamnější straníky, mezi něž Holický od počátku husitských válek náležel.²⁴⁶

Tamní klášter byl už v předhusitské době (jako většina klášterů) kvalitně opevněn, a tak mohl být využit jako pevnost, tedy důležitý strategický bod nebo jako zásobárna potravin. Klášter a hrad tak byl z tohoto hlediska hodnocen v podstatě jako totéž. Avšak zisk zástavní listiny neměl pro Šternberka jen aspekt vojensko – strategický, nýbrž také hmotný. Opatovice patřily k bohatým klášterům, do jejichž majetkového komplexu patřila dvě městečka (Přelouč, Bohdaneč), na 80 celých vesnic a další pozemky. K tomu všemu pak můžeme připočítat i tři probošství nacházející se ve slezských knížectvích. Výnosy z celého klášterního komplexu, včetně samotných statků, tak nyní náležely Aleši Holickému, jenž byl do nynějška jen spoluvlastníkem nepatrného rodového majetku. Navíc klášter ležel nedaleko na severozápad od rodových Holic mezi Pardubicemi a Hradcem Králové, takže vzájemná poloha správního centra zastaveného komplexu a vlastního šlechtického sídla byla navýsost příznivá. Alešovi se tak nabízela jedinečná možnost přesídlit do bezpečí kvalitně opevněného kláštera, odkud mohl pohodlně ovládat celou klášterní doménu a zároveň se nemusel zříkat dohledu nad vlastními Holicemi.²⁴⁷

Ani tyto okolnosti ale Zikmundova straníka nepřesvědčily, aby si obrovskou klášterní doménu ponechal ve svém držení. Na tom panuje shoda na základě listiny, kterou Aleš obdržel 26. listopadu 1420 spolu s dalším významným královým straníkem na východě Čech, tedy s Půtou z Častolovic. Král jejím prostřednictvím oběma příjemcům zapsal celou roční berni, jež doposavad plynula do královské komory z opatovického kláštera, což indikuje vrácení zástavní listiny ke komplexu jeho majetku a převod dlužné částky na jiné zboží. Otázkou tedy je, kam bylo dotyčných 5 200 kop po vrácení dlužního úpisu převedeno, neboť Aleš v této době ještě žádným zápisem na jiné zboží, kam by se dluh dal převést, nedisponoval. Navíc je nepravděpodobné, že by mu Zikmund po vrácení úpisu dluh hotově

²⁴⁶ K zápisu opatovického klášterství, které Aleš obdržel od Zikmunda (1420) ZR, s. 127, č. 906. K zápisům, které od Zikmunda obdrželi další páni, včetně mnou uváděných Švamberků, Oldřicha z Rožmberka nebo Jana Městeckého z Opočna Čornej, P.: *Velké dějiny V.*, s. 272. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 74. K tomu, že Zikmund velkými zástavními sumami odškodnil jen nejvýznamnější straníky Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 74.

²⁴⁷ K tomu, že Opatovice byly jako většina klášterů v předhusitské době kvalitně opevněny, takže se daly využít jako pevnost či zásobárna potravin (nebo kombinace obojího) Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 8, 12. K tomu, že Opatovice patřily k bohatým klášterům, i k jejich příslušenství Šandera, M.: *Zikmundovy věrni*, s. 21–22. J. Čechura uvádí, že konventu patřilo ca 90 lokalit. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 6. V případě konstatování, že Aleš mohl přesídlit na Opatovice, odkud se dala ovládat doména konventu, vycházím analogicky z Čechury. Ten uvádí, že se rod Zajímáčů z Kunštátu usídlil v Sázavském klášteře, ze kterého ovládal jeho doménu. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 12.

vyplatil, a to vzhledem k tomu, že svoje i daleko nižší pohledávky byl nucen mořit zastavováním korunního či církevního majetku. Domnívám se však, že tato suma byla po zisku Křivokláta a Týřova (1422) převedena právě na tyto pevnosti, ačkoli důkazy o tom chybí.²⁴⁸

Výše zmíněná listina dokládá, že Aleš ve vojenských, resp. žoldnéřských službách ve prospěch panovníka, nadále pokračoval. Zikmund se totiž vůči oběma pánům hlásí k pohledávce 3 000 kop grošů, jež vznikla „...*tam racione seruiciorum nobis contra nostros rebelles et Viklephistas impensorum, quam damnorum in eisdem seruiciis nostris per eos perceptorum*...“. Zikmund proto oběma šlechticům zapsal a zastavil roční královskou berni na opatovickém klášteře v hodnotě 300 kop grošů, kterou si dotyční rozdělili rovným dílem mezi sebe. Sám panovník jim ji povolil vybírat „...*tamdiu, quousque ipsis prefata tria milia sexagenarum grossorum a nobis, heredibus et successoribus nostris non fuerint realiter et ad plenum persoluta*“. Navíc opatovi a konventu roční berni prostě přikázal vyplácet v obvyklých termínech (sv. Havel, sv. Jiří), takže o nějaké dobrovolnosti mluvit nelze. Pokud bychom však v Zikmundově listině pátrali po nějaké konkrétní sankci za neplnění královského příkazu, hledali bychom marně. Král se omezil pouze na blíže nespecifikovanou pohružku: „...*neque aliud faciant et seu facere presumant, prout nostram indignacionem voluerint arcius euitare*“.²⁴⁹

Daleko sdílnější je pro nás v tomto ohledu listina, kterou vydali opatovický opat a konvent 5. prosince 1420. Dotyční se v ní zavázali ročně platit oněch 300 kop grošů, přičemž kdyby se tak nedělo, měli Aleš a Půta právo zastavovat a chytat poddané kláštera, tedy podlamovat jeho hospodářskou sílu a „...*se w lidi i we wsi i we dvory i w dědiny... uwázati, dokudby swých... úrokuow newybrali w plně až do cela*...“. Ochota podřídit se královskému příkazu a takto formulovat vlastní listinu, byla daleko více než poslušností způsobena tím, že v prosinci už v klášteře působila silná žoldnéřská posádka, kterou mniši a opat museli snášet,

²⁴⁸ Listina z 26. listopadu (1420), kterou král Alešovi a Půtovi zapsal roční berni z Opatovic AČ I, s. 539, č. 242. AČ XVI, s. 97–98, č. 36. ZR, s. 127, č. 906, s. 155–156, č. 1091. Sedláček však v č. 1091 chybně udává výši berně, tj. 200 kop grošů, kterou oba šlechtici měli vybírat, ačkoli odkazuje také na AČ XVI, kde je uvedena latinsky psaná Zikmundova listina, v níž se jasně uvádí 300 kop grošů. Na základě zápisu této berně mluví o vrácení zástavní listiny k opatovickému klášteru E. Nohejlová. Nohejlová, E.: *c. d.*, s. 39. Sedláček a Šandera navíc uvádějí, že dlužná částka pak byla převedena na jiné zboží. ZR, s. 127, č. 906. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 158, pozn. č. 15. K zápisu Křivokláta a Týřova obšírně na s. 160–168. Zikmund na Křivoklát a Týřov převáděl drtivou většinu svých pohledávek vůči Alešovi.

²⁴⁹ K tomu, že se Zikmund vůči Alešovi a Půtovi hlásí k pohledávce 3 000 kop grošů AČ XVI, s. 97, č. 36. K tomu, že Zikmund oběma pánům zapsal roční královskou berni (300 kop) na opatovickém klášteře, kterou si rozdělili rovným dílem AČ XVI, s. 97, č. 36. Kalousek, J.: *Zášť*, s. 280. Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42. K tomu, že Aleš a Půta mohli berni vybírat, dokud jim nebude splacen Zikmundův dluh v hodnotě 3 000 kop, AČ XVI, s. 97, č. 36. K tomu, že Zikmund opatovi a konventu berni přikázal vyplácet AČ XVI, s. 97–98, č. 36. K Zikmundově blíže nespecifikované pohružce opatovi a konventu, aby pánům vypláceli berni AČ XVI, s. 98, č. 36.

poněvadž jim skýtala ochranu před husity. Umístili ji sem, vedle držitele úroku Aleše Holického, i další východočeští spojenci Zikmunda Jan Městecký z Opočna a Hynek Červenohorský z Dubé, nikoli však Půta z Častolovic, tedy druhý držitel dotčené berně. Ani početné žoldnéřské síly však nebyly schopny čelit velké jarní husitské ofenzívě, která začala 13. dubna 1421, s cílem odlehčit situaci orebitům a zasadit rány Zikmundovým středočeským a východočeským základnám. Proto vojáci před příchodem husitských oddílů klášter opustili a ten byl následně dobyt a vypálen Divišem Bořkem z Miletínka, který vedl pražské vojsko.²⁵⁰

Tato událost se však bezprostředně dotkla i Aleše Holického, neboť ten byl zástavním držitelem (vedle Půty z Častolovic) roční opatovické berně a z tohoto titulu mu nemohlo být jedno, co se s klášteřem děje. V momentě, kdy byl opevněný komplex po akci husitů v troskách a prakticky zanikl, nebyl totiž nikdo, kdo by oběma šlechticům vyplácel slíbenou berni. Navíc k první splátce, jež měla přijít právě v dubnu na sv. Jiří (23. dubna) ani nestačilo dojít. Je tedy zřejmé, že Aleš ani Půta z Častolovic ze svých peněz nedostali nic. Zánikem konventu však technicky vzato došlo k insolvenční dané instituce, a tak automaticky vstupoval v platnost dodatek pamatující na tuto eventualitu. Šternberk i Půta se tak mohli legitimně ujmout nemovitého klášterního majetku, tedy vsí a dvorů, jinými slovy přistoupit k sekularizaci majetku dané instituce. Ani v tomto ohledu však nebyli úspěšní a jejich nároky už zůstaly pouze v teoretické rovině, protože fakticky opatovickou doménu ovládl Diviš Bořek z Miletínka (pražský hejtmán), jenž ji udržel i po nástupu Zikmunda na český trůn (1436).²⁵¹

Tečku za tématem Aleš Holický a opatovický klášter představuje 5. leden 1451. Aleš totiž onoho dne oba zápisy na svou část berně, tedy Zikmundův a opata a konventu, postoupil

²⁵⁰ Listina opata a konventu (5. prosince 1420), v níž se zavazují vyplácet ročně (na sv. Havla 150 kop a na sv. Jiří 150 kop) 300 kop grošů, přičemž, kdyby se tak nedělo, mohou se oba páni uvázat v majetek kláštera AČ I, s. 148–149, č. 12. K tomu, že ochota konventu a opata formulovat takto svůj list, byla způsobena pobýtem žoldnéřské posádky, jež je bránila před husity Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42. O tom, že Aleš vydržoval na Opatovicích svoje lidi, se dovídáme z listiny datované na 4. březen 1421. AČ VII, s. 579, č. 24. K tomu, že na Opatovicích měli svoje lidi i Jan Městecký z Opočna a Hynek Červenohorský z Dubé Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 41–42. O tom, že žoldnéři na Opatovicích nebyli sto čelit jarní husitské ofenzívě (začala 13. dubna 1421, měla zasadit rány Zikmundovým středočeským a východočeským základnám), proto klášter opustili a ten byl dobyt Divišem Bořkem Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 48–49. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 3, 10.

²⁵¹ K tomu, že Opatovice byly po dobytí husity v troskách a prakticky zanikly Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 9. K tomu, že Aleš a Půta nedostali z první splátky berně (měla přijít 23. dubna 1421) nic, protože k ní kvůli tažení husitů nestačilo dojít Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 42–43. J. Čechura míní, že Aleš a Půta mohli ze slíbených peněz vybrat maximálně svatohavelský úrok roku 1420. To však považují za málo pravděpodobné, protože Zikmundova listina na opatovickou berni byla vydána 26. listopadu, tedy více jak měsíc od sv. Havla. Navíc listina, kde se opat a konvent hlásí k plnění Zikmundova příkazu je až 5. prosince 1420, přičemž se v ní dotyční vůbec nezmiňují, že by z jejich strany už nějaká splátka proběhla. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 18. List opata a konventu z 5. prosince 1420 AČ I, s. 148–149, č. 12. Dodatek, který Alešovi a Půtovi umožňoval zabírat klášterní majetek, pokud jim konvent nebude odvádět berni, AČ I, s. 149, č. 12. O tom, že oba páni své nároky na majetek kláštera mohli uplatňovat jen v teoretické rovině, protože reálně doménu ovládl Diviš Bořek Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10, 20, 22.

spolu s dobrou vůlí Soběslavovi z Miletínka. Tato transakce byla z Alešovy strany naprosto logickým krokem, který nepostrádal svoje opodstatnění v situaci, nastalé na samém počátku husitských válek a po roce 1436. Dotyčný při svém rozhodnutí evidentně respektoval daný stav věci, tedy neexistenci subjektu, který mu měl odvádět daný požitek a nemožnost saturovat svoje nároky z klášterního majetku.²⁵²

Ani moment, kdy se Zikmund konečně ujal panovnických povinností (1436), nemohl v Alešovi vzbudit nějaké naděje, že se situace ohledně klášterního majetku obrátí k lepšímu. Dobře totiž věděl, že jednou ze základních podmínek k reálnému přijetí Zikmunda za krále, byla jeho akceptace šlechtických úchvatů církevního majetku. Nemohl tedy počítat s tím, že by se panovník pokoušel vymáhat na utrakvistických šlechticích (Diviš Bořek z Miletínka), jejichž podporu si chtěl udržet, neprávem držené požitky a následně je redistribuoval legitimním uživatelům (Aleš Holický). Naopak, panovník Diviši Bořkovi v roce 1436 vydal řadu zástavních listin, kterými potvrdil jeho územní zisky na úkor Aleše Holického, resp. opatovického kláštera. Konkrétně se jednalo o dva hrady, dvě městečka, 63 celých a další čtyři necelé vsi.²⁵³

Logika věci tedy velela nepotřebných listin se zbavit a alespoň tímto způsobem profitovat na kdysi tak objemném klášterním majetku. Není přitom vůbec žádnou náhodou, že se kupcem dotčených listin stal právě Soběslav z Miletínka. Tento šlechtic měl na uskutečnění obchodu nepochybně daleko větší zájem než Aleš Holický. Byl to totiž Soběslavův otec Diviš Bořek, jenž v čele husitských vojsk dobyl Opatovice (1421), a který následně z Kunětické hory ovládal celou doménu zaniklého kláštera. Po jeho smrti (1438) převzali rodový majetek jeho bratři Vaněk a Jetřich. Posledně jmenovaný se stal poručníkem Divišových synů (Soběslav, Jan a Petr), s nimiž přesídlil na Kunětickou horu, odkud řídil správu bratrova majetku. Když pak po letech předával synovcům jejich majetek a sám odešel na Přelouč, jednalo se právě o ty statky, které kdysi patřily opatovickým benediktinům a na něž měl legální dispozice Aleš Holický.²⁵⁴

²⁵² K Alešově transakci z 5. ledna 1451 AČ XVI, s. 121–122, č. 65.

²⁵³ K tomu, že jednou ze základních podmínek přijetí Zikmunda za krále byla jeho akceptace úchvatů církevního majetku Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 21. K zástavním listinám, jež Zikmund vydal (1436) Diviši Bořkovi Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10–11. Kurka, J.: *Archidiakonáty*, s. 402.

²⁵⁴ K tomu, že Diviš Bořek, který dobyl Opatovice, následně z Kunětické Hory ovládal celou doménu zaniklého kláštera Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 10. Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91. O tom, že po smrti Diviše převzali rodový majetek jeho bratři, přičemž Jetřich se stal poručníkem jeho synů, s nimiž přesídlil na Kunětickou Horu, odkud řídil správu Divišova majetku Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 20. O Jetřichově odchodu na Přelouč, včetně předání majetku synovcům Šandera, M.: *Východočeská šlechta*, s. 91.

Je tedy jasné, že Soběslav po nabytí zletilosti nevstupoval do jednání ohledně zisku dvou výše zmíněných listin kvůli nároku na berni, případně vsi opatovického konventu. Důvodem byla vědomost o neexistenci kláštera (zanikl už r. 1421) a tedy i povědomí o nevymahatelnosti berně. Navíc vsi kláštera byly v držení jeho rodu už třicet let (od 1421). Soběslav z Miletínka tedy zcela jednoznačně sledoval jiný, pro něho daleko významnější cíl, a sice další legalizaci zabraného církevního majetku, kterou Alešovy listiny „ex post“ nabízely. Je totiž evidentní, že listina opatovického opata a konventu (vydána 5. prosince 1420) neztratila právní platnost, protože ji Soběslav mohl připojit k Zikmundovým listinám, které potvrzovaly územní zisky jeho otce. Druhým, významnějším motivem, byla snaha odstranit z „trhu“ nebezpečné dokumenty, skrze něž bylo možné činit si nárok na jeho majetek, resp. jeho držbu zpochybňovat.²⁵⁵

Snaha ještě více pojistit otcovské dědictví a ochránit vlastní majetek tedy udělala z obou šlechticů obchodní partnery. Už se nedozvíme, zda se tento fakt, který byl Alešovi jistě znám, nějakým způsobem promítl do prodejní hodnoty pro něj bezcenných listin. Je však jasné, že tato transakce nepostrádala dávku historické ironie. Právě Soběslavův otec Aleš připravil o požitky, které Holický jeho synovi pomohl nyní ochránit.

Klásterství opatovické, a později pouze roční berně z něj plynoucí, nebyla jedinou Alešovou zástavou na Hradecku. Zdá se, že spolu s Mikulášem z Lobkovic a Oldřichem z Černčic využili finanční tísně předního Zikmundova východočeského straníka Půty z Častolovic, a získali do zástavní držby část jeho majetku. Transakce se však odehrála pod podmínkou, že jakmile jeden ze tří šlechticů zápis ze zemských desek propustí (zruší), aby zápis všem třem pozbyl platnosti. To se naplnilo v létě 1423, kdy tak učinil Oldřich z Černčic. Král Zikmund pak propuštění ihned potvrdil vlastním listem a přiznal, že prvotní zápis Alešovi, Oldřichovi a Mikulášovi nemá už žádnou platnost. Prameny však bohužel nevypovídají, o jaké držebnosti se konkrétně jednalo. Půta z Častolovic k roku 1419 ovládal celkem čtyři panství, totiž Rychemberk (nynější Liberk), Častolovice, Skuhrov a Nový hrad – Klečkov. Dohromady tato dominia zahrnovala 48 lokalit, které vlastnil jako celek, a u dalších čtyř se jednalo o držbu částečnou.²⁵⁶

²⁵⁵ J. Čechura se domnívá, že Zikmundovy zápisy z let 1420–1421 pro oblast jihovýchodních Čech neztratily svoji právní relevanci ani po tom, co území přešlo pod téměř výlučnou husitskou kontrolu. Což dokládá fakt, že Zikmund už dotyčné statky v letech 1436–1437 znovu nezapisoval. Čechura, J.: *Sekularizace II*, s. 13. Ze snahy Soběslava z Miletínka je pak patrné, že právní váhu neztratily ani listy opatovického opata a konventu, které Aleši Holickému a Půtovi z Častolovic umožnily získat při nevyplácení berně statky dotčeného kláštera.

²⁵⁶ K tomu, že Aleš, Oldřich a Mikuláš získali do zástavy část Půtova majetku AČ I, s. 535, č. 219. Velmi krátce transakci zmiňuje ZR, s. 126, č. 892. Že se jednalo o část Půtova majetku Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 67. O tom, že se transakce odehrála pod podmínkou, že jakmile jeden ze tří šlechticů zápis ze zemských desek propustí, aby zápis všem třem pozbyl platnosti AČ I, s. 535, č. 219. K tomu, že se tak stalo roku 1423, a král pak

Žatecko

V tomto kraji Aleš držel jako zápis za půjčení 50 kop grošů Vilémovi ze Šumberka jeho ves Černýš. Do zástavní držby ji získal roku 1445, ale zda ji majitel vůbec od Šternberka vyplatil nazpět, se mi nepodařilo určit. Statek ležel jihozápadním směrem od Chomutova blízko Klášterce nad Ohří.²⁵⁷

Rakovnicko

Majetkové přírůstky v tomto kraji představovaly největší úspěch Alešových válečně-podnikatelských aktivit, spočívajících v nabídce vojenských služeb jako produktu, za který očekával adekvátní platbu ze strany zákazníka. Zikmundovi předešlé zápisy sice nebyly nezanedbatelné (Opatovice), avšak zcela jistě nepředstavovaly vysněnou metu Šternberkova podnikavého ducha. U šlechticů totiž byly velmi žádanou odměnou zejména hrady. Aleš proto s napjatým očekáváním sledoval, jak král zastavuje na 18 hradů (1420), mezi nimi např. zeměpanský Loket (Půta z Ilburka). Poté, co v následujících letech přešly do panských rukou další královské pevnosti Točnick se Žebrákem (Erkinger ze Seinsheimu, 1421), přišla konečně řada také na Aleše. Jeho pohledávky vůči Zikmundovi totiž dosáhly závratných 3 960 kop, a proto mu byly v září 1422 na říšském sněmu v Norimberku zastaveny královské hrady v povodí Berounky, Týrov a Křivoklát. Dotyčný se navíc ještě téhož dne, tedy 5. září, zavázal k další žoldnéřské službě, což obnášelo postavit do pole 200 jezdců (*koní*) po dobu jednoho roku. Za to měl vyinkasovat celkem 14 400 zlatých rýnských, přičemž polovina této sumy mu byla připsána na oba čerstvě získané hrady a zbytek, tedy 5 200 zlatých, mu měl být vyplacen ve dvou termínech. Na Boží narození (25. 12. 1422) a na sv. Jiří příštího roku (23. 4.).²⁵⁸

Zápis Křivoklátu by však byl jen pouhým formálním aktem, kdyby už předtím nedošlo k jeho dobytí z rukou husitů. Už 10. srpna 1422 totiž hrad získal Hanuš z Kolovrat, který vzal do zajetí jak tamního hejtmana Absolóna z Chříče, tak jeho lidi. Posádka, kterou tam zanechal, však nebyla nejpočetnější, čehož využil bratr zajatého hejtmana Žibřid a hrad znovu získal ve prospěch pražanů. Dotyčný se však na Křivoklátě dlouho neudržel, neboť

propuštění potvrdil vlastním listem a přiznal, že prvotní zápis Alešovi, Oldřichovi a Mikulášovi nemá už žádnou platnost AČ I, s. 535, č. 219. K majetkovým poměrům Půty z Častolovic k roku 1419 Šandera, M.: *Zikmundovi věrní*, s. 29.

²⁵⁷ Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV* (dále jen Hrady XIV), Praha 1998, s. 51.

²⁵⁸ K tomu, že u šlechticů byly za vojenskou pomoc králi velmi žádanou odměnou hrady Prokop, M.: *Držba*, s. 171. K zástavě Lokte (Půta z Ilburka), Točníka a Žebráku (Erkinger ze Seinsheimu) Týž: *Držba*, s. 171, 173. K zástavě Křivoklátu a Týrova Alešovi (září 1422) za jeho pohledávky vůči králi ve výši 3 960 kop ZR, s. 125, č. 882. Srov. tamtéž s. 119, č. 835. AČ I, s. 522, č. 152. RI XI, 1 č. 5140. K tomu, že se Aleš 5. září (1422) zavázal k žoldnéřské službě Zikmundovi, za což měl vyinkasovat 14 400 rýnských zlatých (polovina připsána na oba hrady a zbytek měl být vyplacen ve dvou termínech) AČ I, s. 523, č. 157. ZR, s. 125, č. 883. RI XI, 1 č. 5141. K najímání pánů a rytířů za žold k vojenské službě králi na půl roku či rok Kavka, F.: *Strana Zikmundova*, s. 12. Týž: *Poslední Lucemburk*, s. 118.

Hanušovi přišel na pomoc Aleš, jenž hrad pomohl dobýt. Oba šlechtici potom Žibřida pronásledovali až k městu Rakovníku, načež překonali jeho hradby a obklíčili ho v tamním kostele, který zapálili. Na jejich celkovém úspěchu pak nic nemění fakt, že pronásledovanému se podařilo úspěšně utéci do Žatce. Je tedy pravděpodobné, že když Zikmund v září 1422 zastavoval Alešovi Křivoklát a Týřov, byly do zápisné sumy (3 960 kop) započítány i náklady na výše zmíněné tažení proti pražanům. Navíc byl dobytý Křivoklát zřejmě osazen Šternberkovými lidmi, takže zástava mohla potvrzovat daný stav věci. Tomu se Zikmund, s ohledem na Aleše jako předního spojence a jeho zásluhy, nebránil.²⁵⁹

Zisk obou pevností (Týřov, Křivoklát) tak udělal z Aleše Holického, původně disponujícího jen nepatrným majetkem ve východních Čechách, hlavní pilíř katolicismu v oblasti Rakovnícka. I to byl nepochybně důvod, proč se Zikmund nezdráhal vydat zástavní úpis. Zároveň však umožnil přesun z jeho původní domoviny, tedy z východu Čech, směrem na západ. Protože Křivoklát byl roku 1422 poničen požárem, sídlil Aleš zpočátku na Týřově (1423). K tomuto hradu se však vázala jen malá část královských statků. Pro období, kdy Týřovu vládl Aleš Holický, se mi podařilo doložit konkrétně vsi Kožlany, Zavidov, Chmelištnou, Broumy a Bnečici (dnes Mlečice). Je však možné, že k nim patřily i Týřovice, Lučinec, Všestudy, Újezdec a Hudlice. Navíc byl v dotčeném Zavidově jeden manský lán přináležející k Týřovu, v Broumech dva, v Bnečici se rovněž nacházely manské statky a podle Sedláčka byl manský statek i v Kožlanech. Držitelům těchto manství pak plynuly povinnosti většinou vojenského charakteru, vážící se ke konkrétnímu hradu, resp. jeho držiteli, což byl v našem případě Aleš Holický.²⁶⁰

²⁵⁹ O tom, že Křivoklát z rukou husitů dobyl Hanuš z Kolovrat (10. srpna 1422), následně se tam vrátili husité, pak jej dobyli Aleš a Hanuš, kteří Žibřida pronásledovali do Rakovníka, ale on jim utekl Šmahel, František: *Husitská revoluce III*, s. 126. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27. Kočka hovoří o tom, že se Aleš Křivoklátu ujal jako válečné kořisti. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27. Prokop upozorňuje, že šlechtici ve vojenské službě Zikmundovi viděli vynikající šanci, jak zabrat královské a církevní hrady. Prozíravější z nich si nechali svou kořist od krále potvrdit. Prokop, M.: *Držba hradů*, s. 173.

²⁶⁰ K tomu, že zisk Týřova a Křivoklátu udělal z Aleše hlavní pilíř katolicismu na Rakovníku. Kavka uvádí, že hlavními mocenskými dominantami Rakovnícka byly právě Týřov s Křivoklátem. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 114. Čornej uvádí, že co se katolických pozic ve středočeském regionu týče, představovala první Alešova konverze (ke kalichu) s oběma hrady roku 1424 důležitý mezník. To dle mého soudu jasně dokládá jejich velkou důležitost pro katolickou stranu. Dotyčný historik dále uvádí, že po Alešově definitivní konverzi na počátku 30. let 15. století, zůstal jediným pilířem strany pod jednou v regionu Karlštejn, což opět dokazuje význam Týřova a Křivoklátu. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56. O tom, že byl Křivoklát roku 1422 poničen požárem Kočka, V.: *Dějiny Rakovnícka*, s. 27, 138. To, že kvůli poničení Křivoklátu sídlil Aleš zpočátku jinde, konkrétně na Týřově (1423), dokládá AČ III, s. 240, č. 31. To, že se k Týřovu vázala jen malá část královských statků, uvádí Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské* (dále jen Křivoklátská léna I). Diplomová práce na KPVHAS FF UK, Praha 1991, s. 30–31. K vesnicím, které patřily k Týřovu. Sedláček uvádí, že když Karel IV. v roce 1360 zastavil Týřov, bylo to i s vesnicemi Kožlany, Zavidov, Chmelištná, Broumy, Všestudy a Bnečice. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. Dále pak uvádí, že když Jiří Poděbradský roku 1460 zastavoval Týřov, tak s vesnicemi Kožlany, Bnečice, Chmelištná, Zavidov, Týřovice, Broumy, Lučinec, Újezdec a Hudlice a k tomu berni v Novosedlích. Tamtéž, s. 66. Prostým porovnáním vesnic, které byly zastavovány s Týřovem

Už o několik let později ale Šternberk na Týřově nesídlil, jak dosvědčují konfirmační knihy. Z nich je patrné, že někdy v letech 1423–1425 Aleš Křivoklát opravil a přestěhoval se na něj. Týřov pak držel ještě roku 1427, a někdy poté, zcela jistě do roku 1429, jej dobrou vůlí postoupil Habartovi z Adlaru. Právě jeho totiž Bartošek z Drahonice označuje (1429) jako sídlícího na Týřově (*tunc residens in castro Tyrzow*). Od Habarta z Adlaru se pak hrad dostal do rukou Viléma z Ilburka (1439) a od něj zpátky k Aleši Holickému (okolo r. 1445) jenž ho vlastnil i na počátku padesátých let 15. století (1450, 1451).²⁶¹

Křivoklát však představoval ve vztahu k Týřovu daleko důležitější komoditu, protože se k němu vázaly mnohem početnější statky, a to jak manské, tak komorní. To byl nepochybně důvod, proč jej Aleš, na rozdíl od Týřova, nikdy nikomu nepostoupil a ponechal si ho nepřetržitě v držení. Aby si čerstvě nabytý hrad pojistil, uzavřel dokonce smlouvu s bratry Žibřidem a Absolónem z Chříče, jež pomáhal z hradu vytlačit. Těm se zavázal vyplatit, patrně za učiněné škody, 150 kop grošů. Kvůli udržení Křivokláta pak přední katolík dokonce načas (1424) konvertoval ke kalichu. To nám napovídá, jak úzkostlivě dotčený šlechtic lpěl na udržení křivoklátského panství se svým jádrem, symbolizujícím jeho hlavní oporu v rakovnickém kraji. V době předhusitské totiž dvě třetiny území Rakovnicka pokrývaly královské majetky rozprostřené ve východní části kraje, přičemž většina jich příslušela právě ke hradu Křivoklátu. Držitel tohoto hradu se tedy stával největším majetkovým vlastníkem v kraji, ze kterého kontroloval 66 % území. Není tedy divu, že se Aleš snažil všemi prostředky hrad zachovat ve svojí moci, protože ten jej učinil pilířem strany pod jednou a zároveň hegemonem dané oblasti.²⁶²

v roce 1360 i 1460, jsem došel k názoru, že k roku 1422 k Týřovu patřily Kožlany, Zavidov, Chmelištná, Broumy, a Bnečice (všechny zastaveny jak 1360, tak 1460). K manským lánům v Zavidově a v Broumech Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 546. K tomu, že se v Bnečici nacházely manské statky Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31. K tomu, že byl manský statek v Kožlanech Lašťovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 31. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 62. K povinnostem (většinou vojenským) držitelů manství Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské* (dále jen Křivoklátská léna II), Středočeský sborník historický 21, 1995, s. 48.

²⁶¹ Když Aleš podával roku 1425 faráře do Chmelištné (patřící k Týřovu) uvádí se, že sídlil na Křivokláte (*residentis in castro Hradek*). LC VIII–X, s. 104. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 138. Kočka uvádí, že Aleš Týřov postoupil s dobrou vůlí asi ještě roku 1427. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 138. Sedláček uvádí, že Aleš hrad držel ještě roku 1427, a nedlouho poté ho za jisté výminky postoupil Habartovi. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. Habarta z Adlaru označuje Bartošek z Drahonice k roku 1429 jako sídlícího na Týřově. FRB V, s. 599. Z literatury k tomu Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. O tom, že Týřov se od Habarta dostal k Vilémovi z Ilburka a od něj zpět k Alešovi, který ho držel i na počátku 50. let Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 164–165. Týřov byl za Šternberky roku 1450 pojat do příměří mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66. Jednalo se o vildštejnskou smlouvu uzavřenou 11. června 1450. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 106. List, který vydali členové Strakonické jednoty, spolupovíhající vildštejnskou smlouvu, ze kterého se odvozuje držba Týřova (uveden je i Křivoklát), je uveden v AČ II, s. 277, č. 41.

²⁶² K Alešově smlouvě s bratry Žibřidem a Absolónem z Chříče Levý, František.: *Dějiny královského města Rakovníka* (dále jen Dějiny), 2. vydání, Rakovník 2009, s. 12. Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 28. K Alešově krátkodobé konverzi ke kalichu (1424), aby si udržel Křivoklát AČ I, s. 151–152, č. 15. Sedláček, A.: *Hrady VIII*,

Zejména v době vlády Václava IV. patřilo ke Křivoklátu na 31 statků komorních a asi stejný počet statků manských. V prvně jmenované skupině zaujímal přední místo jednoznačně město Rakovník, jehož příslušnost ke Křivoklátu lze doložit už k roku 1335. Pod kontrolou Holického bylo potom, co ho dobyl (1422) s Hanušem z Kolovrat, nepochybně už příštího roku (1423), neboť tam tehdy podával faráře. Šternberkové následně zhusta využívali lidský i hospodářský potenciál Rakovníka v boji proti nepřátelům, a to jak doplňováním řad svých družin o Rakovnické, tak zásobováním obilím, pívem, vínem i jinými věcmi, pokud zrovna leželi v poli.²⁶³

Tomu, že Aleš v polovině dvacátých let ovládal celé příslušenství dotčeného hradu, pak nasvědčují i obsazení far nejen v Rakovníku, ale i v Bělči (*Byelczie*) a ve filiálním kostele v Bratronicích (*Bratronicz*) roku 1425 nebo v Unhošti (*Vnhosczt*) a Panošim Újezdě (*Panossii Vjezd*) o rok později (1426). Díky obsazení fary v Unhošti se však dozvídáme další zajímavý fakt, protože Šternberk to učinil z pozice „*gubernatoris castrorum Karstein et Hradek*“. V této souvislosti se objevily názory, že šlechtic získal Karlštejn do správy od Zikmunda, který věděl o jeho významu, někdy v letech 1422–1423, aniž by však na něm riskoval zapsat Alešovi jakoukoli částku. Jeho pozdějším přestupem k umírněným husitům, pak jeho pověření nad katolickým pilířem sousedního Podbrdská samozřejmě zaniklo.²⁶⁴

Pokud bychom na Aleše i nadále hleděli prizmatem válečného podnikatele, což není od věci, zjistili bychom, že se od roku 1422 (zisk Týřova a Křivoklátu) usilovně věnoval činnosti, která mu měla zabezpečit pevné vlastnictví zastavených objektů. Tak si chtěl pojistit moc, vliv, postavení a bohatství. Cesta, která z jeho pohledu vedla ke kýženému cíli, nebyla ovšem jednotvárná, nýbrž lemovaná obchodními transakcemi, „ohněm a mečem“, ale pokud nebylo zbylí i změnou barikády.

V prvním případě se mu vyplatilo, že ještě před nabytím obou hradů, vyšel vstříc Zikmundovi, který potřeboval obnovit otřesenou pozici na Moravě a z postu správce sirotčího

s. 23. Citovaná listina (AČ I, s. 151–152, č. 15) je nedatovaná, historikové se však shodují, že byla vydána r. 1424. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 56. O tom, že v předhusitské době dvě třetiny území Rakovnicka pokrývaly královské statky, přičemž většina jich příslušela ke Křivoklátu Lašřovka, M.: *Křivoklátská léna I*, s. 28, 32. Zbylou třetinu území zabíraly roztroušené statky nižší šlechty. Tamtéž, s. 28.

²⁶³ O tom, že v době vlády Václava IV. patřilo ke Křivoklátu na 31 statků komorních a asi stejný počet statků manských Lašřovka, M.: *Křivoklátská léna II*, s. 44. Tabulka se soupisem komorních (příloha I) a manských statků (příloha II) příslušejících ke Křivoklátu je tamtéž na s. 51–54. K tomu, že k příslušenství hradu patřil Rakovník Levý, F.: *Dějiny*, s. 10. K tomu, že Aleš roku 1423 podával do Rakovníka faráře LC VIII–X, s. 28. K tomu, že Šternberkové využívali lidský i hospodářský potenciál Rakovníka proti nepřátelům Levý, F.: *Dějiny*, s. 14, 17.

²⁶⁴ O tom, že Aleš podával faráře do Bělče, Bratronic, Unhoště (městečko sice nepatřilo ke komorním či manským statkům, které uvádí Lašřovka, avšak přináleželo ke Křivoklátu. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 928) a Panošioho Újezda LC VIII–X, s. 102, 115, 123. O tom, že Aleš byl správcem Karlštejna LC VIII–X, s. 115. Ke Karlštejnu a Aleši Holickému Čornej, P.: *Světla*, s. 307. Karlštejn jako pilíř katolictví označuje Týž: *Lipanská křižovatka*, s. 56.

majetku odstoupil panovníkovi velká panství Světlov a Veselí. Protože však k transakci došlo někdy před 23. březnem 1422, kdy Aleš ještě nedisponoval žádnou zástavou, kam by se dluh za moravská panství dal převést, zapsal mu ho Lucemburk až v červnu 1423. Astronomická částka 11 960 kop grošů, která tehdy spočinula na Křivoklátu s Týřovem, však v podstatě zahrnovala potvrzení staršího Zikmundova závazku v hodnotě 3 960 kop, tak nový dluh 8 000 kop za Světlov a Veselí. Poslední suma, kterou pak Aleš, tentokráte už pouze za Světlov, vyzískal, bylo 1 500 kop připsaných opět na oba zastavené hrady (1425).²⁶⁵

Z kraje roku 1424 mu však po bojích s pražany reálně hrozilo, že o vysloužené pevnosti přijde. Proto neváhal a pod tlakem okolností, aby si zachoval svoje postavení, přestoupil nakrátko ke kalichu. Musel se ale zavázat, že nebude ze svých statků, a to zejména z Křivoklátu, pražanům nebo městům k nim patřícím, totiž Slanému, Lounům, Žatci a Litoměřicím, škodit. Pokud by však chtěl Křivoklát prodat nebo postoupit, nemělo to být „žádnému otpornému těm swatým prawdám, i také těm kteřížby Pražanom otporni byli“. Podle Sedláčka však od husitů odpadl ještě v listopadu téhož roku (1424), což dosvědčuje i výše zmíněný zápis na 1 500 kop (1425). Alešův tah tedy nakonec vyšel a nejcennější zboží přeci jen uchránil.²⁶⁶

Nejosvědčenější metodou, které vděčil za nabytí Křivoklátu a Týřova, a díky které je chtěl i udržet, bylo válčení. Už v momentě, kdy mu Zikmund zastavil (1422) obě domény rakovnického kraje (dluh 3 960 kop), Šternberk hbitě vstoupil na jeden rok do jeho služeb, pročež se král u něj zadlužil navíc o 14 400 zlatých rýnských. Polovinu mu pak ihned připsal, kam jinam, než na Týřov a Křivoklát. Aleš však insolventního Zikmunda nutil navyšovat dlužnou částku váznoucí na těchto hradech i v dalších letech, a to opět skrze vojenské služby. Vždyť už v zápisu z roku 1423 svědčícího na sumu 11 960 kop za odstoupení Světlova a Veselí se praví, že v sumě jsou zahrnuty i utrpěné škody. K roku 1426 se pak Holický zavázal

²⁶⁵ O tom, že Zikmund potřeboval obnovit otřesenou pozici na Moravě Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 421–422. K tomu, že Aleš z postu správce sirotčího majetku postoupil králi panství Světlov a Veselí Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Blíže celou transakci okolo Světlova a Veselí vysvětlují v podkapitole týkající se Alešových držebností na Moravě na s. 169–172. O tom, že k transakci se Světlovem a Veselím došlo někdy před 23. březnem 1422 Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131. Křivoklát Aleš dobyl v létě 1422 a zastaven mu byl spolu s Týřovem až v září téhož roku. K tomu, že Zikmund Alešovi zapsal dluh za Veselí a Světlov v červnu 1423 ZR, s. 171, č. 1234. AČ I, s. 522, č. 153. RI XI, 1 č. 5557. O tom, že částka 11 960 kop, zapsaná na Týřov a Křivoklát, zahrnovala potvrzení staršího Zikmundova dluhu (3 960 kop) i nový dluh za Světlov a Veselí (8 000 kop) Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. K poslední sumě, kterou Aleš už pouze za Světlov vyzískal AČ I, s. 523, č. 154. RI XI, 2 č. 6434. ZR, s. 125, č. 880. Z literatury k tomu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

²⁶⁶ O tom, že Alešovi hrozilo (1424), že po bojích s pražany přijde o vysloužené pevnosti Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. Příměří s pražany uzavřel Aleš v listopadu 1423. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 23. K Alešově dočasné konverzi (1424), závazku, že z Křivoklátu nebude škodit městům příslušejícím k pražskému svazu a že ho neprodá nepřítelům kalicha AČ I, s. 151, č. 15. O tom, že Aleš od kalicha odpadl ještě v listopadu 1424, což dokazuje zápis na 1 500 kop (1425) Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 24.

postavit do pole na jeden rok 200 jezdců na pomoc plzeňskému kraji, pročež mu bylo ke starému dluhu na Křivokláte připsáno 1 000 kop. Tento zápis byl posledním, který Aleš od Zikmunda jako katolík obdržel.²⁶⁷

Po bitvě u Lipan, již se už jako utrakvista zúčastnil, mu bylo ke Křivoklátu za utrpěné škody a služby připsáno posledních 1 000 kop (1434, říjen?). Do dlužné částky je snad možné zahrnout i Šternberkovu spoluúčast na potření novoměstských (6. května), kteří se přidržovali spolupráce se sirotky i tábory a odmítali vstoupit do katolicko-kališnické koalice k nastolení míru. Po lipanském střetnutí se pak navíc zúčastnil spolu s houfci plzeňského landfrýdu a karlstějnskou posádkou obléhání vsi Řisuty u Loun, která patřila Jakoubkovi z Vřesovic, s nímž se následně úspěšně střetli u Řevničova. Tento zápis tak uzavíral řadu velkých částek, které se na zastavených panstvích na Rakovnicku od počátku dvacátých let kumulovaly.²⁶⁸

Už k roku 1423 je však patrné, že Holický byl zcela nezpochybnitelným držitelem Křivoklátu i Týřova, protože suma, která na nemovitostech už rok po nabytí vázla, byla tak vysoká, že ji Zikmund nemohl vyplatit. Pokud můžeme věřit pramenům, tak se o to ani nepokoušel, spíše naopak. Za svoji osobu se ve prospěch Holického obou hradů v podstatě otevřeně vzdal už roku 1425. V zápise, který jsem výše několikrát uváděl (1 500 kop), se totiž píše, „*že nemají jedni listowé bez druhých vyplaceni býti*“. Pokud by tedy král chtěl zástavu

²⁶⁷ K tomu, že Aleš na rok vstoupil do králových služeb (1422), za což obdržel 14 400 rýnských zlatých, jež byly připsány na Týřov s Křivoklátem AČ I, s. 523, č. 157. Zápis z roku 1423 na 11 960 kop, v němž se uvádí, že v sumě jsou zahrnuty i utrpěné škody AČ I, s. 522, č. 153. Zápis z roku 1426, z něhož plyne, že se Aleš zavázal postavit do pole 200 jezdců, za což bylo na Křivoklát připsáno 1 000 kop ZR, s. 175, č. 1261. RI XI, 2 č. 6490. AČ I, s. 523, č. 155. Zde jak však uvedeno, že roku 1454 dotýčný zápis nenalezli úředníci revizitační komise v registrech zápisů, tzn., že byl problematický. Sedláček však s tímto údajem normálně pracuje. Sedláček, A: *Hrady VIII*, s. 26. V Čechách žoldnéřský systém válčení zobecněl za Václava IV. Během husitství staré lenní vojsko odpadlo a bylo z větší části nahrazeno žoldnéřskými oddíly. Zde se nacházela příležitost pro válečné podnikatele Alešova typu, kteří se stávali žoldnéřskými hejtmany. Mezi těmi, jimž král vyplácel žold nebo jim dával zápisy za služby, vedle Holického najdeme např. Otu z Bergova, Jana a Buriana z Gutštejna nebo Fridricha a Hanuše z Kolovrat. V této činnosti (vedle diplomatických a rádcovských služeb králi) začala kariéra předního politika polipanské doby Aleše ze Šternberka. Sám byl na počátku válek velmi zchudlý, protože jeho rodová větev utrpěla četnými rozrody (již jsem uvedl výše v textu). A právě v Zikmundových službách získal slušné jmění v podobě Křivoklátu a Týřova. Vedle něho stejným způsobem vynikli a pozvedli se dva další zchudlí členové dříve významných panských rodů žoldnéřští hejtmani Jan a Burian z Gutštejna. Peněžní platby, plynoucí ze zapsaných hradů pak Alešovi dovozovali disponovat žoldnéřskými rotami v politických zápasech. Svou profesionální válečnickou činností z dob revoluce se mu tak podařilo pozvednout rodovou větev Holických Šternberků z chudoby. Petráň, J.: *Skladba*, s. 45–46, 58.

²⁶⁸ Zápis 1 000 kop na Křivoklát za utrpěné škody a služby (1434, říjen?) ZR, s. 146–147, č. 1034. RI XI, 2 č. 10 941. K tomu, že novoměstští odmítali vstoupit do koalice proti radikálům Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 158. SLČK, s. 109. O Alešově účasti na obléhání Řisut po lipanské bitvě a následném střetu u Řevničova Čornej, P.: *Lipanská křižovatka*, s. 206.

vyvadit, musel by najednou složit všechny dlužné peníze od roku 1422, a toho prostě nebyl schopen.²⁶⁹

Po Zikmundově smrti (1437) a nástupu Albrechta Habsburského, pak Křivoklát představoval spolehlivou oporu, protože Šternberk se postavil za kandidaturu Jagellonců na český trůn. A když krátce nato skonal i Albrecht (1439) a na nového panovníka se muselo čekat čtrnáct let, vytvořilo se skrze interregnum příznivé klima pro další nerušenou držbu hradu Křivokláta. V zemi totiž nebyla žádná centrální autorita (král, zemský správce), která by pevnost mohla požadovat zpět. Ukončení šternberské vlády na oné pevnosti přineslo až překonání bezkráloví (1453). Nový král Ladislav Habsburský totiž vznesl vůči Šternberkovi požadavek na vrácení Křivokláta, a ten nemohl neuposlechnout. Samotný výkup ale nebyl bezproblémový, protože hrad byl tak zatížený dluhem, že Ladislav musel požádat zemský sněm, aby povolil novou berni k vyplacení zástavy. Už jenom to je důkazem, jak pevně Aleš Křivoklát ke svojí osobě připoutal.²⁷⁰

K předání peněz, tedy k vyplacení hradu, mělo dojít v dubnu 1454. Holický podle mého odhadu vyinkasoval 19 660 kop grošů, minimálně 7 200 rýnských zlatých navrch, plus peníze za statky, jimiž rozmnožil křivoklátské panství (o tom níže v textu). Co se pak dotýče Týřova (znovu držen okolo r. 1445), uvádí Sedláček poněkud neurčitě, že ten byl vyvazen nedlouho po roce 1450. Já se však domnívám, že to muselo být společně s Křivoklátem, protože zápisy z let 1422–1425 směřovaly zároveň na oba hrady. V zápise ze září 1425 (na Týřov a Křivoklát) se nadto uvádí, že *listowé*, tedy zástavní úpisy, se mají vyplácet pouze dohromady. Takže pokud se vyplácel ze zástavy Křivoklát, musel se spolu s ním vykupovat i Týřov.²⁷¹

Z dalšího studia dochovaných pramenů je patrné, že se Aleš zaměřil na rozšiřování křivoklátského panství, a to jak legálním, tak zřejmě i nelegálním způsobem. Od Jana z Rabštejna se mu podařilo získat listy s dobrou vůlí opravňující ho vybírat roční plat bez

²⁶⁹ Zápis z roku 1425 na 1500 kop, jímž se Zikmund za svou osobu v podstatě vzdává vyplacení obou hradů AČ I, s. 523, č. 154. Tento zápis nebyl ovšem bezproblémový. Revizitační komise totiž nenašla jeho ekvivalent v registrech královské kanceláře. AČ I, s. 523, č. 154.

²⁷⁰ O tom, že Ladislav musel požádat zemský sněm, aby povolil novou berni k vyplacení hradu Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 31.

²⁷¹ K tomu, že k předání peněz, a tedy k vyplacení hradu, došlo v dubnu 1454 Kočka, V.: *Dějiny Rakovnicka*, s. 31–32. Podle Levého k tomu došlo r. 1453. Rakovnickým král potvrdil jejich privilegia v červnu 1454. Levý, F.: *Dějiny*, s. 18. O tom, že Týřov byl Alešem znovu držen okolo r. 1445 Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65. K tomu, že Sedláček uvádí, že Týřov byl králem vyplacen nedlouho po roce 1450 Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66. Zápis ze září 1425, v němž se uvádí, že zástavní úpisy se mají vyplácet dohromady AČ I, s. 523, č. 154. Sumu, jíž čeští králové Alešovi dlužili, vypočítávám na s. 51, pozn. č. 69. Od celkové sumy, kterou tam uvádím, je třeba odečíst 3 690 kop grošů (Hodnota zapsané berně ze Slavkova u Brna a zápisu celého města a hradu Slavkova u Brna. Oba zápisy Aleš roku 1435 odprodal. Blíže k tomu strany 168–169), a pak se dostaneme na částku 19 660 kop, kterou roku 1454 musel král Alešovi zaplatit.

osmi grošů 34 kop ze vsi Honice, která patřila klášteru strahovskému. Zakoupení platu v této vesnici nebylo náhodné, protože ležela blízko u Nového Strašecí, které patřilo k hradu Křivoklátu. Lokalita tedy sousedila s křivoklátským panstvím a vybírání dotčeného požitku bylo možné bez problému zabezpečit. Koupí dalšího listu pak připojil k panství část vsi Tuchlovice a Úhonice. První z nich patřila původně pražské kapitule a ležela v blízkosti Nového Strašecí, čímž se křivoklátská doména rozšiřovala severovýchodním směrem. Úhonice (dříve strahovského kláštera) spolu s forberkem, ležely naopak blízko městečka Unhoště, které patřilo ke Křivoklátu. Aleš tak zaokrouhloval svoji doménu, potom, co je před rokem 1453 opanoval, směrem na východ. Svoje dominium zde však obohatil už v únoru 1450, kdy od Janka ze Stříbra prikoupil vesnici s tvrzí jménem Velké Přítočno (*Přietočen Větší*), které leželo opět u Unhoště.²⁷²

Svoje nároky na výše zmíněný požitek v Honicích nebo na vsi Tuchlovice a Úhonice, mohl pán ze Šternberka obhajovat v době, kdy zasedala revizitační komise (1453–1454), patrně úspěšně. Plat v Honicích měl železně pojištěný, jak náležitými listinami ve prospěch předešlých majitelů, tak dobrou vůlí. Ve vztahu k Tuchlovicím a Úhonicím mohl svůj nárok zase dokazovat alespoň prostřednictvím listiny, kterou předešlý majitel získal od Zikmunda do zástavy obě vesnice, byť mu chyběla dobrá vůle. Stejně právní opory však postrádal směrem ke vsím Řisuty u Slaného a Kopanina rozprostírajícími se na území sousedního Slánska. O tom nás informuje registrum pražské kapituly, které si vedla, aby věděla, jaké její majetky se nacházely mezi navracenými, a o něž by mohla později požádat. Zde je zapsáno, že Aleš Holický obě držebnosti v *Slánském kraji* odevzdal roku 1454 *KMti a panu správci*. Takto museli zemskému správci jako reprezentantu státní moci odevzdat majetek všichni, kteří se nemohli k jeho držení prokázat úředním zápisem. Dotčené zjištění následně vrhá poněkud špatné světlo na některé aktivity pana Aleše, na druhé straně však napovídá, že k držávám křivoklátského panství připojoval i statky v sousedním Slánsku.²⁷³

²⁷² Alešův obchod s Janem z Rabštejna AČ II, s. 467, č. 605. Pramen neuvádí žádnou dataci. Dobré vůle se však ojediněle objevují ve 20. letech 15. století. Jejich emise pak vzrůstá ve 30. – 40. letech 15. věku, takže transakce se snad mohla uskutečnit rámcově v této době. Čechura, J.: *Sekularizace I*, s. 8. Lokalizace vsi Honice, která ležela blízko Nového Strašecí, jež patřilo ke Křivoklátu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 234, 835. List, z něhož je patrné, že Aleš získal část vsi Tuchlovice a Úhonice (uvedeny i původní vrchnosti) AČ I, s. 523–524, č. 159. Sedláček v případě Tuchlovic konkretizuje, že šlo o část vesnice. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 906. O tom, že Tuchlovice ležely v blízkosti Nového Strašecí Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 906. V listu, kterým Aleš získal Tuchlovice, se píše, že k Úhonicím patří i forberk (forberk byl svobodný dědičný statek před městskými branami). AČ I, s. 523, č. 159. O tom, že Úhonice ležely blízko městečka Unhoště, které patřilo ke Křivoklátu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 916. O tom, že Aleš Úhonice opanoval před rokem 1453 Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 916. Alešova transakce s Jankem ze Stříbra (1450), kdy od něj koupil Velké Přítočno, které leželo u Unhoště AČ XXVIII, s. 175, č. 5. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 736.

²⁷³ Dvě revizitační komise zasedaly od 23. listopadu 1453 do 23. dubna 1454. Jejich úkolem bylo zmapovat a právně zajistit majetek, který během revoluce a interregna změnil majitele. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 117. O

Stručně, protože vše podstatné bylo řečeno, je třeba se ještě vyjádřit k otázce Alešových zástav (Křivoklát, Týřov) jako východisku k možné plné držbě. Prameny prokazují, že Aleš usiloval pevnosti co nejpevněji přivázat ke svojí osobě. Zcela určitě by tak uvítal, pokud by zápisy získal do plného vlastnictví. Panovnické záměry však byly jiné. Ačkoli se Zikmund obou hradů vzdal v Alešův prospěch (1425), tak pouze v tom smyslu, aby si je dále ponechal jako zápis, nikoli alod. Lucemburk tedy nechtěl připustit ztrátu klíčových pevností, o něž se královská moc opírala v rakovnickém kraji, což Holický musel respektovat. Insolventní Zikmund tak svým nástupcům nechával pootevřená zadní vrátka k vykoupení hradů ze šlechticovy držby.²⁷⁴

Pro dobu interregna je pak otázka možné Alešovy snahy získat Křivoklát s Týřovem do vlastnictví bezpředmětná, neboť země postrádala centrální autoritu, jež by to mohla případně realizovat. Po „návratu krále“ se Šternberkovi opět teoreticky otevírala možnost alodizace pevností. Proti tomu však stála panovnická moc. Ladislav využil toho, že Zikmund Alešovi hrady ponechal jen v zástavní držbě a napnul všechny síly k jejich vyplacení. I on si tedy uvědomoval, jakou cenu pro české krále obě komodity mají. Aleše proto raději odškodnil právy v Dolní Lužici, než by mu hrady nechal v zástavě nebo mu je dokonce alodizoval. Hlavní překážku k tomu, aby Aleš získal hrady do rodového vlastnictví, tedy představovali čeští králové, kteří nechtěli připustit jejich ztrátu ve prospěch soukromé osoby. Vyvíjeli naopak takovou iniciativu, jež jim ve výsledku měla umožnit znovu volně disponovat těmito korunními majetky.²⁷⁵

XI.3. Alešův zástavně držený majetek na Moravě

Od roku 1421 měl Aleš zastavenou městskou berni ze Slavkova u Brna. Byl to revanš za dluh 750 kop grošů vzešlý za vojenské služby Zikmundovi a utrpěné škody v bojích proti husitům. Protože Šternberkova loajalita v tomto ohledu zůstala nadále nezměněna, takže králi „...protiv Wiklefóm, jeho nepřátelóm, slúžil a v tej službě škody vzal...“, přešla v červnu 1423 zástava městské berně v zástavu celého města a hradu Slavkova. Zikmund si však za tento

tom, že Aleš měl plat v Honicích pojištěný listinami ve prospěch předešlých majitelů i dobrou vůlí AČ II, s. 467, č. 605. K tomu, že Aleš ve vztahu k Tuchlovicím a Úhonicím mohl svoje nároky dokazovat alespoň prostřednictvím listiny, kterou předešlý majitel získal do zástavy obě vesnice AČ I, s. 523–524, č. 159. Ves Řisuty ležela u Slaného. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 765. O tom, že vesnice Řisuty patřila ke Křivoklátu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 765. Tvrz držel Jakoubek z Vřesovic. Tamtéž, s. 765. O registru pražské kapituly V. V. Tomek. AČ XIV, s. 368–369. O tom, že Aleš musel Kopaninu a Řisuty roku 1454 vrátit AČ XIV, s. 372. O tom, že každý, kdo se nemohl k držbě majetku prokázat úředním zápisem, ho musel vrátit správci (reprezentant státní moci) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 117.

²⁷⁴ K Zikmundovu listu z roku 1425 se vyjadřují na stranách 165–166.

²⁷⁵ K Ladislavovu výkupu Křivoklátu a Týřova z rukou Aleše blíže strana 166. K Alešovým nominálním nárokům v Dolní Lužici strany 172–173.

zápis v objemu 2 940 kop vymínil, vedle práva výplaty, aby bylo zachováno právo otevřeného města (ofnungsrecht), což se týkalo i slavkovského hradu.²⁷⁶

Aleš si pak tuto zástavu podržel po dalších 12 let. Až 10. srpna 1435 uzavřel obchod s Petrem z Konice, jenž projevil o Slavkov zájem, a prodal mu spolu s dobrou vůlí obě Zikmundovy listiny dotýkající se Slavkova. K tomuto kroku ho snad vedlo vědomí, že už roku 1425 bylo město dobyto a vypleněno husity, z čehož se nemohlo dlouho vzpamatovat. Pokud bych měl odhadovat částku, kterou Aleš za tento obchod vyinkasoval, soudím, že se teoreticky mohla pohybovat v 3 690 kopách, což byla souhrnná hodnota zástavy berně na Slavkově (750 kop) a zápisu celého města a hradu (2 940 kop). Avšak pokud město nebylo po husitském řádění ještě v dobrém stavu, mohla být částka i nižší.²⁷⁷

XI.4. Alešova poručnická správa na Moravě

Vedle jižní Moravy (Slavkov u Brna) lze majetkovou zainteresovanost pana Aleše doložit také na východě a západě markrabství. K zodpovězení otázky, jakým způsobem nabyt Aleš vlivu v těchto oblastech, bude nejprve zapotřebí učinit krátký exkurz do majetkových poměrů tamních odnoží rodu a krátce připomenout dva zdejší Šternberky. Nejprve je bezpochyby nutno zmínit Jaroslava ze Šternberka, jenž byl potomkem českých Šternberků, kteří se v osmdesátých letech 14. století usadili na Moravě. Ten získal jako dědictví (spolu s bratrem) po otci západomoravskou Třešť, a když po roce 1408 zemřel jeho bratranec, zdědil po něm velké východomoravské panství, Veselí nad Moravou. Jaroslavovi ze Šternberka seděním na Veselí se pak podařilo majetek na východě Moravy ještě znásobit, když mu dědička vymřelé světlovské (moravské) linie rodu, Eliška ze Šternberka, odkázala panství Světlov (1418).²⁷⁸

Řízením osudu našel Jaroslav Veselský smrt pod Vyšehradem (1420) a dvě velká východomoravská panství Světlov a Veselý nad Moravou, jež ho řadila k nejbohatším

²⁷⁶ O tom, že měl Aleš od roku 1421 zastavenou městskou berni ze Slavkova u Brna, AČ VII, s. 579, č. 24. RI XI, 1, č. 4472. K tomu, že zástava městské berně přešla roku 1423 v zástavu celého města a hradu Slavkova u Brna AČ VII, s. 579, č. 25. ZR, s. 121, č. 852. RI XI, 1, č. 5562. Při zastavování měst nebo hradů bylo zachovááno právo otevřeného města (ofnungsrecht). Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, FHB 9, 1985, s. 95.

²⁷⁷ K transakci Aleše s Petrem z Konice AČ VII, s. 579–580, č. 26. O tom, že Slavkov byl roku 1425 dobyt a vypleněn husity, z čehož se nemohl dlouho vzpamatovat Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987, s. 60. Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou historií*, Slavkov u Brna 2007, s. 27.

²⁷⁸ K rodokmenu českých Šternberků přesídlivších ve 14. století na Moravu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 300. O tom, že Jaroslav získal s bratrem Třešť, a po smrti bratrance (tento bratranec byl synem bratra Jaroslavova otce, jenž přesídlil (ten bratr) na Moravu v devadesátých letech 14. století, načež zde dědictvím získal panství Veselí nad Moravou. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 204, 205) po něm zdědil Veselí na Moravě Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 207, 209. K tomu, že Eliška ze Šternberka odkázala Jaroslavovi Světlov Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 209.

moravským šlechticům, se tak rázem ocitla bez pána. V tomto momentě vstoupil do hry o zmíněná dominia Aleš, který toužil získat pod svoji kontrolu velký nebožtíkův majetek, proniknout tak na Moravu a získat silnou pozici mezi tamní šlechtou. Proto neváhal a vznesl nárok na poručnictví nad Jaroslavovými dětmi a jejich majetkem, což nevyhnutelně vyvolalo spor s moravským pánem Janem z Lomnice. Jeho nevole byla v celku pochopitelná, protože už roku 1415 Jaroslav Veselský stanovil, že správy majetku a poručnictví nad jeho dětmi se má, pokud to bude nutné, ujmout Jan z Lomnice. Sám Zikmund musel nakonec v lednu 1421 přikázat úředníkům při brněnských zemských deskách, aby se sporem zabývali a urovnali ho.²⁷⁹

Samotná podoba úředního rozhodnutí pak musela Jana Lomnického překvapit a šokovat, protože soud rozhodl v jeho neprospěch. Dvě velká a strategicky nadmíru cenná východomoravská panství, rozprostírající se při hranici s uherským královstvím, včetně západomoravské Třeště, získal do správcovství, tedy pod svoji kontrolu, Lucemburkův spojenec, poradce a důvěrník Aleš ze Šternberka. Naopak utrakvista Jan z Lomnice, který k jejich správě nepostrádal řádné podklady, na rozdíl od Aleše, odešel s nepořízenou. Pán ze Šternberka se tak ke konci ledna nebo v únoru (1421), kdy byl patrně vynesena věc, vyšvihl z nezámožného šlechtice mezi nejbohatší, a tedy nejvlivnější pány na Moravě.²⁸⁰

Přesto, že lze jeho správcovství na svěřených dominiích v tehdejší vypjaté době hodnotit kladně, doba jeho poručnictví a šternberské vlády na Veselí a Světlově obecně, se pomalu chýlila ke konci. Hlavní roli v tom sehrála především změněná politická situace z kraje roku 1422 a do hry vstoupivší vyšší zájmy. Zikmundovi se na podzim 1421 sice podařilo vojensky zpacifikovat moravskou kališnickou šlechtu a donutit ji přistoupit

²⁷⁹ Padlé pod Vyšehradem zmiňují např. Čornej, Petr: *Velké dějiny V*, s. 276. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 83. O tom, že Světlav a Veselí řadilo Jaroslava mezi nejbohatší moravské pány a po jeho smrti se panství ocitla bez majitele Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 209. K tomu, že Jaroslav Veselský stanovil (1415), že správy jeho majetku a poručnictví nad dětmi se má ujmout, v případě nutnosti, Jan z Lomnice Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 209. Příkaz krále Zikmunda (1421) úředníkům při brněnských zemských deskách, aby urovnali spor mezi Alešem a Janem z Lomnice *Stavovské listiny*, s. 98, č. 317.

²⁸⁰ To, že soud rozhodl ve sporu s Janem z Lomnice v Alešův prospěch, je patrné z událostí v blízké budoucnosti. K roku 1423 se totiž dozvídáme, že Zikmund od Aleše a jeho poručenice Zděnka koupil hrady Veselí a Světlav. To by nebylo možné, pokud by soud poručnictví přiřkl Janovi z Lomnice. ZR, s. 171, č. 1234. Jana z Lomnice řadí mezi husitskou šlechtu J. Mezník nebo F. Kavka. Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava*, s. 418–419, 424. Kavka, F.: *poslední Lucemburk*, s. 102. Na konec ledna či únor 1421 jako na dobu vynesení nálezu usuzují na základě dvou zpráv od Z. Pokludy a F. Kavky. Pokluda uvádí, že byl Světlav a Veselí pod Alešovou správou něco přes rok (soud o ně započal po 21. lednu 1421, *Stavovské listiny*, s. 98, č. 317) než byly postoupeny Zikmundovi, přičemž k transakci mělo dojít někdy v prvních měsících roku 1422. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Kavka uvádí, že když Zikmund jmenoval 23. března 1422 Albrechta Habsburského místodržícím na Moravě, podřídil mu Brno aj., avšak pod svou pravomocí si ponechal Světlav ad. Tehdy už byla transakce tedy jednoznačně dokončena. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131. Pokud soud začal zasedat po 21. lednu, výnos tedy musel padnout na konci ledna nebo v únoru, aby Aleš, jak říká Pokluda, mohl statky spravovat něco přes rok. To by pak odpovídalo tomu, že v březnu 1422 už je držel někdo jiný.

k protihusitskému landfrýdu, ale v lednu nového roku (1422) utrpěl porážku u Německého Brodu, což oslabilo jeho pozici na Moravě. A protože se teď nemohl spoléhat na husitskou poslušnost vynucenou mečem, rozhodl se upevnit vlastní postavení osvědčeným způsobem, tedy přebíráním hradů a měst pod svoji kontrolu.²⁸¹

V této situaci tak zákonitě Zikmundova pozornost spočinula i na šternberských dominiích a hradech, ležících na strategicky významných místech při hranici s Uhry. Tato východomoravská panství totiž představovala, v případě tažení z uherského království na Moravu a dál do Čech, dobrý nástupní prostor, což bylo lákadlo, jež nenechalo Zikmunda klidným. Jestliže tedy toužil eventuálně využít příznivou polohu Světlova a Veselí a zároveň upevnit otřesenou pozici na Moravě, musel vstoupit ohledně zisku držebností do jednání s právoplatným správcem. Lucemburk tak učinil a někdy v prvních měsících nového roku (1422) došlo mezi ním a Alešem k dohodě a odprodeji velké části sirotčího majetku. Už k 23. březnu pak slyšíme, že Zikmund podřídil moravskému místodržícímu Albrechtu Habsburskému města Brno, Ivančice a hrady Veverí a Špilberk, ale pod svou pravomocí si ponechal pohraniční pevnosti Brumov a Světlov, což dokazuje změnu majitele někdy před tímto datem.²⁸²

Suma, za kterou bylo prodáno Veselí, se odhaduje na 4 000 kop, stejně jako v případě Světlova. Sirotkům tak nyní z otcovského dědictví zbyla pouze část Třeště. Odstoupení dvou velkých panství nepochybně oslabilo Alešovu pozici na Moravě, protože se už nemohl opřít o jejich potenciál, přesto mělo i jistá pozitiva, a to ve vztahu k majetkové základně v Čechách. Dlužná částka za oba hrady (8 000 kop) spolu se starším dluhem (3 960 kop), celkově v objemu 11 960 kop, byla totiž v červnu 1423 převedena na královské pevnosti Týřov a Křivoklát, které měl Aleš od Zikmunda v zástavní držbě. Tím, že se zvýšila dlužná částka váznoucí na Týřově a Křivoklátu, se králi ztěžovalo případné vykoupení zastavených objektů, a naopak se upevňovalo Šternberkovo zástavní držení dotčených komodit. Nic na

²⁸¹ Pokluda uvádí, že při správcovství Aleš osvědčil pevnou ruku a také obratnost. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Zikmund na podzim 1421 úspěšně zasáhl proti broumovským Kunštátům a zejména proti Petru Strážnickému z Kravař. Porážka a poddání se Petra Strážnického ovlivnilo stanovisko dalších moravských pánů. Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 420–421. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102. K tomu, že Zikmund zpacifikovanou moravskou šlechtu donutil přistoupit k protihusitskému landfrýdu Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 421. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 461. Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 102–103. Zikmund musel pacifikovat moravskou šlechtu, aby si zajistil tyl pro vstup do Čech, kde měl podpořit křížácká vojska v rámci II. křížové výpravy naplánované na podzim 1421. Mezník J.: *Lucemburská Morava*, s. 419. K tomu, že Zikmundova porážka u Německého Brodu oslabilo jeho pozici na Moravě Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 421–422. O tom, že Zikmund se po porážce (u Německého Brodu) nemohl spoléhat na husitskou poslušnost vynucenou mečem a rozhodl se upevnit svoji pozici přebíráním hradů a měst pod svoji kontrolu Mezník, J.: *Lucemburská Morava*, s. 422. Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

²⁸² O tom, že někdy na počátku roku 1422 došlo k dohodě mezi králem a Alešem, který mu odstoupil Světlov a Veselí Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. K tomu, že už k 23. březnu (1422) slyšíme, že Zikmund měl pod svou pravomocí Světlov Kavka, F.: *Poslední Lucemburk*, s. 131.

tom nemění ani fakt, že částka za obě panství vlastně nepatřila Alešovi, ale jeho poručenci Zděnkovi jako právoplatnému vlastníkov. Pro Zikmunda a jeho prázdnou pokladnu však představovalo i 8 000 kop za splacení Světlova a Veselí nadlidský úkol, takže dotčená částka mohla na Křivoklátu a Týřově váznout dál, což nahrávalo Alešovi. Poslední suma, kterou Aleš jako poručník, tentokrát už pouze za Světlov, obdržel, bylo 1 500 kop, jež král nechal připsat opět na oba hrady.²⁸³

V poručenské správě mu tak po odstoupení Světlova a Veselí zbyla už jen část západomoravské Třeště u Jihlavy. Domnívám se, že nejpozději do roku 1437, pak Aleš ztratil kontrolu i zde. To však nemůže překvapit, protože doba jeho správy byla už předem přirozeně ohraničena nezletilostí jeho poručence, a ta se neúprosně naplnila. V momentě, kdy Zdeněk dosáhl plnoletosti, převzal od poručníka otcovský podíl na Třešti a vydal o tom, bohužel bez datace, potvrzení. Nepochybně se tak ale muselo stát do roku 1437, neboť tehdy mladý Šternberk, vystoupil u moravského zemského soudu s nárokem na vrácení Světlova a Veselí. Minimálně sedmnáctiletý budoucí vůdce Zelenohorské jednoty tak už jednal zcela samostatně, byl právně způsobilý a Třešť tak už patrně byla v jeho moci.²⁸⁴

XI.5. Alešovi nominální nároky v Dolní Lužici

V této vedlejší zemi postoupil král Ladislav (10. ledna 1454) Aleši Holickému a Zděnkovi Konopišťskému svoje práva k polovině hradu, města a panství Chotěbuz a k výplatě její druhé poloviny. Starší bádání v tomto kroku vidělo snahu panovníka odškodnit Holického za ztrátu Křivoklátu (Sedláček), dnešní pak, v přihlédnutí k širšímu kontextu událostí, snahu

²⁸³ K sumě, za kterou bylo prodáno Veselí a Světlov Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. Tentýž dodává, že by to však mohlo být i 2 000 kop za jedno panství. Tamtéž, s. 212. O tom, že sirotkům po odprodeji obou panství zbyla už jen část Třeště Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 213. V případě sumy 3 960 kop vlastně nelze v pravém slova smyslu hovořit k červnu 1423 o převedení (zapsání) na Týřov a Křivoklát, ačkoli se prameny zmiňují o zapsání. Tato suma tam totiž vázla už od roku 1422 a byla příčinou, proč Zikmund Alešovi tyto dva hrady zastavil. AČ I, s. 522, č. 152. ZR, s. 125, č. 882. Srov. s s. 119, č. 835. RI XI, 1, č. 5140. Zikmund tak spíše k roku 1423 onu dlužnou částku za oba hrady nechal připočíst, a tak ji vlastně znovu potvrdil, ke dluhu 8 000 kop za Světlov a Veselí. ZR, s. 171, č. 1234. RI XI, 1, č. 5557. Převod dlužné částky za oba hrady spolu s připočteným starším Zikmundovým dluhem vůči Alešovi v objemu 3 960 kop grošů učiněný v Košicích roku 1423 uvádí archiv český. AČ I, s. 522, č. 152, 153. Sedláček uvádí jen celkovou dlužnou sumu za Veselí a Světlov a za utrpěné škody, tedy 11 960 kop. Nezmiňuje se o tom, že celková suma je však tvořena i starším dluhem vůči Alešovi, a to v objemu 3 960 kop. ZR, s. 171, č. 1234. Stejnou informaci jakou uvádí Sedláček, obsahují i Regesta imperii. RI XI, 1, č. 5557. Aleš Holický měl Týřov a Křivoklát v zástavní držbě od roku 1422. ZR, s. 119, č. 835. Srov. s s. 125, č. 882. AČ I, s. 522, č. 152. RI XI, 1, č. 5140. K tomu, že částka za prodej Světlova a Veselí patřila Alešovu poručenci Zděnkovi jako právoplatnému vlastníkov Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212. O věčně prázdné Zikmundově pokladně např. Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 212. O tom, že poslední suma, kterou Aleš jako poručník už pouze za Světlov obdržel (1 500 kop), byla připsána na Týřov a Křivoklát AČ I, s. 523, č. 154. RI XI, 2, č. 6434. Z literatury k tomu Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 212.

²⁸⁴ Pokud otec Alešova poručence Jaroslav Veselský padl pod Vyšehradem v listopadu 1420, musel jeho syn dosáhnout zletilosti, tedy 14 let, nejpozději do roku 1435. K tomu, že když Zdeněk dosáhl zletilosti, převzal od Aleše podíl na Třešti a vydal o tom (bez datace) potvrzení Pokluda, Z.: *Moravští Šternberkové*, s. 213. O tom, že Zdeněk roku 1437 vystoupil u moravského zemského soudu s nárokem na vrácení Světlova a Veselí Týž: *Moravští Šternberkové*, s. 213.

posílit rozvolněné vazby uvnitř Koruny, která měla být obnovena v předrevolučním rozsahu (Čornej). Domnívám se, že opodstatnění nepostrádá ani jeden názor, a že Ladislav mohl tímto činem (podle návodu Jiřího z Poděbrad) ve vztahu k Alešovi akcentovat oba své zájmy. Aleš však tyto majetky v Dolní Lužici nikdy skutečně nedržel. Dolnolužické zástavy se markrabě Fridrich Braniborský vzdal teprve 5. června 1462 (Guben), tedy sedm let po Šternberkově smrti. Poděbrad naproti tomu uznal jeho dědičné nároky na držbu Chotěbuze, ovšem jako českého léna.²⁸⁵

²⁸⁵ List, v němž Ladislav postupuje Alešovi a Zděnkovi svoje práva k polovině hradu, města a panství Chotěbuz a k výplatě její druhé poloviny FRAD XX, s. 71–73, č. 61. Z literatury k tomu Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 148. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 27. K Sedláčkovu názoru proč panovník Holickému postoupil svá práva k Chotěbuzi Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26–27. K Čornejovu stanovisku proč král postoupil Šternberkům svá práva k Chotěbuzi Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 148, 142. Dolní Lužici Zikmund zastavil roku 1422 Hanušovi z Polenska a jeho synové ji pak postoupili (1448) Fridrichu II. Braniborskému. V jeho držení zůstala až do roku 1462. Tamtéž, s. 146–147, 148. Dolnolužickou zástavu držel reálně Fridrich Braniborský, který se jí vzdal teprve roku 1462 (Guben) a Jiří z Poděbrad naproti tomu uznal jeho dědičné nároky na držbu Chotěbuze (jako českého léna). Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 177.

XII. Původ Petra Holického, jeho mládí a první kroky v politice a na válečném poli (do 1438)

Petr se narodil (ca 1412 – 1417) z prvního manželství východočeského pána Aleše Holického ze Šternberka s Eliškou Libuňovou z Dubé. Zpočátku vyrůstal na holické tvrzi (Chrudimsko), kterou zchudlý a nepříliš vlivný Aleš držel společně s příbuznými. Po zisku Křivokláta a Týřova (1422) se otec se synem přestěhovali na Rakovnicko. Nejprve sídlili na Týřově a krátce poté (1423 – 1425) se přesunuli na opravený Křivoklát. Nyní už mocný šlechtic a přední postava Zikmundovy strany v boji proti husitům vychovávala Petra k víře pod jednou. Vzhledem k nízkému věku syn Aleše ještě nenásledoval do pole, na říšské sněmy, kde se připravovaly kruciáty, neúčastnil se rokování o příměří s kališníky ani diplomatických misí, které Aleš absolvoval. Praktické zkušenosti z politických jednání, ale i z válečnického řemesla, začal mladý Šternberk získávat pravděpodobně po nabytí zletilosti ve třicátých letech 15. století.²⁸⁶

Petrovu náboženskou orientaci i politické postoje zásadním způsobem ovlivnila Alešova konverze a přijetí politického programu důsledného utrakvismu ve druhé polovině třicátých let. Stejně jako otec i syn následně přestoupil ke kalichu. Šternberk, který po Lipanech aktivně zasahoval do jednání o kompaktátech i přijetí Lucemburka za českého krále, Petrovi vštěpoval povinnost bránit kompaktáta i Zikmundovy zápisy (brněnsko-jihlavské dohody) proti všem, kdo by je chtěli porušovat. Petr pak pod otcovým vlivem začal právní výsledky husitské revoluce vnímat jako hradbu proti případným restauračním pokusům ze strany katolíků. Ve vztahu k panovníkovi vedl Aleš syna, aby jako důsledný kališník požadoval po Zikmundovi i jeho nástupcích dodržování kompaktát a plnění brněnsko-jihlavských dohod. V praxi to znamenalo trvat na tom, že se čeští králové, nebo adepti trůnu, musí u koncilu i papeže zasadit o potvrzení a vysvěcení Rokycany a prosit o uznání kompaktát ze strany Svatého otce. Holický vedl syna ale i k tomu, aby na krále kladl nároky jako na nejvyšší domácí autoritu, jež má bránit právní výsledky revoluce proti odpůrcům. Pouze takový panovník měl být hoden jeho poslušnosti.²⁸⁷

²⁸⁶ O datu, kdy se Petr Holický narodil, nemáme žádné zprávy. Rámcově jsem ho odvodil podle doby, v níž se mohl narodit jeho otec. Pokud se Aleš narodil v letech 1392 – 1394, přišel Petr na svět ca mezi lety 1412 – 1417. Podle *OSN* se Petr narodil z Alešova prvního sňatku s Eliškou Libuňovou z Dubé. Druhá manželka Aleše Holického byla Eliška z Boskovic. *OSN XXIV*, s. 779. Vzhledem k tomu, že prameny ani literatura neuvádějí žádné Petrovy sourozence, lze se domnívat, že žádné neměl, anebo se nedožili dospělého věku. K Alešově držbě Holic, přesídlení na Týřov a posléze na Křivoklát kapitola o jeho majetku na s. 146–147, 160–162. Prameny, které ve dvacátých letech potvrzují Alešovu účast na veřejném dění, o Petrovi nemluví. To je vysvětlitelné jeho nezletilostí, kdy jej otec na válečná tažení nebo říšské sněmy s sebou nejspíše nebral.

²⁸⁷ K Alešově konverzi, polipanským jednáním, přijetí politického programu důsledného utrakvismu, strany 54, 59–61, 65.

Pro absenci dokladů je obtížné určit, kdy se Petr poprvé aktivně zapojil do veřejného dění. Palacký tvrdí, že to bylo již roku 1431. Pro svá tvrzení ale nepřináší žádné důkazy. Tehdy se však říšského sněmu v Norimberku zúčastnil Šternberkův otec. Prameny ovšem v jeho doprovodu synovu přítomnost nepotvrzují. Soudím tedy, že by bylo vhodnější, vzhledem k neexistenci záznamů, Petrův vstup na dějinnou scénu posunout do druhé poloviny třetího decennia. Zde se už pohybujeme na jistější půdě, přesto se zpočátku ještě nevyhneme hypotézám. Domnívám se tedy, že Holický se s otcem patrně objevil na korunovací císařovy ženy na českou královnu v únoru 1437. Pokud Aleš chtěl, aby se Petr učil vystupovat na vrcholných společenských událostech, a pohybovat se v nejvyšších kruzích, byla k tomu nyní výborná příležitost. Otec také věděl, že slavnostního aktu se vedle císaře zúčastní i jeho přátelé a političtí spojenci (Hynce Ptáček). S nimi se Petr mohl poznat a navazovat potřebné kontakty. Bez významu nebylo ani seznámení s Oldřichem z Rožmberka, hlavou katolického tábora, s nímž jeho otec udržoval čilé kontakty.²⁸⁸

Podle Šandery byl Petr s Alešem přítomen na prosincovém zemském sněmu v Praze (1437). Prameny, na které odkazuje, však dokládají pouze přítomnost otce. Přesto je Petrova účast na významném zasedání dosti pravděpodobná. Ptáčkova strana, do níž Aleš syna přivedl, zde totiž jednala o novém králi i kapitulačních podmínkách s vůdci katolíků a umírněných kališníků (Rožmberk, Menhart z Hradce). Petrův otec při tom sehrál důležitou úlohu jako prostředník při jednání mezi oběma uskupeními i jako spolutvůrce výminek pro Zikmundova nástupce. Mladý Holický tak mohl být jako Alešův syn rokováním nablízku a učit se od otce, jak se v praxi dělají důležité politické dohody. Nehledě na to, že v metropoli byla opět skvělá příležitost k rozvíjení Petrových vztahů v rámci Ptáčkovy strany, čímž mohl upevňovat svoji pozici v otcově táboře. Na sněm totiž vedle Šternberků, přijel samozřejmě Pirkštejn, Jiří Poděbradský, který byl Petrovi věkem blízký, nebo Petr Zvířetický z Vartenberka, Přibík z Klenové a další.²⁸⁹

²⁸⁸ K tomu, že se Petr na dějinné scéně objevil roku 1431, Palacký v *OSN XXIV*, s. 779. K Alešově účasti na říšském sněmu v Norimberku (1431) *DRTA IX*, s. 570. Mezi svědky ustanovení, které vydal Zikmund, se z Čechů vedle Aleše objevuje Oldřich z Rožmberka, Půta z Častolovic a Vilém Zajíc z Hasenburka, Petr Holický však nikoli. Tamtéž, s. 570. K přítomnosti Aleše Holického, Hynce Ptáčka, Oldřicha z Rožmberka, dalších pánů, rytířů a zástupců měst při korunovací Barbory Celské (11. února 1437) Bartošek z Drahonic. Ten uvádí, že roku 1437, jedenáctého dne měsíce února, „*domina Barbara...domini Sigismundi imperatoris legitima contoralis, in castro Pragensi in ecclesia cathedrali sancti Viti...in reginam Boemie...Boemicali corona est coronata presentibus domino imperatore suprascripto...domino Ulrico de Rosenberg, Menhardo de Nova domo, Crussina de Cumburg, Petro de Michalowicz, Sbincone de Hazmburg...Alssone de Sternberg alias de Holicz, Hinczone dicto Ptaczek de Pirstain alias de Ratay...et aliis pluribus baronibus, militibus, terrigenis et civitatum communitatibus*...“. FRB V, s. 619.

²⁸⁹ Odstavec, ve kterém Šandera hovoří o Petrově účasti na prosincovém sněmu (1437), i poznámkový aparát, v němž odkazuje na SLČK, které mají jeho prezenci dokazovat Šandera, M.: *Hynce I*, s. 126, 186, pozn. č. 67. *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického* však o Petrovi přímo nehovoří. Píše se v nich následující: „*Téhož*

Není pochyb o tom, že Holický otcovu politiku podporoval a souhlasil s kapitulacími podmínkami pro Albrechta Habsburského, které Aleš v Praze vyjednal (prosinec 1437). Kapitulace totiž představovala záruku získaných pozic českých kališníků ve světské i náboženské rovině. Proto Petr stejně jako Aleš striktně trval na tom, aby Habsburk požadavky přijal, než vstoupí do země a ujme se trůnu. Pokud by se tak nestalo, byl ochoten vojensky podpořit jagellonskou kandidaturu. Když Albrecht při následných rozhovorech na kališnické výminky nereflektoval, vyslovil Petr souhlas s volbou Kazimíra Jagellonského na český trůn (29. května 1438). Proto netoleroval Albrechtův vjezd do Čech a korunovaci (29. června), neboť nepřijal kapitulací požadavky. Z důvodu ohrožení zájmů rozhodných kališníků tedy Petr s otcem v srpnu 1438 opověděl rakouské straně, která již dříve přijala Habsburka za panovníka (6. května 1438).²⁹⁰

Potom, co Jagellonci vpadli do Čech, připojil se Petr s Alešem k česko-polskému vojsku. U Tábora se však vojensky s Albrechtem nerozhodlo a jednání ztroskotala (září 1438). Nyní se oba Šternberkové rozdělili. Ani jeden z nich ještě nemohl tušit, že se znovu shledají za dlouhé tři roky. Zatímco Aleš odjel do Slezska, kde očekával schůzku s polským králem, svěřil Ptáček Petrovi a dalším šlechticům část svých oddílů, aby pronásledovali ustupující Albrechtovy spojence. Při stíhání Bavorů a Sasů, kteří se chtěli vrátit domů, se mladý Holický zastavil na Křivoklátu, aby doplnil zásoby a získal posily z otcových panství. Odtamtud vytrhl

léta ve čtvrtek (26. prosince) páni, rytieřstvo, panoše, města byli v radě, aby vyvolili pána do královstvie Českého. A jakžkoli byla ruoznice o to mezi nimi, sešli se na den sv. Jana evangelisty (27. prosince) do koleje veliké a srovnali se všichni spolu, že knieže Albrechta rakúského za pána a krále vziati miní. A to druhé straně odporné oznámili, kteříž pracovali, aby král polský Kazimír byl králem českým. A to byli tito páni: pan Aleš Holičský z Štemberka, pan Ptáček z Pírgštejna, pan Jiřík z Kunštátu, odjinud z Poděbrad, pan Petr Zvieřetický, pan Klenovský a jiné rytieřstvo s nimi i Zmrzlíci...“. SLČK, s. 145. Ani při nejlepší vůli tedy z pramene nelze vyčíst, že se Petr s jistotou sněmu zúčastnil, jak tvrdí Šandera. Staré letopisy potvrzují v Praze jeho otce Aleše, Poděbrada, Ptáčka, Petra ze Zvířetic, Klenovského a Zmrzličky. Jak ale píše výše v textu, Petrova přítomnost je z uvedených důvodů pravděpodobná. Blíže k jednáním mezi Ptáčkovou stranou a konzervativci (katolíci, umírnění kališníci; prosinec 1437), v nichž Aleš působil jako prostředník strany 67–68. K tomu, že se Petrův otec podílel na zformulování kapitulacních požadavků pro Albrechta Habsburského strany 67–69.

²⁹⁰ Rozbor obsahu kapitulacních podmínek na stranách 68–70. V pramenech se Petrova stanoviska, že Albrecht nesmí vstoupit do Čech před přijetím kapitulace, nezachovala. Odvozují je nepřímo z postojů jeho otce, které jsou zřejmé z Alešovy korespondence s Rožmberkem. Blíže k Alešovým dopisům magnátovi s. 69–70. O tom, že Albrecht na výminky Ptáčkovy strany nepřistoupil (Videň, 1438) s. 70–71. Prameny Petra při volbě Kazimíra Jagellonského českým králem v Mělníce nepotvrzují (29. květen 1438), ačkoli podávají podrobný výčet pánů a rytířů, kteří tam byli. Zmiňují pouze Aleše Holického ze Šternberka, takže jeho syn patrně přítomen nebyl. Vzhledem k tomu, že Albrecht kapitulací podmínky nepřijal, a Petr zakrátko opověděl jeho straníkům, a postavil se i proti němu po boku Poláků (Albrecht), je jeho souhlas s volbou Kazimíra zřejmý. Staré letopisy píší o mělnické volbě takto: „*Téhož léta pan Ptáček, [Aleš] Holičský, Zigmund Dětský, Petr Zvieřetický, Jan Pernštajnský, Hynek z Dubé, Hertvik, Smiřický, Bořkové, Mokrovůzský, Bedřich a města králové měli sněm na Mělníce proti Albrechtovi...nechtiece ho mieti ani přijíti za pána, ale Kazimíra, syna krále polského“.* SLČK, s. 147. SLČV, s. 81; SLČ, s. 102–103, č. 282. K Albrechtovu příchodu do Čech s. 72. Bartošek z Drahonice uvádí, že Aleš a Petr se svými lidmi 4. srpna (1438) opověděli Menhartovi z Hradce a jeho straně. „...*die IV Augusti dominus Also de Sternberg...diffidavit per literam suam domino Menhardo et suis et Petrus, filius suus, cum suis similiter diffidavit“.* FRB V, s. 622. K tomu, že rakouská strana přijala Albrechta na počátku května (1438) za českého krále s. 71.

s více jak dvěma sty jezdci, doprovázen hotovostí Loun, Žatce a Ptáčekovými spojenci na sever. Dne 23. září pak se společníky pyšně odmítl návrh Jakoubka z Vřesovic doprovázejícího Němce k uvolnění cesty do Říše. Horkokrevný mladík, toužící po slávě a bohaté kořisti, musel být velmi překvapen, že další vývoj událostí nesměřoval k jasnému vítězství, jak si to představoval. Jakoubek naopak v bitvě u Želenic (23. září 1438, mezi Bílinou a Mostem) nepřátele porazil, a Petr, který chtěl získat zajatce a naději na tučné výkupné, se sám ocitl v zajetí. Poté byl předán do rukou saského vévody, který jej nechal převézt do Mišně, kde byl vězněn do října 1441.²⁹¹

²⁹¹ Přítomnost Petrova otce v česko-polském vojsku potvrzuje glejt z 31. srpna 1438. Vydal ho spolu s polskými knížaty a předáky polské strany vůdcům Albrechtova tábora k vzájemným jednáním. Vystavují ho „*Sudiwoj z Ostroroha, pán a wévoda Poznański, Jan z Tenčina wévoda Sudomirský, Hynce z Pirkšteina, Aleš ze Šternberka jinak z Holic, Jiřík z Kunstatu a z Poděbrad, Jan z Rúsinowa... Oldřichowi z Rosenberka, panu Haškowi z Walštaina, panu Šamburskému... i jiným pánuom...*“. AČ III, s. 462, č. 33. Přestože Petrovo jméno na glejtu není uvedeno, byl ve vojsku po boku otce přítomen, neboť už dříve opověděl rakouské straně (k tomu FRB V, s. 622). K patové situaci před Táborem a krachu jednání mezi Albrechtem a Jagellonci strana 72. K tomu, že Aleš od Tábora směřoval ke schůzce s polským králem Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135. Ten také uvádí, že Pirkštejn dal zřejmě část svých vlastních oddílů k dispozici Petrovi a dalším šlechticům, kteří se vydali pronásledovat ustupující Bavy a Sasy. Týž: *Hynce I*, s. 135. Němci byli u Tábora spolu s Albrechtem, a pak se s ním vrátili (20. září) do Prahy. Odtud se ihned vydali domů, přičemž jim Habsburk přidělil jako doprovod Jakoubka z Vřesovic FRB V, s. 622. SLČV, s. 83–84. Z Bartoškovy kroniky je patrné, že se Petr při pronásledování Němců zastavil na Křivoklátu, kde získal posily. Zde se k němu a dalším Ptáčekovým spojencům připojili lounští se žateckými. Nyní s nimi mohl vyrazit a stíhat Fridricha Saského, Viléma Brunšvického a Branibory. Z kroniky je také zřejmé, že Fridrich 22. září přenocoval v Lovosicích a druhý den mu Petr s ostatními byli stále v patách. Bartošek vše popisuje takto: „...*dominus Albertus rex una cum Marchione Misnensi... a Tabor Pragm revenit. Et post hoc statim marchio... cum suo comitatu et exercitu versus Misnam... perrexit et dominus Petrus, domini Alsonis filius, de Sternberg alias de Holicz, tunc castrum Hradek tenentes, de dicto castro cum ducentis vel citra equitibus et cum civibus Zatensibus et Lunensibus... cum eorum complicibus dictum marchionem et suum exercitum hostiliter insecuti, qui tunc in Lowossicz nocturnabat, et in crastino, feria III... insecuti sunt eum ardentem et fortiter*“. FRB V, s. 622. O tom, že mezi Němci byl Fridrich Saský, Vilém Brunšvický a Braniboři Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 369. Latinské obraty výše citovaného Bartoška však mohou budít určité nejasnosti či svádět k nepřesným výkladům. Píše totiž, že Petr, syn pana Aleše, kteří oba tehdy drželi Křivoklát, z řečeného hradu (se spojenci) pronásledovali míšeňského markraběte (Fridrich Saský). To je však v případě Petrova otce vysoce nepravděpodobné. Aleš totiž od Tábora, jak již řečeno, odjel do Slezska s Ptáčkem na setkání s polským králem. Dokládají to dvě listiny, které vydal cestou na Ratajích, hradě pana Hynce. První je z 20. září, kdy Němci odjeli z Prahy (AČ II, s. 9–10, č. 8). Druhá je dána 22. září (AČ II, s. 10, č. 9), tedy v době, kdy už je Petr se spojenci pronásledovali. Oba Holičtí tedy proti nim z *Hrádku* vyjet nemohli, protože každý byl jinde, Petr na Rakovnicku, a Aleš v Posázaví. O tom, že pronásledovatelé, jisti si vítězstvím, odmítli návrh na volný průchod pro Němce Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 369–371. Palacký, F.: *Dějiny národu III*, s. 629–630. K bitvě u Želenic pražský kolegiát. Uvádí jména zajatců a Jakoubkovu lest, kdy nepřátele vylákal z vozové hradby, aby je pak za pomoci těžké říšské jízdy potřel. „...*quando Marchiones Misnensis et Brandenburgensis voluerint ad propria redire, tunc congregati sunt super eos dominus Petrus de Sternbergk, Czarda, Swoisse, Zacenses et de Luna, et eos prope civitatem Most invaserunt. Et iam Almani quasi ceperunt fugere, tunc eis venit in auxilium Jakubko de Bielina cum illis de Most et eosdem animavit. Et sic revertuntur et irruunt in Boemos, et eos prosternunt et interficiunt et captivant... inter quos capti sunt dominus Petrus de Sternbergk, Tichoniczky... Swoyssie, qui post efugit de captivitate, et alii...*“. FRB VII, s. 38. Stejně k bitvě též FRAS II, s. 99. K bojové taktice Vřesovského Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 371–372. Janský, J.: *Kronika III*, s. 14. Čornej, P.: *Velké dějiny V*, s. 54. K tomu, že byl Petr předán do rukou saského vévody DRTA. Zde se uvádí, že „*junior de Sternberg et Absolon sunt capti et sunt in manibus ducis Saxonie*“. DRTA XIII/2, s. 531, č. 288. K převezení Petra do Mišně Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. Autor vychází ze zpráv *Starých letopisů*. Zde se uvádí, že „*znamenitější*“ zajatci „*hnáni sú byli do Mišně*“. SLČV, s. 84. Ke snahám Aleše po synovu propuštění, a kdy se tak stalo, strany 73–79.

XIII. Politik a válečník (do 1454)

Po návratu do Čech vedly Petrovy kroky nejprve za otcem na Křivoklát, kde jej už netrpělivě očekával. Šternberk se jistě snažil co nejrychleji zorientovat ve vnitropolitické situaci, s čímž mu pomáhal Aleš. Celkově je ale jeho činnost do roku 1443 nejasná, neboť se neobjevuje v pramenech. Znovu se Petr připomíná 17. března (1443), kdy opověděl pražanům obojího města. Zapojil se tak do sporu Ptáckovy strany s pražany, o jehož příčinách nic bližšího nevíme. Prostředkováním však došlo v dubnu ke smíru, nikoli ale úplnému. Zásadní bylo, že se s pražany udobřil Ptáček jako vůdce uskupení, nepřátelství Petra vůči nim trvalo nadále a oživilo se následujícího roku (1444).²⁹²

Díky zklidnění situace mohlo v září odcestovat české poselstvo do Vídně ke králi Fridrichovi (1443). Holický nepatřil mezi oficiální vyjednavče, ale doprovázel otce, který měl hájit zájmy Ptáckovy strany. Tehdy už byl Petr plně srozuměn s linií stranické politiky, za kterou pevně stál. Alešovi tak během rozhovorů poskytoval oporu, nabádal jej k neústupnosti a důslednému prosazování programu Ptáčkova uskupení. V tomto ohledu tlačil na otce k ráznějšímu postupu vůči Rožmberkovi, jehož uskupení mělo v legaci převahu, ale i k Fridrichovi. Šlo mu tedy, stejně jako Alešovi, o to, aby Oldřich přiměl krále k akceptaci požadavků rozhodných kališníků. Velmi mu tak vadila Habsburkova neochota ujmout se osobně správy Českého království po dobu nezletilosti synovce (Ladislav Pohrobek), odmítání zasadit se o potvrzení Rokycany i absence slibu o ochraně kompaktát. Nevoli u něj vzbudil také Rožmberk, který ve výsledku neudělal nic, aby výminky kališníků Fridrich vyslyšel. Petr tak z Vídně odjížděl rozčarován, když Habsburk pouze formálně přijal správu země a nechtěl intervenovat u koncilu a papeže za potvrzení Rokycany. Poselstvo, v němž byli Ptáckovy spojenci v menšině, na to však přistoupilo.²⁹³

²⁹² K tomu, že se Petr po návratu ze zajetí vypravil za otcem na Křivoklát, kde jej pak často navštěvoval Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. K Petrově opovědi pražanům (1443), bez udání důvodu, stroze *Staré letopisy*. „Téhož léta v druhú neděli postní [17. března] mladý pan Petr Holický odpověděl Pražanóm“. SLČV, s. 98. Z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 93. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 806. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 165. Týž také o tom, že o příčině konfliktu mezi pražany a Ptáckovou stranou prameny mlčí. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 165. Urbánek hovoří pouze o nesnázi mezi oběma stranami a důvod neuvádí. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 806–807. Tomek, stejně jako Šandera, konstatuje, že o důvodu rozmlísky nejsme zpraveni. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 93. Ke zprostředkování smíru mezi pražany a Ptáckovou stranou Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 93. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 165. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 807, 807, pozn. č. 3. K tomu, že Petrovo nepřátelství k pražanům trvalo nadále Týž: *ČD III/1*, s. 807, pozn. č. 3.

²⁹³ K Alešově misi ve Vídni (1443), k požadavkům, které prosazoval, včetně odpovědi krále Fridricha strany 83–86. Petrovu účast v legaci dokládá list Prokopa z Rabštejna Rožmberkovi z 31. srpna 1445. Prokop magnátovi píše: „...Holického syn a Kolovrat mladý, zde byvše [Praha], mnoho připomínali rok viedenský a TMti vinu dávali, žes jich pomkl pryč z Viedně...“. LL III, s. 36–37, č. 48. AČ II, s. 431, č. 3. Vzhledem k tomu s jakou dohodou poselstvo nakonec odjelo (pro Ptáckovu stranu nepřijatelnou) je nepochybné, že Oldřichova neochota dopořít výminky Ptáckovy strany, budila Petrovu nevoli. Palacký dokonce uvádí, že rozhodní kališníci chtěli jednání přerušit a odjet domů. Palacký, F.: *Dějiny národu IV*, s. 56. Podle Šandery se Petr při rozhovorech Aleše snažil protestováním přimět, aby zabránil Oldřichovi jednat zcela bez ohledu na zájmy důsledných kališníků.

V reakci na nedávné události se Petr asi zúčastnil pražského novoročního sněmu (leden 1444). Zde byl přítomen jednáním, která za Ptáckovu stranu s rožmberskou vedl i jeho otec. Vzhledem k odporu k vídeňským dohodám zaujal nepochybně kladné stanovisko vůči návrhu opozice na jejich zrušení výměnou za to, že důslední kališníci uznají Pohrobka jako jediného adepta českého trůnu. Po sněmu, který vídeňské dohody odmítl, vzplanulo znovu Petrovo nepřátelství k pražanům. Šternberk byl stále jejich opovědníkem, a tak v dubnu dobyl tvrz Jeneč u Unhoště a zajal jejího držitele, staroměstského měšťana a bakaláře pražské univerzity, Prokopa Jidáška, jehož převezl na Křivoklát. Jeho čin zřejmě souvisí s obnovením konfliktu Ptáckovy strany s pražany, neboť už v březnu 1444 byla vypálena tvrz Práče, již minulého roku ztekl Pirkštejn na úkor staroměstské obce.²⁹⁴

V souvislosti s Ptáčkem Petra v srpnu zaskočila nepříjemná zpráva o Hyncově náhlém úmrtí. V září se proto vydal do Kutné Hory, kde se konal sjezd Ptáckovy strany a spojených východočeských landfrýdů. Zde Holický volil Jiřího z Poděbrad za vrchního hejtmana tohoto uskupení (východočeské landfrýdy). Petrův hlas Jiří získal z několika důvodů. Předně pojal za manželku jeho sestřenici Kunhutu ze Šternberka, dceru Alešova bratra Smila Holického. Petr tedy blízkému příbuznému důvěřoval a podporoval ho. V politické rovině oceňoval Poděbradův program, postavený na dodržování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. Navíc Jiří oplýval vůdcovskými schopnostmi, takže ho Šternberk považoval za důstojného Ptáčkova nástupce.²⁹⁵

Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173. Z toho lze odvodit i Petrovu nespokojenost s odpověďmi, které legaci na kapitulační požadavky dával král Fridrich, jenž je nerespektoval.

²⁹⁴ K dohodě předáků Ptáckovy strany s rožmberskou (lednový sněm 1444) strana 87. Přítomnost Petrova otce při jednání na sněmu o Ladislavovi dokládá dopis, který mu zaslal římský král v češtině! (2. květen 1444). V něm děkuje Alešovi a Ptáckové straně, že uznala nároky Pohrobka k trůnu. „Urozený nám zvláště milý! Jakož ste walný sněm w Praze drželi [leden 1444], srozuměli sme na čem na tom sněmu Pražském zuostáno jest o strýce našeho...krále Laslawy, ku kterémuž jste přiwlili...“. AČ I, s. 284, č. 15. Vzhledem k tomu, že Petr byl důležitěmu sněmu s otcem patrně přítomen, dozvídáme se tak nepřímo, jak hlasoval i on. Jeho akceptace Ladislavovy kandidatury je pak zřejmá z dalších událostí, které uvádím výše v textu. K obnovení Petrova nepřátelství vůči pražanům *Staré letopisy české*. „Téhož léta (1444)...Holičský položil se před tvrzí Prokopa Jidáška, bakaláře v Jenči, kterúž dobyl; vzal také i jeho“. SLČK, s. 174. SLČV, s. 100. Podle Tomka se mělo jednat o Aleše Holického. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 113. Urbánek se Sedláčkem však svorně uvádějí, že šlo o Petra. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 885, 885, pozn. č. 2. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. Zde také autor uvádí, že Petr Jidáška převezl na Křivoklát. Smíření Ptáckovy strany s pražany z předešlého roku (1443) nebylo konečné (k němu strana 178, strana 178, pozn. č. 292). Dne 21. března (1444) byla vypálena tvrz Práče, kterou na nich vloni Hynce dobyl (1443). Prameny o útočnickovi nehovoří (SLČK, s. 174). Práče však zůstalo i po smírném vyřešení konfliktu (1443) v rukou Ptáčka. Nejsou ani žádné zmínky, že by tvrz později vrátil staroměstské obci. Smír z roku 1443 tedy nebyl finální, a proto se boje rozhořely znovu. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 115. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 175. Urbánek dává oživení napětí mezi pražany a Ptáčkem do souvislosti s tím, že Petr byl jejich opovědníkem (od 1443). Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 885.

²⁹⁵ K Ptáckovu náhlému úmrtí 27. srpna 1444 Šandera, M.: *Hynce I*, s. 176–177. Týž: *Hynce Ptáček*, s. 124–125. O Petrově přítomnosti na kutnohorské volbě *Staré letopisy*. „Téhož léta držal sněm u Hory pan Jiří Poděbradský, Hertvik...a jiní; i ustavili pana Jiřího najvyššího hajtmána...Toho času pan Petr mladý Holický a pan Fridrich Kolovrat s bratrem jeli sú...k tomu sněmu do Hory...“. SLČV, s. 101. Z literatury Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 117. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, pozn. 2. O době, kdy si Petrova sestřenice vzala Jiřího z Poděbrad,

Z hlediska politické iniciativy poděbradské strany nyní Holický plně podpořil dohody uzavřené mezi důslednými kališníky a konzervativci (katolíci, umírnění kališníci) v Českém Brodu (listopad 1444). Velmi nelibě proto nesl Rožmberkovu snahu oddálit příchod Pohrobka do země i neochotu zasadit se o potvrzení Rokycany, jak to dal Oldřich najevo na pražském únorovém sněmu (1445). Petrova nevole k magnátovi, ještě více vzrostla, když si jeho zdržovací taktiku (Pohrobek) začal vykládat jako snahu uvést do země krále Fridricha. To přirozeně chápal jako svévoli, neboť na základě dohody (1444) považoval Ladislava za jediného pretendenta trůnu. V souvislosti s tím se obával, že Fridrich vstoupí do Čech, aniž by nejdříve přijal kapitulaci, zajišťující kališníkům jejich požadavky. Vedle toho se Šternberkovi v Praze pod glejtem stalo jakési příkoří. Prameny bohužel nemluví o jeho podobě, ani od koho pocházelo. Nelze však vyloučit, že od samotných pražanů. Už dříve jim totiž opověděl (1443), roku 1444 zajal staroměstského měšťana a při průjezdu Starým Městem (1444) se kvůli špatným vztahům odmítl ve městě zastavit, což měšťané pokládali za potupu. Incident tak nemusí být vykládán pouze jako výsledek napětí mezi stranami (poděbradská, konzervativci), nýbrž i jako důsledek averze pražanů vůči Petrovi ze Šternberka.²⁹⁶

nejdou historikové zajedno. Urbánek zmiňuje počátek 40. let 15. století. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 5–6. K roku 1440 o sňatku mluví Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90–91. Macek uvádí léta 1441–1442. Macek, J.: *Jiří*, s. 46. Plaček s Futákem mluví o roku 1442. Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 379. K Jiřího schopnostem strany 135.

²⁹⁶ K českobrodským dohodám (1444) AČ I, s. 292–294, č. 19. Jedná se o list, který poděbradská strana zaslala (30. dubna 1446) pánům plzeňského kraje, v němž je zpravuje o rokování v Č. Brodě. Z listu se dá vyčíst přítomnost Šternberkova otce při českobrodských jednáních, nikoli však Petrova. K rozhovorům v Českém Brodě, k účasti Aleše Holického na rozhovorech více strany 87–89. Petrovu prezenci na pražském sněmu (únor 1445) dokládá korespondence Aleše Holického s Rožmberkem (10. duben 1445). Píše mu: „*Také jakož pane tebe tajno nenie, kterák se jest mně i synu mému příhoda stala w Praze...*“. AČ II, s. 20, č. 23. LL III, s. 10, č. 15. K pobouření, jež u poděbradské strany vyvolal Rožmberk (únorový sněm 1445), který odmítl respektovat českobrodské dohody (vydání Ladislava, potvrzení Rokycany) strana 89. O tom, že si Petr začal Rožmberkovu zdržovací taktiku postupně vykládat jako snahu uvést do království Fridricha LL III, s. 36–37, č. 48. Podle Tomka se krátce po únorovém sněmu (1445) roznesla správa, že Oldřich miní přivést do země jako krále Fridricha. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 123. K dohodě (1444), na jejímž základě poděbradská strana považovala Ladislava za jediného kandidáta trůnu strana 87. V případě příkoří, jež se Petrovi a Alešovi stalo v Praze, odkazují na výše citovaný list Aleše Rožmberkovi z 10. dubna (1445). Není z něj patrné, kdo, a jak jim uškodil, Aleš se však obrací na Rožmberka jako na nejvyšší autoritu konzervativního bloku (katolíci, umírnění kališníci) a jako na opravce. Píše, že Oldřich ví, jaká se mu se synem stala „*příhoda... za vašim gleitem; pro niž sem tudíž žádal od vás opravenie, ale to se mi nemohlo státi. Protož, milý prieteli, poněwadž také jeden opravce, a při tom slibu také twá pečet jest: věřimť, že se w tom skutečně okážeš, atby mně i synu mému ještě bez dlenie opraweno bylo...*“. AČ II, s. 20, č. 23. LL III, s. 10–11, č. 15. Glejt ke společnému jednání v Praze (únor 1445) vydal poděbradské straně Rožmberk, Menhart z Hradce, spolu s dalšími pány a pražany. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 122. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 36. Týž se domnívá, že „*příhoda*“ padá na vrub stranickému napětí. Tamtéž, s. 36. K Petrovu konfliktu s pražany (1443, 1444) strany 178–179. K tomu, že Holický kvůli špatným vztahům s pražany při průjezdu Starým Městem nezastavil, což pro ně bylo potupné *Staré letopisy*. „...*pan Petr mladý Holický a pan Fridrich Kolovrat s bratrem jeli sú skrze Staré město s svými služebníky k...sněmu do Hory, i nechťeli se zastaviti v městě, a to na potupu a k hanbě Pražanóm, nebo nebyli spolu dobře*“. SLČV, s. 101. Holický jel na kutnohorský sněm, kde volil Poděbrada do čela spojených landfrýdů. Tamtéž, s. 101. Zprávu přejímají Tomek s Urbánkem. Uvádějí, že se Petr při průjezdu Starým Městem do Kutné Hory (1444, volba Poděbrada do čela spojených landfrýdů) odmítl se svými lidmi ve městě zastavit. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 117. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 3, pozn. č. 2.

Petr ale do Prahy zakrátko přijel znovu. Už v srpnu 1445 v doprovodu Fridricha z Kolovrat jednal s pražany. Prameny ovšem z větší části neuvádějí nic bližšího. Vzhledem k předchozím událostem si však určitý obraz o tématu rozhovorů udělat lze. Holický chtěl vylepšit vlastní poměr k pražanům, ale i vztahy mezi nimi a poděbradskou stranou, vinící pražskou kapitolu z porušování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. Účast Petra, který měl nedávno s pražany spory, měla vyjádřit smířlivost a ochotu Jiřího tábora se s nimi dohodnout po dobrém. Tedy přimět je, aby kapitolu donutili respektovat právní výsledky revoluce. Holický se rovněž snažil získat podporu pražanů proti Rožmberkovi v otázce panovníka (Pohrobek). V této souvislosti připomněl vídeňská jednání (1443) a magnáta obvinil z dvojí hry. Podle něj o vydání Ladislava usiloval pouze naoko, ale ve skutečnosti chtěl uvést do země Fridricha. Petr tak zřetelně vyjádřil k Rožmberkovi nedůvěru a odpor. Domnívám se, že z uvedených důvodů se Holický sešel také s Pešíkem z Kunvaldu a Pavlem Dětrichovic, kteří jako purkmistři kontrolovali Staré (Pešík z Kunvaldu) a Nové Město pražské (Pavel Dětrichovic).²⁹⁷

Z kraje nového roku (1446) pozorujeme mezi Šternberky rozepře. Nejedná se o rodinné spory mezi synem a otcem, nýbrž o sváry rodové mezi Petrem Holickým a Zdeňkem Konopišťským ze Šternberka. O příčinách sporu není nic známo. Věc však došla tak daleko, že byl mezi oběma pány dohodnut jistý druh souboje (na 27. březen), který se měl odehrát v Berouně u Hanuše z Kolovrat. Z toho důvodu žádal Jan z Hradce Rožmberka (26. února),

²⁹⁷ K Petrově návštěvě Prahy dopis Prokopa z Rabštejna Rožmberkovi z 31. srpna 1445 (dán v Praze). Z něj je patrné, že Holický do města přijel doprovázen Kolovratem. Pražanům sdělil, že Oldřichovi nevěří, neboť intrikami pracuje proti uvedení Ladislava do země, což činil už ve Vídni (1443). Holický tak v podstatě magnáta obvinil z porušování českobrodských dohod (1444), které uzavřel s poděbradskou stranou. Z Petrových slov proto bylo patrné velmi negativní mínění o rožmberském vladaři. Prokop to také neopomněl Oldřichovi zmínit stejně jako Šternberkovu návštěvu u Pešíka z Kunvaldu za přítomnosti Pavla Dětrichovic. „...*Holického syn a Kolovrat mladý, zde byvše [Praha], mnoho připomínali rok viedenský a TMti vinu dávali, žes jich pomkl pryč z Viedně a vdys chytře mluvil, ale k tomu, aby vdy římského krále sem uvedl; ...A rozumiem tomu, že úplné zlé domněnie do vás oni mají...Také jsú mluvíli s purgermistrem Pavlem, když u Pešíka jedli nynie, jako v Praze byli*“. LL III, s. 36–37, č. 48. Petr se však mýlil a Oldřich o Fridrichovo uvedení do země neusiloval. O tom na stranách 90–91. Dle Tomka poděbradští po vídeňských zkušenostech (1443) v magnátovu pomoc nevěřili (vydání Ladislava) a chtěli na svoji stranu získat pražany. V této souvislosti připomíná Petrovu cestu do Prahy a jeho kritiku Rožmberka. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 127–128. K tomu, že poděbradská strana vinila (nejen) pražskou kapitolu z porušování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného s. 87–88, 94. Nepřímo lze spojovat Petrův pobyt v Praze s úsilím poděbradského tábora zlepšit vztahy s pražany na základě závěrů Urbánkových. Už kutnohorský sjezd poděbradské strany (červen 1445; k němu na s. 91–92) vytýkal kapitule, jež byla v moci pražanů, porušování kompaktát, listu mírného atd. Vykonání vlastního poselstva, ačkoli po sjezdu byly posílány listy mezi pražany a poděbradskými, došlo později, a zdá se, že to učinil sám Jiří. Urbánek však připomíná, že už před ním byli v metropoli členové jeho strany Petr s Kolovratem, kteří vůči pražanům jevíli více smířlivosti. Přitom na ně muselo působit, že šlo právě o Šternberka a Kolovrata, kteří se nedávno odmítli pro špatné vztahy ve městě zastavit (1444; o tom na s. 179). Brzy po nich přijel do Prahy Jiří, sešel se s Pešíkem i novoměstským purkmistrem, a uzavřel s nimi smlouvu a jednotu. Ta se týkala nejspíše stížností proti kapitule, v níž se Kunvald a Dětrichovic zavázali, že kapitula přestane porušovat kompaktáta atd. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 59–62. Vidíme tedy, že Petr se v případě purkmistrů sešel se stejnými lidmi jako později Poděbrad, jenž s nimi uzavřel dohodu. Nelze tedy vyloučit, že Petr měl vysondovat terén, zjistit stanoviska Pavla i Pešíka, ochotu jednat, dohodnout se a připravit pro Jiřího půdu.

aby Zdeňkovi obstaral dobrého „vazače“. Ten odvětil, že ho o to žádal už Konopišťský, ale sám neví, kde jej narychlo sehnat (28. února). Celkově ale Oldřich o chystaném souboji mezi Petrem a svým straníkem Zdeňkem neslyšel rád a usiloval o jeho odložení. Do sváru se jako prostředníci vložili i Jan Smiřický a Rožmberkův spojenec Zbyněk Zajíc z Hasenburka. Jan i Zbyněk se snažili o to, aby se souboj nekonal vůbec. Při Petrově návštěvě v Libochovicích (držel Zbyněk Zajíc) se ho proto snažili přimět k odložení „honby“ do Prahy, kde se chtěli přičinit o vzájemné usmíření. Petr však na smířčí iniciativu nereagoval. Když Jan se Zbyňkem tlačili na Hanuše, u něhož se mělo bojovat, aby to odložil do Prahy, odpověděl, „že to nemuož býti“. O výsledku souboje, nebo o jeho odvrácení v poslední chvíli, už ale prameny nehovoří.²⁹⁸

Přestože Petr veřejně téměř nevystupoval (1446), bedlivě sledoval politickou situaci doma i v zahraničí. Nelibě proto nesl, že Rožmberk stále nepodpořil poděbradskou stranu ve snaze vymoci vydání Ladislava a potvrzení Rokycany. S radostí proto vítal, že se důsledným kališníkům podařilo (červen) magnáta znovu přinutit k příslibu spolupráce v těchto otázkách. Jednoznačně negativně ale Petr hodnotil Oldřichovu snahu získat Čechy pro slib poslušnosti římskému papeži Evženovi. To se přímo dotýkalo i Šternberků, protože v této záležitosti

²⁹⁸ Ohledně Petrova sporu se Zdeňkem je škoda, že se nedochovala korespondence mezi členy poděbradské strany, a zvláště ta šternberská. Ta by mohla poodhalit důvody rozepře, jak se k urovnání sporu stavěl Holický, jeho otec, nebo kde si Petr sháněl „vazače“. Ve staročestíně znamená slovo „honba“ obvykle hon či lov honěním (k tomu vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx). V tomto případě se však jednalo o formu souboje, jak poznamenal již Urbánek, R.: *ČD III/I*, s. 190, pozn. č. 1. Termínem „vazač“ označovali naši předkové felčara, obvazovače ran, ošetřovatele, anebo čeledína, který pomáhal při sedlání koní (k tomu vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx). Ten by byl zapotřebí, kdyby se jednalo o lov, ale v našem případě se pod tímto obratem skutečně skrývá ošetřovatel. Prameny vypovídají, že souboje se měli na obou stranách zúčastnit i služebníci dotčených pánů. Jan z Hradce Rožmberkovi píše (26. února): „Jakož TMTi snad tajno (sic), kterak pan Zdeněk...a někteří jeho služebníci se páně Alšovým synem a také s některými jeho služebníky honici mají, protož prosím tebe, milí prieteli, aby jemu vazače dobrého zjednal anebo švagra svého pana Reinprehta, o to obeslal, aby on některého dobrého vazače zjednal. I věřímť...že se tiem spěšnějše k tomu přičiniš, nebt' ta honba má v Berúně o středopostie býti“. LL III, s. 74–75, č. 106. AČ IV, s. 7, č. 10. Oldřich však Janovi odpovídá (28. února): „Jakož mi píšeš o vazače panu Zdenkovi...Byl mi pan Zdeněk před tím také obeslal i psal, jestliže by jemu vazače potřeby bylo, abych jemu jej zjednal; a v tom času pan Schawnberský i pan Reinprecht jeli do Viedně a ještě tam sú, a poněvadž těch doma není, neviem, kde jinde vazače dobytí v této mieře“. LL III, s. 75–76, č. 109. O zprostředkovací snaze Smiřického, Hasenburka, Petrově pobytu v Libochovicích, Rožmberkovu odporu k souboji (a snaze jej odložit), i k obeslání Kolovrata dopis Smiřického. Jan Rožmberkovi píše (8. března): „Jakož mi TMTi píšeš o té honbě páně Zdeňkově se panem Petrem a že TMT o nie nerad slyší, a abych se přičinil, aby byla odložena...pane, netoliko o odložení, ale což by na mně bylo, rádt' bych tomu, aby toho nebylo...rač' věděti, že...nedávno byl sem u pana Zbyňka v Libochovicích, kdežto také pan Petr Holický i jiných drahně byli sú, a tu já se panem Zbyňkem mluvíli smy ku panu Petrovi, chciece rádi na to zvésti, aby ta jich honba byla do Prahy odložena, a to proto, že bychom pak byli va dva se panem Zbyňkem a s jinými jich dobrými přáteli tu v Pražě přičinili se,...aby oni, jsúc uvedeni v dobrú vuoli, nechali té honby...A o to sme i pana Hanuše z Colovrat obsielali, tak jakož sú se svolili na jeho dvuor do Berúna, aby jim to odložil do Prahy...Odepsal nám pan Hanuš, že to nemuož býti. I již já, pane, neviem té cesty, ktorúž bych se mohl...k tomu přičinili, aby se to rozjiti mohlo anebo dále odloženo bylo...“. LL III, s. 76–77, č. 110. AČ III, s. 34, č. 51. Dikce pramene také napovídá, že Petr na zprostředkovací snahy neslyšel (Libochovice), jinak by Smiřický a Hasenburk nemuseli obsílat Kolovrata, „aby jim to odložil do Prahy“. Nyní citelně chybějící zprávy o Zdeňkových postojích ke smířčímu úsilí. Zda i on se k němu stavěl negativně a neústupnost byla na obou stranách, nebo si Smiřický Oldřichovi zoufal jen kvůli Petrovi. Podle Jukla souboj mezi Petrem a Zdeňkem nakonec proběhl. Jukl, J., J.: *Jan Smiřický*, s. 144.

Rožmberk působil také na jeho otce. Petr zcela jasně trval na tom, aby Oldřich neodesílal přiznávací list a jednal o tom s poděbradskou stranou na sněmu (sv. Martin), neboť je to věc celé země. Tam chtěl se spojenci magnáta přesvědčit k výměně obediencie za potvrzení Rokycany a potvrzení a doplnění kompaktát. Svá stanoviska také uctívou a taktní formou sdělil Rožmberkovi (srpen), nenechávaje ho však na pochybách, že opačná iniciativa vyvolá odpor nejen Petra, ale i poděbradského tábora. Nakonec však i Holický musel ustoupit a akceptovat obedienční poselstvo do Říma.²⁹⁹

Ani tříletý pobyt za mřížemi (1438 – 1441) v rukou Fridricha Saského nezlomil Petrova bojovného ducha. Proto neváhal a rozhodl se zapojit do dynastických válek, které vypukly v Sasku mezi kurfiřtem Fridrichem a bratrem Vilémem. Hlavním důvodem proč Holický vstoupil do Vilémových služeb (únor 1447), byla vidina žoldu a bohaté kořisti, kterou skýtalo tažení do Saska. Roli sehrály také Petrovi dluhy, dotírající věřitelé, a snaha vymanit se z finančních nesnází, které trápily i jeho otce. V myšlenkách si Holický pohrával také s představou, že se tak bude moci pomstít za roky strávené pod zámek v Míšni. Za jeho propuštění tehdy Fridrich inkasoval nemalou částku, jež silně vyčerpala už beztak chorou šternberskou pokladnu.³⁰⁰

²⁹⁹ Ke kritice poděbradské strany na Rožmberkovu adresu (30. dubna 1446), že nedrží českobrodské dohody (1444; vydání Ladislava, potvrzení Rokycany), strany 94–95. Ke sjezdu poděbradské a rožmberské strany (Pelhřimov, červen 1446), kde Oldřich slíbil českobrodské dohody plnit strany 95–96. K Oldřichově snaze přesvědčit českou šlechtu pro slib poslušnosti Evženovi strany 96–97. Petr list magnátovi nezasílal sám (5. srpna 1446). Vedle něj ho pečtili i jiní představitelé poděbradského tábora. Konkrétně se jednalo o Aleše Holického, z čehož je patrná shoda syna a otce v otázce obediencie římskému papeži, dále Jiří z Poděbrad, Jindřich z Dubé, Aleš ze Žeberka, Vilém z Ilburka, Přibík z Klenové, Bohuš a Zdeněk, bratři z Postupic. Hanuš z Kolovrat uvedený mezi nimi patřil do tábora rožmberského a byl vedle Menharta z Hradce pražským hejtmánem. Petr se spojenci piší: „*Některé z nás obeslal si [Rožmberk], a druhých jest nás došlo, kterak žádáš, abychom k žádosti krále Římského listy swými a pečeti našimi wysutými wyznali se státi a zuostati w poslušenství otce swatého Eugenia papeže... Slyšíme pane, žeš již takový list od sebe udělal, a pečet swú k tomu přiwěsil. I zdá se nám, a radímeť pane tobě jako přáteli, aby neráčil kwapiti takového listu wydáwati, ale toho ponechati do sněmu najprwé budúcieho [sv. Martin]... Neboť se to dotýče, jakož sám... wěděti muožeš, wšie země: a protoť by slušalo takových běhuow společně... ne... roztržené jednati... A budeli se to stranně... jednati, powaž... že to... ke zlému... přijíti muož. A byloliby potom... w zemi... roztrzenie, že to námi nešlo jest a nejde“.* AČ III, s. 38, č. 57. LL III, s. 129, č. 178. K důvodům, proč nakonec důslední kališníci museli akceptovat obedienční poselstvo do Říma strany 98–99.

³⁰⁰ K vypuknutí dynastických válek Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 192–193. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 73–74. O Petrově zajetí (1438 – 1441) strany 176–177. O šternberských dluhích list Jana z Lobkovic Rožmberkovi. Lobkovic se u magnáta snažil získat pomoc při vymáhání pohledávek svého otce i těch vlastních u pánů ze Šternberka (14. leden 1447). „...jakož mi VMt vzkázal, že by VMt ráčila seznaťi ústně vedle smlúvy, jakož jest VMt učinila mezi panem Alšem [Holickým] a paní Perchtú a panem Zdenkem [Konopišťským] o dluh otce našeho i náš: však VMt tomu muož dobře rozuměti, že by mě mohl tu rok zajíti o ten dluh, ješto by VMt nemohla býti. I prosím...rače mi dáti svědomie listem pod waší pečeti vedle té smlúvy, a po tomto poslu poslati“. AČ XIV, s. 26, č. 1526. Dále k tomu AČ XIV, s. 26, č. 1527. LL III, s. 177, č. 245. Silnou zadluženost Petrova otce zmiňuje Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 195, 195, pozn. č. 1. Alešovi finanční problémy se projeví už ve druhé polovině 20. let 15. století (k tomu s. 51–52). Dluhy, které u něj měli čeští králové (téměř 20 000 kop grošů), nebyly dosud zaplacený a peníze mu tak chyběly, např. při moření vlastních dluhů. Po konci tažení do Saska psal Aleš Petrovi (12. srpna 1447), že pokud mu Vilém neuhradí škody, bude to záhuba syna i otce. FRAD XLII, s. 49, č. 24. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 195, pozn. č. 1. Že byl Petr už v první polovině února

Už někdy na počátku února 1447 Petr Vilémovi přislíbil odeslat žoldnéře pro jeho potřeby. Vévoda tedy na šternberskou pomoc spoléhal, proto se v polovině měsíce (14. února) na Petra obrátil, a až prosebným tónem ho žádal, aby nemeškal, a splnil závazek, protože mu na tom velmi záleží. Pro větší motivaci rovněž neopomněl zdůraznit ochotu Šternberkovu pomoc dobře zaplatit. Holický, ovlivněný příslibem velkého zisku, se tedy nenechal déle pobízet, a na Vilémovu žádost poslal vojáky do Chebu. Vévoda je nato rozmístil ve svých městech a hradech v okolí Erfurtu a Výmaru, takže Petrovi lidé leželi ve Weidě, Weissenfelsu i jinde. Holický však nevyslyšel vévodova přání docela. Ačkoli Vilém se žoldáky žádal i jeho příchod (únor), Petr ho zatím odložil. Do Durynska (držel Vilém) se pod ochranným glejtem vydal s Vilémem z Ilburka, Janem Caltou i jinými hejtmany přes Cheb teprve v dubnu 1447.³⁰¹

Fridrich a Vilém však v květnu uzavřeli příměří, takže část Čechů odtáhla domů. Petr ze zjištěných důvodů zůstal, protože nechtěl odejít s prázdnou. Po boku Viléma tedy vytáhl do Vestfálska proti městu Soest, aby dosáhl na slibovaný žold a získal kořist. Od počátku tažení zaujímal v českém vojsku přední postavení, neboť ho vévoda ustanovil vrchním hejtmanem. Stalo se tak ještě v Durynsku u Kornte, (2. června) a konkrétním důvodem byla neshoda Čechů o velení. Roli hrál i fakt, že k Vilémovi se většinou hlásili spojenci poděbradské strany. Petr byl její předák a syn jednoho z nejvlivnějších kališníků, takže měl autoritu, úctu i respekt spolubojovníků. Pro vévodu tak představoval záruku pořádku a plnění rozkazů. Ještě u Kornte také Holickému za Vilémovy přítomnosti podřízení rotmistři slíbili poslušnost. Šternberk naopak s rotmistry Saskému přísahal potáhnout, kam půjde i on.³⁰²

(1447) ve Vilémových službách, dokládá korespondence vévody se Šternberkem. Vilém Petra 14. února žádal, aby mu poslal slíbené vojáky. O tom dále v textu. FRAD XLII, s. 30, č. 18. FRAD XLII, s. 31, č. 19. Podle Urbánka se Petr nechal najmout do žoldnéřských služeb v únoru (1447), kdy na Bečově jednal s Vilémovým vyslancem Oplem z Fictum. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 194, 194, pozn. č. 2.

³⁰¹ Petrův slib Vilémovi o dodání potřebné síly (počátek února 1447), vyplývá z vévodova listu (14. únor). Velmi ho prosí, aby nemeškal a poslal lidi, o kterých psal, neboť mu na tom velmi záleží. Rád za to dobře zaplatí.

„...biten uch mit flisse, das ir damit nicht sumen vnd vns die lute schicken wullet inmassen ir schribt, wanne vns gross macht doran gelegen ist. Das wullen wir in gud gern verschulden“. FRAD XLII, s. 31, č. 19. V dalším listu, rovněž ze 14. února, Vilém Petra nabádá k příjezdu do Říše a opět snažně prosí, aby odeslal vojáky do Chebu v čase, o němž nedávno psal. „...wullen das, so die uvern by vns komen...bitende gar gutlich, ir wullet vns ye die lute gein Eger schicken, uff die zyd, als ir uns ytzund geschriben habt...“. FRAD XLII, s. 30, č. 18. Urbánek uvádí, že žoldnéři se scházeli na Bečově (držel Petr Holický; k Petrově držbě Bečova nad Teplou na Loketsku blíže v kapitole o majetku na stranách 216–217). Přes Cheb šli k Vilémovi, který je pak rozmístil v okolí Erfurtu a Výmaru. Dodává, že spálili mnoho vsí v biskupstvích naumburském a merseburském. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 196, pozn. č. 2. K tomu, že si Petr vyžádal na Vilémovi glejt pro cestu do Durynska FRAD XLII, s. 30, č. 18. O tom, že Holický vytáhl do Durynska v doprovodu Jana Caltý, Viléma z Ilburka i jiných hejtmánů v dubnu přes Cheb Jánský, J.: *Kronika III*, s. 73–74.

³⁰² K uzavření příměří v důsledku čehož část Čechů odjela domů Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 147. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 196–198. Vilém táhl na pomoc kolínskému arcibiskupovi, který byl ve sporu s klévským hrabětem a městem Soestem. Podrobněji Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 196–200. Po konci tažení Vilém

Disciplína, kterou Holický vyžadoval, ale brzy vzala za své. Na vině bylo neplacení žoldu i nedostatek potravin. Mezi Petrem a rotmistry tak docházelo ke sporům. Šternberk jim zazlival porušování vojenského řádu, potažmo neposlušnost. Zejména Jindřich z Kolovrat a někteří další situaci řešili po svém. Přes Petrovy protesty opouštěli vozovou hradbu, leželi hlavně po vesnicích a útočili na kostely, v nichž kradli cennosti jako monstrance, kalichy, nebo mešní knihy. Holický však vévodovi, i přes porušování slibů ohledně výplaty, nadále zachovával loajalitu. Viléma podpořil i u brunšvického Altendorfu a nespokojencům vedeným Kolovratem útok na město zakázal. Jindřich se ovšem Petrovi i Saskému vzepřel a postavil se do čela výpadu. Tato část rotmistrů pak dokonce odmítala pokračovat v tažení. Šternberk však s druhou polovinou hejtmanů táhl dál s vévodou. Teprve po obtížných jednáních, do nichž Petr nezasahoval, se podařilo zbytek Čechů přesvědčit, aby se připojili k Vilémovu vojsku.³⁰³

Po překročení Wesery (10. června) vojsko vstoupilo do Vestfálska. Šternberkovi se zpočátku dařilo. Jako vrchní hejtman vedl krajany od úspěchu k úspěchu. Za jeho velení Češi přispěli k porážce, nebo kapitulaci, Brakelu, Blombergu, Lemga, Herfordu, Hornu, Salzuflenu i Detmondu. Všechny tyto opěrné body musely následně zaplatit vysoké

ve stížnosti na české žoldáky píše (srpen 1447), že jejich vedení nebylo jednotné. Proto „...*haben wir den von Sternberg yn czu einem houbtmann gegeben*...“. FRAD XLII, s. 38, č. 23. Zpráva, že k povýšení došlo v poli u města Kornte FRAD XLII, s. 37–38, č. 23. K tomu, že v přítomnosti vévody Petrovi všichni podřízení rotmistři (Češi) slíbili poslušnost opět Vilémova stížnost. „...*demselbin hauptman haben in vnser geinwertikeit alle rotmeister globt gehorsam zcu sin*...“. FRAD XLII, s. 38, č. 23. Z této pramene také plyne, že Holický a jemu podřízení rotmistři poté vévodovi přísahali rukou i ústy, že potáhnou, kam půjde i on. „*So haben darnach der houbtman und alle rottmeister...an vnser hand mit hande vnd munde globt vnd zcugesagt vns furder zuzolgen, wohin wir mit vnser selbs personen czihin wurden*...“. FRAD XLII, s. 38, č. 23. Petr měl jako syn předního kališníka autoritu jistě i u členů rožmberského tábora, kteří se tažení zúčastnili (Jindřich Libštejnský z Kolovrat), jinak by ho Vilém za vrchního hejtmana patrně nevybral. Jánský uvádí, že Petr Holický disponoval poměrně značnou silou 86 jízdních a 182 pěších. Měl také 13 vozů s 52 koňmi. Jánský, J. *Kronika III*, s. 74.

³⁰³ O neplacení žoldu list českých rotmistrů Vilémovi Saskému z 28. srpna 1447. Jindřich Libštejnský z Kolovrat, Dětrich z Janovic, Vilém z Ilburka, Albrecht z Kolovrat, Mikuláš z Gutštejna, Závise z Klinštejna, Jan Calta z Kamenné Hory, Jan Sádlo z Kostelce a další, žádali po konci tažení, aby jim vévoda uhradil dlužný žold a utrpěné škody. FRAD XLII, s. 51–52, č. 26. K utvoření vojenského řádu pro tažení k Soestu FRAD XLII, s. 35–36, č. 22. FRAD XLII, s. 38, č. 23. Ke sporům Petra Holického s nižšími hejtmany ohledně jejich neposlušnosti Vilémova stížnost. Uvádí, že jak tažení pokračovalo „*wurdin etlich die rottmeister vnd die iren vns vnd deme houbtman [Petr] yngehorsam vnd blibin nicht in der waginburgk, dann si lagen (sun)derlich in dorffern, sturmeten kirchofe, namen daruss mon(stranzen), kelche, messebucher*...“. FRAD XLII, s. 38, č. 23. K neposlušnosti Kolovrata a dalších rotmistrů u Altendorfu opět Vilémova stížnost. Píše, že útok se uskutečnil zcela proti vůli a úmyslu vrchního hejtmana Petra Holického i Viléma. „...*wider allen vnsern vnd yrs houbtmans willen vnd danck*...“. FRAD XLII, s. 39, č. 23. Po konci tažení označoval Vilém Saský Jindřicha z Kolovrat na Libštejně za vůdce útoku na Altendorf. FRAD XLII, s. 46, č. 23. O tom, že část rotmistrů nechtěla táhnout dál k Soestu, avšak Petr pokračoval s Vilémem FRAD. „*Vnd bliben ligende biss vff den von Sternberg, der mit ettlichen rottmeistern mit vns [Vilém] czoch*...“. FRAD XLII, s. 39, č. 23. Kolovrata a další rotmistry přesvědčil po obtížných jednáních Vilémův rádce Opel z Fictum, aby pokračovali dál. Vévoda si je druhý den pozval a oni znovu slíbili táhnout, kam půjde i on. FRAD XLII, s. 39, č. 23. K neposlušnosti českých žoldnéřů kvůli neplacení žoldu a nedostatku potravy také Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 206–208. Urbánek také uvádí, že Češi táhli nejprve Vilémovou zemí, tedy Durynskem, kolem Výmaru, Straussfurtu, Mühlhausenu, Eichsfeldu, Göttingenu (dnes Dolní Sasko) a Einbecku (dnes Dolní Sasko). Tamtéž, s. 208. Další místa, kudy Češi protáhli, uvádím výše v textu.

výkupné. Kvůli odvrácení útoku se stejně zachoval rovněž Paderborn, Osnabrück a Münster. Tažení se tak Petrovi začalo konečně vyplácet. Po příchodu k Lippstadtu (20. června) však nastal obrat. Opět vázlo placení žoldu, dodávky potravin a kázeň se uvolnila. Proti počátečním fázím výpravy Petr rezignoval na protesty, za což si vysloužil Vilémovu kritiku. Vévoda si později stěžoval, že s Holickým nebyla žádná řeč, neboť o chování Čechů věděl, a nic proti tomu nedělal. Otázkou ovšem zůstává, co mohl, a zda vůbec chtěl něco učinit. Ani on nedostával za práci výplatu, a tak přivíral oči, když krajané znovu plenili kostely a kláštery. Už z dřívějšíka se Petr navíc přesvědčil, že autorita vrchního hejtmána v době, kdy se neplatí žold, prostě upadá a jeho zákazy nic nezmůžou. Snad i proto nechal Holický rotmistřům volnou ruku, aby si neplacení žoldu kompenzovali jinak.³⁰⁴

Od Lippstadtu, který odolal, vojsko zamířilo k hlavnímu cíli tažení (30. června). Začátek byl dobrý a Češi pod Petrovým velením dobyli klášter sv. Valburgy v blízkosti Soestu. Tento úspěch dokonce přinutil spojence města Jana Klevského, aby s Holickým začal vyjednávat (9. července). Situaci obléhatelů ale zhoršil nedostatek žoldu. Upadala kázeň, což vyvolávalo napětí mezi Petrem a Vilémem. Vévoda Holickému zazlíval, že Čechům toleruje špatné plnění povinností, a že peníze si nezaslouží. I přes problémy byl nakonec dohodnut rozhodný útok na město. Petr vedl Čechy (19. července) do prostoru mezi grantwegerskou a elverišskou branou, kam s nimi udeřil. Útok byl však odražen a na další obléhání už Češi kvůli Vilémově insolvenční nepomýšleli.³⁰⁵

Během cesty od města pokračovaly spory mezi Šternberkem a podrážděnými rotmistry. Petr chtěl setrvat při Vilémovi, který chtěl válčit také proti říšským městům. Kolovrat a jiní, znechucení porušováním vévodových slibů ohledně žoldu, však na Holického

³⁰⁴ Vojsko překročilo 10. června (1447) řeku Weseru poblíž Holzmindenu (dnes Dolní Sasko). Již zde donutilo několik měst a hradů k dohodě a placení velkých výkupných sum. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 208–209. K participaci Čechů na podrobení vestfálských měst Týž: *ČD III/2*, s. 213. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 147. O neplacení žoldu, k němuž docházelo, když vojsko leželo před městem Lippstadt Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 214–215. Vilém Saský později uváděl, že nespokojení Češi s ním vedli neustále nová a nová jednání ohledně žoldu. FRAD XLII, s. 39, č. 23. Týž pisatel také o Petrově nečinnosti při nekázni Čechů. FRAD XLII, s. 39–40, č. 23. V této souvislosti vévoda zmiňuje další rabování klášterů a kostelů, v nichž byly zcizovány monstrance a kalichy. FRAD XLII, s. 40, č. 23.

³⁰⁵ Lippstadt odolal díky svojí pevnosti, jízdné pomoci Jana Klevského a neplacení žoldu pro Vilémovo vojsko. Z toho vznikaly spory, které zabránily město dobýt. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 213–215. K dobytí kláštera sv. Valburgy FRAD XLII, s. 42, č. 23. O Petrově jednání s Janem Klevským Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 217. K napětí mezi Holickým a Saským Vilémova stížnost. Uvádí, že Češi leželi posádkou v dobytém klášteře sv. Valburgy, který měli hlídat a střídát se při tom s Vilémem. Podle něj to však nedělali, jak měli, z čehož měl vévoda škody. Z pohledu Viléma tedy Češi dostávali žold, jež si nezasloužili. To vše se podle Saského dělo s vědomím jejich hejtmána Petra Holického. FRAD XLII, s. 42–43, č. 23. Útok na Soest proběhl ze tří stran. Vilém Saský vyčlenil Čechům pod Petrem ze Šternberka místo mezi grantwegerskou a elverišskou branou. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 217–218. K tomu, že Češi na další obléhání Soestu kvůli Vilémově insolvenční nepomýšleli Týž: *ČD III/2*, s. 219. Vilém Saský ve svojí stížnosti z doby po konci tažení označoval Jindřicha Libštejnského z Kolovrat za hlavního původce unáhleného odchodu vojska od Soestu. FRAD XLII, s. 46, č. 23.

naléhali, aby se k nim připojil a odjel s nimi domů. Petr ale odmítl ustoupit, což je velmi popudilo a vše mělo dohru ještě v Čechách. Většina českého vojska se tedy pod vedením Kolovrata odtrhla (okolí Eisenachu, Durynsko) a směřovala do vlasti. Odpadlíci však po cestě hladověli a měli ztráty na životech i majetku. Rozezlený Jan Sádlo proto Petra po návratu obviňoval dokonce ze zrazy, neboť se od nich odpoutal a nedoprovodil je do Čech. Jeho úsudek byl ale ovlivněn emocemi v důsledku prožitých útrap. Sádlo mínil, že kdyby jel Petr s nimi, vedlo by se jim lépe. Holický by ale těžko ovlivnil neochotu Němců prodávat Čechům potraviny, zabíjení nakupujících ve městech, anebo útočení na menší skupiny oddělené od vojska. Pokud tedy Sádlo a další obviňovali Viléma, že je obelhal, neplatil žold a že mnoho Čechů kvůli němu ztratilo život, hledali viníka materiálních a lidských ztrát také na české straně, a tím byl pro ně Petr.³⁰⁶

Na počátku srpna 1447, kdy už tažení skončilo, byl Petr ještě u Viléma Saského v Koburgu. Zde s ním jednal o dvou zásadních záležitostech. V první řadě se vévodu snažil přimět, aby mu zaplatil za vojenské služby, jež mu prokázal, a vyrovnal škody, které přitom Šternberkovi vznikly. Pro zadluženého Petra to mělo mimořádný význam. Holický se rovněž přimlouval i za ostatní účastníky výpravy, aby jim ohledně žoldu a utrpěných škod bylo učiněno zadost. Následně byl vévodou propuštěn za slib, že se brzy vrátí. Šternberk však

³⁰⁶ Vilém Saský chtěl bojovat proti říšským městům ve Francích. Na to chtěl využít žoldnéřské vojsko. Většina Čechů už však pod ním pro neplacení žoldu nechtěla bojovat. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 222. K tomu, že se Petr rozhodl zůstat s Vilémem Týž: *ČD III/2*, s. 223. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 147. Rozpory mezi Petrem a některými rotmistry ohledně návratu do Čech odvozují nepřímě na základě mladší zprávy ze *Starých letopisů*. Ty zmiňují kritiku na Petrovu adresu, že se od Viléma neodpojil a nejel s dalšími hejtmany domů. SLČV, s. 109–110. Vilém Saský ve své stížnosti na české žoldnéře označuje Jindřicha Libštejnského z Kolovrat za hlavního viníka oddělení velké části Čechů od jeho vojska. FRAD XLII, s. 46, č. 23. Tomek uvádí, že k tomu došlo v okolí durynského Eisenachu. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 147. K útrapám, jež zažívali odpadlíci na cestě do Čech, např. list Petrova otce Aleše Holického (15. srpna 1447). V dokumentu popisuje, co se dělo poté, když se část Čechů z tažení oddělila. Jak Viléma pomlouvali, že jim nedal zásoby, a jak proto mřeli od hladu. FRAD XLII, s. 46–47, č. 24. 28. srpna (1447) vyčítali rotmistři na čele s Kolovratem Vilémovi, že se s nimi v cizině nezacházelo tak dobře, jak by jim chtěl namluvit. Vinili ho, že si jejich služeb málo cení, proto chtějí napsat římskému králi, knížatům, hrabatům, pánům a říšským městům, jak s jeho sliby a přísahami přišlo mnoho jejich přátel o hrdlo. Otevřeně mu také sdělili, že je svedl a oklamal. Zazlívali mu rovněž, že si stravu museli hradit ze svého, aniž by se jim od něho stala náprava. FRAD XLII, s. 51–52, č. 26. České stížnosti zaznamenávají rovněž *Staré letopisy*. Píše se v nich, že Vilém Čechy opustil a odjel od nich, zanechav je ve velké chudobě a úzkosti. SLČV, s. 109–110. Zmínka o chudobě je narážkou na to, že jim nedal zásoby jídla ani pití. K čemu to vedlo, popsal Jan Sádlo z Kostelce. Ten zároveň vytýká Petrovi Holickému údajnou zradu. „*A potom přijel Sádlo s svým haufem, ...pravice divné věci, kterakú bídu měli ve vsí potravě i v nápoji, též i koňové jich hladem mřeli, a všecko utratili, kde co měli, oděnie, kuše, meče i koně, přimlívající Holickému mladému, panu Petrovi, že velikú (nevěru) jim učinil, odjel od nich*“. SLČV, s. 109–110. Rotmistři tedy zcela zjevně Petrovi přičítali vinu za jejich strádání, že s nimi nebyl a nepomohl jim. Z listu Aleše Holického (15. srpna 1447) plyne, že ve Vilémových městech Čechům nechťeli, ač jim to bylo slíbeno, dávat ani prodávat potraviny, okrádali je o koně, peníze a některé zabíjeli. FRAD XLII, s. 47, č. 24. K útrapám Čechů, kteří se od Viléma oddělili také Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 222–226. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 147–148. Největší odpovědnost za neúspěšné tažení byla z valné části svalována na Čechy. Hlavní vinu však nesl Vilém Saský, který zahájil výpravu bez příslušných prostředků, spoléhající na blahovůli žoldnéřů a strach odpůrců před velkým vojskem. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 219–220.

Vilémovi zaslal pouze přímlovu (15. srpna), aby se hleděl s českými žoldnéři vyrovnat. Ti také na Petrův popud stanovili svoje nároky, s nimiž se posléze obrátili na vévodu. Šternberk se touto iniciativou snažil o udržení dobré pověsti poté, co byl osočován, že Čechy nechal na holičkách.³⁰⁷

Pomocnou ruku Petrovi podával jeho otec. Radil mu, ať s Vilémem jedná a vede ho k vyrovnání s rotmistry, aby už ho déle nepomlouvali, protože v opačném případě by se přátelé od vévody odvrátili. Navrhoval též, ať Vilém pošle k rozhovorům místo Petra svého rádce Opla, nebo si jinak učiní mnoho nepřátel, kteří pak rádi pomohou Fridrichu Saskému. Vzhledem k tomu, že hejtmani Petrovi nemohli přijít na jméno, to byl od Aleše dobrý nápad. Holický na Petra rovněž apeloval, že jistě pochopí, kam s touto radou míří, neboť pokud se obě strany nedohodnou, vznikne Šternberkům velká škoda. Vévoda totiž Čechy ještě může potřebovat. Strategie Šternberků je tak zřejmá. Tlačit Viléma ke srovnání pohledávek, tedy k usmíření s Čechy, tím se otevře možnost dalších služeb, a Holičtí znovu získají šanci profitovat z válek mezi saskými bratry na straně Viléma. Vévoda také českým požadavkům nakonec ustoupil, přičemž spor vznesl na Petrova otce a Jiřího z Poděbrad (září). Moc se tím ale nezměnilo. Přestože Aleš s Jiřím učinili výpověď už v březnu 1448, Vilém neměl peníze a spor se proto táhl až do šedesátých let.³⁰⁸

³⁰⁷ První účastníci tažení proti Soestu, kteří se od Viléma odtrhli u Eisenachu, dorazili do Chebu 4. srpna (1447). Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 226. Odtud psali vévodovi (6. srpna), aby jim zaplatil žold a utrpěné škody. FRAD XLII, s. 51, č. 26. Podle Urbánka byl Petr tehdy v Koburgu, odkud ho Vilém propustil za slib, že se brzy vrátí, což Holický neučinil. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 226–227. O čem Petr v Koburgu s Vilémem jednal, odvozuji nepřímo z pozdější korespondence Aleše Holického se synem (z 15. srpna 1447). Aleš Petra nabádal, že je nezbytné, aby si vážně promluvil s vévodou, aby mu Vilém uhradil škody a žold. Pokud by se tak nestalo, byla by to Petrova i Alešova záhubná a nenahraditelná ztráta. Aleš synovi rovněž kladl na srdce, aby vévodu tlačil k vyrovnání s dalšími účastníky výpravy. „*Auch ist dir selbs nottorfft, das du ernstlichen mit sein gnaden redest, das er dir aussrichtung thu vmb dein dinst vnd scheden vnd auch der, die auf dein wort vnd brieff geczogen sein. Wenn wo das nicht geschee, so verstee dus selbs wol, das mir vnd dir das ein verterblicher, vnverwindlicher schad wer etc.*“ FRAD XLII, s. 49, č. 24. Petr však jistě i bez otcova upomínání věděl, co má dělat a proč. Přesto Alešův list nabízí konkrétní odpovědi, na jaká témata mohl Holický v Koburgu s vévodou hovořit. K Petrově přímlově Vilémovi, ať se s rotmistry hledí vyrovnat (15. srpna 1447) FRAD XLII, s. 52, č. 26. Zde rovněž o tom, že Jindřich z Kolovrat, Dětrich z Janovic, Vilém z Ilburka, Albrecht z Kolovrat, Mikuláš z Gutštejna, Závíše z Klinštejna, Jan Calta z Kamenné Hory, Jan Sádlo z Kostelce a mnozí další, na Petrův popud stanovili vůči Vilémovi svoje pohledávky. FRAD XLII, s. 52, č. 26. Z literatury k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 227. Tomek o tom, že se Petr svým prostředkováním snažil udržet mezi Čechy dobrou pověst. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 148.

³⁰⁸ Rady Petrova otce synovi (15. srpna 1447) FRAD XLII, s. 46–50, č. 24. Zprávy Čechů ohledně Vilémova chování k nim FRAD XLII, s. 46–47, č. 24. Na konci srpna (1447) Češi vévodovi psali, že je ohledně slíbených peněz oklamal a podvedl. Chtějí proto napsat římskému králi, knížatům, hrabatům, pánům, říšským městům a všem zbožným lidem, jak s nimi špatně zacházel a nedržel závazky. S pomocí boží a jejich přátel se mají ve všech cizích zemích dozvědět, že se jim stala křivda. FRAD XLII, s. 51–52, č. 24. 17. srpna (1447) si Jindřich Libštejnský z Kolovrat, Jan Sádlo a jiní žoldnéři vyžádali slyšení na staroměstské radnici a před konšely se bez obalu pustili do Viléma. „*I učinili na markrabí míšeňského žalobu, pomlúvajíc jeho, kterak jim velikú nepravost učinil a u veliké škody a nebezpečenstvie uvalil jest skrze lest a zradu.*“ SLČV, s. 110. Vévoda psal Čechům (27. srpna 1447), kteří chtěli žold a uhradit škody (k tomu FRAD XLII, s. 51–52, č. 26), že k nim pošle Aleše Holického a Poděbrada, aby se s nimi v Chebu přátelsky dohodli. Oběma také v tomto smyslu již napsal. FRAD

Po neúspěšném tažení, které udělalo zlou krev mezi Šternberkem a některými rotmistry, se Holický ponořil do domácích záležitostí. V květnu 1448 navštívil Prahu, kam ho nalákala přítomnost papežského legáta, jemuž sněm předložil žádosti o potvrzení kompaktát a posvěcení Rokycany. Petr jako důsledný kališník nechtěl propásnout tento významný okamžik. O to více byl rozčarován, když se záhy ukázalo, že Carvajal nemá zplnomocnění kompaktáta potvrdit. Při odjezdu z města 23. května si navíc vzal jejich originál, slibující, že ho vrátí v Benešově. Petr ho tedy pro jistotu s více jak čtyřmi sty jízdními doprovodil, připraven mu kompaktáta odejmout silou, kdyby je nechtěl vydat po dobrém. Násilí ale nebylo třeba, neboť legát je Petrovi odevzdal a ten kompaktáta převezl zpět do Prahy.³⁰⁹

Dalším důvodem, proč Holický zavítal do hlavního města, byl jeho spor s Fridrichem Saským. O jeho příčině nejsme zpraveni, Petr však uváděl, jak mu bylo opovězeno, aniž by provedl něco špatného. Svoji při, ve které se cítil nevinný, chtěl tudíž přednést na sněmu. Prostředkování se ujal jeho otec, jenž se záležitost pokoušel urovnat při jednání s vévodovým maršálkem. Po něm žádal, aby Fridrich vydal Petrovi listinu, že s ním, ani s jeho poddanými, není ve válečném stavu. Obdobný dokument měl vydat i mladý Holický. Návrhy se však nesetkaly s kladnými ohlasy. Olej do ohně mezi oběma soky přiléval fakt, že Saský poté osadil nějakou horu na území království pět mil od Bečova nad Teplou. Petr ji dobyl, stavení vypálil, avšak Fridrich ho zakrátko znovu opravil. Šternberkova reakce v tomto ohledu je ovšem zcela přirozená. Vzhledem k vzájemnému nepřátelství neměl zájem, aby Saský udržoval opěrný bod v relativní blízkosti jeho panství (Bečov). Neméně působila rovněž Petrova obava ze saské expanze. Fridrich už ovládal Most, Duchcov, Osek a Riesenburk. Cílem poděbradských byl naopak konec jeho vlády v severozápadních Čechách a rozhodně nechtěli tolerovat její rozšiřování do dalších oblastí.³¹⁰

XLII, s. 54, č. 27. K tomu též Urbánek, který uvádí i datum rozhodčího výroku, a že se spor pro insolventci Saského vlekl až do šedesátých let. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 228–229.

³⁰⁹ K tomu, že sněm předložil legátovi žádosti o potvrzení kompaktát a posvěcení Rokycany Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95. Týž o tom, že legát neměl oprávnění kompaktáta potvrdit. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 95. Ke snaze legáta odjet s kompaktáty, k výzvě, aby je vrátil, načež odvětil, že se tak stane v Benešově FRAS VII, s. 244. Petr legáta do Benešova doprovázel s Přibíkem z Klenové. Instrukce, jež obdrželi od sněmu FRAS. „*Und sie schickten nach ihm [Carvajal] den Herrn Peter von Sternberg und von Holitz, und den Przibik von Klenau und mit ihnen mehr als gegen 400 Reiter mit dem Auftrag, sich seiner zu bemächtigen, wenn er sie [kompaktáta] in Güte nicht zurückgeben wollte; ...*“. FRAS VII, s. 244–245. Sněmovní instrukce pro Petra Holického a Přibíka z Klenové tak dokládají Šternberkovu přítomnost na květnovém zemském sněmu v Praze (1448). Z literatury např. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 256.

³¹⁰ K Petrovu sporu s Fridrichem Saským korespondence jeho otce s Rožmberkem (9. srpna 1448). Aleš magnátovi sděluje, že Saský „*nemaje k synu mému ni žádný viny, svévolně JMti jemu jest odpověděl; a když bylo o sněmu v Praze [květen], mluvil sem s maršálkem JMti, chtěl to ještě v lepší uvést, jediné aby JMti synu mému dal list, že naň ani na jeho poddané nemá péče mieti, a že syn můj JMti též má učiniti. Nemohlo to býti, a učiniti toho nechtěl; než v tom byl osadil nějakú horu, a syn můj, dobyv ji, i vypálil stavenie. Pak nynie zase ji osazuje (a ta hora jest na království, pět mil od Bečova), ješto jest to osazenie ke škodě vši naší zemi*“. LL III, s. 343, č. 485. AČ II, s. 26, č. 30. Obava z Fridrichovy expanze na úkor království je z Alešových slov dobře patrná. Stejně

Šternberkové však dokázali Fridrichovy neústupnosti ve sporu s Petrem využít ku prospěchu poděbradské strany. Když poděbradští záhy potřebovali vysvětlit, proč se sbírají do pole (srpen 1448), argumentoval starý Holický mimo jiné právě Fridrichovou svévolí vůči jeho synovi. Petr ale věděl, že pravým důvodem je dobytí Prahy, neboť Menhartovou konverzí ke katolictví (ovládal Prahu) se mocenská rovnováha v zemi vychýlila v neprospěch důsledných kališníků. Petr tak patřil k nečetným osobám, které o Jiřího plánu na ztečení metropole věděly. Důvodem bylo blízké příbuzenství s Poděbradem, který byl Petrovým švagrem, a tedy důvěra mezi oběma muži. O šturmu byl zpraven rovněž starý Holický, jenž nemusel mít obavy synovi svěřit Jiřího úmysl. Na rozdíl od otce se ale Petr nedostavil k Lounům, kde se sešla část Jiřího vojska, aby se utužil dojem výpravy proti Fridrichovi. Šternberk byl přítomen s Poděbradem přímo před Prahou a zúčastnil se tak úspěšného nočního útoku z 2. na 3. září 1448. Mečem tedy přispěl k zajištění rozhodujícího postavení pro poděbradskou stranu v zemi.³¹¹

Po dobytí Prahy, na němž se Holický podílel, nedošlo ihned k boji mezi poděbradskou a rožmberskou stranou. Oldřich potřeboval čas na posbírání sil, proto přistoupil od 10. dubna 1449 na roční příměří. Pro Petra se však nic neměnilo. Spory s magnátovými straníky měl už před tím, ale i potom. Už v únoru si posvítil na loketského mana Kašpara z Kolsen. Jeho tvrz oblehl, dobyl, Kašpara zajal a chtěl popravit, protože škodil Petrovým lidem. Ačkoli Loket patřil Matesi Šlikovi, který byl Kolsenovým pánem, prohlásil Kašpara za svého služebníka Hynek Krušina ze Švamberka. Vedle něho i Šlik chtěl zabránit exekuci a Petrovi psal, že o svého mana stojí. Holický se ovšem hájil poukazem na listy, jež zasílal Šlikovi, Švamberkovi i jiným, než se Kolsen dostal do jeho moci, že mu loupeže a výpady nebude trpět.³¹²

starosti jistě sdílel i Petr Holický. Petrův otec v právě citovaném listu rovněž neopomněl Rožmberkovi zdůraznit, jak daleko *hora* je od statků jeho syna. O tom, že se Petrův spor se Saským projednával konkrétně na pražském květnovém sněmu (1448) Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 253–254, pozn. č. 2, 280. K obavám ze saské expanze i brojení proti ní ze strany poděbradských Lůzek, B.: *Po stopách*, s. 86–87. O úsilí poděbradské strany učinit konec saské vládě v severozápadních Čechách Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276. Týž uvádí, že osazením hory se Fridrich Saský snažil zajistit pro případ války proti svojí osobě. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 280.

³¹¹ Alešovi zástupné důvody, proč se poděbradští chystají do pole, včetně poukazu na Fridrichovu svévoli proti Petrovi list Rožmberkovi (9. srpna 1448). AČ II, s. 26, č. 30. LL III, s. 342–343, č. 485. K důvodům, proč musel Jiří po Menhartově konverzi (1448) dobyt Prahu blíže strany 99–100. K důvodům, proč Poděbrad obeznámil Petrova otce se svým plánem na ztečení Prahy, i k Alešově roli v plánu s. 100–101, pozn. č. 150. K tomu, že Aleš Holický se nacházel s částí vojska u Loun strany 102–103. Urbánek uvádí, že Petr se nacházel v době útoku na Prahu s Poděbradem před metropolí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284–285, pozn. č. 3.

³¹² K příměří uzavřenému 10. dubna (1449), i ke snaze Oldřicha nasbírat síly, než vstoupí do boje s. 105–106. K Petrovu sporu se Švamberkem ohledně Kolsena list Aleše Holického Rožmberkovi (20. února 1449). Zde i zmínka, že Kašpar byl loketský man a jeho pánem Mates Šlik. „*A kterak p. Crušina pravi, že jest jeho služebník [Kolsen]; ano jest netejné, že jest ten Cašpar z Colsen man k Lokti a pán jeho Mathes Šlik o něho stojí a k synu mému o něho slal jest, jako o svého manna; a prvé nežli jeho dosáhl syn muoj, Matesovi Šlikovi, jakožto pánu jeho, také p. Crušinovi i jiným psal jest, dáváje jim věděti, že jemu děle takové zrady a lúpežuov i stanovišť, které*

Ve sporu Petra podpořil otec, jenž obhajoval synův zákrok i záměr. Rožmberka se proto tázal, zda mu odpírá právo popravy, která Šternberkům jako zemským pánům náleží „nad neřádnými lidmi“. A pokud by Petr v souladu s důkazy nalezenými na Kašparově tvrzi přistoupil k popravě, jestli by se vůbec musel Švamberkovi nebo jinému zodpovídat. Oldřichovi také připomenul, že Petr chtěl už dříve při postoupit právě jemu, ale Krušina to odmítl. Místo toho prý synovi po královsku přikazoval, aby Kašpara vydal, což mu nepřísluší. Přetahovanou o Kolsena nakonec vyhrál Petr. Rožmberk totiž Šternberkům odepsal, že jsou „starodáwnní páni w Čechách, a že práw též jako jiní páni wedle řádu země této i popraw požíwati mají“. Petr si tak zásahem otce, jenž se s magnátem dobře znal, zajistil proti druhé straně mocnou záštitu, a to Kašpara přivedlo na popraviště.³¹³

Švamberk ani poté Petra nespouštěl z očí. V březnu 1449 plný obav Rožmberka informoval o Šternberkově schůzce s říšskými knížaty. Tu vykládal jako snahu druhého tábora uvést některé z nich do země jako krále. To byl dobrý odhad. Obě strany hledaly spojence a Petr dostal od Poděbrada pověření jednat nejspíše s někým z Wittelsbachů. Nezdá se však, že by rozhovory přinesly konkrétní výsledky. Na počátku dubna se Švamberk zase pokusil Petra vytlačit z loketského kraje, avšak bez úspěchu.³¹⁴

se k němu od něho dály, trpěti nechce;“. Aleš také píše, že Kolsen loupil na úkor Petrových lidí, že ho Petr zajal na jeho tvrzi, i že ho chce popravit. LL IV, s. 14, č. 14. AČ II, s. 28, č. 33. Z literatury k tomu stručně Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, 373, pozn. č. 2.

³¹³ K tomu, že Aleš Holický ve sporu se Švamberkem podpořil Petra list Aleše Holického Rožmberkovi (20. února 1449). LL IV, s. 14, č. 14. AČ II, s. 28, č. 33. K Alešovým dotazům na Oldřicha tamtéž. „*Pak podávám toho na tě, milý prieteli, daj mi tomu rozuměti: odpierášli nám té popravy, kteráž nám príslušie v zemi nad neřádnými lidmi? Nebť já jiného neviem, než že mně i synu mému, též jako i jiným i jiným pánuom zemským, poprava nad neřádnými lidmi príslušie. A stalo-li by se co od syna mého Cašparovi z Kolsen, tak jakož jeho s jistinami dosáhl jest, zprav mě toho, milý pane, byl-li by aneb jest-li syn muoj p. Crušinovi aneb komu z toho povinen odpoviedati?*“. LL IV, s. 14, č. 14. AČ II, s. 28, č. 33. K tomu, že Krušina odmítl Petrovu snahu postoupit řešení sporu Rožmberkovi LL IV, s. 14, č. 14. AČ II, s. 28–29, č. 33. K magnátově odpovědi Šternberkům list Oldřicha z Rožmberka Aleši Holickému (15. března 1449). Celá jeho odpověď zní takto: „*Milý prieteli! slýchal sem jakž sem žiw, žeť sú páni ze Šternberka starodáwnní páni w Čechách, a že práw též jako jiní páni wedle řádu země této i popraw požíwati mají*“. LL IV, s. 26, č. 25. AČ II, s. 32, č. 34. Z Oldřichovy odpovědi rovněž plyne, že Aleš působil v synových sporech s magnátovými straníky nejen jako Petrův obhájce, ale i přímluvce a prostředník. Při tom využíval svůj vliv na Rožmberka plynoucí z toho, že se velmi dobře znali již z dob husitských válek a i po Alešově konverzi ke kalichu spolu udržovali časté kontakty. Rožmberk tedy také Alešovi odepsal (15. března 1449): „*Než k tomu sem se k twé libosti i pro syna také twého mezi ním a p. Krušinú listmi i jinak pričíněl, aby to, což mezi nimi jest, v lepšie bylo uwedeno*“. AČ II, s. 32, č. 34.

³¹⁴ Švamberk na to, že Petr (spolu s Buriánem z Gutštejna) při jednání s knížaty usiloval jedno z nich uvést do země, usuzoval na základě výroku Přibíka z Klenové. Rožmberkovi napsal (16. března 1449): „*A dávám věděti, žeť jest Přibík řekl, jestli že se nesvolíme o pána a o krále v spěšné chvíli, že uzříte [Strakonická jednota] žeť větčie nesnáze vzniknú. I tomu já jinak neumiem rozuměti, jakož sú o krále stáli [Poděbradská jednota] že někoho do země uvedú za krále...Nebť Petr Holického syn a Burian sježděli se s kniežaty, ...chtiec některé knieže za krále uvěsti do země...*“. LL IV, s. 29–30, č. 28. AČ III, s. 377, č. 18. Dle Jánského šlo nejspíše o někoho z Wittelsbachů a jednání o tom nepřinesla konkrétní výsledky. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 111. Týž také o tom, že za snahou uvést kníže na český trůn, stálo úsilí poděbradské strany získat spojence proti rožmberskému táboru. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 111. K Petrově držbě Bečova nad Teplou a k pokusu ho o něj připravit blíže v kapitole o majetku na stranách 216–217.

Spory měl Petr také s Jindřichem Libštejnským z Kolovrat. Kvůli silničním loupežím, které měly škodit jeho lidem, zajal Jindřichova poddaného Psíka. Ten chtěl, stejně jako nedávno Švamberk, aby mu Petr jeho člověka vrátil. Stejně jako v případě Kašpara z Kolsen, tak i nyní si Šternberk vyhrazoval popravu a vydání zloděje přirozeně odmítal. Holický však nechtěl brát spravedlnost do vlastních rukou, ačkoli měl na to právo (právo popravu), a v tomto případě se rozhodl postupovat jinak než u Kolsena. Nešlo však o jeho velkorysost nebo strach z Kolovrata. Petr chtěl postupovat zcela v intencích jindřichohradecké smlouvy, aby si kryl záda a nepopouzel rožmberskou stranu. Proto Libštejnského odkázal ohledně Psíka na rozhodnutí čtyř ubrmanů, jež měli vynést na sněmu v Jihlavě (srpen). Pouze na jejich rozkázání byl ochoten zloděje předat Kolovratovi. Spoléhat na opravce bylo pro Petra navíc výhodnější, neboť k nim za poděbradskou stranu náležel jeho otec, který mu byl nakloněn. Jak Holický v Jihlavě nakonec uspěl, už prameny neříkají, je ale možné, že rozhodnutí tam nepadlo, protože úmluvci byli zahlceni množstvím dalších případů.³¹⁵

Nenávistné spory měl Šternberk s Mikulášem Lobkovickým, kterému škodil z tvrze Permesgrün. Lobkovic si na něj stěžoval úmluvcům už během jihlavského sněmu. Nejnověji Petrovi lidé okradli jeho poddaného, povoláním tesaře, jemuž uštedřili výprask. Holický sice sliboval nápravu, ale uloupený majetek nevrátil. Místo toho se netajil nevraživostí a počínání zdůvodňoval ústně i listy, jež o tom rozesílal. Lobkovic to vykládal jako snahu křivě ho osočit a vymýšlet si záminky, aby Holický obhájil svévoli. Proto se ho Mikuláš tázal, zda jsou ve válečném stavu, aby se podle toho mohl zařídit a Petrovi řádně opovědět, jak se sluší a patří. Ten však Lobkovicem pohrdal a přezíravě to dal najevo. Aniž by vzkázal službu, odepsal, že je lhář, pokud tvrdí, že se mu děje křivda. Petr se cítil zcela v právu, neboť byl prý ze strany Lobkovice pomlouván a špiněn u vůdce Poděbradské jednoty a svého švagra, což také dokáže. V závěru na otázku, jestli jsou ve válce velmi neuctivě, bez jasné odpovědi, odsekl: „vezmi sobě mé psanie, jakž se zdá, k svému rozumu, a jáť je vezmu

³¹⁵ Ke sporu Petra s Kolovratem ohledně Psíka list Aleše Holického Rožmberkovi (3. července 1449). Magnátovi píše „věda dobře [Oldřichu], ačkoli syn můj nad zlodějem a lúpežníkem silničným má popravu, však tobě, pane, i jiným ubrmanům nejednu dal jest věděti, že jeho před čtyřmi ubrmany chce v Jiehlavě postaviti; a nezdá mi se, pane, spravedlivé ani hodné, by syn můj měl nebo povinovat byl zloděje a lúpežníka svého... Kolovratovi vydávati, leč z rozkázání... ubrmanův“. LL IV, s. 73, č. 87. AČ II, s. 38, č. 37. Ke sporu Petra s Kolovratem velmi stručně Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 373, 373, pozn. č. 3. V jindřichohradecké smlouvě uzavřené mezi Poděbradskou a Strakonickou jednotou (10. dubna 1449) si obě uskupení zvolila čtyři ubrmany, dva za každou stranu, kteří měli srovnat při Poděbrada a Oldřicha z Hradce i jejich spojenců. AČ II, s. 251, č. 26. Mezi čtyřmi opravci byl i Petrův otec Aleš Holický. AČ II, s. 251, č. 26. Petrovo rozhodnutí jet na sněm do Jihlavy (srpen) dokládá glejt, který Rožmberk a jeho strana vystavila 10. července (1449) poděbradským. Na něm je uvedeno i Petrovo jméno. LL IV, s. 77–78, č. 94. AČ III, s. 541, č. 532. Nepřátelství mezi Oldřichem z Hradce a Poděbradem bylo následkem dobytí Prahy (1448), kdy byl Jiřím zajat jeho otec. K tomu strany 103–104. K uzavření jindřichohradecké smlouvy (10. dubna 1449), na němž se podílel Petrův otec strany 105–106. K důvodům, proč byli ubrmani v Jihlavě zahlceni množstvím sporů strany 107–110.

také k svému, jakž mi se líbiti bude“. Vzhledem k Petrovým argumentům, muselo být ale zřejmé, jaký je stav věci, a jak si bude dál počínat.³¹⁶

Už v říjnu 1449 si Lobkovic znovu stěžoval ubrmanu Rožmberkovi, že Petr zajal bezdůvodně kadaňského měštěná. To mu ale nestačilo, a tak ještě oloupil jeho hamrníka o krávy i jiný dobytek, vzal náčiní, které potřeboval pro práci a samotný hamr poničil. Velmi také láteřil, jak se Petrovi lidé pokládají kolem jeho silnic, kde vraždí, loupí, jímají, což mu dělá velké škody na clech, neboť je strach po těchto cestách jezdit. Oldřicha se ptal rovněž na radu, co si počít. Zasáhnout proti Petrovi se bál s ohledem na podporu Šternberkova tábora. Proto se ujišťoval, zda jsou pravdivá slova písaře Mikuláše. Ten Lobkovicovi dříve sdělil, že Oldřich vzkazuje, ať se brání, protože mu poskytne pomoc. Lobkovic chtěl tedy vědět, jestli je to pravda, podle čehož se hodlal zařídit.³¹⁷

³¹⁶ K této fázi sporu mezi Petrem a Lobkovicem LL IV. V listářu je otisknuta Mikulášova stížnost na Petra Holického z 3. září (1449). Obrací se na Rožmberka (ubrman za Strakonickou jednotu) a další předáky Strakonické jednoty, kteří byli na sněmu v Jihlavě. Jmenovitě jsou uváděni Oldřichův syn Jindřich z Rožmberka, Jan a Oldřich z Hradce, nebo Děpolt a Jan z Riesenberka. LL IV, s. 96, č. 118. V poznámkovém aparátu jsou přiloženy opisy dvou listů, jednoho z 27., druhého z 29. srpna (1449), které Lobkovic zaslal předákům spolu se svojí stížností. LL IV, s. 95, pozn. č. 1. V tomto odstavci jsem čerpal jak ze stížnosti, tak z obou opisů. První (listu z 27. srpna) obsahuje Lobkovicovo sdělení Petrovi, že je jím napadán bezdůvodně s dotazem, zda jsou ve válečném stavu. Druhý (listu z 29. srpna) Petrovu odpověď, tedy důvody proč se tak děje. Ze stížnosti i opisů je patrné, že Mikulášovi škodil i Petrův otec, tzn. oba Holičti. Lobkovic např. píše (3. září), „*kterak pan Aleš a pan Petr, ... hnuti se někakú svévolností proti mně tak že já i moji chudí lidé nemuožem před nimi pokoje požití, a to mi vskutce okazovali sú a okazuji ... A nyní opěť, dokadž ste vy na sněmu, jeho [Petrova] s Permasgrínu pobrali sú člověku mému statek jeho, tesaři, ... a k tomu ho zbili; a pan Petr psav úředníku mému, že mu to má vráceno býti a toho se jest nestalo, než pan Petr mluvil ... netajně, že se proti mně vystřehati nechce ... A nerozomím podle těch jeho řečí jiněmu, než že ... chtiece mě pod křivým osočováním k škodě ... připraviti ... I psal sem nyní ... Petrovi podle takových jeho osvědčování, žádaje věděti, měl-li bych naň péči mieti, aby mu to dal věděti, jako na dobrého člověka slušie*“. LL IV, s. 95–96, č. 118. V listu z 27. srpna, jenž Lobkovic zaslal v opisu svojí straně, se Mikuláš Petra ptá, zda jsou ve válce a zároveň píše: „*Jakož mi se od tebe a otce tvého děje, ješto by mi se dieti nemělo bez viny ...*“. LL IV, s. 95, pozn. č. 1. V Petrově odpovědi z 29. srpna, Lobkovicem zasláné v opisu jeho straníkům stojí: „*Jakož píšeš, že by se tobě dalo od pana otce mého a ode mne, ješto by se od nás dieti nemělo, i křivdu smyšlenú sobě o nás píšeš, nebť to věc svědomá, žeť toho žádnému nečiníme, ješto by se dieti nemělo, než tys na nás žaloval panu Jiříkovi, švagru našemu, smyšlené a neduodvodné věci, jakož pak to chci na tě dověsti, jakož na takéhož slušie, jakožs ty, že jest to tak*“. LL IV, s. 95, pozn. č. 1. Ke sporu Aleše Holického s Lobkovicem strany 112–113.

³¹⁷ Lobkovic psal 13. října (1449) Rožmberkovi, že „*jal mi jest pan Petr měštěná z Cadaně za neřádnú příčinú ... Na tom dosti nemaje, počal jest nade mnú i bráním, a pobral mi hamrníku, mému dědičnému člověku, dobytek i jiné věci, k tomu mu i hamr zkaziť*“. LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 402, č. 7. 27. října (1449) Lobkovic svoje škody konkretizoval. Oldřichovi uvedl, že „*vybili mi [Petrovi lidé] hamr muoj dědičný, hamrníku mému pobrali krávy i jiný dobytek a k tomu rozličné nádobie, ješto k hamru ... slušie*“. LL IV, s. 119, č. 140. V listu z 13. října Lobkovic také sděluje, jak Petrovi lidé přepadávají pocestné a kupce na jeho silnicích. LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 402–403, č. 7. 27. října Mikuláš Oldřichovi trístní stav na svých silnicích popsal podrobněji. „*Item také vždy obecně jich chodí [Petrovi lidé] na mé silnice na lež, tu lidi vždy mordují, lúpí a jímají a tudy sú mi mé silnice položili a kladú, takže mi má cla i jiní puožitkové skrze to scházejí a sešli sú tak, že mě skrze to k velikým škodám připravují*“. LL IV, s. 119, č. 140. K Lobkovickým obavám zasáhnout proti Petrovi a jeho otci kvůli reakci poděbradské strany Mikulášův list z 13. října (1449). Píše, že by je porazil, „*ale mám výstrahy jisté, když bych se pomstil, že by všeckna jich rota na mě vtrhnúti měla a mě zahubiti chtěli. A protož prosím rady vaše [Oldřichu]; neb Mikuláš písař řekl mi od vás, že jste mi vzkázali, abych se bránil ... a že mě retunkem nenecháte i jinú pomoci. A protož, jestli to tak, račte mi to psáti, ... ať bych se uměl po vašem listu zpravit*“; LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 403, č. 7. Z pramene však není zcela jasné, zda byl Mikuláš písařem Lobkovice nebo Rožmberka. Ke sporům Petrova otce s Lobkovicem strany 112–113.

Výše jsem zmínil, že Petr obhajoval záští očerňováním svojí osoby před Poděbradem. Od konce srpna 1449 mu přibyl další pádný důvod. Lobkovic totiž přestoupil ke Strakonické jednotě, což Holický pokládal za zradu a věrolomnost. Mikuláš dobře věděl, jaké to bude mít následky, proto v příznávacím listu prosil o ochranu před Petrovou odvetou. Šternberk však svým chováním jeho odchodu napomohl. Lobkovic oprávněně poukazoval na zápis Poděbradské jednoty, „*abychom sobě silnic hájili a jinak sobě proti bezprávie pomohli*“. Petr se však choval zcela opačně, proto Mikuláš hledal pomoc u strakonických. Rožmberk ho také vyzval (20. října), aby sepsal veškerá příkoří a seznam mu poslal, aby s ním mohl obeslat ubrmany, Šternberky a Poděbrada jako vůdce jejich strany. Na nich chtěl Oldřich žádat konec Petrových útoků. Mikulášovi také radil, kdyby si Holický nedal pokoj, ať to oznámí veřejně okolním pánům, městům a jemu samému. Hlavně se měl vyvarovat vojenské odpovědi, jak nejdéle to půjde. Lobkovic konečně ujistil, že má proti Šternberkovi podporu, jak Oldřicha, tak celé Strakonické jednoty.³¹⁸

³¹⁸ Vedle Lobkovic přistoupil ke Strakonické jednotě 31. srpna (1449) Jindřich starší z Vejdy a Fridrich a Aleš ze Šumburka. V příznávacím listu prosí, „*ač by ta strana odporná aneb někteří z nich nás proto tisknutí chtěli aneb nám to zpomínati nyní aneb potom, ... že sme s vámi v jednotě, abyste nás neráčili opustiti, než nám proti takovým také radni a pomocni býti tak, jakož tomu dobře rozoměti můžete, žeť jich strana odporná na nás více než na jiné čeliti bude*“. LL IV, s. 94, č. 117. Ačkoli přistupující nikoho konkrétně nejmenují, je zřejmé, že Lobkovic má na mysli Petra, jehož hněv předpokládá. Po 13. říjnu (1449) Lobkovic Oldřichovi oznamoval, že už mu za přestup ke strakonickým opověděli Poděbrad, Zděnek Konopišťský ze Šternberka, Jan Zajímač z Kunštátu, Mikuláš Trčka z Lípy a Hertvík z Rušinova. LL IV, s. 111–112, č. 133. Petrův otec považoval Lobkovic kvůli přestupu ke druhé jednotě za bezectného a suše konstatoval, „*žeť z bláta muškát nebude*“. Za to ho měl rovněž za prospěcháře, neboť „*nám w naši jednotu se zavázal slibem svým, a tudy jest zasě města Kadaně dosáhl*“. K tomu strana 112. Názory Aleše Holického osvětlují, proč Petr zajímal kadaňské. K Lobkovicovu odkazování se na zápis Poděbradské jednoty, že ho Petr porušoval, cedule v jeho listu Rožmberkovi (27. října 1449). Mikuláš píše, že „*když sem s panem Petrem vedle jiných dobrých lidí v zápisiech byl [tj. v Poděbradské jednotě], v kterémž sme se zapsali pode ctí a pod věrú, abychom sobě silnic hájili a jinak sobě bezprávie pomohli... V tom když pan Petr panu Glauchovskému [Fridrich ze Šumburka] pobral, tu jesti jemu na mé silnici největší škodu učinil a pobral mu vozy s koňmi i s kúpi, i lidí jemu jal, ... a mně samému... také při tom pobral na silnici koň, vozy i jiné statky...*“ a Petrův otec „*svě při tom měl, když mi jest pobráno, a já na ně žádné péče neměl*“. LL IV, s. 118, pozn. č. 1. Chování Šternberků, kteří bezostyšně loupili a přepadávali na jeho silnicích, ačkoli s ním byli v jednotě, způsobilo, že proti nim hledal pomoc u Strakonické jednoty. K tomu stručně Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 375, 375, pozn. č. 1. Rožmberkova výzva (20. října 1449), aby mu Lobkovic sepsal seznam křivd od Petra Holického AČ. Píše, že se s ním obrátí na ubrmany, Šternberky a Poděbrada, „*aby věci takové... byly staweny*“. Také uvádí, ať případné další bezpráví oznámí okolním pánům, městům i samému Oldřichovi. Zde i magnátovy rady, aby se co nejdéle varoval vojenské odpovědi, přičemž Lobkovicovi vyjadřuje podporu „*se všemi pomocníky, kteříž w jednotě s námi jsú...*“. AČ IV, s. 403–404, č. 9. Seznam bezpráví, které se Lobkovicovi dalo od Petra je obsažen v ceduli jeho listu Rožmberkovi (27. října 1449). Lobkovic uvádí již zmíněné řádění Šternberků na jeho silnicích, ačkoli spolu bývali v *zápisiech* (v Poděbradské jednotě), zajmutí jeho formana s vozem soli rakovnickými na Petrův příkaz, okradení kadaňského bečváře (řemeslník vyrábějící zvláště bečky, sudy apod.) a jeho uvěznění na Bečově (držel Petr), již citované okradení hamrníka, poničení jeho hamru, okradení tesaře „*a k tomu mě utrhaří hanlivými a neduovodnými řečmi, o mně mluví a rozpisují, že já Němce ferdruji, chtíec tudy lidi na mě zbúřiti...*“. LL IV, s. 118–119, pozn. č. 1. Petr s otcem tak hráli na velmi citlivou strunu, neboť v Čechách tehdy panovala obava ze saské expanze. Tvrzení, že Lobkovic podporuje Němce, tedy určitě nepřispívala k jeho popularitě. K obavám ze saské expanze Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 86–87. Petrova slova však nebyla nepravdivá. Lobkovic s Hynkem Krušinou ze Švamberka usiloval o spolek mezi Fridrichem Saským a Strakonickou jednotou proti poděbradským. V první polovině října (1449) o tomto spolku osobně s Fridrichem vyjednával. Blíže k tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 396–397. Slova o *ferdrování* Němců ovšem narážela i na Mikulášovo přátelství s Fridrichem ze Šumburka, s nímž Petr válčil. Lobkovic (27. října 1449) Rožmberkovi

Do sporu mezi Holickým a Lobkovicem se vložili Burian z Gutštejna, Jakoubek z Vřesovic a Jan Calt. Mikuláš však jejich snahu prostředkovat nepokládal za upřímnou, neboť podle něho stranili Poděbradské jednotě. Přesto se s Petrem sešel před Jakoubkem v Chomutově (16. listopadu). Druhého dne si Holický s Lobkovicem zvolili za ubrmany Caltu a Jana z Rabštejna, přičemž uzavřeli příměří na čtyři neděle. Za tři týdny měli jednat u Jakoubka na Žluticích a dohodnout se. Pro Petra byly chomutovské rozhovory ovšem pouze zástěrka, jak ukázal sled následujících událostí. Po odjezdu z města Holickému, Burianovi a Caltovi přibyli ozbrojenci a pokusili se ztéci Most. Obránce ale varoval Lobkovic, proto Šternberk od útoku upustil a pevnost zůstala v rukou Fridricha Saského. Petr pak chtěl na cestě do Žlutic přepadnout samého Mikuláše, ačkoli byli v příměří. To dokazuje, že vůli dohodnout se v Chomutově předstíral a o narovnání s Lobkovicem mu nešlo. Při jen využil, aby získal legitimní důvod co nejvíce se přiblížit k Mostu, který chtěl náhlou ztečí získat na úkor Saského. Žlutická schůzka mezi Petrem a Mikulášem byla posléze odložena.³¹⁹

žaloval, že Petr na jeho silnici přepadl pana Glauchovského (Fridrich ze Šumberka) a sebral mu koně a vozy. LL IV, s. 118, pozn. č. 1. K tomuto stručně též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398, pozn. č. 3. 27. srpna (1449) Lobkovic Holickému vyčítal, že válku, kterou má se Šumberkem, chce „*mnů vyvésti*“. Tedy, že svoje zášti vůči Fridrichovi ospravedlňuje jeho přátelským poměrem k Lobkovicovi. LL IV, s. 95, pozn. č. 1.

³¹⁹ Lobkovicova nedůvěra k prostředkování Caltu, Jakoubka a Buriana je patrná z listu Rožmberkovi (27. října 1449). „*Pan Burian, pan Jakub a pan Calt piší druhdy o to, w to se mezi námi wkládajíce: ale bojím se, že w tom upřímnosti není, neb co sem mohl rozoměti, zdá mi se, žeť oni straně odporné welmi přikládají*“. AČ IV, s. 404, č. 10. LL IV, s. 117–118, č. 140. Mikulášovi obavy, že by dotčení mohli nadřžovat Petrovi, nebyly úplně liché. Jan Calt z Kamenné Hory i Burian z Gutštejna patřili stejně jako Holický k Poděbradské jednotě. Seznam členů této jednoty k roku 1449 uvádí Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 377–379. Burian byl navíc zavázán Petrovu otci. Aleš Holický už dříve intervenoval u Rožmberka v jeho prospěch v souvislosti s Gutštejnovým sporem s Rackem Riesenberským z Janovic. LL IV, s. 51, č. 58. K tomu též Jánský, J.: *Kronika III*, s. 110–112. Jakoubek z Vřesovic patřil mezi neutrály. Jejich výčet uvádí Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 379–380. Než došlo k jednáním v Chomutově, ztěžoval si Lobkovic Oldřichovi (2. listopadu) na Petra a jeho otce kvůli svému bratrovi. Tomu opověděl úředník Petra Zmrzlík ze Svojšína jménem svého pána. Podle Mikuláše se tak stalo „*náwodem pana Alše Holického a syna jeho, neb mi jest bratr muoj koní sedmnácti byl pójčil, chce rád i s jedné strany mě tisknutí a jeho s druhé*“. Lobkovic proto magnáta prosil, aby jeho bratrovi v nesnázích poradil a pomohl. AČ IV, s. 404–405, č. 11. K tomu stručně též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 398, pozn. č. 3. 10. listopadu (1449) Oldřich Mikuláše ujišťoval, že bratrovi je povinen pomoci „*wedle naší jednoty a zapsání*“. Z listu se rovněž dovídáme, že Petr měl s Lobkovicem jednat v Chomutově před Jakoubkem 16. listopadu. Oldřich Mikuláše také nabádal, že pokud dojde k narovnání, aby ho přijal. Neměl ale s Holickým uzavírat delší příměří, než bylo to stanovené mezi jednotami v Jindřichově Hradci a Jihlavě (1449). AČ IV, s. 405, č. 12. Rožmberk tedy zřetelně směřoval k válečné konfrontaci s poděbradskou stranou. Během rokování jednot v Jindřichově Hradci a Jihlavě bylo příměří stanoveno do sv. Jiří 1450. AČ II, s. 251, 253, č. 26. K tomuto příměří též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399. K tomu, že si Petr a Lobkovic zvolili za ubrmany Caltu a Rabštejna list Lobkovic Rožmberkovi (18. listopadu 1449). Došlo k tomu 17. listopadu v Chomutově. K Caltovi a Rabštejnovi se s Petrem podával i jeho otec. V pondělí 17. listopadu jednal s Petrem v Chomutově i Fridrich ze Šumberka, přičemž se oba podávali na Jakoubka z Vřesovic. V listu Lobkovic hovoří i o uzavření příměří na čtyři neděle a že se s Petrem mají za tři neděle dostavit do Žlutic. Zmiňuje též, že když Petr, Calt a Gutštejn večer odjízďeli z města, „*tu jest jim na poli lidí wiece přibýlo, a tu noc chtěli se pokusiti o Most: ale Mostští byli sú wystřeženi, že sú tak nechali*“. AČ IV, s. 405–406, č. 13. LL IV, s. 127, č. 155. Tím, kdo mostecké tajně upozornil, byl Lobkovic. K jeho radě obráncům Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 402, pozn. č. 5. Ke sporu Petra a Šumberka pozn. č. 320. Úsilí Petra dobýt nečekaným přepadem Most spadá do snahy poděbradských očistit severozápadní Čechy od saské vlády. 13. listopadu, tedy tři dny před chomutovskou schůzkou, opověděl Poděbrad se svojí jednotou Fridrichovi Saskému (držel Most). Hned potom se Most pokusili dobýt lounští a žatečtí. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 276, 400. Petrův pokus tedy navazoval na neúspěšné předchůdce. Ke snaze Holického počítat si na Lobkovic

Vztahy mezi stranami se vyhrocovaly i z kraje nového roku (1450). Holický žaloval na Fridricha ze Šumburka a Jindřicha z Kolovrat, že mu zjímali a pobili lidi. Po Jindřichovi chtěl okamžitou nápravu, ten se však od akce distancoval, pročež opravení odmítl. Místo toho se v duchu hradeckých dohod (1449) odkazoval na úmluvce. Chtěl také vědět, zda smlouvy, které stanovily klid zbraní na jeden rok, Petr dodrží. Dával mu tak najevo nedůvěru, a to i s ohledem na útoky proti Lobkovicovi v době příměří, jež mu předhazoval. Šternberkovi už ale zejména s Kolovratem docházela trpělivost. Vzhledem k Psíkovu řádění pokládal jeho dotazy a poznámky za provokaci. Na pražském sjezdu Poděbradské jednoty se proto do obou pánů ostře obul. Spílal jim, obvinil je z bezpráví, škodách na lidech i majetku a žádal společný zákrok. Poté se s ostatními utvrdil o vzájemné pomoci a byl hotov vyjet den před sv. Jiřím (1450) do pole. Situaci nakonec ještě zklidnil Rožmberk. Kolovratovi radil proti Petrovi nic nezačínat, a pokud je vinen, ať to opraví, aby jeho jednotě nedával důvod k útoku. Také Petrova otce prosil o zastavení synovy odvety a s Alešem jednal o ukončení sporu na Zvíkově.³²⁰

na cestě do Žlutic list Mikuláše Rožmberkovi (28. prosince 1449). Zde i o odložení žlutické schůzky mezi Petrem a Mikulášem. „...nynie nedávno srokovav se se mnú pan Petr Holický do Žlutic, tu pan Jakub [Jakoubek z Vřesovic] roku nám odložil, protože pan Petr...maje za to, že já na ten rok pojedu, stal jest na mě, ješto bych byl jel na ten rok, bylť bych bez veliké hanby i škody neujel;“. LL IV, s. 141, č. 176. Stručně k tomu též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 399, pozn. č. 2. Lobkovice tedy na Petrův záměr patrně někdo upozornil.

³²⁰ Ke sporu Petra s Kolovratem a Šumburkem AČ IV, s. 390, č. 5. Jedná se o Kolovratovu odpověď z 24. ledna (1450) na předchozí Petrův list. Z ní plyne, že Jindřich zabil dva Petrovy lidi a zabavil jim koně. List je psán v nepřátelském, pohrdavém tónu, bez vzkázání služby. Libštejn odmítá, že by měl s přepadením něco společného a píše: „Dále dotýčeš chť oprawenie odemne bez dlenie: nerač tak horliw býti, neb z čehožby mi winu dal a dás, chciť práw býti wedle umluw zapsaných w Hradci. Protož daj mi to wěděti...mienišli to příměrie držeti semnú umluwami utwrzené w Hradci. Chciť tomu od tebe rozuměti také, a w tom se opatřiti, maje výstrahu skrze žaloby páně Nikolajovy [Mikuláš z Lobkovic], kteréž o tobě psal a žaloval, i po jiných žalobách na tě“. AČ IV, s. 390, č. 5. Jindřichohradecké smlouvy stanovily mezi jednotami roční příměří od 15. dubna do sv. Jiří 1450. Uzavřeny byly 10. dubna 1449. Každá strana si také zvolila dva ubrmány, kteří měli srovnat pře mezi jejich spojenci. AČ II, s. 251, č. 26. K tomu rovněž strany 105–106. K řádění Kolovratova poddaného Psíka, který škodil (1449) Petrovým lidem strana 192. O Petrově účasti na sjezdu Poděbradské jednoty v Praze víme z Rožmberkova listu Kolovratovi (30. ledna 1450). Posílá mu opisy listů, „kteréž mi pan Aleš a pan Petr...nynie w Praze na sněmu bywše píší...“. Též mu ohledně Petra a jeho straníků radí: „A mněby se zdálo, aby se k rownému, a jestližeby jim [poděbradským a Šternberkům] čím winowat byl, k náprawě podal se na nás ubrmány wedle smluw [z Jindřichova Hradce], aneb bylolyby co, aby sám opravil, aťby tiem méně, ačby chtěli, útok na tě mohli mieti“. AČ IV, s. 391, č. 7. Sjezd se v Praze konal od prosince 1449 do ledna 1450. K datu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 405. 25. ledna (1450) zpravoval Kolovrat Rožmberka, jak „pan Jiřík s swú stranú nedávno w Praze byli sú pohromadě, a tu sú se twrdili jakž mohúc sobě ku pomoci...A také na tom zuostali, aby na poli byli ten den před S. Jiřiem;“. AČ IV, s. 391, č. 6. Na sv. Jiří 1450 končilo dle dohod z J. Hradce příměří mezi jednotami. AČ II, s. 251, č. 25. K dalším tématům sněmovního jednání s. 113–114. 19. února (1450) psal Rožmberk Kolovratovi, „ačkoli pan Petr něco hrubě píše, prosímť tebe, aby nikoli nic nezačínal...“. Stejně hrubě Petr o Jindřichovi mluvil nepochybně i na pražském sjezdu. O čem konkrétně, se lze snadno domyslet na základě sporů, jež spolu měli, a o nichž už jsem pojednal. Dále píše „a daj mi i hned zasě wěděti, kterak se ty věci mají, abych se panem Alšem [Petrův otec] bohďa na Zwiękowě, když se sjedem, o to uměl rozmluwiti“. AČ IV, s. 392, č. 9. Dle Urbánka psal magnát i Aleši Holickému, aby syn proti Kolovratovi nic nepodnikal. Neuvádí však pramen. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 409, pozn. č. 4. Rožmberk situaci mezi Holickým a Kolovratem uklidnil, dokud nezajistí pomoc z ciziny (Fridrich Saský). Týž: *ČD III/2*, s. 409. Až do konfrontace mezi jednotami o pokračování záští mezi Petrem a Kolovratem neslyšíme.

Celkově ale strakoníci směřovali ke konfrontaci, proto 22. března uzavřeli spolek s Fridrichem Saským. Na to zareagoval Petr a další předáci jeho strany. V Chebu chtěl 23. března s otcem, Poděbradem, Riesenberkem a Rušinovským jednat o spojení s Vilémem Saským a braniborskými markrabaty proti strakonickým a Fridrichovi. Chebská rada je však nevpustila do města, což Petra velice popudilo a starý Holický chebským dokonce opověděl. Rokování se tedy uskutečnilo ve Wunsiedelu v Braniborsku, kde Petr 27. března pečetil smlouvu o pomoci proti nepřátelské jednotě i Fridrichovi.³²¹

Na sjezdu stran v Pelhřimově už nebylo prodlouženo příměří (duben). Nevíme, jak se Petr stavěl ke snahám otce, který se ještě snažil prostředkovat. Každopádně před 20. květnem už zcela jistě požadoval vojenský zákrok proti Strakonické jednotě. Důvodem bylo prozrazení Rožmberkova listu, v němž Saského žádal o intervenci do Čech. Navíc se proti Šternberkům spojili Lobkovic s Kolovratem a napadli Křivoklátsko. Petr s otcem na to reagovali posílením posádek na Křivoklátku a Týřově, odkud jejich služebníci opověděli předákům nepřátelského tábora. Lobkovicovi kroky vedly posléze na Loketsko k Permesgrünu. Odsud Petr v minulosti škodil jeho poddaným, takže tvrzení byla přirozený cíl. Mikuláš ji také dobyl a rozbořil. Nakonec se ale smál Petr. Válka, která se plně rozběhla v druhé polovině května, skončila porážkou strakonických u Rokycan (4. června).³²²

³²¹ Zápis o spolku Strakonické jednoty s Fridrichem Saským proti poděbradské straně LL IV, s. 171–173, č. 231. O chytaném jednání v Chebu mezi poděbradskými a knížaty víme z dopisu Hynka Krušiny ze Švamberka Rožmberkovi (7. března 1450). LL IV, s. 163–164, č. 216. Za rozhodnutím chebských neumožnit jednání v jejich městě stál právě Rožmberk a Švamberk. Chtěli tak zmařit koalici mezi poděbradskou jednotou a říšskými knížaty. K tomu Jánský, J.: *Kronika III*, s. 162. O opovědi Aleše Holického chebským se dovídáme z jejich listu. V něm Aleše žádají (20. dubna 1452), aby vyhlášení války odvolal. FRAD XLII, s. 98, č. 72. K tomu též Jánský, J.: *Kronika III*, s. 162. Smlouva z Wunsiedelu FRAD XX, s. 3–6, č. 2. Z knížat k ní přistoupili vedle Viléma Saského, Fridrich, Jan a Albrecht Braniborští a Ota Bavorský. FRAD XX, s. 3, č. 2. Z poděbradské strany jsou na ní jmenovitě uváděni, a ve Wunsiedelu tedy byli, Petr a Aleš Holíci, Zdeněk Konopišťský ze Šternberka, Jiří z Poděbrad, Jan Zajímač z Kunštátu, Fridrich purkrabí donínský, Burian z Gutštejna, Jan Hertvík z Rušínova, Zdeněk z Postupic a Jan Calta z Kamenné Hory seděním na Rabštejně. FRAD XX, s. 3, č. 2. Podrobnosti ohledně smlouvy strana 114–115, pozn. č. 176, kde je uváděna i literatura k této dohodě.

³²² K pelhřimovskému sjezdu, i k obstrukcím Rožmberka strana 114. Ke snaze Aleše Holického prostředkovat strana 115. K zachycení Rožmberkova listu poděbradskou stranou list Jana z Hradce Rožmberkovi (20. května 1450). Z něj vyplývá, že magnát vyzíval Saského ke vpádu do Čech, aby pobíjel spojence poděbradské strany. LL IV, s. 212, č. 293. AČ IV, s. 31, č. 54. K tomu též Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105–106. K tomu též strana 115. K napadení křivoklátského panství, jež držel Petrův otec list Oldřicha z Rožmberka (13. května 1450). FRAD XX, s. 6–7, č. 4. Blíže k tomu strana 115–116. K posílení posádek na Křivoklátku a Týřově, i k opovědím šternberských služebníků Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 65–66. Na Křivoklátsko táhl i Jindřich z Rožmberka a Oldřich z Hradce. Petrovi i jeho otci opověděli 24. května. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 437–438, pozn. č. 3. O dobytí Permesgrünu víme z usnesení svatokateřinského sněmu (od 25. listopadu 1450 do 6. ledna 1451). „*Item, o Permesgrünu twrzi, kteréž panu Petrowi ze Šternberka Nikolaj z Hassensteina w tom záští dobyl jest, wyříkáme, aby též twrze, ač zbořené, však tak jakž nyní jest, i se vším což k tomu příslušie, Nikolaj...panu Petrovi...w jeho moc postúpil*“. AČ II, s. 289, č. 48. Lobkovic si na Petra a jeho otce troufl zejména poté, co strakoníci uzavřeli spolek s Fridrichem Saským. Sedláček, A.: *Hrady XIV*, s. 134–135. K porážce strakonických u Rokycan Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 105–106. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 443–444.

Přítomnost Petra u následných jednání na Vildštejně nelze prokázat (červen). Jistě ale kvitoval povolnost poražených, tedy souhlas s položením sjezdu do Pelhřimova a sněmu do Prahy. Od sjezdu si sliboval, že pokud ubrmani rozsoudí vzájemné pře, bude se moci na sněmu opět společně rokovat o vydání Ladislava. Strakoníci se rovněž zavázali dodržovat kompaktáta a list mírný, proto Petr přistoupil na příměří stanovené od sv. Víta 1450 do sv. Jiří 1451. Do něj byl zahrnut Bečov a otcův Křivoklát s Týřovem. Vildštejnské schůzky se však neúčastnili Petrovi úhlavní nepřátelé Kolovrat a Lobkovic. Několik šlechticů protivné strany tedy slíbilo, že je obešlou, aby Petrovi dali vědět, zda přistupují k příměří jako zbytek jejich tábora. Libštejn a Mikuláš nakonec do příměří vstoupili. Kdyby totiž pokračovali ve válce proti Petrovi, tj. nepřijali vildštejnskou smlouvu, byli by vyloučeni ze Strakonické jednoty. Rožmberk by poté dal Petrovi a poděbradským volnou ruku, aby je ztrestali, aniž by to porušilo příměří.³²³

Dobu, která zbývala do sjezdu v Pelhřimově (sv. Markéta), Petr vyplnil pečlivými přípravami. Podle vildštejnské smlouvy sepsal křivdy, jež se měli na jeho osobě dopustit Lobkovic, Kolovrat i Šumburk a listy pod dvěma pečetěmi zaslal na jejich hrady. Stejně se zachovali vůči němu i dotčení pánové. Holický byl následně povinen pře i svoje odpory předložit ubrmanům na sjezdu, kam se dostavil v první polovině července. Do města však nepřišel jeho otec. Petr si tedy přivezl plnou moc zastupovat ho a oprávcům odevzdal také Alešovy odpory a žaloby proti němu. Při však bylo tolik, že je úmluvci nestihli rozsoudit, a tak se na Šternberky nedostalo. Petr ale nemusel smutnit. Připadla mu ta čest být mezi těmi,

³²³ Vildštejnská smlouva z 11. června 1450 AČ II, s. 274–279, č. 41. Na Vildštejně si strany zvolily nové ubrmany. AČ II, s. 274–275, č. 41. Sjezd do Pelhřimova byl položen na sv. Markétu, zemský sněm na sv. Kateřinu. AČ II, s. 275, 275–276, č. 41. Závazek strakonických dodržovat kompaktáta a list mírný AČ II, s. 275, č. 41. K dřívější kritice poděbradských, že je Rožmberkův tábor porušuje s. 87–88. K délce příměří od sv. Víta (1450) do sv. Jiří (1451) AČ II, s. 277, č. 41. K tomu, že do příměří byl pojat Bečov, Křivoklát a Týřov AČ II, s. 277, č. 41. Jindřich z Rožmberka, páni z Hradce, Riesenberka a několik nižších šlechticů se v příznávacím listu k vildštejnské smlouvě (11. června 1450) zavázalo k obeslání Kolovrata a Lobkovic. Petrovi měli dát vědět konkrétně na Křivoklát, zda přistupují k příměří jako jejich strana. AČ II, s. 280–281, č. 43. V zápise strakonických na vildštejnskou smlouvu (11. června 1450) se uvádí, že „*Pakliby ktokoli z jednoty naše přiznati sě [k vildštejnské smlouvě]...nedbal, w tom swé wuole chtě požíwati: tomu mi jeho swéwolnosti nemáme zjewně ani tajně pomáhati, nébrž ani jeho kterak zastáwati, ale takowého neb takowých máme se zbawiti a odřezati*“. AČ II, s. 276, č. 41. V další pasáži je uvedeno, že pokud Fridrich ze Šumburka nepřijme vildštejnskou smlouvu, tj. nevstoupí v příměří, nesmí mu Lobkovic pomáhat proti Šternberkům. „*A pakliby to bylo shledáno, ...že jemu od Mikuláše z Lobkowic...takowí...fedrunci činěni byliby: tehdy proto my se máme Mikuláše z Lobkowic...konečně zbawiti a odřezati, a jemu ničímž proti straně nadepsané slibujem nepomáhati...*“. Dále se píše, „*jestližeby kto [v příměří] lúpil a kradl na silnicích neb kdežkoliwěk, neboli páčil denně nebo nočně, ...tomu se má státi práwo, ...a to nemá tomuto příměří škodno ani záwadno býti*“. AČ II, s. 278, č. 41. Lobkovic s Kolovratem tedy v podstatě neměli na výběr. Pokud nechtěli být předhozeni Šternberkům a Poděbradské jednotě, museli zástí vůči Petrovi i jeho otci ukončit a dát o přistoupení k vildštejnské smlouvě vědět na Křivoklát. Ze Šumburkova hradu Perštejna bylo dříve škodeno Petrovu otci, přičemž se tak dělo za Mikulášovy pomoci. AČ II, s. 44, č. 44. K tomu též Sedláček, A.: *Hrady XIV*, s. 52. Ke sporům Petra a Šumburka např. s. 196. Do příměří uzavřené vildštejnskou smlouvou byla nakonec zahrnuta Lobkovicova Kadaň a Hasištejn, Kolovratovy hrady, i Šumburkův Perštejn. AČ II, s. 277, č. 41.

kteří oznámili (3. srpna) zemský mír na základě smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce. O vrácení Permesgrünu do Petrovy moci z rukou Lobkovice měli rozhodnout opravci na pražském sněmu, což Holický akceptoval.³²⁴

Než se uskutečnil sněm, zúčastnil se Šternberk tažení českého vojska do Míšně proti Fridrichovi Saskému. Poděbrad tím chtěl vévodu přinutit k vyřízení sporu o česká léna. Petr si od výpravy sliboval hlavně bohatou kořist. Ze zřetele však nespouštěl ani osobní odvetu. Stále měl totiž v živé paměti, jak Fridrich nedávno škodil jeho poddaným, ačkoli k tomu podle Holického neměl důvod. Na počátku září už Šternberk s několika spojenci ležel půl míle od Mostu, kde vyčkával příchodu Jiřího. Se saskou posádkou docházelo ke střetům, při nichž Petrovi zabili šest mužů a některé zajali. Ztráty však mohly být vyšší, neboť Holický s ostatními počty padlých tajil. Poté se Petr podílel na dobytí oseckého kláštera a Duchcova, tedy Fridrichových opěrných bodů v českém pohraničí. Alespoň takto si spravil chuť potom, co se mu nepodařilo uškodit mosteckým. Věc se ovšem neobešla bez větších ztrát. Po příjezdu Poděbrada k Duchcovu (u Mostu, 10. září) se Holický připojil k hlavní části vojska a 11. září s ní překročil Krušné hory do Saska.³²⁵

³²⁴ V zápisu na vildštejnskou smlouvu ze strany strakonických (11. června 1450), který se týká i Petra a jeho otce, se mimo jiné uvádí: „...ktožby komu z nás z čeho winu dáti chtěl, ten aby swé pře napíše, jemu do jeho domu pod swú pečeti, a pod druhú pečeti dobrého urozeného člověka tak zapečetěné...poslal, a na ty pře odpory učině ten, komuž se wina dává, pře i odpory aby s sebu do Pelhřimowa k tomu roku před...ubrmány přinesl a položil, aneb s plnú mocí je poslal i položil místo sebe“. AČ II, s. 276, č. 41. Stejným způsobem vůči Holickým postupovali i jejich nepřátelé a stejně na jejich žaloby museli reagovat i Šternberkové. K položení sjezdu do Pelhřimova na sv. Markétu (1450) AČ II, s. 275, č. 41. K důvodům, proč Petrův otec nepřijel do Pelhřimova s. 118–119. Zde i důvody proč ubrmani nestihli všechny pře rozsoudit. Vedle Petra např. Poděbrad, Jindřich z Rožmberka, Zdeněk Konopišťský, Zbyněk z Hasenburka, páni z Hradce nebo Jan Zajímač z Kunštátu ohlásili smíření Jiřího a Oldřicha z Hradce. Následně oběma, jejich poddaným, i všem jejich spojencům, oznámili a nařídili zemský mír. AČ II, s. 285, č. 46. K tomu strana 118. Spor Poděbrada a Oldřicha z Hradce začal po dobytí Prahy (1448), kdy byl zajat jeho otec Menhart. Do čela nově utvořené Strakonické jednoty se poté postavil Rožmberk. K tomu strany 103–105. Usnesení pelhřimovského sjezdu (3. srpna), kde se uvádí, že o Permesgrünu se bude jednat na sněmu v Praze (sv. Kateřina) AČ. Z něj patrný i souhlas Petra s tímto rozhodnutím. AČ II, s. 285–286, č. 46.

³²⁵ K tomu, že Jiří chtěl Fridricha přinutit ke kladnému vyřízení sporu o česká léna Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 460–461. Lůžek, B.: *Po stopách*, s. 89. Otázka českých lén, ale i saské enklávy v severozápadních Čechách, byla vyřešena až na sjezdu v Chebu roku 1459. K tomu blíže Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 168–171. Poděbrad chtěl Fridricha Saského tažením také odradit od dalších spolků se strakonickými. Tažení bylo zároveň zásahem do dynastických válek mezi Fridrichem a jeho bratrem Vilémem Saským na straně Viléma. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 460–461, 464–465, 468–470. 19. září (1450) psal Vilém Poděbradovi, aby s jeho bratrem neuzavíral jednostranné příměří. To samé Jiřímu sliboval i Vilém. Adresátem Vilémova listu byl vedle Jiřího např. Petr Holický, Zdeněk Konopišťský, Burian z Gutštejna nebo Vilém z Ilburka. FRAD XLII, s. 74–75, č. 48. Saskému vévodovi se v Čechách tehdy říkalo Míšeňský. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 146. Tažení poděbradských proti Fridrichovi umožnila vildštejnská smlouva (11. června 1450). Do příměří mezi jednotami nepojímala Fridricha Saského. Strakoníci se rovněž zavázali mu během příměří proti poděbradským nepomáhat silou ani penězi. AČ II, s. 276, č. 41. K tomu též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 448. Ke sporům Petra a Fridricha Saského s. 189. Urbánek ještě zmiňuje dopis Zdenka Konopišťského Fridrichovi Saskému (25. září 1448). Zdeněk oznamuje, že chce Petrovi i jeho otci pomáhat proti Fridrichovým lidem, kteří sahají na poddané příbuzných. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 396, pozn. č. 4. Účastníci tažení do Míšně měli sraz u Mostu na počátku září. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 465–466. K tomu, že Petr z kraje měsíce ležel se spojenci půl míle od města, zpráva neznámého pisatele (9. září 1450). Z ní patrné, že nebyli ještě moc početní. „...Burjan, Czalta, der jung von Sternberg, der von Ilburgk sich bey einer halben meile von Briix gelegert haben und sein nicht vasst stark“.

Tažení se Petrovi od počátku vyplácelo, neboť Češi záhy vybrali na holdech několik tisíc zlatých. Na své si přišel i v Lommatzschi, kde se vojsko zmocnilo veliké kořisti nebo v Döbeln. V dobytém Gerově Holický naloupil další cennosti a získal i jízdní koně. Těžký útok se navíc obešel bez ztráty na životech mezi jeho lidmi. Oplakat musel jen svého přítele Dobeše z Radyně a zabít byl také otcův komorník Heřman. Petr si také pochvaloval, že Češi dostávají od Viléma Saského potraviny a nápoje, takže nemají nedostatek. Od Gerova (dobyt 15. října) se táhlo proti Fridrichovu vojsku. Petr prosil Boha, pokud dojde k bitvě, aby přál Čechům štěstí a dal jim zvítězit. Pomoc z nebes ale nebyla nutná. Dne 22. října 1450 se Holický účastnil jednání v Křimičově (Krimmitschau), kde přivěsil pečeť k příměří s Fridrichem Saským. Výprava tak pro něho a ostatní Čechy skončila.³²⁶

Po cestě domů si chtěl Holický vyřídit účty s Chebem. On ani ostatní předáci strany nezapomněli na potupu, když jim chebští odmítli otevřít brány (březen). Z polního ležení u

FRAD XLII, s. 72, č. 45. Janek z Manětína ve zprávě Hynku Krušinovi ze Švamberka (13. září 1450) uvádí, že Burianovi u Mostu zabili čtyři lidi, „*Caltowi také některého, a Holickému šest, něco jich jeli; ale nemohu toho jistotně věděti, neb toho mezi sebou tajě; a Mostským nic neuškodili*“. AČ III, s. 383, č. 30. Jankova zpráva i k podílu Petra na dobytí Fridrichových opěrných bodů v příhraničí, i k nemalým ztrátám. „*It. kláštera pod Osekem dobyli, ale dobře jim u něho přibili, i neosadiliť sú ho ani Duchcowa*“. AČ III, s. 383, č. 30. K Petrovu příspěvu ohledně ztečení těchto bodů rovněž Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 192. K tomu, že Poděbradovo vojsko přešlo 11. září Krušné hory Týž: *Dějepis města Prahy IV*, s. 192–193. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 468–469.

³²⁶ K tomu, že Češi brzy na holdech vybrali několik tisíc zlatých Urbánek. Ten také k velké kořisti, jíž Češi získali v Lommatzschi či v Döbeln. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 471–472. Obě města leží severozápadně od Drážďan. K dobytí Gerova (15. října 1450) je důležitým pramenem Petrova situační zpráva z bojiště otcí. Je psána z pole u Gerova (dnes Durynsko) v den, kdy bylo město dobyto. Petr píše, že útok byl „*dobře hrubý a těžký*“. Dále uvádí, proč město dobyli. „*Než na tom městě Gerově jeho [Fridricha Saského] najbrannější a najčelnější sú lidé jemu zjímáni a zbiti, ježto sú jeho wálky jemu wedli*“. Důvody tedy byly strategického rázu. Důležité zajatce také vyjmenovává. Co se týče kořisti „*na pólčtwrta [350] nebo na čtyřista koní jiezdných sme tu wzali*“. Kolik z nich pro sebe získal Petr, nevíme. Při šturmu na město, ačkoli byl těžký, padlo jen 15 Čechů, „*málo jest zraněných a neškodně*“. Mezi 15 zabitými uvádí jmenovitě pouze přátele, služebníky svého otce a padlé svých známých. „*Než swého milého a dobrého prietele a otce mého, pana Dobeše z Radyně, tu sem ztratil, a Jaroslav z Ejstebna služebník páně Burianów [Burian z Gutštejna] také tu jest sšel, a twój pane [otče] komorník Heřman...*“. Petr také píše, že na Gerov vytáhl Fridrich Saský a chce „*to město retowati; i táhnem hned na něho, zda by se chtěl s námi býti*“. V předtuše možné srážky Petr žádal otce: „*Prostež za nás pána boha, ať nám ráčí, přijdeliť na bitwu, šťastie a wítězstwie popřieti a dáti*“. Sám Boha v modlitbách jistě prosil o totéž. AČ II, s. 45, č. 46. O velké kořisti a lupu, který Češi v Gerově získali, hovoří Bartošek z Drahonic. Píše, že ve čtvrtek „*ante festum Galli [15. října] lucraverunt civitatem dictam Kerowi et ibi magnam predam receperunt*“. FRB V, s. 625. Smlouva o příměří (Křimičov) mezi Fridrichem Saským na straně jedné a Čechy, Vilémem Saským, kurfiřtem Fridrichem Braniborským a bratry Janem, Albrechtem i Fridrichem, markrabími braniborskými a purkrabími norimberskými na straně druhé FRAD XX, s. 12–15, č. 13. Petrovo přední postavení dokládá, že je mezi Čechy ve smlouvě uveden na třetím místě. Před ním byl přirozeně Poděbrad a nejvyšší purkrabí pražský (Zděnek Konopišťský). Teprve za ním jsou uvedeni další páni, kteří byli přítomni. FRAD XX, s. 13, č. 13. Příměří mělo začít druhého dne (tj. od 23. října) a trvat mělo do sv. Urbana (25. května) 1451. FRAD XX, s. 13, č. 13. Bartošek z Drahonic uvádí, že po uzavření příměří se Češi, obtěžkáni velkou kořistí, vydali domů. „*Et concordia facta cum principe Misnensi reversi sunt Pragam cum magna preda feria III ante Omnium sanctorum*“. FRB V, s. 625. K průběhu tažení do Mišně, i ke smlouvě (Křimičov) také Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 471–478. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 193–194. Urbánek také připomíná, že Vilém Saský tentokrát Čechům vzorně (na rozdíl od tažení k Soestu) dodával zásoby jídla i pití. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 473–474, pozn. č. 6. Odkazuje při tom i na právě citovaný list Petra jeho otci, kde píše „*se vši naši čeledi dobře se máme*“. AČ II, s. 45, č. 46.

Salzy tedy pečetil podmíněčný opovědný list, v němž byla žádána náprava za nevpustění do města (25. října). Chebským už dříve radil Hans von Kager, aby se obrátili na Šternberky i Poděbrada a zachránili se výkupným. Petr zavěřil peníze, proto jim ukázal přívětivou tvář. V reakci na jejich list je vyzval, ať se dostaví do Jiřího tábora co nejdříve, že jim poskytne bezpečný doprovod (26. října). Chebské poselstvo s dary pro Poděbrada však přepadli a s ním oloupili i šternberskou suitu. Lupiči chtěli zabít také Petrova sekretáře Jošta, protože je poznal. Zachránil ho slib neprozradit viníky. Loupežníky ale poznal i knecht jednoho z Petrových služebníků, jehož dotyční měli za svého. Ten z místa odjel a podal zprávu Holickému a Poděbradovi. Chebští poté při jednání s Jiřím slíbili zaplatit 1 000 zlatých na odškodném za hanbu, jíž mu v březnu způsobili. Petr si tak mnul ruce, neboť za prostředkování obdržel 200 zlatých.³²⁷

Na sv. Kateřinu 1450 se v Praze podle vildštejnských dohod sešel sněm. Petrova účast na hojně navštívené akci je ovšem neprůkazná. Krátce předtím (20. listopadu) ani nepřivěsil pečeť na glejt pro strakonické k jednáním do hlavního města. Sněmu se tedy patrně nezúčastnil a za sebe poslal zplnomocněnce s věřícím listem, jímž byl nejspíše jeho otec. S výsledky rokování mohl být ale Holický spokojen. Konečně se dočkal rozhodnutí úmluvců ohledně Permesgrünu, které nepadlo v Pelhřimově. Podle něho mu Lobkovic musel vydat dobytou a rozbořenou tvrz s veškerým příslušenstvím. Petr tak dosáhl na Mikulášovi kýžené satisfakce. Šternberk také vítal rozhodnutí sněmu vyslat legaci do Vídně ohledně vydání Ladislava. K jeho nevoli však Fridrich na tento požadavek později nepřistoupil (březen 1451).³²⁸

³²⁷ Salza je poblíž Plavna. K nevpustění Petra, Poděbrada a dalších předáků poděbradské jednoty do Chebu (březen 1450) strana 197. K opovědnému listu předáků poděbradské jednoty z pole u Salzy Janský, J.: *Kronika III*, s. 163–164. List Hanse von Kager chebským (17. října 1450), aby se obrátili na Šternberky a Poděbrada FRAD XLII, s. 79–80, č. 54. K Petrově výzvě chebským, ať se dostaví do Jiřího tábora, že jim poskytne doprovod Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 479, 479, pozn. č. 2. K přepadení chebského poselstva i šternberského doprovodu na cestě k Jiřímu dopis Petra chebským (1. listopadu 1450). Z něj plyne, že chebští už dříve Holickému psali, co jim bylo ukradeno, a co se jim stalo. Je tedy zřejmé, že Petr v době přepadení u průvodu nebyl přítomen. Šternberk uvádí, že jeho zbrojnošům vzali lupiči jednoho koně a chebské delegaci hotové peníze, nádobí, šaty a další věci. Petrovy i chebské knechty nechali loupežníci běžet, ale chtěli odvést a zabít jeho sekretáře Jošta z Einsiedlu, protože věděl o koho se jedná. Pak ho zavázali slibem, že nic neřekne. Dále Petr uvádí, že při činu byl také „*vnserre diners knecht*“, jehož lupiči považovali za vlastního, ten je poznal, odjel a napsal o tom Jiřímu. FRAD XLII, s. 80–81, č. 55. Jak se ukázalo, přepadení spáchali někteří Poděbradovi služebníci. Mezi nimi byl jeho komorník Václavek z Rychnova, jenž se dostal do chebského vězení. Petr žádal 2. listopadu (1450) Václavkovo propuštění. Kvůli zbylým služebníkům psal Holický 29. listopadu (1450) do Chebu, aby je poslali spoutané na Bečov (držel Petr). K tomu, že viníci byli Jiřího služebníci, i k Petrově snaze o jejich získání Janský, J.: *Kronika III*, s. 164. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 480, pozn. č. 3. Chebští jednali s Poděbradem na Vildštejně. Tam slíbili zaplatit za hanbu (nevpustění do bran města), kterou způsobili jemu i Koruně oněch tisíc zlatých. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 479. Janský, J.: *Kronika III*, s. 164. K tomu, že Petr dostal za prostředkování 200 zlatých Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 480, pozn. č. 3.

³²⁸ Po porážce strakonických u Rokycan bylo na Vildštejně dohodnuto položení sněmu do Prahy na sv. Kateřinu (1450). AČ II, s. 275–276, č. 41. Svatokateřinský sněm se konal od 25. listopadu (1450) do 6. ledna 1451. AČ II,

Po konci sněmu přesunuli poděbradští pozornost zpět k Fridrichovi Saskému i jeho spojencům. Petr, jenž pečetil příměří mezi vévodou a svojí stranou v Křimičově, se na konci ledna 1451 snažil prostředkovat trvalý mír. Za tím účelem jednal s mosteckým hejtmanem (město držel Fridrich Saský) o rozmluvu. Nakonec však došlo pouze k prodloužení příměří do 29. června (1451). Fridrich ze Šumburka, s nímž měl Petr spory, ho ale porušil. Holický neváhal a vytáhl proti němu. Spolu s lounskými a žateckými oblehl Perštejn (Žatecko), hrad pomohl dobýt a Fridrich skončil ve vězení. Nyní se Petr mohl se Šumburkem konečně vypořádat a zbavit Šternberky této hrozby i místa odkud přicházela. Dne 29. června (1451) uzavřel on i ostatní účastníci tažení s Fridrichem smlouvu. Podle ní se měl Perštejn zbořit. Ze strany Petra to byl přirozený požadavek, neboť se odsud škodilo jeho otcí. Holický však uznával, aby se panství, kromě hory, na níž stál hrad, vrátilo Fridrichovým poručencům. Kvůli stabilitě v kraji (Žatecko) se stal i ubrmanem v Šumburkově sporu s Kaufunkem z Prunéřova. Fridrich se na druhou stranu zavázal, že Petrovi i dalším, kteří ho porazili, nebude škodit a spory se budou řešit na zemském soudu. Za to byl propuštěn na svobodu.³²⁹

s. 287, č. 48. K tomu, že byl hojně navštíven Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 484. Glejt strakonickým ke sněmu do Prahy vydal (20. listopadu 1450) např. Petrův otec (v Praze byl tedy přítomen), Poděbrad, Zděnek Konopišťský, Jan z Kunštátu, nebo hejtmani kouřimského, chrudimského a čáslavského kraje. Petrovo jméno však mezi vydavateli nefiguruje. LL IV, s. 299–300, č. 424. V zápisu strakonických na vildštejnskou smlouvu (11. června 1450) se uvádí: „a nemohliby...kto...z nás...na tom sněmu...býti, ten má od sebe k tomu sněmu do Prahy s plnú swú mocí dobrého člověka urozeného, list jemu věřící pod swú pečeti dáda, poslati...“. AČ II, s. 276, č. 41. Stejnou povinnost, pokud by se nemohli zúčastnit, měli jistě také poděbradští, tedy i Petr. Petrův otec měl na sněmu svoje zájmy, takže ho syn mohl využít jako zplnomocněnce. K aktivitám Petrova otce na sněmu s. 120–121. Rozhodnutí sněmu, aby Lobkovic postoupil Petrovi dobytý a rozbořený Permesgrün AČ II, s. 289, č. 48. Ke sporům Petra s Lobkovicem, jež vedly k dobytí tvrze s. 192–195, 197. Ke sjezdu v Pelhřimově strany 198–199. K Petrově dřívější snaze, aby Čechy měly opět krále s. 178–182. Sněmovní instrukce poselstvu do Vídně ohledně vydání Ladislava, i kapitulační požadavky AČ II, s. 295–300, č. 50. Ke sněmovnímu jednání rovněž strany 120–121. K neúspěšným jednáním ve Vídni strana 119.

³²⁹ K Petrově přítomnosti v Křimičově (22. října 1450) s. 196. Dle Urbánka jednal pán ze Šternberka (asi Petr) na konci ledna (1451) s mosteckým hejtmanem (Most držel Fridrich Saský) Seyfridem ze Schönberga o rozmluvu. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 496, pozn. č. 1. Vzhledem k tomu, že Petr mluvil s hejtmanem na konci ledna, domnívám se, že to mohla být reakce na nekonaný sjezd Poděbrada a Fridricha Saského v Bamberku. Tam měl být smluven trvalý mír mezi Jiřím a Saským (k tomu, že jednání mělo být v Bamberku FRAD XX, s. 13–14, č. 13). Ze schůzky však sešlo, protože Jiřího spojenec Vilém Saský se s bratrem Fridrichem usmířil 27. ledna (1451) v Naumburku (k tomu Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 197; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 494–495). Petr tedy zřejmě sondoval Fridrichovu ochotu dojednat za této situace nový sjezd o konečný mír. Sjezd byl nakonec položen do Chebu, ale tak, že tam přijel pouze Vilém Saský, markrabí braniborský (prostředníci) a zástupci Fridricha Saského. Poděbrad byl s českými pány v Karlových Varech a nějaký čas i na Žluticích, přičemž poselstvo mezi ním a Chebem vykonával patrně Jetřich z Janovic (k tomu AČ III, s. 61, č. 94; Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 197–198; Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 495–496, 496, pozn. č. 1). Zda byl v Poděbradově poradním sboru i Petr, nevíme. Na chebské schůzce došlo jen k prodloužení příměří do 29. června (1451). Později bylo příměří prodlouženo až do 24. srpna (1451). K důvodům, proč nebyl uzavřen konečný mír Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 496–498. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 197–198. K tomu, že Fridrich ze Šumburka porušil příměří tím, že začal loupit na Žatecku Sedláček, A.: *Hrady XIV*, s. 52. K dřívějším sporům Petra a Šumburka strana 196. K Petrově účasti na výpravě proti Perštejnu, kde se nacházel Fridrich ze Šumburka FRAD. Z mírové smlouvy uzavřené 29. června (1451) mezi pány žateckého kraje a Šumburkem plyne, že tažení se vedle Petra účastnil i jeho otec (Aleš Holický uveden ve smlouvě na prvním místě, Petr na druhém), dále Burian z Gutštejna, Jakoubek a Jan z Vřesovic, Jan Calta z Kamenné Hory, lounští a žatečtí. Ve smlouvě se uvádí, že po zboření Perštejna, bude otcovské panství, kromě hory, na níž stojí hrad, vráceno potomkům Aleše ze Šumburka

Roku 1451 Petr neválčil pouze na Žatecku. Už na jaře se oživilo jeho nepřátelství k Chebu. Prý jeho návodem způsobil Beneš z Kolovrat městu velkou škodu na majetku skrze pálení a loupení. Sám Holický však na Cheb nezaútočil. Místo toho vytáhl na starého pána z Plavna, s nímž měl už dříve spory, a vypálil jeho vesnici Meyrsgrun. V dubnu zase opověděl bavorskému vévodovi a zapojil se tak do pohraničních sporů na česko-bavorském pomezí. Válečnickou aktivitu pana Petra utlumil až benešovský sněm (červenec), kam ho přilákala jednání o vydání Pohrobka do Čech a tedy možnost ukončení interregna. K jeho nevoli se však věc nikam neposunula a země zůstala dál bez krále. V následující době pak zprávy o Petrovi mizí a před smrtí o něm slyšíme jen v souvislosti s klášterem Grünhain v Sasku, jehož poddané roku 1453 přepadl.³³⁰

(jejich poručníkem byl Fridrich ze Šumburka). Hrad už neměl být znovu postaven. FRAD XX, s. 19–20, č. 18 I. List Petrova otce Rožmberkovi (13. března 1450) osvětluje konkrétní důvody, proč Holíci nyní požadovali zboření Perštejna. Aleš Oldřichovi napsal: „*Pane, když sem přijel z Prahy domuow, zwěděl sem, že Němci s Perštajna sjewše, spálili sú...welmi dobrú wes...služebníku páně Jiřikowu [Poděbrad], a mým lidem něco sú pobrali. I widíš pane, ačbychom rádi pokoji, žeť jeho nemuožem mieti*“. AČ II, s. 44, č. 44. Fridrichovu porážku chtěl tedy Petr s otcem, stejně jako další účastníci tažení, využít ke zbavení se hnězda nepokojů. Šternberkové si tak zároveň s Fridrichem vyřizovali účty i za předešlé spory, které s ním měli. Napadání jejich statků z Perštejna, ležícího na Žatecku vysvětluje, proč se zapojili do válečných operací v tomto kraji. Aleš Holický měl (mimo jiné) majetky na Rakovnicku, jež na severozápadě sousedilo se žateckým krajem, odkud přicházely útoky. Petr držel statky na Loketsku, které s Žateckem sousedilo na východě. I pro něj tak byly Šumburkovy opěrné body hrozbou (Perštejn, Glauchov, Hartenštejn), od níž chtěl pomoci i svému otci. Ke smlouvě z 29. června (1451) mezi pány žateckého kraje a Šumburkem rovněž Sedláček, A.: *Hrady XIV*, s. 52. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 498–499. Ubrmanem ve sporu Šumburka s Kaufunkem měl být vedle Petra i Jakoubek z Vřesovic. FRAD XX, s. 20, č. 18 I. K tomu též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 499, pozn. č. 1. Fridrich se 29. června (1451) zavázal, že bude držet mír se všemi, kteří leželi před Perštejnem, nebo proti němu pomáhali radou či jiným skutkem. Zároveň sliboval spory řešit na zemském soudu a nikomu nic nevzpomínat. Škody už neměl činit anebo škodu připouštět. FRAD XX, s. 21–22, č. 18 II. K tomu též Sedláček, A.: *Hrady XIV*, s. 52. Autor uvádí, že se nedochovaly zprávy, zda a jak se zboření Perštejna událo. Nevíme ani, kdy byl znovu postaven, ale roku 1508 už opět stál. Týž: *Hrady XIV*, s. 52.

³³⁰ 15. května (1451) psal Hans Tonberger Matesi Šlikovi, že minulou středu přivodil Beneš z Kolovrat (*Wenisch Collrad*) Chebu velkou škodu návodem Petra Holického. FRAD XLII, s. 94–95, č. 68. K tomu stručně též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 499, 499, pozn. č. 2. Tonberger dále uvádí, že Petr na Cheb nechtěl zaútočit a táhl na starého Plavenského do vesnice Meyrsgrun (Sasko), již vypálil. FRAD XLII, s. 95, č. 68. K dřívějším sporům Petra a pána z Plavna Urbánek. Autor udává, že během tažení proti Fridrichovi Saskému (1450; k tomu s. 199–200) se Petr dohodl s pány z Plavna. Týž: *ČD III/2*, s. 478, pozn. č. 2. Kolem 18. dubna (1451) byly vévodovi Albrechtu Bavorskému zaslány Petrem Holickým, Jakoubkem z Vřesovic a Janem Caltou z Kamenné Hory opovědné listy kvůli Rackovi z Janovic. K válce ale hned nedošlo, protože Přibík z Klenové se věci ujal a celý den prostředkoval na Klenové mezi oběma stranami. Teprve když se po tomto dni kvůli napjatým vzájemným požadavkům jednání zhatila, stěžoval si na to (1. července 1451) vévoda českým stavům zasedajícím na pražském sněmu. Zároveň jim sdělil svůj úmysl použít násilí. FRAD XLII, s. 24, č. 20. K těmto česko-bavorským pohraničním sporům také Jánský. Ten uvádí, že na bavorské straně řádili zločinci pod patronací Racka Riesenberského z Janovic a Oldřicha Janovského. Bavorský vévoda v reakci na to vyzýval, aby tomu byla učiněna přítrž, avšak marně. Proto na Janovice sepsal obšírnou stížnost (1. července 1451) českým stavům do Prahy a žádal jejich pacifikaci. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 129. Petr se tedy z blíže neznámého důvodu přikláníl na stranu Janoviců. Petrovu účast na benešovském sněmu dokládá zpráva Eneáše Silvia Piccolominiho (vyslanec římského krále na sněmu) legátu Carvajalovi (21. srpna 1451). Silvius píše, že ze Šternberků byli přítomni „*Alscio, Sdencho et Petrus*“, tedy Petr Holický s otcem Alešem a Zděnek Konopišský. FRAD LXVIII, s. 28, č. 12. K důvodům, proč král Fridrich odmítl Ladislava vydat Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 107. Tomek, V., V.: *Dějepis města Prahy IV*, s. 199. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 502, 505–509. V soupisu (z 2. – 15. srpna 1453) nadepsaném jako „*Friedebrüche geschehen an dem „Gotishuse“ zum „Grunenhain“ von ettlichin aus der Kronen zu Behmen*“ („Porušení míru, která se stala v domě Božím Grünhain mnohými z Koruny české“) se píše,

Petr zemřel nejspíše na Křivoklátě roku 1454. Místo posledního odpočinku neznáme. Vzhledem k vazbám Holických na Zajímače z Kunštátu nelze vyloučit, ačkoli důkazy chybí, že spočinul v Sázavském klášteře. Tam byl záhy (1455) pochován Šternberkův otec, který měl přátelské styky s Janem Zajímačem, vlastníkem kláštera. Také Petr se s ním dobře znal, a to minimálně deset let. Jan tedy nemusel mít s uložením těla na přání Aleše Holického problém. Za poručníky syna, patrně s otcovou radou, určil Petr Zděnka Konopišťského a Jindřicha z Michalovic. Pokud však zemřel náhle, vybral je jistě otec. Kromě legitimního potomka měl Petr syna i s nějakým děvčetem, snad se svojí služebnou. Zcela vzorný manžel tedy nebyl. Nic bližšího o tomto levobočkovi ale nevíme. Lze jen říci, že pokud nezemřel v kolébce, v době otcovy smrti mu bylo mezi třemi až čtyřmi roky.³³¹

že Petr ze Šternberka, když měl v držení Bečov, přepadl „*Sleten mit ihrer Zugehörung*“ (hrad Schlettau?; Sasko) a zabil a mordoval tam naše ubohé lidi. FRAD XX, s. 63, č. 53. Hrad s příslušenstvím tedy patřil grünhainskému klášteři. K Petrovu škození kláštera také stručně Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 148. Jestliže si opat stěžoval na porušení míru z Petrovy strany (soupis je z 2. – 15. srpna 1453), měl tím patrně na mysli příměří uzavřené mezi Fridrichem Saským a Poděbradem v Teplicích 17. července (1453). Ve městě se měla vyřešit otázka českých lén, ale nakonec došlo jen na dohodu o příměří. Lůzek, B.: *Po stopách*, s. 94.

³³¹ K tomu, že Petr zemřel patrně na Křivoklátu (držel jeho otec) Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. Ohledně Petrova úmrtí se literatura vesměs shoduje na roku 1454. Ottův slovník uvádí, že zemřel okolo roku 1454. *OSN XXIV*, s. 779. Sedláček udává, že Petr umírá roku 1454. Sedláček, A.: *Hrady I*, s. 63. Týž: *Hrady VIII*, s. 26. Prameny však o Petrovi jako o zemřelém hovoří nejdříve roku 1455. Záznam z 18. října (1455) nás zpravuje, že „*Jindřich Ččček z Pakoměřic dědictwí swé...prodal Anně ze Šwarcemberka a z Sansheimu, wdově po p. Petrowi ze Šternberka...*“. AČ III, s. 562, č. 686 (regist). RT II, s. 269–270. K vazbám Petrova otce na Jana Zajímače z Kunštátu, i k místu uložení Aleše Holického strana 127. Ačkoli to prameny nelze doložit, mohl se Petr s Janem Zajímačem setkat už roku 1437 při korunovaci Zikmundovy ženy Barbory Celské na českou královnu. Bartošek jejich jména konkrétně nezmiňuje, ale na takto vrcholné společenské události bych je předpokládal. Za jmény těch, které uvedl (mezi nimi je Petrův otec), kronikář dodává, že Celská byla korunována i za přítomnosti „*aliis pluribus baronibus, militibus, terrigenis, et civitatum communitatibus*“. FRB V, s. 619. Mezi „*aliis pluribus baronibus*“ si tedy lze představit i Petra a Jana Zajímače. Prokazatelně byl pak Petr a Jan v české legaci do Vídně ke králi Fridrichovi roku 1443. K Petrově účasti s. 178. K Janově účasti strana 127. Zcela prokazatelně se Petr s Janem Zajímačem setkal také v Kutné Hoře (1444), kde byl po Ptáčekově smrti zvolen do čela spojených východočeských landfrýdů Jiří z Poděbrad. „*Téhož léta [1444] držal sněm u Hory pan Jiří Poděbradský, ... Jan Zajímač...a jiní; ustavili pana Jiřího nejvyššího hatmana...Toho času pan Petr mladý Holický a pan Fridrich z Kolovrat s bratrem jeli sú...k tomu sněmu do Hory...*“. SLČV, s. 101. Petr a Jan se patrně setkali i na pražském sjezdu poděbradské strany, který se konal mezi prosincem 1449 a lednem 1450. Petrovu účast dokládá list Oldřicha z Rožmberka Jindřichovi z Kolovrat (30. ledna 1450). AČ IV, s. 391, č. 7. List Kolovrata Rožmberkovi (25. ledna 1450) hovoří o sjezdu Jiřího a jeho jednoty v Praze. Ačkoli Zajímač není zmíněn, byl v Praze důležitým sjezdu nejspíše přítomen. V napjaté atmosféře před střetem obou jednot se tu totiž poděbradští utvrzovali o vzájemné pomoci a snažili se získat spojence. Zároveň se také dohodli, kdy chtějí vyjet do pole. „*...pan Jiřík s swú stranú nedávno w Praze byli sú pohromadě, a tu sú se twrdili jakž mohúc sobě ku pomoci, a chytrými řečmi k sobě lidi chlácholéc. A také na tom zuostali, aby na poli byli ten den před S. Jiřiem [1450]*“. AČ IV, s. 391, č. 6. Dále se Petr se Zajímačem s jistotou setkali na sjezdu v Pelhřimově roku 1450. Jejich jména jsou shodou okolností uvedena vedle sebe („*Petr ze Šternberka, Jan Zajímač z Kunstatu*“) mezi těmi šlechtici, kteří ukládali obecný mír po smíření Poděbrada a Oldřicha z Hradce. AČ II, s. 285, č. 46. Oba pánové se konečně setkali i na benešovském sněmu (1451), kde byl i Petrův otec Aleš Holický. Piccolomini, který se ho rovněž účastnil, psal Carvajalovi (21. srpna 1451), že tam byl přítomen „*Alsocio...et Petrus Sterembergii, ...Johannes Zagimachius...*“. FRAD LXVIII, s. 28, č. 12. RT II uvádí, že Zděnek Konopišťský a Jindřich z Michalovic byli poručníky „*orfanorum Petri de Stermberg*“. RT II, s. 311. Stejnou zprávu přináší AČ. AČ III, s. 340, č. 238. Petr tedy měl asi více legitimních potomků než jen Petra mladšího. O jeho sourozencích však žádné další zprávy nemáme, takže nejspíše zemřeli v nedospělém věku. Sedláček uvádí, že Petrův syn se jmenoval Petr. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 177. Totéž udává i *OSN XXIV*, s. 779. K Petrovu levobočkovi zpráva Hanse Tonbergera Matesi Šlikovi (15. května 1451). Píše, že „*Petter ein sun hab, den hab er gemacht einer*

XIV. Petrovy vztahy s předními politiky doby

XIV.1. Pevné pouto mezi otcem a synem

Při porovnání obou Šternberků vidíme, že Petr Holický ve světské rovině nedosáhl srovnatelných úspěchů se svým otcem. Aleš se stal už na počátku husitských válek rádcem římského krále, později byl zvolen do prozatímní zemské vlády (1423) a následně i do poradního sboru zemského správce (1433). Po Zikmundově reinstalaci se stal nejvyšším komořím Českého království (1437) a král ho před odjezdem do Uher jmenoval jedním ze šesti zemských hejtmanů, kteří jej měli zastupovat po dobu nepřítomnosti. Roku 1452 se nechal podruhé zvolit poradcem gubernátora a nový král mu ponechal nejvyšší komořství, takže úřad zastával nepřetržitě až do konce života (1455). Alešova kariéra tak byla vskutku úctyhodná.³³²

Petr naopak nikdy nefiguroval mezi držiteli zemských úřadů, nepatřil do poradních těles zemských správců, ani ke členům prozatímních vlád. To snad lze vysvětlit okolnostmi, jež hrály v jeho neprospěch, a které nemohl ovlivnit. Zletilý a způsobilý pro zastávání úřadů byl až ve druhé polovině třicátých let. Zikmund do nich však dosadil politiky, kteří se zasloužili o vítězství u Lipan a o zdárné ukončení jednání o kompaktátech a jeho přijetí za krále. K této generaci Petr ovšem nepatřil, na rozdíl od Aleše. Po Albrechtově smrti se až ke konci interregna podařilo utvořit zemskou správu, ale pro Petra se nic neměnilo, protože tu byl stále jeho otec. I v šedesáti letech vitální politik, jenž se rozhodně nechystal k odchodu do ústraní a naopak překypoval ambicemi co nejvíce ovlivňovat veřejné dění. Mocný a vlivný Aleš tak s povděkem od Poděbrada, jehož volil, přijal post ve správčí radě. I kdyby tedy Petr stál o tento prestižní úřad a byl pro Jiřího přijatelný, jeho otec mu technicky vzato stál v cestě. Energickým bojem za Ladislavův příchod do Čech si starý Aleš podržel i úřad komořího a pozici v zemské vládě v obnoveném království.³³³

meid, der lig in der wigen“. FRAD XLII, s. 95, č. 68. Pokud chlapec v květnu 1451 ležel v kolébce, mohl se narodit v letech 1450 – 1451. Beran uvádí (Beran, Z.: *Poslední*, s. 110), že Aleš Holický před smrtí určil poručníky pro Petrova syna Petra mladšího. Podle pramenů (RT II, s. 311; AČ III, s. 340, č. 238) správně odkazuje na Zdeňka Konopištského a Jindřicha z Michalovic. V záznamech se však nehovoří, že by je ustanovil Aleš. Navíc jeho syn Petr Holický byl v době úmrtí (1454) dávno dospělý, přičemž v pramenech se objevuje poprvé již roku 1438. K právním úkonům byl tedy dostatečně způsobilý a poručníky pro svého potomka mohl vybrat sám. Varianta, že poručníky vybral Aleš, padá na váhu v případě, že Petr zemřel náhle a nestačil nic zaopatřit, jak uvádím výše v textu.

³³² K úřadům a postům, které Aleš Holický dosáhl strany 35, 44, 55, 64–65, 67, 121, 125–126.

³³³ K tomu, že Zikmund odměnil vítěze od Lipan nejvyššími zemskými a dvorskými úřady např. Petráň. Nejvyšším purkrabím se stal Menhart z Hradce, nejvyšším hofmistrem Hynce Ptáček z Pirkštejna, nejvyšším komořím Aleš Holický ze Šternberka, nejvyšším sudím Mikuláš Zajíc z Hasenburka. Petráň, J.: *Skladba*, s. 51. K tomu i strana 64. K utvoření zemské správy roku 1452 strana 121. K Alešovu postu v Poděbradově správčí radě strana 121. K tomu, že Pohrobek Alešovi ponechal nejvyšší komořství strany 125–126.

Aleš jako přední etablovaný kališnický politik tedy dostával při rozdělování odměn (úřady, posty) z rodu Holických přednost, což Petra v tomto ohledu odsouvalo do pozadí. Jejich vztahy to ale nijak nepoznamenalo a nejbližší měl Petr ze všech předních osobností doby právě ke svému otci. Pevné pouto mezi nimi se utvářelo od jeho dětství. Tehdy Aleš suverénně rozhodoval za svého syna. Nedospělému Petrovi tak kupříkladu sjednal zasnuby s Annou ze Seinsheimu (1427), s níž se oženil. Otec ho později už jako zletilého uvedl do společnosti a vedl Petrovy první krůčky v politice. Radil mu, jak se během jednání chovat, jak vystupovat, mluvit a totéž mohl Petr v praxi odpozorovat od Aleše. Zkušenosti otec synovi předával také ve vojenském řemesle, kde se opíral o bohaté zkušenosti z dob, kdy se živil jako žoldnéřský hejtman. Petr se učil velet ozbrojeným oddílům, rozdávat úkoly či bojové taktice, což v budoucnu využil při tažení proti Soestu, coby vrchní hejtman českého vojska. Aleš tedy pro syna zpočátku představoval učitele, vzor, ale i autoritu, která ho seznámila s hlavními hodnotami a zájmy rozhodných kališníků.³³⁴

Petrovo osamostatnění se a vymanění z otcova vlivu nepřímo dokládají Alešova stanoviska zaujímaná k synovým sporům, jež vedl koncem čtyřicátých let (1449). Pro Aleše měly tehdy nepříjemné následky synovy třenice se Švamberkem o Kašpara z Kolsen. Toho Petr jal a chtěl popravít za škození svým lidem. Krušina ze msty, když nemohl dosáhnout na Petra, začal škodit Alešovi. Ten proto žádal Rožmberka o radu a pomoc. Argumentoval přitom „*jest syn mého běh zvláštní, a muoj také zvláštní*“, tedy že synovy záležitosti (spory) se ho netýkají, je to Petrova věc, proto mu má Oldřich pomoci. Aleš tedy lavíroval. Na jedné straně Petra ústně podpořil v zásahu proti Kašparovi i ve snaze ho popravít. Zároveň se však od vlastní pře se Švamberkem snažil distancovat, a to kvůli útokům Hynka Krušiny na svoji osobu.³³⁵

Podobný přístup vidíme také v případě Petrova sporu s Jindřichem z Kolovrat. Aleš u Rožmberka obhajoval, že Petr nemá povinnost Jindřichova člověka, který škodil jeho lidem, vydat. Druhým dechem ale píše „*věz, pane, žeť se mne o Psíka nic nedotýče*“. Opět se tak řídil zásadou syn „*léta má*“ a „*jest syna mého běh zvláštní a muoj také zvláštní; a dá-liť jemu*

³³⁴ V dubnu 1427 byla uzavřena smlouva mezi Alešem Holickým a Erkingerem ze Seinsheimu. Jí se zasnoubila Erkingerova vnučka, dcera jeho syna Michala, s Alešovým synem Petrem. Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 148. K Petrovu uvedení do společnosti jeho otcem, ke vštěpování hodnot důsledných kališníků, i k prvním účastem Petra při důležitých jednáních, kde se od Aleše mohl učit s. 174–175. K Petrově účasti na tažení proti Soestu strany 183–188. K Alešově kariéře válečného podnikatele v Zikmundových službách strany 154–168.

³³⁵ Informace a citace v tomto odstavci byly čerpány z pasáže listu Aleše Holického Rožmberkovi (20. února 1449). AČ II, s. 28–29, č. 33. Kašpar z Kolsen byl loketský man, jehož pánem byl Mates Šlik. Kolsen škodil Petrovým lidem, proto ho Šternberk zajal a chtěl nechat popravít. Za svého služebníka však Kašpara prohlásil i Hynek Krušina ze Švamberka, který chtěl zabránit exekuci a požadoval, aby mu Petr Kolsena vydal. AČ II, s. 28–29, č. 33. Ke sporu Petra a Hynka Krušiny o Kašpara z Kolsen také strany 190–191.

kto z čeho vinnu, sámť za se odpověď dá...“. Aleš tak znovu zřetelně dával najevo, že Petr je dospělý, tedy odpovědný za své činy, jež se otce netýkají, a s nimiž nemá nic společného. A pokud ho někdo z něčeho obviní, sám se bude bránit. Na druhou stranu mu ale vztah k dítěti, byť dospělému, nedovolil se ho nezastat.³³⁶

Výše zmíněné spory dokládají nejen plnou Petrovu autonomii ve vlastním rozhodování a konání, jíž nabyl nejpozději ve čtyřicátých letech. Vedle nezávislosti na otcově vůli je z nich patrné i citové pouto mezi otcem a synem. To lze názorně spatřit už v dřívější době v Alešově snaze dostat syna ze zajetí (od 1438; Sasko). Když se po třech letech úsilí blížilo Petrovo propuštění (21. říjen), Aleš informoval Rožmberka, že syn má „*konečně...prázden býti*“. Tato slova prozrazují zejména radost a úlevu, že se dlouhé odloučení chýlí ke konci. Odtužit z nich proto můžeme i Alešovu netrpělivost, jak se těšil, až si se synem padnou do náruče a pevně se obejmou. Toužebně očekávané setkání, k němuž došlo v říjnu 1441, se tedy určitě neobešlo bez vřelého uvítání, oslav, veselí, ale i dojetí. Oba Šternberkové si také měli po takové době jistě co říct. Petr si poté navíc hleděl roky strávené bez blízkých vynahradiť častými návštěvami u Aleše na Křivoklátě.³³⁷

Výmluvně o poutu mezi synem a otcem vypovídají rovněž válečná tažení a s tím spojené starosti o bezpečí druhého, jeho zdraví a v neposlední řadě i život. Příkladně to dokládá tažení proti Soestu (1447), jehož se Petr zúčastnil ve službách Viléma Saského. Ačkoli byl zadlužený a výprava mu měla pomoci od dluhů, prosadil si, že pokud se v Čechách stane něco jeho otci, má právo vrátit se domů. Tato výminka souvisela patrně s předtuchami boje mezi poděbradskou a rožmberskou stranou, kdy chtěl být Alešovi v případě nutnosti co nejdříve nablízku, aby ho vojensky podpořil. Pomoc otci tak nadřazoval svojí touze po zisku, kořisti a válečné slávě. Během tažení proti Fridrichovi Saskému (1450) zase Holický rozptyloval Alešovy obavy o svoji osobu a s náležitým vyjádřením úcty a oddanosti starostlivému otci píše: „*A TMti dáváám věděti, že bohu milému děkujíc se vši naší čeledi dobře se máme*“.³³⁸

³³⁶ Informace a citace v tomto odstavci byly čerpány z pasáží listů Aleše Holického Rožmberkovi (3. července 1449; 20. února 1449). AČ II, s. 38, č. 37. AČ II, s. 29, č. 33. Psík byl poddaný Jindřicha z Kolovrat, který škodil Petrovým lidem. Ten ho proto zajal a chtěl nechat popravit. Kolovrat naopak žádal, aby mu Petr Psíka vydal. AČ II, s. 38, č. 37. Ke sporu Petra a Kolovrata o Psíka také strana 192.

³³⁷ K Petrovu zajetí v bitvě u Želenic (1438), i k předání do rukou saského vévody, jenž ho věznil v Míšni strany 172–173. K Alešově snaze po Petrově propuštění s. 73–79. Citace uvedená v odstavci pochází z Alešova listu Rožmberkovi (21. září 1441), v němž mu sděluje, že Petr má být propuštěn 21. října (1441). LL II, s. 118, č. 148. Sedláček uvádí, že po propuštění Petr často jezdil na Křivoklát. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26.

³³⁸ K Petrově výmince, že odjede s částí svých lidí domů, pokud se otci něco stane Vilém Saský. „*Dann [po Petrově přísaze vévodovi, že kam potáhne, půjde i on] er Peter von Stermberg nam uss, ab sinem vater was gewurre, das er dann mit einer czal lute mucht heymryten*“. FRAD XLII, s. 38, č. 23. Podle Urbánka to souvisí s předtuchami boje mezi poděbradskou a rožmberskou stranou v Čechách. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 206, 206,

Dobré vztahy Šternberků nebyly jen dílem blízké pokrevní příbuznosti. Udržoval je a tužil i stejný pohled na zásadní politické a náboženské záležitosti, které se týkaly programu důsledných kališníků. Horkokrevnější Petr i mírnější Aleš o těchto věcech spolu vzrušeně i klidně diskutovali doma na Křivoklátě nebo na zemských sněmech. Vždy se však shodovali, že je zapotřebí hájit právní výsledky husitské revoluce, tedy kompaktáta a Zikmundovi zápisy. Ty a list mírný musel dodržovat rožmberský tábor a zachovávat je měli i nápadníci trůnu či gubernátoři. Oba zaujali též shodná stanoviska v otázce obediencie papeži Evženovi, jež se neměla činit separátně, jak to chtěl Rožmberk, ale na sněmu. Tak si jako rozhodní utrakvisté chtěli vynutit směnu poslušnosti od celé země za doplnění kompaktát. Za bernou minci Holičtí rovněž považovali českobrodské dohody (1444). V souladu s nimi proto trvali, aby se Rožmberk společně s jejich stranou zasadil o potvrzení Rokycany a vydání Ladislava, čímž sledovali ukončení bezkráloví.³³⁹

Konečně také poslední léta Petrova života potvrzují silné pouto a dobré vztahy mezi otcem a synem. Vidíme to z toho, že se Holický po ztrátě Bečova (1453), kde sídlil od roku 1447, přestěhoval k Alešovi na Křivoklát, ačkoli k dispozici měl Líšno nebo Český Šternberk. Otec se synem tak upřednostňovali společné bydlení na jednom hradě. Petrovo

pozn. č. 1. K tažení proti Soestu blíže s. 183–188. Petrův list otci do Čech byl psán z pole u Gerova (15. října 1450). Začíná těmito slovy: „*Urozený pane, pane a otče můj milý! Milosti Twé služba má poddaná vždy hotová. A TMti dávám věděti, že bohu milému děkujíc se vši naši čeledí dobře se máme*“. AČ II, s. 45, č. 46. Blíže k tažení proti Fridrichovi Saskému strany 199–200. Aleš syna v korespondenci oslovoval „*Peter, lieber sone*“. FRAD XLII, s. 46, č. 24.

³³⁹ Alešovu povahu, která dávala přednost klidnému řešení problémů než zabředávání do hádek a sporů prozrazují listy Rožmberkovi. 20. února 1449 psal magnátovi v souvislosti se sporem Poděbrada a Oldřicha z Hradce následující: „*Neb to vieš milý prieteli, čím wiece a hlúbe lidé znameniti w této zemi w nechuti a puotky zajdú, tiem tieže a nesnadněji býwají srownáni; ježto jest to vše ke škodě obecnímu dobrému*“. AČ II, s. 31, č. 33. 22. října 1448 psal Rožmberkovi v souvislosti se sporem pána z Hradce s Poděbradem a Konopišťským toto: „*Neb ty věci snáze i podobněji sněmem nynie uloženým mohú dobrý konec wzieti a wywedeny býti, nežli těmito wálkami. A pakliby to na sněmu nemohlo mezi nimi srownáno býti, však jim wálka neuteče i po sněmu*“. AČ II, s. 27, č. 31. Jeho rozvážnost, nadhled i snaha řešit věci nejprve po dobrém na sněmech než mečem je z listu také dobře patrná. Petrova povaha se zdá být z některých náznaků horkokrevnější než Alešova. Na mysli mám osobní souboj se Zdeňkem Konopišťským (1446). Než k němu došlo, odmítal Petr prostředkovací snahy některých pánů, kteří se snažili, aby sokové byli usmířeni za jednacím stolem. Ke sporu Petra a Konopišťského strana 181–182. Šandera uvádí, že Petr byl radikálnější než otec. V této souvislosti zmiňuje vídeňská jednání s Fridrichem (1443), kde se jednalo o jeho příchodu do Čech jako gubernátora, než dospěje Pohrobek. Značně radikální Petr měl pobízet otce (zastupoval Ptáčkovu stranu) k protestům a výstrahám, aby zabránil prorakouské části poselstva jednat bez ohledu na zájmy Ptáčkova tábora. Tedy pobízením chtěl docílit, aby Aleš u Fridricha vybojoval takovou dohodu (tj. kapitulaci požadavky), s níž by Ptáček se svými stoupenci mohl souhlasit. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 173. K jednáním ve Vídni, jimž byl Petr s Alešem přítomen také strany 178. Ke shodě Petra a Aleše v otázce obediencie římskému papeži Evženovi LL, AČ. 5. srpna 1446 zaslali oba Šternberkové spolu s několika dalšími předáky poděbradské strany list Rožmberkovi. Vyzývali ho, aby neodesílal přiznávací list Evženovi a jednal o tom s jejich táborem na sněmu, protože se to týká celé země. Tam chtěli poděbradští Oldřicha přesvědčit k výměně slibu poslušnosti za potvrzení Rokycany a potvrzení a doplnění kompaktát. LL III, s. 129–130. AČ III, s. 38–39, č. 57. K tomu i strany 182–183. K tomu, že Holičtí trvali, aby českobrodské dohody byly rožmberskou stranou plněny s. 90, 180. K tomu, že Aleš i Petr chtěli hájit kompaktáta, Zikmundovi zápisy a list mírný např. s. 68, 85–86, 176. K tomu, že z pohledu Holických měl právní výsledky revoluce a list mírný dodržovat rožmberský tábor, adepti na trůn či post gubernátora strany 174, 181.

přesídlení na Kouřimsko (Lišno, Český Šternberk), jež s Rakovnickem (Křivoklát) bezprostředně nesousedilo, jim nevyhovovalo. Oba Šternberkové si tedy evidentně chtěli být co nejvíce na blízku a mít možnost každodenního kontaktu. Roli snad sehrál i fakt, že Aleš se teprve v druhé polovině roku usmířil s Poděbradem (1453). Než se tak stalo, chtěl být otec se synem pohromadě kvůli případné rychlé vzájemné pomoci. Aleš proto jistě velmi želel předčasného Petrova úmrtí, k němuž došlo právě na Křivoklátu (1454). A přestože ho ztráta syna bolestně zasáhla, našel v sobě ještě dostatek sil, aby se ujal poručnictví nad vnukem, které zastával až do své smrti následujícího roku (1455).³⁴⁰

XIV.2. Krátce ke vztahu Petra a Ptáčka z Pirkštejna

V Ptáčkově straně, do níž otec Petra přivedl, mu Alešovo postavení bylo ku prospěchu, neboť Šternberkovi zajišťovalo úctu a respekt. Přesto se zpočátku vzhledem ke svému věku a nezkušenosti do jednání se stranickými oponenty asi příliš nezapojoval a raději přihlížel, aby se zdokonalil v politickém řemesle (druhá polovina třicátých let). Pozici ve straně si tak snažil upevnit mečem v boji za akceptaci programu důsledných kališníků ze strany Zikmundova nástupce. V první polovině čtyřicátých let už ale patřil k politicky aktivním členům strany, jejichž slovo mělo váhu, což dokládá jeho účast při jednáních, v nichž se rozhodovalo o zemských záležitostech prvořadého rázu (1444).³⁴¹

Na základě právě uvedených faktů se tedy domnívám, že vztahy Petra a Ptáčka byly na dobré úrovni. Pozitivně na ně působila Petrova loajalita k zájmům strany, ale v neposlední řadě i to, že byl synem Hyncova přítele a předního spojence. Ptáček se tedy k němu choval patrně vlídně a přátelsky. Petr s ním zase mohl hovořit o politických záležitostech a otevřeně sdělovat svoje názory. Tak blízký a důvěrný vztah, jaký byl mezi Alešem a Ptáčkem, však v tomto případě zřejmě nevznikl. Věkový rozdíl, možná více než třináct let, představoval určitou bariéru, která v případě Petra a Ptáčka vytvářela odstup. Navíc Hyncemu, na rozdíl od

³⁴⁰ Podle Sedláčka zemřel Petr patrně na Křivoklátě (1454). To si vykládám tak, že se po ztrátě Bečova přestěhoval k otci právě na tento hrad v rakovnickém kraji. Sedláček, A.: *Hrady VIII*, s. 26. K držbě Bečova nad Teplou (Loketsko) Holickými Šternberky s. 216–217. Hrad Lišno získal buď Petr, anebo Aleš. K tomu Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 508. Týž: *Hrady XV*, s. 177. K tomu též s. 214–215. K zisku Českého Šternberka Alešem Holickým strany 147–148. Rakovnicko, kde byl Křivoklát, s Kouřimskem, v němž ležely Lišno a Český Šternberk, bezprostředně nesousedilo. Odděloval ho od něj na severu slánský kraj a na jihu Podbrdsko. Ke sporům Aleše a Poděbrada, i k jejich usmíření s. 136–137. Domnívám se, že ačkoli za poručníky Petrových dětí byli určeni Jindřich z Michalovic a Zdeněk Konopišťský (k tomu strana 204), jejich poručnictví se „aktivovalo“ až po Alešově smrti. Petrův uvádí, že majetky držené Holickými Šternberky převzal Zdeněk do poručenské správy (logicky) po Alešově úmrtí. Petrův, J.: *Skladba*, s. 27 (tabulka týkající se majetku Zdenka Konopišťského). Stejně tak se tedy Aleš mohl, dokud žil, starat i o Petra mladšího, svého vnuka.

³⁴¹ K Petrovu zapojení se do odboje proti Albrechtovi Habsburskému, při němž byl zajat (1438) s. 176–177. K Petrově účasti v legaci do Vídně ke králi Fridrichovi (1443), kde se řešila otázka zemské správy a v té souvislosti se jednalo i o kapitulacích požadavcích Ptáčkovy strany strana 178. K Petrově účasti na pražském zemském sněmu, kde se probírala vídeňská schůzka, a kde byl i Ptáček (1444) strana 179.

otce, nemohl nabídnout důležité kontakty a zpočátku ani zkušenosti. Celkově byl tedy pro Ptáčka důležitější vztah k Alešovi, a to i s ohledem na jeho hospodářsko-mocenskou základnu, již disponoval (Křivoklát, Český Šternberk). Petr během Pirkštejnova života ještě žádné majetky nedorozel.³⁴²

XIV.3. Proměnlivý vztah k Jiřímu Poděbradskému

Daleko bližší si byl Petr s Poděbradem. Jejich vztah se začal utvářet už v Ptáčkově straně, do níž vstoupili ve druhé polovině třicátých let. Oba patřili k mladým členům, od sebe je dělilo pouze několik let, a vedle věku je spojovaly rozhodné postoje ohledně zachování právních výsledků husitské revoluce. Vzájemné vazby mezi nimi se posilovaly na zemských sněmech, při vojenských taženích a silně se utužily z počátku čtvrtého decennia, kdy si Petrova sestřenice vzala Jiřího za manžela. Rodové spojení se později promítlo v Petrově podpoře švagra při volbě Ptáčkova nástupce (1444).³⁴³

V Poděbradově straně Petr zaujal přední postavení, které se neopíralo jen o příbuzenství s Alešem nebo jejím vůdcem, ale také o politické a vojenské zkušenosti, jež během let nasbíral. Prameny dokládají společné schůzky obou pánů za účelem stanovení postupu v otázce naplňování stranického programu v klíčových záležitostech. Petr se tak

³⁴² Petr se s Ptáčkem roku 1437 setkal zřejmě nejméně dvakrát. Nejprve při korunovaci Celské na českou královnu. K tomu strana 175. Podruhé to bylo patrně opět v Praze na prosincovém sněmu, kde se řešila otázka Zikmundova nástupce. K tomu s. 175. Během odboje proti Albrechtovi (1438) se pohyboval v česko-polském vojsku, nejspíše v blízkosti otce, tedy i v blízkosti Ptáčka, s nímž Aleš Holický spolupracoval. K tomu, že Aleš a Petr roku 1438 opověděli rakouské straně FRB V, s. 622. K tomu, že se Aleš pohyboval ve spojeném vojsku v blízkosti Ptáčka AČ III, s. 462, č. 33. Petr patrně s otcem a Ptáčkem vyjednával na sněmu v roce 1444 s rakouskou stranou o vídeňské schůzce (1443), která se týkala zemské správy. K tomu strana 179. Ke vztahu Aleše a Ptáčka strany 130–134. Petrovo narození jsem odhadem zasadil do let 1412 – 1417. K tomu strana 174, pozn. č. 286. Hynce se narodil kolem roku 1404. K tomu Šandera, M.: *Hynce Ptáček*, s. 155 (rodokmen pánů z Pirkštejna). S Alešem, který se odhadem narodil v letech 1392 – 1394, si byl Ptáček věkem daleko bližší než s Petrem. K Alešovým kontaktům na předáky katolického tábora s. 139–143. K Alešově a Petrově majetkové základně strany 144–173, 216–217.

³⁴³ K členství Poděbrada v Ptáčkově straně, kde byl již roku 1437 SLČK, s. 145. K Petrovu členství v Ptáčkově straně s jistotou FRB. Zde uvedeno, že s otcem, který byl předákem Ptáčkovy strany, opověděl Menhartovi z Hradce a rakouské straně (1438). FRB V, s. 622. Už předtím se oba patrně setkali na prosincovém sněmu v Praze (1437), kde Ptáček a jeho strana jednala o novém králi. Poděbrad tam byl s jistotou přítomen. Blíže k tomu strana 175. Petr i Jiří se po vypovězení nepřátelství Ptáčkova uskupení rakouské straně setkali v česko-polském vojsku, které bojovalo proti ní a Habsburkovi. Petrův otec spolu s Jiřím a dalšími členy Hynceho tábora následně glectovali předáky Albrechtovy strany ke společným jednáním. AČ III, s. 462, č. 33. Petrovo jméno na glectu není uvedeno. V blízkosti otce, a tedy i Jiřího, se během jednání, ale i v poli, jistě zdržoval. Odvodit to lze na základě opovědi, kterou jsem zmínil výše. O Petrově přítomnosti ve vojsku mluví nepřímo také Šandera. Autor uvádí, že po střetu s Albrechtem, dal Ptáček část svých oddílů Petrovi a dalším šlechticům, aby mohli pronásledovat ustupující Habsburkovy spojence. Šandera, M.: *Hynce I*, s. 135. Petr se narodil někdy v letech 1412 – 1417. Jak jsem k tomuto časovému rozpětí dospěl, strana 174, pozn. č. 286. Jiří se narodil roku 1420. K tomu Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 682. Ke kutnohorské volbě Ptáčkova nástupce (1444), na níž byl Petr i Jiří SLČV, s. 101. Urbánek uvádí, že ke sňatku Petrovy sestřenice s Jiřím došlo na počátku 40. let. Čornej míní, že se tak stalo patrně k roku 1440, roky 1441 – 1442 udává Macek a o roku 1442 mluví Plaček s Futákem. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 5–6. Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 90–91. Macek, J.: *Jiří*, s. 46. Plaček, M. – Futák, P.: *Páni z Kunštátu*, s. 379.

spolu s Jiřím podílel na koncipování písemností opozičním předákům, majících jim zabránit, aby jednali zcela bez ohledu na zájmy důsledných kališníků. Jako příklad lze uvést výzvu Rožmberkovi (srpen 1446), již Petr s Poděbradem ve výsledku sledovali potvrzení a doplnění právních výsledků revoluce. Dokument tak napovídá, že Jiří Šternberka vnímal jako autoritu, jejíž slovo má ve veřejném prostoru váhu. Proto ho jistě respektoval a hledal u něho podporu, již mu Petr skutečně poskytoval.³⁴⁴

Podpora Jiřího politiky z Petrovy strany je patrná i z toho, že Holický od něho přijímal úlohu vyjednavče a prostředníka. Tyto aktivity měly Jiřímu zajistit buď zahraniční spojence, anebo ho usmířit s potenciálními domácími partnery. Důvěru, již se Petr pro své schopnosti u Jiřího těšil, dokládají i plné moci, které od něho obdržel, aby za poděbradskou stranu sjednal smlouvu s katolickým plzeňským landfrýdem (1448). Ta byla pro Jiřího zvláště důležitá, neboť zajišťovala řešení vzájemných sporů právní cestou, nikoli mocí. Tím se v době krátce po dobytí Prahy měla neutralizovat pomoc landfrýdu Rožmberkovi. A Petrovi se tuto dohodu podařilo uzavřít.³⁴⁵

Na základě dochovaných pramenů se však domnívám, že vlivnější osobou v poděbradském táboře byl Petrův otec. Jeho slovo mělo u straníků větší váhu než synovo. Výmluvným je v tomto ohledu Rožmberkův list Alešovi ze 6. prosince 1449. Magnát si

³⁴⁴ Výzva Rožmberkovi je datována k 5. srpnu 1446. Bohužel místo vydání není uvedeno. Vedle Petra a Jiřího ji pečetil i Aleš Holický, Jindřich z Dubé, Aleš ze Žeberka, Vilém z Ilburka, Přibík z Klenové, Bohuš a Zděnek, bratři z Postupic. AČ III, s. 38–39, č. 57. Vyzývají magnáta, aby separátně neskládal obedienční slib římskému papeži a věc odložil na zemský sněm, neboť se to týká celého království. Byl to taktický tah, protože na sněmu chtěli pisatelé obedienci podmiňovat potvrzením a doplněním kompaktát i potvrzením Rokycany ze strany papeže Evžena. K tomu blíže strany 182–183. Petr nasbíral cenné vojenské zkušenosti zejména při tažení proti Soestu, během něhož byl dokonce vrchním hejtmanem Čechů. K tomu s. 183–188. Poté se zúčastnil i dobytí Prahy. K tomu strana 190. Účastnil se i tažení Jiřího z Poděbrad proti Fridrichovi Saskému. V této souvislosti se podílel i na dobytí některých jeho opěrných bodů v českém příhraničí. K tomu strany 199–200.

³⁴⁵ Roku 1449 jednal Petr spolu s Buriánem z Gutštejna, jistě v Jiřího pověření, „*s kniežaty, a w tom brodiece, chtiec některé knieže za krále uvesti do země, a jim sľubujíc od swé strany*“; AČ III, s. 377, č. 18. Jednalo se nejspíše o někoho z rodu Wittelsbachů. Za touto iniciativou byla snaha poděbradských získat spojence proti rožmberské straně. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 111. K tomuto jednání také s. 191. Roku 1445 jednal Petr s pražany. Tyto rozhovory měly připravit půdu pro Jiřího smíření s nimi. K rozporům došlo, neboť jim Jiří vyčítal porušování kompaktát, Zikmundových zápisů a listu mírného. Petr se také snažil získat podporu pražanů v otázce vydání panovníka (Ladislav). K tomu strana 181. Dne 2. října (1448) psal Hynek Krušina ze Švamberka Rožmberkovi, že „*Stal se jest sjezd na Teplé mezi mnú a panem Petrem ze Šternberga, páně Alšovým synem; a tu jest se mnú mľuvil před mými služebníky, že jmá plnú moc ot svého otce a ot pana Jiřika, což se mnú sľuví, že to jmá zdržáno býti. I učinili jsme spolu konečnú sľľuvu, jakožť té sľľuvy popsane přepis posielám; a to jsme sobě sľľbili pode ctí a pod věrú...držeti...*“; LL III, s. 359, č. 506. K tomu stručně též Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 340, pozn. č. 2. Smlouva z Teplé patrně navazovala na tu, kterou krátce před dobytím Prahy uzavřel (26. srpna 1448) v Teplé s Krušinou už Petrův otec a Jiří. V ní se uvádí, že se vše mezi landfrýdem a poděbradskou stranou má řešit „*práwem, nic mocí*“; Regest AČ III, s. 538–539, č. 514. Krušina se též Alešovi a Jiřímu zavázal nepomáhat pražanům proti Jiřího jednotě. Tento dodatek Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 284, 284–285, pozn. č. 3. Smlouva, již Aleš Holický a Jiří dojednali s Krušinou (hejtman landfrýdu), měla zajistit neutralitu landfrýdu před útokem na Prahu, který proběhl v noci z 2. na 3. září (1448). K tomu blíže s. 102–103. Konkrétní podoba dohody, již Petr s Krušinou uzavřel, není známa. Urbánek uvádí, že šlo o smlouvu konečnou v Teplé. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 340, pozn. č. 2. To, že k jejímu dojednání Petr obdržel plné moci od Jiřího, ale i od Aleše, se dá vysvětlit tím, že už předtím (26. srpna 1448) právě oni dva se Švamberkem smlouvu v Teplé uzavírali.

stěžoval na porušování příměří slovy „*Wěz také, žeť mě jest opět nynie p. Oldřich z Hradce obeslal, žaluje mi na W. Zmrzlíka vašeho spolujednotníka, že se k němu a od něho jemu a služebníkom škody dějí weliké;...Protož milý pane, wida tak zřetedlná přečiňowanie a...i weliké škody, kteréž se dějí od strany vaše, wěřímť že se k tomu přičiniš, ať se takowé věci nedějí;...“.*

Pokud tedy Oldřich potřeboval v poděbradské straně prostředníka, obracel se na Aleše, nikoli na Petra. Roli přitom sehrál fakt, že Aleš náležel mezi nejmnocnější magnáty uskupení. Jeho autorita pramenila i z dlouholetých aktivit směrem k prosazení stranického programu a Rožmberk se s ním velmi dobře znal již z počátku husitských válek.³⁴⁶

Jak velmi úzkostlivě Petrovi záleželo na dobrých vztazích s Poděbradem ještě na samém konci čtyřicátých let (1449), vypovídají jeho spory s Lobkovicem. Holický byl na něho rozezlen, že „*tys na nás [Petra a Aleše] žaloval panu Jiříkovi, švagru našemu, smyšlené a neduovodné věci, jakož pak to chci na tě dovésti, jakož na takéhož slušie, jakožs ty, že jest to tak*“.

Petr tedy veřejným osvědčením své neviny hodlal očistit dobré jméno Šternberků v Poděbradových očích. Tím ve výsledku sledoval zachování vazeb budovaných od druhé poloviny třicátých let v neporušeném stavu. Otázkou zůstává, jaké stanovisko zaujal ve sporu jeho otce a Jiřího, jenž propukl na přelomu let 1450 – 1451. Ačkoli to nelze prokázat, lze se domnívat, že se postavil na Alešovu stranu. Kladně tedy hodnotil otcovu snahu zamezit dalšímu mocenskému vzestupu pana Jiřího. Nezanedbatelnou roli při tom jistě sehrálo pouto otec – syn a z toho plynoucí podpora rodinného příslušníka. Konečně tu byl i fakt nedávného úmrtí Petrovy sestřenice Kunhuty (1449), jejíž osoba už nemohla sváry Šternberků a Poděbrada mírnit.³⁴⁷

Přestože spory Holických a Jiřího měly zejména mocenské pozadí, volil ho Petr za zemského správce (1452). Tomuto kroku nelze upřít dávku zodpovědnosti. Země konečně dostala správu, o což šlo Šternberkům už od počátku bezkráloví. Poděbrad rovněž voliče přesvědčil o svém záměru prospět celé zemi. Netřeba však pochybovat i o Petrově kalkulaci. Holičtí si dobře spočítali, že být po Jiřího boku se jim vyplatí víc, než kdyby stáli

³⁴⁶ Citace uvedená v odstavci AČ II, s. 42, č. 40. K Alešově majetkové, resp. mocenské základně, obšírně strany 144–173. Dle Jánského byl Aleš po Poděbradovi zřejmě největší magnát Poděbradské jednoty. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 165. K Alešovu poměru k Rožmberkovi strany 139–143. K Alešovým aktivitám ve prospěch prosazení politického programu důsledných kališníků např. strany 83–85.

³⁴⁷ List Petra Lobkovicovi (29. srpna 1449) LL IV, s. 95, č. 118, pozn. č. 1. Jiřího manželka Kunhuta ze Šternberka zemřela 19. listopadu 1449. Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 402–403. Petrův otec se ve vztahu k Jiřímu obával zejména vzrůstu jeho moci, a že jí bude postupně utištěn. Proto proti němu poprvé vystoupil na svatokateřinském sněmu společně s Rožmberkem (1450 – 1451), který měl stejné obavy. K tomu Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 486–487. Autor neuvádí konkrétní pramen, z něhož ke svému závěru dospěl. Průkazný je však např. list Rožmberka Lobkovicovi (20. října 1449). Oldřich mu píše: „*A toho se vždy s boží pomocí vystřežem, aby nás tak po jednom, jakožby chtěli [poděbradská strana], k své wuoli neutiskali*“.

AČ IV, s. 403–404, č. 9. Podobné obavy pak lze přisoudit i Alešovi ve vztahu k Jiřího osobě. Blíže ke sporům Aleše a Jiřího strany 136–137.

proti jeho volbě. Aleš byl za odměnu dosazen do správčí rady a ani jeden ze Šternberků nemusel čelit vojsku zemského správce, jež vytáhlo proti těm, kteří elekci neuznali. Sváry Aleše a Jiřího však přesto pokračovaly i nadále. Soudím tedy, že Petr k němu zaujal smířlivější postoje až s nástupem Ladislava na trůn, kdy už si Šternberkové nepřátelství ke královu oblíbenci nemohli dovolit. Ze zištných důvodů proto uvítal smíření Holických s Poděbradem a nastavení vzájemné spolupráce prostřednictvím spolku předních českých, rakouských a uherských pánů, uzavřeném v říjnu 1453.³⁴⁸

³⁴⁸ Petrovu volbu Jiřího za zemského správce, anebo její akceptaci, pokud nebyl v Praze přítomen, dosvědčuje, že proti němu nevytáhlo vojsko gubernátora. Kdyby proti němu vytáhlo, jistě by to neuniklo pozornosti pramenů. Poděbrada po 15. srpnu (1452), kdy skončila lhůta daná svatojiřským sněmem, neuznávali za gubernátora Rožmberkové, západočeská šlechta na čele s Hynkem Krušinou ze Švamberka, Mates Šlik, z měst Tábor, Louny, Žatec, Písek, Sušice, Klatovy a Domažlice. Během září (1452) se Poděbradovi podřídili poslední odpůrci z řad měst. Macek, J.: *Jiří*, s. 51–52, 92. K tomu, že Holičtí usilovali, aby země v době interregna získala správu strany 174, 176. K tomu, že Jiří na svatojiřském sněmu přesvědčil voliče, že mu jde o prospěch celé země Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 109. K tomu, že se Jiří musel odvděčit Šternberkům, jimž dlužil za pomoc při dobývání Prahy (1448) i při získávání správcovství (1452) Petrův, J.: *Skladba*, s. 62–63. Mylně však uvádí, že Poděbrad jako odměnu pojistil někdejšímu tchánovi Smilovi Holickému léno Chotěbuz v Dolní Lužici. Nejednalo se totiž o Smila, ale o jeho bratra, tedy Petrova otce Aleše. Tamtéž, s. 62. K této odměně v Lužici strana 172–173. K tomu, proč spory Petrova otce a Poděbrada pokračovaly i po Jiřího volbě správcem strany 121–124. Důvody, proč si Holičtí po Ladislavově nástupu na trůn nemohli dovolit proti Jiřímu vystupovat strana 137. Spolek předních českých, rakouských a uherských pánů byl uzavřen 27. října 1453. Přistupující si slibovali navzájem pomáhat, pomoc slibovali i králi a svým zemím. Z českých pánů do spolku vstoupil Petrův otec, Poděbrad a Zdeněk Konopišťský. FRAD II, s. 31–33, č. 4. Regest zápisu FRAD II, s. L, č. 12. Z literatury k tomuto spolku Urbánek, R.: *ČD III/2*, s. 767–768.

XV. Majetková základna Petra Holického ze Šternberka

XV.1. Petrův alodní majetek v Čechách

Kouřimsko

V tomto kraji stál jižně od Benešova hrad Líšno (Léštno). Okolo roku 1443 byl v držení Jana Sádla ze Smilkova, od něhož pevnost koupili Holičtí. Nevíme jistě, zda to byl Petr nebo jeho otec. Sedláček nejdříve ukazoval na Petra. Později však připouštěl, že to mohl být Aleš. Samotný Petr ovšem na Líšně patrně nesídlil. Nejprve bydlel s otcem na Křivoklátě, později se přesunul na Bečov, aby se pak na konci života vrátil na Křivoklát. Po Petrově smrti vládl na Líšně nepochybně Aleš. Ten byl poručníkem Petra mladšího, pro nějž hrad spravoval. Aleš se vnukovi v budoucnu, až dospěje, chystal předat i Šternberk, který zdědil už roku 1440. Těchto dní se ale nedočkal.³⁴⁹

Pro (ne)setrvání Líšna a Šternberka v držbě Petrova syna, mělo zásadní význam, že se poručnictví nad Petrem mladším ujal po Alešově skonu (1455) Zdeněk Konopišťský (okolo 1459). Ten dosadil na Líšno a Šternberk svoje hejtmany a nad nezletilým svěřencem získal během osmi let rozhodující vliv. Následkem toho mladý Petr souhlasil s odbojem poručníka proti králi a nechal mu k dispozici obě pevnosti. Toto rozhodnutí mělo pro majetkovou držbu Holických Šternberků dočasně fatální důsledky, jež se projeví roku 1467.³⁵⁰

Tehdy Zdeněkovi služebníci reagovali na královu opověď jejich pánovi (20. dubna), opovědným listem daným na Šternberce (23. dubna), který naopak zaslali Jiřímu. Královo vojsko už ale 28. dubna oblehlo hrady předáků Zelenohorské jednoty včetně jejího vůdce. Během léta se pak Jiřímu podařilo dobýt Líšno i Šternberk a Petr mladší tak ztratil

³⁴⁹ K tomu, že Líšno držel okolo roku 1443 Sádlo, po němž hrad získal Petr Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 508 (publikace vydána roku 1909). Autor však mylně ztotožňuje Alešova syna s odbojem proti Poděbradovi roku 1467. Týž: *Místopisný slovník*, s. 508. Tento odboj se týkal Petrova syna Petra mladšího (o tom dále v textu). Roku 1927 Sedláček ve svých *Hradech* uvádí, že nevíme, jak se Líšno dostalo do šternberských rukou. Píše, že ho získal Aleš nebo Petr. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 177. Aleš tedy po Petrově smrti (1454) Líšno spravoval buď jako majetek, který získal původně jeho syn, nebo jej spravoval už i předtím z titulu, že mu patřil. K tomu, že Petr sídlil na Křivoklátě a Bečově s. 174, 216–217. K Alešovu zisku Českého Šternberka (1440), který se rovněž nacházel na Kouřimsku strana 147–148. K Alešovu poručnictví nad Petrem mladším Holickým strana 209.

³⁵⁰ Za poručníky Petrova syna Petra byli určeni Jindřich z Michalovic a Konopišťský. K tomu strana 204. Po Petrově smrti (1454) byl však vnukovým poručníkem do konce života jistě ještě dědeček, tedy Aleš Holický. K tomu strana 209. *OSN* udává, že po Petrově smrti (1454) byla poručnicí Petra mladšího jeho matka Anna ze Seinsheimu, která zemřela okolo roku 1459. Po ní měl poručnictví převzít konečně Konopišťský. *OSN XXIV*, s. 779. Já se tedy celkově domnívám, že nejprve byl poručníkem Petra pochopitelně Aleš, po něm Petrova matka, a po její smrti, dle dohod, Zdeněk. Ač k tomu, že Zdeněk dosadil na Český Šternberk svého hejtmana, tedy své lidi, aby měl pevnost pevně v rukou. Ač IV, s. 140–141, č. 31. V této souvislosti se domnívám, že stejně postupoval i v případě Líšna.

hlavní část rodového dědictví. Větší díl Líšna král daroval svému synovi Hynkovi Münsterberskému a zbytek panství dostal Mikuláš Trčka z Lípy. Zbořený Šternberk Jiří daroval Buriánu Trčkovi z Lípy. Ten ale hrad vrátil, proto ho král zapsal Čěnkovi z Kunštátu. Část panství ovšem zůstala Trčkům. Petr mladší se tak musel přestěhovat patrně na Třešť u Jihlavy, jež patřila Konopištskému.³⁵¹

Od roku 1467 tedy Petr nuceně sídlil na Třešti. Toto provizorium bylo ukončeno až v druhé polovině sedmdesátých let. Nejprve mu bylo přes protesty Münsterberského vráceno Líšno (1476), jehož se hned ujal. Záhy Vladislav Jagellonský přiměl také Trčku, aby i on svoji část panství navrátil Petrovi (1478). Ten pak získal královým zásahem také Šternberk (1479), takže rodové majetky Holických se znovu dostaly do jejich rukou. Petr mladší poté sídlil celý život na Líšně, neboť Šternberk se jen pomalu obnovoval. Na tomto hradě také zemřel (1514). Poslední spočinutí však našel v Třeboni.³⁵²

³⁵¹ Oповědný list Poděbrada Konopištskému (20. dubna 1467) AČ IV, s. 139, č. 28. Oповědný list Zdeňkových sluzebníků Poděbradovi, daný na Českém Šternberku (23. dubna 1467) AČ IV, s. 140–141, č. 31. K tomu, že k obležení hradů předáků Zelenohorské jednoty došlo 28. dubna (1467) Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 241. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 78. Z doby před červencem 1467 pochází zpráva, již odesílatel zaslal Poděbradovi. O situaci Líšna se dozvěděl od jednoho zajatce a králi píše, „že jeden z Leštna...mluvě k tomu,... že zámku držeti nemohú, jestliže opatření nebudú;...“. AČ VII, s. 289, č. 151. Kritickou situaci obležených hradů, jež měl ve své moci, si samozřejmě uvědomoval i Konopištský. Jeho snahou tedy bylo obklíčení prorazit a zásobovat posádky. Jiří tomu chtěl naopak zabránit. O tom informuje list Erharta Franka Kašparu Junckherovi (30. června 1467). „Item umb die ander slosser Sternberg, Lessno, Conopicz, Costelec kome meinem g. h. dem kunig warnung, wie sich der von Sternberg samet vnd die retten wolt oder sein halss dafur lassen. Derkegen schicket mein ngedigister herre der kunig am sunabend vor Petri vnd Pauli (27. Juni) ein starcke macht auss Prag den slossern zu hilff,...also das er [Zděnek] die nit hat mogen retten...“. FRAD XLII, s. 424, č. 315. Líšno poté padlo do Jiřího rukou v červenci 1467. AČ VII, s. 288, č. 151. Sám Poděbrad psal 5. srpna (1467) na polský královský dvůr, že vedle jiných Zdeňkových hradů „arcem Lessno...recuperavimus“. FRAD XX, s. 476, č. 407. 7. srpna (1467) psal vratislavský biskup Jošt z Rožmberka legátu Rudolfovi „Venerunt quidam mei de Bohemia referentes, quod...dominus Zdenko perdiderit...Lessno...“. FRAD XX, s. 477, č. 408. Jošt tedy ještě o ztrátě Líšna nevěděl, protože píše, že ho Zdeněk „perdiderit“, tedy „ztratí“ (futurum), nebo „asi ztratí“ (konjunktiv perfekta). K tomu, že Jiří v létě (1467) dobyl Šternberk Čornej, P.: *Velké dějiny VI*, s. 245–246. Petrovi mladšímu zbývaly po ztrátě Líšna a Českého Šternberka pouze dvě tvrze na Chrudimsku, tj. Zaječice a Holice. Petrůň, J.: *Skladba*, s. 27 (tabulka). K zisku těchto tvrzi Petrovým dědečkem (Aleš Holický) strany 146–147. K rozdělení Líšna mezi Münsterberského a Mikuláše Trčku Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 177. K rozdělení Šternberka opět Sedláček. Autor uvádí, že hrad dostal nejprve Burián Trčka z Lípy. Ten však zboží záhy vrátil a jako náhradu obdržel zápisem klášterství želivské (1468). Král pak rozbořený Šternberk zastavil Čěnkovi z Kunštátu, dokud zase nedosáhne svého dědictví na Moravě (Nový Hrad). Malá část panství však zůstala Trčkům. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 78. K rozdělení Líšna a Šternberka mezi zmíněné pány také Petrůň, J.: *Skladba*, s. 27 (tabulka). K tomu, že Petr po ztrátě obou hradů bydlel asi na Třešti OSN XXIV, s. 779. K tomu, že Třešť patřila Konopištskému strany 169–172.

³⁵² K tomu, že Petrovi byl roku 1476 přes protesty Münsterberského vrácen větší díl Líšna Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 508. Týž: *Hrady XV*, s. 177 (zde uvádí rok 1477). Autor neodkazuje na zdroj, z něhož čerpal. Snad vychází z RC. Zde se píše o Kateřině z Rožmberka, „das sie sey dem Herrn Petro Holiczky von Sternberg vndt auf Leschno verehelicht worden den Tag St. Joannis des Tauffers im 1476“. RC, s. 169. Že ke sňatku Kateřiny s Petrem došlo skutečně 24. června (1476), se zdá z listu Bohuslava ze Švamberka krumlovskému purkrabímu (odkaz na tento list RC, s. 169, pozn. č. 62). Bohuslav píše (9. května 1476): „Vědětiť dávám, že se jest již spříznění se panem Petrem z Šternberka stalo, že panna Kateřina z Rozmberka...jemu dána jest. A ty věci se konati mají na sv. Jana Křtitele božieho (24. Jun.). A to jest uručeno a ujištěno vedle vše potřeby“. AČ IX, s. 159, č. 791. Zprávu o sňatku přebírá OSN XXIV, s. 779. K tomu, že král po Münsterberském přiměl i Trčku, aby Petrovi mladšímu vydal svoji část líšeňského panství (1478) Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 177. Týž: *Místopisný slovník*, s. 508. K tomu, že Petrovi mladšímu byl roku 1479 navrácen Český Šternberk Sedláček.

XV.2. Petrův zástavně držený majetek v Čechách Loketsko

Hrad Bečov nad Teplou ležící východně od Chebu byl Petrovým sídlem od roku 1447. K jeho získání vytvořila předpoklady smlouva, kterou uzavřel Aleš Holický s Erkingerem ze Seinsheimu v dubnu 1427. Jí se zasnoubila Erkingerova vnučka, dcera jeho syna Michala, s Alešovým synem Petrem. Tím se stal mladý Holický příbuzným nejen schwarzenberské, ale i šlikovské rodině. Dalším důležitým momentem byl fakt, že Jindřich mladší z Plavna, vlastník Bečova, dlužil Erkingerovi nemalé peníze. Z toho důvodu mu Plavenský v roce 1427 pevnost zastavil. Protože však dluh nebyl stále zaplacen, prodal Erkinger zápis Matěji Šlikovi (1437). Od něho se zástava dostala příbuzným, a to tak, že se držitelem stal Petr spolu s Alešem (sídlil na Křivoklátě).³⁵³

Důvodů, proč se Petr usadil na Bečově, bylo několik. Pokud pomineme, že se na mohutném hradu cítil bezpečně, byla to zejména jeho výhodná strategická poloha. Držitel Bečova totiž kontroloval křižovátku významných zemských cest při západní hranici země. Jedna z komunikací, jež procházela přes jeho panství, spojovala Loket s Plzní, druhá pak Teplou u Mariánských Lázní s Královskou cestou ve středním Poohří. K Bečovu lze také připočítat hornická městečka Krásno a Horní Slavkov, ležící severozápadně od hradu, přes něž procházelo také mnoho cest do Čech. Nejzápadnějším bodem panství byla farní ves Prameny, nalézající se v Kynžvartském sedlu poblíž zemské brány. Tudy zase do království

Autor uvádí, že mu hrad vrátil král. Situaci přitom ulehčoval fakt, že Čeněk z Kunštátu, jenž držel větší část panství (k tomu strana 215, p. č. 351), získal na Moravě své dědictví. Mikuláš Trčka, jenž držel další část Šternberka (k tomu strana 215, p. č. 351), také svůj díl Petrovi postoupil. Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 78. Týž: *Místopisný slovník*, s. 870. K tomu, že Petr sídlil celý život na Líšně, neboť Šternberk se pomalu opravoval Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 78. V případě Aleše Holického a jeho syna Petra staršího, jimž jsem se věnoval, nemůžeme se stoprocentní jistotou říci, kde zemřeli (k tomu s. 127, 204). U Petra mladšího to díky pramenům říci lze. Podle nich žili Petr s Kateřinou v lásce a jednotě, tedy ve spokojeném manželství. Petr zemřel nemocný na Líšně po několika týdnech strávených na lůžku 4. června 1514. Kateřina z Rožmberka svého muže přežila. K tomu RC. „Diese Eheleuth haben mit ainander in Lieb vndt Ainigkait... gelebt. Dennoch vberlebte die Fraw Catharina ihren Herrn, welcher auf seinem Schlos Leschno etlich Wochen krank gelegen vnndt nachmallen gestorben, den 4. Tag Junij, anno 1514“. RC, s. 169. Dále se uvádí, že Petrovo mrtvé tělo bylo v doprovodu jeho syna Jana a přátel dopraveno do Třeboně, kde ho pohřbili. „Sein Leichnam ist durch seinen Sohn, den Herrn Hansen, vnndt die Freundt auf Wittinaw beglaitet vndt in der Capellen, welche der Gotselige aufbaut in der grossen Khierchen, begraben worden“. RC, s. 169–170. Správu o uložení těla Petra mladšího v Třeboni přebírá Sedláček, A.: *Hrady XV*, s. 78. Výše citované údaje o sňatku Petra a Kateřiny z Rožmberka tedy osvětlují, proč byl pohřben na Třeboni, jež patřila Rožmberkům.

³⁵³ K tomu, že Bečov byl ve šternberském držení roku 1447 Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 148. Týž: *Místopisný slovník*, s. 9. K dohodě z dubna 1427 mezi Alešem Holickým a Erkingerem ze Seinsheimu (předek Schwarzenberků) Týž. Ten také o tom, že Petr se díky smlouvě stal příbuzným Schwarzenberků a Šliků. Týž: *Hrady XIII*, s. 148. Následný sňatek Petra a Erkingerovy vnučky Anny potvrzují prameny z mladší doby (1455). AČ III, s. 562, č. 686. RT II, s. 269–270. Bečov získal od Hasenburků Jindřich starší z Plavna, po něm ho vlastnil Jindřich mladší Plavenský. Týž: *Místopisný slovník*, s. 9. K tomu, že Plavenští byli majiteli Bečova, rovněž LL IV, s. 38, pozn. č. 3. Dále též Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 145. K převodu Bečova od zadluženého Jindřicha na Erkingera, od něj na Šlika, a pak na Petra a Aleše Týž: *Místopisný slovník*, s. 9. Týž: *Hrady XIII*, s. 148. Stručně též LL IV, s. 38, pozn. č. 3.

přicházeli kupci z Norimberka. Petr tedy díky Bečovu těžil zejména z mýt a cel, která mu museli platit domácí i zahraniční obchodníci a pocestní.³⁵⁴

Sousedství s Říší se však dalo zúročit také vojensky, a to zejména při výpadech do Saska, které Petr podnikal, aby škodil nepřátelům. V těchto případech využíval Bečov jako hlavní základnu pro své záměry. Na vlastní kůži to pocítili páni z Plavna a grūnhainský klášter. Petr z Bečova neměl daleko ani k česko-bavorskému pomezí, takže se mohl zapojit i do konfliktů v této oblasti. Sám však nelibě nesl přítomnost opěrných bodů saských vévodů v blízkosti svých držebností. Dobře chápal nebezpečí, jaké z toho plyne jeho majetkové základně a příjmům. Výstižně to vyjadřuje list Rožmberkovi, v němž Holíčtí uvádějí, že jeden takový bod je „*na králowstwí, pět mil od Bečowa*“. Takovéto pevnůstky proto Šternberk napadal a nemilosrdně vyvracel.³⁵⁵

K hradnímu příslušenství patřila i tvrz Permesgrūn u Jáchymova. Z ní Petr škodil pro změnu členům Strakonické jednoty, kteří byli jeho sousedy. To se týkalo zejména Lobkoviců, jejichž poddaní byli napadáni a kromě okradení mohli skončit i ve vězení na Bečově. Není proto divu, že Petr o tvrz dočasně přišel, a už ke konci čtyřicátých let proběhl pokus pánů z Plzeňska vyvrátit Šternberkovu moc v západních Čechách. Iniciátory byli páni z Plavna, kteří se spojili s Petrovým nepřítelem Hynkem Krušinou ze Švamberka. Ten se u Rožmberka zasazoval, aby mu zabránil koupit do vlastnictví Bečov. Podle Krušiny měl magnát pomoci hrad vyplatit z Petrovy zástavní držby Jindřichovi z Plavna. Důvody Švamberkova počínání byly naprosto zřejmé. On ani další katolíci si Holického jako představitele poděbradské strany za svého souseda dále nepřáli. První pokus vytlačit Petra z loketského kraje ale z neznámého důvodu neuspěl, neboť ten si hrad podržel do roku 1453. Zcela spokojený ovšem být nemohl, protože Bečov si ponechal pouze jako zápis. Poté pevnost výplatou získali zpět páni z Plavna.³⁵⁶

³⁵⁴ K poloze Bečova na křižovatce významných zemských cest Jánský, J.: *Kronika III*, s. 165, 165, pozn. č. 19.

³⁵⁵ K výpadům Petra z hradu Bečov proti majetkům klášterství Grūnhain FRAD XX, s. 63, č. 53. K tomu blíže strana 203–204, pozn. č. 330. K Petrovým výpadům proti majetkům pánů z Plavna, jež ležely na území Saska FRAD XLII, s. 95, č. 68. Blíže k tomu též strana 203. Ke konfliktu na česko-bavorském pomezí, do něhož se Petr zapojil FRAD XLII, s. 24, č. 20. Blíže k tomu strana 203. List Rožmberkovi (9. srpna 1448), kde se mluví o provizorně zbudovaném opěrném bodu Fridricha Saského blízko Bečova, který Petr zlikvidoval AČ II, s. 26, č. 30. Blíže ke sporům se Saským strany 189–190.

³⁵⁶ K tomu, že Permesgrūn byl snad příslušenstvím Bečova Sedláček, A.: *Hrady XIII*, s. 173. K napadání a okrádání Lobkovicových poddaných z Permesgrūnu list Lobkovice Rožmberkovi (3. září 1449). LL IV, s. 95–96, č. 118. K dalším útokům na jeho lidi LL IV, s. 111, č. 132. AČ IV, s. 402, č. 7. LL IV, s. 119, č. 140. K napadání Lobkovice a Fridricha ze Šumburka LL IV, s. 118–119, č. 140, pozn. č. 1. K tomu, že Lobkovicovi lidé byli Petrem vězněni na Bečově LL IV, s. 118–119, č. 140, pozn. č. 1. K dobytí Permesgrūnu Lobkovicem a jeho následnému navrácení do Petrových rukou AČ II, s. 289, č. 48. K pokusu členů rožmberského tábora zbavit Petra intervencí u Rožmberka Bečova dopis Hynka Krušiny ze Švamberka Rožmberkovi. Hynek Krušina psal Rožmberkovi ohledně Bečova 7. dubna (1449). Z dopisu vysvětluje, že Plavenský poslal svoje služebníky za Krušinou, aby se za něj u Rožmberka přimluvil kvůli vyplacení hradu ze zástavy. LL IV, s. 38, č. 43. Krušina

důvody, proč chce, aby hrad vyplatil raději Plavenský než Petr, vyjádřil Oldřichovi jasně. „...*nebt' by on nám tu sedě [Plzeňsko] lepí byl nežli Petr, Holického syn*“. LL IV, s. 38, č. 43. Plzeňsko sousedilo s Loketskem (Bečov n. Teplou) na severu. Sedláček s Urbánkem uvádějí, že Petr si Bečov nad Teplou podržel do roku 1453, pak ho od něj získali zpět Plavenští. Sedláček, A.: *Místopisný slovník*, s. 9. Urbánek, R.: *ČD III/1*, s. 145. Jánský míní, že Plavenský získal hrad už roku 1452. Jánský, J.: *Kronika III*, s. 173, pozn. č. 4. Přikláním se k Urbánkovi a Sedláčkovi, a to na základě zprávy grünhainského opata ze srpna 1453. V ní se uvádí, že „*Peter von Sternberg die Zeit als er Petschaw inne hatte, überfiel er die Sleten* [hrad Schlettau?; Sasko]...“. Tedy: „*Petr ze Šternberka, když měl v držení Bečov, přepadl Sleten*...“. FRAD XX, s. 63, č. 53.

Závěr

Aleš Holický byl pragmaticky uvažující, ambiciózní a schopný šlechtic, který se rozhodl využít turbulentní a neklidné doby husitských válek k pozvednutí svojí osoby a rodové linie z nuzných poměrů. Proto stejně jako jiní zchudlí příslušníci panských rodů vstoupil do Zikmundových služeb, kde se z něho stal přední králův straník a žoldnéřský hejtman. Vedle hospodářsko-mocenských zájmů to byly ve druhém sledu politické postoje, jež ho řadily do Lucemburkova tábora (legitimismus). Již několik let po začátku konfliktu získal tento válečný podnikatel od panovníka zápisy na dva královské hrady. Tři následné konverze, kdy nakonec přestoupil ke straně podobojí, byly ryze účelovými kroky, které mu měly ve válečné době zajistit udržení získaného majetku. Stejně jako u většiny šlechticů tak také u tohoto nebyla konfesní příslušnost výsledkem teologické reflexe, nýbrž mocensko-politické rozvahy.

Po Lipanech se Holický aktivně zúčastnil jednání s legáty basilejského koncilu o kompaktátech a Zikmundem o přijetí na český trůn. V rámci rozhovorů s vyslanci prosazoval legalizaci zabraného církevního majetku během revoluce. Jako pán a kališník tak usiloval zamezit restituci statků a s tím spojené posílení hospodářsko-mocenských pozic římské církve v Čechách. V požadavcích předložených Zikmundovi se již objevují základní body Alešova politického programu, tedy výminky v oblasti majetkové, politické, náboženské a státoprávní. Majetkové a politické postuláty sledovaly především stavovské zájmy vyšší šlechty, přičemž vykazují návaznost již na předrevoluční program jeho předchůdců. Holický tedy požadoval zrušení zástav korunního a církevního majetku, pokud je neschválí králova rada, a páni měli mít přístup k nejvyšším úřadům, do královské rady a zemského soudu. U těchto požadavků však nešlo jen o Šternberkovu stavovskou sounáležitost, ale na jejich prosazení měl i osobní, respektive rodový zájem. Od Zikmundovy akceptace majetkových výminek si sliboval, že si zapsané statky, jež si od něho vysloužil za husitských válek, podrží i po nastolení míru. Přijetí politických požadavků mělo ambicióznímu Alešovi jako kališníkovi zase právně sankcionovat možnost kariérního růstu (úřady), potažmo podíl na moci v obnoveném království. Zikmund měl po nástupu na trůn rovněž respektovat kompaktáta, která v konfesní oblasti potvrzovala vydobyté pozice českých kališníků. Požadavek na opětovné připojení Moravy měl státoprávní akcent a odrážel snahu šlechty po restituci korunního území.

Alešova snaha dohodnout se s císařem na bázi předloženého programu se vyplatila, neboť Zikmund jej po reinstalaci odměnil dosazením do úřadu nejvyššího komořího Českého království, tedy místem v zemské vládě. V následující době až do své smrti se

Holický snažil právní výsledky revoluce, tedy kompaktáta a Zikmundovy zápisy, na jejichž textaci a vydání měl osobní podíl (stejně jako později listu mírného), uhájit a prosadit i vůči Lucemburkovým nástupcům. Kompaktáta pro něj v náboženské a majetkové rovině představovala hradbu proti restauraci předrevolučních poměrů. Zikmundovy zápisy mu navíc pojišťovaly držbu zapsaných pevností a právo politicko-mocenské realizace v rámci nejvyšších zemských úřadů. Právě efektivnější prosazení a ochrana právních výsledků revoluce byla nepochybně hlavním důvodem pro opuštění legitimistických postojů, jež Holický zastával od počátku husitských válek. Zikmundův zeť a nástupce Albrecht Habsburský totiž do království vstoupil bez přijetí programových požadavků důsledných kališníků, což pragmatickému Alešovi názorně ukázalo, že nadále lpět na legitimistických principech, je pro ně nevýhodné a tedy v podstatě překonané. Proto lepší výchozí pozici ke splnění kališnických požadavků začal spatřovat ve svobodné volbě panovníka.

V období interregna po Albrechtově skonu Alešův politický program doplnila ještě snaha po obsazení trůnu či utvoření zemské správy. Panovníka však nevnímal pouze jako záruku spravedlnosti, práva a pořádku či hlavního reprezentanta nebo symbol státu. Optikou důsledného kališníka v něm viděl také garanta, který má být kališníkům oporou při snaze zachovat právní výsledky revoluce, jež má hájit proti porušování. V souvislosti s hledáním nového krále vznášel Aleš vedle majetkových, politických a náboženských požadavků na adepty trůnu stále i státoprávní postuláty, v nichž se odrážela snaha šlechty nejen restituovat, ale i rozšířit území Koruny v době bezkráloví. To se týkalo i Ladislava Pohrobka, u něhož si Aleš za podporu při získání trůnu zajistil udržení komořského úřadu a značnou majetkovou odměnu.

Pohled na Alešovo curriculum vitae ukazuje, že nebyl zásadový, nýbrž pragmatický politik, který pružně mění konfesní strany podle mocensko-politické situace. Po definitivním přestupu ke kalichu však tento profesionální politik logicky hledal novou platformu, s níž by spojil svoji další politickou činnost a kariérní růst. Tu konečně našel s přijetím politického programu důsledného utrakvismu ve druhé polovině třicátých let. V rámci plnění stranického programu (Ptáčkova strana, poděbradská strana) pak zcela přirozeně politicky, diplomaticky, ale i vojensky, bránil a prosazoval kompaktáta, Zikmundovy zápisy a list mírný jako klíčové dokumenty pro rozhodné kališnictví. O jeho osobním vztahu k víře však nemůžeme říci nic. Pod obojí způsobou jako předák kališnických uskupení hájící právní výsledky revoluce jistě přijímal. V jaké míře se ale s kalichem ztotožnil, respektive jak hluboké bylo u něho vnitřní prožívání víry, není možné určit bez pramenů osobní povahy, které jsou však k dispozici až pro renesanční a barokní dobu (deníky, paměti, osobní korespondence).

Nabízí se tedy otázka, jak tohoto šlechtice hodnotit. Nejlépe jistě v kontextu doby, Alešových zájmů, strategií, jež je měnily realizovat a rovněž podle toho, komu jeho politika přinesla prospěch. Alešovým zájmem v tehdejší vypjaté době bylo získat a poté hlavně udržet svoji hospodářsko-mocenskou základnu. Prospěchářské přechody z jedné konfesní strany do druhé se pak jevily jako účinná strategie k dosažení tohoto cíle. Tímto vypočítavým chováním Holický nevybočoval z řady, neboť stejným způsobem uvažovalo i mnoho jiných vrchností, např. Rožmbekové, Rožmitálové, Hasenburkové a Kolovratové, jestliže chtěly v drsné době nejen přežít, ale i hmotně profitovat. V rámci Alešových zájmů nelze opomínat jeho politické ambice. S každou platformou s níž spojil vlastní činnost, Zikmundovou stranou, skupinou okolo Menharta z Hradce, Ptáčkovou a poděbradskou stranou, si sliboval osobní vliv na veřejné dění a kariérní růst, respektive politicko-mocenskou realizaci. A podíváme-li se na jeho kariéru (člen prozatímní vlády, dvakrát člen správní rady, osmnáct roků nejvyšší komoří), můžeme říci, že se mu změna konfesních stran a frakcí v rámci kališnické strany, jako zvolená strategie k naplnění politicko-mocenských ambic, vyplatila. Pokud si tedy zchudlý Aleš na počátku husitských válek stanovil za cíl majetkově, mocensky i společensky pozvednout linii Holických Šternberků, lze na konci jeho života konstatovat, že se mu to podařilo.

Alešovy politické aktivity nesměřovaly jen k vlastnímu, respektive rodovému prospěchu, ale, jak řečeno výše, sledovaly rovněž stavovské zájmy vyšší šlechty a usilovaly také o prospěch tábora důsledných kališníků (utrakvismus), s nimiž měl po přijetí jejich politického programu společné zájmy. A konečně jeho dlouholetá politika v době interregna směrem k obsazení trůnu sledovala v podstatě i prospěch země, tzn. „návrat krále“ a s tím spojené obnovení právního řádu a stability. Aleš jistě nepatřil mezi zásadové jedince, jeho úspěšná kariéra v převratné a nelehké době první poloviny 15. století, ho však řadí mezi zajímavé a významné osobnosti doby, jimž náleží naše pozornost.

Šternberkova kariéra by nebyla možná bez vazeb na přední osobnosti tehdejšího dění. Vztah Aleše Holického a Zikmunda Lucemburského spočíval především na pragmatických základech. Aleš nabízel Zikmundovi vojenské služby proti husitům, za něž od něho očekával adekvátní platbu ve formě zástav královských hradů a klášterů zeměpanského založení. Král naopak za zastavené majetky od svého straníka požadoval loajalitu. Holický však pod tlakem husitských vítězství uzavíral s kališníky příměří, čímž panovníka značně popouzel. Alešova samostatná politika ovšem vzájemné vztahy nikterak nenarušila, neboť oba muži věděli, že spojení je pro ně výhodné. Po Zikmundově reinstalaci se ale situace přirozeně změnila. Vztah založený na žoldnéřské službě výměnou za hmotný zisk potřeboval novou platformu, aby mohl pokračovat. Tou v mírové době mohla být jediné spolupráce v politické rovině.

Pokračování kooperace na této bázi však nebylo možné, protože Aleš přijal politický program důsledného utrakvismu, čímž se jeho zájmy rozešly s královými. Spojenectví tak pro něho již nebylo přínosné, pročež je ukončil. Můžeme tedy konstatovat, že stál-li pragmatismus u zrodu tohoto vztahu a udržoval ho, tak byl také příčinou jeho konce.

Spojenectví Aleše Holického a Hynce Ptáčka z Pirkštejna vzniklo ve druhé polovině třicátých let. Tehdy právě pod Ptáčkovým vlivem přijal Holický politický program důsledného utrakvismu. Ptáček si Aleše jako partnera nevybral náhodou, nýbrž z praktických důvodů, neboť pro prosazení svého programu potřeboval schopné a zkušené politiky. Šternberk mu také mohl nabídnout důležité kontakty na přední osobnosti katolického tábora a rovněž jeho majetková základna představovala vítanou posilu při případných mocenských střetnutích. Holický ve spojení s Ptáčkovou stranou naopak našel platformu, od níž si sliboval vliv na veřejné dění. Toto očekávání se mu vyplnilo, protože Pirkštejn s ním projednával důležité záležitosti, zajímal se o Alešovy názory a společně poté spolupracovali na požadavcích vůči politickým oponentům i adeptům trůnu. Vedle přátelských vazeb, jež mezi nimi vznikly, to byl hlavní důvod, proč spojenectví nebylo provázeno spory a vydrželo až do Ptáčkovy smrti. Hynce totiž uměl usměrnit Alešovu energii a ambiciózní Šternberk coby Ptáčkův poradce a spolupracovník získal vliv ve straně i do veřejného prostoru, o němž usiloval.

Pokud vztahy Aleše a Ptáčka byly celkově bezproblémové, nedá se to samé říci o jeho poměru k Jiřímu z Poděbrad. Ten byl místo stability charakteristický proměnlivostí. Zpočátku spolu oba pánové dobře vycházeli a Jiří měl Alešovu plnou podporu. Ta se vázala na rodové příbuzenství, oceňování Poděbradových politických, diplomatických, ale i vůdcovských kvalit a v neposlední řadě i na společné zájmy na platformě hájení právních výsledků revoluce i listu mírného. Přesto se však vzájemné vztahy narušily. Destabilizačním elementem se stal prudký vzrůst Jiřího moci, pročež se Holický obával utištění vlastní osoby. Jiří jej proti sobě popouzel i odmítáním Alešových názorů. To ve Šternberkovi vyvolávalo rovněž nespokojenost, protože z Ptáčkovy strany byl zvyklý, že Hynce s ním politické záležitosti konzultoval a popřádal mu sluchu. Averse již nemohla tišit Jiřího žena a Alešova neteř, jež zemřela na konci čtyřicátých let. Aleš proto otevřeně i skrytě vystupoval proti Poděbradovi s cílem zastavit další růst jeho moci. Po Ladislavově nástupu na trůn ovšem Holický pochopil, že proti královu oblíbenci, jenž za něho v podstatě vládne, již nemůže vystupovat. Výpady ukončil a raději s Jiřím uzavřel spojenectví. Jednalo se tedy o prostý kalkul nikoli o vzkříšení vztahu v původní přátelské podobě. Alešův vztah k Poděbradovi tak

během let prošel proměnou. Od náklonnosti a podpory, přes rivalitu, až po nucený, korektní respekt.

První událostí, u níž lze spolehlivě doložit přítomnost Aleše Holického a Oldřicha z Rožmberka, bylo křížové tažení proti Praze. V rámci kruciáty se mohli setkat a navázat kontakty v ležení české části vojska nebo v Lucemburkově bezprostřední blízkosti, kam oba měli přístup. Aleše a Oldřicha spojovaly zejména politické postoje (legitimismus) a rodové, byť vzdálenější, příbuzenství. Vzájemné vazby poté utužovali a prohlubovali na domácích i říšských sněmech, kde se projednávaly podrobnosti ohledně chystaných kruciát a tažení do Čech. Vědomí společného nepřítele, politických stanovisek a patrně i prosté sympatie je tak více sváděly dohromady, až mezi nimi vzniklo přátelství. Po Alešově konverzi ke kalichu se však z obou mužů stali političtí oponenti a přátelství mezi nimi skončilo. Jejich vztah ale v pragmatické rovině pokračoval dál. Oba šlechtici totiž věděli, že budou-li potřebovat vlivného prostředníka do druhého tábora, mohou se na sebe obrátit. Čilá komunikace mezi nimi ovšem neprobíhala jen v politické oblasti, nýbrž měla i civilnější podobu. Oldřich Alešovi půjčoval peníze, vzájemně se informovali o novinách z domova i zahraničí a Šternberk Rožmberka prosil o zásah v rodinných sporech i ve prospěch svých podnikatelských aktivit. Na příkladu těchto šlechticů je tedy zřejmé, že konfesní ani stranická odlišnost neznamenalala přerušení kontaktů mezi důslednými kališníky a katolíky. Jejich každodenní styky probíhaly na platformě politických, finančních, hospodářských, zpravodajských a rodinných zájmů. Ani jeden z pánů tedy neměl důvod vztah ukončit, neboť pro ně byl mnohostranně výhodný.

Důležitou složku Alešových úspěchů představovaly majetkové akvizice. Majetek Aleše Holického se koncentroval zejména do dvou oblastí Českého království. Do západní části středních Čech a do východních Čech. Nepatrnou enklávu lze pozorovat v západních a severozápadních Čechách. V prvně jmenované části království držel Aleš klíčový majetek na Rakovnicku. Na východě země pak jeho statky byly rozptýleny v kouřimském, chrudimském a hradeckém kraji. V severozápadních Čechách můžeme nepatrný majetek lokalizovat na Žatecku, v západních jen velmi krátce na Plzeňsku.

Majetky ve středních Čechách (Rakovnicko) Aleš Holický držel jako zástavní pán Křivoklátu a Týřova. Zástavně pak držel i ves Černýš v severozápadních Čechách (Žatecko). Naproti tomu roztříštěné zboží na východě země bylo alodním majetkem. Ani ten však nebyl stejného původu. Na Chrudimsku šlo zejména o statky rodové (tvrz a město Holice, část Chvojna), které zdědil a spoluvlastnil. Po smrti spoludržitelů pak tvrz a město Holice přešly

plně pod jeho kontrolu. Patrně koupí či odkazem získal Zaječice a jako odměnu za služby králi Zikmundovi také ves Radhošť.

Na sousedním Hradecku se Aleš stal po dohodě s bratrem Smilem spolumajitelem města a hradu Brandýs nad Orlicí. Z východočeských enkláv měl však nejpočetnější statky na Kouřimsku. Tam se zhruba ve střední části kraje koncentrovala klíčová majetková doména, o kterou se zde opíral. Jednalo se v první řadě o hrad a panství Český Šternberk, které zdědil, a hrad Líšno. To získal Holický nebo jeho syn patrně koupí. Naprostým solitérem pak byly Kunratice ležící v notné vzdálenosti od obou hradů. Statek představoval osamocenou enklávu šternberského majetku v západní části kraje v bezprostředním okolí Prahy. Aleš je získal koupí. Na Plzeňsku vládl velmi krátce (méně než rok) na Žluticích. Za to vděčil příbuzenství s Markétou ze Šternberka a křižákům, kteří vyhnali Jakoubka z Vřesovic (1427). Městská obec pak na Markétino přání slíbila Alešovi poddanství.

Na jižní Moravě byl Aleš po dvanáct let zástavním držitelem města a hradu Slavkova u Brna. V letech 1421 – 1422 coby poručník kontroloval východomoravská panství Veselí a Světlov. Od roku 1421 nejvýše do roku 1437 pak v západní části Moravy opět jako poručník ovládal část Třeště u Jihlavy.

Celkově lze konstatovat, že si Aleš ohledně rozšiřování majetkové základny vedl úspěšně. V předvečer husitských válek nevlastnil samostatně žádné držebnosti, ale pouze spoluvlastnil tvrz a městečko Holice a městečko Chvojno (1420). Během tří let od začátku válek (1423) už Aleš Holický ovládal tři hrady, tj. Slavkov, Křivoklát, Týřov a dvě města, konkrétně Rakovník a Slavkov plus část města Holic. V následující době až do roku 1440 se počet pevností v jeho rukou pohyboval mezi dvěma až třemi, podle toho jak prodával (Týřov, 1427–1429), nabýval (Brandýs nad Orlicí, 1432) a zase prodával (Slavkov, 1435) svoje komodity. Když na základě odkazu příbuznému získal roku 1440 Český Šternberk, vyšplhal se počet hradů v jeho držbě opět na tři, přičemž zároveň ovládal už čtyři města, tj. Divišov, Brandýs nad Orlicí, Rakovník a patrně už i celé Holice.

Léta ca 1445 – ca 1450 pak jednoznačně představují vrchol jeho moci, protože pod jeho vládou se nacházel opět Týřov, dále Křivoklát, Brandýs nad Orlicí (spolumajitel), Český Šternberk a zřejmě i Líšno. Počet hradů, které měl, se tak oproti roku 1420 zvětšil pětikrát a počet měst téměř čtyřikrát, když mu patřil Divišov, Brandýs, Rakovník a Holice. Výsledný dojem snad jen trochu tlumí fakt, že všechny hrady nebyly koncentrovány do jedné oblasti. Do roku 1455, kdy Holický zemřel, se pak počet jeho hradů snížil na dva (Český Šternberk, Líšno). To však nebyla z větší části jeho vina, protože Křivoklát a Týřov musel vrátit novému králi a Brandýs se rozhodl odprodat. Města mu ve finále zůstala také dvě, totiž Divišov a

Holice. Aleš Holický byl tedy zcela bezpochyby úspěšný nejen při vytváření, ale hlavně udržení své majetkové základny. Od roku 1422 (zisk Týřova a Křivokláta) až do jeho smrti (1455), což představuje 33 roků, navíc nikdy neklesl počet jím ovládaných pevností pod dvě, přičemž klíčový Křivoklát si dokázal podržet dlouhých 32 let. Český Šternberk a Líšno už ze svých rukou nepustil a dokázal je předat svým potomkům.

Postoje Aleše Holického ze Šternberka ovlivnily i politické a náboženské směřování jeho syna Petra Holického. Po Alešově konverzi syn přestoupil ke kalichu a pod otcovým vlivem byl už ve druhé polovině třicátých let důsledným utrakvistou. Tento fakt se výrazně otiskl do politického programu mladého Šternberka. V náboženské rovině trval na dodržování právních výsledků revoluce, tedy Zikmundových zápisů, kompaktát a později listu mírného. Odhodlání bránit dokumenty, jež měly zamezit katolické restauraci, posilovala také představa jisté osobní povinnosti, neboť na jejich podobě a vydání měl aktivní zásluhy Šternberkův otec. V politické oblasti programu Petr v době interregna usiloval o obsazení trůnu či provizorium v podobě zemské správy. Zde se opět projevuje otcův vliv, kdy Aleš Petra vedl k tomu, a ten přijal myšlenku, že král je garantem zachování právních výsledků revoluce. Proto panovníka vnímal jako oporu zájmů důsledných kališníků proti domácím ale i cizím odpůrcům a snažil se o „návrat krále“. Vedle zájmu rozhodných utrakvistů Petr prosazoval i tradiční panské předrevoluční požadavky nárokováním přístupu do úřadů, zemského soudu a do královské rady. Stejně tak materiální požadavky mají návaznost na toto období a panstvu měly od krále zajistit držení majetku. V tomto bodě se však, stejně jako v případě Aleše Holického, nejednalo pouze o Petrovu stavovskou sounáležitost. Na akceptování majetkových postulátů ze strany adeptů trůnu měl mladý Holický rovněž osobní zájem, neboť usiloval, aby královské pevnosti Křivoklát a Týřov, zapsané jeho otci, zůstaly posléze v Petrových rukou, potažmo v rodě Holických Šternberků. Také ve státoprávních požadavcích Petrova mentalita odráží mentalitu české šlechty snažící se i v čase interregna restituovat a rozšířit korunní území, a to buď mečem, nebo politickou cestou.

Petr na české politické scéně působil od konce třicátých let do první poloviny let padesátých. Odhadem byl přítomen šesti zemským sněmům, dvěma stranickým, jednomu mezistranickému sjezdu a jedné zahraniční legaci. Jeho otec se v tomto intervalu zúčastnil dvanácti zemských sněmů, sedmi stranických, šesti mezistranických sjezdů a pěti legací do zahraničí. Nepoměr částečně způsobuje Petrovo zjetí, kdy tři roky nemohl participovat na veřejném dění. Pokud bychom tedy do Alešovy statistiky nezapočítali roky 1438 – 1441 (Petrovo věznění) došli bychom k tomu, že byl přítomen deseti zemským sněmům, šesti stranickým a pěti mezistranickým sjezdům. I tak je ovšem zřejmé, že Petr byl v porovnání s

otcem v prezenci na jednáních méně aktivní. Pozornost zaměřoval především na zemské sněmy a mimosněmovní jednání (sjezdy) spíše přenechával otci, který ho patrně zpravoval o výsledcích. Sněmů i sjezdů se Holický účastnil vždy společně s Alešem, kterého doprovázel. Petr tak otce mohl v rozpravě okamžitě podpořit a naopak, nebo byl po vzájemné konzultaci schopen pružně reagovat na aktuální vývoj dění na fóru.

Dobové prameny také potvrzují, že Petr na sněmech, sjezdech i legacích vystupoval aktivně. Při jednání s politickými oponenty se snažil ovlivňovat veřejné dění ve prospěch svého uskupení a jeho programu. V Ptáčkově straně se vzhledem k zpočátku nízkému věku zařadil mezi osobnosti vstupující do zásadních jednání spíše až ke konci Hyncova života. V poděbradské straně už ale díky zkušenostem náležel mezi předáky, s nimiž Jiří konzultuje své kroky, pověřuje je uzavíráním důležitých smluv, prostředkováním, vyjednáváním a stojí o jejich podporu.

K Petrovým kladným vlastnostem patřila loajalita a spolehlivost, jíž si získával důvěru a upevňoval postavení ve straně a vliv. Osobní spory, jež vedl s nepřáteli, a které se v některých případech snažil využít i k prospěchu svého tábora, vypovídají též o negativních rysech Šternberkovy povahy. K nepříteli uměl být lstivý, úskočný, nezdráhal se porušit slovo, vzájemnou dohodu, nezapomínal na příkoří, neodpouštěl ho, nosil je v paměti a vyčkával na vhodný okamžik, aby je mohl vrátit. Z toho vyplývá určitá pomstychtivost, nesmlouvavost a neústupnost k nepřítelům. Současníci ho tedy vnímali rozporuplně, podle toho, ke které straně patřili. Zatímco jedni mohli Petra vidět kladně, druzí akcentovali jeho aroganci, zpupnost, svévoli a věrolomnost. Takové hodnocení Petrova vystupování bylo v některých případech pravdivé. Jsem však dalek tvrzení, že to byl dominantní a všudypřítomný rys jeho povahy. Arogance, pohrdání, přezíravost a neúcta byla spíše výrazový prostředek, k němuž sahal, aby dal najevo, že někým z nějakého důvodu opovrhuje. Samovolně a bez příčiny se tak nechoval. Ostatně stejným způsobem vůči němu vyjadřovali své „sympatie“ i nepřátelé. Ani ti nebyli bez chyby. Svoje opovržení rovněž demonstrovali pohrdáním a také oni čekali na příležitost, kdy budou moci vyrovnat účty. Tato mentalita se zřetelně odráží v pramenech, kdy se po skončení vnitřní války v rámci smíření stran apeluje, aby aktéři déle nevzpomínali staré „kyselosti“.

Petrovu postavu tedy nelze považovat za dobrou či špatnou proto jaký byl, jak se choval nebo jak přemýšlel, aby dosáhl svého cíle. Tento pohled by byl zkreslující a poplatný dnešní optice. Na jeho postavu je třeba pohlížet v dobových souvislostech. Petr žil v době, ve které se lest, úskok, intriky, nedodržení slova nebo porušení dohody rodilo snadno. Vyrůstalo z potřeby zaskočit protivníka a dosáhnout tak osobního prospěchu, satisfakce anebo vojensko-

politické výhody, převahy či vítězství, přičemž účel světil prostředky. Tyto metody využívali za husitských válek katolíci i kališníci a v polipanské době se jich nezříkal rožmberský tábor ani důslední utrakvisté. Petr tedy nebyl jiný než jeho současníci. Stejně jako oni v době, která byla tvrdá, prosazoval to, čemu věřil a za čím stál, buď čestně, v rámci jednání, anebo jinými cestami. To se týká i osobních sporů. V nich se vždy nechoval nekorektně a uměl dát přednost výroku opravců před pomstou a podpásovými údery.

Přestože Petr v rovině světských poct nedosáhl srovnatelných úspěchů se svým neskonale vitálním a energickým otcem, nelze ho v žádném případě považovat za outsidera. I on byl ctižádostivý a ambiciózní. Zejména v poděbradské straně si dokázal vybudovat přední pozici neodvislou jen od příbuzenských vazeb (Aleš, Poděbrad), ale i od vlastních schopností. V ní se stal platným, prospěšným a reprezentativním článkem při jednáních s říšskými knížaty, na domácích fórech i při neformálních rozhovorech. Po otci tedy podědil vloh pro politiku a snad i diplomacii. Petrovi tedy náleží pozornost, neboť slovem i mečem ovlivňoval veřejné dění, jež spoluutvářel jako předák důsledně kališnického tábora.

Z významných představitelů dobového dění měl Petr nejbližší nepochybně k Aleši Holickému. Spojovalo je vědomí blízkého pokrevního příbuzenství, tedy vazba syn-otec. Tento vztah utužovaly, a pozitivně na něj působily, shodné postoje k zásadním politickým a náboženským tématům, k nimž se oba vyjadřovali a jimiž se zabývali. Petra a Aleše ovšem tmelily i společné problémy osobního rázu, jako byly dluhy, kterým se snažili čelit společně, anebo ohrožení ze strany nepřátel, v rámci osobních sporů. V těchto případech otec syna podporoval radou, ale i vlivem a kontakty jako obhájce, přímlovce, respektive prostředník. Pokud se pře týkala pouze Petra, stávalo se, že dál Alešova podpora nezacházela a otec do sporu už nijak nezasahoval. Když však s dotyčným měl sváry i Aleš, spojovali se Holičti proti němu, a radou a vojenskou mocí si vzájemně pomáhali. Dobré vztahy mezi nimi přetrvaly až do Petrova předčasného úmrtí v roce 1454.

S Hyncem z Pirkštejna se Petr seznámil díky otci nejspíše ve druhé polovině třicátých let, poté, co ho Aleš přivedl do Ptáckovy strany. Kvůli absenci pramenů je ovšem obtížné říci k jejich poměru cokoli bližšího a na určité rysy lze tedy usuzovat jen nepřímou. Hynce patrně oceňoval Petrův zápal politicky i vojensky hájit zájmy důsledných kališníků. K synovi svého předního spojence, který chtěl otci i jemu dokázat, že je platným článkem strany, a získat si respekt nezávisle na původu, se tedy zřejmě choval přátelsky. Přesto byl mezi oběma pány asi odstup poplatný věkovému rozdílu. Blíže měl Ptáček z Pirkštejna, vedle věku, k Petrovu otci, a to kvůli Alešovu hospodářsko-mocenskému potenciálu, vlivu a kontaktům.

S Poděbradem se Holický seznámil v Ptáckově straně, v níž oba působili od druhé poloviny třetího decennia. Spjovaly je stejné postoje ke stranickému programu, tedy jeho akceptace, vůle ho prosazovat a hájit na politické úrovni a stejně tak na poli válečném. Oba muže pak v osobní rovině velmi sblížil Jiřího sňatek s Petrovou sestřenicí. Petr poté švagra podporoval při politickém vzestupu a Poděbradský se na něho mohl spolehnout i jako vůdce důsledných kališníků. Vztah však negativně ovlivnily Alešovy mocenské spory s Jiřím a Petrova loajalita k otci, na jehož stranu se zřejmě postavil. Drolení dříve pevných vazeb usnadnila Kunhutina smrt, jejíž osoba už jako pojítko mezi Holickými a Poděbradským nemohla fungovat. Smíření i spojenectví Šternberků s Jiřím po Ladislavově nástupu na trůn neznamenal obnovu někdejších vztahů a partnerství v původně ryzí podobě. Daleko více odráželo Petrovo vědomí nepřijatelnosti další konfrontace z důvodu posílení Jiřího mocenské pozice za Ladislavovy vlády.

Oldřichovi z Rožmberka Petr kvůli jeho intrikám nedůvěřoval a stejně jako otec ho pokládal za hlavního oponenta naplňování programu důsledných kališníků. O magnátovi měl proto velmi negativní mínění. Svoje odsudky si ale Oldřichovi v příkré podobě říci nedovolil, a ten se je dozvídal zprostředkovaně od spojenců. Při vzájemném kontaktu, písemném nebo osobním, volil Petr raději taktní a uhlazenou formu, jak mu sdělit nesouhlas s jeho politikou. Uvědomoval si tak, že Oldřicha z důvodu předního postavení v zemi a rožmberském táboře nemůže ignorovat a vyhýbat se mu. Praktické důvody tedy Petra nutily s Oldřichem udržovat kontakt. K tomu ho však v rovině osobní manévrovaly i spory s magnátovými straníky. V těchto případech se Petr na Rožmberka obracel naopak rád, neboť si chtěl rozhodčími výroky zajistit respekt nálezů u Oldřichových jednotníků. Tehdy Šternberk využíval svého otce, majícího na Rožmberka jistý vliv, poplatný jejich intenzivním kontaktům, jako spojku a přímlovce pro kladné vyřízení záležitosti.

V majetkových záležitostech Petr Holický ze Šternberka neusiloval o vytváření koncentrované majetkové držby. Jeho statky zůstaly roztrženy do dvou oblastí. Nalézaly se dílem v Čechách západních a dílem ve východních Čechách. Na západě země držel statky na Loketsku, na východě pak v rodném kouřimském kraji. V majetkoprávní rovině se nejednalo o homogenní držbu. Vůči Bečovu nad Teplou (Loketsko) vystupoval jako zástavní držitel spolu s otcem a v případě Líšna (Kouřimsko) se jednalo o alod, získaný Petrem anebo Alešem Holickým. Pokud bychom přijali verzi o zisku Líšna panem Petrem, dalo by se konstatovat, že přispěl k rozšíření majetkové základny rodu Holických Šternberků. Tento hrad během života neprodal, takže ho patrně zamýšlel uchovat v rodině, tedy předat další generaci. Vinou Zdenka Konopišťského však Petrův syn po otcově smrti tento majetek neudržel, ale později se

mu ho podařilo získat zpět. Bečovské panství Petr usiloval nabýt do plné držby a připojit ho k rodovému majetku. Proto pevnost jen velmi nerad postoupil vlastníkům, kteří ji od něho vykoupili ze zástavy. Celkově tedy rodové držebnosti obohatil o zisk jednoho hradu stejně jako otec. Pokud ovšem Líšno koupil Aleš, měl právě on hlavní zásluhu na tom, že rod Holických v dalším pokolení za Petrova syna disponoval dvěma pevnostmi na Kouřimsku, tj. Líšnem a Českým Šternberkem.

Seznam pramenů a literatury

Edice pramenů

Archiv český čili staré písemné památky české i moravské I, II, III, IV, V, VI, VII, X, XIV, XVI, XXVI, XXVIII, XXXVI, XXXVII/1,2,3, edd. Palacký, František – Friedrich, Gustav, Praha 1840 – 1944.

Archiv Koruny české 5. Katalog listin z let 1378 – 1437, ed. Haas, Antonín, Praha 1947.

Codex diplomaticus et epistolaris Regni Bohemiae II, IV, edd. Friedrich, Gustav – Šebánek, Jindřich – Dušková, Sáša, Praha 1912, 1962.

Čtvrtá kniha svolací desk dvorských z let 1453 – 1480 (= AČ XXXVII/1,2,3), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941 – 1944.

Der Briefwechsel des Eneas Silvius Piccolomini: III. Abteilung: Brief als Bischof von Siena: Briefe von seiner Erhebung zum Bischof von Siena bis zum Ausgang des Regensburger Reichstages (23. September 1450 – 1. Juni 1454) (= FRAD LXVIII), Hrsg. Wolkan, Rudolf, Wien 1918.

Desky dvorské Království českého. Díl III. Druhá kniha svolací z let 1411 – 1448 (= AČ XXXVI), ed. Friedrich, Gustav, Praha 1941.

Deutsche Reichstagsakten VIII, IX, XIII/2, XVI, Hrsg. Kerler, Dietrich – Beckmann, Gustav – Herre, Hermann – Quidde, Ludwig, Gotha 1883 – 1912.

Eberhart Windeckes Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigmunds, Hrsg. Altmann, Wilhelm, Berlin 1893.

Fontes rerum Bohemicarum V, VII, edd. Emler, Josef – Gebauer, Jan, Praha 1892, s. d.

Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen I (= FRAS II), Hrsg. Höfler, Konstantin, Wien 1856.

Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen II (= FRAS VI), Hrsg. Höfler, Konstantin, Wien 1865.

Geschichtschreiber der husitischen Bewegung in Böhmen III (= FRAS VII), Hrsg. Höfler, Konstantin, Wien 1866.

Království dvojího lidu: české dějiny let 1436 – 1526 v soudobé korespondenci, ed. Čornej, Petr, Praha 1989.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidioecesim VI, VIII – X, ed. Emler, Josef, Pragae 1883 – 1889.

Listář a listinář Oldřicha z Rožmberka I – IV, edd. Rynešová, Blažena – Pelikán, Josef, Praha 1929 – 1954.

Listář královského města Plzně a druhdy poddaných osad I, ed. Strnad, Josef, Plzeň 1891.

Monumenta conciliorum generalium seculi decimi quinti I, edd. Palacký, František – Birk, E., Vindobonae 1857.

Norbert Heermann's Rosenberg'sche Chronik, Hrsg. Klimesch, Matthäus, Prag 1897.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae I, III, edd. Erben, Karel, Jaromír – Emler, Josef, Pragae 1855, 1890.

Regesta imperii XI, XIII.

Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum II, ed. Emler, Josef, Pragae 1872.

Sigismundi regis Bohemiae litterae donationum regalium (1421 – 1437), ed. Nováček, V. J., Praha 1903.

Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526. Díl I. Svazek 1/1 – 1/2 (1378 – 1471), edd. Beneš, František – Beránek, Karel a spol., Praha 1974.

Staré letopisy české z rukopisu křižovnického, edd. Šimek, František – Kaňák, Miloslav, Praha 1959.

Staré letopisy české z vratislavského rukopisu novočeským pravopisem, ed. Šimek, František, Praha 1937.

Starší letopisové čeští od roku 1378 do 1527 čili pokračování v kronikách Přibíka Pulkavy a Beneše z Hořovic z rukopisů starých vydání, ed. Charvát, Jaroslav, Praha 1941.

Stavovské listiny 1212 – 1847, ed. Švábenský, Mojmír, Brno 1965.

Urkunden, Briefe und Actenstücke zur Geschichte der Habsburgischen Fürsten K. Ladislaus Posth., Erzherzog Albrecht VI. und Herzog Siegmund von Österreich: aus den Jahren 1443 – 1473; aus Originalen oder gleichzeitigen Abschriften (= FRAD II), Hrsg. Chmel, Joseph, Wien 1850.

Urkunden und Actenstücke zur österreichischen Geschichte im Zeitalter Kaiser Friedrichs III. und König Georgs von Böhmen (1440 – 1471) (= FRAD XLII), Hrsg. Bachmann, Adolf, Wien 1879.

Urkundliche Beiträge zur Geschichte Böhmens und seiner Nachbarländern im Zeitalter Georg's von Podiebrad (1450 – 1471) (= FRAD XX), Hrsg. Palacký, František, Wien 1860.

Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges I – II (1419 – 1436), ed. Hrsg. Palacký, Franz, Prag 1873.

Účty hradu Karlštejna z let 1423 – 1424, ed. Pelikán, Josef, Praha 1948.

Zbytky register králův římských a českých z let 1361 – 1480, ed. Sedláček, August, Praha 1914.

Literatura

Baletka, Tomáš: *Páni z Kravař. Z Moravy až na konec světa*, Praha 2003.

Bartoš, František, Michálek: *České dějiny. Díl II. Část VIII. Husitská revoluce II. Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437*, Praha 1966.

Beran, Zdeněk: *Poslední páni z Michalovic. Jan IV. (zem. 1435/1436) a Jindřich II. (zem. 1468)*, České Budějovice 2010.

Bezold, Friedrich: *König Sigmund und Reichskriege gegen die Husiten bis zum Angang des dritten Kreuzzugs*, München 1872.

Týž: *König Sigmund und Reichskriege gegen die Husiten. Zweite Abteilung. Die Jahre 1423 – 1428*, München 1875.

Boháč, Zdeněk: *Struktura feudální pozemkové držby v Čechách na prahu husitské revoluce (Pokus o rekonstrukci podle patronátních práv)*, Folia historica Bohemica 7, 1984, s. 8–27.

Burdová, Pavla: *Desky dvorské*, Sborník archivních prací 47, 1997, č. 1 – 2.

Bystrický, Vladimír: *Západní Čechy v husitských válkách*, České Budějovice 2013.

Čechura, Jaroslav: *Sekularizace církevních statků v jihovýchodních Čechách v letech 1420 – 1454*, Časopis Národního muzea – řada historická 177, 2008, č. 1 – 2, s. 1–25.

Týž: *Sekularizace církevních statků v západních Čechách v letech 1421 – 1454*, Časopis národního muzea – řada historická 165, 1996, č. 1 – 2, s. 1–16.

Čornej, Petr: *Jiří Poděbradský a severní Čechy*, in: *Osobnosti v dějinách regionu 1. Přednáškový cyklus*, Liberec 2004.

Týž: *Lipanská křižovatka: Příčiny, průběh a historický význam jedné bitvy*, Praha 1992.

Týž: *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice): výbor úvah z úvah a studií*, Praha 2011.

Týž: *Velké dějiny země Koruny české V*, Praha – Litomyšl 2000.

Čornej, Petr – Bartlová, Milena: *Velké dějiny země Koruny české VI*, Praha – Litomyšl 2007.

Durdík, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*, Praha 1999.

Frais, Josef: *Jiří z Poděbrad: král dvojího lidu*, Třebíč 2006.

Francek, Jindřich – Hartmann, Josef: *Chlumec nad Cidlinou. Stručné dějiny města*, Hradec Králové 1985.

Goll, Jaroslav: *Čechy a Prusy ve středověku*, Praha 1897.

- Jánský, Jiří: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl I. (1400 – 1426). Od války Václava IV. s Ruprechtem Falckým k počátkům husitské ofenzivy*, Domažlice 2001.
- Týž: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl II. (1427 – 1437). Od bouří velkých bitev a spanilých jízd k bazilejským kompaktátům*, Domažlice 2001.
- Týž: *Kronika česko – bavorské hranice. Díl III. (1437 – 1457). Od rozbujelých pohraničních válek za českého bezkráloví k velké pacifikaci za krále Ladislava Pohrobka*, Domažlice 2003.
- Jukl, Jakub, Jiří: *Jan Smiřický: vzestup a pád zakladatele slavného rodu*, České Budějovice 2012.
- Kalousek, Josef: *Záští ve východních Čechách (1402 – 1414) a přepadení kláštera opatovického (1415)*, Časopis musea Království českého 77, 1903.
- Kapras, Jan: *Manželské právo majetkové dle českého práva zemského*, Praha 1908.
- Kavka, František: *Poslední Lucemburk na českém trůně: králem uprostřed revoluce*, Praha 1998.
- Týž: *Strana Zikmundova v husitské revoluci*. Disertační práce, Praha 1947.
- Kočka, Václav: *Dějiny Rakovníka*, 2. vydání, Rakovník 2009.
- Koudela, Miroslav – Kaňák, Bohdan: *K počátkům města Šternberka*, Střední Morava. Kulturně historická revue 1996, č. 2.
- Kubíková, Anna: *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.
- Kurka, Josef: *Archidiakonáty Kouřimský, Boleslavský, Hradecký a diecése Litomyšlská (místopis církevní do roku 1421)*, Praha 1914.
- Lašťovka, Marek: *Křivoklátská léna v době předhusitské*. Diplomová práce na KPVHAS FF UK, Praha 1991.
- Týž: *Křivoklátská léna v době předhusitské*, Středočeský sborník historický 21, 1995, s. 44–66.
- Levý, František: *Dějiny královského města Rakovníka*, 2. vydání, Rakovník 2010.
- Lůžek, Bořivoj: *Po stopách husitství na Ústecku*, Ústí nad Labem 1959.
- Macek, Josef: *Jiří z Poděbrad*, Praha 1967.
- Macůrek, Josef: *Češi a Poláci v minulosti I*, Praha 1964.
- Malý, Karel – Sivák, Florian: *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, 2. vydání, Praha 1993.
- Mezník, Jaroslav: *Lucemburská Morava 1310 – 1423*, Praha 1999.
- Moravec, Milan: *Zástavy Zikmunda Lucemburského v českých zemích z let 1420 – 1437*, Folia historica Bohemica 9, 1985, 89–166.

- Musil, František a kol.: *Dějiny východních Čech: v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.
- Nodl, Martin: *Země vírou rozťatá, aneb Čechy ve víru revoluce*, Dějiny a současnost 20, 1998, č. 4, s. 7–12.
- Nohejlová, Emanuela: *Příběhy kláštera opatovického*, Praha 1925.
- Ottův slovník naučný XXIV*, Praha 1905.
- Novotný, Robert: „*Sloup království*“ v počátcích revoluce. Oldřich z Rožmberka 1417 – 1420, in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje, Praha 2011, s. 60–72.
- Palacký, František: *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě III – IV*, Praha 1939.
- Týž: *Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků*, in: Jaroslav Charvát (ed.), Dílo Františka Palackého I, Praha 1941, s. 321–417.
- Pátý, Lukáš: *Strakonická jednota v zápase o moc v Českém království v polovině 15. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2013.
- Pernes, Jiří – Holán, Ivo: *Slavkov u Brna: město a okolí*, Praha 1987.
- Pernes, Jiří – Sáček, Karel – Kropáčková, Lubomíra: *Slavkov u Brna: město nejen se slavnou minulostí*, Slavkov u Brna 2007.
- Petráň, Josef: *Skladba pohusitské aristokracie v Čechách*, in: Proměny feudální třídy v Čechách v pozdním feudalizmu (= Acta universitatis Carolinae – philosophica et historica 1, 1976), s. 9–75.
- Plaček, Miroslav – Futák, Petr: *Páni z Kunštátu: rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu*, Praha 2006.
- Pokluda, Zdeněk: *Moravští Šternberkové: panský rod rozprostřený od Jeseníků ke Karpatům*, Praha 2012.
- Polívka, Miloslav: *Friedrich III. und Nürnberg im Konflikt mit dem böhmischen Adel und seinem Recht. Nürnbergs Fehde mit Alesch von Sternberg*, in: Kaiser Friedrich III. (1440 – 1493) in seiner Zeit, Böhlau 1993, s. 257–277.
- Týž: *Sebeuvědomění české šlechty na pozadí česko – německých vztahů na sklonku doby husitské (Záští Aleše ze Šternberka a Hynka Krušiny ze Švamberka s říšským městem Norimberkem ve 30. a 40. letech 15. století)*, Český časopis historický 93, 1995, č. 3, s. 426–448.
- Prokop, Miloš: *Držba hradů v Čechách v letech 1418 – 1478 jako zdroj poznání majetkových poměrů české šlechty, panovníka a církve*, Husitský Tábor. Sborník Husitského muzea 14, 2004, s. 147–219.

- Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého I, II, VIII, XIII, XIV, XV*, Praha 1993, 1994, 1996, 1998, 1998, 1998.
- Týž: *Místopisný slovník historický Království českého*, 2. vydání, Praha 1998.
- Šafařík, Antonín – Pospíšil, Otokar: *Holice. Obraz vývoje a současnosti*, Holice 1911.
- Šandera, Martin: *Hynce Ptáček: opomíjený vítěz husitské revoluce*, Praha 2011.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna a jeho role ve spojených východočeských landfrýdech*, in: Šlechta, moc a reprezentace ve středověku, Praha 2007, s. 251–299.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna. Raději první mezi kacíři než prostřední mezi katolíky*, Dějiny a současnost 22, 2000, č. 1, s. 6–10.
- Týž: *Hynce Ptáček z Pirkštejna – tvůrce polipanské konsolidace českých utrakvistů*, Marginalia historica 7, 2003, s. 109–198.
- Týž: *Východní landfrýd (Skutečná podstata krajského čtyřspolku)*, in: Regiony – časoprostorové průsečíky?, Praha 2008, s. 106–115.
- Týž: *Východočeská šlechta v polipanském bezvládí, poděbradské a jagellonské éře – 1. část*, Východočeské listy historické, 2001, č. 17 – 18, s. 89–116.
- Týž: *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě: opočenská strana v husitské revoluci*, České Budějovice 2005.
- Šimůnek, Robert: „*Táboři versus Rožmberkové*“. *Konfesijní tolerance z nutnosti?*, in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy. K počtě Petra Čorneje, Praha 2011, s. 90–104.
- Šmahel, František: *Basilejská kompaktáta: příběh deseti listin*, Praha 2011.
- Týž: *Dějiny Tábora. Díl 1. Svazek 2*, České Budějovice 1988.
- Týž: *Husitská revoluce. 3. Kronika válečných let*, Praha 1996.
- Týž: *Husitská revoluce. 4. Epilog bouřlivého věku*, Praha 1996.
- Týž: *Organizace a skladba tábořské strany v letech 1420 – 1434*, HusT 9, 1986 – 1987, s. 7–90.
- Tecl, Rudolf: *Tábor a bitva u Křeče v roce 1435*, Husitský Tábor. Sborník husitského muzea 9, 1986 – 1987, s. 153–190.
- Teršlová, Helena: *Páni z Ilburka. Česká středověká šlechta 15. – 16. století*. Diplomová práce na ÚČD FF UK, Praha 2002.
- Tomek, Václav, Vladivoj: *Dějepis města Prahy IV, VI*, Praha 1899, 1906.
- Urbánek, Rudolf: *České dějiny. Dílu III. Část 1, 2. Věk Poděbradský*, Praha 1915, 1918.
- Vaníček, Vratislav: *Velké dějiny zemí Koruny české III*, Praha 2002.
- Válka, Josef: *Husitská revoluce a první pokusy o restauraci*, Časopis Matice Moravské 130, 2011, č. 1, s. 3–27.

Týž: *Vláda Alše Vřešťovského z Riesenburka. Úsilí husitů o obsazení politického prostoru zemské obce*, Časopis Matice Moravské 128, 2009, č. 2, s. 297–326.

Týž: *Zikmund a husité. Jak zakončit (husitskou) revoluci*, Časopis Matice Moravské 128, 2009, č. 1, s. 3–33.

Žemlička, Josef: *Počátky Čech královských*, Praha 2002.